LIETUVOS PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS PAGALBOS TEIKIMO MODELIO EKSPERTINIS VERTINIMAS

Jungtinė tyrėjų grupė

Tyrėjų grupės vadovė Odeta Šapelytė

Dr. Stefanija Ališauskienė

Dr. Algirdas Ališauskas

Dr. Rita Melienė

Dr. Lina Miltenienė

Dr. Dovilė Ruplienė

2021 m. balandžio 20 d.

Lietuvos pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo modelio ekspertinis vertinimas atliktas įgyvendinant Europos socialinio fondo lėšomis finansuojamą projektą „Įtraukiojo ugdymo galimybių plėtra, I etapas“

Padėka

Tyrėjų komanda dėkoja daugeliui Lietuvos ir užsienio šalių kolegų – švietimo politikos atstovų, mokslininkų, tyrėjų, ekspertų, mokytojų, švietimo pagalbos specialistų, jau ne vieną dešimtmetį nenuilstamai dirbančių, kad būtų užtikrinta kiekvieno vaiko teisė mokytis bendroje mokykloje kartu su bendraamžiais, sukurti mokyklą, kurioje būtų gera gyventi, mokytis ir išmokti *kiekvienam*. Ši tyrimo ataskaita integruoja pagrindines tarptautinių organizacijų patvirtintas įtraukiojo ugdymo nuostatas, nacionalines švietimo politikos pokyčių kryptis, jų įgyvendinimo praktikoje konteksto ir situacijos analizę, rekomendacijas švietimo pagalbai tobulinti.

Dėkojame Lietuvos pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelio ekspertinio vertinimo tyrime dalyvavusioms mokykloms, ikimokyklinio ugdymo įstaigoms, pedagoginėms psichologinėms ir švietimo pagalbos tarnyboms, visų tyrime dalyvavusių ugdymo įstaigų ir pedagoginės psichologinės bei švietimo pagalbos tarnybų vadovams, švietimo pagalbos specialistams, mokytojams.

Ypatingą padėką norime išreikšti ugdytinių šeimoms, tėvams ir mokiniams, kurių aktyvus dalyvavimas tyrime, išsakytos mintys, keliami klausimai, pateiktos įžvalgos padėjo visapusiškai atskleisti švietimo pagalbos procesus ugdymo įstaigose, numatyti pokyčių kryptis.

Dėkojame Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Švietimo pagalbos skyriaus bei Nacionalinės švietimo agentūros, Švietimo pagalbos departamento vadovams ir kolegoms už organizacinę pagalbą ir pasitikėjimą deleguojant mums šį sudėtingą, kompleksinį ir itin svarbų tyrimą, kurio rezultatai, tikimės, prisidės prie švietimo ir ugdymo sistemos pokyčių įgyvendinimo kuriant kiekvienam vaikui prieinamą ir kokybišką ugdymą bei pagalbą užtikrinančią mokyklą.

Lietuvos pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo modelio ekspertinis vertinimas atliktas įgyvendinant Europos socialionio fondo lėšomis finansuojamą projektą „Įtraukiojo ugdymo galimybių plėtra, I epatas“.

Ataskaitoje vartojami sutrumpinimai

Sutrumpinimai	*Pavadinimas*
BD	*Pareiginės algos bazinis dydis*
ES	*Europos Sąjunga*
DVT	*Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslai*
FBA	*Finansinės būklės ataskaita*
JT	*Jungtinės Tautos*
LR	*Lietuvos Respublika*
NMVA	*Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra (nuo 2019 m. tapo Nacionalinės švietimo agentūros dalimi)*
NŠA	*Nacionalinė švietimo agentūra*
ML	*Mokymo lėšos*
PPT[1]	*Pedagoginė psichologinė tarnyba*
OECD	*Tarptautinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (angl. Organisation for Economic Co-operation and Development)*
SPPC	*Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras (nuo 2019 m. tapo Nacionalinės švietimo agentūros dalimi)*
SUP	*Specialieji ugdymosi poreikiai*
ŠC	*Švietimo centras*
ŠMSM	*Švietimo, mokslo ir sporto ministerija*
ŠPT	*Švietimo pagalbos tarnyba*
ŠSPC	*Švietimo ir sporto paslaugų centras*
ŠVIS	*Švietimo valdymo informacinė sistema*
UNESCO	*Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija (angl. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)*
VGK	*Vaiko gerovės komisija*
VRA	*Veiklos rezultatų ataskaita*

[1] Pedagoginę psichologinę pagalbą antriniu lygiu (savivaldybės lygiu) teikia PPT, ŠPT, ŠC, ŠSPS.

Turinys

ĮVADAS. TYRIMO METODOLOGIJOS PAGRINDIMAS 6

LIETUVOS PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS PAGALBOS TEIKIMO MODELIO EKSPERTINIS VERTINIMAS..... 12

1. TEISINĖS BAZĖS, REGLAMENTUOJANČIOS ŠVIETIMO PAGALBĄ, ATITIKTIES ĮTRAUKTIES UGDYME NUOSTATOMS ANALIZĖ..... 12

1.1. NACIONALINIŲ ŠVIETIMO IR UGDYMO STRATEGINIŲ DOKUMENTŲ DERMĖ SU TARPTAUTINĖMIS ĮTRAUKIOJO UGDYMO NUOSTATOMIS IR PRINCIPAIS 12

1.2. NACIONALINIŲ ŠVIETIMO PAGALBĄ REGLAMENTUOJANČIŲ DOKUMENTŲ DERMĖ SU ĮTRAUKIOJO UGDYMO NUOSTATOMIS IR DOKUMENTŲ TARPUSAVIO DERMĖ..... 19

1.3. NACIONALINĖS TEISINĖS BAZĖS POVEIKIS ĮTRAUKIOJO UGDYMO REALIZAVIMUI 24

Apibendrinimas..... 27

2. PIRMINIO IR ANTRINIO LYGMENS PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS (ŠVIETIMO) PAGALBOS TEIKIMAS: TURINYS, STRUKTŪRA, FUNKCIJOS, TERITORINIS PASISKIRSTYMAS, FORMALUS PRIEINAMUMAS..... 30

2.1. ŠVIETIMO PAGALBOS PRIEINAMUMAS UGDYMO ĮSTAIGOSE..... 30

2.1.1. Psichologinės pagalbos prieinamumas ugdymo įstaigose 30

Psichologinės pagalbos prieinamumas mokyklose. 31

Psichologinės pagalbos prieinamumas ikimokyklinėse įstaigose 35

2.1.2. Specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumas ugdymo įstaigose 37

Specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumas mokyklose 37

Specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumas ikimokyklinėse įstaigose 40

2.1.3. Socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas 43

Socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas mokyklose 44

Socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas ikimokyklinėse įstaigose 48

2.1.4. Švietimo pagalbos prieinamumas mokyklose 50

Apibendrinimas..... 54

2.2. ŠVIETIMO PAGALBA ŠALIES PEDAGOGINĖSE PSICHOLOGINĖSE TARNYBOSE: VEIKLŲ POBŪDIS IR PRIEINAMUMAS 57

2.2.1. Vaikų (mokinių) pedagoginis psichologinis vertinimas pedagoginėse psichologinėse tarnybose 58

2.2.2. Psichologinės pagalbos teikimas pedagoginėse psichologinėse tarnybose..... 61

2.2.2.1. Psichologinės pagalbos prieinamumas pedagoginėse psichologinėse tarnybose 61

2.2.2.2. Psichologinė pagalba ir konsultavimas 63

2.2.2.3. Grupių vedimas..... 73

2.2.3. Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimas pedagoginėse psichologinėse tarnybose 73

2.2.3.1. Specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumas pedagoginėse psichologinėse tarnybose.... 73

2.2.3.2. Specialioji pedagoginė pagalba 76

2.2.3.3. Pedagoginis konsultavimas 78

2.2.3.4. Tarnybose teikiamų specialiųjų pedagoginių paslaugų analizė 79

2.2.4. Socialinių pedagoginių paslaugų teikimas tarnybose 82

2.2.4.1. Socialinės pedagoginės pagalbos teikimas..... 82

2.2.4.2. Socialinių pedagogų konsultacijos 84

2.2.4.3. Tarnybose teikiamų socialinių pedagoginių paslaugų analizė 85

2.2.5. Tarnybose teikiamų paslaugų spektras: pagalba, konsultavimas, vertinimas 88

2.2.6. Pedagoginis psichologinis švietimas, metodinė veikla, tarnybų atlikti tyrimai ir kita veikla 91

2.2.7. Tarnybų specialistų kvalifikacijos tobulinimas..... 92

2.2.8. Pedagoginių psichologinių tarnybų juridinis statusas ir etatai..... 94

Apibendrinimas..... 96

3. LIETUVOS PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS PAGALBOS TEIKIMO MODELIO FINANSINĖ ANALIZĖ, TEIKIAMOS PAGALBOS FINANSINIO PAGRĮSTUMO IR EFEKTYVUMO VERTINIMAS 99

3.1. PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS PAGALBOS TEIKIMO FINANSAVIMO TEISINIS REGLAMENTAVIMAS, UGDYMO ĮSTAIGOMS IR ŠVIETIMO PAGALBĄ TEIKIANČIOMS ĮSTAIGOMS SKIRIAMŲ LĖŠŲ DYDŽIO NUSTATYMAS IR PASKIRSTYMAS 99

3.2. ŠVIETIMO PAGALBĄ TEIKIANČIŲ ĮSTAIGŲ FINANSAVIMAS IR JŲ FINANSINĖS BŪKLĖS VERTINIMAS 106

3.2.1. Turtas ir jo finansavimo šaltiniai 107

3.2.2. Pajamos ir jų struktūra pagal šaltinius 108

3.2.3. Sąnaudos ir jų struktūra 113

3.2.4. Švietimo pagalbos paslaugų vidutinės sąnaudos 114

3.3. ŠVIETIMO PAGALBĄ TEIKIANČIŲ SPECIALISTŲ DARBO APMOKĖJIMAS MOKYMO ĮSTAIGOSE IR ŠVIETIMO PAGALBOS ĮSTAIGOSE 116

Apibendrinimas 121

4. PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS PAGALBOS PRIEINAMUMO IR VEIKSMINGUMO ANALIZĖ. PAGALBOS POREIKIO PROGNOZĖ 125

4.1. PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS PAGALBOS PRIEINAMUMO IR EFEKTYVUMO ANALIZĖ: ANKETINĖS APKLAUSOS REZULTATAI 125

4.1.1. Kiekybinio tyrimo metodologija 125

4.1.2. Mokinių apklausos rezultatai 138

4.1.3. Tėvų apklausos rezultatai 177

4.1.4. Pedagogų apklausos rezultatai 223

Apibendrinimas 296

4.2. PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS PAGALBOS PRIEINAMUMO IR VEIKSMINGUMO KOKYBINĖ ANALIZĖ 304

4.2.1. Focus grupės diskusijų metodologija 304

4.2.2. Focus grupės su tarnybų vadovais ir specialistais turinio analizės rezultatai 305

Focus grupės diskusijos su tarnybų vadovais turinio analizės rezultatai 306

Focus grupės diskusijos su tarnybų specialistais turinio analizės rezultatai 313

4.2.3. Focus grupės su ugdymo įstaigų vadovais turinio analizės rezultatai 324

Apibendrinimas 343

4.3. ŠVIETIMO PAGALBOS POREIKIO PROGNOZĖ SIEJANT SU DEMOGRAFINĖS SITUACIJOS ANALIZE 345

Apibendrinimas 350

IŠVADOS 351

REKOMENDACIJOS 358

PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS PAGALBOS MODELIO EKSPERTINIO VERTINIMO IŠVADA 362

Literatūra 364

Priedai 368

1. PRIEDAS. Švietimo pagalbos specialistų funkcijos, jų turinys, pokyčiai 369
2. PRIEDAS. Mokinių anketa 380
3. PRIEDAS. Tėvų anketa 387
4. PRIEDAS. Pedagogų anketa 395

ĮVADAS. TYRIMO METODOLOGIJOS PAGRINDIMAS

Tyrimo nacionalinis socialinis kontekstas

Šis tyrimas atliktas įtraukiojo ugdymo (angl. *inclusive education*) teisinio reglamentavimo ir įgyvendinimo ugdymo praktikoje aktualizavimo kontekste.

Dar Valstybinėje švietimo 2013–2022 m. strategijoje numatyti keturi strateginiai tikslai, kurių vienas sietinas su pedagoginės psichologinės pagalbos mokiniams teikimo svarba. Šiuo tikslu siekiama užtikrinant švietimo prieinamumą ir lygias galimybes, maksimaliai plėtojant vaikų ir jaunimo švietimo aprėptį suteikti mokiniams, studentams ir jaunimui palankiausias galimybes išskleisti individualius gebėjimus ir tenkinti specialiuosius ugdymosi <...> (toliau – trečiasis Strategijos tikslas); teikti veiksmingą pedagoginę ir psichologinę pagalbą mokiniams, patiriantiems mokymosi sunkumų (Valstybinė švietimo 2013–2022 m. strategija).

Naujausi Lietuvos strateginiai švietimo dokumentai orientuojami į įtraukties švietime reglamentavimą. Atsižvelgus į Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių komiteto, LR Valstybės kontrolės, Lietuvos nevyriausybinių organizacijų, atstovaujančių neįgaliems vaikams ir jų tėvams, rekomendacijas, parengtas LR švietimo įstatymo Nr. I-1489 5 14, 21, 29, 30, 34 ir 36 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 45[1] straipsniu įstatymo projektas[2]. Šio įstatymo straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo tikslas – sudaryti teisines prielaidas įtraukčiai švietime, atsisakant Švietimo įstatymo nuostatų, kuriomis diskriminuojami mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, kylančių dėl išskirtinių gabumų, įgimtų ar įgytų sutrikimų ir sunkumų, nepalankios aplinkos veiksnių įtakos. Vienas esminių pakeitimų yra 29.10 straipsnio (*Mokykla, dėl objektyvių priežasčių negalinti užtikrinti mokiniui, kuris mokosi pagal privalomojo švietimo programas, psichologinės, specialiosios pedagoginės, specialiosios ar socialinės pedagoginės pagalbos, suderinusi su jo tėvais (globėjais, rūpintojais), pedagogine psichologine bei vaiko teisių apsaugos tarnyba, siūlo jam mokytis kitoje mokykloje)* panaikinimas (straipsnis 29.10 netenka galios nuo 2024-09-01). Naujasis principas „įtrauktis“ apibrėžiamas taip: *švietimo sistema sudaro sąlygas kiekvienam asmeniui ugdytis, plėtoti savo galias ir gebėjimus, gauti reikiamą pagalbą, patirti sėkmę mokantis, socialinėje, kultūrinėje ir (ar) kitose veiklose ir būti nediskriminuojamam dėl ugdymosi poreikių įvairovės ir (ar) švietimo pagalbos reikmės* (5 str.). Daugiau atsakomybių už ugdymo prieinamumą numatyta mokyklos savininko teises ir pareigas įgyvendinančiai institucijai.

Intensyvių švietimo pokyčių, orientuotų į įtraukiojo ugdymo reglamentavimo ir įgyvendinimo kokybę, kontekste šis tyrimas sudaro galimybes įvertinti jau beveik du dešimtmečius Lietuvoje veikiantį pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelį.

Pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelis (patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2003 m. birželio 25 d. įsakymu Nr. ISAK-897) nustatė pagalbos teikimo lygmenis, ryšius tarp visų modelį sudarančių institucijų, jų bendradarbiavimo pagrindus ir turėjo padėti formuoti tęstinę, visiems prieinamą švietimo sistemą, užtikrinti švietimo paslaugų prieinamumą ir kokybę, siekti švietimo sistemos vidinės darnos ir dermės su valstybės siekiais. Šiame modelyje nustatyti trys pagalbos lygmenys:

[2] AIŠKINAMASIS RAŠTAS.pdf (žiūrėta 2021 04 01).

- mokyklos lygmuo – švietimo pagalbos specialistų teikiama pagalba arčiausiai vaiko esančioje aplinkoje (ugdymo įstaigoje);
- savivaldybės lygmuo – pedagoginių psichologinių tarnybų ir švietimo pagalbos tarnybų (toliau – tarnyba) teikiama švietimo pagalba savivaldybės teritorijoje gyvenantiems ar joje veikiančiose švietimo ir vaikų globos įstaigose ugdomiems vaikams, jų tėvams (globėjams, rūpintojams);
- nacionalinis lygmuo – Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras, kartu su Švietimo ir mokslo ministerija formuojantis ir įgyvendinantis pagalbos teikimo strategiją šalies mastu, koordinuojantis antrojo pagalbos teikimo lygmens veiklą, atliekantis kitas funkcijas nacionaliniu mastu.

Nuo modelio patvirtinimo 2003 m. iki dabar švietimo politikoje, teisinėje bazėje ir praktikoje įvyko daug pokyčių. Analizuojant duomenis, pateiktus Švietimo valdymo informacinėje sistemoje (toliau – ŠVIS), remiantis Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros (dabar NŠA) duomenimis ir mokyklų išorinio vertinimo rezultatais bei Lietuvos švietimo būklės apžvalgomis, galima daryti išvadą, kad modelis funkcionuoja. Tačiau tiek tarptautinių, tiek nacionalinių įtraukiojo ugdymo nuostatų aktualizavimas išryškina poreikį įvertinti šiuo metu veikiantį pedagoginės psichologinės pagalbos modelį, pabrėžti pozityvius ir tobulintinus jo aspektus, pateikti jų tobulinimo rekomendacijas.

Tyrimo mokslinis ir praktinis aktualumas tarptautinių įtraukiojo ugdymo nuostatų kontekste

Tyrimas grindžiamas tarptautinėmis įtraukiojo ugdymo (angl. *inclusive education*) nuostatomis. Lygios galimybės ir įtrauktis (angl. *inclusion*) yra vienas svarbiausių švietimo uždavinių, numatytų įgyvendinti iki 2030 metų (UNESCO, 2016). Įgyvendinant Jungtinių Tautų darnaus vystymos tikslus (DVT), vienas iš svarbiausių tarptautinių prioritetų yra užtikrinti įtraukų, socialiai teisingą, kokybišką ugdymą ir ugdymąsi visą gyvenimą visiems (DVT4)[3].

Visos Europos Sąjungos šalys, nepaisant jų skirtingų istorinių, socialinių, kultūrinių kontekstų, įsipareigojo kurti ir įgyvendinti įtraukiojo ugdymo sistemas ir jas grįsti bendromis etinėmis ir politinėmis nuostatomis[4]. Pagrindinis įtraukiojo ugdymo sistemų tikslas yra užtikrinti, kad visiems besimokantiesiems, nepaisant jų amžiaus, būtų sudarytos galimybės gauti tinkamą ir kokybišką ugdymą vietinėse bendruomenėse kartu su bendraamžiais[5]. Įtraukiojo ugdymo įgyvendinimas grindžiamas vaiko teise į mokymąsi ir švietimo pagalbą bei sistemine nuostata, siejant kokybiško ugdymo kiekvienam politinius, teisinius bei ugdymo ir pagalbos praktikos realizavimo aspektus; socialinio teisingumo, pagalbos besimokančiųjų įvairovei, aukštos kokybės ugdymo paslaugų prieinamumo, efektyvumo, veiksmingumo, dalyvavimo, ugdymo ir ugdymosi poreikių tenkinimo bei su kiekvienu susijusių didelių lūkesčių principais.

Probleminiai klausimai. *Ar teisinė bazė, reglamentuojanti švietimo pagalbą[6], atliepia įtraukties ugdymo procese nuostatas? Koks yra pirminio ir antrinio lygmens pedagoginės psichologinės (švietimo) pagalbos*

[3] UN, 2030 Agenda for Sustainable Development; UNESCO Incheon Declaration & SDG4, 2016.
[4] *Agency Position on Inclusive Education Systems*. European Agency for Special Needs and Inclusive Education: https://inclusive-education-in-action.org/index.php/resources/; Agency position on inclusive education systems | European Agency for Special Needs and Inclusive Education (european-agency.org).
[5] Ten pat.
[6] Švietimo pagalba šiame tyrime suvokiama, kaip pagalba mokiniams, jų tėvams (globėjams, rūpintojams), mokytojams ir švietimo teikėjams specialistų teikiama pagalba, kurios tikslas – didinti švietimo veiksmingumą. Švietimo pagalba: psichologinė, socialinė pedagoginė, specialioji pedagoginė ir specialioji pagalba. (https://www.nsa.smm.lt/svietimo-pagalbos-departamentas/itraukties-pletros-skyrius/svietimo-pagalba/)

turinys, struktūra, teikiamos pagalbos teritorinis pasiskirstymas? Koks yra formalus švietimo pagalbos prieinamumas? Koks yra Lietuvos pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelio, teikiamos pagalbos finansinis pagrįstumas ir efektyvumas? Koks yra pedagoginės psichologinės pagalbos prieinamumas ir veiksmingumas, kokia šios pagalbos poreikio prognozė?

Tyrimo objektas – pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelis.

Tyrimo tikslas – atlikti pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelio visų trijų lygmenų analizę teisiniu, pagalbos ir paslaugų aprėpties ir prieinamumo, pagalbos veiksmingumo[7], finansinio pagrįstumo ir efektyvumo aspektais.

Tyrimas grindžiamas šiomis tarptautiniu mastu priimtomis teorinėmis metodologinėmis nuostatomis:

- sistemine nuostata, siejant kokybiško ugdymo kiekvienam politinius, teisinius bei ugdymo ir pagalbos praktikos realizavimo aspektus;
- vaiko teise į mokymąsi ir švietimo pagalbą;
- socialiniu teisingumu;
- esminiais įtraukiojo ugdymo principais: prieinamumu, dalyvavimu, ugdymosi poreikių tenkinimu ir su kiekvienu siejamais aukštais lūkesčiais, pagalba mokinių įvairovei remti.

Tyrimo metodai. Tyrimui atlikti pasirinkta kompleksinė mišri tyrimo metodologija, t. y., derinant kiekybinę ir kokybinę metodologijas ir siekiant integruoti įvairiais būdais gaunamus duomenis, gauti išsamius rezultatus. Tyrimas yra konceptualus, taikomojo pobūdžio, orientuotas į situacijos atskleidimą ir ekspertinį vertinimą.

Tyrimas grindžiamas skirtingų metodų ir tyrimo prieigų derinimu. Tyrimo kompleksiškumas pasireiškia ir tuo, kad yra naudojami įvairūs tyrimo instrumentai, metodai, įvairios tyrimo imtys, skirtingos respondentų grupės. Tiriamas reiškinys analizuojamas įvairiais pjūviais, vertinama iš įvairių perspektyvų.

Tyrime taikyta:

- oficialios statistikos apie švietimą antrinė analizė;
- finansinių duomenų dinaminė ir struktūrinė analizė, santykinių rodiklių analizė;
- dokumentų analizė;
- reprezentatyvi kiekybinė apklausa raštu;
- *focus* grupės metodas.

*Empirinio tyrimo duomenų apdorojimo metodai. A*pklausos raštu (anketos) duomenims apdoroti pasirinkta *IBM SPSS Statistics* programa, 23 versija, ir *Microsoft Excel* programa. Duomenų analizė atlikta naudojant aprašomosios ir daugiamatės statistikos metodus, regresinę analizę. Daugiamatė statistika naudojama siekiant užtikrinti, kad skirtumai tarp grupių nebūtų nulemti atsitiktinumo. Iš daugiamačių duomenų analizės metodų pasitelkta žvalgomoji faktorinė analizė. Statistiškai reikšmingiems skirtumams nustatyti tarp respondentų atsakymų, atsižvelgiant į socialines ir demografines tiriamųjų charakteristikas

[7] *Veiksmingas – gerai veikiantis, paveikus, efektyvus* (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 2000). Tyrimo dalyje, kurioje analizuojamas pedagoginės psichologinės pagalbos teikimas, vartojama sąvoka *veiksmingumas* kaip sinoniminė *efektyvumo* sąvoka. Grin (2001) išskiria vidinį ir išorinį švietimo efektyvumą. Išorinis efektyvumas dažniausiai siejamas su tiesioginiais švietimo rezultatais ir tam tikrais pamatuojamais rodikliais, susijusiais su mokinių išsilavinimu, pasiekimais, nacionaliniais ir tarptautiniais pasiekimų vertinimo rezultatais (standartizuoti testai, baigiamieji egzaminai, TIMSS ir kt.). Vidinį švietimo efektyvumą apibūdina išsami sistemoje naudojamų resursų kaip indėlio, leidžiančio siekti užsibrėžtų rezultatų, analizė. Analizuojant vidinio švietimo efektyvumą pagrindinis dėmesys skiriamas švietimo sistemoje vykstantiems procesams ir jų kokybei. Vis dėlto atkreipiamas dėmesys, kad labai griežtos ribos tarp vidinio ir išorinio efektyvumo kriterijų nėra.

ar kitus svarbius rodiklius, naudotas nepriklausomų imčių Studento t testas arba dispersinė analizė (ANOVA) ir Mann-Whitney arba Kruskall Wallis kriterijai, kai analizuojamų duomenų skirstiniai buvo nutolę nuo normaliojo skirstinio.

Kokybinių tyrimų duomenys apdoroti taikant turinio analizės metodą. *Focus* grupių diskusijų turiniui analizuoti taikytas dedukcinės teminės analizės[8] ir indukcinės kokybinės turinio analizės derinys. Dedukcinis teminės analizės metodas grindžiamas iš anksto numatyta tema, temomis, potemėmis, kuriomis remiantis analizuojami tyrimo duomenys[9] (šis metodas taikytas analizuojant *focus* grupių diskusijų turinį su pedagoginių psichologinių / švietimo pagalbos tarnybų vadovais ir specialistais). Indukcinė kokybinė turinio analizė atliekama identifikuojant atskirus, pavienius požymius ir ypatybes ir juos jungiant į stambesnius, labiau apibendrintus vienetus (šis metodas taikytas analizuojant *focus* grupių diskusijų turinį su ugdymo įstaigų vadovais).
Siekiant atskleisti nacionalinės teisinės bazės, reglamentuojančios švietimo pagalbą, atitiktį įtraukties ugdymo nuostatoms, pasirinkta aprašomojo tyrimo metodologinė prieiga, dokumentų analizės (metanalizės[10]) metodas.

Ekonominio efektyvumo analizė paprastai siejama su piniginiais vienetais įvertinto veiklos rezultato ir patirtų sąnaudų šiam rezultatui pasiekti santykio vertinimu. Vertinant pedagoginės ir psichologinės pagalbos modelio finansinį efektyvumą ir pagrįstumą nebuvo įmanoma analizę grįsti grynuoju tradiciniu ekonominiu požiūriu, kadangi: a) veiklos rezultatas nevertinamas piniginiais vienetais; b) dėl skirtingo teikiamų paslaugų pobūdžio, laiko sąnaudų, sudėtingumo ir kitų savybių sudėtinga įvertinti bendrą teikiamų paslaugų apimtį vienetais; c) teikiamų paslaugų kokybė yra svarbesnė nei kiekybinės charakteristikos; d) švietimo pagalbos modelyje dalyvaujančios įstaigos, kaip ir kitos viešojo sektoriaus įstaigos, nėra orientuotos į maksimalaus skirtumo tarp pajamų ir sąnaudų, t. y. finansinio pertekliaus, siekimą, jų finansavimas grindžiamas numatytųjų sąnaudų kompensavimu. Atsižvelgiant į šiuos aspektus, vertinant modelio ekonominį efektyvumą pagrindinis dėmesys buvo skiriamas finansavimo sistemai, jos skaidrumui, sistemos dalyvių finansavimo tolygumui ir finansavimo pokyčiams keičiantis šios srities teisiniam reglamentavimui. Vertinant finansinį efektyvumą buvo pasitelkti santykiniai rodikliai, susieti su mokinių skaičiumi, pedagoginės ir psichologinės pagalbos paslaugų apimtimi. Atsižvelgus į tai, kad darbo užmokesčio sąnaudos yra pats svarbiausias pedagoginės ir psichologinės pagalbos sistemos finansinių sąnaudų elementas, atlikta pedagoginės ir psichologinės pagalbos specialistų darbo apmokėjimo analizė, identifikuojant pagrindines koreguotinas sritis.

Pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelio ekspertinio vertinimo metodai ir imties charakteristika atsispindi 1 paveiksle.

[8] Nili, A., Tate, M., & Johnstone, D. (2017). Framework and Approach for Analysis of Focus Group Data in Information Systems Research. Communications of the Association for Information Systems, 40, pp-pp. https://doi.org/10.17705/1CAIS.04001.
[9] Smith, T. (2020). What Is A Thematic Analysis, And How To Do It? : What Is A Thematic Analysis, And How To Do It?.
[10] Systematic Review VS Meta-Analysis | Elsevier Author Services Blog.

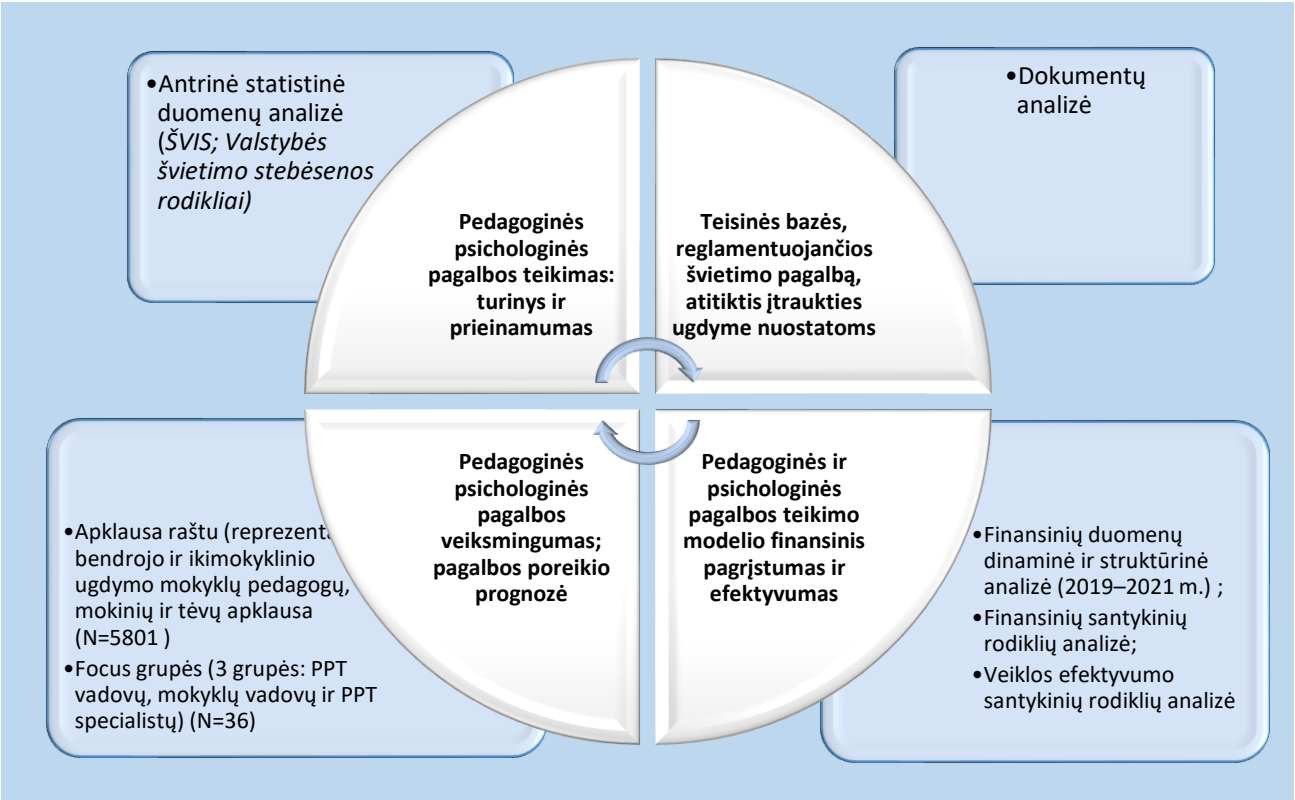

1 pav. *Pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelio ekspertinis vertinimas: tyrimo metodai ir imties charakteristika*

Tyrimo imtis. Imties charakteristika

Kiekybinio tyrimo (apklauso raštu) imtis. Iš viso buvo atrinktos 183 mokyklos, iš jų 59 ikimokyklinio ugdymo mokyklos. Kita dalis ikimokyklinio ugdymo bendruomenių pateko į bendrojo ugdymo mokyklų imtį kaip bendrojo ugdymo mokyklų padaliniai. Anketos grįžo iš 132 mokyklų (iš 183 atrinktų mokyklų). Iš viso tyrime dalyvavo 5801 respondentas: 1291 mokinys, 2832 tėvai, 1678 pedagogai. Detaliau apie imties sudarymo principus, tyrimo metodologiją *žr. 4.1.1. Kiekybinio tyrimo metodologija*.

Kokybinio tyrimo imtis. Kokybiniame tyrime dalyvavo 12 pedagoginių psichologinių / švietimo pagalbos tarnybų vadovų ir tų pačių tarnybų švietimo pagalbos specialistų atstovų (po 1–2 iš skirtingų tarnybų); 12 bendrojo ugdymo įstaigų vadovų. Suorganizuotos 3 *focus* grupės.

Kokybinio tyrimo imties sudarymo principai. Tyrime taikytas nestatistinio, variatyvaus, indukcinio generalizavimo principas[11], pasirenkant tam tikrus generalinės aibės vienetus (pagal tam tikrus kriterijus, kurie nurodyti 4.2.1. skyriuje, pasirinkti pedagoginių psichologinių tarnybų vadovai; specialistai; ugdymo įstaigų vadovai; dokumentai) ir, atsižvelgus į tyrimo tikslą, siekiant juos visapusiškai atskleisti. Toks tyrimas leidžia net ir turint ribotą tyrimo imtį (šio tyrimo atveju – *focus* grupių tyrimo dalyvių, atstovaujančių švietimo pagalbą teikiančioms tarnyboms ir ugdymo institucijoms) daryti išvadas apie atvejus, situacijas ir pan., formuluoti esminius teiginius apie visą generalinę aibę.

Tyrimo etika ir organizavimas. Tyrimas grindžiamas tokiais pagrindiniais tyrimo etikos principais:

- anonimiškumo / konfidencialumo užtikrinimo (tiek instituciniu (mokyklos, švietimo pagalbos institucijos), tiek individualiu (asmens) lygmenimis) – nei mokyklų, nei švietimo pagalbos

[11] Rupšienė, L. (2007). Kokybinių tyrimų duomenų rinkimo metodologija. Klaipėdos universitetas.

institucijų sąrašai neviešinami, *focus* grupės dalyvių sąrašai irgi neviešinami. Tyrimo duomenys neanalizuojami instituciniu lygmeniu;

- savanoriško dalyvavimo – visų ugdymosi proceso dalyvių anketų pildymas grįstas savanorišku dalyvavimu. Buvo mokyklų, iš kurių grįžo tik 1–2 anketos. Vaikų dalyvavimas grįstas tėvų sutikimu, t. y. tik tėvams persiuntus tyrėjų laišką su instrukcijomis vaikas galėjo savanoriškai pildyti anketą. *Focus* grupės nariai tyrimo pradžioje buvo informuoti apie tyrimo eigą ir galimybę nesutikti dalyvauti diskusijoje.

Kiekybinio tyrimo (apklauso raštu) organizavimas. Iš kiekvienos savivaldybės atsitiktiniu būdu buvo atrinktos 2–6 mokyklos, į kurias išsiųsti laiškai mokyklų vadovams su prašymu dalyvauti nacionaliniame tyrime. Kartu buvo išsiųsti du papildomi laiškai-instrukcijos pedagogams, tėvams, vaikams su nuoroda į anketą (http://smm.tyrimas.lt/). Tėvams paruoštas laiškas su instrukcija ir papildomu prašymu paskatinti vaikus dalyvauti tyrime persiunčiant mokinių apklausos nuorodą. Tėvų apsisprendimas persiųsti nuorodą vaikui laikomas sutikimu leisti vaikui dalyvauti tyrime.

Tyrimas buvo vykdomas 2020 m. gruodžio 14 d. – 2021 m. sausio 24 d. Kai kurios mokyklos buvo kelis kartus paragintos dalyvauti tyrime siekiant užtikrinti kiekvieno asmens galimybę dalyvauti tyrime, skirtingų ugdymo proceso dalyvių įvairovę (teritoriniu, gyvenamosios vietos ir pan. principais) ir patirties sklaidą.

Kokybinio tyrimo (focus grupių) organizavimas. Suorganizuotos trys *focus* grupių diskusijos su PPT / švietimo pagalbos tarnybų vadovais (N = 12), šių tarnybų specialistais (N = 12), mokyklų vadovais (N = 12). Su kiekvienu tyrimo dalyviu buvo asmeniškai susisiekta, susitarta dėl dalyvavimo diskusijoje, atskleisti tyrimo tikslai.

Focus grupių diskusija vyko nuotoliniu būdu naudojant *Teams* platformą – 2021 m. sausio mėnesį tyrimo dalyviai buvo supažindinti su tyrimo eiga, taisyklėmis, tyrimo etika, užtikrintas dalyvių konfidencialumas, savanoriškas dalyvavimas tyrime.

Dokumentų, t. y. Lietuvos teisinės bazės, reglamentuojančios švietimo pagalbą, atitikties įtraukties ugdyme nuostatoms *analizė* atlikta 2020 m. rugsėjo–gruodžio mėnesiais.

Pedagoginės ir psichologinės pagalbos pirminio ir antrinio lygmens *aprėpties ir prienamumo* analizė, paremta NŠA pateiktomis švietimo pagalbos tarnybų / PPT ataskaitomis ir ŠVIS duomenimis, atlikta 2020 m. spalio – 2021 m. kovo mėnesiais.

Pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelio finansinio pagrįstumo ir efektyvumo analizė atlikta 2020 m. spalio – 2021 m. kovo mėnesiais.

Kiekybinio ir kokybinio tyrimų duomenys neanalizuojami instituciniu lygmeniu. Duomenys pateikiami apibendrinti.

LIETUVOS PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS PAGALBOS TEIKIMO MODELIO EKSPERTINIS VERTINIMAS

1. TEISINĖS BAZĖS, REGLAMENTUOJANČIOS ŠVIETIMO PAGALBĄ, ATITIKTIES ĮTRAUKTIES UGDYME NUOSTATOMS ANALIZĖ

Remiantis tyrimo *Modelio, užtikrinančio įtraukiojo švietimo plėtrą, ekspertinis vertinimas*[12] techninė specifikacija, šiame tyrimo ataskaitos skyriuje pateikiami teisinės bazės, reglamentuojančios švietimo pagalbą, atitikties įtraukties ugdyme nuostatoms analizės rezultatai.

Siekiant atskleisti nacionalinės teisinės bazės, reglamentuojančios švietimo pagalbą, atitiktį įtraukties ugdyme nuostatoms, pasirinkta aprašomojo tyrimo metodologinė prieiga, dokumentų analizės (metaanalizės[13]) metodas. Išanalizuoti aktualūs tarptautiniai ir nacionaliniai strateginiai dokumentai[14], reglamentuojantys esmines kokybiško ugdymo ir pagalbos visiems ir kiekvienam nuostatas. Nacionalinės teisinės bazės, reglamentuojančios jos atitiktį įtraukties ugdyme nuostatoms, analizei atrinkti naujausi šalies strateginiai švietimo dokumentai (LR švietimo įstatymas, 1991 m. *suvestinė redakcija nuo 2021-01-01 iki 2021-08-31* ir LR švietimo įstatymas, 1991 m. *suvestinė redakcija nuo 2024-09-01;* Valstybinė 2013 – 2022 metų švietimo strategija ir Geros mokyklos koncepcija, 2015*)* bei aktualūs švietimo pagalbą reglamentuojantys dokumentai. Esminiai dokumentų atrankos kriterijai: strateginiai valstybiniai švietimo sektoriaus dokumentai, kuriais remiantis vykdomos švietimo reformos ir iniciatyvos ir kuriais grindžiama švietimo pagalbos praktika; švietimo pagalbos praktiką reglamentuojantys dokumentai.

Teisinės bazės analizė grindžiama tarptautiniuose dokumentuose[15] ir tyrimų ataskaitose priimtomis, patvirtintomis ir tarptautiniu mastu pripažįstamomis teorinėmis metodologinėmis įtraukiojo ugdymo (angl. *inclusive education*) nuostatomis ir principais, kurių laikytis rekomenduojama nacionaliniuose kontekstuose. Esminės tarptautinės įtraukiojo ugdymo nuostatos ir principai šioje ataskaitoje pristatomi remiantis tarptautinių dokumentų metaanalize.

Siekiant atskleisti, kaip Lietuvos teisinė bazė, reglamentuojanti švietimo pagalbą, atitinka įtraukties ugdyme nuostatas, nacionaliniai dokumentai analizuoti tokiais esminiais aspektais:

1. nacionalinių švietimo ir ugdymo strateginių dokumentų dermė su tarptautiniuose dokumentuose priimtomis įtraukiojo ugdymo (angl. *inclusive education*) nuostatomis ir principais;
2. nacionalinių švietimo pagalbą reglamentuojančių dokumentų dermė su įtraukiojo ugdymo nuostatomis ir dokumentų tarpusavio dermė.

1.1. NACIONALINIŲ ŠVIETIMO IR UGDYMO STRATEGINIŲ DOKUMENTŲ DERMĖ SU TARPTAUTINĖMIS ĮTRAUKIOJO UGDYMO NUOSTATOMIS IR PRINCIPAIS

Šiame skyriuje pateikiama svarbiausių strateginių tarptautinių ir nacionalinių dokumentų analizės apžvalga ir nacionaliniuose švietimo ir ugdymo strateginiuose dokumentuose įtvirtintų esminių nuostatų dermė su tarptautinėmis įtraukiojo ugdymo nuostatomis ir principais.

Tarptautinių įtraukiojo ugdymo nuostatų apžvalga

[12] Sutartis 2019 09 30 Nr. 5ESF4 -1, Vilnius.
[13] Systematic Review VS Meta-Analysis | Elsevier Author Services Blog
[14] Analizuotų dokumentų sąrašas pateiktas šios dalies pabaigoje.
[15] Ten pat.

Įtraukusis ugdymas (angl. *inclusive education*) – tai vaiko teisių politikos kryptis, siekianti visiems vaikams užtikrinti kokybišką ugdymą ir ugdymąsi. Tarptautiniu mastu pripažintas įtraukiojo ugdymo apibrėžimas pažymi, kad tai nenutrūkstantis procesas, kurio esminis tikslas – užtikrinti kokybišką ugdymą *visiems* visuomenės nariams, pripažįstant ir gerbiant *įvairovę*, atsižvelgiant į kiekvieno *individualius gebėjimus ir poreikius*, vengiant bet kokios diskriminacijos[16]. Šis apibrėžimas dera su plačiuoju[17] įtraukiojo ugdymo, kaip švietimo sistemos transformacijos proceso, aiškinimu, akcentuojant kokybiško ugdymo suteikimą besimokančiųjų įvairovei. Gairėse[18] akcentuojama, kad švietimo kokybė ir įtrauktis yra tarpusavyje susijusios; prieinamumas ir kokybė yra susiję ir papildo vienas kitą; kokybė ir teisingumas yra esminiai įtraukiojo švietimo užtikrinimo veiksniai.

Pagrindinė žmogaus teisė yra teisė į ugdymą ir ugdymąsi (Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, 1946[19]; JT neįgaliųjų teisių konvencija, 2006[20], kiti tarptautiniai dokumentai). Judėjimas už žmogaus teises įtvirtino nuostatą ir reikalavimą, kad *kiekvienas* būtų vertinamas ir ugdomas, remiantis lygiateisiškumo bei socialinio teisingumo principais ir atsižvelgiant į poreikius. Šie principai yra esminiai įgyvendinant įtraukųjį ugdymą. JT neįgaliųjų teisių konvencijoje pažymėta, kad „teisė į įtraukųjį ugdymą apima politikos, kultūros ir praktikos transformacijas visose švietimo ir ugdymo aplinkose, siekiant atsižvelgti į įvairius ugdytinių poreikius ir įsipareigoti šalinti kliūtis, trukdančias visa tai įgyvendinti“.

Demokratinėmis vertybėmis ir žmogaus teisėmis grįstas įtraukusis ugdymas (angl. *inclusive education*) Salamankos deklaracijoje[21] siejamas su „mokyklos visiems“ kūrimu: „Bendrojo ugdymo mokyklos, orientuotos į įtraukųjį ugdymą, yra efektyviausias būdas kovoti su diskriminacinėmis nuostatomis, burti palankias bendruomenes, kurti įtraukią visuomenę ir užtikrinti veiksmingą ugdymą ir ugdymąsi kiekvienam.“ Po 25 metų nuo Salamankos deklaracijos paskelbimo atliktoje įtraukiojo ugdymo raidos apžvalgoje (UNECSO, 2020)[22] pristatomi svarbiausi per šį laikotarpį priimti UNESCO ir kitų organizacijų dokumentai[23], [24],[25], [26], kiti, kuriais siekiama padėti politikos formuotojams skatinti įtraukųjį ugdymą.

Pastarųjų metų tarptautiniuose dokumentuose akcentuojamas *teisingumo* principas ir atkreipiamas dėmesys į tai, kad vis dar yra daug vaikų, kurie marginalizuojami mokykloje; dalis šių vaikų ugdymo įstaigas lanko nereguliariai arba visai iškrenta iš ugdymo sistemos. Šiame kontekste esminė tarptautinė nuostata yra „ugdymas visiems ir yra ugdymas visiems“ (UNESCO, 2015).

Nepaisant nuoseklios ir kryptingos tarptautinės švietimo visiems politikos, įtraukiojo ugdymo įgyvendinimas vis dar kelia iššūkių ir yra sunkiai prieinamas vaikams, turintiems negalią[27], kitoms pažeidžiamoms vaikų grupėms.

---

[16] UNESCO (2009). International Conference on Education 48th session, Geneva, Switzerland. 25–28 November 2008. “Inclusive Education: the Way of the Future”. Final Report.
http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Policy_Dialogue/48th_ICE/ICE_FINAL_REPORT_eng.pdf

[17] European Agency for Development in Special Needs Education (2010). *Inclusive Education in Action – Project Framework and Rationale.*

[18] Ten pat.

[19] Visuotinė žmogaus teisių deklaracija 1946 (angl. Universal Declaration of Human Rights), p. 3.
http://www.un.org/en/documents/udhr/index.shtml#a26
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=278385&p_query=&p_tr2=

[20] JT neįgaliųjų teisių konvencija 2006 (angl. UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities)
http://www.un.org/disabilities/default.asp?id=259
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=335882

[21] *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*. Salamanca, Spain, 7-10 June 1994, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization; Ministry of Education ans Science, Spain: https://www.right-to-education.org/sites/right-to-education.org/files/resource-attachments/Salamanca_Statement_1994.pdf. Žiūrėta 2020 08 09.

[22] Towards inclusion in education: Status, trends and challenges. The UNESCO Salamanca Statement 25 years on (2020). United Nations Cultural Organization.

[23] The Open File materials (UNESCO, 2011);

[24] Index for inclusion (CSIE, 2002).

[25] OECD. 2018. Education at a Glance 2018: OECD Indicators. Paris, OECD Publishing. eag-2018-en.pdf (oecd-ilibrary.org)

[26] Education 2030 Framework for Action (UNESCO, 2015). FFA-ENG-27Oct15.pdf (unesco.org)

[27] Towards inclusive education. Examples of Good prcatices on inclusive education (2018): Introduction (inclusion-europe.eu)

Dauguma pasaulio šalių, remdamosi JT neįgaliųjų teisių konvencijos 24 straipsniu, pripažįsta, kad įtraukusis ugdymas suteikia geriausias ugdymosi galimybes vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, taip pat ir neįgaliesiems. Ši nuostata įtvirtinta ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos[28] 26 straipsnyje. Kiekvieno vaiko teisė į prieinamą kokybišką ugdymą įteisinta ir JT vaiko teisių konvencijoje[29] (1989 m., Lietuvoje ratifikuota 1992 m.), įsipareigojančioje teikti vaikui tokią apsaugą ir globą, kokios reikia jo gerovei <...> užtikrinti (3 str. 2 p.). Siekiant šią teisę įgyvendinti <...> rūpinamasi, kad ugdymas būtų prieinamas visiems vaikams <...>, užtikrinamas mokomosios <...> bei orientuojančios informacijos ir medžiagos prieinamumas visiems vaikams <...> (28 str.). Konvencija prieš diskriminaciją švietime (1960 m., Lietuvoje kol kas neratifikuota) <...> nustato, kad <...> švietimas turi būti orientuotas į žmogaus asmenybės ugdymą bei pagarbą žmogaus teisėms <...> (5 str.). Paminėtos tarptautinės žmogaus teisių konvencijos išryškina labiausiai pažeidžiamų ir marginalizuojamų asmenų – vaikų – teisę į tinkamą pagalbą, priežiūrą ir ugdymą. Šie dokumentai apibūdina standartus, kuriais turėtų vadovautis šalys, kurdamos teisinius dokumentus, programas ir paslaugas, būtinas įgyvendinant konvencijų nuostatas.

Lygios galimybės ir įtrauktis (angl. *inclusion*) yra vieni svarbiausių švietimo uždavinių, numatytų įgyvendinti iki 2030 metų (UNESCO, 2016). Įgyvendinant Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslus (DVT), vienas iš svarbiausių tarptautinių prioritetų yra užtikrinti įtraukų, socialiai teisingą ir kokybišką ugdymą ir ugdymąsi visą gyvenimą visiems (DVT4)[30]. Šio tyrimo kontekste svarbūs yra šie uždaviniai: *„4.5.* iki 2030 <...> užtikrinti visuose švietimo lygmenyse vienodą prieinamumą *visiems <...>*, įskaitant pažeidžiamus asmenis bei turinčius negalią <...>, pažeidžiamus vaikus pažeidžiamose situacijose; *4. A.* sukurti ir atnaujinti švietimo ir ugdymo aplinkas, kurios užtikrintų saugų, nežeidžiantį, įtraukų ir veiksmingą mokymąsi visiems ir kiekvienam“[31]. Europos Tarybos rekomendacijose (2018), skatinančiose bendras vertybes, įtraukųjį ugdymą ir europinę švietimo dimensiją, pažymėta, kad „efektyvaus lygiateisiško įtraukiojo ugdymo visiems besimokantiesiems prieinamumo užtikrinimas <...> sudaro darnios visuomenės sukūrimo pagrindą“[32].

Atsižvelgiant į tai, kad visos Europos šalys įsipareigojo kurti ir įgyvendinti įtraukiojo ugdymo sistemas, nepaisydamos skirtingų istorinių, socialinių, kultūrinių kontekstų, įtraukiojo ugdymo įgyvendinimas grindžiamas bendromis etinėmis ir politinėmis nuostatomis[33]. Pagrindinis įtraukiojo ugdymo sistemų tikslas yra užtikrinti, kad visiems besimokantiesiems, nepaisant jų amžiaus, būtų sudarytos galimybės gauti tinkamą ir kokybišką ugdymą vietinėse bendruomenėse kartu su bendraamžiais[34]. Šiam tikslui įgyvendinti teisinė bazė turi užtikrinti kiekvieno besimokančiojo teisę į įtraukias (angl. *inclusive*) ir teisingas (angl. *equitable*) švietimo ir ugdymo galimybes.

Politika, reglamentuojanti įtraukiojo ugdymo sistemą, turi turėti aiškią *įtraukiojo ugdymo, kaip būdo pagerinti besimokančiųjų švietimo galimybes, viziją ir koncepciją*. Turi būti aiškiai apibrėžta, kad už veiksmingą įtraukiojo ugdymo sistemos įgyvendinimą yra atsakingi ir ugdytojai, ir vadovai, ir visi sprendimo teisę turintieji[35].

Tarptautinių strateginių dokumentų analizė rodo, kad įtraukiojo ugdymo įgyvendinimas grindžiamas vaiko teise į mokymąsi ir švietimo pagalbą bei sistemine nuostata, siejančia kokybiško ugdymo kiekvienam politinius, teisinius, ugdymo ir pagalbos praktikos realizavimo aspektus; socialinio teisingumo, pagalbos besimokančiųjų įvairovei, aukštos kokybės ugdymo paslaugų prieinamumo, efektyvumo, veiksmingumo, dalyvavimo, ugdymo ir ugdymosi poreikių tenkinimo bei aukštų lūkesčių, galiojančių kiekvienam,

[28] Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (2016/C 202/02): Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (europa.eu)
[29] Vaiko teisių konvencija, priimta Generalinės Asamblėjos 44/25 rezoliucija pagal Trečiojo komiteto pranešimą (A/44/736 ir Corr. 1): Vaiko teisių konvencija (lrs.lt)
[30] UN, 2030 Agenda for Sustainable Development; UNESCO Incheon Declaration & SDG4, 2016.
[31] https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/; https://unstats.un.org/sdgs/report/2019/goal-04/
[32] Council Recommendation of 22 May 2018 on *Promoting Common Values, Inclusive Education, and the European Dimension of Teaching* (2018/C 195/01), Brussels: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0607(01)
[33] *Agency Position on Inclusive Education Systems*. European Agency for Special Needs and Inclusive Education: https://inclusive-education-in-action.org/index.php/resources/; Agency position on inclusive education systems | European Agency for Special Needs and Inclusive Education (european-agency.org)
[34] Ten pat.
[35] Agentūros pozicija dėl įtraukiojo ugdymo sistemų (european-agency.org).

principais. Šiuos principus apibendrina, papildo ir paaiškina Europos specialiojo ir įtraukiojo ugdymo agentūros nurodyti pagrindiniai principai[36]: *dalyvavimo plėtojimas siekiant padidinti švietimo veiksmingumą ir prieinamumą visiems mokiniams; mokytojų parengimas dirbti įtraukioje švietimo sistemoje; organizacijos kultūra ir etika, skatinančios įtraukiojo ugdymo plėtrą; pagalbos sistemos, skatinančios įtraukiojo ugdymo plėtrą; lanksti švietimo aprūpinimo sistema, skatinanti įtraukiojo ugdymo plėtrą; politika, skatinanti įtraukiojo švietimo plėtrą; teisėkūra, skatinanti įtraukiojo švietimo plėtrą.*

Tarptautiniu mastu įtvirtintos ir aukščiau aptartos esminės įtraukiojo ugdymo nuostatos ir principai sudaro lyginamosios analizės pagrindą.

Nacionalinių dokumentų, reglamentuojančių švietimo pagalbą, atitiktis tarptautinėms įtraukties ugdyme nuostatoms

Naujausi Lietuvos strateginiai švietimo dokumentai orientuojami į įtraukties švietime reglamentavimą. Atsižvelgus į Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių komiteto, į LR valstybės kontrolės, Lietuvos nevyriausybinių organizacijų, atstovaujančių neįgaliems vaikams ir jų tėvams, rekomendacijas, parengtas LR švietimo įstatymo Nr. I-1489 5, 14, 21, 29, 30, 34 ir 36 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 45^1 straipsniu įstatymo projektas[37]. Šio įstatymo straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo tikslas – sudaryti teisines prielaidas įtraukčiai švietime, atsisakant Švietimo įstatymo nuostatų, kuriomis diskriminuojami mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, kylančių dėl išskirtinių gabumų, įgimtų ar įgytų sutrikimų ir sunkumų, nepalankios aplinkos veiksnių įtakos.

Numatyti tokie uždaviniai:

1) atsisakyti Švietimo įstatymo diskriminuojančių nuostatų specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių atžvilgiu, kuriomis leidžiama mokykloms, dėl objektyvių priežasčių negalinčioms mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymo poreikių, užtikrinti švietimo pagalbos, siūlyti kitą mokyklą;

2) įteisinti Švietimo įstatyme įtraukties švietime principą, įtvirtinantį pagrindinę švietimo nuostatą, skatinančią kurti atvirą švietimo sistemą, užtikrinančią kiekvieno asmens dalyvavimą, atliepiant asmens ugdymosi poreikių įvairovę ir pripažįstant kiekvieno nelygstamą vertę;

3) plėtoti pagalbą pamokoje / ugdymosi veiklose, įtvirtinant Švietimo įstatymu galimybę pamokoje, veiklose, kuriose dalyvauja mokiniai, turintys didelių ar labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių, dalyvauti daugiau kaip vienam mokytojui, švietimo pagalbos specialistams;

4) įteisinti mokinio pažymėjimą kaip dokumentą, patvirtinantį mokinio statusą <...>.

Šie uždaviniai dera su tarptautiniuose dokumentuose pateiktomis įtraukiojo ugdymo nuostatomis. Papildyti ir švietimo sistemos principai, įtraukiant į juos įtraukties švietime principą.

Įstatymo projekte siūloma nustatyti teisines prielaidas kurti įtraukią ir saugią mokyklą, kurioje mokosi įvairių galių, gebėjimų ir ugdymosi poreikių turintys mokiniai.

Siekiant atskleisti ir pagrįsti nacionalinių švietimo dokumentų atitiktį tarptautinėms įtraukties ugdyme nuostatoms ir principams, atliktos dokumentų analizės rezultatai pateikiami 1.1.1 lentelėje.

1.1.1. lentelė. *LR švietimo įstatyme reglamentuojamų naujausių nuostatų dermė su tarptautinėmis įtraukiojo ugdymo nuostatomis*

[36] European Agency for Development in Special Needs Education (2009). *Key Principles for Promoting Quality in Inclusive Education – Recommendations for Policy Makers.* Odense, Denmark: European Agency for Development in Special Needs Education (now: European Agency for Special Needs and Inclusive Education).

[37] AIŠKINAMASIS RAŠTAS.pdf (žiūrėta 2021 04 01).

Tarptautinės įtraukiojo ugdymo nuostatos	Nacionalinis dokumentas	Nacionalinės įtraukiojo ugdymo nuostatos	Komentarai
Pagarba žmogaus teisėms	LR švietimo įstatymas, 1991 m. *Suvestinė redakcija nuo 2021-01-01 iki 2021-08-31*	24 str.: 1. Kiekvienas LR pilietis, užsienietis, turintis teisę nuolat ar laikinai gyventi LR, turi teisę mokytis, įgyti išsilavinimą ir kvalifikaciją. Valstybė imasi priemonių, kad kiekvienas vaikas Lietuvoje mokytųsi <...>.	Pagarbos žmogaus teisėms nuostata neakcentuojama, tačiau numanoma iš dokumentų konteksto.
Teisė į mokymąsi			
Kokybiškas ugdymas visiems ir kiekvienam	LR švietimo įstatymas, 1991 m. *Suvestinė redakcija nuo 2024-09-01*		Kokybiškas ugdymas visiems ir kiekvienam iš esmės atsispindi 5 str. 5 punkte.
Socialinis teisingumas	LR švietimo įstatymas, 1991 m. *Suvestinė redakcija nuo 2021-01-01 iki 2021-08-31*	*5 str.: Švietimo sistemos principai:* lygios galimybės – švietimo sistema yra socialiai teisinga, ji užtikrina asmens teisių įgyvendinimą, kiekvienam asmeniui ji laiduoja švietimo prieinamumą <...>.	Naujai įtrauktas principas „įtrauktis“ savo turiniu apima daugiau nei vieną „įtraukiojo“ ugdymo (ang. *inclusive education*) principų [*švietimo sistema sudaro sąlygas kiekvienam asmeniui ugdytis, plėtoti savo galias ir gebėjimus, gauti reikiamą pagalbą, patirti sėkmę mokantis, socialinėje, kultūrinėje ir (ar) kitose veiklose ir būti nediskriminuojamam dėl ugdymosi poreikių įvairovės ir (ar) švietimo pagalbos reikmės*]. Nuo 2024 09 01 29. str. 10 punktas netenka galios, 30 str. 6 punktas pakeistas ir panaikina vieną esminių diskriminacinių nuostatų. 34 str. 2 ir 36 str. 1 punktuose (pakeisti) daugiau atsakomybių už ugdymo prieinamumą numatyta mokyklos savininko teises ir pareigas įgyvendinančiai institucijai.
Lygiateisiškumas			
	LR švietimo įstatymas, 1991 m. *Suvestinė redakcija nuo 2024-09-01*	5 str.: *Švietimo sistemos principai, 5 punktas*: „Įtrauktis“	
Pagarba besimokančiųjų įvairovei			
Švietimo ir ugdymo prieinamumas visiems ir kiekvienam	LR švietimo įstatymas, 1991 m. *Suvestinė redakcija nuo 2021-01-01 iki 2021-08-31;*	*5 str.: Švietimo sistemos principai:* „švietimo sistema <...> kiekvienam asmeniui ji laiduoja švietimo prieinamumą <...>. *34 str. 3:* Mokinių, turinčių SUP, ugdymo prieinamumu rūpinasi savivaldybė“ Švietimo prieinamumas užtikrinamas pritaikant mokyklos aplinką, teikiant psichologinę, specialiąją pedagoginę, specialiąją ir socialinę pedagoginę pagalbą“ 29 str. 10: Mokykla, dėl objektyvių priežasčių negalinti užtikrinti mokiniui, kuris mokosi pagal privalomojo švietimo programas, psichologinės, specialiosios pedagoginės, specialiosios ar socialinės pedagoginės pagalbos, suderinusi su jo tėvais (globėjais, rūpintojais), pedagogine psichologine bei vaiko teisių apsaugos tarnyba, siūlo jam mokytis kitoje mokykloje.	
	LR švietimo įstatymas, 1991 m. *Suvestinė redakcija nuo 2024-09-01*	*5 str.* papildytas 5 punktu „Švietimo sistemos principai“ – įrašyti principą „įtrauktis“. *30 str. 6*: Kurčiajam sudaromos ir užtikrinamos sąlygos mokytis gimtosios (gestų) kalbos ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo mokyklose.	

Tarptautinės įtraukiojo ugdymo nuostatos	Nacionalinis dokumentas	Nacionalinės įtraukiojo ugdymo nuostatos	Komentarai
		34 str. 2: Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo prieinamumu valstybinėse ir savivaldybių mokyklose rūpinasi savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija (dalyvių susirinkimas), kitose mokyklose – savininkas (dalyvių susirinkimas).	
Dėmesys individualiems gebėjimams ir poreikiams	LR švietimo įstatymas, 1991 m. *Suvestinė redakcija nuo 2021-01-01 iki 2021-08-31;* LR švietimo įstatymas, 1991 m. *Suvestinė redakcija nuo 2024-09-01*	*2 str. 26:* Specialieji ugdymosi poreikiai – pagalbos ir paslaugų ugdymo procese reikmė, atsirandanti dėl išskirtinių asmens gabumų, įgimtų ar įgytų sutrikimų, nepalankių aplinkos veiksnių.	*Apibūdinami specialieji ugdymosi poreikiai. Dėmesys individualiems gebėjimams ir poreikiams neakcentuojamas.*
Dalyvavimo užtikrinimas siekiant padidinti švietimo veiksmingumą ir prieinamumą visiems besimokantiesiems	LR švietimo įstatymas, 1991 m. *Suvestinė redakcija nuo 2021-01-01 iki 2021-08-31;* LR švietimo įstatymas, 1991 m. *Suvestinė redakcija nuo 2024-09-01.*	*5 str. Švietimo sistemos principai:* veiksmingumas – švietimo sistema siekia geros kokybės rezultatų sumaniai ir taupiai naudodama turimus išteklius, nuolat vertindama, analizuodama ir planuodama savo veiklą, remdamasi veiksminga vadyba – tinkamais ir laiku priimamais sprendimais.	*Akcentuojamas veiksmingumas bendrąja prasme – siekiant geros kokybės rezultatų. Sąsajos su švietimo veiksmingumu visiems gali būti numanomos.*
Pagalbos sistemos, skatinančios įtraukiojo ugdymo plėtrą	LR švietimo įstatymas, 1991 m. *Suvestinė redakcija nuo 2021-01-01 iki 2021-08-31;*	*2 str. 29: Švietimo pagalba* – mokiniams, jų tėvams (globėjams, rūpintojams), mokytojams ir švietimo teikėjams specialistų teikiama pagalba, kurios tikslas – didinti švietimo veiksmingumą; t. p. *6 str. 4. Švietimo sistema* – švietimo pagalba <...>. *14 str. 7:* Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymą įgyvendina visos privalomąjį ir visuotinį švietimą teikiančios mokyklos, kiti švietimo teikėjai, atskirais atvejais – mokyklos (klasės), skirtos mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdyti.	*Švietimo pagalbos teikėjai nenurodyti, bet numanomi, tačiau galimos interpretacijos.*
	LR švietimo įstatymas, 1991 m. *Suvestinė redakcija nuo 2024-09-01*	*14 str. 7:* <...> . Ugdymo procesą, kuriame dalyvauja mokiniai, turintys nedidelių ir vidutinių specialiųjų ugdymosi poreikių, gali vykdyti daugiau kaip vienas mokytojas, ugdymo procesą, kuriame dalyvauja mokiniai, turintys didelių ar labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių,	*Daugiau pagalbos numatyta teikti, kai ugdymo procese dalyvauja vaikai, turintys didelių ir labai didelių ugdymosi poreikių.* *Pakeistas 21 str. 3 punktas, akcentuojant specialistų*

Tarptautinės įtraukiojo ugdymo nuostatos	Nacionalinis dokumentas	Nacionalinės įtraukiojo ugdymo nuostatos	Komentarai
		vykdo daugiau kaip vienas mokytojas. Kartu su mokytoju pagalbą mokiniui teikia švietimo pagalbos specialistai. 21 str. 3: *Pedagoginėse psichologinėse tarnybose, mokyklose dirbantys specialistai konsultuoja specialiosios pedagoginės pagalbos gavėjus, jų tėvus (globėjus, rūpintojus) ir mokytojus.*	*konsultacijas, specialiosios pedagoginės pagalbos gavėjus, jų tėvus ir mokytojus.*

Apibendrinimas

Pagrindinio nacionalinio švietimą reglamentuojančio dokumento (LR švietimo įstatymas, 1991 m. *Suvestinė redakcija nuo 2021-01-01 iki 2021-08-3 1* ir *Suvestinė redakcija nuo 2024-09-01)* nuostatos dera su tokiomis tarptautinėmis strateginėmis nuostatomis: pagarba žmogaus teisėms; teisė į mokymąsi; kokybiškas ugdymas visiems ir kiekvienam; socialinis teisingumas; lygiateisiškumas; pagarba besimokančiųjų įvairovei; švietimo ir ugdymo prieinamumas visiems ir kiekvienam; dėmesys besimokančiųjų poreikiams; švietimo veiksmingumas ir prieinamumas visiems besimokantiesiems; pagalbos sistemos, skatinančios įtraukiojo ugdymo plėtrą.

Kai kurios pateiktos nuostatos išryškintos atskiruose Įstatymo straipsniuose (pvz., teisingumas, lygiateisiškumas, siekis į bendrojo ugdymo mokyklas įtraukti vaikus, turinčius didelių ir labai didelių ugdymosi poreikių ir užtikrinti jiems kokybišką pagalbą); kitos labiau numanomos iš konteksto (pvz., pagarba žmogaus teisėms; dalyvavimo užtikrinimas; dėmesys vaikų ir jų poreikių įvairovei, ugdymo personalizavimui).

Vienas svarbiausių pokyčių, atveriant mokyklą vaikų įvairovei ir užkertant kelią diskriminacijai, yra 29 straipsnio 10 punkto panaikinimas, numatytas LR švietimo įstatymo Suvestinėje redakcijoje nuo 2024 09 01. Kitas svarbus aspektas – švietimo sistemos principų papildymas „įtraukties“ (angl. *inclusion – inclusiveness – inclusivity?*) principu. Šio principo turinys Įstatyme pristatytas plačiau nei įprastai pristatomo principo, apima ir kitus įtraukiojo ugdymo (ang. *inclusive education*) principus [*švietimo sistema sudaro sąlygas kiekvienam asmeniui ugdytis, plėtoti savo galias ir gebėjimus, gauti reikiamą pagalbą, patirti sėkmę mokantis, socialinėje, kultūrinėje ir (ar) kitose veiklose ir būti nediskriminuojamam dėl ugdymosi poreikių įvairovės ir (ar) švietimo pagalbos reikmės].* Todėl kyla klausimas, ar „įtrauktis“ vertinama kaip vienas iš švietimo sistemos principų, ar kaip transformuojantis sisteminis švietimo politiką, kultūrą ir praktiką procesas, filosofija?

Nepaisant kylančių kai kurių diskusinių klausimų dėl sąvokų, naujausios LR švietimo įstatymo ir kitų analizuotų nacionalinių strateginių Lietuvos dokumentų (Valstybinės švietimo 2013–2022 m. strategijos[38] ir Geros mokyklos koncepcijos, 2015[39]) nuostatos iš esmės dera su tarptautinėmis įtraukiojo ugdymo nuostatomis.

Pvz., Valstybinėje švietimo 2013–2022 m. strategijoje akcentuojamos tokios esminės nuostatos ir tikslai: *užtikrinti švietimo prieinamumą ir lygias galimybes* [13.3.; 17.2.]; *garantuoti švietimo sistemos veiksmingumą, sukurti paskatų ir vienodų sąlygų mokytis visą gyvenimą sistemą* [13.4.]; *plėsti mokymosi pasirinkimo galimybes ir didinti prieinamumą* [19.1]; *užtikrinti naudojimosi švietimu pirmenybę socialinės atskirties <...> bei specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių asmenų grupėms* [19.3] ir kt.

[38] XII-745 Dėl Valstybinės švietimo 2013-2022 metų strategijos patvirtinimo (lrs.lt)
[39] V-1308 Dėl Geros mokyklos koncepcijos patvirtinimo (lrs.lt)

Tarptautinės įtraukiojo ugdymo nuostatos	Nacionalinis dokumentas	Nacionalinės įtraukiojo ugdymo nuostatos	Komentarai
Geros mokyklos koncepcija (2015) grindžiama humanistinėmis vertybėmis, akcentuojant mokyklą, kaip besimokančią ir saugią bendruomenę, siekiančią kiekvieno ugdymosi sėkmės. Išryškinami tokie aspektai*: asmenybės ūgtis <...>, individualias galimybes atitinkantys ugdymo(si) pasiekimai ir nuolatinė ugdymosi pažanga* [13.1.]; *saviraiškus dalyvavimas <...>, veiklos, įvykiai <...>, mokinių savijauta (būti priimtam, gerbiamam, saugiam, džiaugtis buvimu mokykloje ir laikyti jį prasmingu); bendruomeniškumas (narystė, vienybė, dalijimasis, rūpinimasis kitais, pagalba, įsipareigojimai); savivalda (tarimasis, sprendimų inicijavimas, priėmimas ir įgyvendinimas, mokyklos gyvenimo kūrimas)* [13.2.].			
Naujausių Lietuvos nacionalinių švietimo strateginių dokumentų analizė[40] rodo įtraukios švietimo politikos nuostatas turint tikslą kurti mokyklą visiems. Nacionalinė švietimo politika kuriama paisant tarptautinių politinių nuostatų, stiprinant įtraukiojo ugdymo plėtrą, palaikant teigiamas nuostatas dėl mokinių ir jų poreikių įvairovės, reglamentuojant poreikių tenkinimo procesus ir atsakomybes už jų veiksmingumą, prieinamumą ir kokybę, numatant pagalbą švietimo sprendimų priėmėjams ir įgyvendintojams. Šiame kontekste svarbūs ir kiti aspektai: įtraukiojo ugdymo plėtros strateginiai ir veiksmų planai, planuojamų priemonių stebėsena ir politikos bei praktikos stebėsenai vykdyti reikiamų rodiklių identifikavimas, pagalbos, suteiktos mokiniams, kokybės vertinimo procedūrų sukūrimas, lygių galimybių visiems veiksmingumo politikos vertinimas, partnerystės tarp mokyklų, vietos politikų ir tėvų skatinimas[41]. Naujausių nacionalinių strateginių švietimo dokumentų analizė leidžia teigti, kad Lietuvos švietimo politika grindžiama „teisės į mokymąsi“ principu – kiekvienas mokinys turi teisę lankyti bendrojo ugdymo mokyklą ir, esant poreikiui, gauti pagalbą visais lygmenimis.			

1.2. NACIONALINIŲ ŠVIETIMO PAGALBĄ REGLAMENTUOJANČIŲ DOKUMENTŲ DERMĖ SU ĮTRAUKIOJO UGDYMO NUOSTATOMIS IR DOKUMENTŲ TARPUSAVIO DERMĖ

Šiame skyriuje pateikiama nacionalinių švietimo pagalbą reglamentuojančių dokumentų[42] ir jų tarpusavio dermės analizės apžvalga (žr. 1.2.1 lentelę).

1.2.1 lentelė. *Nacionalinių švietimo pagalbą reglamentuojančių dokumentų nuostatos, orientuotos į kokybišką ugdymą ir pagalbą*

Eil. Nr.	Dokumentas	Dokumento paskirtis	Dokumento nuostatos, orientuotos į kokybišką ugdymą ir pagalbą	Komentarai
1.	LR švietimo ir mokslo ministro 2003 m. birželio	Nustato trijų lygių pedagoginės ir psichologinės	Numatyta, jog Modelis padės formuoti tęstinę ir visiems prieinamą švietimo	Modelis patvirtintas 2003 m.; iki šiol aktualus. Nuo įgyvendinimo pradžios

[40] Esminės *mokyklos visiems* nuostatos įtvirtintos jau Tautinėje mokykloje (1989). Daugumoje kitų ankstesnių nacionalinių dokumentų taip pat akcentuojama, jog ugdymas grindžiamas demokratijos principais ir visuotinai pripažintomis žmogaus teisėmis Nepaisant nurodytų itin svarbių švietimo principų – *humanistinių tautos ir pasaulio kultūros vertybių puoselėjimas, demokratinių santykių ugdymas, šalies kultūros tradicijų puoselėjimas, tautos tapatybės saugojimas* ir kt. – įtraukiojo ugdymo nuostatos pristatomos naujausiuose dokumentuose (žr. 1.2.1.lentelę).

[41] key-principle2-EN (european-agency.org)

[42] Analizuoti šiuo metu aktualūs švietimo pagalbą reglamentuojantys dokumentai (žr. Analizuotų dokumentų sąrašas).

	25 d. įsakymu Nr. ISAK-897 *Pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelis*[43]. *Suvestinė redakcija nuo 2007-08-26*	pagalbos teikimo modelio struktūrą, ryšius tarp lygmenų, modelio įgyvendinimo etapus.	sistemą, kuri užtikrins švietimo paslaugų prieinamumą ir kokybę, bus siekiama švietimo sistemos vidinės darnos ir dermės su valstybės siekiais; numatyti Modelio įgyvendinimo etapai.	Modelio funkcionavimas nebuvo vertintas (nėra oficialių duomenų). Modelio aprašo turinys (sąvokos, įgyvendinimo kontekstas ir kt.) turėtų būti atnaujintas ir derėti su naujausiais švietimo strateginiais bei švietimo pagalbą reglamentuojančiais dokumentais ir jų nuostatomis.
2.	LR švietimo ir mokslo ministro, LR sveikatos apsaugos ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro 2011 m. liepos 13 d. įsakymu Nr. V-1265/V-685/A1-317 Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas[44]. *Suvestinė redakcija nuo 2013-08-04.*	Reglamentuoja asmenų iki 21 metų negalių, sutrikimų, mokymosi sunkumų, dėl kurių kyla specialieji ugdymosi poreikiai, nustatymą ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius kriterijus.	Apraše apibrėžiamos negalios, sutrikimai ir mokymosi sunkumai, remiantis Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD/ European Communities, 2009) nuostatomis dėl bendrųjų tarptautinių kategorijų. Svarbus aspektas - akcentuojami ugdymosi poreikiai (specialieji ugdymosi poreikiai / SUP).	Nuostata, jog <...> asmenys priskiriami specialiųjų ugdymosi poreikių grupėms ir turi teisę gauti specialųjį ugdymąsi švietimo įstaigose <...> (švietimo pagalbą, atsižvelgiant į individualius ugdymosi poreikius), atspindi medicininio modelio nuostatas. Dokumentas turėtų būti atnaujintas ir turėtų derėti su naujausiais švietimo strateginiais dokumentais ir jų nuostatomis.
3.	LR švietimo ir mokslo ministro 2011 07 08 įsakymu Nr. V-1229 Specialiosios pagalbos teikimo mokyklose (išskyrus aukštąsias mokyklas) tvarkos aprašas[45]. *Suvestinė redakcija nuo 2020-08-04*	Nustato specialiosios (SP) pagalbos gavėjus, teikėjus ir teikėjų funkcijas, pagalbos organizavimą.	Pagalbos paskirtis – didinti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčio mokinio ugdymosi veiksmingumą ir prieinamumą.	Dokumentas patvirtintas 2011 m.; papildytas 13[1] punktu (numatant pagalbos teikimą ekstremaliose situacijose). Dokumente numatyti SP mokiniams teikėjai - mokytojo padėjėjas, gestų kalbos vertėjas. Atsižvelgus į tai, kad <...> mokytojo padėjėjas padeda mokiniui ar (ir) mokinių grupei atlikti su ugdymusi, savitarna, savitvarka ir maitinimusi susijusias veiklas <...>, šis specialistas pagal jo atliekamas funkcijas[46] galėtų būti vadinamas „mokinio padėjėju“.
4.	LR švietimo ir mokslo ministro 2011-09-30	Nustato mokinių SUP <...> pedagoginiu,	Įvertinimo tikslas – nustatyti švietimo pagalbos ir paslaugų reikmes,	Dokumente *Mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių pedagoginiu, psichologiniu,*

[43] ISAK-897 Dėl Pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelio (lrs.lt)
[44] V-1265/V-685/A1-317 Dėl Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi .. (lrs.lt)
[45] V-1229 Dėl Specialiosios pagalbos teikimo mokyklose (išskyrus aukštąsias mokyklas) tvarkos aprašo patvir.. (lrs.lt).
[46] ISAK-2092 Dėl Mokytojo padėjėjo pavyzdinio pareigybės aprašymo (lrs.lt).

	Įsakymas Nr.V-1775 Mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) įvertinimo pedagoginiu, psichologiniu, medicininiu ir socialiniu pedagoginiu aspektais ir specialiojo ugdymosi skyrimo tvarkos aprašas[47]. *Suvestinė redakcija nuo 2013-07-28.*	psichologiniu, medicininiu ir socialiniu pedagoginiu aspektais įvertinimo ir specialiojo ugdymosi ir (ar) specialiosios pedagoginės, psichologinės, socialinės pedagoginės, specialiosios pagalbos skyrimo mokiniams (vaikams) nuo gimimo iki 21 metų tvarką bei dokumentaciją.	rekomenduoti <...> ugdymo programos <...> pritaikymą, siekiant <...> mokiniui (vaikui) užtikrinti optimalias ugdymosi sąlygas. Dokumente nurodytos tarnybos ir specialistai, atsakingi už įvertinimą; nurodyta įvertinimo ir švietimo pagalbos skyrimo tvarka; pateiktos įvertinimo formos.	*medicininiu ir socialiniu pedagoginiu aspektais įvertinimo ir specialiojo ugdymosi skyrimo tvarkos aprašas* tarp kitų įvertinimo aspektų įtvirtintas ir medicininis įvertinimas. Įtraukiojo ugdymo kontekste svarbiausi yra pedagoginio, psichologinio ir socialinio vertinimo aspektai. Dokumente akcentuojamas skyrimas specialiojo ugdymo, nederančio su įtraukiojo ugdymo nuostatomis. Remiantis naujausiomis švietimo strateginėmis nuostatomis šis dokumentas turėtų būti peržiūrėtas.
5.	LR švietimo ir mokslo ministro 2011 04 11 įsakymas Nr. V-579 *Mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašas.* [48] *Suvestinė redakcija nuo 2020-08-04*	Reglamentuoja mokyklų <...> vaiko gerovės komisijos (VGK) paskirtį, veiklos principus, sudarymą, funkcijas ir teises, darbo organizavimą ir sprendimų priėmimą.	Mokyklos VGK paskirtis – rūpintis vaikui saugia ir palankia mokymosi aplinka, orientuota į asmenybės sėkmę, gerą savijautą, brandą, individualias vaiko galimybes atitinkančius ugdymosi pasiekimus bei pažangą <...>. Nurodyti VGK veiklos principai: geriausių vaiko interesų; vaiko dalyvavimo priimant su juo susijusius sprendimus; pagalbos visapusiškumo ir koordinavimo; integralumo; bendradarbiavimo ir kt., dera su įtraukiojo ugdymo principais.	Šis dokumentas turėtų būti suderintas su kitais švietimo pagalbą reglamentuojančiais dokumentais (dokumento struktūra, veiklos principai).
6.	LR švietimo ir mokslo ministro 2017 08 28 įsakymas Nr. V-651/A1-455/V-1004 *Koordinuotai teikiamų švietimo pagalbos, socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų tvarkos aprašas*[49]	Reglamentuoja vaikams nuo gimimo iki 18 metų ir asmenims, turintiems didelių ar labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių iki 21 metų, ir jų tėvams (globėjams, rūpintojams) koordinuotai teikiamų švietimo	Koordinuotai teikiamų paslaugų tikslas –sudaryti palankias sąlygas vaiko gerovei, padedant jo tėvams, kurti saugią aplinką, užtikrinti gyvenimo, asmeninių bei socialinių ryšių kokybę. Šios paslaugos teikiamos vadovaujantis šiais principais: individualizavimo; vaiko interesų ir gerovės pirmumo; lygybės ir	Šis dokumentas turėtų būti peržiūrėtas ir suderintas su naujausiais strateginiais dokumentais, kitais švietimo pagalbą reglamentuojančiais dokumentais (dokumento struktūra, principai, sąvokos).

[47] V-1775 Dėl Mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pedago.. (lrs.lt).
[48] V-319 Dėl švietimo ir mokslo ministro 2011 m. balandžio 11 d. įsakymo Nr. V-579 „Dėl Mokyklos vaiko ger.. (lrs.lt).
[49] V-651/A1-455/V-1004 Dėl Koordinuotai teikiamų švietimo pagalbos, socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų tvarkos .. (lrs.lt).

		pagalbos, socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų teikimo tikslą, principus, organizavimą ir finansavimą, kvalifikacinius tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriaus reikalavimus.	nediskriminavimo; kompleksiškumo – visapusiškai įvertinus vaikų ir jų tėvų <...> poreikius, vaiko gerovei užtikrinti teikiamos ne pavienės, bet tarpusavyje suderintos švietimo pagalbos, socialinės ir sveikatos priežiūros paslaugos; veiksmų suderinamumo; prieinamumo – paslaugos <...> teikiamos kuo arčiau jų gyvenamosios vietos.	
7.	LR švietimo ir mokslo ministro 2011 m. liepos 8 d. įsakymas Nr. V-1228 *Specialiosios pedagoginės pagalbos asmeniui iki 21 metų teikimo ir kvalifikacinių reikalavimų nustatymo šios pagalbos teikėjams tvarkos aprašas*[50]. *Suvestinė redakcija nuo 2020-08-04.*	Reglamentuoja specialiosios pedagoginės pagalbos (SPP) teikėjus ir gavėjus bei specialiosios pedagoginės pagalbos organizavimą.	Pagalbos paskirtis – didinti asmens, turinčio SUP, ugdymosi veiksmingumą. Mokyklos vaiko gerovės komisijos sprendimu, SPP specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams teikiama pamokų ir (arba) ne pamokų metu. SPP *turi būti* derinama su psichologine, socialine pedagogine ir specialiąja pagalba. Mokyklos logopedas, specialusis pedagogas, tiflopedagogas, surdopedagogas pareigybių aprašymuose numatytas funkcijas vykdo bendradarbiaudami su PPT / ŠPT, <...> kitų įstaigų <...> specialistais.	Šis dokumentas turėtų būti suderintas su kitais švietimo pagalbą reglamentuojančiais dokumentais (dokumento struktūra, pagalbos organizavimas).
8.	LR švietimo ir mokslo ministro 2017 08 30 įsakymas Nr. V-663 *Psichologinės pagalbos teikimo tvarkos aprašas*[51]. *Suvestinė redakcija nuo 2020-08-04.*	Reglamentuoja psichologinės pagalbos teikimo paskirtį, uždavinius, sritis ir organizavimą.	Pagalbos paskirtis – prevencinėmis priemonėmis stiprinti mokinių (vaikų) psichologinį atsparumą ir psichikos sveikatą, skatinti saugios ir palankios ugdymuisi aplinkos mokykloje kūrimą, padėti mokiniams (vaikams), mokytojams, kitiems <...> atgauti dvasinę darną, gebėjimą gyventi ir mokytis <...>. Teikiama psichologinė pagalba *gali būti* derinama su socialine pedagogine, specialiąja pedagogine ir specialiąja pagalba.	Šis dokumentas turėtų būti suderintas su kitais švietimo pagalbą reglamentuojančiais dokumentais (dokumento struktūra, pagalbos organizavimas).

[50] V-1228 Dėl Specialiosios pedagoginės pagalbos asmeniui iki 21 metų teikimo ir kvalifikacinių reikalavimų.. (lrs.lt).
[51] V-663 Psichologinės pagalbos teikimo tvarkos aprašas (lrs.lt).

9.	LR švietimo ir mokslo ministro 2016 lapkričio 2 d. įsakymas Nr. V-950 *Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo vaikui ir mokiniui tvarkos aprašas*[52]. *Suvestinė redakcija nuo 2020 08 04.*	Nustato socialinės pedagoginės pagalbos teikimo vaikui ir mokiniui paskirtį, uždavinius, sritis, organizavimą ir socialinio pedagogo pareigybės reikalavimus.	Pagalbos paskirtis – padėti tėvams <...>, kad būtų įgyvendinta vaiko <...> teisė į mokslą, užtikrinti jo saugumą mokykloje: išsiaiškinti ir šalinti priežastis, dėl kurių vaikas ar mokinys negali lankyti mokyklos ar vengia tai daryti, sugrąžinti į mokyklą ją palikusius vaikus ir mokinius, kartu su tėvais (globėjais, rūpintojais) padėti vaikui ir mokiniui pasirinkti mokyklą pagal protines ir fizines galias ir joje adaptuotis. Socialinė pedagoginė pagalba *teikiama bendradarbiaujant* su mokytojais, klasių vadovais, pagalbos mokiniui ir kitais specialistais, tėvais (globėjais, rūpintojais), mokyklos bendruomene, kitais socialiniais partneriais.	Šis dokumentas turėtų būti suderintas su kitais švietimo pagalbą reglamentuojančiais dokumentais (dokumento struktūra, pagalbos organizavimas).
10.	LR švietimo ir mokslo ministro 2017 08 30 įsakymas Nr. V-662 *Pedagoginių psichologinių tarnybų darbo organizavimo tvarkos aprašas.*[53] *Suvestinė redakcija nuo 2020-08-28.*	Reglamentuoja pedagoginių psichologinių tarnybų funkcijas, veiklos principus ir darbo organizavimą.	Tarnybos veikla grindžiama tokiais principais: individualizavimo; vaiko dalyvavimo; bendradarbiavimo; veiksmingumo ir kt.	Nustatymas, jog Tarnyba gali veikti tik tada, jei joje dirba <...> gydytojas vaikų neurologas ir (ar) gydytojas neurologas <...> arba Tarnyba yra sudariusi sutartį su asmens sveikatos priežiūros įstaiga dėl mokinių (vaikų) medicininio įvertinimo <...>, atspindi medicininio modelio nuostatas. Nuostata <...> *specialiojo ugdymosi skyrimas „*> atspindi medicininio modelio nuostatas. Remiantis naujausiomis švietimo strateginėmis nuostatomis šis dokumentas turėtų būti peržiūrėtas ir suderintas su naujausiais strateginiais dokumentais.

Apibendrinimas

Pagrindinių nacionalinių švietimo pagalbą reglamentuojančių dokumentų analizė rodo, kad šiuo metu galiojantys dokumentai reglamentuoja:

- negalių, sutrikimų, mokymosi sunkumų, dėl kurių kyla specialieji ugdymosi poreikiai, nustatymą ir jų skirstymą į lygius kriterijus, remiantis tarptautinėmis (OECD) nuostatomis;
- trijų lygių pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelio struktūrą, ryšius tarp lygmenų;

[52] V-950 Dėl Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo vaikui ir mokiniui tvarkos aprašo patvirtinimo (lrs.lt).
[53] V-662 Pedagoginių psichologinių tarnybų darbo organizavimo tvarkos aprašas (lrs.lt).

- specialiosios pagalbos, specialiosios pedagoginės, socialinės pedagoginės, psichologinės pagalbos ir koordinuotai teikiamų švietimo pagalbos, socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų gavėjus, teikėjus, teikėjų funkcijas, pagalbos organizavimą ir iš esmės užtikrina sisteminę pagalbą vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių;
- akcentuoja tokias su įtraukiuoju ugdymu siejamas nuostatas: kokybiško ugdymo prieinamumas, veiksmingumas, vaiko dalyvavimas ir pan.

Švietimo pagalbą reglamentuojančiuose dokumentuose yra medicininio modelio, nederančio su įtraukiojo ugdymo nuostatomis, elementų:

- dokumentuose *(Mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių pedagoginiu, psichologiniu, medicininiu ir socialiniu pedagoginiu aspektais įvertinimo ir specialiojo ugdymosi skyrimo tvarkos aprašas,* 2011; *Pedagoginių psichologinių tarnybų darbo organizavimo tvarkos aprašas,* 2017), be kitų įvertinimo aspektų, įtvirtintas ir *medicininis* įvertinimas; nurodoma, jog „<...> Tarnyba gali veikti tik tada, jei joje dirba <...> gydytojas vaikų neurologas ir (ar) gydytojas neurologas <...> arba Tarnyba yra sudariusi sutartį su asmens sveikatos priežiūros įstaiga dėl mokinių (vaikų) medicininio įvertinimo“; akcentuojamas *skyrimas specialiojo ugdymo*, nederančio su įtraukiojo ugdymo nuostatomis.

Išanalizuoti švietimo pagalbą reglamentuojantys dokumentai nevisiškai dera tarpusavyje:

- nevienoda dokumentų, reglamentuojančių skirtingą pagalbą, struktūra;
- nustatomi nevienodi reikalavimai įvairiems pagalbos teikėjams dirbant kartu, dėl ko gali kilti komandinio darbo iššūkių (pvz., specialiąją pedagoginę pagalbą reglamentuojančiame dokumente nurodyta, jog <...> specialioji pedagoginė pagalba *turi būti* derinama su psichologine, socialine pedagogine ir specialiąja pagalba <...>; psichologinę pagalbą reglamentuojančiame dokumente nurodyta, kad <...> psichologinė pagalba *gali būti* derinama su socialine pedagogine, specialiąja pedagogine ir specialiąja pagalba <...>, specialiosios pagalbos teikimo apraše šios pagalbos derinimas su kitomis neminimas; socialinės pedagoginės pagalbos teikimo apraše nurodoma, kad *pagalba teikiama socialiniam pedagogui bendradarbiaujant su mokytojais, klasių vadovais, pagalbos mokiniui ir kitais specialistais, tėvais (globėjais, rūpintojais), mokyklos bendruomene, kitais socialiniais partneriais) (p. 12*);
- kadangi dokumentai buvo rengiami skirtingu laiku, anksčiau rengtuose dokumentuose yra nebevartojamų sąvokų, pavadinimų ir pan. (pvz., *pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelis*, 2003).

Švietimo pagalbą reglamentuojančių dokumentų atnaujinimas pagal naujausias Švietimo įstatymo nuostatas bei švietimo pagalbą reglamentuojančių dokumentų tarpusavio dermė užtikrintų tinkamą teisinę bazę įtraukiajam ugdymui įgyvendinti.

1.3. NACIONALINĖS TEISINĖS BAZĖS POVEIKIS ĮTRAUKIOJO UGDYMO REALIZAVIMUI

Šiame skyriuje, siekiant atkreipti dėmesį į nacionaliniame kontekste aktualius įtraukiojo ugdymo realizavimo aspektus, pateikiama tarptautinio dokumento *Globali švietimo monitoringo ataskaita (2021)* analizės pavyzdžių.

UNESCO dokumente *Švietimas 2030*[54] akcentuojama, jog *Globali švietimo monitoringo ataskaita*[55] tarnauja kaip ketvirtojo Jungtinių Tautų darnios raidos tikslo (DVT4) bei kitų Darnaus vystymosi tikslų (DVT), susijusių su švietimu, monitoringo mechanizmas, leidžiantis atskleisti, kaip tarptautinės ir nacionalinės strategijos prisideda prie įsipareigojimo įgyvendinti Darnios raidos tikslus. Ši ataskaita atskleidžia šalių pažangą ir iššūkius, įgyvendinant kokybiško ugdymo kiekvienam nuostatas, ir dar kartą akcentuoja, jog įtrauktis (angl. *inclusion*) švietime suprantama kaip teisingumo principu grindžiamas procesas (UNESCO, Švietimas 2030). Įtraukiojo ugdymo praktikoje svarbus pagarbos *įvairovei* ir *priklausymo* principų pripažinimas.

Remiantis tarptautinio dokumento Globali švietimo monitoringo ataskaita (2021)[56] antrine analize, pateikiami pavyzdžiai, kaip Lietuvos švietimo politikos ir teisinės bazės nuostatos atsispindi duomenyse apie įtraukiojo ugdymo realizavimą (žr. 1.3.1 lentelę).

1.3.1 lentelė. Ataskaitoje (2021) pateikiami pavyzdžiai, susiję su įtraukiojo ugdymo įgyvendinimu Lietuvoje

Pozityvūs aspektai
Lietuvoje Įtraukusis ugdymas siejamas su nediskriminavimu ir segregacijos įveikimu (p. 32) ir bendrojo ugdymo prieinamumo užtikrinimu (p. 36).
Lietuvoje (kaip Lenkijoje ir Uzbekistane) įtraukiojo ugdymo apibrėžimą siekiama įtraukti į Įstatymą (p. 35).
2019 m. Lietuva (kaip Kroatija ir Slovakija) atnaujino Romų integracijos strateginį veiksmų planą, kuriuo siekiama įveikti segregaciją švietime (p. 40).
Lietuvoje besimokančiųjų poreikiai identifikuojami remiantis trijų lygių sistema: mokyklos lygmeniu – Vaiko gerovės komisija bendradarbiaudama su tėvais; savivaldybės lygmeniu – Pedagoginė-psichologinė tarnyba; nacionaliniu lygmeniu – Nacionalinė švietimo agentūra, planuojanti mokymosi pagalbą ir įgyvendinanti nacionalinius projektus ir programas (p. 74).
Lietuvoje (kaip ir Latvijoje) yra daugiausia (iš 30 analizuotų Rytų Europos, Centrinės Azijos ir kt. šalių) švietimo pagalbos specialistų mokyklose – 1 specialistas tenka 12-ai mokytojų (p. 99).
Lietuvoje apie 40 proc. (apie 50 proc. per pastaruosius 5 metus baigusiųjų studijas) pagrindinės mokyklos mokytojų jaučiasi gerai arba labai gerai pasirengę ugdyti įvairių gebėjimų vaikus klasėje (ES vidurkis 41 proc.) (p. 101; 2018 TALIS).
Pagrindinės mokyklos mokytojų dalyvavimas profesinės raidos renginiuose, susijusiuose su įtraukiuoju ugdymu: individualizuoto ugdymo strategijos (per 70 proc.; ES vidurkis 47 proc.); specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų ugdymas (apie 50 proc.; ES vidurkis 45 proc.); ugdymas daugiakultūrėje mokykloje (mažiau nei 20 proc.; ES vidurkis 20 proc.) (p. 105).
Lietuvoje (kaip nedaugelyje kitų šalių) atliekamas mokyklų infrastruktūros monitoringas – savivaldybės lygiu renkama informacija apie bendrojo ugdymo mokyklų prieinamumą ir pritaikymą (p. 114).
Savivaldybių švietimo tarybos prižiūri, kaip vietiniu lygiu įgyvendinama nacionalinė švietimo politika, tvirtina ilgalaikius švietimo tikslus ir mobilizuoja išteklius jiems pasiekti (p. 131).
Iššūkį keliantys aspektai
Švietimo įstatymas nemini įtraukiojo ugdymo (angl. *inclusive education*) (p. 157). Nėra bendro strateginio švietimo ir ugdymo plano (p. 157).
Lietuvoje per 25 proc. besimokančiųjų mokykloje jaučiasi esantys autsaideriai (p. 64); priklausymo mokyklai indeksas, atsižvelgiant į socialinį ir ekonominį statusą, taip pat kelia nerimą (p. 65, 2018 m. duomenimis).
Tik 10 proc. bendrojo ugdymo mokyklų yra visiškai pritaikytos besimokantiesiems, turintiems fizinę negalią, 3 proc. mokyklų – regos negalią; 60 proc. mokyklų yra pritaikytos iš dalies (p. 121).
Yra abejonių dėl savivaldybių švietimo tarybų atliekamos priežiūros, kaip vietiniu lygiu įgyvendinama nacionalinė švietimo politika, efektyvumo (p. 131).

[54] The Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action

[55] Global education monitoring report, 2021, Central and Eastern Europe, Caucasus and Central Asia: inclusion and education: all means all - UNESCO Digital Library

[56] Global education monitoring report, 2021, Central and Eastern Europe, Caucasus and Central Asia: inclusion and education: all means all - UNESCO Digital Library.

Ataskaitoje pažymėta, kad Lietuvoje tėvų teisė pasirinkti savo vaikui ugdymo įstaigą neįtvirtinta švietimo įstatyme (politikoje)[57] (p. 167).
Ataskaitoje pažymėta, kad Lietuvoje neorganizuojamos kampanijos supratingumui apie įtraukųjį ugdymą kelti; supratingumo kėlimas nėra nacionalinės švietimo strategijos dalis; pilietinė bendruomenė neorganizuoja supratingumo akcijų nei atskirai, nei kartu su valdžios institucijomis (p. 167).

Atsižvelgdama į nacionalinių kontekstų specifiką ir siekdama paskatinti įtrauktį ir teisingumą nacionalinėse švietimo sistemose (taip pat ir Lietuvoje), UNESCO (2020)[58] pateikė tokius siūlymus:

1. **Aiškiai apibrėžti, ką reiškia įtrauktis ir teisingumas švietime.**

Daugelyje šalių įtraukusis ugdymas vis dar siejamas su negalią turinčių vaikų įtraukimu į bendrojo ugdymo mokyklas. Tarptautiniu lygmeniu įtraukusis ugdymas suprantamas plačiau, pripažįstant ir priimant besimokančiųjų įvairovę. Laikomasi nuostatos, kad švietimas ir ugdymas yra pagrindinė žmogaus teisė ir visuomenės pagrindas. Įtraukusis ugdymas yra procesas, turintis aiškią filosofinę kryptį, reikalaujantis įtraukiosios kultūros, kuria grindžiama visa švietimo sistema. Tokios kultūros sukūrimas reikalauja bendro susitarimo nacionaliniu, regiono, mokyklos lygiu. Todėl labai svarbu, kad visi tie, kurie inicijuoja šiuos pokyčius ir juose dalyvauja, turėtų aiškų supratimą, ko siekiama. Todėl terminai „įtrauktis“ ir „teisingumas“[59] turi būti apibrėžti taip aiškiai, kad juos suprastų įvairūs suinteresuoti asmenys (p. 23).

2. **Įrodymais pagrįsti dalyvavimo ir mokinių pažangos identifikavimo kliūtis.**

Dažniausiai pasitaikančios kliūtys yra:
- fizinės, susijusios su geografiniu ar patalpų prieinamumu;
- socialinės, kai ne visi grupės nariai išgirstami ar skatinami dalyvauti;
- psichologinės, kai besimokantieji jaučiasi atstumti, marginalizuojami;
- sisteminės, išstumiančios tam tikrų grupių besimokančiuosius iš bendros ugdymo sistemos.

Tam, kad būtų sprendžiamos švietimo ir ugdymo sistemos prieinamumo ir teisingumo problemos, svarbu turėti duomenų ir įrodymų, kas (kokios grupės, asmenys) yra įtrauktas, kas segreguojamas. Būtini konteksto veiksnių duomenys: švietimo ir ugdymo politikos, praktikos, infrastruktūros, nuostatų, socialinių ryšių analizė.

3. **Užtikrinti, kad mokytojams būtų teikiama pagalba, skatinanti įtraukųjį ugdymą ir teisingumą.**

Mokyklos turi būti reformuojamos, ugdymo praktika tobulinama taip, kad mokytojai, palaikantys besimokančiųjų įvairovę ir ją vertinantys kaip mokymosi patirčių galimybę, jaustųsi palaikomi. Šiame kontekste labai svarbi bendradarbiavimu grįsta kultūra ir bendras problemų sprendimas.

4. **Kurti ugdymo turinį ir vertinimo procedūras, atsižvelgiant į *visus* besimokančiuosius.**

Svarbus tęstinis besimokančiųjų vertinimas. Taip pat svarbu kurti saugią ir įtraukią ugdomąją aplinką, kurioje nebūtų diskriminacijos, smurto. Mokytojai ir specialistai privalo gerai pažinti besimokančiuosius: jų interesus, mėgstamas veiklas, gebėjimą bendradarbiauti, kitas savybes. Mokytojai turi įsivertinti, kaip jiems sekasi ugdyti visus mokinius klasėje, ir ką daryti, kad kiekvienam mokiniui būtų sudarytos galimybes mokytis ir išmokti.

5. **Užtikrinti, kad švietimo ir ugdymo sistema, struktūros ir vadyba į ugdymą leistų įtraukti visus besimokančiuosius.**

[57] Tai reglamentuota dokumente V-1775 Dėl Mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pedago.. (lrs.lt).
[58] Towards inclusion in education: status, trends and challenges: the UNESCO Salamanca Statement 25 years on - UNESCO Digital Library
[59] Rekomenduojama remtis apibrėžimais, pateiktais dokumente: A Guide for ensuring inclusion and equity in education - UNESCO Digital Library

Įtraukiojo ugdymo įgyvendinimas reikalauja švietimo ir ugdymo sistemos restruktūrinimo šalies mastu. Natūralu, kad bus besipriešinančių šiems pokyčiams. Svarbu, kad nacionalinio, savivaldos ir mokyklos lygmens vadovai prisiimtų bendrus įsipareigojimus ir pokyčius įgyvendintų bendradarbiaudami. Visų lygių vadovai turi būti pasirengę atlikti savo konteksto analizę, identifikuoti vietines kliūtis ir stiprybes, numatyti ir vadovauti procesams, skatinantiems įtraukias nuostatas ir praktiką.

6. Įtraukti bendruomenes į įtraukiojo ugdymo įgyvendinimą švietime.

Svarbi visų suinteresuotų pusių partnerystė: tėvų, mokytojų, kitų švietimo ir ugdymo specialistų; mokytojų ugdytojų ir tyrėjų; nacionalinio, vietinio ir mokyklos lygmens administratorių ir vadovų; politikos formuotojų ir paslaugų teikėjų, dirbančių įvairiuose sektoriuose (sveikatos priežiūros, socialinės apsaugos, vaiko teisių apsaugos ir kt.); pilietinių grupių, marginalizuojamų grupių narių.

Apibendrinimas

Naujausi Lietuvos strateginiai švietimo dokumentai yra orientuoti į įtraukties švietime aktualizavimą ir iš esmės dera su pagrindinėmis tarptautinėmis įtraukiojo ugdymo (angl. *inclusive education*) nuostatomis. Švietimo įstatymo straipsnių, siejamų su kokybiško ugdymo visiems užtikrinimu, pakeitimas palaipsniui iki 2024 m. rugsėjo mėnesio, tikėtina, sudarys teisines prielaidas įtraukčiai švietime integruoti, atsisakant diskriminuojančių teisinių nuostatų, stiprinant ugdomąją pagalbą procese, kuriame dalyvauja mokiniai, turintys didelių ir labai didelių ugdymosi poreikių. Nacionaliniuose strateginiuose švietimo dokumentuose įteisintas įtraukties principas, tačiau pasigendama strateginės krypties „įtrauktis“ ir „įtraukusis ugdymas“ apibrėžties.

Lietuvoje šiuo metu galioja švietimo pagalbą reglamentuojantys dokumentai (poįstatyminiai aktai: aprašai, tvarkos, įsakymai ir kt.), kurie parengti skirtingu laiku, todėl juose yra nebevartojamų ar keistinų sąvokų, pavadinimų, medicininio modelio, nederančio su įtraukiojo ugdymo nuostatomis, elementų; nustatyti nevienodi reikalavimai įvairiems pagalbos teikėjams dirbant kartu, galintys kelti komandinio darbo iššūkių; nevienoda dokumentų, reglamentuojančių skirtingą pagalbą, struktūra.

Dokumentai, reglamentuojantys švietimo pagalbos teikėjų funkcijas, patvirtinti seniai (dauguma 2004 – 2006 m.), todėl nevisiškai dera su naujausių strateginių dokumentų nuostatomis, juose yra nebevartojamų sąvokų ir terminijos. Dalies specialistų funkcijos dokumentuose neapibrėžtos, kitų apibrėžtos dviejuose konfliktuojančiuose dokumentuose.

Analizuoti dokumentai

Tarptautiniai dokumentai

1. Agency Position on Inclusive Education Systems. European Agency for Special Needs and Inclusive Education: **https://inclusive-education-in-action.org/index.php/resources/.**
2. Committee on the Rights of Persons with Disabilities (2016) General Comment No. 4, Right to inclusive education, §65. Retrieved 28 November 2020 from: **https://www.right-to-education.org/sites/right-to-education.org/files/resource-attachments/CRPD_General_Comment_4_Inclusive_Education_2016_En.pdf.**
3. Convention against Discrimination in Education (1960): **UNESCO's Convention against Discrimination in Education.**
4. Council Recommendation of 22 May 2018 on *Promoting Common Values, Inclusive Education, and the European Dimension of Teaching* (2018/C 195/01), Brussels. Available at: **https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0607(01)**.
5. A Guide for ensuring inclusion and equity in education (2017). United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Paris, France: A Guide for ensuring inclusion and equity in education - UNESCO Digital Library.
6. Global education monitoring report, 2021, Central and Eastern Europe, Caucasus and Central Asia: inclusion and education: all means all. European Agency for Special Needs and Inclusive Education, ISBN: 978-92-3-100433-9: Global education monitoring report, 2021, Central and Eastern Europe, Caucasus and Central Asia: inclusion and education: all means all - UNESCO Digital Library.
7. Education 2030 Framework for Action (UNESCO, 2015). FFA-ENG-27Oct15.pdf (unesco.org).

8. European Agency for Special Needs and Inclusive Education (2018). *Supporting Inclusive School Leadership: Policy Review*. (V.J.Donnelly, M.Turner-Cmuchal and E.Óskarsdóttir, eds.). Odense, Denmark
9. Europos specialiojo ir inkliuzinio ugdymo plėtros agentūra, 2018 m. Inkliuzinio švietimo sistemų finansavimo politika. Galutinė suvestinė ataskaita. (Red.: E. Óskarsdóttir, A. Watkins ir S. Ebersold). Odensė, Danija: Inkliuzinio švietimo sistemų finansavimo politika. Galutinė suvestinė ataskaita (european-agency.org).
10. Europos specialiojo ir inkliuzinio ugdymo plėtros agentūra, 2016 m. Veiksmai, kurių reikia imtis inkliuzinio ugdymo srityje: Delegatų nuomonės ir pasiūlymai. Odensė, Danija: **Veiksmai, kurių reikia imtis inkliuzinio ugdymo srityje: Delegatų nuomonės ir pasiūlymai (european-agency.org)**; Inclusive Education: Take Action! Luxembourg Recommendations (european-agency.org).
11. European Agency for Special Needs and Inclusive Education (2014). *Five Key Messages for Inclusive Education. Putting Theory into Practice.* Odense, Denmark: European Agency for Special Needs and Inclusive Education.
12. European Agency for Development in Special Needs Education, 2009. *Key Principles for Promoting Quality in Inclusive Education* – Recommendations for Policy Makers, Odense, Denmark: European Agency for Development in Special Needs Education: ***www.european-agency.org***.
13. European Agency for Development in Special Needs Education, 2010. *Inclusive Education in Action – Project Framework and Rationale,* Odense, Denmark: European Agency for Development in Special Needs Education
14. Education and Training 2020. Joint Report, 02 September 2015: https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/et2020-framework_en; Inclusive education | Education and Training (europa.eu)
15. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (2016/C 202/02): Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (europa.eu).
16. JT neįgaliųjų teisių konvencija (2006) (angl. *UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities*) Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija ir jos Fakultatyvus protokolas (lrs.lt).
17. OECD. 2018. Education at a Glance 2018: OECD Indicators. Paris, OECD Publishing. **eag-2018-en.pdf (oecd-ilibrary.org).**
18. *Visuotinė žmogaus teisių deklaracija* (1946) (angl. *Universal Declaration of Human Rights*), p. 3. http://www.un.org/en/documents/udhr/index.shtml#a26.
19. Watkins, A. (editor), 2007. Assessment in Inclusive Settings: Key Issues for Policy and Practice. Odense, Denmark: European Agency for Developments in Special Needs Education. **http://www.european-agency.org/publications/ereports/assessment-ininclusive-settings-key-issues-for-policy-and-practice/assessment-in-inclusivesettings-key-issues-for-policy-and-practice.**
20. UNESCO Policy Guidelines on Inclusion in Education (2009). International Conference on Education 48th session, Geneva, Switzerland. 25–28 November 2008. "Inclusive Education: the Way of the Future". Final Report. **http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Policy_Dialogue/48th_ICE/ICE_FINAL_REPORT_eng.pdf.**
21. The Open File Materials, UNESCO, 2011: Microsoft Word - OAF2011_Report.doc (unesco.org).
22. *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*. Salamanca, Spain, 7-10 June 1994, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization; Ministry of Education and Science, Spain. THE SALAMANCA STATEMENT AND (european-agency.org).
23. **Towards inclusion in education: status, trends and challenges: the UNESCO Salamanca Statement 25 years on**, UNESCO, 2020 Towards inclusion in education: status, trends and challenges: the UNESCO Salamanca Statement 25 years on - UNESCO Digital Library.
24. Towards inclusive education. Examples of Good prcatices on inclusive education (2018): Introduction (inclusion-europe.eu).
25. Vaiko teisių konvencija, priimta Generalinės Asamblėjos 44/25 rezoliucija pagal Trečiojo komiteto pranešimą (A/44/736 ir Corr. 1): **Vaiko teisių konvencija (lrs.lt).**

Nacionaliniai dokumentai

1. LR švietimo, mokslo ir sporto ministro 2015 m. gruodžio 21 d. įsakymas Nr. V-1308. *Geros mokyklos koncepcija*.
2. *LR švietimo įstatymas.* 1991 m. birželio 25 d. Nr. I-1489. *Suvestinė redakcija nuo 2021-01-01 iki 2021-08-31*.
3. *LR švietimo įstatymas.* 1991 m. birželio 25 d. Nr. I-1489. *Suvestinė redakcija nuo 2024-09-01*.

4. LR švietimo ir mokslo ministro 2003 m. birželio 25 d. įsakymas Nr. ISAK-897. *Pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelis. Suvestinė redakcija nuo 2007-08-26*.
5. LR švietimo ir mokslo ministro 2004 m. gruodžio 30 d. įsakymas Nr. ISAK-2092. *Mokytojo padėjėjo pavyzdinis pareigybės aprašymas. Suvestinė redakcija nuo 2006-12-06*.
6. LR švietimo ir mokslo ministro 2011 m. rugsėjo 30 d. įsakymas Nr. V-1775. *Mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pedagoginiu, psichologiniu, medicininiu ir socialiniu pedagoginiu aspektais įvertinimo ir specialiojo ugdymosi skyrimo tvarkos aprašas. Suvestinė redakcija nuo 2013-07-28*.
7. LR švietimo ir mokslo ministro 2011 m. liepos 8 d. įsakymas Nr. V-1228. *Specialiosios pedagoginės pagalbos asmeniui iki 21 metų teikimo ir kvalifikacinių reikalavimų nustatymo šios pagalbos teikėjams tvarkos aprašas. Suvestinė redakcija 2020- 08- 30*.
8. LR švietimo ir mokslo ministro, LR sveikatos apsaugos ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro 2011 m. liepos 13 d. įsakymas Nr. V-1265/V-685/A1-317. *Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas. Suvestinė redakcija nuo 2013-08-04*.
9. LR švietimo ir mokslo ministro, LR socialinės apsaugos ir darbo ministro ir LR sveikatos apsaugos ministro 2017 m. rugpjūčio 28 d. įsakymas Nr. V-651/a1-455/v-1004. *Koordinuotai teikiamų švietimo pagalbos, socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų tvarkos aprašas.*
10. LR švietimo ir mokslo ministro 2017 m. rugpjūčio 30 d. įsakymas Nr. V-662. *Pedagoginių psichologinių tarnybų darbo organizavimo tvarkos aprašas Suvestinė redakcija nuo 2020-08-28.*
11. LR švietimo ir mokslo ministro 2017 m. rugpjūčio 30 d. įsakymas Nr. V-663. *Psichologinės pagalbos teikimo tvarkos aprašas. Suvestinė redakcija nuo 2020-08-04.*
12. LR švietimo ir mokslo ministro 2011 m. balandžio 11 d. įsakymas Nr. V-579. *Mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašas. Suvestinė redakcija nuo 2020-08-04*.
13. LR švietimo ir mokslo ministro 2011 m. liepos 8 d. įsakymas Nr. V-1229. *Specialiosios pagalbos teikimo mokyklose (išskyrus aukštąsias mokyklas) tvarkos aprašas. Suvestinė redakcija nuo 2020-08-04*.
14. *Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija.* LR Seimas, 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimas Nr. XII-745.

2. PIRMINIO IR ANTRINIO LYGMENS PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS (ŠVIETIMO) PAGALBOS TEIKIMAS: TURINYS, STRUKTŪRA, FUNKCIJOS, TERITORINIS PASISKIRSTYMAS, FORMALUS PRIEINAMUMAS

2.1. ŠVIETIMO PAGALBOS PRIEINAMUMAS UGDYMO ĮSTAIGOSE

Švietimo pagalba suvokiama kaip mokiniams, jų tėvams (globėjams, rūpintojams), mokytojams ir švietimo teikėjams specialistų teikiama pagalba, kurios tikslas – didinti švietimo veiksmingumą (LR švietimo įstatymas, 2011). Švietimo pagalba apima psichologinę, socialinę pedagoginę, specialiąją pedagoginę ir specialiąją pagalbą.

ŠMSM tinklalapio skiltyje „Mokymasis ir švietimo pagalba specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams“[60] nurodoma, kad mokykla mokiniui, kuris mokosi pagal privalomojo švietimo programas, privalo užtikrinti psichologinės, specialiosios pedagoginės, specialiosios ar socialinės pedagoginės pagalbos teikimą.

Ekspertinio vertinimo metu buvo siekiama atskleisti, koks yra pirminiu (ugdymo įstaigų) lygmeniu teikiamos švietimo pagalbos turinys ir jos prieinamumas. Švietimo pagalbos prieinamumas vertintas analizuojant ŠVIS, Valstybės (strateginius) švietimo stebėsenos rodiklius. Analizuojant duomenis taikyta aprašomoji statistika. Švietimo pagalbos prieinamumas analizuotas ir palygintas šalies, regiono, miesto / rajono savivaldybės, miesto / kaimo mokyklų aspektais.

Švietimo pagalbos prieinamumas analizuotas pagal tokius rodiklius:

- Mokyklų / ikimokyklinių įstaigų, neturinčių jokių švietimo pagalbos specialistų arba tik kai kurių specialistų (psichologų, specialiųjų pedagogų, logopedų, socialinių pedagogų), dalis;
- švietimo pagalbos specialistų, dirbančių mokyklose / ikimokyklinėse ugdymo įstaigose, skaičius;
- mokinių skaičius, tenkantis vienam specialistui / specialisto etatui (psichologui, logopedui, specialiajam pedagogui, socialiniam pedagogui);
- švietimo pagalbos specialistų skaičius, tenkantis 100-ui mokinių;
- vienam specialiąją pedagoginę pagalbą teikiančiam specialistui (specialiajam pedagogui, logopedui) tenkančių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių skaičius ir jo atitiktis nustatytam normatyvui.

2.1.1. Psichologinės pagalbos prieinamumas ugdymo įstaigose

Psichologinės pagalbos apibrėžtis. Psichologinės pagalbos paskirtis – stiprinti mokinių psichologinį atsparumą ir psichikos sveikatą, prevencinėmis priemonėmis skatinti saugios ir palankios ugdymuisi aplinkos mokykloje kūrimą, padėti mokiniams atgauti dvasinę darną, gebėjimą gyventi ir mokytis, aktyviai bendradarbiaujant su jų tėvais (globėjais, rūpintojais) (Švietimo įstatymas, 2011). Psichologinės pagalbos teikimo tvarkos apraše (2017)[61] psichologinės pagalbos paskirtis šiek tiek praplečiama pagalbos gavėjų aspektu, t. y. nurodant, kad siekiama padėti mokiniams (vaikams), *mokytojams, kitiems švietimo įstaigos darbuotojams* atgauti dvasinę darną ir t. t.

[60] https://www.smm.lt/web/lt/smm-svietimas/specialiuju-ugdymosi-poreikiu-turintiems-mokiniams.
[61] Psichologinės pagalbos teikimo tvarkos aprašas (2017). https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/67f184a28e8711e7a5e2b345b086d377/asr.

Mokykloje dirbančio psichologo veiklos sritys apima įvertinimą, konsultavimą, švietimą, psichologinių problemų prevenciją (Psichologinės pagalbos teikimo tvarkos aprašas, 2017). Pagal šiame dokumente numatytą normatyvą vienas mokykloje dirbantis psichologas teikia pagalbą ne daugiau kaip 400 mokinių (esant galimybei – ir mažesniam mokinių skaičiui).

Švietimo įstatyme nurodoma, kad mokykla turi užtikrinti švietimo pagalbos, kaip ir psichologinės pagalbos, prieinamumą.

Psichologinės pagalbos prieinamumas mokyklose.

Mokyklų, neturinčių psichologo, dalis. Vienas iš psichologinės pagalbos prieinamumo mokyklose rodiklių yra *mokyklų, neturinčių psichologo, dalis*[62]. Šie duomenys pavaizduoti diagramoje.

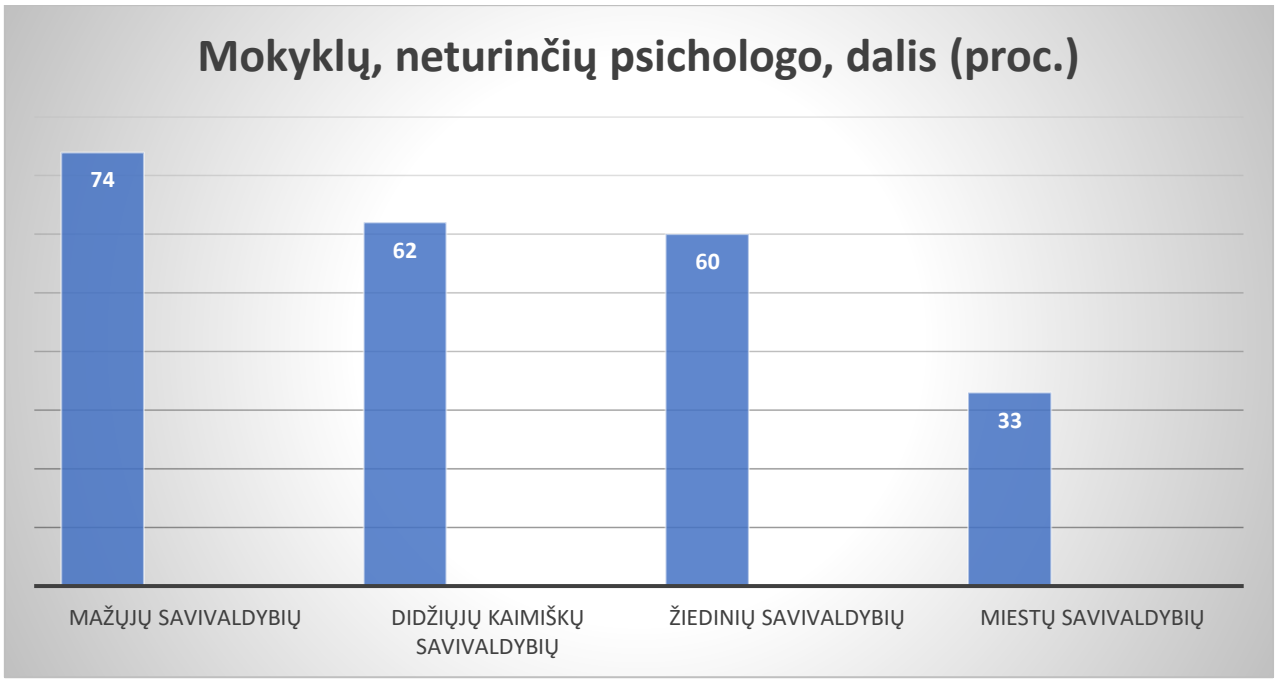

2.1.1.1 pav. *Mokyklų, neturinčių psichologo, dalis*

Galima konstatuoti, kad psichologinės pagalbos prieinamumas šalies mokyklose 2019 m. buvo nepakankamas ir labai netolygus: psichologinė pagalba buvo žymiai prieinamesnė miestų mokyklose ir neprieinama daugumoje kaimo mokyklų. 53 proc. – tokią dalį šalies mokyklų sudarė mokyklos, kuriose 2019 m. nebuvo psichologų. Šalies miestų mokyklų, neturinčių psichologų, dalis buvo 38 proc. visų mokyklų, o kaimo mokyklų, neturinčių psichologų, dalis buvo net 75 proc. visų kaimo mokyklų. Didžiosiose kaimiškosiose savivaldybėse mokyklų, neturinčių psichologų, dalis 2019 m. buvo 62 proc. (43 proc. miestų, 78 proc. – kaimo mokyklų). Mažosiose savivaldybėse šis santykis buvo atitinkamai 74 proc. (55 proc. miestų ir net 88 proc. kaimo mokyklų). Visiškai neprieinama psichologo pagalba 2019 m. buvo šių *rajonų savivaldybių kaimo mokyklose* – jose nebuvo psichologų: Akmenės, Anykščių, Biržų, Elektrėnų, Mažeikių, Pakruojo, Plungės, Rokiškio, Švenčionių, Telšių, Tauragės, Ukmergės, Utenos, Varėnos, Ignalinos, Kupiškio, Pagėgių savivaldybės, Širvintų, Alytaus, Šiaulių rajonuose. Pusė ar kiek mažiau nei pusė visų mokyklų, 2019 m. neturėjusių psichologų, buvo šių rajonų savivaldybėse: Druskininkų, Jonavos, Jurbarko, Kaišiadorių, Marijampolės, Prienų, Šakių, Šilalės, Vilkaviškio, Rietavo savivaldybės, Kauno ir Vilniaus rajonų. Miestų savivaldybėse situacija šiuo požiūriu žymiai geresnė. Mokyklų, neturėjusių psichologų, šalies miestuose 2019 m. buvo trečdalis (33 proc.): Alytaus (41 proc.), Kauno (18 proc.), Klaipėdos

[62]Mokyklų, neturinčių psichologo, dalis (2018–2019). Šaltinis: https://www.svis.smm.lt/pedagogai/ žr. 2020-08-12.

(22 proc.), Palangos (50 proc.) Panevėžio (43 proc.), Vilniaus (32 proc.), Visagino (40 proc.). Tik Šiaulių mieste mokyklų, kuriose nedirbo psichologai, dalis žymiai viršijo šalies vidurkį ir sudarė 68 proc.

Mokinių skaičius, tenkantis vienam specialisto etatui. Kitas psichologinės pagalbos prieinamumo ugdymo įstaigose, kuriose dirba psichologai, rodiklis *yra normatyvo (1 psichologo etatas – 400 mokinių) ir vienam etatui tenkančio mokinių skaičiaus* santykis. Analizuota vienam psichologo etatui tenkančių vaikų skaičiaus dinamika. 2.1.1.2 lentelėje parodytas psichologinės pagalbos prieinamumas savivaldybėse. Pateikti trejų mokslo metų savivaldybių duomenys iš Švietimo valdymo informacinė sistemos (toliau ŠVIS).

2.1.1.2 lentelė. *Psichologinės pagalbos prieinamumas ir jo dinamika regionuose ir savivaldybėse*

Savivaldybė	2018–2019		2019–2020		2020–2021		Prieinamumo pokytis per 3 metus (procentiniais punktais)[63]
	N[64]	%[65]	N	%	N	%	
Alytaus regionas							
Alytaus m. sav.	1 047	*38%*	951	*42%*	935	*43%*	*+5*
Alytaus r. sav.	1 797	*22%*	1 967	*20%*	2 013	*20%*	*-2*
Druskininkų sav.	1 352	*30%*	912	*44%*	784	*51%*	*+21*
Lazdijų r. sav.	1 740	*23%*	1 635	*24%*	1 343	*30%*	*+7*
Varėnos r. sav.	2 650	*15%*	2 466	*16%*	2 427	*16%*	*+1*
Alytaus regionas	**1 717**	***23%***	**1586,2**	***25%***	**1500,4**	***27%***	***+4***
Komentaras:	*Alytaus regione pagalbos prieinamumas tesiekia 27 proc.* *Per trejus mokslo metus psichologinės pagalbos prieinamumas pagerėjo 4 proc. p.[66]. Vaikų skaičius, tenkantis vienam psichologo etatui, sumažėjo nuo 1717 iki 1500,4, t. y. 12,6 proc.* *Labai žemas prieinamumo rodiklis Varėnos r. (tik 16 proc.) ir Alytaus r. sav. (20 proc.).*						
Kauno regionas							
Birštono sav.	746	*54%*	725	*55%*	697	*57%*	*+3*
Jonavos r. sav.	1552	*26%*	1 383	*29%*	1 239	***32%***	*+6*
Kaišiadorių r. sav.	885	*45%*	868	*46%*	999	*40%*	*-5*
Kauno m. sav.	1434	*28%*	1 417	*28%*	1 301	***31%***	*+3*
Kauno r. sav.	1178	*34%*	1 082	*37%*	1 031	*39%*	*+5*
Kėdainių r. sav.	916	*44%*	1 198	*33%*	**1 598**	***25%***	*-19*
Prienų r. sav.	475	*84%*	691	*58%*	557	*72%*	*-12*
Raseinių r. sav.	1239	*32%*	947	*42%*	921	*43%*	*+11*
Kauno regionas	**1053,1**	***40%***	**1038,9**	***39%***	**1042,9**	***38%***	**-2**
Komentaras:	*Kauno regione psichologinės pagalbos prieinamumo lygis tesiekia 38 proc.* *Per trejus mokslo metus psichologinės pagalbos prieinamumas pablogėjo 2 proc. p.* *Vaikų skaičius, tenkantis vienam psichologo etatui, sumažėjo nuo 1053,1 iki 1042,9, t. y. 0,9 proc.* *Arčiausiai normatyvo kriterijaus yra Prienų r. sav., kur prieinamumas siekia 72 proc.* *Blogėjančios tendencijos stebimos Kėdainių r. sav. – pagalbos prieinamumas tesiekia 25 proc.*						
Klaipėdos regionas							
Klaipėdos m. sav.	1041	*38%*	987	*41%*	936	*43%*	*+5*
Klaipėdos r. sav.	985	*41%*	572	*70%*	572	*70%*	+29
Kretingos r. sav.	948	*42%*	1 023	*39%*	974	*41%*	-1

[63] + reiškia, kad pagalbos prieinamumo rodiklis pagerėjo (sumažėjo vaikų skaičius, tenkantis vienam etatui).
- reiškia, kad pagalbos prieinamumo rodiklis pablogėjo (padidėjo vaikų skaičius, tenkantis vienam etatui).

[64] Mokinių skaičius, tenkantis vienam psichologo etatui (ŠVIS duomenys).

[65] Pagalbos prieinamumo rodiklis : normatyvo (1 psichologo etatas – 400 mokinių) ir vienam etatui tenkančio mokinių skaičiaus santykis (proc.).

[66] Proc. p. – procentiniai punktai.

Savivaldybė	2018–2019		2019–2020		2020–2021		Prieinamumo pokytis per 3 metus (procentiniais punktais)[63]
	N[64]	%[65]	N	%	N	%	
Palangos m. sav.	1284	*31%*	1 311	*31%*	1 079	*37%*	+6
Neringos sav.		-	243	*165%*	171	*240%*	-
Skuodo r. sav.	2 277	*18%*	1 479	*27%*	**2 218**	***18%***	0
Šilutės r. sav.	987	*41%*	893	*45%*	779	*51%*	+10
Klaipėdos regionas	**1253,7**	***32%***	**929,71**	***43%***	**961,3**	***42%***	***+10***
Komentaras:	*Psichologinės pagalbos prieinamumo lygis 42 proc., per 3 metus pagerėjo 10 proc. p.* *Vaikų skaičius, tenkantis vienam psichologo etatui, sumažėjo nuo 1253,57 iki 961,29, t. y. 23,3 proc.* *Arčiausiai normatyvo kriterijaus yra Klaipėdos r. sav.(prieinamumas pagerėjo 29 proc. p. ir siekia 70 proc.). Geriausias prieinamumas Neringos m. sav. – 240 proc.* *Žemiausias psichologinės pagalbos prieinamumo lygis yra Skuodo r. sav. – 18 proc. (vienam etatui tenka 2 218 vaikų).*						
Marijampolės regionas							
Kalvarijos sav.	2 049	*20%*	1 372	*29%*	**1 340**	***30%***	+10
Kazlų Rūdos sav.	697	*57%*	677	*59%*	670	*60%*	+3
Marijampolės sav.	845	*47%*	1 257	*32%*	1 116	*36%*	-11
Šakių r. sav.	2 863	*14%*	1 146	*35%*	897	*45%*	+31
Vilkaviškio r. sav.	850	*47%*	1 044	*38%*	**1 248**	***32%***	-15
Marijampolės regionas	**1519,3**	***26%***	**1 099**	***36%***	**1 054**	***38%***	**+12**
Komentaras:	*Regione pagalbos prieinamumas tesiekia 38 proc.* *Per 3 m. m. psichologinės pagalbos prieinamumas pagerėjo 12 proc. p. (t. y. vaikų skaičius, tenkantis vienam psichologo etatui, sumažėjo nuo 1519,3 iki 1054).* *Arčiausiai normatyvo kriterijaus yra Kazlų Rūdos sav. (60 proc. prieinamumo lygis).* *Žemas psichologinės pagalbos prieinamumas Kalvarijos sav. (30 proc.), Vilkaviškio r. sav. (32 proc.).*						
Panevėžio regionas							
Biržų r. sav.	6 686	***6%***	6 322	*6,3%*	**5 452**	***7,3%***	+1,3
Kupiškio r. sav.	777	*51%*	819	*49%*	1 031	*39%*	-12
Panevėžio m. sav.	1650	*24%*	1 401	*29%*	1 269	*32%*	+8
Panevėžio r. sav.	1231	*32%*	1 838	*22%*	1 745	*23%*	-9
Pasvalio r. sav.	1039	*38%*	1 696	*24%*	**5 574**	***7,2%***	-30,8
Rokiškio r. sav.	1655	*24%*	1 465	*27%*	**2 196**	***18%***	-6
Panevėžio regionas	**2 173**	***18,4%***	**2 257**	***18%***	**2 878**	***13,9%***	**-4,5**
Komentaras:	*Regione psichologinės pagalbos prieinamumas labai žemas – tesiekia 14 proc.* *Per trejus mokslo metus pagalbos prieinamumas pablogėjo 4,5 proc. p.* *Vaikų skaičius, tenkantis vienam psichologo etatui, padidėjo nuo 2173 iki 2878 vaikų, t. y. 32,4 proc.* *Labai bloga situacija Biržų, Pasvalio r. sav. – vienam etatui tenka (atitinkamai) 5452 ir 5574 vaikai, pagalbos prieinamumo lygis – apie 7 proc.*						
Šiaulių regionas							
Akmenės r. sav.	1915	*21%*	1 564	*25,6%*	**1 400**	***28,6%***	+7,6
Joniškio r. sav.	1235	*32%*	1 187	*33,7%*	**1 164**	***34,3%***	+2,3
Kelmės r. sav.	1258	*31,8%*	1 167	*34%*	**1 260**	***31,7%***	-0,1
Pakruojo r. sav.	2143	*19%*	1 598	*25%*	**1 825**	***21,9%***	+2,9
Radviliškio r. sav.	1912	*21%*	1 860	*21,5%*	**1 796**	***22,3%***	+1,3
Šiaulių m. sav.	2441	*16%*	3 561	*11%*	**3 223**	***12,4%***	-3,6
Šiaulių r. sav.	**5 057**	*8%*	-		-		
Šiaulių regionas	2280,1	17,5%	1 823	21,9%	1 778	22,4%	

Savivaldybė	2018–2019		2019–2020		2020–2021		Prieinamumo pokytis per 3 metus (procentiniais punktais)[63]
	N[64]	%[65]	N	%	N	%	
Šiaulių regionas *(be Šiaulių r.)* [67]	**1 817,3**	**22%**	**1 823**	**21,9%**	**1 778**	**22,4 %**	**+0,4**
Komentaras:	*Regione psichologinės pagalbos prieinamumas žemas - 22 proc., per trejus metus beveik nepakito.* *Žemiausias psichologinės pagalbos prieinamumas yra Šiaulių m. – tesiekia 12,4 proc. (vienam etatui tenka 3223 vaikai).*						
Tauragės regionas							
Jurbarko r. sav.	1 095	*36,5%*	1 303	*30,7%*	1 026	*39%*	+2,5
Pagėgių sav.	1 019	*39%*	1 006	*39,8%*	987	*40,5%*	+1,5
Šilalės r. sav.	525	*76%*	865	*46%*	955	*41,9%*	-34,1
Tauragės r. sav.	1 766	*22,7%*	1 763	*22.7%*	**1 649**	***24,3%***	+1,6
Tauragės regionas	**1145,5**	***34,9%***	**1 234**	***32,4%***	**1 154**	***34,7%***	**-0,2**
Komentaras:	*Regione per trejus mokslo metus psichologinės pagalbos prieinamumas iš esmės nepasikeitė (siekia 34,7 proc.), tik Šilalės r. pablogėjo 34 proc. p.* *Žemiausias prieinamumo lygis – Tauragės r. sav. (siekia 24,3 proc., arba 1649 vaikai vienam etatui).*						
Telšių regionas							
Mažeikių r. sav.	1 108	*36%*	1 081	*37%*	1 104	*36%*	0
Plungės r. sav.	1 908	***21%***	2 801	*14,3%*	**2 170**	***18,4%***	-2,6
Rietavo sav.	1 048	*38%*	1 025	*39%*	1 056	*37,9%*	-0,1
Telšių r. sav.	1 902	*21%*	1 416	*28%*	1 267	*31,6%*	+10,6
Telšių regionas	**1 492**	***26,8%***	**1 581**	***25,3%***	**1 399**	***28,6%***	**+1,8**
Komentaras:	*Pagalbos prieinamumas regione tesiekia 29 proc. Per trejus mokslo metus psichologinės pagalbos prieinamumas pagerėjo tik 2 proc. p.* *Žemiausias prieinamumo lygis (siekia tik 18,4 proc.) yra Plungės r. sav. (vienas etatas –2170 vaikų).*						
Utenos regionas							
Anykščių r. sav.	1 411	28,3%	2 492	16%	1 537	26%	-2,3
Ignalinos r. sav.	-		-		-		-
Molėtų r. sav.	3 071	13%	2 876	14%	**2 744**	**14,6%**	+1,6
Utenos r. sav.	3 425	11,7%	3 311	12%	**3 239**	**12%**	+0,3
Visagino sav.	952	42%	708	56,5%	681	58,7%	+16,7
Zarasų r. sav.	807	49,6%	764	52,4%	688	58,1%	+8,5
Utenos regionas	**1 933**	**20,7%**	**2 030**	**19,7%**	**1 778**	**22,5%**	**+1,8**
Komentaras:	*Regione pagalbos prieinamumas tesiekia* 23 proc., *yra netolygus, per trejus mokslo metus pagalbos prieinamumas pagerėjo tik 2 proc. p.* *Vaikų skaičius, tenkantis vienam psichologo etatui, sumažėjo 8 proc.: nuo 1933 iki 1778 mokinių.* *Žemiausias psichologinės pagalbos prieinamumas yra Utenos r. sav. (12 proc.) ir Molėtų r. sav. (15 proc.).*						
Vilniaus regionas							
Elektrėnų sav.	1 085	36,9%	1 388	28,8%	1 053	38%	+1,1
Šalčininkų r. sav.	1 501	26,6%	1 735	23%	1 197	33,4%	+6,8
Širvintų r. sav.	2 736	14,6%	1 388	28,8%	787	50,8%	+36,2
Švenčionių r. sav.	930	43%	2 687	14,9%	**1 608**	**24,9%**	-18,1
Trakų r. sav.	4 303	9,3%	9 916	4%	**5 148**	**7,8%**	-1,5
Ukmergės r. sav.	1 370	29,2%	1 314	30,4%	**1 690**	**23,7%**	-5,5

[67] Kadangi nėra pateikta Šiaulių rajono duomenų už pastaruosius dvejus mokslo metus, regiono duomenys pateikti be Šiaulių rajono.

Savivaldybė	2018–2019		2019–2020		2020–2021		Prieinamumo pokytis per 3 metus (procentiniais punktais)[63]
	N[64]	%[65]	N	%	N	%	
Vilniaus m. sav.	1 462	27,4%	1 408	28,4%	1 239	32,3%	+4,9
Vilniaus r. sav.	912	43,9%	1 011	39,6%	1 013	39,5%	-4,4
Vilniaus regionas	**1 888**	**21,2%**	**2 606**	**15,3%**	**1 717**	**23,3%**	**+2,1**
Komentaras:	*Pagalbos prieinamumo lygis – 23 proc.* *Per trejus mokslo metus prieinamumas pagerėjo neženkliai – 2 proc. p.* *Vaikų skaičius, tenkantis vienam psichologo etatui, sumažėjo nuo 1888 iki 1717.* *Žemiausias psichologinės pagalbos prieinamumas yra Trakų r. sav. (vienas etatas – 5148 vikai), tesiekia 8 proc.*						
Šalies rodikliai	**1 332**	**30%**	**1 324**	**30,2%**	**1 225**	**32,7%**	**+2,7 proc.p.**

Psichologinės pagalbos prieinamumas, vertinant pagal reglamentuotą psichologinės pagalbos teikimo normatyvą, akivaizdžiai liudija nepakankamą psichologinės pagalbos prieinamumo lygį šalyje ir tesiekia 33 proc**.** Vidutiniškai vienam psichologo etatui 2020–2021 m. m. tenka 1225 mokiniai (pagal normatyvą – 400 mokinių). Prieinamumo gerėjimo tendencijos per trejus metus buvo menkos: tesiekia 3 procentinius punktus. Analizuojant savivaldybių lygiu, psichologinės pagalbos prieinamumo rodiklis per trejus metus pablogėjo Biržų, Kėdainių, Pasvalio, Panevėžio m., Rokiškio r., Šiaulių m., Švenčionių, Trakų savivaldybėse. Nepalanki situacija psichologinės pagalbos prieinamumo aspektu (kai vienam psichologo etatui tenka daugiau nei 2500 vaikų) yra Biržų r., Varėnos r., Pasvalio r., Molėtų r., Šiaulių m., Šiaulių r. (2018–2019 m. m. duomenimis), Trakų r., Utenos r. savivaldybėse.

Analizuojant pateiktus duomenis pagal regionus galima teigti, kad žemiausias ir mažėjantis psichologinės pagalbos prieinamumas yra Panevėžio regione (14 proc.). Nepakankamas psichologinės pagalbos prieinamumas yra Šiaulių (22 proc.), Vilniaus (23 proc.) ir Utenos (23 proc.) regionuose. Santykinai geresnė situacija yra Klaipėdos regione, kur psichologinės pagalbos prieinamumas siekia 42 proc.

Psichologinės pagalbos prieinamumas ikimokyklinėse įstaigose

Švietimo pagalbos specialistų (psichologų) skaičius, dirbantis ikimokyklinėse ugdymo įstaigose. Ikimokyklinio ugdymo sistemos situacija psichologinės pagalbos prieinamumo aspektu yra dar sudėtingesnė (žr. 2.1.1.3 lentelę).

2.1.1.3 lentelė. *Psichologo pagalbos prieinamumas regionų ir savivaldybių ikimokyklinio ugdymo (IU) įstaigose*

Lietuvos regionai	Savivaldybės, kuriose nė viena IU įstaiga neturėjo psichologo	Savivaldybės, kurių IU įstaigose dirbo psichologas	Psichologai (N)		
			2019–2020	2020–2021	
				N	Etatų dalis
Alytaus regionas	Alytaus m., Alytaus r., Druskininkų, Lazdijų r., Varėnos r.	-	-		
Kauno regionas	Raseinių r.	Birštono sav.	1	1	0,37 et.
		Jonavos r.	3	3	1,5 et.
		Kaišiadorių r.	-	1	0,5 et.
		Kauno m. sav.	38	44	23,7 et.
		Kauno r.	4	7	4 et.
		Kėdainių r.	4	4	2 et.
		Prienų r.	1	1	1 et.
Klaipėdos regionas	Klaipėdos r. , Kretingos r., Palangos m., Šilutės r., Skuodo r., Neringos sav.	Klaipėdos m.	1	1	1 et.
Marijampolės regionas	Kalvarijos sav.,	Kazlų Rūdos sav.	1	1	0,5 et.
		Marijampolės r.	6	7	3,25 et.
		Šakių r.	1	1	0,5 et.

		Vilkaviškio r.	3	3	2,5 et.
Panevėžio regionas	Biržų r., Kupiškio r., Panevėžio r., Pasvalio r., Rokiškio r.	Panevėžio m. sav.	7	6	2,85 et.
Šiaulių regionas	Akmenės r., Joniškio r., Kelmės r., Pakruojo r., Radviliškio r., Šiaulių r.	Šiaulių m. sav.	1	1	0,1 et.
Tauragės regionas	Pagėgių, Šilalės r.	Jurbarko r.	1	1	0,5 et.
		Tauragės r.	3	3	0,92 et.
Telšių regionas	Plungės r., Rietavo sav., Telšių r.	Mažeikių r.	3	5	4 et.
Utenos regionas	Anykščių r., Ignalinos r., Molėtų r., Visagino r., Zarasų r.	Utenos r.	2	2	0,75 et.
Vilniaus regionas	Šalčininkų r., Širvintų r., Švenčionių r., Vilniaus r.	Elektrėnų sav.	2	2	0,5 et.
		Ukmergės r.	1	1	0,2 et.
		Trakų r.	1	2	1 et.
		Vilniaus m.	57	77	40,68 et.
Suvestinė:	**38 savivaldybės**	**22 savivaldybės**		**174**	**92,82 et.**

Remiantis pateiktais duomenimis galima teigti, kad visiškai neprieinama psichologo pagalba yra net 38 savivaldybėse (iš 60), t. y. nė viena savivaldybėje esanti ikimokyklinio ugdymo mokykla 2019 –2020 m. ir 2020 –2021 m. neturėjo psichologo. 2020 –2021 m. šalies ikimokyklinėse įstaigose dirbę 174 psichologai užėmė 92,82 etato. Žinant vaikų, besimokančių IU[68] įstaigose skaičių, užimamų etatų skaičių, normatyvo reikalavimus (vienam psichologo etatui tenkantis vaikų skaičius), galima konstatuoti, kad psichologinės pagalbos prieinamumas šalies ikimokyklinėse įstaigose yra nepakankamas ir tesiekia 30 proc. Tai reiškia, kad tik 3 iš 10 vaikų, besimokančių ikimokyklinėse įstaigose, gali gauti švietimo pagalbos dokumentuose numatytą psichologinę pagalbą. *Alytaus regiono* visų savivaldybių ikimokyklinėse ugdymo įstaigose nedirbo nė vienas psichologas. Panaši situacija *Šiaulių, Klaipėdos ir Utenos regionuose*, kur beveik visų savivaldybių ikimokyklinėse ugdymo įstaigose nedirbo nė vienas psichologas, išskyrus didžiuosius miestus (Šiaulius, Klaipėdą, kur dirbo po 1 psichologą, ir Uteną, kur dirbo 2 psichologai).

Geresnė situacija psichologinės pagalbos teikimo aspektu yra *Vilniaus regione*. Iš 8 regione esančių savivaldybių 4-ių savivaldybių ikimokyklinėse ugdymo įstaigose dirbo psichologai: Elektrėnuose – 2, Ukmergėje – 1, Trakuose – 2 (2019 –2020 m. m. buvo 1). Daugiausia psichologų dirbo Vilniaus miesto ikimokyklinėse įstaigose (2020 –2021 m. m. dirbo 77 psichologai) ir Kauno ikimokyklinėse įstaigose (2020 –2021 m. m. dirbo 44 psichologai).

Apibendrinimas. *Psichologinės pagalbos prieinamumas šalies ugdymo įstaigose yra nepakankamas.*

Pusė šalies bendrojo ugdymo mokyklų (53 proc.) 2019 m. neturėjo psichologo. Ypač didelės problemos teikiant psichologinę pagalbą konstatuotos daugumoje kaimo mokyklų (kaimo mokyklos, neturinčios psichologų, sudarė net 75 proc. visų kaimo mokyklų) ir kai kurių miestų (pvz., Šiaulių) mokyklose.

*Psichologinės pagalbos prieinamumas šalies mokyklose 2020 –2021 m. m. pagal vienam psichologo etatui tenkančių vaikų skaičių liudija žemą pagalbos prieinamumo lygį, tesiekiantį 33 proc. Tai reiškia, kad pagal normatyvą numatyta psichologo pagalba prieinama tik trečdaliui mokinių. Žemiausias psichologinės pagalbos mokyklose prieinamumas nustatytas Panevėžio regione (14 proc.**),** nepakankamas – Šiaulių (22 proc.), Vilniaus (23 proc.), Utenos (23 proc.) regionuose. Santykinai geresnė situacija Klaipėdos regione, kur psichologinės pagalbos prieinamumas siekė 42 proc. Prieinamumo gerėjimo tendencijos per trejus metus yra menkos – tesiekia 3 procentinius punktus.*

Visiškai neprieinama psichologo pagalba daugiau nei pusės savivaldybių (38 iš 60) ikimokyklinio ugdymo įstaigose, t. y. nė viena savivaldybėje esanti ikimokyklinio ugdymo mokykla 2019 –2020 m. ir 2020 – 2021 m. neturėjo psichologo. Psichologinės pagalbos prieinamumas pagal vienam psichologo etatui tenkantį mokinių skaičių šalies ikimokyklinėse įstaigose tesiekia 30 proc., ji prieinama tik trečdaliui

[68] 2020 –2021 m. m. IU buvo ugdomi 122 583 vaikai (pagal ŠVIS-IU mokykla).

ikimokyklinių įstaigų mokinių. Psichologinės pagalbos prieinamumas ikimokyklinėse ugdymo įstaigose žemas Alytaus, Klaipėdos, Šiaulių, Utenos regionuose.

2.1.2. Specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumas ugdymo įstaigose

Specialiosios pedagoginės pagalbos apibrėžtis. Specialiosios pedagoginės pagalbos paskirtis – didinti asmens, turinčio specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymosi veiksmingumą (Švietimo įstatymas, 2011; Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašas, 2011[69]).

Mokykloje dirbančio specialiojo pedagogo veiklos formos apima pratybas (individualias, pogrupines (2–4 mokiniai), grupines (5–8 mokiniai), pedagogų ir kitų dalyvaujančių ugdymo procese asmenų bei mokinio tėvų (globėjų, rūpintojų) konsultavimą, esant poreikiui – pagalbą pamokoje ar kitaip organizuojamoje mokinio (mokinių) ugdymosi veikloje (Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašas, 2011). Pagal šiame dokumente numatytą normatyvą vienas mokykloje dirbantis logopedas teikia pagalbą vaikams, kuriems reikalinga logopedo pagalba:

- ne daugiau kaip 30 specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių, ugdomų pagal ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programas,
- ne daugiau kaip 40 specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių, ugdomų pagal priešmokyklinio ir (ar) pradinio ugdymo programas,
- ne daugiau kaip 50 specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių, ugdomų pagal priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir (ar) vidurinio ugdymo bei profesinio mokymo programas.

Vienu etatu dirbantis specialusis pedagogas teikia pagalbą vaikams, kuriems reikalinga specialiojo pedagogo pagalba:

- ne daugiau kaip 24 specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, ugdomiems pagal ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas (ne daugiau kaip 20 mokinių, turinčių regos, klausos sutrikimų (tarp jų turinčių kochlearinių implantų), jei nėra tiflopedagogo ar surdopedagogo);
- ne daugiau kaip 27 specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, ugdomiems pagal priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir (ar) vidurinio ugdymo bei profesinio mokymo programas (ne daugiau kaip 20 mokinių, turinčių regos, klausos sutrikimų (tarp jų turinčių kochlearinių implantų), jei nėra tiflopedagogo ar surdopedagogo).

Švietimo įstatyme nurodoma, kad mokykla turi užtikrinti švietimo pagalbos prieinamumą, taip pat ir specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumą.

Specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumas mokyklose

Mokyklų, neturinčių specialiojo pedagogo (logopedo), dalis. Pedagoginės pagalbos prieinamumo ugdymo įstaigose vienas iš rodiklių yra *mokyklų, neturinčių specialiojo pedagogo (logopedo), dalis*[70]. Šie duomenys pateikti diagramoje.

[69] Galiojanti suvestinė 2020 (https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2926557049F3/asr).
[70] Mokyklų, neturinčių specialiojo pedagogo (logopedo), dalis (2018–2019). Šaltinis https://www.svis.smm.lt/pedagogai/, žr. 2020-08-12.

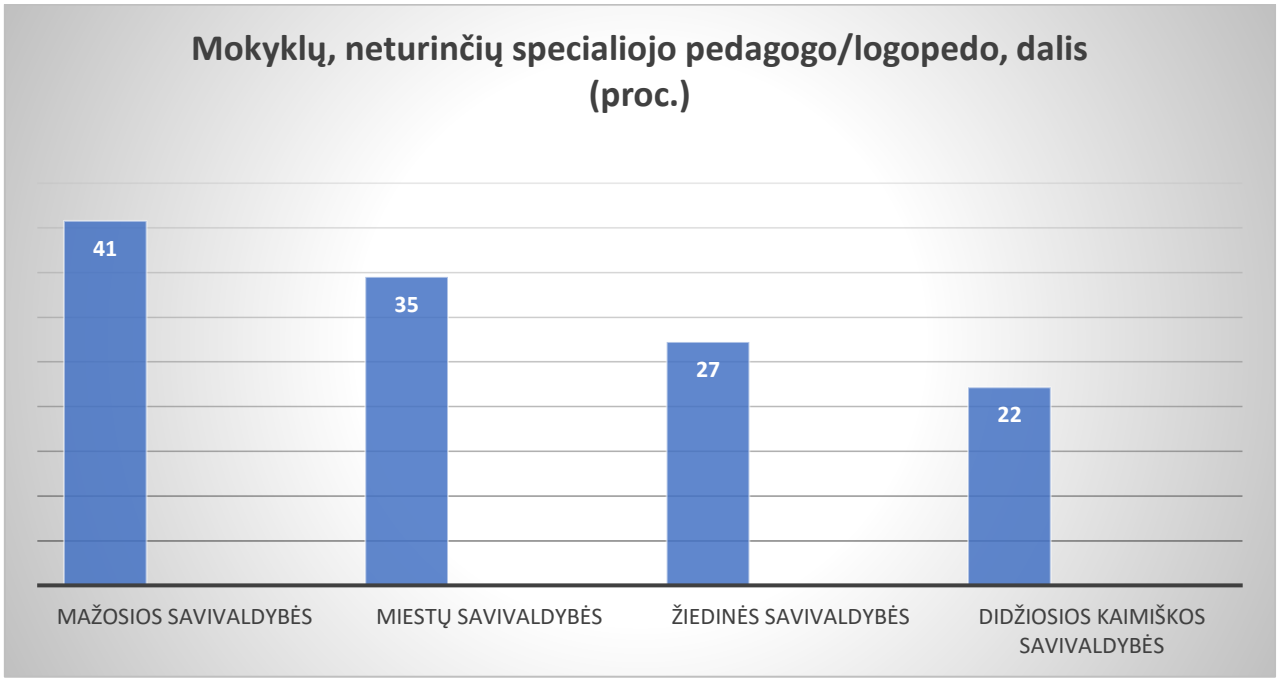

2.1.2.1 pav. *Mokyklų, neturinčių specialiojo pedagogo (logopedo), dalis proc.*

Specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumas šalies mokyklose yra **netolygus: ši pagalba prieinamesnė miestų mokyklose ir mažiau prieinama kaimų mokyklose**. Dalis mokyklų, kurios 2019 m. neturėjo specialiųjų pedagogų (logopedų), šalyje buvo 28 proc. (miestų mokyklų, neturinčių minėtų specialistų, dalis buvo 30 proc., o kaimo mokyklų dalis – 26 proc. visų kaimo mokyklų). Didžiosiose kaimiškosiose savivaldybėse mokyklų, neturinčių šių specialistų, dalis 2019 m. buvo 22 proc. (25 proc. miestų, 20 proc. kaimo mokyklų). Prasčiausias specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumas buvo mažosiose savivaldybėse. Šis santykis buvo 41 proc. (atitinkamai 24 proc. miestų ir net 53 proc. kaimo mokyklų).

Mokyklų, kuriose 2019 m. nebuvo minėtų specialistų, dalis siekė 50 proc. ir daugiau šiose savivaldybėse: Anykščių – 50 proc. (miesto mokyklose – 25 proc., kaimo mokyklose – 67 proc.), atitinkamai Šalčininkų – 46 proc. (0 ir 65 proc.), Varėnos – 50 proc.(50 ir 50 proc.), Kalvarijos – 71 proc.(50 ir 80 proc.), Kazlų Rūdos – 60 proc.(20 ir 100 proc.), Kupiškio – 50 proc. (25 ir 67 proc.), Neringos –100 proc., Pagėgių – 67 proc. (50 ir 75 proc.), Skuodo – 57 proc. (50 ir 60 proc.), Zarasų – 38 proc. (20 ir 67 proc.), Vilniaus rajono – 46 proc. (0 ir 48 proc.). Miestų savivaldybėse prasčiausia situacija buvo Vilniuje: iš 149 mokyklų 66-iose nebuvo specialistų; tokių mokyklų dalis mieste sudarė 44 proc. Trečdalis mokyklų neturėjo specialistų Klaipėdoje (37 proc.) ir Kaune (35 proc.). Geriausia situacija šiuo požiūriu buvo Visagine, kur specialistai dirbo visose mokyklose. Šiauliuose ir Panevėžyje mokyklų, neturinčių šių specialistų, buvo apie dešimtadalis: Šiauliuose – 13 proc., Panevėžyje – 15 proc.

Mokinių skaičius, tenkantis vienam specialistui (logopedui, specialiajam pedagogui). Specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumą rodo ir *mokinių skaičius, tenkantis vienam specialistui (logopedui, specialiajam pedagogui)*[71]. Kadangi pagal šį rodiklį nėra nustatyto normatyvo, analizuoti ir lyginti savivaldybių duomenis galima pagal rodiklių atitiktį šalies ir savivaldybių vidurkiams. Nors per pastaruosius 10 metų specialiųjų pedagogų skaičius[72] Lietuvos mokyklose išaugo 12 proc. (po 13 ir 14 proc. atitinkamai logopedų ir specialiųjų pedagogų) ir 2020–2021 m. m. Lietuvoje dirbo 1560 logopedų ir 1037 specialieji pedagogai, daugelyje savivaldybių specialistui tenkantis mokinių skaičius tebėra labai didelis.

[71] Pedagogų poreikio prognozavimas. Rezultatų apžvalga. Strata, 2021.
[72] Pedagogų poreikio prognozavimas. Rezultatų apžvalga. Strata, 2021, p. 17.

2020–2021 m. m. vienam logopedui Lietuvoje tenka 304 mokiniai, vienam specialiajam pedagogui – 467 mokiniai[73]. Vertinant specialistui (logopedui / specialiajam pedagogui) tenkantį mokinių skaičių savivaldybėse[74] (įtraukiant visus savivaldybės mokinius: ikimokyklinio, bendrojo ugdymo, profesinio mokymo įstaigų), matyti dideli netolygumai. Pavyzdžiui, daugiausia vienam logopedui mokinių tenka Švenčionių r. sav. (554 mokiniai), Pagėgių sav. (496), Elektrėnų sav. (481), Kalvarijų sav.(476), Šilalės r. sav. (431), Vilniaus miesto sav. (425), Tauragės sav. (413), o mažiausiai – Panevėžio r. sav. (152), Pasvalio r. sav. (156), Šiaulių r. sav. (172), Panevėžio miesto sav. (178), Palangos miesto (181), Pakruojo r. sav. (182), Šiaulių miesto sav. (202).

Analizuojant mokinių skaičių, tenkantį vienam specialiajam pedagogui, situacija dar prastesnė. Daugiausia mokinių vienam specialiajam pedagogui tenka Varėnos r. sav. ir siekia net 1305 (visoje savivaldybėje dirba 2 specialieji pedagogai), panaši situacija ir Šalčininkų r. sav., kur vienam specialiajam pedagogui vidutiniškai tenka 1287 vaikai. Specialiajam pedagogui vidutiniškai tenkančių mokinių skaičius Visagino sav. – 796, Kauno miesto sav. – 790, Vilniaus miesto sav. – 760, Kauno r. sav. – 647, Skuodo r. sav. – 746 . 46 savivaldybėse specialiesiems pedagogams tenka 300 ar daugiau mokinių. Mažiausias tenkantis mokinių skaičius yra Pakruojo r. sav. (182), Rietavo sav. (187), Anykščių r. sav. (217), Panevėžio r. sav. (224). Dideli, kartais net du kartus šalies vidurkį viršijantys mokinių skaičiai, tenkantys vienam specialistui, galimai parodo, kad daliai mokinių specialistų paslaugos yra tiesiog neprieinamos.

Svarbus rodiklis yra *vienam specialiąją pedagoginę pagalbą teikiančiam specialistui (specialiajam pedagogui, logopedui) tenkančių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių skaičius*[75]. Pagal nurodytą šaltinį parengti duomenys apie vienam specialiąją pedagoginę pagalbą teikiančiam specialistui tenkančių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių skaičių pateikti 2.1.2.2 pav. ir 2.1.2.3 lentelėje.

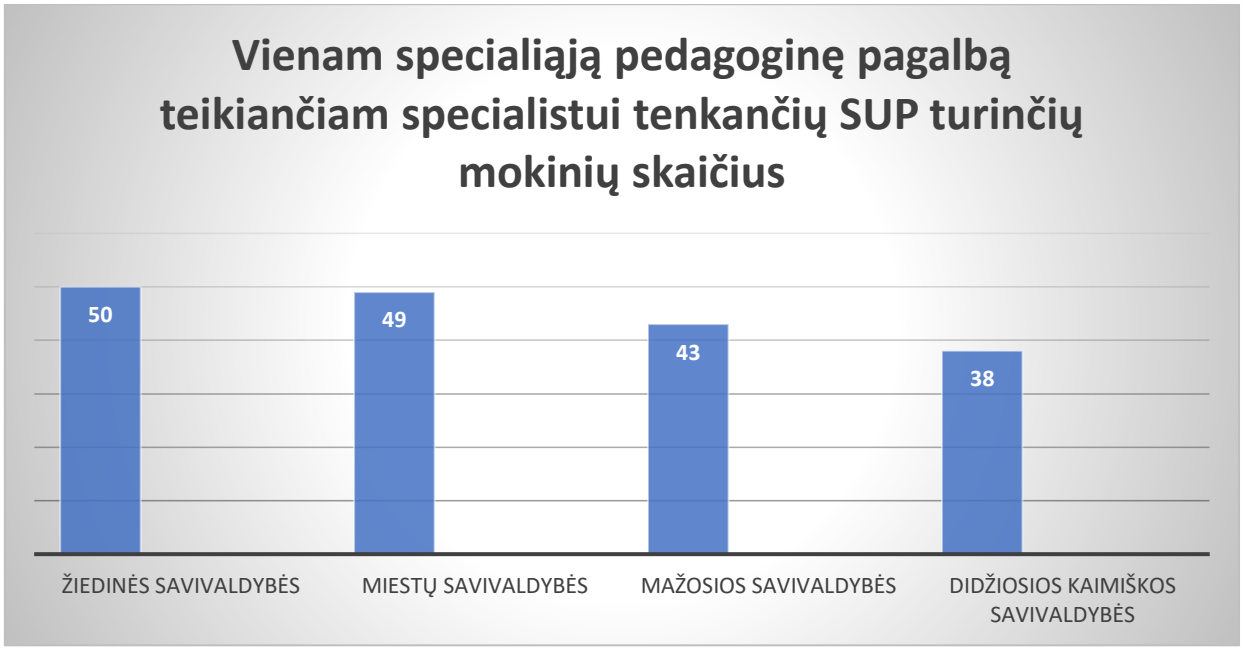

2.1.2.2 pav. *Vienam specialiąją pedagoginę pagalbą teikiančiam specialistui tenkančių SUP turinčių mokinių skaičius*

Vienam specialiąją pedagoginę pagalbą teikiančiam specialistui tenkančių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių didesni skaičiai būdingi kaimų mokykloms, ypač mažųjų savivaldybių kaimų mokykloms.

[73] Ten pat, p. 17.
[74] Pedagogų poreikio prognozavimas. Rezultatų apžvalga. 2 lentelė, Strata, 2021, p. 18–19.
[75] Vienam specialiąją pedagoginę pagalbą teikiančiam specialistui (specialiajam pedagogui, logopedui) tenkančių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių skaičius. Prieiga internete: https://www.svis.smm.lt/pedagogai/, žr. 2020-11-08.

2.1.2.3 lentelė. *Vienam specialiąją pedagoginę pagalbą teikiančiam specialistui (specialiajam pedagogui, logopedui) tenkančių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių skaičius*

Savivaldybės	Miestas	Kaimas	Iš viso
Didžiosios kaimiškos savivaldybės	36,41	40,08	37,85
Mažosios savivaldybės	32,49	68,54	43,02
Miestų	48,54		48,54
Žiedinės savivaldybės	44,61	52,29	**50,19**
Šalies	**42,81**	**45,30**	**43,51**

Tarp didžiųjų kaimiškųjų savivaldybių didesniais nei vidutiniai vienam specialiąją pedagoginę pagalbą teikiančiam specialistui tenkančių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių skaičiais išsiskiria šios savivaldybės: Elektrėnų (vienam specialistui tenkančių mokinių skaičius – 74), Kaišiadorių – 51 mokinys, Tauragės – 51 mokinys, Varėnos – 59 mokiniai. Mažosiose savivaldybėse vienam specialiąją pedagoginę pagalbą teikiančiam specialistui tenkančių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių žymiai didesni nei vidutiniai skaičiai yra Pagėgių savivaldybėje (vienam specialistui tenkančių mokinių skaičius – 85), Kalvarijos savivaldybėje – 62 mokiniai. Tai rodo, kad šiose savivaldybėse specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumas nepakankamas, ypač turint galvoje, kad šiose savivaldybėse nėra pedagoginių psichologinių tarnybų, teikiančių šių savivaldybių mokykloms specialiąją pedagoginę pagalbą.

Miestuose šis rodiklis gana vienodas, tai rodytų, kad specialioji pedagoginė pagalba miestuose teikiama gana tolygiai. Žiedinėse savivaldybėse didesniais rodikliais išsiskiria Kauno rajono savivaldybė (vienam specialistui tenkančių mokinių skaičius – 68).

Specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumas ikimokyklinėse įstaigose

Specialiojo pedagogo teikiama pagalba ir jos prieinamumas ikimokyklinėse įstaigose. Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos apraše (2011)[76] nurodoma, kad vienu etatu dirbantis specialusis pedagogas teikia pagalbą ne daugiau kaip 24 specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, ugdomiems pagal ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas. Analizuojant dviejų mokslo metų ŠVIS pateiktus duomenis apie specialiuosius pedagogus, dirbančius ikimokyklinėse ugdymo įstaigose, pastebima, kad šio specialisto pagalbos prieinamumas yra nepakankamas ir pasižymi netolygumu.

Visiškai neprieinama specialiojo pedagogo pagalba net 24 savivaldybėse (iš 60), t. y. nė viena savivaldybėje esanti ikimokyklinė ugdymo mokykla 2019–2020 m. m. ir 2020–2021 m. m. neturėjo specialiojo pedagogo. 17-oje savivaldybių dirbo bent po vieną specialistą. 2020–2021 m. m. 747 IU[77] įstaigose dirbo 137 specialieji pedagogai[78]. 2019–2020 m.m. 774 IU įstaigose dirbo 115 specialiųjų pedagogų (žr. 2.1.2.4 lentelę).

2.1.2.4 lentelė. *Specialiojo pedagogo pagalbos prieinamumas regionuose*[79]

Lietuvos regionai	Savivaldybės, kuriose nė viena IU įstaiga neturėjo specialiojo pedagogo	Savivaldybės, kurių IU įstaigose dirbo spec. pedagogas	Specialieji pedagogai, N	
			2019–2020	2020–2021
Alytaus regionas	Alytaus r., Lazdijų r., Varėnos r.	Alytaus m.	1	2
		Druskininkų sav.	1	1
Kauno regionas	Birštono sav., Kauno r.	Jonavos r.	1	1
		Kaišiadorių r.	2	2

[76] Galiojanti suvestinė 2020 (https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2926557049F3/asr).
[77] IU – ikimokyklinio ugdymo mokykla.
[78] Pateikiamas specialistų, o ne etatų skaičius.
[79] ŠVIS duomenys sugeneruoti 2021-03-31.

Lietuvos regionai	**Savivaldybės, kuriose nė viena IU įstaiga neturėjo specialiojo pedagogo**	**Savivaldybės, kurių IU įstaigose dirbo spec. pedagogas**	**Specialieji pedagogai, N**	
			2019–2020	2020–2021
		Kauno m. sav.	10	13
		Kėdainių r.	2	2
		Prienų r.	1	1
		Raseinių r	1	1
Klaipėdos regionas	Kretingos r., Neringos sav.	Klaipėdos m.	5	6
		Klaipėdos r.	5	3
		Palangos m	2	3
		Šilutės r.	2	2
		Skuodo r	2	1
Marijampolės regionas	Kazlų Rūdos sav., Marijampolės r.	Šakių r.	1	1
		Kalvarijos sav.	1	1
		Vilkaviškio r.	3	3
Panevėžio regionas		Biržų r.	0	1
		Kupiškio r.	0	1
		Panevėžio m. sav.	9	12
		Panevėžio r.	1	1
		Pasvalio r.	1	1
		Rokiškio	3	3
Šiaulių regionas	Akmenės r., Radviliškio r.,	Joniškio r.	0	1
		Kelmės r.	3	3
		Pakruojo r.,	1	1
		Šiaulių m. sav.	5	6
		Šiaulių r.	1	1
Tauragės regionas	Jurbarko r., Pagėgių, Šilalės r.	Tauragės r.	1	2
Telšių regionas	Rietavo sav.	Mažeikių r.	14	14
		Plungės r.	2	2
		Telšių r.	1	3
Utenos regionas	Ignalinos r., Visagino r., Zarasų r.	Anykščių r.	1	1
		Molėtų r.	2	2
		Utenos r.	2	1
Vilniaus regionas	Elektrėnų sav., .Šalčininkų r., Širvintų r., Švenčionių r., Trakų r., Vilniaus r.	Ukmergės r.	1	1
		Vilniaus m.	27	37
Suvestinė:	**24 savivaldybės**	**36 savivaldybės**	**115 spec. pedagogų**	**137 spec. pedagogai**
			774 IU	**747 IU**

Dauguma Vilniaus ir Tauragės regionų savivaldybių neturėjo nė vieno specialisto, dirbančio ikimokyklinėse ugdymo įstaigose. Daugiausia specialistų dirba kai kurių didžiųjų šalies miestų (Vilniaus, Kauno, Panevėžio) ikimokyklinėse įstaigose. Išskirtinai šiame kontekste, lyginant pagal ikimokyklinėse ugdymo įstaigose esančių vaikų skaičių ir vaikų, turinčių SUP, atrodo Mažeikių r. savivaldybė, kurioje dirbo 14 specialiųjų pedagogų – didžiuosiuose miestuose, pvz., Klaipėdoje, Šiauliuose, dirbo tik 6 specialistai. Vilniaus miesto savivaldybė pasižymi gerėjančiomis tendencijomis: šiais mokslo metais dirbo 37 specialieji pedagogai (10 daugiau nei 2019–2020 m. m.).

Remiantis ŠVIS pateikiamais duomenimis[80], šalies ikimokyklinėse ugdymo įstaigose SUP turinčių vaikų skaičius 2020–2021 m. m. sudarė 20 proc., per metus vaikų, turinčių SUP, padidėjo 5,8 proc. Vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius turėjo 6864 vaikai, labai didelius – 268 vaikai (žr. 2.1.2.5 lentelę).

[80] ŠVIS ataskaita, sugeneruota 2021-04-03.

2.1.2.5 lentelė. *SUP turintys vaikai ikimokyklinėse ugdymo įstaigose*

SUP lygis	Vaikų skaičius	
	2019–2020	**2020–2021**
I – nedideli	16 404	17 400
II – vidutiniai	3 277	3 404
III – dideli	3 323	3 464
IV – labai dideli	194	268
Iš viso vaikų, turinčių SUP	**23 198**	**24 536**
Vaikų, turinčių SUP, proc.[81]	***19%***	***20%***
Bendras vaikų skaičius ikimokyklinėse įstaigose	**121 717**	**122 583**

Šiems vaikams, priklausomai nuo identifikuoto poreikių lygio, skiriama specialioji pedagoginė pagalba ir (ar) kita švietimo pagalba. Tai, kad 24 savivaldybių (tai sudaro 40 proc. visų savivaldybių) ikimokyklinėse įstaigose nėra specialiųjų pedagogų, liudija ribotas galimybes tenkinti ikimokyklinių ugdymo įstaigų bendruomenės narių, ypač vaikų, turinčių vidutinius, didelius ir labai didelius SUP, poreikius gauti tinkamą, savalaikę specialiąją pedagoginę pagalbą. Specialiųjų pedagogų reikalingumą ikimokyklinio ugdymo įstaigose liudija tai, kad nemaža dalis vaikų turi ne tik kalbėjimo ir kalbos sutrikimų (su šiais vaikais dažniausiai dirba logopedas), tačiau yra vaikų, turinčių kitokių sutrikimų: įvairiapusių raidos sutrikimų, sulėtėjusią raidą, turinčių kompleksinių negalių ar sutrikimų ir kt. (žr. 2.1.2.6 lentelę).

2.1.2.6 lentelė. *Specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų skaičius pagal SUP lygius ir raidos sutrikimus*

	I – nedideli		II – vidutiniai		III – dideli		IV – labai dideli	
Raidos sutrikimai	2019–2020	2020–2021	2019–2020	2020–2021	2019–2020	2020–2021	2019–2020	2020–2021
Judesio ir padėties bei neurologinių	5	5	29	31	173	170	77	86
Klausos	3	6	13	11	169	173	24	21
Kompleksinių negalių, kompleksinių sutrikimų	15	34	141	133	391	414	52	68
Įvairiapusių raidos sutrikimų	15	10	68	44	583	621	77	127
Sulėtėjusią raidą	483	455	843	938	1 638	1 782	71	83
Intelekto			8	2	41	32	17	17
Kitų mokymosi sunkumų	35	27	24	19	61	47	3	2
Kalbėjimo ir kalbos sutrikimų	15 862	16 919	2 377	2 514	1 458	1 406	36	40
Sveikatos problemų	26	16	25	24	12	16		2
Regos	36	29	13	11	16	21	7	8
Kitų mokymosi sutrikimų	32	46	145	114	203	241	15	27
Suvestinė	**16 404**	**17 400**	**3 277**	**3 404**	**3 323**	**3 464**	**194**	**268**
Bendras vaikų skaičius ikimokyklinėse įstaigose							**121 717**	**122 583**

Logopedo teikiama pagalba ir jos prieinamumas Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos apraše (2011)[82] nurodoma , kad vienas mokykloje dirbantis logopedas teikia pagalbą ne daugiau kaip 30 specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių, kuriems reikalinga logopedo pagalba, ugdomų pagal ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programas.

Logopedo pagalba ikimokyklinėse ugdymo įstaigose yra viena iš labiausiai prieinamų švietimo pagalbos rūšių (žr. 2.1.2.7 lentelę).

2.1.2.7 lentelė. *Logopedinės pagalbos prieinamumas ikimokyklinėse ugdymo įstaigose*

[81] SUP turinčių vaikų dalis (proc.).
[82] Galiojanti suvestinė 2020 (https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2926557049F3/asr).

	IU įstaigų skaičius	SUP turinčių vaikų skaičius	Logopedų skaičius	Etatų skaičius	Vaikų skaičius, tenkantis 1 logopedui	Vaikų skaičius, tenkantis 1 etatui	Prieinamumas (proc.)[83]
2018–2019	761	24 286	754	659,67	32,2	36,82	81,5 %
2019–2020	774	23 198	770	679,51	30,13	34,14	87,9 %
2020–2021	747	**24 536**	765	**693,94**	32,1	35,36	**84,8 %**

Pateiktų duomenų analizė liudija tai, kad logopedinės pagalbos prieinamumas ikimokyklinėse ugdymo įstaigose yra santykinai geras ir siekia 85 proc. Daugumoje savivaldybių beveik visos ikimokyklinės ugdymo įstaigos turėjo logopedus. 27-ių savivaldybių visose ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirbo logopedai. 17-oje savivaldybių tik po vieną instituciją neturėjo logopedų. Logopedų labiausiai trūko Vilniaus miesto ugdymo įstaigose: iš 217[84] ugdymo įstaigų pusėje jų (108) nebuvo logopedų (iš jų 16 valstybinių ir 92 nevalstybinėse įstaigose). Kauno mieste iš 99 ikimokyklinio ugdymo įstaigų logopedų neturėjo ketvirtadalis, t. y. 26 įstaigos: 5 valstybinės ir 21 nevalstybinė.

Svarbu akcentuoti, kad didžiausias iššūkis dėl logopedinės pagalbos prieinamumo yra nevalstybinėse ikimokyklinėse ugdymo įstaigose. Be Vilniaus ir Kauno, su specialistų stygiaus problema susidūrė Klaipėdos miestas (5 nevalstybinės IU įstaigos), Šiaulių miestas (5 nevalstybinės IU įstaigos; visos valstybinės įstaigos turėjo logopedus), Kauno r. sav. (7 nevalstybinės IU), Vilniaus r. (5 nevalstybinės IU). Žemiausias logopedinės pagalbos prieinamumas nustatytas Šilutės r. sav. valstybinėse ikimokyklinėse ugdymo įstaigose, kur 5 įstaigos (iš 7) neturėjo logopedo.

Apibendrinant *galima teigti, kad specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumas šalies ugdymo įstaigose yra netolygus, kitokia yra regionų situacija skirtingo tipo institucijose.*

2019 m. 28 proc. šalies mokyklų neturėjo specialiųjų pedagogų ar logopedų. Specialioji pedagoginė pagalba prieinamesnė miestų mokyklose ir mažiau prieinama kaimo mokyklose. Prasčiausias specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumas buvo mažųjų savivaldybių kaimo mokyklose – 53 proc. jų neturėjo specialiųjų pedagogų ar logopedų.

Vienam specialiąją pedagoginę pagalbą teikiančiam specialistui tenkančių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių didesni skaičiai taip pat būdingi kaimų mokykloms, ypač mažųjų savivaldybių kaimų mokykloms, kuriose specialistui tenkančių SUP turinčių mokinių skaičius (69 mokiniai) yra du kartus didesnis, nei numatyta norminiuose dokumentuose.

Visiškai neprieinama specialiojo pedagogo pagalba 2019–2020 m. m. ir 2020–2021 m. m. buvo net trečdalio savivaldybių (24 iš 60) ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų skaičius sudarė beveik 20 proc. visų vaikų, ugdomų ikimokyklinėse ugdymo įstaigose, skaičiaus.

Logopedinės pagalbos prieinamumas ikimokyklinėse ugdymo įstaigose santykinai geras ir siekia 85 proc. Daugiausia logopedų trūksta nevalstybinėse ikimokyklinėse ugdymo įstaigose. Logopedinės pagalbos prieinamumas netolygus, žemas Vilniaus, Kauno miestų, Šilutės rajono ikimokyklinėse įstaigose. Labiausiai logopedų trūksta šalies nevalstybinėse ikimokyklinio ugdymo įstaigose, daugumoje jų logopedinės pagalbos prieinamumas yra nepatenkinamas.

2.1.3. Socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas

Socialinės pedagoginės pagalbos apibrėžtis. Socialinės pedagoginės pagalbos paskirtis – padėti tėvams (globėjams, rūpintojams), kad būtų įgyvendinta vaiko teisė į mokslą, užtikrinti jo saugumą mokykloje: šalinti priežastis, dėl kurių vaikas negali lankyti mokyklos ar vengia tai daryti, sugrąžinti į mokyklą ją

[83] Normatyvo (30 vaikų vienam logopedo etatui) ir vienam etatui tenkančio mokinių skaičiaus santykis (proc.).
[84] Duomenys iš ŠVIS (ataskaita sugeneruota 2021-04-05).

palikusius vaikus, kartu su tėvais (globėjais, rūpintojais) padėti vaikui pasirinkti mokyklą pagal protines ir fizines galias ir joje adaptuotis (Švietimo įstatymas, 2011; Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašas, 2016[85]).

Mokykloje dirbančio socialinio pedagogo veiklos sritys apima konsultavimą, tiriamąją veiklą ir vertinimą, tarpininkavimą, prevencinę veiklą, pagalbos tinklo kūrimą (Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašas, 2016; Mokyklos socialinio pedagogo pavyzdinis pareigybės aprašas, 2016[86]).

Pagal šiame dokumente numatytą normatyvą vienas mokykloje dirbantis socialinis pedagogas teikia pagalbą ne daugiau kaip 400 vaikų ir mokinių (esant galimybei – ir mažesniam vaikų ar mokinių skaičiui).

Socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas mokyklose

Mokyklų, neturinčių socialinio pedagogo, dalis. Socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumo ugdymo įstaigose vienas iš rodiklių yra mokyklų, neturinčių socialinio pedagogo, dalis. Šie duomenys pateikti 2.1.3.1 pav.

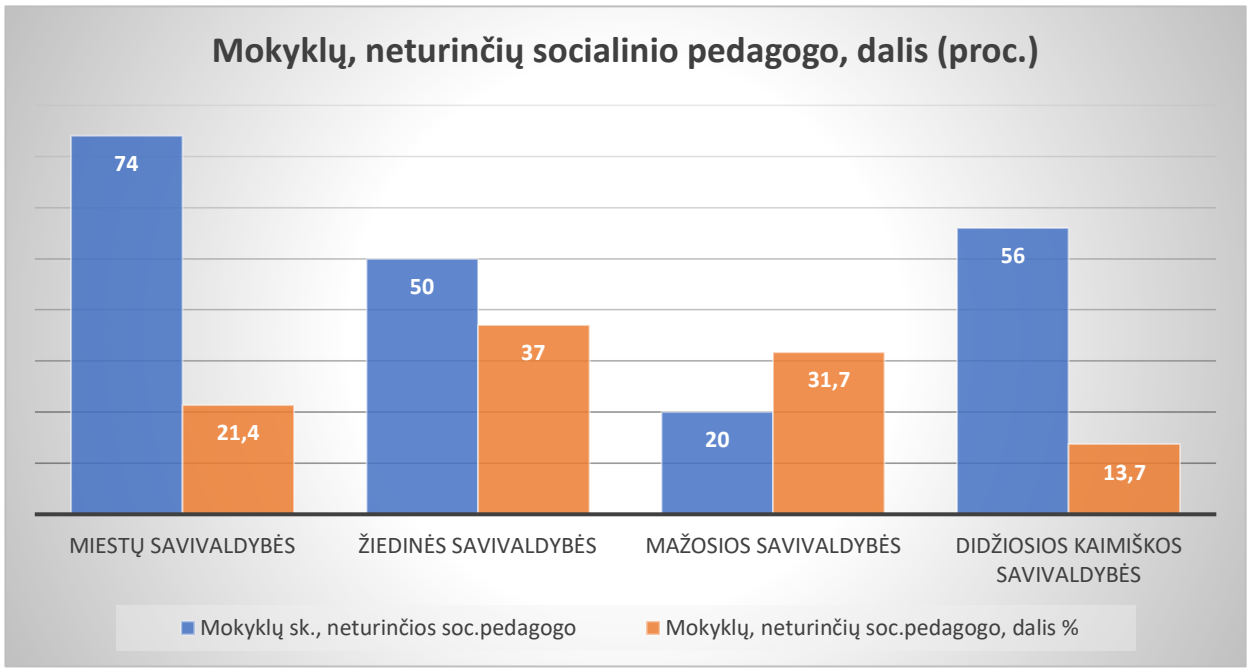

2.1.3.1 pav. *Mokyklų, neturinčių socialinio pedagogo, dalis proc., 2020–2021 m.m.*

Socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas pagal tai, kokia dalis mokyklų neturi socialinio pedagogo, Lietuvos kontekste yra patenkinamas. Kas penkta Lietuvos mokykla neturėjo socialinio pedagogo. Tai sudarė 20,7 proc. Žemiausias rodiklis pagal šį kriterijų yra žiedinėse savivaldybėse. 37 proc. mokyklų šiose šešiose žiedinėse savivaldybėse neturėjo socialinio pedagogo. Blogiausia situacija yra Šiaulių r. (mokyklų, neturėjusių socialinio pedagogo, buvo 8, arba 44,4 proc., t. y. beveik pusė visų rajono mokyklų) ir Vilniaus r. (atitinkamai 42 proc., arba 22 mokyklos, neturėjo socialinių pedagogų) savivaldybėse. Geriausia situacija Klaipėdos r. savivaldybėje: čia tik viena mokykla neturėjo tokio specialisto (žr. 2.1.3.2 lentelę).

2.1.3.2 lentelė. *Mokyklų, neturinčių socialinio pedagogo, dalis (proc.) žiedinėse savivaldybėse 2020–2021 m. m.*

Žiedinės savivaldybės		Mokyklų, neturinčių socialinio pedagogo, skaičius	Mokyklų, neturinčių socialinio pedagogo, dalis proc.
Kauno r. sav.		10	32,3

[85] Suvestinė redakcija 2020-08-04 (https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/624ea570a19111e69ad4c8713b612d0f/asr).
[86] https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/7bbad330a19111e69ad4c8713b612d0f.

Žiedinės savivaldybės		Mokyklų, neturinčių socialinio pedagogo, skaičius	Mokyklų, neturinčių socialinio pedagogo, dalis proc.
Alytaus r. sav.	135 mokyklų	5	28,6
Klaipėdos r. sav.		1	6,7
Panevėžio r. sav.		5	33,3
Šiaulių r. sav.		8	**44,4**
Vilniaus r. sav.		21	42
Suvestinė		**50**	**37**

Geriausia situacija yra didžiosiose kaimiškosiose savivaldybėse: iš 408 mokyklų socialinio pedagogo neturėjo 56 bendrojo ugdymo institucijos (tai sudarė 13,7 proc.). Blogiausia situacija Biržų r. (42 proc.), Kaišiadorių r. sav. (36,4 proc.), Varėnos ir Pakruojo r. sav. (33,3 proc.). Pozityvu tai, kad net 10-tyje savivaldybių visos BU mokyklos turėjo socialinius pedagogus (Akmenės, Anykščių, Elektrėnų, Druskininkų, Jonavos, Jurbarko, Lazdijų, Raseinių, Švenčionių ir Vilkaviškio r. sav.).

Miestų savivaldybėse 21,4 proc. mokyklų neturėjo socialinių pedagogų. Blogiausia situacija yra Vilniaus miesto sav. (mokyklų, neturinčių socialinių pedagogų, buvo 27,2 proc.), o geriausia situacija Panevėžio miesto sav. (socialinių pedagogų nebuvo tik 8,3 proc. mokyklų) (žr. 2.1.3.3 lentelę).

2.1.3.3 lentelė. *Mokyklų, neturinčių socialinio pedagogo, dalis (proc.) miestų savivaldybėse 2020–2021 m. m.*

Miestų savivaldybės		Mokyklų, neturinčių socialinio pedagogo, skaičius	Mokyklų, neturinčių socialinio pedagogo, dalis proc.
Alytaus m. sav.	346 mokyklų	0	0
Kauno m. sav.		15	19,5
Klaipėdos m. sav.		10	22,2
Panevėžio m. sav.		2	8,3
Šiaulių m. sav.		4	11,4
Vilniaus m. sav.		43	27,2
Suvestinė		**74**	**21,4**

Kitas socialinės pedagoginė pagalbos prieinamumo ugdymo įstaigose, kuriose dirba socialiniai pedagogai, rodiklis *yra normatyvo (vienam socialinio pedagogo etatui – 400 mokinių) ir vienam etatui tenkančio mokinių skaičiaus* santykis.

2.1.3.4 lentelė. *Socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas ir jo dinamika regionuose ir savivaldybėse*

Savivaldybė	20218–2019		2019–2020		2020–2021		Prieinamumo pokytis per 3 m. (procentiniais punktais)[87]
	N[88]	%[89]	N	%	N	%	
Alytaus regionas							
Alytaus m. sav.	604	*66 %*	615	*65 %*	**596**	***67 %***	*+1*
Alytaus r. sav.	359	*111 %*	268	*149 %*	275	*145 %*	*+34*
Druskininkų sav.	451	*89 %*	391	*102 %*	392	*102%*	*+13*
Lazdijų r. sav.	305	*131 %*	317	*126 %*	237	*169 %*	*+38*
Varėnos r. sav.	379	*106 %*	379	*105 %*	373	*107 %*	*+1*
Alytaus regionas	**419,6**	***95 %***	**394**	***101 %***	**374,6**	***106, 8%***	***+11,8***

[87] + reiškia, kad pagalbos prieinamumo rodiklis pagerėjo (sumažėjo vaikų skaičius, tenkantis vienam etatui). – reiškia, kad pagalbos prieinamumo rodiklis pablogėjo (padidėjo vaikų skaičius, tenkantis vienam etatui).
[88] Mokinių skaičius vienam socialinio pedagogo etatui.
[89] Socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumo rodiklis (išreikštas proc.).

Savivaldybė	**20218–2019**		**2019–2020**		**2020–2021**		**Prieinamumo pokytis per 3 m. (procentiniais punktais)[87]**
	N[88]	%[89]	N	%	N	%	
Komentaras	Regione socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas atitinka normatyvus. Pagalbos prieinamumas tenkinamas 106, 8 proc. Per trejus mokslo metus socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas pagerėjo 12 proc. p. Žemiausias pagalbos prieinamumo rodiklis regione yra Alytaus m. – 67 proc. (vienam etatui – 596 vaikai).						
Kauno regionas							
Birštono sav.	746	*54%*	725	*55%*	697	*57%*	+3
Jonavos r. sav.	536	*75%*	589	*68 %*	593	*67 %*	*-8*
Kaišiadorių r. sav.	460	*87 %*	458	*87 %*	499	*80 %*	-7
Kauno m. sav.	1 272	***31 %***	1 243	*32 %*	**1 148**	***35 %***	+4
Kauno r. sav.	873	*46 %*	777	*51 %*	713	*56 %*	+10
Kėdainių r. sav.	302	*132 %*	323	*124 %*	364	*110 %*	-22
Prienų r. sav.	375	*107 %*	377	*106 %*	341	*117 %*	+10
Raseinių r. sav.	440	*91 %*	441	*91 %*	449	*89 %*	-2
Kauno regionas	**625,5**	***64 %***	**616,625**	***65 %***	**600,5**	***67 %***	**+3**
Komentaras	*Regione pagalbos prieinamumas – 67 proc, Per trejus mokslo metus padidėjo 3 proc. p. Vaikų skaičius, tenkantis vienam socialinio pedagogo etatui, sumažėjo nuo 625, 5 iki 600,5, t. y. 4 proc.* Žemiausias pagalbos prieinamumo rodiklis regione yra ***Kauno miesto*** *savivaldybėje: siekia tik 35 proc.*						
Klaipėdos regionas							
Klaipėdos m. sav.	918	*44 %*	894	*45 %*	**814**	***49 %***	+5
Klaipėdos r. sav.	336	*119 %*	318	*126 %*	320	*125 %*	+6
Kretingos r. sav.	524	*76 %*	501	*80 %*	450	*89 %*	+13
Palangos m. sav.	642	*62 %*	874	*46 %*	674	*59 %*	-3
Neringos sav.	185	*220 %*	182	*220 %*	300	*133 %*	-87
Skuodo r. sav.	422	*95 %*	504	*79 %*	504	*79 %*	-16
Šilutės r. sav.	297	*135 %*	305	*131 %*	304	*132 %*	-3
Klaipėdos regionas	**474,8571**	*84 %*	**511,1429**	***78 %***	**480,8571**	***83 %***	**-1**
Komentaras	*Pagalbos prieinamumas regione – 83 proc. Per trejus mokslo metus vaikų skaičius, tenkantis vienam etatui, padidėjo 1,3 proc. (arba 1 proc.p. pablogėjo pagalbos prieinamumas).* *Pagalbos prieinamumas13 proc. p. pagerėjo Kretingos r. sav.* Žemiausias pagalbos prieinamumo rodiklis regione *yra Klaipėdos miesto sav. (49 proc.).*						
Marijampolės regionas							
Kalvarijos sav.	244	*164 %*	313	*128 %*	396	*101 %*	-63
Kazlų Rūdos sav.	332	*120 %*	451	*89 %*	419	*95 %*	-25
Marijampolės sav.	497	***80 %***	452	*88 %*	**586**	***68 %***	-12
Šakių r. sav.	286	*140 %*	275	*145 %*	299	*134 %*	-6
Vilkaviškio r. sav.	250	*160 %*	246	*163 %*	259	*154 %*	-6
Marijampolės regionas	**321,8**	***124 %***	**347,4**	***151 %***	**391,8**	***102 %***	**-22**
Komentaras	*Socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas yra geras (102 proc.) ir atitinka normatyvą. Nors prieinamumo rodikliai mažėjo daugelyje savivaldybių, tačiau pagalbos prieinamumas ugdymosi proceso dalyviams yra užtikrinamas.* *Marijampolės r. sav. pagalbos prieinamumo rodiklis mažėja, siekia 68 proc.*						
Panevėžio regionas							
Biržų r. sav.	669	*60 %*	575	*70 %*	545	*73 %*	*+13*
Kupiškio r. sav.	301	*133 %*	485	*82 %*	458	*87 %*	- 46

Savivaldybė	**20218–2019**		**2019–2020**		**2020–2021**		**Prieinamumo pokytis per 3 m. (procentiniais punktais)[87]**
	N[88]	%[89]	N	%	N	%	
Panevėžio m. sav.	656	*61 %*	580	*69 %*	550	*72 %*	+11
Panevėžio r. sav.	410	*98 %*	387	*103 %*	349	*115 %*	+17
Pasvalio r. sav.	329	*123 %*	330	*121 %*	328	*122 %*	-1
Rokiškio r. sav.	534	*75 %*	569	*70 %*	423	*95 %*	+20
Panevėžio regionas	**483,1667**	***83 %***	**487,6667**	***82 %***	**442,1667**	***90 %***	**+7**
Komentaras	*Pagalbos prieinamumas regione – 90 proc., per trejus mokslo metus pagerėjo 7 proc. p. (vaikų skaičius, tenkantis vienam socialinio pedagogo etatui, sumažėjo 8,5 proc.). Pozityvūs pokyčiai – Panevėžio m. sav., Biržų r. ir Rokiškio r. sav., kur pagalbos prieinamumo rodiklis padidėjo nuo 11 iki 20 proc. p., nors prieinamumo rodikliai Panevėžio ir Biržų r. sav. atitinkamai siekė 72 ir 73 proc. Pagalbos prieinamumo rodiklis mažėja Kupiškio r. sav.*						
Šiaulių regionas							
Akmenės r. sav.	319	*125 %*	322	*124 %*	288	*139 %*	+14
Joniškio r. sav.	334	*120 %*	334	*120 %*	330	*121 %*	+1
Kelmės r. sav.	285	*140 %*	298	*134 %*	301	*133 %*	-7
Pakruojo r. sav.	346	*116 %*	369	*108 %*	338	*118 %*	+2
Radviliškio r. sav.	404	*99 %*	365	*110 %*	380	*105 %*	+6
Šiaulių m. sav.	600	***67 %***	610	*66 %*	**581**	***69 %***	+3
Šiaulių r. sav.	482	*83 %*	552	*72 %*	423	*95 %*	+12
Šiaulių regionas	**395,7143**	***101 %***	**407,1429**	***98 %***	**377,2857**	***106 %***	**+5**
Komentaras	*Pagalbos prieinamumas regione – 106 proc. Tai atitinka normatyvą. Beveik visose savivaldybėse pagalbos prieinamumas yra užtikrinamas. Žemiausias pagalbos prieinamumo rodiklis regione – Šiaulių miesto sav. (siekia 69 proc.).*						
Tauragės regionas							
Jurbarko r. sav.	436	*92 %*	445	*90 %*	410	*98 %*	+6
Pagėgių sav.	408	*98 %*	402	*99,5 %*	395	*101 %*	+3
Šilalės r. sav.	526	*76 %*	576	*69 %*	557	*72 %*	-4
Tauragės r. sav.	446	*89 %*	446	*90 %*	460	*87 %*	-2
Tauragės regionas	**454**	***88 %***	**467,25**	***86 %***	**455,5**	***88 %***	**0**
Komentaras	*Regione pagalbos prieinamumo rodiklis – 88 proc., per trejus mokslo rodiklis nepakito. Žemiausias prieinamumo rodiklis regione yra Šilalės r. sav. (72 proc.).*						
Telšių regionas							
Mažeikių r. sav.	541	*74 %*	513	*78 %*	518	*77 %*	+3
Plungės r. sav.	432	*93 %*	475	*84 %*	462	*87 %*	-6
Rietavo sav.	322	*124 %*	315	*127 %*	384	*104 %*	-20
Telšių r. sav.	416	*96 %*	440	*91 %*	454	*88 %*	-8
Telšių regionas	**427,75**	***94 %***	**435,75**	***92 %***	**454,5**	***88 %***	**-6**
Komentaras	*Pagalbos prieinamumo rodiklis siekia 88 proc. Per trejus mokslo metus vaikų skaičius, tenkantis vienam socialinio pedagogo etatui, padidėjo 6,3 proc., pagalbos prieinamumo rodiklis sumažėjo 6 proc. p. Žemiausias prieinamumo rodiklis regione yra Mažeikių r. sav. – siekia 77 proc.*						
Utenos regionas							
Anykščių r. sav.	353	*113%*	356	*112%*	355	*112,6%*	-0,4
Ignalinos r. sav.	240	*167 %*	400	*100 %*	284	*141 %*	-26
Molėtų r. sav.	415	*96 %*	389	*103 %*	371	*108 %*	+12
Visagino sav.	555	***72 %***	607	*66 %*	**788**	***51 %***	-21
Zarasų r. sav.	260	*154 %*	262	*153 %*	273	*147 %*	-7
Utenos r. sav.	435	*92 %*	519	*77 %*	466	*86 %*	-6

Savivaldybė	20218–2019		2019–2020		2020–2021		Prieinamumo pokytis per 3 m. (procentiniais punktais)[87]
	N[88]	%[89]	N	%	N	%	
Utenos regionas	**376,3333**	***106 %***	**422,1667**	***95 %***	**422,8333**	***95 %***	**-11**
Komentaras	*Pagalbos rodiklis regione siekia 95 proc. Per trejus mokslo metus vaikų skaičius, tenkantis vienam socialinio pedagogo etatui, padidėjo 12,4 proc.* *Žemiausias prieinamumo rodiklis regione yra Visagino sav. – siekia 51 proc.*						
Vilniaus regionas							
Elektrėnų sav.	620	*65 %*	641	*62 %*	624	*64 %*	-1
Šalčininkų r. sav.	345	*116 %*	331	*121 %*	304	*132 %*	+16
Širvintų r. sav.	391	*102 %*	468	*85 %*	446	*90 %*	-12
Švenčionių r. sav.	436	*92 %*	517	*77 %*	429	*93 %*	+1
Trakų r. sav.	344	*116 %*	397	*100 %*	404	*100 %*	-16
Ukmergės r. sav.	577	*69 %*	500	*80 %*	483	*83 %*	+14
Vilniaus m. sav.	1 208	***33 %***	1 189	***34 %***	**1 045**	***38 %***	+5
Vilniaus r. sav.	572	*70 %*	465	*86 %*	478	*84 %*	+14
Vilniaus regionas	**561,625**	***71 %***	**563,5**	***71 %***	**526,625**	***76 %***	**+5**
Komentaras	*Pagalbos prieinamumo rodiklis siekia 76 proc. Per trejus mokslo metus vaikų skaičius, tenkantis vienam socialinio pedagogo etatui, sumažėjo* **6,2** *proc., pagalbos prieinamumo rodiklis padidėjo 5 proc. p.* *Žemiausias prieinamumo rodiklis regione yra Vilniaus miesto sav. – siekia 38 proc., vienam etatui tenka 1045 vaikai.*						
Suvestinė	**466**	**86 %**	**477**	**84 %**	**461**	**87 %**	*+1 proc.p.*
2021 03 30							

Analizuojant ŠVIS pateiktus duomenis apie socialinę pedagoginę pagalbą savivaldybių ir regionų kontekste galima teigti, kad pagalbos prieinamumas pagal vaikų skaičiaus, tenkančio specialisto etatui, rodiklį yra pakankamas – siekia **87 proc**. Geriausiai socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas užtikrinamas Alytaus, Marijampolės, Šiaulių regionuose (atitinka normatyvą), Utenos ir Panevėžio regionuose, kur minimaliai viršija normatyvą. Didžiausią susirūpinimą kelia Kauno regionas: vidutiniškai vienam socialinio pedagogo etatui regione tenka 600,5 vaikų, o prieinamumo rodiklis siekia 67 proc. Žemiausias prieinamumo rodiklis yra Kauno miesto sav., kur vienam etatui tenka 1148 vaikai, pagalbos prieinamumo rodiklis – 35 proc.

Didžiausią susirūpinimą kelią didžiųjų miestų savivaldybės. Prasčiausias socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas yra Kauno (1148 vaikai vienam etatui), Vilniaus (1045 vaikai vienam etatui), Klaipėdos miestuose (814 vaikų vienam etatui). Šiaulių ir Panevėžio miesto savivaldybėse situacija geresnė, tačiau vaikų skaičius, tenkantis vieno specialisto etatui, viršija normatyvą (daugiau nei 550). Geriausia situacija yra mažosiose savivaldybėse.

Socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas ikimokyklinėse įstaigose

Socialinių pedagogų, dirbančių ikimokyklinėse ugdymo įstaigose, skaičius. Socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas analizuotas pagal tai, kiek specialistų dirbo šiose įstaigose. 2.1.3.5 lentelėje pateikti duomenys rodo, kad 747-iose ikimokyklinėse ugdymo įstaigose 2020–2021 m. m. dirbo 180 socialinių pedagogų.

2.1.3.5 lentelė. *Socialinių pedagogų, dirbančių ikimokyklinėse ugdymo įstaigose, skaičius*[90]

Lietuvos regionai	Savivaldybės, kuriose nė viena IU įstaiga neturėjo socialinio pedagogo	Savivaldybės, kurių IU įstaigose dirbo soc. pedagogas	Socialiniai pedagogai, N		
			2019–2020	2020–2021	
				N	Et. dalis
Alytaus regionas	Alytaus m., Alytaus r., Lazdijų r., Varėnos r.	Druskininkų sav.	2	2	2
Kauno regionas	Birštono sav., Kauno r., Kaišiadorių r.	Jonavos r.	4	3	1,5 et.
		Kauno m. sav.	27	27	15,75 et.
		Kėdainių r.	4	4	1,93 et.
		Prienų r.	1	1	1 et.
		Raseinių r	4	3	3 et.
Klaipėdos regionas	Klaipėdos r., Kretingos r., Neringos sav., Palangos m.	Klaipėdos m.	2	1	1 et.
		Šilutės r.	3	4	3 et.
		Skuodo r	2	2	2 et.
Marijampolės regionas	Kazlų Rūdos sav., Šakių r.	Marijampolės r.	9	9	5,3 et.
		Kalvarijos sav.	1	1	1 et.
		Vilkaviškio r.	5	5	3,75 et.
Panevėžio regionas	Kupiškio r., Panevėžio r.	Biržų r.	1	1	0,5
		Panevėžio m.	1	1	0,37 et.
		Pasvalio r.	1	1	1 et.
		Rokiškio	3	2	0,75 et.
Šiaulių regionas	Akmenės r., Pakruojo r., Šiaulių r.	Joniškio r.	1	1	1 et.
		Kelmės r.	2	1	1 et.
		Radviliškio r.	2	2	1 et.
		Šiaulių m. sav.	28	28	18 et.
Tauragės regionas	Jurbarko r., Pagėgių sav.	Tauragės r.	3	3	1,5 et.
		Šilalės r.	1	1	0,25 et.
Telšių regionas	Rietavo sav., Plungės r.	Mažeikių r.	7	8	7,5 et.
		Telšių r.	1	2	1 et.
Utenos regionas	Ignalinos r., Molėtų r., Zarasų r.	Anykščių r.	1	1	1 et.
		Visagino r	1	2	0,9 et.
		Utenos r.	1	2	1,5 et.
Vilniaus regionas	Šalčininkų r., Švenčionių r.	Elektrėnų sav.	2	2	0,75 et.
		Širvintų r.	1	1	2 et.
		Ukmergės r.	1	1	0,2 et.
		Trakų r	5	5	4,55 et.
		Vilniaus m.	40	49	29,75 et.
		Vilniaus r.	5	4	3 et.
Suvestinė:	**27 savivaldybės**	**33 savivaldybės**	**172**	**180**	**118,7 et.**
			774 IU	**747**[91]	

Visiškai neprieinama socialinio pedagogo pagalba 27-iose savivaldybėse (iš 60), t. y. nė viena savivaldybėje esanti ikimokyklinio ugdymo mokykla 2019–2020 m. ir 2020–2021 m. neturėjo socialinio pedagogo. Alytaus regiono keturių savivaldybių ikimokyklinėse ugdymo įstaigose nedirbo nė vienas socialinis pedagogas. Tik Druskininkuose dirbo du specialistai. Klaipėdos regiono 4-iose savivaldybėse iš 7 nebuvo socialinio pedagogo. Reikia pažymėti, kad šiose savivaldybėse nė vienoje įstaigoje nedirbo ir psichologas. Klaipėdoje iš 55 ugdymo įstaigų tik vienoje dirbo socialinis pedagogas.

Daugiausia socialinių pedagogų dirbo didžiųjų miestų (išskyrus Alytaus ir Panevėžio) ikimokyklinėse įstaigose. Šiauliuose 26-iose ikimokyklinio ugdymo įstaigose (iš 35) dirbo 28 socialiniai pedagogai (geriausias rodiklis), Kaune – 27 socialiniai pedagogai 25-iose IU įstaigose (iš 99), Vilniuje – 40 socialinių

[90] ŠVIS duomenys, sugeneruoti 2021-03-31.
[91] 2020–2021 m. m. buvo 747 ikimokyklinio ugdymo mokyklos.

pedagogų 47-iose IU įstaigose (iš 217). Nepaisant to, kad šių miestų IU įstaigose dirbo daug socialinių pedagogų, socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas pagal įstaigų, kuriose dirbo socialiniai pedagogai, santykinius rodiklius buvo geras tik Šiauliuose (socialinius pedagogus turėjo 74 proc. įstaigų) ir žemas Kaune (25 proc.) ir Vilniuje (22 proc.).

Svarbu pažymėti, kad socialiniai pedagogai ne visose įstaigose dirbo visu etatu. Iš viso Lietuvos IU įstaigose dirbo 180 socialinių pedagogų – jie užėmė 118,7 etato.

Žinant vaikų skaičių, užimamų socialinių pedagogų etatų skaičių, normatyvinius reikalavimus (koks vaikų skaičius tenka vienam socialinio pedagogo etatui), galima konstatuoti, kad socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas ikimokyklinėse įstaigose šalies mastu siekia tik 38,7 proc.

Apibendrinant *galima teigti, kad socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas yra gana geras, nors ir pasižymi tam tikru netolygumu tiek regioniniu aspektu, tiek pagal ugdymo įstaigos tipą.*

Daugumoje šalies mokyklų (80 proc.) dirbo socialiniai pedagogai. Bendrojo ugdymo mokyklose socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas pagal normatyvo ir vienam etatui tenkančių mokinių skaičiaus santykį yra gana geras – siekia 87 proc. Socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas kelia didelį susirūpinimą Kauno, Vilniaus, Klaipėdos miestuose. Juose pagalbos prieinamumas pagal šį kriterijų svyruoja nuo 35 proc. (Kaune) iki 49 proc. (Klaipėdoje). Aukštas socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumo rodiklis yra mažosiose savivaldybėse.

Ikimokyklinėse ugdymo įstaigose socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas žemesnis. Visiškai neprieinama socialinio pedagogo pagalba pusėje šalies savivaldybių (27 iš 60). Socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas šalies ikimokyklinėse įstaigose siekia tik 39 proc. Nepakankamas socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas Kauno ir Vilniaus ikimokyklinėse įstaigose.

2.1.4. Švietimo pagalbos prieinamumas mokyklose

Švietimo pagalbos prieinamumą parodo *švietimo pagalbos specialistų skaičius, tenkantis 100-ui mokinių*[92]. Kai kurie duomenys pateikiami 2.1.4.1 lentelėje. *Kadangi pagal šį rodiklį nėra nustatyto normatyvo*, analizuoti ir lyginti savivaldybių duomenis galima pagal rodiklių atitiktį šalies ir savivaldybių, miestų ir kaimų vidurkiams.

2.1.4.1 lentelė. *Švietimo pagalbos specialistų skaičius, tenkantis 100-ui mokinių*

Savivaldybės	Miestas	Kaimas	Iš viso
Didžiosios kaimiškos savivaldybės	0,70	1,15	0,82
Mažosios savivaldybės	0,81	0,84	0,82
Miestų	0,63		0,63
Žiedinės savivaldybės	0,64	0,78	0,74
Šalies	**0,66**	**0,98**	**0,72**

Skirtingų savivaldybių miestų ir kaimų mokyklose švietimo pagalbos specialistų skaičius, tenkantis 100-ui mokinių, yra gana skirtingas, kartais nuo šalies vidurkio nutolęs net du kartus. Švietimo pagalbos specialistų skaičius, tenkantis 100-ui mokinių, miestuose svyruoja nuo 1,23 iki 0,5, kaimų mokyklose – nuo 1,69 iki 0,4, šalyje – nuo 1,16 iki 0,5. Švietimo pagalbos specialistų skaičius, tenkantis 100-ui mokinių, šiek tiek didesnis kaimo nei miesto mokyklose. Tai galimai susiję su tuo, kad kaimo mokyklos yra mažesnės,

[92] Švietimo pagalbos specialistų skaičius, tenkantis 100-ui mokinių (2018–2019 m. m). Prieiga internete: https://www.svis.smm.lt/pedagogai/, žr. 2020-11-08.

todėl mokinių skaičius, tenkantis visiems pedagogams, taip pat ir specialistams, šiose mokyklose yra mažesnis.

Mokyklų, neturinčių jokio švietimo pagalbos specialisto, dalis. Svarbus bendrasis švietimo pagalbos prieinamumo rodiklis yra *mokyklų, neturinčių jokio švietimo pagalbos specialisto, dalis*[93]. Šie duomenys pavaizduoti 2.1.4.2 pav.

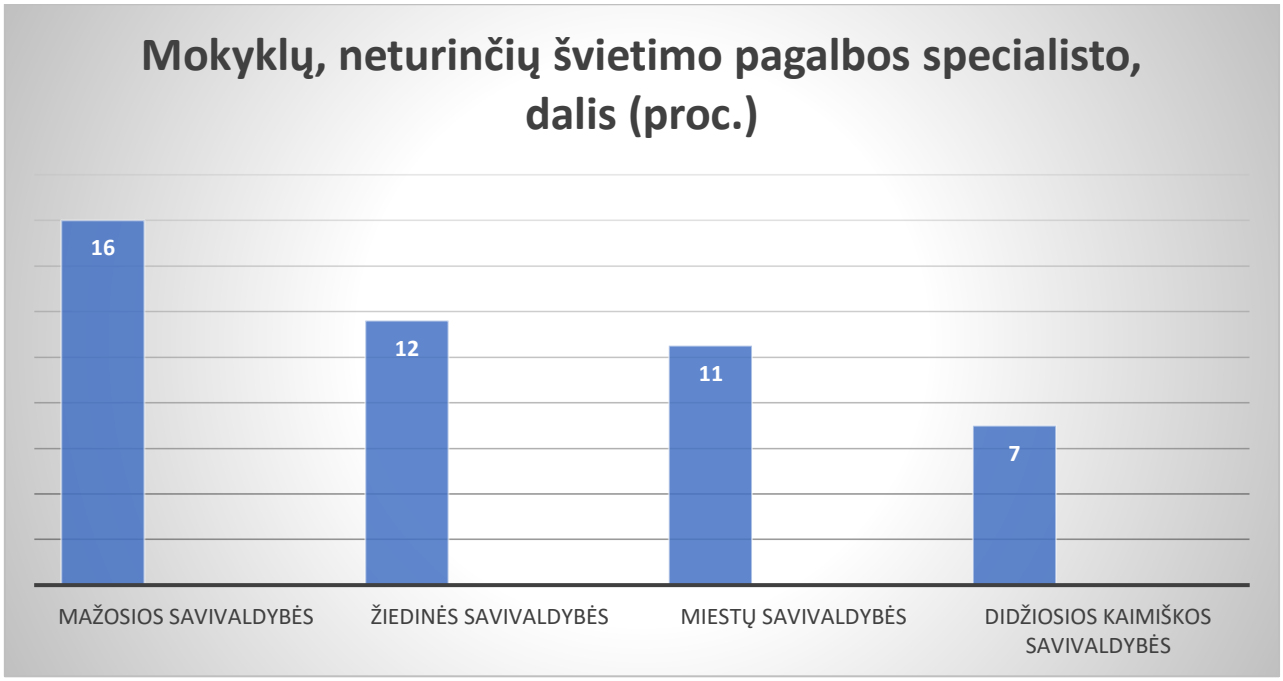

2.1.4.2 pav. *Mokyklų, neturinčių jokio švietimo pagalbos specialisto, dalis*

Mokyklų, neturinčių jokio švietimo pagalbos specialisto, dalis 2019 m. šalyje buvo 9 proc. (miestų mokyklų – 7 proc., kaimų – 13 proc.), atitinkamai žiedinėse savivaldybėse – 12 proc. (miestų – 0, kaimų – 13 proc.), mažosiose savivaldybėse –16 proc. (miestų –3 proc., kaimų – 26 proc.), didžiosiose kaimiškosiose savivaldybėse – 7 proc. (miestų – 3 proc., kaimų – 10 proc.), miestų savivaldybėse – 11 proc. Ypač nerimą kelianti statistika yra mažųjų savivaldybių kaimų mokyklose, kurių ketvirtadalyje neteikiama jokia švietimo pagalba. Kaip jau buvo anksčiau minėta, su didžiausiais sunkumais susiduria kaimų mokyklos. Anykščių, Varėnos, Kupiškio rajonų trečdalis kaimo mokyklų 2019 m. neturėjo švietimo pagalbos specialistų. Šių specialistų neturėjo 40 proc. Šalčininkų, Kazlų Rūdos, Skuodo rajonų savivaldybių kaimų mokyklų ir net 67 proc. Zarasų rajono kaimo mokyklų. Kai kurių miestų mokyklose 2019 m. irgi nebuvo švietimo pagalbos specialistų. Vilniaus mieste jų neturėjo 18 proc. (beveik ketvirtadalis), Palangoje – 17 proc., Klaipėdos mieste – 10 proc. mokyklų. Geriausia situacija šiuos požiūriu Alytaus, Panevėžio, Visagino, Šiaulių miestuose, kur švietimo pagalbos prieinamumas yra geriausias.

Remiantis dabar galiojančiomis tvarkomis, tais atvejais, kai mokyklose nėra reikiamų švietimo pagalbos specialistų, tokią pagalbą mokiniams teikia savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos specialistai. Tačiau šiais atvejais išlieka aktualus klausimas dėl pagalbos prieinamumo ir kokybės, nes atvažiuojantys specialistai ne visada gali užtikrinti pagalbos nuoseklumą, sistemiškumą ir pakankamas jos apimtis. Įvairių švietimo pagalbos rūšių (psichologinės, specialiosios pedagoginės, socialinės pedagoginės ir kt.) prieinamumo analizė liudija, *kad švietimo pagalbos prieinamumas šalies mokyklose yra nepakankamas* (žr. 2.1.4.3 pav.).

[93] Mokyklų, neturinčių jokio švietimo pagalbos specialisto, dalis (2018–2019 m. m.). Prieiga internete: https://www.svis.smm.lt/pedagogai/, žr. 2020-08-12.

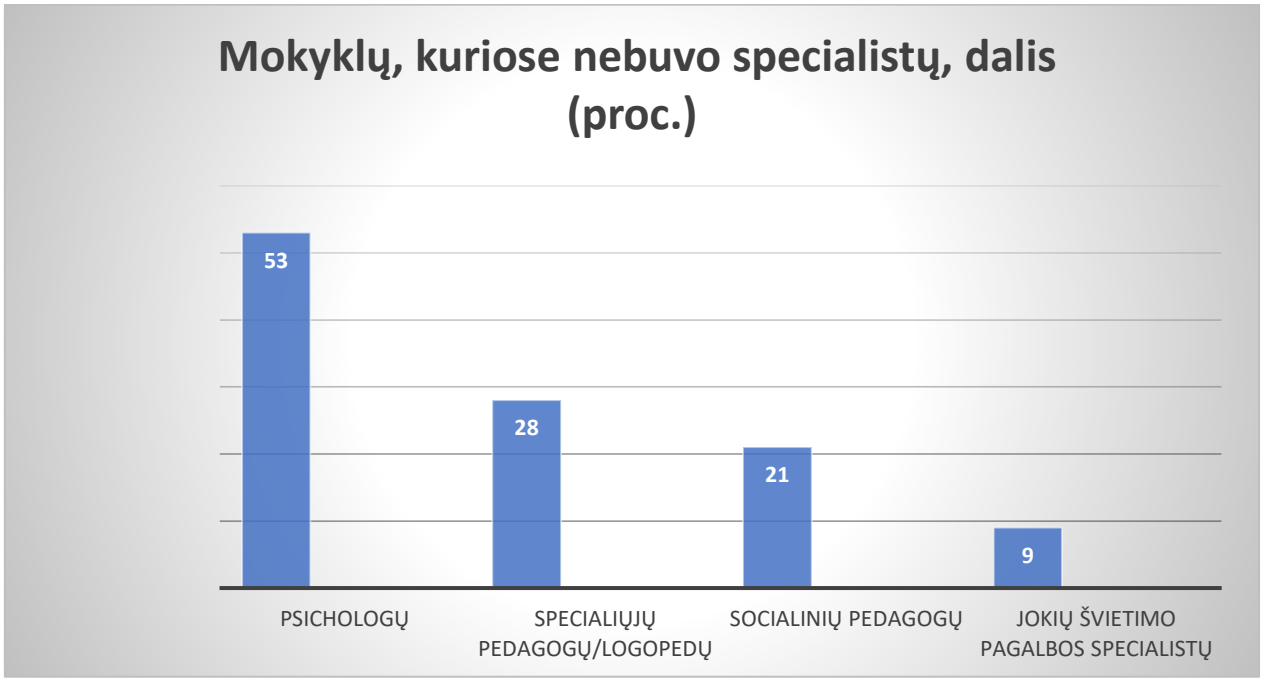

2.1.4.3 pav. *Mokyklų, kuriose nebuvo specialistų, dalis*[94] *proc.*

Pusė šalies mokyklų 2019 m. neturėjo psichologo. Mokyklų, neturėjusių psichologo, dalis šalyje buvo 53 proc., žiedinėse savivaldybėse – 60 proc., mažosiose savivaldybėse – 74 proc., didžiosiose kaimiškosiose savivaldybėse – 62 proc., miestų savivaldybėse – 33 proc. Itin prastas psichologinės pagalbos prieinamumas 2019 m. buvo konstatuotos daugumoje kaimo mokyklų (kaimo mokyklų, neturėjusių psichologų, buvo net 75 proc. visų kaimo mokyklų) ir kai kurių miestų (pvz., Šiaulių) mokyklose.

Palyginus psichologinės ir specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumą matyti, kad specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumas šalyje geresnis, tačiau akivaizdžiai nepakankamas. Dalis mokyklų, kurios 2019 m. neturėjo specialiųjų pedagogų ar logopedų, šalyje buvo 28 proc., žiedinėse savivaldybėse – 27 proc., didžiosiose kaimiškosiose savivaldybėse – 22 proc., miestų savivaldybėse – 35 proc. Specialiosios pedagoginės pagalbos prasčiausias prieinamumas yra mažosiose savivaldybėse, ypač jų kaimų mokyklose. Mokyklų dalis, kuriose 2019 m. nebuvo specialistų, sudarė 41 proc. (atitinkamai 24 proc. miestų ir net 53 proc. kaimo mokyklų). Ypač nepalankiais rodikliais, iliustruojančiais nepakankamą specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumą, išsiskyrė Varėnos ir Šalčininkų rajonų savivaldybės, Kauno miesto ir rajono bei Vilniaus miesto savivaldybės. Miestų savivaldybėse prasčiausia situacija buvo Vilniuje: mokyklų, kuriose nebuvo specialistų, dalis mieste sudarė 44 proc., trečdalis mokyklų neturėjo specialistų Klaipėdoje (37 proc.) ir Kaune (35 proc.).

Lyginant socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumą su psichologinės bei specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumu galima teigti, kad socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas mokyklose yra geresnis, tačiau skirtingas įvairiose savivaldybėse. Socialinio pedagogo neturėjo kas penkta Lietuvos mokykla. Žemiausias rodiklis pagal šį kriterijų yra žiedinėse savivaldybėse: 37 proc. mokyklų šešiose žiedinėse savivaldybėse nebuvo socialinio pedagogo. Žemiausias socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas nustatytas Šiaulių rajono, Vilniaus miesto ir rajonų savivaldybėse.

Analogiškos tendencijos nustatytos ir analizuojant specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumą pagal kitą rodiklį: vienam specialiąją pedagoginę pagalbą teikiančiam specialistui tenkančių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių skaičių.

[94] Socialinių pedagogų duomenys (2020–2021 m. m.).

Dešimtadalis (9 proc.) šalies mokyklų 2019 m. neturėjo jokio švietimo pagalbos specialisto. Su didžiausiais sunkumais susiduria kaimų mokyklos. Mažųjų savivaldybių ketvirtadalyje kaimų mokyklų neteikiama jokia švietimo pagalba. Kai kurių miestų mokyklose 2019 m. taip pat nebuvo jokių švietimo pagalbos specialistų. Vilniaus mieste jų neturėjo 18 proc. (beveik penktadalis), Palangoje 17 proc., Klaipėdos mieste 10 proc. mokyklų.

Analizuojant švietimo pagalbos teikimo prieinamumo dvejų metų pokyčius pagal atskiras švietimo pagalbos rūšis, matyti nors ir netolygūs, tačiau teigiami pokyčiai visose srityse. ŠVIS duomenimis, bendrojo ugdymo mokyklų (BU) mokinių skaičius, kuriems buvo skirta ir teikta švietimo pagalba (psichologinė, socialinė pedagoginė, specialioji pedagoginė, logopedinė, specialioji, mokytojo padėjėjo), per pastaruosius dvejus metus (nuo 2019 m. iki 2021 m.) išaugo. Tai liudija gerėjantį švietimo ir specialiosios pagalbos prieinamumą. Didžiausias teigiamas pokytis (41,6 proc.) fiksuotas teikiant specialiąją pedagoginę pagalbą, mažiausias – teikiant socialinę pedagoginę pagalbą (27,2 proc.). Analizuojant švietimo pagalbą pagal švietimo pagalbos rūšis, neaiškumų kyla dėl to, kad mokytojo padėjėjo paslaugos ir specialioji pagalba pateikiamos kaip atskiros pagalbos rūšys. Remiantis specialiąją pagalbą reglamentuojančiais dokumentais[95], mokytojo padėjėjas (ir gestų kalbos vertėjas) yra specialiosios pagalbos mokiniams teikėjas.

2.1.4.4 lentelė. *Bendrojo ugdymo mokykloje skirta ir suteikta švietimo pagalba*[96]

Pagalbos pobūdis	Mokinių, kuriems skirta ir suteikta švietimo pagalba, skaičius 2019–2020 m. m.	Mokinių, kuriems skirta ir suteikta švietimo pagalba, skaičius 2020–2021 m.m.	Mokinių, kuriems skirta ir suteikta švietimo pagalba, skaičiaus padidėjimas
Psichologinė pagalba	4 942	6 772	**37 %**
Socialinė pedagoginė pagalba	7 002	8 908	**27,2 %**
Mokytojo padėjėjo paslaugos	912	1 271	**39,4 %**
Specialioji pagalba	2 920	3 902	**33,6 %**
Specialioji pedagoginė pagalba	12 515	17 727	**41,6 %**

Analizuojant švietimo pagalbos teikimo prieinamumo duomenis ikimokyklinio ugdymo įstaigose pastebima, kad pagal atskiras švietimo pagalbos rūšis per dvejus mokslo metus matomi nors ir netolygūs, tačiau teigiami pokyčiai visose srityse. ŠVIS duomenimis, ikimokyklinio ugdymo mokyklų mokinių skaičius, kuriems buvo skirta ir teikta švietimo pagalba (psichologinė, socialinė pedagoginė, specialioji pedagoginė, logopedinė, specialioji, mokytojo padėjėjo), per pastaruosius dvejus metus (nuo 2019 m. iki 2021 m.) išaugo. Tai liudija gerėjantį švietimo ir specialiosios pagalbos prieinamumą. Didžiausias teigiamas pokytis (138,75 proc.) fiksuotas teikiant psichologinę pagalbą; 107 proc.–- teikiant specialiąją pedagoginę pagalbą, mažiausias pokytis – teikiant specialiąją pagalbą (21,5 proc.).

2.1.4.5 lentelė. *Ikimokyklinio ugdymo mokykloje skirta ir suteikta švietimo pagalba*[97]

IU vaikų, kuriems skirta ir suteikta švietimo pagalba, skaičius	Mokinių, kuriems skirta ir suteikta švietimo pagalba, skaičius 2019–2020 m.	Mokinių, kuriems skirta ir suteikta švietimo pagalba, skaičius 2020–2021	Mokinių, kuriems skirta ir suteikta švietimo pagalba, skaičiaus padidėjimas
Psichologinė pagalba	400	955	**138, 75 %**
Mokytojo padėjėjo paslaugos[98]	102	208	**103, 9 %**

[95] ŠMM ministro 2011-07-08 įsakymas Nr. V-1229 Dėl specialiosios pagalbos teikimo mokyklose (išskyrus aukštąsias mokyklas) tvarkos aprašo patvirtinimo.
[96] ŠVIS ataskaita sugeneruota 2021-04-02.
[97] Ten pat.
[98] Analizuojant švietimo pagalbą pagal švietimo pagalbos rūšis, neaiškumų kyla dėl to, kad mokytojo padėjėjo paslaugos ir specialioji pagalba pateikiamos kaip atskiros pagalbos rūšys. Remiantis specialiąją pagalbą reglamentuojančiais dokumentais[98], mokytojo padėjėjas (ir gestų kalbos vertėjas) yra specialiosios pagalbos mokiniams teikėjas.

IU vaikų, kuriems skirta ir suteikta švietimo pagalba, skaičius	Mokinių, kuriems skirta ir suteikta švietimo pagalba, skaičius 2019–2020 m.	Mokinių, kuriems skirta ir suteikta švietimo pagalba, skaičius 2020–2021	Mokinių, kuriems skirta ir suteikta švietimo pagalba, skaičiaus padidėjimas
Socialinė pedagoginė pagalba	389	771	**98,2 %**
Specialioji pagalba	351	453	**21,5 %**
Specialioji pedagoginė pagalba	2 885	5 977	**107,2 %**

Informacija apie daugelyje savivaldybių neužtikrintas tinkamas sąlygas teikti specialiąją pedagoginę ir psichologinę pagalbą mokyklose turėtų būti ne tik konstatavimo informacija ŠMSM informacinėje sistemoje – tai turėtų būti pagrindas analizuoti švietimo pagalbos teikimą mokiniams šiose savivaldybėse ir numatyti priemones užtikrinti mokinių švietimo poreikių tenkinimą, kaip tai numatyta šalies įstatymuose. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 34 straipsnyje *Švietimo prieinamumas mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių* (suvestinė redakcija nuo 2021-01-01 iki 2021-08-31) 3 punkte pasakyta: „Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo prieinamumu rūpinasi savivaldybė, kurios teritorijoje jie gyvena. Švietimo prieinamumas užtikrinamas pritaikant mokyklos aplinką, teikiant psichologinę, specialiąją pedagoginę, specialiąją ir socialinę pedagoginę pagalbą, aprūpinant ugdymui skirtomis techninės pagalbos priemonėmis mokykloje ir specialiosiomis mokymo priemonėmis, kitais įstatymų nustatytais būdais.“

Apibendrinimas

Švietimo pagalbos prieinamumas šalies ugdymo įstaigose vertinant *pagal įstaigų, kuriose nebuvo specialistų, dalį* ir *pagal normatyvo ir vienam etatui tenkančių mokinių skaičiaus santykį* yra nepakankamas, tačiau gana skirtingas vertinant pagal atskiras švietimo pagalbos rūšis, ugdymo įstaigų tipą (mokykla, ikimokyklinio ugdymo įstaiga) ir pagal atskirus regionus ir savivaldybes.

- Itin *žemas psichologinės pagalbos prieinamumas šalies ugdymo įstaigose*: pusė (53 proc.) šalies mokyklų (2019 m.) ir daugiau nei pusės savivaldybių (38 iš 60) ikimokyklinio ugdymo įstaigų (2019–2020 ir 2020–2021 m. m.) neturėjo psichologo. Ypač žemas psichologinės pagalbos prieinamumas kaimo mokyklose, kurių ¾ (75 proc.) neturėjo psichologų, ir kai kurių miestų (Šiauliai ir kt.) mokyklose. Psichologinės pagalbos *prieinamumas pagal normatyvo ir vienam etatui tenkančių mokinių skaičiaus santykį* šalies mokyklose ir ikimokyklinėse įstaigose 2020–2021 m. m. buvo atitinkamai 33 proc. ir 30 proc. Tai reiškia, kad pagal normatyvą numatyta psichologo pagalba prieinama tik trečdaliui ugdymo įstaigų mokinių. Žemiausias psichologinės pagalbos mokyklose prieinamumas nustatytas Panevėžio regione (14 proc.), nepakankamas – Šiaulių (22 proc.), Vilniaus (23 proc.), Utenos (23 proc.) regionuose. Psichologinės pagalbos prieinamumas ikimokyklinėse ugdymo įstaigose žemas Alytaus, Klaipėdos Šiaulių, Utenos regionuose. Nustatytos menkos psichologinės pagalbos prieinamumo gerėjimo tendencijos per trejus metus: prieinamumo pagerėjimas šalyje tesiekia 3 procentinius punktus.
- *Nepakankamas ir netolygus specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumas šalies ugdymo įstaigose*. Ketvirtadalyje (28 proc.) šalies mokyklų ir daugiau nei trečdalio savivaldybių ikimokyklinio ugdymo įstaigose neužtikrintas specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumas mokiniams, nes jose nedirba specialistai. Žemiausias specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumas buvo mažosiose savivaldybėse, ypač jų kaimų mokyklose, kurių pusė (53 proc.) 2019 m. neturėjo specialistų, nors tai būdinga ir daugeliui šalies miestų. Mokyklų, kuriose nebuvo specialistų (specialiųjų pedagogų, logopedų), dalis Vilniaus mieste buvo beveik pusė (44 proc.), per trečdalį Klaipėdoje (37 proc.) ir Kaune (35 proc.). *Vienam specialiąją pedagoginę pagalbą teikiančiam specialistui tenkančių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių* didesni *skaičiai* būdingi kaimų mokykloms, ypač mažųjų savivaldybių kaimų

mokykloms, kuriose specialistui tenkančių SUP turinčių mokinių skaičius du kartus didesnis, nei numatyta norminiuose dokumentuose.

- Logopedinės pagalbos prieinamumas šalies ikimokyklinėse ugdymo įstaigose santykinai geras – siekia 8 proc., tačiau netolygus: žemas Vilniaus, Kauno miestų, Šilutės rajono ikimokyklinėse įstaigose. Labiausiai logopedų trūksta šalies nevalstybinėse ikimokyklinio ugdymo įstaigose.
- *Socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas šalyje yra gana geras, tačiau pasižymi tam tikru netolygumu tiek regioniniu aspektu, tiek pagal ugdymo įstaigos tipą.* Daugumoje šalies mokyklų (80 proc.) dirba socialiniai pedagogai. Aukštas socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumo rodiklis mažosiose savivaldybėse. Ikimokyklinėse ugdymo įstaigose socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas žemesnis: beveik pusėje šalies savivaldybių visiškai neprieinama socialinio pedagogo pagalba. Socialinės pedagoginės pagalbos *prieinamumas pagal normatyvo ir vienam etatui tenkančių mokinių skaičiaus santykį* šalies bendrojo ugdymo mokyklose yra gana aukštas – siekia 87 proc. Socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas nepakankamas Kauno, Vilniaus, Klaipėdos miestuose, kur vaikų skaičius, tenkantis vienam socialinio pedagogo etatui, viršija normatyvo reikalavimus nuo 1,5 iki 2,5 karto. Socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas šalies ikimokyklinėse įstaigose siekia tik 39 proc. Nepakankamas socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas Kauno ir Vilniaus ikimokyklinėse įstaigose: socialinius pedagogus turėjo tik ketvirtadalis (25 proc.) Kauno ir penktadalis (22 proc.) Vilniaus ikimokyklinių įstaigų.
- Dešimtadalis šalies mokyklų 2019 m. neturėjo *jokio švietimo pagalbos specialisto*. Ypač nerimą kelianti situacija yra mažųjų savivaldybių kaimų mokyklose, kurių ketvirtadalyje nebuvo teikiama jokia švietimo pagalba. 2019 m. švietimo pagalbos specialistų neturėjo trečdalis Anykščių, Varėnos, Kupiškio rajonų kaimo mokyklų, 40 proc. Šalčininkų, Kazlų Rūdos, Skuodo rajonų savivaldybių kaimų mokyklų ir net 67 proc. Zarasų rajono kaimo mokyklų. Kai kurių miestų mokyklose 2019 m. taip pat nebuvo švietimo pagalbos specialistų: Vilniaus mieste jų neturėjo 18 proc. (beveik ketvirtadalis), Palangoje 17 proc., Klaipėdos mieste – 10 proc. mokyklų.

Analizuojant švietimo pagalbos teikimo prieinamumo dvejų metų pokyčius pagal atskiras švietimo pagalbos rūšis matyti nors ir netolygūs, tačiau teigiami pokyčiai visose srityse, akivaizdžiausi – specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo srityje.

Informacija apie daugelyje savivaldybių neužtikrinamas tinkamas sąlygas teikti mokiniams švietimo pagalbą (psichologinę, specialiąją pedagoginę, socialinę pedagoginę) ugdymo įstaigose turėtų būti pagrindas numatyti priemones ir atsakomybę bei įsipareigojimus savivaldybėse užtikrinant švietimo pagalbos prieinamumą ir tinkamą mokinių švietimo poreikių tenkinimą, kaip tai numatyta šalies įstatymuose. Tuo tikslu savivaldybėse kasmet turėtų būti atliekamas švietimo pagalbos poreikių tenkinimo ir pagalbos prieinamumo vertinimas (monitoringas) pagal šiame skyriuje aptartus rodiklius.

Siekiant švietimo pagalbos efektyvumo ir prieinamumo rekomenduojama ugdymo įstaigų vadovams laikytis švietimo pagalbos specialistų veiklos normatyvų, numatytų pagalbą reglamentuojančiuose dokumentuose (teisės aktuose). Vertinant švietimo pagalbos prieinamumą savivaldybės ugdymo institucijose rekomenduojama fiksuoti, kaip jose užtikrinamas tam tikros rūšies švietimo pagalbos (psichologinės, specialiosios pedagoginės, logopedinės, socialinės pedagoginės) prieinamumas pagal normatyvo (vaikų skaičius vienam specialisto etatui) ir specialisto etatui realiai tenkančio vaikų skaičiaus santykį. Įstaigos vadovas, neužtikrinantis sąlygų ir galimybės mokyklos ugdytiniams gauti valstybės numatytą švietimo pagalbą, turėtų pateikti savivaldybės administracijai paaiškinimą ir numatomas priemones, įgalinančias užtikrinti tinkamą švietimo pagalbą įstaigoje.

Būtina užtikrinti švietimo pagalbos prieinamumą tų savivaldybių ugdymo įstaigose, kuriose nedirba jokie švietimo pagalbos specialistai. Tai ypač aktualu Zarasų, Kazlų Rūdos, Skuodo, Šalčininkų, Varėnos, Kupiškio rajonų savivaldybių kaimo mokykloms, kurių daugelyje nėra jokių švietimo pagalbos specialistų. Tai pažeidžia ne tik mokinių, turinčių SUP, bet ir jų tėvų bei šiuos vaikus mokančių mokytojų teisę gauti švietimo specialistų pagalbą, teisę į lygias ugdymosi sąlygas.

Užtikrinti psichologinės pagalbos prieinamumą mokyklose ir ikimokyklinėse įstaigose, kuriose nėra psichologų, ir didinti pagalbos prieinamumą įstaigose, siekiant, kad ugdymo institucijų ugdytiniai gautų psichologo pagalbą, numatytą pagal reglamentuojančius dokumentus. Tai ypač aktualu Panevėžio, Šiaulių, Vilniaus, Utenos regionų savivaldybėms, kurių psichologinės pagalbos prieinamumas žemas mokyklose, bei Alytaus, Klaipėdos, Šiaulių, Utenos regionų savivaldybėms, kurių psichologinės pagalbos prieinamumas žemas ikimokyklinėse ugdymo įstaigose.

Didinti specialiosios pedagoginės, logopedinės pagalbos prieinamumą aktualu savivaldybėms, kuriose pagalbos prieinamumas žemas: mažųjų savivaldybių kaimo mokyklose, kurių pusė neturėjo specialistų, ir kai kurių šalies miestų (Vilniaus, Klaipėdos, Kauno) mokyklose.

Didinti socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumą savivaldybėse (Kauno, Vilniaus, Klaipėdos miestų), kuriose socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas nepakankamas mokyklose ir ikimokyklinėse įstaigose (Kauno, Vilniaus miestų).

Užtikrinti švietimo pagalbos (logopedinės ir kt.) prieinamumą nevalstybinėse, ypač ikimokyklinio ugdymo, įstaigose, siekiant, kad jose dirbtų reikalingi specialistai, o švietimo pagalba mokiniams būtų teikiama laikantis šalies teisės dokumentuose nustatytų reikalavimų.

2.2. ŠVIETIMO PAGALBA ŠALIES PEDAGOGINĖSE PSICHOLOGINĖSE TARNYBOSE: VEIKLŲ POBŪDIS IR PRIEINAMUMAS

Šalies pedagoginių psichologinių tarnybų veiklos analizė parengta remiantis pedagoginių psichologinių tarnybų 2019 m. ataskaitomis ir Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro (SPPC, dabar – Nacionalinės švietimo agentūros (NŠA) Švietimo pagalbos departamentas) 2019 m. suvestinėmis[99].

Analizuoti tokie švietimo pagalbos rodikliai:

- *Vaikų / mokinių pedagoginis psichologinis vertinimas.*
- Psichologinių paslaugų teikimas tarnybose:
  - *psichologinės pagalbos prieinamumas,*
  - *psichologinė pagalba,*
  - *psichologinis konsultavimas.*
- Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimas tarnybose:
  - *specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumas,*
  - *specialioji pedagoginė pagalba,*
  - *pedagoginis konsultavimas.*
- Socialinių pedagoginių paslaugų teikimas tarnybose:
  - *socialinė pedagoginė pagalba,*
  - *socialinių pedagogų konsultacijos.*
- *Pedagoginis psichologinis švietimas, metodinė veikla, tarnybų atlikti tyrimai ir kt. veikla.*

Tarnybose teikiamos švietimo pagalbos rodikliai buvo analizuojami ir lyginami pagal atskiras švietimo pagalbos rūšis, teikiamų paslaugų prieinamumą ir teikimo lygį. Analizuojant duomenis taikyta aprašomoji statistika. Analizuotas ir tarnybų veiklos kontekstas: pedagoginių psichologinių tarnybų juridinis statusas ir etatai bei tarnybų specialistų kvalifikacijos tobulinimas.

Šalyje 2019 m. pedagoginės psichologinės tarnybos (toliau – PPT) veiklą vykdė 54-iose savivaldybėse. Šešiose savivaldybėse – Alytaus rajono, Birštono, Kalvarijos, Neringos, Pagėgių, Rietavo – PPT nebuvo.

Šalies PPT veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl pedagoginių psichologinių tarnybų darbo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo (2017 m. rugpjūčio 30 d., Nr. V-662, Vilnius)[100]. Nurodoma, kad tarnybos specialistai:

- įvertina asmens mokymosi sunkumus, raidos ypatumus bei sutrikimus, pedagogines, psichologines asmenybės ir ugdymosi problemas, mokinio (vaiko) specialiuosius ugdymosi poreikius pedagoginiu, psichologiniu, medicininiu ir socialiniu pedagoginiu aspektais, nustato vaiko brandumą mokyklai, prireikus skiria specialųjį ugdymąsi;
- teikia psichologinę, socialinę pedagoginę, švietimo informacinę pagalbą mokiniams (vaikams), specialiąją pedagoginę pagalbą specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems asmenims iki 21 metų;
- teikia psichologinę pagalbą mokytojams ar kitiems švietimo įstaigos darbuotojams, smurtavusiems ar smurtą patyrusiems švietimo įstaigoje, jei savivaldybės vykdomoji institucija tarnybai yra delegavusi šią funkciją;
- teikia informacinę, ekspertinę ir konsultacinę pagalbą tėvams (globėjams, rūpintojams) bei švietimo

[99] SPPC (dabar – NŠA Švietimo pagalbos departamentas) kaupia ir analizuoja informaciją bei teikia metodinę pagalbą specialiųjų ugdymosi poreikių asmenų įvertinimo, jų ugdymo, specialiosios pedagoginės, specialiosios pagalbos teikimo klausimais. Prieiga internete: https://www.nsa.smm.lt/svietimo-pagalbos-departamentas/itraukties-pletros-skyrius/teises-aktai/.Žr. 2021-04-10.

[100] https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/659c22f08e8711e7a5e2b345b086d377/asr.

įstaigoms, jų pedagoginiams darbuotojams;
- teikia psichologinę, socialinę pedagoginę, specialiąją pedagoginę pagalbą švietimo įstaigose, kuriose nėra pagalbos mokiniui specialistų;
- koordinuoja švietimo pagalbos teikimą savo aptarnaujamos teritorijos mokiniams (vaikams), jų tėvams (globėjams, rūpintojams), mokytojams, kitiems švietimo įstaigos darbuotojams ir švietimo teikėjams.

Mokinio (vaiko) specialiųjų ugdymosi poreikių pedagoginiu, psichologiniu, medicininiu, socialiniu pedagoginiu aspektais įvertinimas, vaiko brandumo mokyklai nustatymas, prireikus specialiojo ugdymosi skyrimas atliekamas ir švietimo pagalba teikiama tarnyboje, prireikus – artimiausioje mokinio (vaiko) gyvenimo ar ugdymosi aplinkoje.

Tarnybos vadovas nustato tarnybos specialistų darbo laiką mokinių (vaikų) specialiesiems ugdymosi poreikiams (išskyrus atsirandantiems dėl išskirtinių gabumų) įvertinti, gautiems duomenims apibendrinti ir rekomendacijoms dėl tolesnio mokinio (vaiko) ugdymosi rengti, prevencinėms programoms vykdyti, konsultacinei pagalbai teikti, profesinei kvalifikacijai tobulinti ir kitoms funkcijoms atlikti.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakyme dėl savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos pavyzdinių nuostatų (2003 m. gruodžio 24 d. Nr. Įsak-1880, Vilnius; suvestinė redakcija nuo 2010-08-13) 28 punkte nurodoma, kad tarnybos specialistai 50 proc. savo darbo laiko skiria įvertinimo ir konsultavimo funkcijoms vykdyti, o likusį laiką – kitoms pareigybių aprašymuose (nuostatuose) numatytoms funkcijoms vykdyti bei darbams atlikti.

2.2.1. Vaikų (mokinių) pedagoginis psichologinis vertinimas pedagoginėse psichologinėse tarnybose

Skaičiuojant vaikų (mokinių) specialiųjų ugdymosi poreikių (SUP) vertinimo paslaugas, tarnybų ataskaitose nurodomas skaičius įvertintų asmenų (parengtų pažymų*)*, kai vertinimą atlieka 1– 2 specialistai (logopedas ar logopedas ir gydytojas), ir skaičius vertinimų (parengtų pažymų), kai vertinimą atlieka ne mažiau nei 3 specialistai (psichologas, specialusis pedagogas, logopedas, kartais ir socialinis pedagogas). Nurodomas ir kitų įvertinimų (parengtų pažymų), kai vertinimą atlieka vienas specialistas, skaičius (gabumų, profesinio kryptingumo, intelekto, elgesio, raidos, brandumo ugdytis ir kt.). Ataskaitose nurodomas įvertintų asmenų (parengtų pažymų) skaičius neatspindi specialistų atliktų vertinimų skaičiaus. *Siekiant atspindėti realų vertinimų skaičių, PPT ataskaitose pateiktų vertinimų skaičius, kurį atlieka 3 ir daugiau specialistų, pateikiamoje suvestinėje lentelėje (žr. 2.2.1.1 lentelę) daugintas iš vertinimą atlikusių specialistų skaičiaus (3).* Fiksuotas ir išvadų tikslinimas bei pažymų rengimas pagal pateiktus dokumentus (specialistams neatliekant vertinimo).

Įvertinimų skaičius, 2019 m. vidutiniškai tekęs vienam specialisto etatui, buvo 130 – tai sudarė 94 proc. visų vertinimo paslaugų. Parengtų patikslintų pažymų ir išvadų vidurkis 1 specialisto etatui – 9 (6 proc. vertinimo paslaugų). Visų vertinimo paslaugų vidurkis, tenkantis 1 specialisto etatui, – 139. Lyginant atskirų tarnybų vertinimo paslaugų skaičių, tenkantį vienam etatui, su šalies tarnybų vertinimo paslaugų vidurkiu (139) matyti gana didelė įvairovė. Kai kurių savivaldybių tarnybų (Elektrėnų, Kaišiadorių, Palangos, Šakių, Šilalės, Širvintų, Trakų, Ukmergės, Visagino ir kt.) atliktų vertinimų vidutinės apimtys mažesnės maždaug du kartus nei vidutiniškai šalies tarnybose. Raseinių, Varėnos savivaldybių tarnybų – beveik tris kartus mažesnės nei šalies vidurkis. Kai kurių savivaldybių tarnybų (Kauno ir Panevėžio miestų; Skuodo, Švenčionių, Telšių, Zarasų ir kai kurių kt. rajonų savivaldybių) vertinimo vidutinės apimtys 2–2,5 karto didesnės nei šalies tarnybų vidurkis. Tarnybose atliktų vertinimų vidutinės apimtys ir jų nukrypimai nuo šalies tarnybų vidurkio atspindi galimai skirtingą vertinimo paslaugų poreikį, lygį ir prieinamumą įvairiose savivaldybėse.

2.2.1.1 lentelė. *Pedagoginis psichologinis vertinimas*

Eil. Nr.	Savivaldybės tarnybos pavadinimas	Švietimo pagalbos specialistų (psichologų, specialiųjų pedagogų, logopedų) etatų skaičius	Specialiųjų ugdymosi poreikių įvertinimų (vertina 1–2 specialistai) skaičius	Specialiųjų ugdymosi poreikių įvertinimų (vertina 3 ir daugiau specialistų) skaičius	Kitų įvertinimų (gabumų, profesinio kryptingumo, intelekto, elgesio, brandumo ugdytis ir kt.) skaičius	Iš viso įvertinimų	Įvertinimų skaičius 1 etatui	Išvadų tikslinimas ir pažymų rengimas	Bendras vertinimo paslaugų skaičius	Vertinimo paslaugų skaičius, tenkantis 1 etatui
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Akmenės r. sav. PPT	3,5	33	285		318	91	26	344	98
2.	Alytaus PPT	7		843	63	906	129	41	947	135
3.	Anykščių ŠPT	3	24	366		390	130	52	442	147
4.	Biržų ŠPT	4,5	4	642	23	669	149	49	718	160
5.	Druskininkų ŠC	3,55	25	465	10	500	141	11	511	144
6.	Elektrėnų ŠPC	3	15	198	10	223	74	1	224	75
7.	Ignalinos r. ŠPT	1,75	15	213	2	230	131	29	259	148
8.	Jonavos r. sav. PPT	6		624	4	628	105	53	681	114
9.	Joniškio r. ŠC	3	5	453	3	461	154	28	489	163
10.	Jurbarko r. ŠC	2,5	37	294	17	348	139	80	428	171
11.	Kaišiadorių ŠSPC	5,5	22	384	10	416	76	36	452	82
12.	Kauno PPT	15		3402	194	3596	240	115	3711	247
13.	Kauno r. ŠC	5	104	480	10	594	119	33	627	125
14.	Kazlų Rūdos PPT	2,5	17	198	40	255	102	7	262	105
15.	Kėdainių ŠPT	4		360	6	366	92	28	394	99
16.	Kelmės r. PPT	3,75		486		486	130	20	506	135
17.	Klaipėdos PPT	29	33	2763	440	3236	112	102	3338	115
18.	Klaipėdos r. PPT	9,25	2	1731	85	1818	197	44	1862	201
19.	Kretingos r. ŠC	7,5	89	435	43	567	76	98	665	89
20.	Kupiškio r. ŠPT	3	31	414	24	469	156	24	493	164
21.	VŠĮ Lazdijų ŠC	2,5		246	8	254	102	22	276	110
22.	Marijampolės sav. PPT	5		726	8	734	147	23	757	151
23.	Mažeikių r. PPT	5,15	25	699		724	141	71	795	154
24.	Molėtų r. ŠPT	4	128	369	57	554	139	60	614	154
25.	Pakruojo SJŠC	3,25	72	372		444	137	27	471	145
26.	Palangos ŠPT	3	6	141	14	161	54	20	181	60
27.	Panevėžio PPT	11,5	514	3270	10	3794	330	158	3952	344
28.	Panevėžio r. PPT	4,25	28	276	93	397	93	36	433	101
29.	Pasvalio r. ŠPT	5	6	726		732	146	28	760	152
30.	Plungės PŠPC	4,85	84	486	85	655	135	51	706	146
31.	Prienų ŠPT	3	5	306	91	402	134	38	440	147

Eil. Nr.	Savivaldybės tarnybos pavadinimas	Švietimo pagalbos specialistų (psichologų, specialiųjų pedagogų, logopedų) etatų skaičius	Specialiųjų ugdymosi poreikių įvertinimų (vertina 1–2 specialistai) skaičius	Specialiųjų ugdymosi poreikių įvertinimų (vertina 3 ir daugiau specialistų) skaičius	Kitų įvertinimų (gabumų, profesinio kryptingumo, intelekto, elgesio, brandumo ugdytis ir kt.) skaičius	Iš viso įvertinimų	Įvertinimų skaičius 1 etatui	Išvadų tikslinimas ir pažymų rengimas	Bendras vertinimo paslaugų skaičius	Vertinimo paslaugų skaičius, tenkantis 1 etatui
32.	Radviliškio r. sav. ŠSPC	3,5	65	234	3	302	86	123	425	121
33.	Raseinių r. ŠPT	11 /7	3	498	2	503	46	33	536	49
34.	Rokiškio r. sav. PPT	5,5	8	501	130	639	116	66	705	128
35.	Skuodo r. sav. PPT	2,5	50	549	43	642	257	19	661	264
36.	Šakių r. sav. PPT	4	21	294	6	321	80	7	328	82
37.	Šalčininkų r. sav. PPT	3	97	234		331	110	3	334	111
38.	Šiaulių PPT	13	619	825	24	1468	113	406	1874	144
39.	Šiaulių r. ŠPT	4,4	86	717		803	183	90	893	203
40.	Šilalės ŠPT	3,5		255		255	73		255	73
41.	Šilutės r. ŠPT	5,75	2	672	6	680	118	69	749	130
42.	Širvintų r. PPT	1,65	6	87		93	56	19	112	68
43.	Švenčionių r. ŠPT	1,5	9	285	81	375	250	23	398	265
44.	Tauragės PMMC	3	5	525	15	545	182	9	554	185
45.	Telšių ŠC	3,5	55	714	5	774	221	33	807	231
46.	Trakų r. sav. PPT	8,2	56	375	17	448	55	28	476	58
47.	Ukmergės ŠPT	6	12	480	10	502	84	21	523	87
48.	Utenos ŠC	5,25	32	666	4	702	134	40	742	141
49.	Varėnos ŠC	4,25		147	25	172	40	36	208	49
50.	Vilkaviškio r. ŠPT	3		315	6	321	107	25	346	115
51.	Vilniaus PPT	57,75	Duomenų nepateikta	7185	64	7249	126	288	7537	131
52.	Vilniaus r. PPT	4,5		525	144	669	149	63	732	163
53.	Visagino ŠPT	5		111	22	133	27	164	297	59
54.	Zarasų ŠPT	1,5	76	258	6	340	227		340	227
	Iš viso	**335,05**				**43594**		**2976**	**46570**	
	Vidutiniškai					**M 130**		**M 9**		**M139**
	Procentai					**94**		**6**		**100**

2.2.2. Psichologinės pagalbos teikimas pedagoginėse psichologinėse tarnybose

LR švietimo ir mokslo ministro įsakyme „Dėl psichologinės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (2017 m. rugpjūčio 30 d. Nr. V-663) nurodomos tokios tarnyboje dirbančio psichologo veiklos sritys:

- įvertinimas: psichologinis mokinio (vaiko) įvertinimas siekiant nustatyti jo galias ir sunkumus, raidos ypatumus, asmenybės ir ugdymosi problemas, specialiuosius ugdymosi poreikius, bendradarbiaujant su kitais tarnybos specialistais;
- konsultavimas;
- švietimas: mokyklų bendruomenių švietimas vaiko raidos psichologijos, pedagoginės ir socialinės psichologijos, psichologinių problemų prevencijos klausimais;
- psichologinių problemų prevencija: mokyklų, savivaldybės teritorijoje esančių vaikų globos namų mokinių (vaikų) grupių psichologinių problemų prevencijos poreikio nustatymas, prevencinių priemonių bei programų rengimas, organizavimas ir įgyvendinimas, pagalba mokyklos vaiko gerovės komisijai krizės mokykloje metu (psichologinių krizių mokykloje intervencija ir postvencija (įvykus savižudybei, smurto atvejui ar kt.).

2.2.2.1. Psichologinės pagalbos prieinamumas pedagoginėse psichologinėse tarnybose

Pagalbos prieinamumas skaičiuotas pagal psichologo veiklos normatyvo[101] (vienas tarnyboje dirbantis psichologas teikia pagalbą ne daugiau kaip 2000 mokinių (vaikų), esant galimybei – ir mažesniam mokinių skaičiui) ir vienam etatui tenkančio mokinių skaičiaus santykį. Prieinamumo rodikliai parodyti 2.2.2.1.1 lentelėje.

Daugiau nei trečdalyje (20) šalies PPT psichologinės pagalbos prieinamumas 2019 m. neatitiko normatyvo reikalavimų. Kauno miesto, Marijampolės, Švenčionių, Telšių, Vilkaviškio, Vilniaus rajonų savivaldybių PPT psichologinės pagalbos poreikis pagal normatyvą 2019 m. galėjo būti tenkinamas tik trečdalio mokinių, Šalčininkų tarnyboje – tik penktadalio mokinių. Tik pusę psichologinės pagalbos poreikių pagal turimus psichologų etatus tenkino Elektrėnų, Kauno rajono, Mažeikių, Širvintų, Tauragės savivaldybių ir kai kurios kt. tarnybos. 6o–80 proc. psichologinės pagalbos prieinamumas buvo Anykščių, Jurbarko, Kėdainių, Plungės, Prienų, Radviliškio, Šilutės, Vilniaus miesto, Zarasų ir kai kurių kitų savivaldybių tarnybose. Kai psichologo etatui tenka kelis kartus didesnis mokinių skaičius, nei numatyta reglamentuojančiuose dokumentuose, tikėtis savalaikės ir kokybiškos psichologinės pagalbos vargu ar realu.

Lyginant šį rodiklį su psichologinės pagalbos prieinamumu mokyklose (pagal mokyklų, 2019 m. neturėjusių psichologo, dalį) matyti, kad nepakankamas psichologinės pagalbos prieinamumas ir tarnybose, ir mokyklose buvo Anykščių, Elektrėnų, Mažeikių, Švenčionių, Telšių, Tauragės, Širvintų ir kai kuriose kitose savivaldybėse. Kai kurių miestų mokyklose psichologinės pagalbos prieinamumas, palyginti su jos prieinamumu šių miestų PPT, buvo geresnis. Pvz., Kauno miesto mokyklų, neturinčių psichologo, dalis 2019 m. buvo tik 18 proc., nors Kauno PPT psichologinės pagalbos poreikis pagal normatyvą galėjo būti tenkinamas tik trečdalio mokinių. Galima manyti, kad šiuo atveju geresnis psichologinės pagalbos prieinamumas Kauno miesto ugdymo įstaigose galėjo šiek tiek kompensuoti šių poreikių tenkinimo stygių (psichologinių paslaugų prieinamumą) Kauno PPT.

2.2.2.1.1 lentelė. *Psichologinės pagalbos, teikiamos pedagoginėse psichologinėse tarnybose, prieinamumas*

[101] LR švietimo ir mokslo ministro įsakymo „Dėl psichologinės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (2017 m. rugpjūčio 30 d. Nr. V-663) 14.2 punktas.

Eil. Nr.	Savivaldybės tarnyba	Mokinių skaičius savivaldybėje 2018–19 m. m.[102]	IU vaikų skaičius savivaldybėje 2019 m.[103]	Mokinių, besimokančių pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymosi programas, skaičius	Psichologų etatų skaičius	Mokinių skaičius, tenkantis 1 psichologo etatui	Prieinamumo procentas[104]
1.	Akmenės r.	2.509	405	2914	1,5	1943	103
2.	Alytaus m. ir r.[105]	8734	2418	11152	5	2230	90
3.	Anykščių r.	2.113	496	2609	1	2609	77
	Birštono[106]	538	197	735			
4.	Biržų r.	2.375	492	2867	2,5	1147	174
5.	Druskininkų	2.162	553	2715	2	1358	147
6.	Elektrėnų	2.719	781	3500	0,75	4667	43
7.	Ignalinos r.	1.299	Nėra duomenų	1299	0,75	1732	115
8.	Jonavos r.	5.186	1348	6534	3	2178	92
9.	Joniškio r.	2.285	592	2877	1,25	2302	87
10.	Jurbarko r.	3.002	230	3232	1,25	2586	77
11.	Kaišiadorių r.	3.633	596	4229	3,5	1208	166
	Kalvarijos[107]	1.302	230				
12.	Kauno m.	36.071	13597	49668	8	6209	32
13.	Kauno r.	9.610	2555	12165	3	4055	49
14.	Kazlų Rūdos	1.441	139	1580	1,25	1264	158
15.	Kėdainių r.	5.584	1430	7014	2	3507	57
16.	Kelmės r.	2.911	602	3513	1,5	2342	85
17.	Klaipėdos m.	20.425	8353	28778	25,5	1129	177
18.	Klaipėdos r.	5.186	1584	6770	7,25	934	214
19.	Kretingos r.	4.860	809	5669	5	1134	176
20.	Kupiškio r.	1.790	295	2085	1	2085	96
21.	Lazdijų r.	2.074	Nėra duomenų	2074	1,25	1659	120
22.	Marijampolės[108]	8366	2230	10596	1,75	6055	33
23.	Mažeikių r.	6.496	2258	8754	2,4	3648	55
24.	Molėtų r.	1.710	452	2162	2	1081	185
	Neringos[109]	137	47	184			
	Pagėgių[110]	870	131	1001			
25.	Pakruojo r.	1.967	504	2471	1,25	1977	101
26.	Palangos m.	1.785	780	2565	1,5	1710	117
27.	Panevėžio m.	11.191	4503	15694	7,25	2165	92
28.	Panevėžio r.	3.013	510	3523	2	1762	114
29.	Pasvalio r.	2.778	466	3244	3	1081	185

[102] Bendras mokinių skaičius, dalis mokinių (proc.) savivaldybėje ir pagal ugdymo programas 2018–2019 m.m. Prieiga internete: https://www.svis.smm.lt/bendrasis-ugdymas-2, žr 2020-12-01.
[103] Ikimokyklinio ugdymo institucijų skaičiai ir vaikų skaičiai pagal savivaldybes (2019–2020 m.m.). Prieiga internete: https://www.svis.smm.lt/ikimokyklinis-ugdymas, žr.2020-08-30.
[104] Normatyvo (vienam etatui 2000 mokinių) ir vienam etatui tenkančio mokinių skaičiaus santykis.
[105] Pateiktas bendras Alytaus miesto ir Alytaus rajono mokinių skaičius.
[106] Savivaldybėje nėra PPT.
[107] Savivaldybėje nėra PPT, paslaugas teikia Marijampolės PPT.
[108] Kartu su Kalvarijos savivaldybės duomenimis.
[109] Savivaldybėje nėra PPT.
[110] Savivaldybėje nėra PPT.

Eil. Nr.	Savivaldybės tarnyba	Mokinių skaičius savivaldybėje 2018–19 m. m.[102]	IU vaikų skaičius savivaldybėje 2019 m.[103]	Mokinių, besimokančių pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymosi programas, skaičius	Psichologų etatų skaičius	Mokinių skaičius, tenkantis 1 psichologo etatui	Prieinamumo procentas[104]
30.	Plungės r.[111]	4997	1467	6464	2,4	2693	74
31.	Prienų r.	2.743	419	3162	1	3162	63
32.	Radviliškio r.	4.276	786	5062	1,5	3375	59
33.	Raseinių r.	3.659	901	4560	7	651	307
	Rietavo[112]	891	206				
34.	Rokiškio r.	3.128	584	3712	3,5	1061	189
35.	Skuodo r.	1.691	460	2151	1,5	1434	139
36.	Šakių r.	3.180	367	3547	2	1774	113
37.	Šalčininkų r.	4.011	951	4962	0,5	9924	20
38.	Šiaulių m.	13.728	5032	18760	8	2345	85
39.	Šiaulių r.	3.574	910	4484	2,4	1868	107
40.	Šilalės r.	3.057	371	3428	1,5	2285	88
41.	Šilutės r.	4.783	1253	6036	2,25	2683	74
42.	Širvintų r.	1.639	370	2009	0,5	4018	50
43.	Švenčionių r.	2.520	669	3189	0,5	6378	31
44.	Tauragės r.	4.528	765	5293	1,25	4234	47
45.	Telšių r.	4.843	1086	5929	1	5929	34
46.	Trakų r.	3.709	961	4670	4	1168	171
47.	Ukmergės r.	3.633	1157	4790	3	1597	125
48.	Utenos r.	3.891	1061	4952	2,75	1801	111
49.	Varėnos r.	1.980	450	2430	1,5	1620	123
50.	Vilkaviškio r.	4.502	782	5284	1	5284	38
51.	Vilniaus m.	71.529	30028	101557	34,75	2923	68
52.	Vilniaus r.	10.772	1970	12742	2	6371	31
53.	Visagino	1.907	914	2821	3	940	213
54.	Zarasų r.	1.502	Nėra duomenų	1502	0,5	3004	67

2.2.2.2. Psichologinė pagalba ir konsultavimas

LR švietimo ir mokslo ministro įsakyme „Dėl psichologinės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (2017 m. rugpjūčio 30 d. Nr. V-663) ***psichologo konsultavimas*** apibrėžiamas taip:

- mokinio (vaiko) asmenybės ir ugdymosi problemų nustatymas, tiesioginio poveikio būdų numatymas ir psichologinio konsultavimo technikų taikymas individualiai ar (ir) grupėje, dirbant su mokiniais (vaikais), turinčiais bendravimo, elgesio, emocinių, tarpusavio santykių, mokymosi problemų, priklausomybių, patyrusiais traumą (išgyvenusiais netektį, tėvų skyrybas ir kitais atvejais), patyrusiais smurtą ar smurtavusiais (ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo pranešimo apie smurto faktą momento), bendradarbiavimas su tėvais (globėjais, rūpintojais), mokytojais ar kitais švietimo įstaigos darbuotojais ir kitais su mokinio (vaiko) ugdymu susijusiais asmenimis, rekomendacijų jiems teikimas;

[111] Kartu su Rietavo savivaldybės duomenimis.
[112] Savivaldybėje nėra PPT, paslaugas teikia Plungės PPT.

- mokytojų ar kitų švietimo įstaigos darbuotojų, psichologinis konsultavimas.

PPT ataskaitose psichologinė pagalba fiksuota dvejopai:

- kaip **psichologinė pagalba**, nurodant klientų (vaikai, tėvai, pedagogai, švietimo pagalbos specialistai ir kt.) skaičių ir jiems suteiktų psichologo konsultacijų skaičių;
- kaip **psichologinis konsultavimas**, nurodant psichologo konsultacijų skaičių ugdymo dalyviams (vaikai, tėvai, pedagogai, švietimo pagalbos specialistai ir kt.) tarnybose ir (ar) ugdymo įstaigose.

Neaiškumai kyla dėl to, kad abi ataskaitose nurodomos pagalbos realizuojamos konsultuojant, tačiau nenurodoma, kuo skiriasi konsultacijos teikiant pagalbą ir konsultuojant. Psichologinė pagalba (konsultavimas) paprastai suprantama kaip ilgalaikė pagalba klientui. Psichologinis konsultavimas („trumpasis“ konsultavimas) neapibrėžtas laiko, formų, turinio atžvilgiu. Tai gali būti ir tiesioginė kontaktinė ir netiesioginė nuotolinė (el. paštu, telefonu) konsultacija, gali žymiai skirtis konsultacijos laikas (10–30 min.). Neapibrėžtas ir konsultavimo turinys. Psichologinės pagalbos rodiklis aiškiau atspindi PPT psichologų teikiamas paslaugas nei menkai apibrėžtas psichologinis konsultavimas.

Psichologinė pagalba

Informacija apie šalies tarnybose 2019 m. teiktą psichologinę pagalbą pateikta 2.2.2.2.1 lentelėje.

2.2.2.2.1 lentelė. *Psichologinės pagalbos teikimas pedagoginėse psichologinėse tarnybose*

Eil. Nr.	Savivaldybės tarnyba	Psicholo-gų etatai	Konsultacijų skaičius					Iš viso	Konsultac-ijų skaičius, tenkantis 1 etatui
			Tėvams	Švietimo pagalbos specialis-tams	Pedago-gams	Vaikams (moki-niams)	Kitiems (įstaigų vadovams ir kt.)		
1.	Akmenės r.	1,5	255	58	40	740	1	1094	729
2.	Alytaus m. ir r.	5	844		76	1045		1965	393
3.	Anykščių r.	1	102	42	33	502	62	741	741
4.	Biržų r.	2,5	217	13	25	488	13	756	302
5.	Druskininkų m.	2	393	13	28	643	5	1082	541
6.	Elektrėnų r.	0,75	4	-	-	9	-	13	17
7.	Ignalinos r.	0,75	42	16	4	126	15	203	271
8.	Jonavos r.	3	73	4	11	110	2	200	67
9.	Joniškio r.	1,25	93	24	3	213		333	266
10.	Jurbarko r.	1,25	314	161	50	498	80	1103	882
11.	Kaišiadorių r.	3,5	401	32	29	717	355	1534	438
12.	Kauno m.	8	1419	264	62	885		2630	329
13.	Kauno r.	3	467	54	2	193	22	738	246
14.	Kazlų Rūdos r.	1,25	37	2	13	132		184	147
15.	Kėdainių r.	2	252		6	158		416	208
16.	Kelmės r.	1,5	131	6	6	288	19	450	300
17.	Klaipėdos m.	25,5	205	131	2325	2896	112	5669	222
18.	Klaipėdos r.	7,25	498	126	383	110	39	1156	159
19.	Kretingos r.	5	410	52	136	818	34	1450	290
20.	Kupiškio r.	1	65	42	33	58	5	203	203
21.	Lazdijų r.	1,25	136	-	3	210	34	383	306
22.	Marijampolės r.	1,75	39	8	14	205	-	266	152
23.	Mažeikių r.	2,4	317	69	5	305	118	814	339
24.	Molėtų r.	2	178	48	52	289	10	577	289
25.	Pakruojo r.	1,25	37			103		140	112
26.	Palangos m.	1,5	138	4	6	83	-	231	154
27.	Panevėžio m.	7,25	676	40	-	878	163	1757	242
28.	Panevėžio r.	2	87	36	-	280	7	410	205

Eil. Nr.	Savivaldybės tarnyba	Psicholo-gų etatai	Konsultacijų skaičius					Iš viso	Konsultac-ijų skaičius, tenkantis 1 etatui
			Tėvams	Švietimo pagalbos specialis-tams	Pedago-gams	Vaikams (moki-niams)	Kitiems (įstaigų vadovams ir kt.)		
29.	Pasvalio r.	3	128	19	11	275	12	445	148
30.	Plungės r.	2,4	233	2	2	871	1	1109	462
31.	Prienų r.	1	45	1	-	24	2	72	72
32.	Radviliškio r.	1,5	40	1	2	81		124	83
33.	Raseinių r.	7	212	34	78	1509	12	1845	264
34.	Rokiškio r.	3,5	412	72	350	1786	-	2620	749
35.	Skuodo r.	1,5	71	8	22	317	28	446	297
36.	Šakių r.	2	172	11	14	368	-	565	283
37.	Šalčininkų r.	0,5	231	156	115	681	-	1183	2366
38.	Šiaulių m.	8	444	23	13	2018	2	2500	313
39.	Šiaulių r.	2,4	209	2	40	381		632	263
40.	Šilalės r.	1,5	65	11	8	194	-	278	185
41.	Šilutės r.	2,25	194	-	-	204	-	398	177
42.	Širvintų r.	0,5	7	-	-	23	-	30	60
43.	Švenčionių r.	0,5	64	10	33	162	-	269	538
44.	Tauragės r.	1,25	40	4	8	91	76	219	175
45.	Telšių r.	1	176	-	4	418	-	598	598
46.	Trakų r.	4	64	4	21	275	-	364	91
47.	Ukmergės r.	3	106	2	38	764	-	910	303
48.	Utenos r.	2,75	472	1	75	1004	-	1552	564
49.	Varėnos r.	1,5	33	-	-	278	-	311	207
50.	Vilkaviškio r.	1	11	1	3	6	-	21	21
51.	Vilniaus m.[113].	34,75	779	-	68	834	-	1681	48
52.	Vilniaus r.	2	65	-	63	55	-	183	92
53.	Visagino m.	3	45	16	60	153	5	279	93
54.	Zarasų r.	0,5	212	-	-	302	-	514	1028
	Iš viso	**188,7**	**12360**	**1623**	**4373**	**26056**	**1234**	**45646**	
	Procentai		**27**	**3,6**	**9,6**	**57,1**	**2,7**	**100**	
	Vidurkis								**242**

Vidutinis suteiktos pagalbos (konsultacijų) skaičius, tenkantis vienam psichologo etatui, yra **242** konsultacijos. Konsultacijų skaičius atskirose PPT žymiai skiriasi nuo šalies tarnybų vidurkio. Kai kurių savivaldybių tarnybose (Elektrėnų, Vilkaviškio) jis yra daugiau nei 10 kartų mažesnis nei šalies PPT vidurkis. Jonavos, Širvintų rajonų savivaldybių tarnybų nurodytas teiktos psichologinės pagalbos (konsultacijų) skaičius mažesnis 4–5 kartus, Prienų, Radviliškio tarnybų konsultacijų skaičius, tenkantis vienam etatui, siekia tik trečdalį šalies PPT vidurkio. Trakų, Vilniaus rajono, Visagino tarnybų – nesiekia pusės šalies PPT vidurkio. Jeigu teikiamų paslaugų skaičių laikytume psichologinės pagalbos poreikio ir teikimo prieinamumo PPT rodikliu, tai liudytų, kad šių šalies savivaldybių ar miestų psichologinės pagalbos prieinamumas tarnybose yra nepakankamas. Antra vertus, norint įvertinti psichologinių paslaugų prieinamumo visumą, šį rodiklį reikėtų lyginti su psichologinės pagalbos prieinamumu savivaldybės ugdymo įstaigose, jose dirbančių psichologų skaičiumi.

Abejonių kelia ir itin dideli teiktos psichologinės pagalbos (konsultacijų, tenkančių vienam psichologo etatui) skaičiai kai kuriose tarnybose. Pvz., Akmenės, Anykščių, Jurbarko, Rokiškio savivaldybių PPT psichologo konsultacijų skaičius, tenkantis vienam etatui, viršija šalies PPT vidurkį beveik 3 kartus, Zarasų – 4, o Šalčininkų – net 10 kartų. Tai gali liudyti didelį psichologinės pagalbos poreikį šiose savivaldybėse ir

[113] Vilniaus miesto tarnyba duomenis apie psichologinę pagalbą pateikė ne pagal nustatytą ataskaitų formą. Čia operuojama SPPC 5a lentelėje „Specialiosios pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimas“ 2019 m. pateiktais duomenimis.

nepakankamus išteklius (psichologų etatų skaičius) šį poreikį tenkinant. Kyla abejonių dėl psichologų galimybės kokybiškai teikti psichologinę pagalbą ir atlikti tokius darbo krūvius, tuo labiau kad psichologinė pagalba yra tik viena iš PPT psichologų funkcijų, bet ne vienintelė (šalia vertinimo, švietimo, metodinės ir kt. veiklos).

Psichologinė pagalba labiausiai orientuota į vaikus ir tėvus (žr. 2.2.2.2.2 pav.). Konsultacijų, teikiamų vaikams (mokiniams), skaičius sudaro daugiau nei pusę (57 proc.), o tėvams – per ketvirtadalį (27 proc.) visų psichologų konsultacijų skaičiaus. Dešimtąją dalį (9,6 proc.) psichologų konsultacijų sudaro konsultacijos pedagogams. Likusi dalis (apie 6 proc.) psichologų konsultacinės pagalbos skiriama švietimo pagalbos specialistams ir kitiems ugdymo dalyviams (įstaigų vadovams ir kt.).

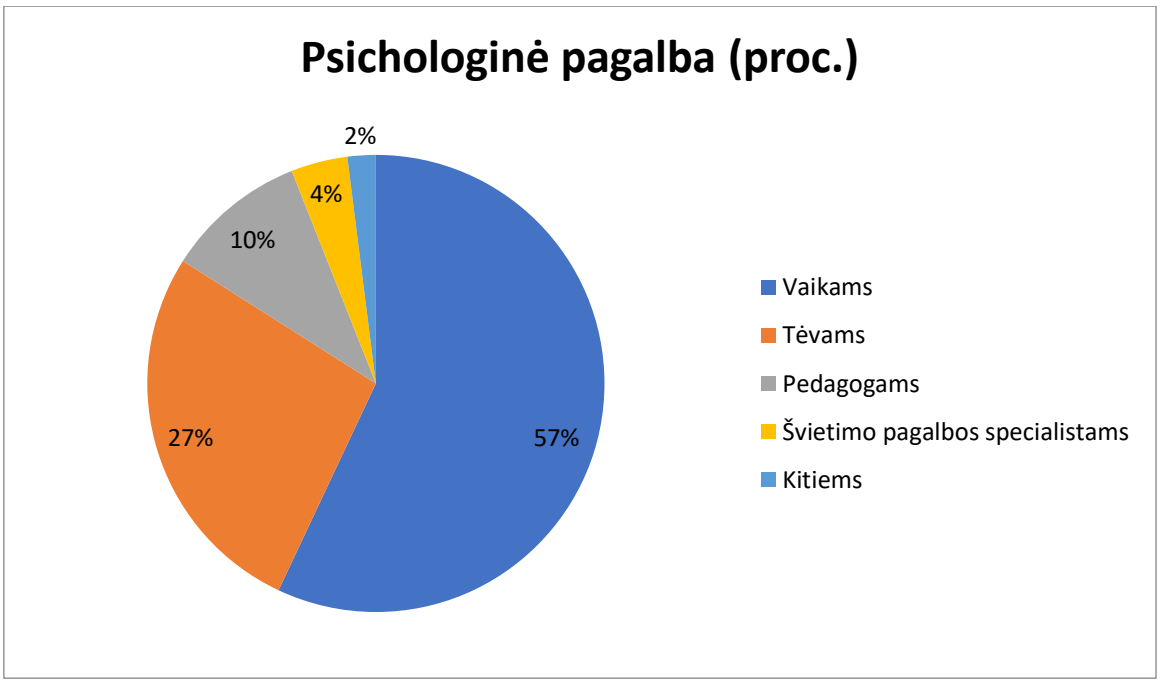

2.2.2.2.2 pav. *Psichologinė pagalba*

Psichologinis konsultavimas PPT

Duomenys apie psichologinį konsultavimą remiantis konsultacijų gavėjais, konsultacijų apimtimi ir vieta pateikiami 2.2.2.2.3 lentelėje.

Vidutinis suteiktų konsultacijų skaičius, tenkantis vienam psichologo etatui, buvo 149. Konsultacijų skaičius atskirose PPT žymiai skiriasi nuo vidurkio. Kai kurių savivaldybių tarnybose (Elektrėnų, Jonavos, Klaipėdos rajono, Kretingos, Mažeikių, Raseinių, Šiaulių miesto, Tauragės, Trakų, Varėnos, Vilkaviškio ir kt.) buvo konsultuojama menkai, konsultacijų skaičius, tenkantis vienam etatui, sudarė nuo kelių iki kelių dešimčių. Tačiau kai kuriose tarnybose, pvz., Joniškio, Kelmės, Plungės, Švenčionių savivaldybių PPT, psichologo konsultacijų skaičius, tenkantis vienam etatui, viršijo šalies PPT vidurkį 3 kartus, Rokiškio – 5 kartus, Šalčininkų – net 6 kartus. Kai kurios šalies tarnybos (Vilniaus, Panevėžio miestų) informacijos apie konsultavimą nerinko ir duomenų pagal ataskaitos formą nepateikė[114]. Didžiulius įvairių tarnybų skirtumus pagal teiktų paslaugų apimtis galėjo lemti konsultacijų trukmės ir turinio neapibrėžtis, galimybė laisvai interpretuoti, kas yra konsultacija. Vienur konsultacija laikoma kelių minučių konsultacija telefonu, kitur –

[114] Remiamasi SPPC 4a lentelėje „Pedagoginis psichologinis konsultavimas“ pateiktais 2019 m. duomenimis.

keliasdešimties minučių kontaktinė vienkartinė konsultacija; vienos tarnybos nurodė konsultacijas po mokinio įvertinimo, kitos tarnybos tokių konsultacijų nenurodė, laikydamos jas sudėtine įvertinimo rezultatų aptarimo dalimi. Neapibrėžti ir neaiškūs psichologinių konsultacijų („trumpųjų“ konsultacijų) turinys, trukmė ir formos kelia abejonių dėl pateiktų rodiklių lyginimo patikimumo ir prasmingumo. Tokio neapibrėžtumo klausimą mėginta išspręsti atnaujintoje 2020 m. PPT ataskaitoje, aiškiau apibūdinant metodinio-informacinio konsultavimo turinį ir formas[115].

[115] A. Lauciuvienė „Atnaujinta PPT ataskaita 2020 m.“ Pranešimas NŠA konferencijoje „PPT veiklos aktualijos“, Vilnius, 2020-12-15.

2.2.2.2.3 lentelė. *Psichologinis konsultavimas PPT*

Eil. .Nr.	Savivaldybės tarnyba	Psichologų etatai	Konsultacijų skaičius							Iš viso	Konsultacijų skaičius, tenkantis vienam etatui
			Tėvams	Švietimo pagalbos specialistams	Pedago-gams	Vaikams (mokiniams)	Kitiems (įstaigų vadovams, mokytojų padėjėjams ir kt.)	Tarnyboje	Ugdymo įstaigose		
1.	Akmenės r.	1,5	149	32	33	183	2	177	222	399	266
2.	Alytaus m. ir r.	5	338	68	109		32	507	40	547	109
3.	Anykščių r.	1	77	13		140	37	197	70	267	267
4.	Biržų r.	2,5	217	13	-	488	38	686	70	756	302
5.	Druskininkų m.	2	134	8	13	394	5	547	7	554	277
6.	Elektrėnų r.	0,75	5	4	-	-	5	14	-	14	19
7.	Ignalinos r.	0,75	34	13	-	84	24	149	6	155	207
8.	Jonavos r.	3	123	14	-	-	-	137	-	137	46
9.	Joniškio r.	1,25	91	30	24	461	5	591	20	611	489
10.	Jurbarko r.	1,25	149	57	-	136	96	339	99	438	350
11.	Kaišiadorių r.	3,5	386	30	29	92	122	541	118	659	188
12.	Kauno m.	8	484	41	-	-	23	548	-	548	69
13.	Kauno r.	3	469	56	-	193	20	734	4	738	246
14.	Kazlų Rūdos r.	1,25	60	24	41	105	20	122	128	250	200
15.	Kėdainių r.	2	255	14	24	120	2	411	4	415	208
16.	Kelmės r.	1,5	257	65	85	319	26	617	135	752	501
17.	Klaipėdos m.	25,5	1127	46	131	1058	60	1872	550	2422	95
18.	Klaipėdos r.	7,25	43	103	-	13	94	124	129	253	35
19.	Kretingos r.	5	73	20	68	94	13	144	124	268	54
20.	Kupiškio r.	1	65	42	27	58	11	122	81	203	203
21.	Lazdijų r.	1,25	54	6	8	24	68	145	15	160	128
22.	Marijampolės r.	1,75	138	79	78	208	2	435	70	505	289
23.	Mažeikių r.	2,4	41	26	-	-	9	76	-	76	32
24.	Molėtų r.	2	62	38	-	58	60	171	47	218	109
25.	Pakruojo r.	1,25	67	55	38	94	7	211	50	261	209
26.	Palangos m.	1,5	109	4	6	38	2	150	9	159	106
27.	Panevėžio m.		Nerenka	duomenų							
28.	Panevėžio r.	2	152	45	-	77	6	193	87	280	140
29.	Pasvalio r.	3	128	19	9	275	46	470	7	477	159

Eil. .Nr.	Savivaldybės tarnyba	Psichologų etatai	Konsultacijų skaičius							Iš viso	Konsultacijų skaičius, tenkantis vienam etatui
			Tėvams	Švietimo pagalbos specialistams	Pedago-gams	Vaikams (mokiniams)	Kitiems (įstaigų vadovams, mokytojų padėjėjams ir kt.)	Tarnyboje	Ugdymo įstaigose		
30.	Plungės r.	2,4	332	-	174	781	-	1213	74	1287	536
31.	Prienų r.	1	45	1	-	24	2	70	2	72	72
32.	Radviliškio r.	1,5	260	44	-	202	20	368	158	526	351
33.	Raseinių r.	7	91	20	25	38	8	123	59	182	26
34.	Rokiškio r.	3,5	386	166	304	1686	19	538	2023	2561	732
35.	Skuodo r.	1,5	97	4	22	260	2	239	146	385	257
36.	Šakių r.	2	76	33	8	107	6	180	50	230	115
37.	Šalčininkų r.	0,5	123	141	-	162	-	426	-	426	852
38.	Šiaulių m.	8	280	42	13	2	35	356	16	372	47
39.	Šiaulių r.	2,4	118	42	74	153	21	198	210	408	170
40.	Šilalės r.	1,5	65	11	-	194	8	222	56	278	185
41.	Šilutės r.	2,25	194	17	5	204	7	418	9	427	190
42.	Širvintų r.	0,5	35	23	-	2	35	95	-	95	190
43.	Švenčionių r.	0,5	105	12	-	163	1	51	230	281	562
44.	Tauragės r.	1,25	-	1	-	-	2	-	3	3	2
45.	Telšių r.	1	134	18	-	49	5	179	27	206	206
46.	Trakų r.	4	30	10	13	-	9	37	25	62	16
47.	Ukmergės r.	3	79	19	-	236	37	185	186	371	124
48.	Utenos r.	2,75	146	106	-	17	30	271	28	299	109
49.	Varėnos r.	1,5	-	16	-	-	11	27	-	27	18
50.	Vilkaviškio r.	1	6	6		-	3	15	-	15	15
51.	Vilniaus m.		Nepatei kta	duomenų							
52.	Vilniaus r.	2	128	193	85	33	86	317	208	525	263
53.	Visagino m.	3	35	11	52	115	1	14	200	214	71
54.	Zarasų r.	0,5	87	7	17	49	6	86	80	166	332
	Iš viso	**147**	**8139**	**1908**	**1515**	**9189**	**1189**	**16058**	**5882**	**21940**	
	Procentai		**37**	**8,7**	**7**	**41,9**	**5,4**	**73,2**	**26,8**	**100**	
	Vidurkis										**149**

Daugiausia psichologinių konsultacijų teikiama vaikams ir tėvams (žr. 2.2.2.2.4 pav.). Konsultacijų, teiktų vaikams, dalis sudarė beveik pusę (42 proc.), o tėvams – per trečdalį (37 proc.) visų konsultacijų skaičiaus. Beveik dešimtadalį (9 proc.) psichologų konsultacijų sudarė konsultacijos švietimo pagalbos specialistams, kiek mažesnę dalį – konsultacijos pedagogams (7 proc.) ir kt. asmenims.

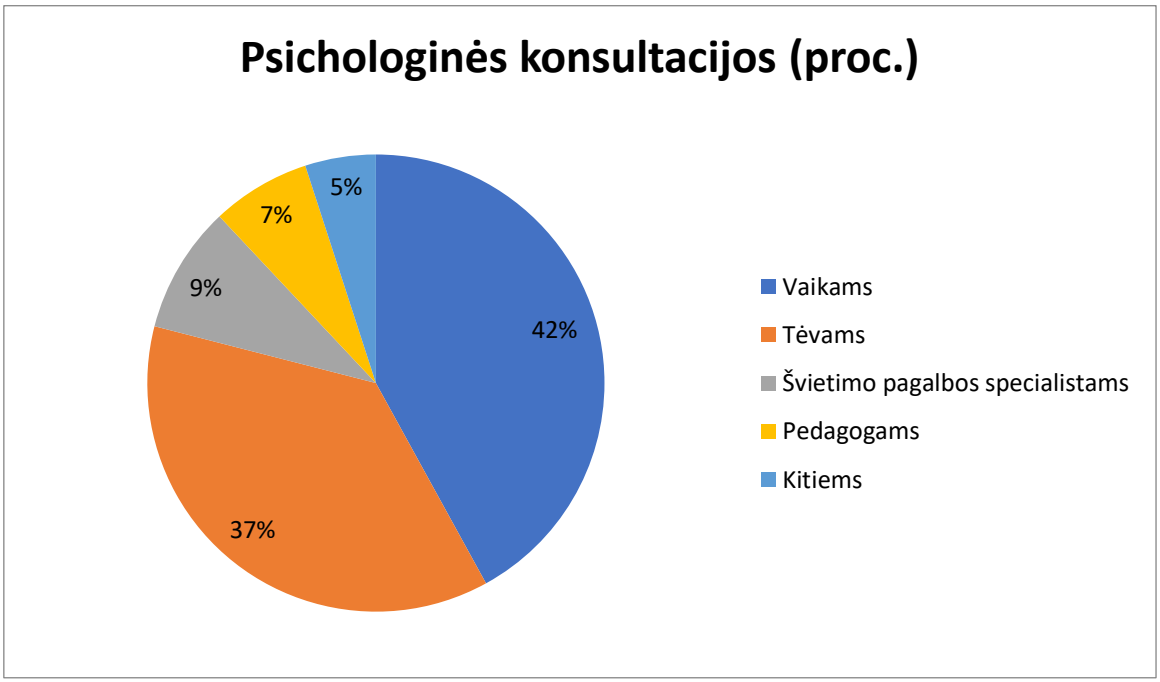

2.2.2.2.4 pav. *Psichologų konsultacijos*

Daugiausia konsultacijų (per 70 proc.) buvo teikiama tarnybose, apie trečdalį – ugdymo įstaigose.

Tarnybose teikiamų psichologinių paslaugų analizė

Apibendrinti duomenys apie tarnybose 2019 m. teiktas psichologines paslaugas pateikti 2.2.2.2.5 lentelėje. Analizuojant pagal teiktų paslaugų skaičių, tenkantį vienam psichologo etatui, matyti, kad intensyviausiai buvo teikiama psichologinė pagalba (vienam psichologo etatui vidutiniškai teko 242 konsultacijos), kita dažnai teikta pagalba – psichologinis konsultavimas (vidutiniškai 149 konsultacijos) ir psichologinis vertinimas (vidutiniškai 139 vertinimai). Visų kontaktinių psichologo paslaugų, tenkančių vienam etatui, suma – 530. Atskirose tarnybose visų suteiktų paslaugų nukrypimai nuo šalies vidurkio šiek tiek mažesni nei analizuojant atskirus rodiklius (pagalbą, konsultavimą, vertinimą), tačiau išlieka gana nemaži. Palangos, Prienų, Raseinių, Tauragės, Širvintų ir kai kurių kitų šalies tarnybų psichologų suteiktų paslaugų skaičius, lyginant su šalies tarnybų vidurkiu, mažesnis 1,5–2 kartus, Jonavos, Visagino – 2 kartus, Trakų, Vilkaviškio – 3 kartus, Elektrėnų – net 5 kartus. Faktų konstatavimas neatskleidžia, ar šiose savivaldybėse yra menkas psichologinių paslaugų poreikis, ar nėra realių galimybių (pvz., dėl didelių kitokio pobūdžio psichologų darbo krūvių) teikti šias paslaugas. Antra vertus, psichologinio konsultavimo rodiklis dėl jau anksčiau aptarto neapibrėžtumo mažiau patikimai nei psichologinės pagalbos rodiklis atspindi psichologinių paslaugų lygį.

Kai kurių savivaldybių tarnybose suteiktų psichologinių paslaugų apimtys itin didelės, šalies vidurkį viršijo 2 kartus (Akmenės, Anykščių, Jurbarko, Plungės, Švenčionių, Telšių savivaldybių tarnybose), Rokiškio, Zarasų savivaldybių tarnybose – 3 kartus, Šalčininkų rajono tarnyboje – net 6 kartus. Tai rodo labai didelį psichologinės pagalbos poreikį ir ribotas galimybes jį tenkinti šiose savivaldybėse. Kai kuriais atvejais (Anykščių, Telšių, Šalčininkų, Švenčionių, Zarasų ir kai kuriose kitose savivaldybėse) itin didelės teiktų

paslaugų apimtys sutapo su nepakankamu psichologinės pagalbos prieinamumu šių savivaldybių tarnybose ir dideliais psichologų darbo krūviais.

2.2.2.2.5 lentelė. *PPT teikiamos psichologų paslaugos*

Eil. Nr.	Savivaldybės tarnyba	Psichologų etatų skaičius	Psichologinės pagalbos (konsultacijų) skaičius, tenkantis 1 etatui	Psichologo konsultavimo paslaugų (konsultacijų) skaičius, tenkantis 1 etatui	Vertinimo paslaugų skaičius, tenkantis 1 specialisto etatui	Psichologo paslaugų, tenkančių 1 etatui, suma
1	2	3	4	5	6	7
1.	Akmenės r. sav. PPT	1,5	729	266	98	1093
2.	Alytaus PPT	5	393	109	135	637
3.	Anykščių ŠPT	1	741	267	147	1155
4.	Biržų ŠPT	2,5	302	302	160	764
5.	Druskininkų ŠC	2	541	277	144	962
6.	Elektrėnų ŠPC	0,75	17	19	75	111
7.	Ignalinos r. ŠPT	0,75	271	207	148	626
8.	Jonavos r. sav. PPT	3	67	46	114	227
9.	Joniškio r. ŠC	1,25	266	489	163	918
10.	Jurbarko r. ŠC	1,25	882	350	171	1403
11.	Kaišiadorių ŠSPC	3,5	438	188	82	708
12.	Kauno PPT	8	329	69	247	645
13.	Kauno r. ŠC	3	246	246	125	617
14.	Kazlų Rūdos PPT	1,25	147	200	105	452
15.	Kėdainių ŠPT	2	208	208	99	515
16.	Kelmės r. PPT	1,5	300	501	135	936
17.	Klaipėdos PPT	25,5	222	95	115	432
18.	Klaipėdos r. PPT	7,25	159	35	201	395
19.	Kretingos r. ŠC	5	290	54	89	379
20.	Kupiškio r. ŠPT	1	203	203	164	570
21.	VŠĮ Lazdijų ŠC	1,25	306	128	110	544
22.	Marijampolės sav. PPT	1,75	152	289	151	592
23.	Mažeikių r. PPT	2,4	339	32	154	525
24.	Molėtų r. ŠPT	2	289	109	154	552
25.	Pakruojo SJŠC	1,25	112	209	145	466
26.	Palangos ŠPT	1,5	154	106	60	320
27.	Panevėžio PPT	7,25	242	Nerenka duomenų	344	586
28.	Panevėžio r. PPT	2	205	140	101	446
29.	Pasvalio r. ŠPT	3	148	159	152	459
30.	Plungės PŠPC	2,4	462	536	146	1144
31.	Prienų ŠPT	1	72	72	147	291
32.	Radviliškio r. sav. ŠSPC	1,5	83	351	121	555
33.	Raseinių r. ŠPT	7	264	26	49	339
34.	Rokiškio r. sav. PPT	3,5	749	732	128	1609
35.	Skuodo r. sav. PPT	1,5	297	257	264	818
36.	Šakių r. sav. PPT	2	283	115	82	480
37.	Šalčininkų r. sav. PPT	0,5	2366	852	111	3329
38.	Šiaulių PPT	8	313	47	144	504
39.	Šiaulių r. ŠPT	2,4	263	170	203	636
40.	Šilalės ŠPT	1,5	185	185	73	443
41.	Šilutės r. ŠPT	2,25	177	190	130	497
42.	Širvintų r. PPT	0,5	60	190	68	318
43.	Švenčionių r. ŠPT	0,5	538	562	265	1365

Eil. Nr.	Savivaldybės tarnyba	Psichologų etatų skaičius	Psichologinės pagalbos (konsultacijų) skaičius, tenkantis 1 etatui	Psichologo konsultavimo paslaugų (konsultacijų) skaičius, tenkantis 1 etatui	Vertinimo paslaugų skaičius, tenkantis 1 specialisto etatui	Psichologo paslaugų, tenkančių 1 etatui, suma
44.	Tauragės PMMC	1,25	175	2	185	362
45.	Telšių ŠC	1	598	206	231	1035
46.	Trakų r. sav. PPT	4	91	16	58	165
47.	Ukmergės ŠPT	3	303	124	87	514
48.	Utenos ŠC	2,75	564	109	141	814
49.	Varėnos ŠC	1,5	207	18	49	274
50.	Vilkaviškio r. ŠPT	1	21	15	115	151
51.	Vilniaus PPT	34,75	48	Nerenka duomenų	131	179
52.	Vilniaus r. PPT	2	92	263	163	518
53.	Visagino ŠPT	3	93	71	59	223
54.	Zarasų ŠPT	0,5	1028	332	227	1587
	Vidurkiai		**242**	**149**	**139**	**530**
	Procentai		**46**	**28**	**26**	**100**

Analizuojant teiktos psichologinės pagalbos proporcijas (pagalba, konsultavimas, vertinimas) pagal vidurkius (žr. 2.2.2.2.6 pav.) matyti, kad tris ketvirtadalius visos teikiamos pagalbos sudarė psichologinė pagalba (46 proc.) ir psichologinis konsultavimas (28 proc.), tik ketvirtadalį (26 proc.) – psichologinis vertinimas. Tai liudija, kad pagal vartotojams (vaikams, tėvams, pedagogams ir kt.) teikiamų paslaugų skaičių pedagoginė psichologinė tarnyba yra labiau konsultuojanti ir psichologinę pagalbą teikianti, o ne vertinimą atliekanti organizacija, nors dažnai stereotipiškai dar manoma kitaip. Šiuos faktus reikia pakomentuoti išsamiau, nes pačios tarnybos taip pat akcentuoja vertinimo prioritetus. Svarbu nesutapatinti nagrinėjamų teikiamų paslaugų skaičiaus ir paslaugoms (konsultavimo ir vertinimo) reikalingų laiko sąnaudų. Laiko sąnaudos psichologiniam vertinimui atlikti žymiai didesnės nei psichologiniam konsultavimui. Jeigu pagal dabartinę praktiką, t. y. gana subjektyviai, psichologinių metodinių konsultacijų trukmę vertintume 30–45 min., psichologinės pagalbos trukmę – 1 val., tai psichologinio vertinimo (įžanginis pokalbis, vertinimo atlikimas, duomenų sutvarkymas ir rekomendacijų rengimas, tyrimo rezultatų aptarimas komandoje ir pristatymas ugdymo dalyviams) trukmė būtų maždaug 5–6 val. Vertinimo paslaugų teikiama mažiau nei konsultavimo, tačiau vertinimo paslaugoms skiriama daugiau laiko. Vertinant vartotojų požiūriu, gaunama daugiau konsultavimo nei vertinimo paslaugų. Vertinant tarnybų požiūriu, daugiausia laiko tarnybos skiria vertinimui. *Vertinant pagal laiko sąnaudas, tarnybos yra labiau vertinančios nei konsultuojančios įstaigos. Tai kuria įspūdį, kad tarnybų dominuojanti funkcija yra vertinimas.*

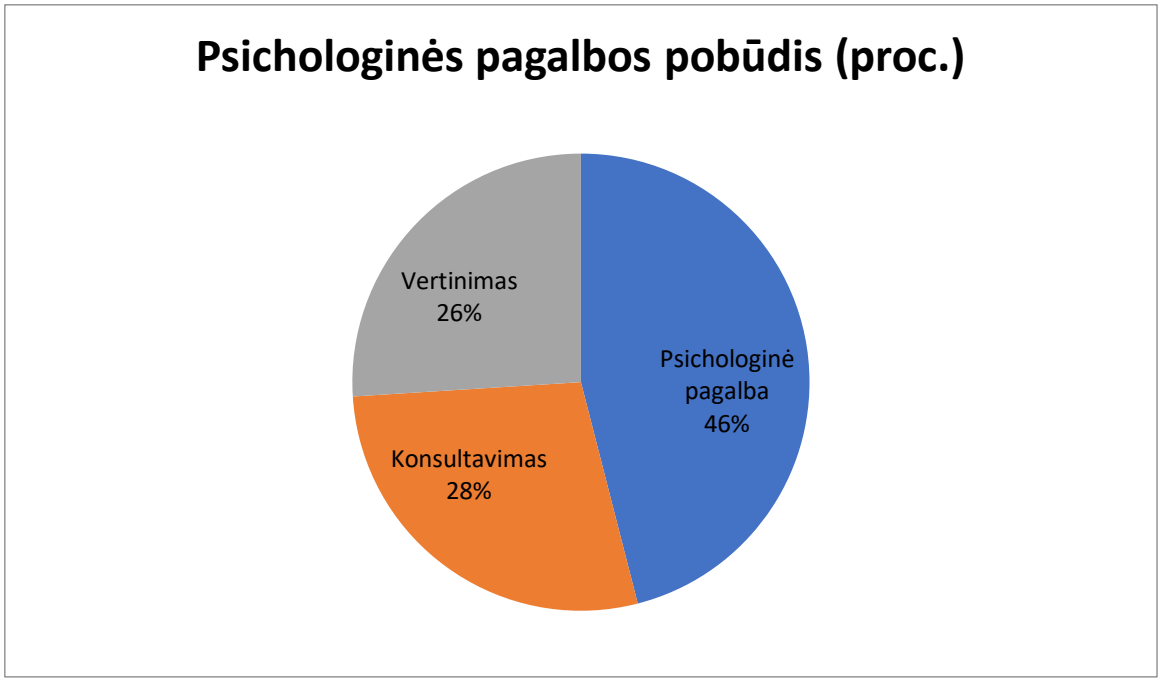

2.2.2.2.6 pav. *Psichologinės pagalbos pobūdis*

2.2.2.3. Grupių vedimas

Tarnybų ataskaitose Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centrui pateikti duomenys (SPPC suvestinių 2019 m. duomenų 6a lentelė) apie tarnybų psichologų grupių darbą galėtų reikšmingai papildyti informaciją apie tarnybose teiktą psichologinę pagalbą. Tačiau šių duomenų pateikimas ataskaitose nepakankamai informatyvus, nes daugelyje tarnybų ataskaitų trūksta esminės informacijos: neatsispindi šios veiklos apimtys ir turinys, nenurodomas grupių dalyvių skaičius, užsiėmimų skaičius ir kt.

Beveik dešimtadalis šalies tarnybų (Elektrėnų, Kėdainių, Molėtų, Prienų, Širvintų, Varėnos, Vilkaviškio, Visagino, Zarasų ir kt.) nepateikė informacijos apie grupių darbą, tai reikštų, kad šiose tarnybose 2019 m. psichologai su grupėmis nedirbo. Tarnybose nurodomi grupių skaičiai yra skirtingi. Kai kuriais atvejais nurodytas grupių skaičius stebina. Pvz., Biržų ŠPT psichologai (2,5 psichologo etato) organizavo 27 grupes vaikams, 5 tėvams ir 17 mokytojams (vienam psichologo etatui per metus teko 20 grupių), Plungės PŠPC (2,4 psichologo etato) – 34 grupes vaikams, 11 tėvams, 6 mokytojams (vienam etatui tenka 21 grupė), Skuodo (1,5 etato) – 18 grupių vaikams, 2 grupes tėvams, 9 grupes pedagogams (vienam etatui tenka 19 grupių). Turint galvoje, kad psichologas tarnyboje atlieka ir kitas funkcijas (vertinimo, konsultavimo, metodinės veiklos, švietimo ir kt.), tokios darbų apimtys neatrodo realios.

Siekiant deramai atspindėti šią tarnybų veiklos sritį, derėtų tinkamai nurodyti grupių veiklos turinį ir veiklos apimtis: nurodyti grupių ir grupių dalyvių skaičių, užsiėmimų skaičių ir kt. Vienoda ir aiški duomenų pateikimo forma turėtų būti nurodyta ataskaitos struktūroje.

2.2.3. Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimas pedagoginėse psichologinėse tarnybose

2.2.3.1. Specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumas pedagoginėse psichologinėse tarnybose

Kadangi nėra nustatytų mokinių ir tarnybų specialistų skaičiaus santykio normatyvų, apie pagalbos prieinamumą savivaldybių tarnybose buvo sprendžiama pagal du rodiklius: mokinių skaičių, tenkantį vienam tarnybos specialisto (specialiojo pedagogo ir logopedo) etatui, ir mokinių, turinčių SUP, skaičių, tenkantį vienam specialisto etatui. SUP turinčių mokinių skaičius pateiktas be specialiųjų mokyklų ir ikimokyklinių

įstaigų. Gauti tarnybų rodikliai buvo lyginami su šalies PPT vidutiniais rodikliais ir nukrypimu nuo jų. Duomenys pateikti 2.2.3.1.1 lentelėje. Vidutiniškai mokinių skaičius, tenkantis vienam specialisto etatui šalies PPT, 2019 m. buvo 2937. Vidutinis mokinių, turinčių SUP, skaičius, tenkantis vienam specialisto etatui, buvo 268.

Daugumos tarnybų rodikliai ne itin nutolę nuo vidutinio šalies rodiklio. Lyginant su šalies tarnybų vidurkiu, kai kurių tarnybų (Alytaus, Kauno miesto ir Kauno rajono) specialiųjų pedagogų ir logopedų krūviai (mokinių skaičius, tenkantis vienam specialisto etatui, ir SUP turinčių mokinių skaičius, tenkantis vienam etatui) buvo 2–2,5 karto didesni nei vidutiniškai šalyje. Klaipėdos ir Vilniaus miestų bei Vilniaus rajono savivaldybėse mokinių skaičius, tenkantis vienam tarnybos specialisto etatui, buvo pusantro karto didesnis nei vidutiniškai šalyje. Klaipėdos rajono, Šiaulių rajono ir kai kurių kt. savivaldybių tarnybų pedagogų krūviai pagal SUP turinčių mokinių skaičių, tenkantį vienam specialisto etatui, buvo beveik du kartus didesni nei vidutiniškai, o Kėdainių, Radviliškio, Vilniaus rajonų savivaldybių tarnybų – 1,5 karto didesni nei šalies vidurkis. Tai liudija nepakankamą pedagoginės pagalbos prieinamumą pagal nurodytus parametrus šių savivaldybių tarnybose.

Lyginant nurodytus specialiosios pedagoginės pagalbos tarnybose prieinamumo rodiklius su specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumu mokyklose (pagal mokyklų, 2019 m. neturėjusių specialiojo pedagogo ir logopedo, dalį) matyti, kad nepakankamas specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumas buvo Klaipėdos, Kauno, Vilniaus miestų ir Vilniaus rajono savivaldybių tarnybose ir mokyklose.

2.2.3.1.1 lentelė. *Specialiosios pedagoginės (specialiojo pedagogo, logopedo) pagalbos, teikiamos tarnybose, prieinamumas*

Eil. Nr.	Savivaldybės tarnyba	Mokinių skaičius 2018–2019 m. m.[116]	IU vaikų skaičius 2019 m.[117]	Mokinių, besimokančių pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymosi programas, skaičius	Tarnybos spec. pedagogų ir logopedų etatų skaičius	Mokinių skaičius, tenkantis 1 specialisto etatui	SUP turinčių mokinių skaičius [118]	SUP turinčių mokinių skaičius, tenkantis 1 etatui
1.	Akmenės r.	2.509	405	2914	2	1457	211	106
2.	Alytaus m. ir r.[119]	8734	2418	11152	2	5576	1418	709
3.	Anykščių r.	2.113	496	2609	2	1305	473	237
	Birštono[120]	538	197	735			54	
4.	Biržų r.	2.375	492	2867	2	1434	278	139
5.	Druskininkų	2.162	553	2715	1,55	1752	303	195
6.	Elektrėnų	2.719	781	3500	2,25	1556	296	132
7.	Ignalinos r.	1.299	Nėra duomenų	1299	1	1299	300	300
8.	Jonavos r.	5.186	1348	6534	3	2178	758	253
9.	Joniškio r.	2.285	592	2877	1,75	1644	477	273
10.	Jurbarko r.	3.002	230	3232	1,25	2586	383	306
11.	Kaišiadorių r.	3.633	596	4229	2	2115	666	333

[116] Bendras mokinių skaičius, dalis mokinių (proc.) savivaldybėje ir pagal ugdymo programas 2018–2019 m. m. Prieiga internete: https://www.svis.smm.lt/bendrasis-ugdymas-2, žr. 2020-12-01.
[117] Ikimokyklinio ugdymo institucijų skaičiai ir vaikų skaičiai pagal savivaldybes (2019–2020 m.m.). Prieiga internete: https://www.svis.smm.lt/ikimokyklinis-ugdymas, žr.2020-08-30.
[118] Vienam specialiąją pedagoginę pagalbą teikiančiam specialistui (specialiajam pedagogui, logopedui) tenkančių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių skaičius (2018–2019 m. m.). Prieiga internete: https:/www.svis.smm.lt/pedagogai/, žr.2020-11-08.
[119] Pateiktas Alytaus miesto ir rajono mokinių bendras skaičius.
[120] Savivaldybėje nėra PPT.

Eil. Nr.	Savivaldybės tarnyba	Mokinių skaičius 2018–2019 m. m.[116]	IU vaikų skaičius 2019 m.[117]	Mokinių, besimokančių pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymosi programas, skaičius	Tarnybos spec. pedagogų ir logopedų etatų skaičius	Mokinių skaičius, tenkantis 1 specialisto etatui	SUP turinčių mokinių skaičius [118]	SUP turinčių mokinių skaičius, tenkantis 1 etatui
	Kalvarijos [121].	1.302	230				155	
12.	Kauno m.	36.071	13597	49668	7	7095	3581	512
13.	Kauno r.	9.610	2555	12165	2	6083	1544	772
14.	Kazlų Rūdos	1.441	139	1580	1,25	1264	121	97
15.	Kėdainių r.	5.584	1430	7014	2	3507	787	394
16.	Kelmės r.	2.911	602	3513	2,25	1561	479	213
17.	Klaipėdos m.	20.425	8353	28778	6	4796	1687	281
18.	Klaipėdos r.	5.186	1584	6770	2	3385	959	480
19.	Kretingos r.	4.860	809	5669	2,5	2268	703	281
20.	Kupiškio r.	1.790	295	2085	2	1043	411	206
21.	Lazdijų r.	2.074	Nėra duomenų	2074	1,25	1659	385	308
22.	Marijampolės r.[122]	8366	2230	10596	3,25	3260	751	231
23.	Mažeikių r.	6.496	2258	8754	2,75	3183	719	261
24.	Molėtų r.	1.710	452	2162	2	1081	339	170
	Neringos[123]	137	47	184			5	
	Pagėgių[124]	870	131	1001			106	
25.	Pakruojo r.	1.967	504	2471	2	1236	416	208
26.	Palangos m.	1.785	780	2565	1,5	1710	233	155
27.	Panevėžio m.	11.191	4503	15694	4,25	3693	1340	315
28.	Panevėžio r.	3.013	510	3523	2,25	1566	761	338
29.	Pasvalio r.	2.778	466	3244	2	1622	653	327
30.	Plungės r.[125]	4997	1467	6464	2,45	2638	345	141
31.	Prienų r.	2.743	419	3162	2	1581	383	192
32.	Radviliškio r.	4.276	786	5062	2	2531	746	373
33.	Raseinių r.	3.659	901	4560	2	2280	406	203
	Rietavo[126]	891	206				111	
34.	Rokiškio r.	3.128	584	3712	2	1856	532	266
35.	Skuodo r.	1.691	460	2151	1	2151	105	105
36.	Šakių r.	3.180	367	3547	2	1774	356	178
37.	Šalčininkų r.	4.011	951	4962	2,5	1985	112	45
38.	Šiaulių m.	13.728	5032	18760	6	3127	1539	257
39.	Šiaulių r.	3.574	910	4484	2	2242	880	440
40.	Šilalės r.	3.057	371	3428	2	1714	349	175
41.	Šilutės r.	4.783	1253	6036	3,5	1725	534	153
42.	Širvintų r.	1.639	370	2009	1,15	1747	122	106
43.	Švenčionių r.	2.520	669	3189	1	3189	343	343
44.	Tauragės r.	4.528	765	5293	2,75	1925	576	209
45.	Telšių r.	4.843	1086	5929	2,5	2372	636	254
46.	Trakų r.	3.709	961	4670	4,2	1112	232	55

[121] Savivaldybėje nėra PPT, paslaugas teikia Marijampolės PPT.
[122] Kartu su Kalvarijos savivaldybės duomenimis.
[123] Savivaldybėje nėra PPT.
[124] Savivaldybėje nėra PPT.
[125] Kartu su Rietavo savivaldybės duomenimis.
[126] Savivaldybėje nėra PPT, paslaugas teikia Plungės PPT.

Eil. Nr.	Savivaldybės tarnyba	Mokinių skaičius 2018–2019 m. m.[116]	IU vaikų skaičius 2019 m.[117]	Mokinių, besimokančių pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymosi programas, skaičius	Tarnybos spec. pedagogų ir logopedų etatų skaičius	Mokinių skaičius, tenkantis 1 specialisto etatui	SUP turinčių mokinių skaičius [118]	SUP turinčių mokinių skaičius, tenkantis 1 etatui
47.	Ukmergės r.	3.633	1157	4790	3	1597	342	114
48.	Utenos r.	3.891	1061	4952	2,75	1801	668	243
49.	Varėnos r.	1.980	450	2430	2,75	884	223	81
50.	Vilkaviškio r.	4.502	782	5284	2	2642	527	264
51.	Vilniaus m.	71.529	30028	101557	24	4232	6579	274
52.	Vilniaus r.	10.772	1970	12742	2,5	5097	967	387
53.	Visagino	1.907	914	2821	2	1411	321	161
54.	Zarasų r.	1.502	Nėra duomenų	1502	1	1502	188	188
	Iš viso	**334.602**	**103.067**	**437.669**	**149**		**39.874**	
	Vidurkiai					**2937**		**268**

2.2.3.2. Specialioji pedagoginė pagalba

Ataskaitose tai atsispindi kaip vestų specialiojo pedagogo ir (ar) logopedo pratybų skaičius. Duomenys apie PPT specialistų vestas pratybas pateikiami 2.2.3.2.1 lentelėje.

2.2.3.2.1 lentelė. *Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimas tarnybose*

Eil. Nr.	PPT pavadinimas	Specialistų etatų skaičius	Pratybų skaičius			
			Specialiojo pedagogo	Logopedo	Iš viso pratybų	Pratybų skaičius, tenkantis 1 specialisto etatui
1	2	3	4	5	6	7
1.	Akmenės r. sav. PPT	2	28	50	78	39
2.	Alytaus PPT	2	-	-		-
3.	Anykščių ŠPT	2	103	144	247	124
4.	Biržų ŠPT	2	-	10	10	5
5.	Druskininkų ŠC	1,55	20	-	20	10
6.	Elektrėnų ŠPC	2,25	70	40	110	49
7.	Ignalinos r. ŠPT	1	11	6	17	17
8.	Jonavos r. sav. PPT	3	-	-	-	-
9.	Joniškio r. ŠC	1,75	-	18	18	10
10.	Jurbarko ŠC	1,25	-	16	16	13
11.	Kaišiadorių ŠSPC	2	100	276	376	188
12.	Kauno PPT	7	-	-	-	-
13.	Kauno r. ŠC	2	-	-		-
14.	Kazlų Rūdos PPT	1,25	170	313	483	386
15.	Kėdainių ŠPT	2	-	-	-	-
16.	Kelmės r. PPT	2,25	3	296	299	133
17.	Klaipėdos m. PPT	6	258 (iš jų 250 surdoped.)	20	278	46
18.	Klaipėdos r. PPT	2	-	-	-	-
19.	Kretingos r. ŠC	2,5	74	54	128	51
20.	Kupiškio r. ŠPT	2	86	93	179	90
21.	VŠĮ Lazdijų ŠC	1,25	51	112	163	130
22.	Marijampolės sav. PPT	3,25	116	121	237	73

Eil. Nr.	PPT pavadinimas	Specialistų etatų skaičius	Pratybų skaičius			
			Specialiojo pedagogo	Logopedo	Iš viso pratybų	Pratybų skaičius, tenkantis 1 specialisto etatui
23.	Mažeikių r. PPT	2,75	-	165	165	60
24.	Molėtų r. ŠPT	2	95	124	219	110
25.	Pakruojo SJŠC	2	-	186	186	93
26.	Palangos ŠPT	1,5	72	38	110	73
27.	Panevėžio PPT	4,25	-	76	76	18
28.	Panevėžio r. PPT	2,25	-	-	-	-
29.	Pasvalio r. sav. ŠPT	2	86	63	149	75
30.	Plungės PŠPC	2,45	261	350	611	249
31.	Prienų ŠPT	2	62	23	85	43
32.	Radviliškio r. sav. ŠSPC	2	-	-	-	-
33.	Raseinių r. ŠPT	2	241	261	502	251
34.	Rokiškio r. sav. PPT	2	11	6	17	9
35.	Skuodo r. sav. PPT	1	5	8	13	13
36.	Šakių r. sav. PPT	2	-	91	91	46
37.	Šalčininkų r. sav. PPT	2,5	12	38	50	20
38.	Šiaulių PPT	6	807 (iš jų 534 surdoped.)	-	807	135
39.	Šiaulių r. ŠPT	2	8	14	22	11
40.	Šilalės ŠPT	2	191	187	378	189
41.	Šilutės r. ŠPT	3,5	217	3519	3736	1067
42.	Širvintų r. PPT	1,15	18	10	28	24
43.	Švenčionių r. ŠPT	1	100	-	100	100
44.	Tauragės PMMC	2,75	1297 (iš jų 998 surdoped.)	128	1425	518
45.	Telšių ŠC	2,5	312	-	312	125
46.	Trakų r. sav. PPT	4,2	63	229	292	70
47.	Ukmergės PPT	3	83	613	696	232
48.	Utenos ŠC	2,75	209 (iš jų 57 surdoped., 40 tifloped.)	4	213	77
49.	Varėnos ŠC	2,75	249	129	378	137
50.	Vilkaviškio r. ŠPT	2	-	65	65	33
51.	Vilniaus PPT		Duomenų nepateikta	Duomenų nepateikta	-	-
52.	Vilniaus r. PPT	2,5	-	10	10	4
53.	Visagino ŠPT	2	-	-	-	-
54.	Zarasų ŠPT	1	57	58	115	115
	Iš viso	**125**	**5546**	**7964**	**13510**	
	Vidurkis					**108**

Analizuoti ir lyginti atskirų šalies tarnybų teikiamos specialiosios pedagoginės pagalbos lygį sudėtinga dėl didžiulių teikiamos pagalbos skirtumų. Beveik pusė šalies tarnybų pedagogų ir (ar) logopedų pratybų 2019 m. neorganizavo ir tokios pagalbos mokiniams neteikė. 10-yje šalies tarnybų (Alytaus, Jonavos, Kauno miesto ir rajono, Kėdainių, Klaipėdos, Panevėžio rajono, Radviliškio, Visagino savivaldybių) specialiojo pedagogo ir logopedo pagalba 2019 m. nebuvo teikiama. Vilniaus miesto tarnyba duomenų nepateikė. Dar 13 šalies tarnybų teikė tik specialiojo pedagogo ar tik logopedo pagalbą (Biržų, Druskininkų, Joniškio, Jurbarko, Mažeikių, Pakruojo, Panevėžio miesto, Šakių, Šiaulių miesto, Švenčionių, Telšių, Vilkaviškio, Vilniaus rajono savivaldybės). Specifika ta, kad kai kuriose tarnybose buvo teikiama surdopedagogo pagalba (Klaipėdos ir Šiaulių miestų, Tauragės savivaldybių tarnybose). Utenos PPT buvo teikiama surdopedagogo ir tiflopedagogo

pagalba. Dažniau buvo teikiama logopedo pagalba. Specialiojo pedagogo pagalba sudarė 41 proc., logopedo – 59 proc. visos teiktos specialistų pedagoginės pagalbos apimčių. Kai kurios tarnybos išsiskiria didelėmis teiktos pedagoginės pagalbos apimtimis. Tuo ypač pasižymi Šilutės ŠPT, Tauragės PMMC ir kai kurios kitos tarnybos (Kaišiadorių, Kazlų Rūdos, Plungės, Raseinių, Šilalės, Ukmergės). Suteiktų paslaugų rodiklis labiausiai atspindi skirtingą specialiosios pedagoginės pagalbos poreikį ir galimybę jį tenkinti savivaldybių ugdymo įstaigose. Specialiąją pedagoginę ir (ar) logopedinę pagalbą tarnybų specialistai teikia tais atvejais, kai savivaldybės ugdymo įstaigose nėra logopedų ar specialiųjų pedagogų, galinčių teikti pagalbą mokiniams jų ugdymosi vietoje. Aukšti pagalbos rodikliai tarnybose rodo, kad specialioji pedagoginė pagalba vaikams buvo neteikiama ar nepakankamai teikiama šių savivaldybių ugdymo institucijose (mokyklose, darželiuose).

2.2.3.3. Pedagoginis konsultavimas

Pedagoginio, kaip ir psichologinio, konsultavimo paslauga yra neapibrėžta ir galėjo būti skirtingai traktuojama ir fiksuojama skirtingose tarnybose. Informacija apie specialistų (specialiųjų pedagogų ir logopedų) konsultacijas pateikta 2.2.3.3.1 lentelėje. Daugiausia (per 70 proc.) konsultacijų specialieji pedagogai ir logopedai teikė tarnybose, kitą dalį – ugdymo įstaigose. Specialiųjų pedagogų konsultacijos sudarė 42 proc., logopedo – 58 proc. visų teiktų konsultacijų skaičiaus. Įvairovė konsultavimo srityje labai didelė. Dideli nukrypimai nuo vidurkio (vidutiniškai vienam specialisto etatui 2019 m. teko 260 konsultacijų) gali rodyti skirtingą šios paslaugos poreikį skirtingose savivaldybėse bei šios paslaugos teikimo lygį. Panevėžio ir Vilniaus miestų PPT duomenų apie konsultavimą 2019 m. nepateikė.

2019 m. konsultacijų neteikė Tauragės ir Vilkaviškio tarnybos. Akmenės, Jonavos, Kauno miesto, Kupiškio, Mažeikių, Pasvalio, Trakų, Varėnos ir kai kuriose kitose tarnybose specialistų teiktų konsultacijų skaičius vienam etatui sudarė nuo penktadalio iki trečdalio šalies PPT vidurkio. Maži rodikliai gali rodyti arba nedidelį šios paslaugos poreikį, arba ribotas tarnybos galimybes teikti tokio pobūdžio pagalbą. Alytaus, Jurbarko, Plungės, Radviliškio, Švenčionių ir kai kuriose kitose tarnybose teikiamos pedagoginės paslaugos šalies vidurkį viršijo bent 2 kartus (virš 500 konsultacijų vienam etatui), Šilutės – 7 kartus (1907 konsultacijos vienam etatui). Didelės konsultavimo apimtys gali rodyti didelį šios pagalbos poreikį savivaldybėse, jos atspindi ir itin didelius specialistų krūvius.

2.2.3.3.1 lentelė. *Pedagoginis konsultavimas*

	PPT pavadinimas	Specialiųjų pedagogų ir logopedų etatų skaičius PPT	Specialiojo pedagogo konsultacijų skaičius		Logopedo konsultacijų skaičius		Iš viso konsul-tacijų	Konsulta-cijų sk., tenkantis 1 etatui
			Tarny-boje	Mokykloje	Tarnyboje	Mokyklo-je		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Akmenės r. sav. PPT	2	83	10	47	4	144	72
2.	Alytaus PPT	2	342	-	678	-	1020	510
3.	Anykščių ŠPT	2	155	52	104	61	372	186
4.	Biržų ŠPT	2	146	6	261	53	466	233
5.	Druskininkų ŠC	1,55	368	-	41	-	409	264
6.	Elektrėnų ŠPC	2,25	92	-	229	4	325	144
7.	Ignalinos r. ŠPT	1	213	35	82	-	330	330
8.	Jonavos r. sav. PPT	3	68	-	88	-	156	52
9.	Joniškio r. ŠC	1,75	132	-	116	-	284	162
10.	Jurbarko ŠC	1,25	368	46	198	14	626	500
11.	Kaišiadorių ŠSPC	2	284	-	462	-	746	373
12.	Kauno PPT	7	152	-	152	-	304	43
13.	Kauno r. ŠC	2	445	-	434	-	879	440
14.	Kazlų Rūdos PPT	1,25	123	15	132	19	289	231
15.	Kėdainių ŠPT	2	233	6	187	18	444	222

	PPT pavadinimas	Specialiųjų pedagogų ir logopedų etatų skaičius PPT	Specialiojo pedagogo konsultacijų skaičius		Logopedo konsultacijų skaičius		Iš viso konsul-tacijų	Konsulta-cijų sk., tenkantis 1 etatui
			Tarny-boje	Mokykloje	Tarnyboje	Mokyklo-je		
16.	Kelmės r. PPT	2,25	274	16	364	39	693	308
17.	Klaipėdos PPT	6	442	46	494	-	982	164
18.	Klaipėdos r. PPT	2	151	25	133	38	347	174
19.	Kretingos r. ŠC	2,5	94	72	89	37	292	117
20.	Kupiškio r. ŠPT	2	94	22	52	5	173	87
21.	VŠĮ Lazdijų ŠC	1,25	149	20	241	10	420	336
22.	Marijampolės sav. PPT	3,25	683	94	713	70	1560	480
23.	Mažeikių r. PPT	2,75	55	8	62	2	127	46
24.	Molėtų r. ŠPT	2	120	16	226	84	446	223
25.	Pakruojo SJŠC	2	210	28	328	148	714	357
26.	Palangos ŠPT	1,5	100	4	32	-	136	91
27.	Panevėžio PPT		Nerenka duomenų	Nerenka duomenų	Nerenka duomenų	Nerenka duomenų		
28.	Panevėžio r. PPT	2,25	242	29	248	16	535	238
29.	Pasvalio r. s. ŠPT	2	51	-	71	-	122	61
30.	Plungės r. PŠPC	2,45	832	269	166	20	1287	525
31.	Prienų ŠPT	2	134	31	131	36	332	166
32.	Radviliškio r. sav. ŠSPC	2	442	44	518	43	1047	524
33.	Raseinių r. ŠPT	2	126	7	126	6	265	133
34.	Rokiškio r. sav. PPT	2	273	16	306	52	647	324
35.	Skuodo r. sav. PPT	1	47	22	128	22	219	219
36.	Šakių r. sav. PPT	2	142	10	93	3	248	124
37.	Šalčininkų r. sav. PPT	2,5	351	-	419	-	770	308
38.	Šiaulių PPT	5	574	55	125	27	781	156
39.	Šiaulių r. ŠPT	2	65	131	154	288	638	319
40.	Šilalės ŠPT	2	215	7	323	5	550	275
41.	Šilutės r. ŠPT	3,5	363	2	375	5935	6675	1907
42.	Širvintų r. PPT	1,15	81	-	31	-	112	97
43.	Švenčionių r. ŠPT	1	217	134	207	74	632	632
44.	Tauragės PMMC	2,75	21	4	-	-	25	9
45.	Telšių ŠC	2,5	256	33	89	35	413	165
46.	Trakų r. sav. PPT	4,2	71	-	74	23	168	40
47.	Ukmergės ŠPT	3	339	152	407	37	935	312
48.	Utenos ŠC	2,5	508	143	325	23	999	400
49.	Varėnos ŠC	2,75	96	-	77	-	173	63
50.	Vilkaviškio r. ŠPT	2	5	-	8	-	13	7
51.	Vilniaus PPT		Duomenų nepateikta	Duomenų nepateikta	Duomenų nepateikta	Duomenų nepateikta		
52.	Vilniaus r. PPT	2,5	176	134	91	190	591	236
53.	Visagino ŠPT	2	206	-	-	-	206	103
54.	Zarasų ŠPT	1	79	32	100	116	327	327
	Iš viso	**121**	**11487**	**1776**	**10537**	**7557**	**31357**	**M 260**
	Procentai		**36,6**	**5,7**	**33,6**	**24,1**	**100**	

2.2.3.4. Tarnybose teikiamų specialiųjų pedagoginių paslaugų analizė

Analizuojant teikiamos pagalbos (specialioji pedagoginė ir logopedinė pagalba, konsultavimas, vertinimas) proporcijas pagal vidurkius, tenkančius vienam specialisto etatui (žr. 2.2.3.4.1 pav.), matyti, kad tris

ketvirtadalius visos teikiamos pagalbos (72 proc.) sudaro specialioji pedagoginė pagalba: specialiojo pedagogo ar (ir) logopedo konsultacijos – 51 proc., pratybų vedimas – 21 proc., apie ketvirtadalį (28 proc.) – pedagoginis vertinimas. Remiantis teiktomis pedagoginėmis paslaugomis (pedagoginės pratybos, konsultavimas, vertinimas) galima teigti, kad PPT yra labiau konsultuojančios ir pagalbą teikiančios, o ne vertinimą atliekančios institucijos. Tačiau, teikiant pedagogines, kaip ir psichologines, paslaugas, jų teikimo laiko sąnaudos atliekant pedagoginį vertinimą buvo didesnės nei teikiant pedagoginę pagalbą.

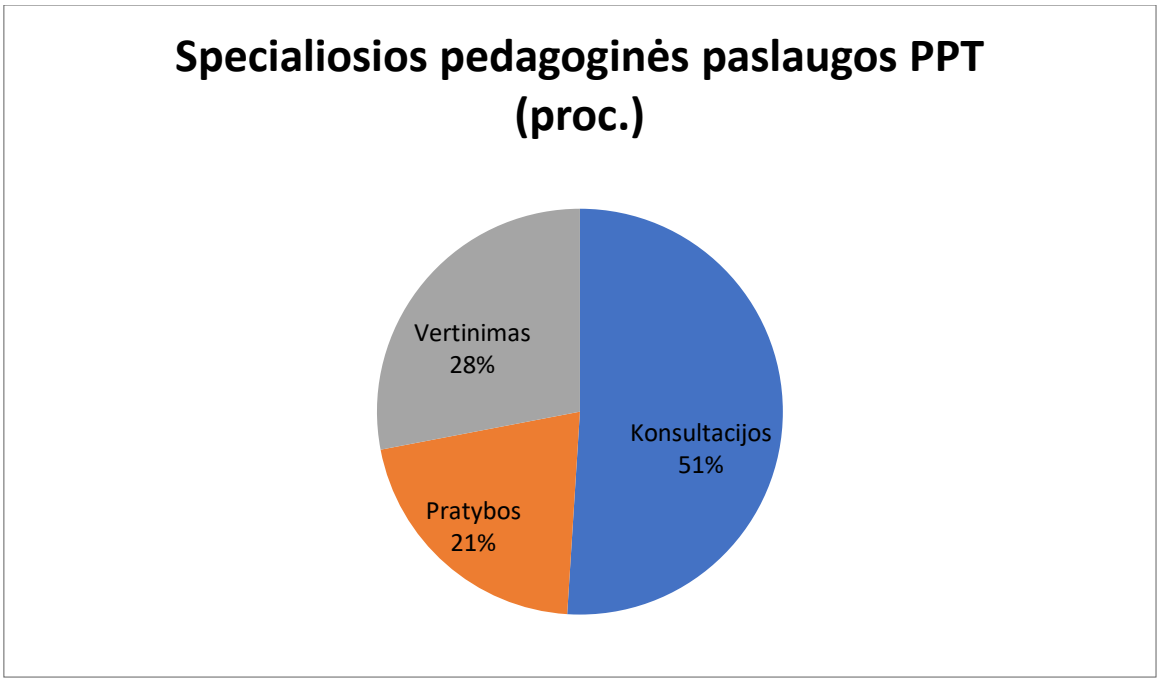

2.2.3.4.1 pav. *Specialiosios pedagoginės paslaugos pedagoginėse psichologinėse tarnybose*

Apibendrinti duomenys apie PPT specialiųjų pedagogų ir logopedų teikiamas paslaugas pateikti 2.2.3.4.2 lentelėje. Analizuojant pagal teikiamų paslaugų skaičių, tenkantį vienam specialiojo pedagogo ar logopedo etatui, matyti, kad intensyviausiai buvo teikiamos pedagoginės konsultacijos (vidutiniškai vienam specialisto etatui 260 konsultacijų), rečiau teikiama paslauga – vertinimas (vidutiniškai 139 paslaugos), rečiausiai – specialioji pedagoginė pagalba: specialiojo pedagogo ar (ir) logopedo pratybos (vidutiniškai 108 pratybos). Visų kontaktinių paslaugų, tenkančių vienam etatui, vidurkis – 507. Nukrypimai nuo šalies vidurkio šiek tiek mažesni nei analizuojant atskirus pedagoginės pagalbos rodiklius, tačiau išlieka gana nemaži. Jonavos, Trakų, Vilkaviškio, Visagino, Širvintų savivaldybių tarnybose teiktų paslaugų vienam specialisto etatui vidurkis buvo 3 kartus mažesnis už šalies tarnybų vidurkį. Akmenės, Elektrėnų, Kauno miesto, Kretingos, Mažeikių, Palangos, Pasvalio, Šakių, Varėnos tarnybose – 2 kartus mažesnis už šalies vidurkį. Tai rodo arba menką tokios pagalbos poreikį šiose savivaldybėse, arba nepakankamus šių tarnybų resursus ją tenkinti. Kai kurios tarnybos (Alytaus, Jurbarko, Kaišiadorių, Kazlų Rūdos, Marijampolės, Radviliškio, Tauragės, Zarasų ir kt.) 1,3–1,4 karto viršijo šalies pedagoginių paslaugų vidurkį, kitos (Plungės, Švenčionių savivaldybių tarnybos) viršijo vidurkį 2 kartus, Šilutės rajono ŠPT – net 6 kartus. Tai gali rodyti didelį pagalbos poreikį ir (ar) itin didelius specialistų kontaktinio darbo krūvius. Vilniaus ir Panevėžio miestų tarnybos duomenų apie konsultacijas nepateikė.

2.2.3.4.2 lentelė. *Specialiosios pedagoginės paslaugos tarnybose*

Eil. Nr.	Savivaldybės tarnyba	Specialistų etatų skaičius	Pratybų skaičius, tenkantis 1 specialisto etatui	Konsultacijų skaičius, tenkantis 1 etatui	Vertinimo paslaugų skaičius, tenkantis 1 etatui	Visų paslaugų skaičius, tenkantis 1 etatui
1	2	3	4	5	6	7
1.	Akmenės r. sav. PPT	2	39	72	98	209

Eil. Nr.	Savivaldybės tarnyba	Specialistų etatų skaičius	Pratybų skaičius, tenkantis 1 specialisto etatui	Konsultacijų skaičius, tenkantis 1 etatui	Vertinimo paslaugų skaičius, tenkantis 1 etatui	Visų paslaugų skaičius, tenkantis 1 etatui
2.	Alytaus PPT	2	-	510	135	645
3.	Anykščių ŠPT	2	124	186	147	457
4.	Biržų ŠPT	2	5	233	160	398
5.	Druskininkų ŠC	1,55	10	264	144	418
6.	Elektrėnų ŠPC	2,25	49	144	75	268
7.	Ignalinos r. ŠPT	1	17	330	148	495
8.	Jonavos r. sav. PPT	3	-	52	114	166
9.	Joniškio r. ŠC	1,75	10	162	163	335
10.	Jurbarko ŠC	1,25	13	500	171	684
11.	Kaišiadorių ŠSPC	2	188	373	82	643
12.	Kauno PPT	7	-	43	247	290
13.	Kauno r. ŠC	2	-	440	125	565
14.	Kazlų Rūdos PPT	1,25	386	231	105	722
15.	Kėdainių ŠPT	2	-	222	99	321
16.	Kelmės r. PPT	2,25	133	308	135	576
17.	Klaipėdos PPT	6	46	164	115	325
18.	Klaipėdos r. PPT	2	-	174	201	375
19.	Kretingos r. ŠC	2,5	51	117	89	257
20.	Kupiškio r. ŠPT	2	90	87	164	341
21.	VŠĮ Lazdijų ŠC	1,25	130	336	110	576
22.	Marijampolės sav. PPT	3,25	73	480	151	704
23.	Mažeikių r. PPT	2,75	60	46	154	260
24.	Molėtų r. ŠPT	2	110	223	154	487
25.	Pakruojo SJŠC	2	93	357	145	595
26.	Palangos ŠPT	1,5	73	91	60	224
27.	Panevėžio PPT	4,25	18	Nerenka duomenų	344	362
28.	Panevėžio r. PPT	2,25	-	238	101	339
29.	Pasvalio r. sav. ŠPT	2	75	61	152	288
30.	Plungės PŠPC	2,45	249	525	146	920
31.	Prienų ŠPT	2	43	166	147	356
32.	Radviliškio r. sav. ŠSPC	2	-	524	121	645
33.	Raseinių r. ŠPT	2	251	133	49	433
34.	Rokiškio r. sav. PPT	2	9	324	128	461
35.	Skuodo r. sav. PPT	1	13	219	264	496
36.	Šakių r. sav. PPT	2	46	124	82	252
37.	Šalčininkų r. sav. PPT	2,5	20	308	111	439
38.	Šiaulių PPT	6	135	156	144	435
39.	Šiaulių r. ŠPT	2	11	319	203	533
40.	Šilalės ŠPT	2	189	275	73	537
41.	Šilutės r. ŠPT	3,5	1067	1907	130	3104
42.	Širvintų r. PPT	1,15	24	97	68	189
43.	Švenčionių r. ŠPT	1	100	632	265	997
44.	Tauragės PMMC	2,75	518	9	185	712
45.	Telšių ŠC	2,5	125	165	231	521
46.	Trakų r. sav. PPT	4.2	70	40	58	168
47.	Ukmergės PPT	3	232	312	87	631
48.	Utenos ŠC	2,75	77	400	141	618
49.	Varėnos ŠC	2,75	137	63	49	249
50.	Vilkaviškio r. ŠPT	2	33	7	115	155

Eil. Nr.	Savivaldybės tarnyba	Specialistų etatų skaičius	Pratybų skaičius, tenkantis 1 specialisto etatui	Konsultacijų skaičius, tenkantis 1 etatui	Vertinimo paslaugų skaičius, tenkantis 1 etatui	Visų paslaugų skaičius, tenkantis 1 etatui
51.	Vilniaus PPT	24	Nepateikta duomenų	Nepateikta duomenų	131	
52.	Vilniaus r. PPT	2,5	4	236	163	403
53.	Visagino ŠPT	2	-	103	59	162
54.	Zarasų ŠPT	1	115	327	227	669
	Vidurkiai		**M108**	**M 260**	**M 139**	**M 507**

2.2.4. Socialinių pedagoginių paslaugų teikimas tarnybose

Socialinės pedagoginės paslaugos PPT ataskaitose fiksuojamos dvejopai: socialinė pedagogonė pagalba ir konsultavimas. ***Socialinė pedagoginė pagalba*** fiksuojama pagal tokias sritis: diagnostinis konsultacinis darbas, metodinė šviečiamoji veikla, prevencinė veikla, tarpinstitucinis bendradarbiavimas ir kita (pvz., koordinuotos paslaugos, vaiko elgesio mokykloje stebėjimas ir pan.). Suteikta pagalba buvo vertinama pagal konsultuotų asmenų ir konsultacijų ar susitikimų skaičių. Ataskaitose fiksuojamas ***konsultavimas***, nurodant socialinio pedagogo konsultacijų skaičių tarnybose ir ugdymo įstaigose.

2.2.4.1. Socialinės pedagoginės pagalbos teikimas

Duomenys apie socialinės pedagoginės pagalbos teikimą šalies PPT pateikti 2.2.4.1.1 lentelėje. Joje nurodytas socialinių pedagogų konsultuotų asmenų skaičius ir konsultacijų skaičius. Beveik penktadalyje šalies tarnybų socialinė pedagoginė pagalba 2019 m. nebuvo teikiama. Ignalinos ŠPT, Kaišiadorių ŠSPC, Klaipėdos rajono PP, Molėtų ŠPT, Pakruojo SJŠC, Radviliškio ŠSPC, Šakių PPT, Širvintų PPT, Varėnos ŠC, Zarasų ŠPT 2019 m. neturėjo socialinių pedagogų. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakyme „Dėl pedagoginių psichologinių tarnybų darbo organizavimo tvarkos aprašo“ (2017 m. rugpjūčio 30 d. Nr. V-662, Vilnius) 5 punkte nurodoma, kad ***tarnyba gali veikti tik tada, jei joje dirba*** specialusis pedagogas, logopedas, psichologas, ***socialinis pedagogas*** (paryškinta autorių), gydytojas vaikų neurologas ir (ar) gydytojas neurologas. Šiose savivaldybėse minėtas ŠMM įsakymas nebuvo vykdomas, socialinė pedagoginė pagalba ugdymo dalyviams tarnybose nebuvo prieinama ir užtikrinama. Kai kurios tarnybos (Alytaus, Kėdainių, Vilkaviškio), nors jose socialiniai pedagogai dirbo, socialinės pedagoginės pagalbos neteikė. Vilniaus miesto PPT duomenų apie socialinę pedagoginę pagalbą nepateikė.

Suteiktos pagalbos (konsultacijų) skaičius, tenkantis vienam specialisto etatui ir atspindintis socialinės pedagoginės pagalbos poreikį ir lygį, įvairiose tarnybose buvo skirtingas: vienur ženkliai nesiekė, kitur gana žymiai viršijo šalies tarnybų vidurkį (vidutiniškai 143 konsultacijos vienam etatui). Kai kurių savivaldybių tarnybų (Akmenės, Anykščių, Biržų, Druskininkų, Joniškio, Marijampolės, Mažeikių, Palangos, Pasvalio, Raseinių, Tauragės, Telšių, Ukmergės, Vilniaus r., Visagino ir kai kurių kitų) teikiamos socialinės pedagoginės pagalbos vidurkiai ženkliai nesiekė šalies PPT vidurkio, kitose (Jonavos, Kazlų Rūdos, Kelmės, Klaipėdos miesto, Kretingos, Šilutės, Utenos ir kai kurių kitų) kelis kartus viršijo šalies tarnybų vidurkį.

2.2.4.1.1 lentelė. *Socialinė pedagoginė pagalba*

Eil. Nr.	Savivaldybės tarnyba	Socialinių pedagogų etatų skaičius	Konsultuotų asmenų skaičius	Konsultacijų skaičius	Konsultacijų skaičius, tenkantis 1 specialisto etatui
1	2	3	4	5	6
1.	Akmenės r. sav. PPT	0,5	56	22	44
2.	Alytaus PPT	0,25	-	-	0
3.	Anykščių ŠPT	0,5	88	4	8

Eil. Nr.	Savivaldybės tarnyba	Socialinių pedagogų etatų skaičius	Konsultuotų asmenų skaičius	Konsultacijų skaičius	Konsultacijų skaičius, tenkantis 1 specialisto etatui
4.	Biržų ŠPT	1	28	36	36
5.	Druskininkų ŠC	1	77	30	30
6.	Elektrėnų ŠPC	0,5	55	44	88
7.	Ignalinos r. ŠPT	-	-	-	-
8.	Jonavos r. sav. PPT	1	521	310	310
9.	Joniškio r. ŠC	0,5	10	6	12
10.	Jurbarko ŠC	0,5	295	371	742
11.	Kaišiadorių ŠSPC	-	-	-	-
12.	Kauno PPT	1	280	212	212
13.	Kauno r. ŠC	1	1146	172	172
14.	Kazlų Rūdos PPT	0,5	77	149	298
15.	Kėdainių ŠPT	1	-	-	0
16.	Kelmės r. PPT	0,9	418	293	326
17.	Klaipėdos PPT	1	5118	460	460
18.	Klaipėdos r. PPT	-	-	-	-
19.	Kretingos r. ŠC	0,5	82	183	366
20.	Kupiškio r. ŠPT	0,5	28	35	70
21.	VšĮ Lazdijų ŠC	0,5	200	125	250
22.	Marijampolės sav. PPT	1	10	10	10
23.	Mažeikių r. PPT	1	19	42	42
24.	Molėtų r. ŠPT	-	-	-	-
25.	Pakruojo SJŠC	-	-	-	-
26.	Palangos ŠPT	0,25	22	9	36
27.	Panevėžio PPT	1	291	144	144
28.	Panevėžio r. PPT	1	961	179	179
29.	Pasvalio r. sav. ŠPT	1	477	24	24
30.	Plungės PŠPC	0,5	122	122	244
31.	Prienų ŠPT	1	283	192	192
32.	Radviliškio r. sav. ŠSPC	-	-	-	-
33.	Raseinių r. ŠPT	1	50	50	50
34.	Rokiškio r. sav. PPT	1	Nenurodyta	124	124
35.	Skuodo r. sav. PPT	0,25	20	28	112
36.	Šakių r. sav. PPT	-	-	-	-
37.	Šalčininkų r. sav. PPT	1	311	126	126
38.	Šiaulių PPT	1,5	1053	292	195
39.	Šiaulių r. ŠPT	0,5	130	99	198
40.	Šilalės ŠPT	0,5	81	81	162
41.	Šilutės r. ŠPT	0,25	247	227	908
42.	Širvintų r. PPT	-	-	-	-
43.	Švenčionių r. ŠPT	0,25	-	-	o
44.	Tauragės PMMC	0,25	6	4	16
45.	Telšių ŠC	1	50	43	43
46.	Trakų r. sav. PPT	0,5	27	9	18
47.	Ukmergės PPT	1	2	12	12
48.	Utenos ŠC	0,5	273	355	710
49.	Varėnos ŠC	-	-	-	-
50.	Vilkaviškio r. ŠPT	1	-	-	0
51.	Vilniaus PPT		Duomenų nepateikta	Duomenų nepateikta	
52.	Vilniaus r. PPT	2	1	4	2
53.	Visagino ŠPT	0,5	36	14	28

Eil. Nr.	Savivaldybės tarnyba	Socialinių pedagogų etatų skaičius	Konsultuotų asmenų skaičius	Konsultacijų skaičius	Konsultacijų skaičius, tenkantis 1 specialisto etatui
54.	Zarasų ŠPT	-	-	-	-
Iš viso		**32,4**		**4642**	**M 143**

2.2.4.2. Socialinių pedagogų konsultacijos

Informacija apie tarnybose teiktas socialinių pedagogų konsultacijas pateikta 2.2.4.2.1 lentelėje. Konsultacijų santykis tarnybose ir ugdymo įstaigose yra 76 ir 24 proc. Konsultavimo įvairovė tarnybose labai didelė. Kai kuriose tarnybose, kuriose buvo 0,25 ar 0,5 socialinio pedagogo etato (Alytaus, Anykščių, Švenčionių, Tauragės ir kt.)., tokios konsultacijos apskritai nebuvo teikiamos. Konsultacijų skaičius, tenkantis vienam specialisto etatui, įvairiose tarnybose skirtingas: vienose ženkliai nesiekė, kitose gana žymiai viršijo šalies tarnybų vidurkį. Nukrypimai nuo vidurkio (M 177) ypač būdingi tais atvejais, kai tarnyboje socialinis pedagogas dirbo ne visu etatu.

2.2.4.2.1 lentelė. *Socialinių pedagogų konsultacijos*

Eil. Nr.	Savivaldybės tarnyba	Socialinių pedagogų etatų skaičius PPT	Socialinio pedagogo konsultacijų skaičius		Iš viso konsultacijų	Konsultacijų skaičius, tenkantis 1 etatui
			Tarnyboje	Mokykloje		
1	2	3	4	5	6	7
1.	Akmenės r. sav. PPT	0,5	40	2	42	84
2.	Alytaus PPT	0,25	-	-	-	-
3.	Anykščių ŠPT	0,5	-	-	-	-
4.	Biržų ŠPT	1	123	-	123	123
5.	Druskininkų ŠC	1	4	-	4	4
6.	Elektrėnų ŠPC	0,5	62	2	64	128
7.	Ignalinos r. ŠPT	-	-	-	-	-
8.	Jonavos r. sav. PPT	1	42	9	51	51
9.	Joniškio r. ŠC	0,5	80	-	80	160
10.	Jurbarko ŠC	0,5	290	19	309	618
11.	Kaišiadorių ŠSPC	-	-	-	-	-
12.	Kauno PPT	1	193	-	193	193
13.	Kauno r. ŠC	1	421	-	421	421
14.	Kazlų Rūdos PPT	0,5	124	162	286	572
15.	Kėdainių ŠPT	1	75	3	78	78
16.	Kelmės r. PPT	0,9	381	176	557	619
17.	Klaipėdos PPT	1	122	442	564	564
18.	Klaipėdos r. PPT	-	-	-	-	-
19.	Kretingos r. ŠC	0,5	86	27	113	226
20.	Kupiškio r. ŠPT	0,5	19	42	61	122
21.	VšĮ Lazdijų ŠC	0,5	125	-	125	250
22.	Marijampolės sav. PPT	1	499	3	502	502
23.	Mažeikių r. PPT	1	138	-	138	138
24.	Molėtų r. ŠPT	-	-	-	-	-
25.	Pakruojo SJŠC	-	-	-	-	-
26.	Palangos ŠPT	0,25	8	-	8	-
27.	Panevėžio PPT		Nerenka duomenų	Nerenka duomenų		-
28.	Panevėžio r. PPT	1	152	21	173	173
29.	Pasvalio r. sav. ŠPT	1	47	-	47	47

30.	Plungės r. PŠPC	0,5	-	169	169	338
31.	Prienų ŠPT	1	37	138	175	175
32.	Radviliškio r. sav. ŠSPC	-	-	-	-	-
33.	Raseinių r. ŠPT	1	37	-	37	37
34.	Rokiškio r. sav. PPT	1	237	13	250	250
35.	Skuodo r. sav. PPT	0,25	28	20	48	192
36.	Šakių r. sav. PPT	-	-	-	-	-
37.	Šalčininkų r. sav. PPT	1	95	-	95	95
38.	Šiaulių PPT	1,5	82	12	94	63
39.	Šiaulių r. ŠPT	0,5	9	2	11	22
40.	Šilalės ŠPT	0,5	71	-	71	142
41.	Šilutės r. ŠPT	0,25	7	-	7	28
42.	Širvintų r. PPT	-	-	-	-	-
43.	Švenčionių r. ŠPT	0,25	-	-	-	-
44.	Tauragės PMMC	0,25	-	-	-	-
45.	Telšių ŠC	1	53	48	101	101
46.	Trakų r. sav. PPT	0,5	39	3	42	84
47.	Ukmergės ŠPT	1	126	6	132	132
48.	Utenos ŠC	0,5	295	-	295	590
49.	Varėnos ŠC	-	-	-	-	-
50.	Vilkaviškio r. ŠPT	1	-	-	-	-
51.	Vilniaus PPT		Duomenų nepateikta	Duomenų nepateikta		-
52.	Vilniaus r. PPT	2	56	24	80	40
53.	Visagino ŠPT	0,5	6	-	6	12
54.	Zarasų ŠPT	-	-	-	-	-
	Iš viso	**31,4**	**4209**	**1343**	**5552**	**M 177**

2.2.4.3. Tarnybose teikiamų socialinių pedagoginių paslaugų analizė

Analizuojant socialinės pedagoginės pagalbos pobūdį ir apimtis svarbu žinoti, kokias galimybes teikti socialinę pedagoginę pagalbą pagal etatus turėjo skirtingų savivaldybių tarnybos. Paveikslėlyje parodyti tarnybų ir jose dirbusių socialinių pedagogų etatų skaičiai (žr. 2.2.4.3.1 pav.).

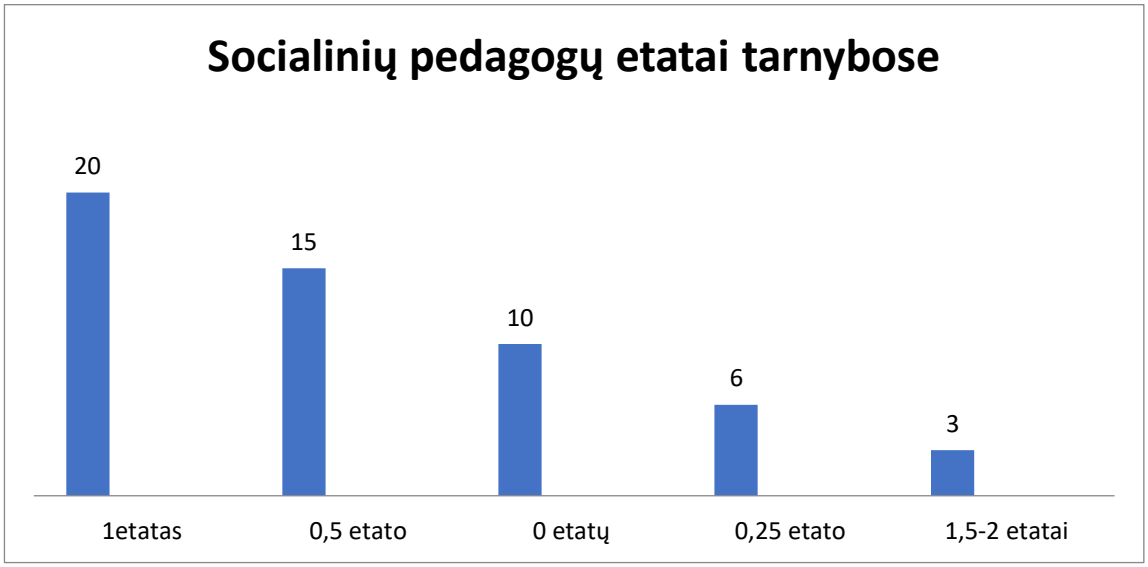

2.2.4.3.1 pav. *Socialinių pedagogų etatai tarnybose*

Reikia pabrėžti, kad 10-yje šalies tarnybų socialinė pedagoginė pagalba 2019 m. nebuvo teikiama. Socialiniai pedagogai nedirbo Ignalinos ŠPT, Kaišiadorių ŠSPC, Klaipėdos rajono PPT, Molėtų ŠPT, Pakruojo SJŠC, Radviliškio ŠSPC, Šakių PPT, Širvintų PPT, Varėnos ŠC, Zarasų ŠPT. Tai nedera su ŠMM ministro įsakyme[127] nurodytu reikalavimu, kad tarnyba gali veikti tik tada, jei joje dirba specialusis pedagogas, logopedas, psichologas, socialinis pedagogas, gydytojas vaikų neurologas ir (ar) gydytojas neurologas. Dalis tarnybų (Alytaus, Palangos, Skuodo, Šilutės, Švenčionių, Tauragės) turėjo tik po 0,25 socialinio pedagogo etato, 15 šalies tarnybų – po 0,5 etato. Tik 20 savivaldybių tarnybų (Biržų, Druskininkų, Jonavos, Kauno miesto ir rajono, Kėdainių, Kelmės, Klaipėdos miesto, Marijampolės, Mažeikių, Panevėžio miesto ir rajono, Pasvalio, Prienų, Raseinių, Rokiškio, Šalčininkų, Telšių, Ukmergės, Vilkaviškio) socialiniai pedagogai dirbo 1 etatu. Šiaulių miesto PPT turėjo 1,5 etato, Vilniaus miesto ir rajono tarnybose – po 2 etatus. Taigi tik mažiau nei pusėje (40 proc.) šalies tarnybų socialinis pedagogas buvo visavertis tarnybos komandos narys.

Apibendrinti duomenys apie socialinę pedagoginę pagalbą pateikti 2.2.4.3.2 lentelėje. Socialinės pedagoginės pagalbos ir konsultacijų proporcijos yra 45 proc. ir 55 proc.

Alytaus (0,25 etato), Švenčionių (0,25 etato), Vilkaviškio (1 etatas) tarnybos socialinių pedagoginių paslaugų neteikė. Lyginant atskirų tarnybų paslaugų apimtis su šalies vidurkiu (M 320) matyti, kad Anykščių (0,5 etato), Druskininkų, (1 etatas), Palangos, (0,25 etato), Tauragės (0,25 etato), Vilniaus r. (2 etatai), Visagino (0,5 etato) ir kai kuriose kt. tarnybose teikiamų paslaugų apimtys itin mažos (nuo kelių iki kelių dešimčių paslaugų). Dažniausiai tai sutapo su nepakankamais ištekliais (nepakankamais socialinių pedagogų etatais). Didelės teiktų paslaugų apimtys (2–4 kartus viršijančios šalies vidurkį) kai kuriose tarnybose (Jurbarko, Kauno rajono, Kazlų Rūdos, Kelmės, Kretingos, Plungės, Šilutės, Utenos ir kt. savivaldybių) rodo didelį socialinės pedagoginės pagalbos poreikį, tačiau nepakankamą jos prieinamumą ir didžiulius socialinių pedagogų krūvius šių savivaldybių tarnybose.

Socialinių pedagogų krūviai (pagal teikiamas paslaugas, tenkančias vienam etatui) dideli, tačiau suteiktų tarnybose socialinių pedagoginių paslaugų apimtys, lyginant su psichologų ar specialiųjų pedagogų ir logopedų teiktomis paslaugomis, buvo žymiai mažesnės. Tai susiję su šių specialistų žymiai mažesniu nei kitų specialistų skaičiumi tarnybose.

2.2.4.3.2 lentelė. *Socialinės pedagoginės paslaugos tarnybose*

Eil. Nr.	Tarnybos pavadinimas	Socialinių pedagogų etatų skaičius PPT	Socialinės pedagoginės pagalbos (konsultacijų) skaičius, tenkantis 1 etatui	Konsultavimo paslaugų skaičius, tenkantis 1 etatui	Bendras skaičiai paslaugų, tenkančių etatui
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
1.	Akmenės r. sav. PPT	0,5	44	84	128
2.	Alytaus PPT	0,25	0	-	0
3.	Anykščių ŠPT	0,5	8	-	8
4.	Biržų ŠPT	1	36	123	159
5.	Druskininkų ŠC	1	30	4	34
6.	Elektrėnų ŠPC	0,5	88	128	216
7.	Ignalinos r. ŠPT	-	-	-	-
8.	Jonavos r. sav. PPT	1	310	51	361
9.	Joniškio r. ŠC	0,5	12	160	172
10.	Jurbarko ŠC	0,5	742	618	1360

[127] Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl pedagoginių psichologinių tarnybų darbo organizavimo tvarkos aprašo“ 2017 m. rugpjūčio 30 d. Nr. V-662, Vilnius.

Eil. Nr.	Tarnybos pavadinimas	Socialinių pedagogų etatų skaičius PPT	Socialinės pedagoginės pagalbos (konsultacijų) skaičius, tenkantis 1 etatui	Konsultavimo paslaugų skaičius, tenkantis 1 etatui	Bendras skaiči paslaugų, tenkančių etatui
11.	Kaišiadorių ŠSPC	-		-	0
12.	Kauno PPT	1	212	193	405
13.	Kauno r. ŠC	1	172	421	593
14.	Kazlų Rūdos PPT	0,5	298	572	870
15.	Kėdainių ŠPT	1	0	78	78
16.	Kelmės r. PPT	0,9	326	619	945
17.	Klaipėdos PPT	1	460	564	1024
18.	Klaipėdos r. PPT	-	-	-	-
19.	Kretingos r. ŠC	0,5	366	226	592
20.	Kupiškio r. ŠPT	0,5	70	122	192
21.	VšĮ Lazdijų ŠC	0,5	250	250	500
22.	Marijampolės sav. PPT	1	10	502	512
23.	Mažeikių r. PPT	1	42	138	180
24.	Molėtų r. ŠPT	-	-	-	-
25.	Pakruojo SJŠC	-	-	-	-
26.	Palangos ŠPT	0,25	36	-	36
27.	Panevėžio PPT		144	Nerenka duomenų	144
28.	Panevėžio r. PPT	1	179	173	352
29.	Pasvalio r. sav. ŠPT	1	24	47	71
30.	Plungės PŠPC	0,5	244	338	582
31.	Prienų ŠPT	1	192	175	367
32.	Radviliškio r. sav. ŠSPC	-	-	-	-
33.	Raseinių r. ŠPT	1	50	37	87
34.	Rokiškio r. sav. PPT	1	124	250	374
35.	Skuodo r. sav. PPT	0,25	112	192	304
36.	Šakių r. sav. PPT	-	-	-	-
37.	Šalčininkų r. sav. PPT	1	126	95	221
38.	Šiaulių PPT	1,5	195	63	258
39.	Šiaulių r. ŠPT	0,5	198	22	220
40.	Šilalės ŠPT	0,5	162	142	304
41.	Šilutės r. ŠPT	0,25	908	28	936
42.	Širvintų r. PPT	-	-	-	-
43.	Švenčionių r. ŠPT	0,25	-	-	0
44.	Tauragės PMMC	0,25	16	-	16
45.	Telšių ŠC	1	43	101	144
46.	Trakų r. sav. PPT	0,5	18	84	102
47.	Ukmergės PPT	1	12	132	144
48.	Utenos ŠC	0,5	710	590	1300
49.	Varėnos ŠC	-	-	-	-
50.	Vilkaviškio r. ŠPT	1	0	-	0
51.	Vilniaus PPT		Nerenka duomenų	Nerenka duomenų	
52.	Vilniaus r. PPT	2	2	40	42
53.	Visagino ŠPT	0,5	28	12	40
54.	Zarasų ŠPT	-	-	-	-
		31,4	**M 143**	**M 177**	**M 320**

2.2.5. Tarnybose teikiamų paslaugų spektras: pagalba, konsultavimas, vertinimas

Apibendrinti duomenys apie tarnybų 2019 m. teiktas psichologines, specialiąsias pedagogines, socialines pedagogines ir vertinimo paslaugas pateikti 2.2.5.1 lentelėje. Apibendrintų rodiklių lyginamoji analizė rodo, kad teiktos pagalbos santykinės apimtys įvairiose tarnybose 2019 m. buvo skirtingos. Daugiau nei pusės tarnybų (60 proc.) suteiktų paslaugų rodikliai buvo artimi šalies tarnybų vidurkiui (M 1496). Kai kurių savivaldybių tarnybų (Elektrėnų, Jonavos, Klaipėdos rajono, Palangos, Pasvalio, Raseinių, Šakių) buvo 1,5–2 kartus mažesni, o Širvintų, Trakų, Varėnos, Vilkaviškio, Visagino tarnybų – 3 kartus mažesni nei šalies tarnybose suteiktų paslaugų vidurkis. Kai kurių tarnybų (Jurbarko, Kelmės, Plungės, Šalčininkų, Švenčionių, Šilutės, Zarasų ir kt.) paslaugų vidurkiai žymiai (2–3 kartus) viršijo šalies tarnybų paslaugų vidurkį. Pirmiausia tai rodo skirtingą įvairaus pobūdžio pagalbos poreikį miestų ir savivaldybių tarnybose, o esant dideliems nukrypimams – skirtingas tarnybų galimybes (dėl skirtingų žmogiškųjų išteklių) teikti šias paslaugas. Žymiai didesni nei vidutiniai teiktų paslaugų rodikliai rodo pernelyg didelius specialistų kontaktinio darbo krūvius. Analizuojami teikiamų paslaugų apimčių santykiniai rodikliai yra tik vienas iš tarnybų veiklos formaliųjų rodiklių, jie tik iš dalies atspindi tarnybų teikiamų paslaugų prieinamumą ir lygį, veiklų visapusiškumą, tačiau neatspindi paslaugų kokybės. Siekiant gauti išsamesnę informaciją apie paslaugų prieinamumą, tarnybose teikiamų paslaugų rodikliai turėtų būti lyginami su analogiškų paslaugų prieinamumu savivaldybių ugdymo įstaigose. Siekiant įvertinti paslaugų kokybę reikėtų vertinti ugdymo dalyvių pasitenkinimą teikiama pagalba bei jos kokybe.

2.2.5.1 lentelė. *Tarnybose teikiamos paslaugos*

Eil. Nr.	PPT pavadinimas	Pareigybių (etatų) skaičius	Psichologo paslaugų, tenkančių 1 etatui, suma	Specialiųjų pedagoginių paslaugų, tenkančių 1 etatui, suma	Socialinio pedagogo paslaugų, tenkančių 1 etatui, suma	Vertinimo paslaugų, tenkančių specialistams (3), suma	PPT specialistų suteiktų paslaugų, tenkančių 1 etatui, suma
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**
1.	Akmenės r. sav. PPT	4	995	111	128	294	1528
2.	Alytaus PPT	7,25	502	510	0	405	1417
3.	Anykščių ŠPT	3,5	1008	310	8	441	1767
4.	Biržų ŠPT	5,5	604	238	159	480	1481
5.	Druskininkų ŠC	4,55	818	270	34	432	1558
6.	Elektrėnų ŠPC	3.4	36	193	216	225	670
7.	Ignalinos r. ŠPT	1,75	478	347	-	444	1269
8.	Jonavos r. sav. PPT	7,5	113	52	361	342	868
9.	Joniškio r. ŠC	3,75	755	172	172	489	1588
10.	Jurbarko r. ŠC	3,25	1232	513	1360	513	3618
11.	Kaišiadorių ŠSPC	3,5	626	561	-	246	1433
12.	Kauno PPT	16	398	43	405	741	1587
13.	Kauno r. ŠC	6	492	440	593	375	1900
14.	Kazlų Rūdos PPT	3	347	617	870	315	2149
15.	Kėdainių ŠPT	5,5	416	222	78	297	1013
16.	Kelmės r. PPT	4	801	441	945	405	2592
17.	Klaipėdos PPT	33	317	210	1024	345	1896
18.	Klaipėdos r. PPT	9,25	194	174	-	603	971
19.	Kretingos r. ŠC	7,75	344	168	592	267	1317
20.	Kupiškio r. ŠPT	3,7	406	177	192	492	1267

21.	VšĮ Lazdijų ŠC	3	434	466	500	330	1730
22.	Marijampolės sav. PPT	6	441	553	512	453	1959
23.	Mažeikių r. PPT	6,15	371	106	180	462	1119
24.	Molėtų r. ŠPT	5,25	398	333	-	462	1193
25.	Pakruojo SJŠC	4	321	450	-	435	1206
26.	Palangos ŠPT	3,25	260	164	36	180	640
27.	Panevėžio PPT	13	242	18	144	1032	1436
28.	Panevėžio r. PPT	5,25	345	238	352	303	1238
29.	Pasvalio r. ŠPT	6	307	136	71	456	970
30.	Plungės PŠPC	6,03	998	774	582	438	2792
31.	Prienų ŠPT	4	144	209	367	441	1161
32.	Radviliškio r. sav. ŠSPC	3,75	434	524	-	363	1321
33.	Raseinių r. ŠPT	11,5	290	384	87	147	948
34.	Rokiškio r. sav. PPT	7	1481	333	374	384	2572
35.	Skuodo r. sav. PPT	2,75	554	232	304	792	1882
36.	Šakių r. sav. PPT	4,5	398	170	-	246	814
37.	Šalčininkų r. sav. PPT	4	3218	328	221	333	4100
38.	Šiaulių PPT	15,75	360	291	258	432	1341
39.	Šiaulių r. ŠPT	8,65	433	330	220	609	1592
40.	Šilalės ŠPT	4	370	464	304	219	1357
41.	Šilutės r. ŠPT	7,75	367	2974	936	390	4667
42.	Širvintų r. PPT	1,65	250	121	-	204	575
43.	Švenčionių r. ŠPT	1,75	1100	732	0	795	2627
44.	Tauragės PMMC	4,25	177	502	16	555	1250
45.	Telšių ŠC	4,4	804	290	144	693	1931
46.	Trakų r. sav. PPT	8,7	107	110	102	174	493
47.	Ukmergės ŠPT	7	427	544	144	261	1376
48.	Utenos ŠC	6	673	477	1300	423	2255
49.	Varėnos ŠC	4,25	225	200	-	147	572
50.	Vilkaviškio r. ŠPT	3	36	40	0	345	421
51.	Vilniaus PPT	60,75	48 (be konsult.)	Nėra duomenų	Nėra duomenų	393	-
52.	Vilniaus r. PPT	6,5	355	240	42	489	1126
53.	Visagino ŠPT	4	164	103	40	177	484
54.	Zarasų ŠPT	1,5	1360	442	-	681	2483
	Vidurkiai		**M 391**	**M 368**	**M 320**	**M 417**	**M 1496**

Analizuojant tarnybų 2019 m. ataskaitas pagal suteiktų psichologinių ir pedagoginių paslaugų (psichologinės, logopedinės, specialiosios ir socialinės pedagoginės pagalbos bei konsultacijų) skaičių (žr. 2.2.5.2 pav. ir 2.2.5.3 lentelę) matyti, kad tarnybose dominavo psichologų paslaugos, jos sudarė daugiau nei pusę (55 proc.) visų teiktų paslaugų**.** Psichologų paslaugos buvo labiausiai orientuotos į vaikus (mokinius) ir tėvus. Psichologų pagalba ir konsultacijos vaikams (mokiniams) sudarė apie pusę visų teikiamų paslaugų, tėvams – apie trečdalį. Apie dešimtadalį teikiamų paslaugų sudarė paslaugos pedagogams ir tiek pat švietimo pagalbos specialistams, administracijai ir kt. Specialiųjų pedagogų ir logopedų paslaugos sudarė 37 proc., socialinės pedagoginės paslaugos – 8 proc. visų teiktų paslaugų. Teiktų paslaugų apimtys siejasi su žmogiškaisiais ištekliais. Daugiausia tarnybose dirbo psichologų, 2019 m. jie sudarė pusę (189) visų tarnybų specialistų, kitą pusę specialistų sudarė pedagogai: 80 logopedų, 71 specialusis pedagogas, 34 socialiniai pedagogai.

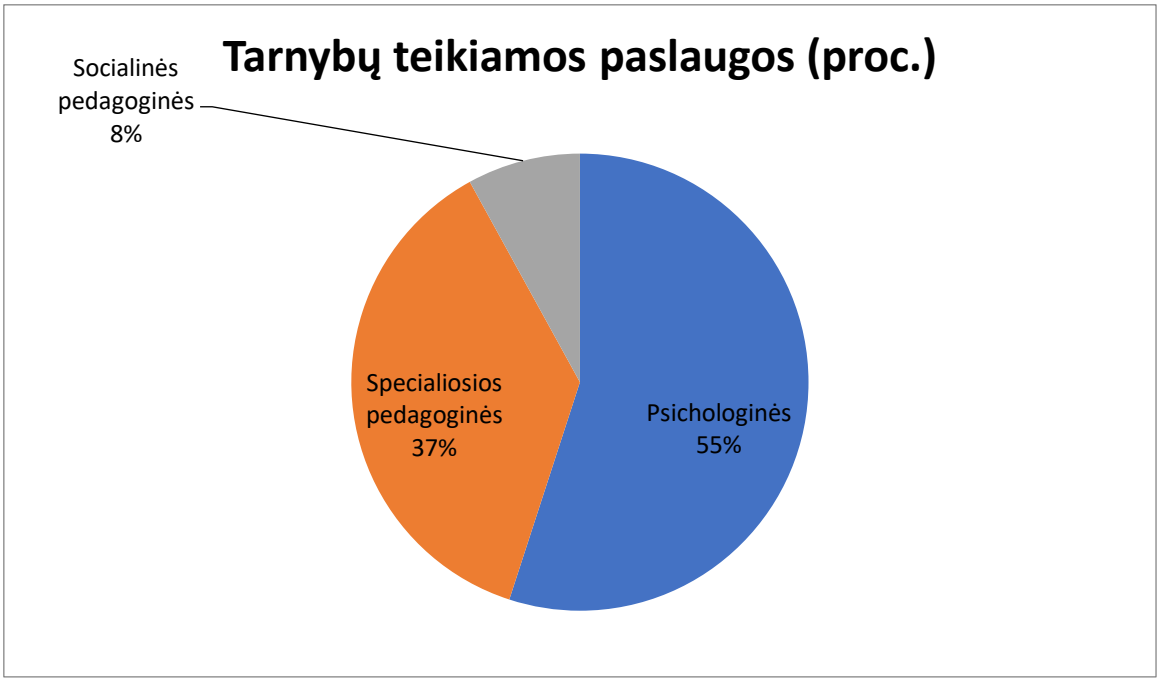

2.2.5.2 pav. *Pedagoginių psichologinių tarnybų teikiamos paslaugos*

2.2.5.3 lentelė. *Šalies pedagoginių psichologinių tarnybų 2019 m. teiktų paslaugų apimtys (proporcijos)*

Pagalbos pobūdis	Paslaugų skaičius	Paslaugų procentas	Paslaugų skaičius, tenkantis 1 specialisto etatui
Psichologo pagalba	45646	37	242
Psichologo konsultacijos	21940	18	149
Psichologų paslaugų suma	**67586**	**55**	**391**
Pedagogo pratybos	13510	11	108
Pedagogo konsultacijos	31357	26	260
Pedagogų paslaugų suma	**44867**	**37**	**368**
Socialinė pedagoginė pagalba	4642	3,8	143
Socialinės pedagoginės konsultacijos	5552	4,2	177
Socialinių pedagogų paslaugų suma	**10194**	**8**	**320**
Iš viso paslaugų	**122647**	**100**	

Psichologų, specialiųjų pedagogų, logopedų, socialinių pedagogų paslaugų vidurkių analizė rodo, kad tarnybose teiktos psichologinės ir pedagoginės pagalbos ir konsultavimo paslaugos dominavo, lyginant jas su vertinimo paslaugomis: 72 proc. paslaugų sudarė specialistų (psichologų, logopedų, specialiųjų ir socialinių pedagogų) pagalba ir konsultacijos, vertinimas sudarė per ketvirtadalį (28 proc.) visų teiktų paslaugų skaičiaus. Tai liudija, kad tarnybos sėkmingai atlieka savo pagrindinę misiją – būti pagalbos institucija šeimai ir mokyklai. Tarnybos, kaip rodo jų veiklų analizė, yra psichologinę bei pedagoginę pagalbą ir konsultacijas teikianti institucija, orientuota į pagalbą mokiniui, šeimai ir mokyklai.

Teiktų paslaugų apimtys (suteiktų paslaugų skaičius) negali būti tapatinamos su laiko sąnaudomis (įvairių paslaugų išraiška darbo valandomis yra skirtinga). Paslaugų laiko sąnaudos neapibrėžtos jokiuose tarnybų veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose**.** Kaip minėta anksčiau, remiantis subjektyvia tarnybų veiklos

praktika galima teigti, kad laiko sąnaudos, reikalingos vertinimui atlikti (vertinimas, duomenų apdorojimas, rezultatų ir rekomendacijų pristatymas), yra kelis kartus didesnės nei konsultuojant. Vertinimo funkcija yra tarnybų specifinė veiklos funkcija, reikalaujanti daugiausia laiko sąnaudų, tačiau pagal teiktų paslaugų skaičių daugumoje tarnybų vertinimo paslaugos nėra dominuojančios. Analizuojant pagal laiko sąnaudas, tarnybos yra labiau vertinančios nei konsultuojančios įstaigos. Tai kuria įspūdį, kad tarnybų dominuojanti funkcija (paslauga) yra vertinimas.

2.2.6. Pedagoginis psichologinis švietimas, metodinė veikla, tarnybų atlikti tyrimai ir kita veikla

Ši tarnybų veiklos sritis labai svarbi. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakyme dėl savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos pavyzdinių nuostatų (2003 m. gruodžio 24 d. Nr. Įsak-1880, Vilnius; suvestinė redakcija nuo 2010-08-13) 28 punkte nurodoma, kad tarnybos specialistai 50 proc. savo darbo laiko skiria įvertinimo ir konsultavimo funkcijoms vykdyti, o likusį laiką – kitoms pareigybių aprašymuose (nuostatuose) numatytoms funkcijoms vykdyti bei darbams atlikti, t. y. švietimo, metodinei, tyrimų ir kt. veikloms. Informaciją apie pedagoginį psichologinį švietimą[128], metodinę veiklą[129], atliktus tyrimus[130] ir kitą veiklą[131] analizuoti ir ypač lyginti šalies tarnybų atliekamas veiklas sudėtinga ir vargu ar prasminga, nes tarnybų metodinės, švietimo ir tyrimo veiklų pobūdis, apimtys ir kt. rodikliai yra labai skirtingi. Jie siejasi su itin skirtingais tarnybų ištekliais (specialistų etatais ir kt.) ir galimybėmis, miestų ar rajonų ugdymo įstaigų poreikiais, savivaldybių „socialiniu užsakymu“ tarnyboms ir kt. Šių veiklų pobūdis, apimtys, laiko sąnaudos skirtingi, todėl suminis šių veiklų vertinimas ir veiklų skaičiaus lyginimas yra mažai informatyvus. Ypač reikšmingais šių sričių veiklos rezultatais išsiskiria miestų (Klaipėdos, Vilniaus, Kauno, Šiaulių ir kt.) tarnybos, turinčios daug žmogiškųjų išteklių (specialistų etatų).

Metodinė veikla. Ataskaitose nurodomas skaičius tokių metodinių veiklų: miesto (rajono) švietimo pagalbos specialistų metodinės veiklos organizavimas; dalyvavimas mokyklų VGK posėdžiuose, atvejų aptarimuose; priemonių, knygų rengimas; pedagoginės veiklos vertinimas atestuojantis pedagogui ir kt. veiklos. Šių veiklų pobūdis, laiko sąnaudos yra skirtingi, todėl suminis šių veiklų vertinimas ir veiklų skaičiaus lyginimas mažai informatyvus. Šios veiklos ir jų skaičiai sunkiai palyginami įvairiose tarnybose, nes skirtingose tarnybose šių veiklų ištekliai ir galimybės (darbuotojų etatų skaičiai) labai skiriasi. Menkai apibrėžtas metodinių veiklų turinys. Ataskaitos formos netobulumą rodo ir tai, kad beveik pusę metodinių veiklų (1240 veiklų, arba 47 proc.) 2019 m. sudarė neapibrėžtos veiklos (kita). Kai kurių tarnybų nurodomas kitų veiklų skaičius didesnis nei pagrindinių įvardytų metodinės veiklos sričių. Metodinės veiklos ataskaitose nurodomas metodinių priemonių, knygų rengimas. Kai kurios tarnybos čia nurodo ir parengtus lankstinukus, rekomendacijas, todėl ši informacija kartais dubliuojasi su informacija, kurią tarnybos pateikia pedagoginio psichologinio švietimo skiltyje, kur nurodomi parengti lankstinukai ir rekomendacijos. Ataskaitose reikėtų nurodyti ne tik leidinių (ne veiklų) skaičių, bet ir jų pavadinimus, tikslius bibliografinius duomenis. Tai būtų svarbu tarnyboms dalijantis parengtomis metodinėmis priemonėmis, knygomis, siekiant, kad metodines priemones kiekviena tarnyba rengtų ne tik sau. Koordinuoti metodinę veiklą, padėti skleisti gerąją tarnybų metodinės veiklos patirtį kitoms šalies tarnyboms, inicijuoti tarnybose parengtų metodinių leidinių ir knygų sklaidą. yra viena iš svarbių NŠA (buvęs SPPC) funkcijų.

Tyrimai, atliekami tarnybose. Duomenys apie tarnybose atliekamus tyrimus pateikti SPPC suvestinėje lentelėje[132]. 24 tarnybos (44 proc.) neatlieka tyrimų (Akmenės r., Alytaus, Anykščių, Jonavos, Jurbarko, Kelmės. Kretingos, Marijampolės, Mažeikių, Molėtų, Pakruojo, Palangos, Panevėžio r., Plungės, Skuodo,

[128] SPPC suvestinė lentelė. 8a. Pedagoginis psichologinis švietimas, 2019 metai.
[129] SPPC suvestinė lentelė. 7a. Metodinė veikla, 2019 metai.
[130] SPPC suvestinė lentelė. 10a. Tyrimai, 2019 metai.
[131] SPPC suvestinė lentelė. 9a. Kita veikla, 2019 metai.
[132] SPPC suvestinė lentelė. 10a. Tyrimai, 2019 metai.

Šakių, Šalčininkų, Šilutės, Širvintų, Telšių, Ukmergės, Varėnos, Vilkaviškio, Zarasų). Daugelis (14, arba 26 proc.) tarnybų (Joniškio, Kauno r., Kazlų Rūdos, Klaipėdos miesto ir rajono, Kupiškio, Lazdijų, Panevėžio miesto, Pasvalio, Radviliškio, Raseinių, Šiaulių miesto ir rajono, Trakų) nurodo tik tyrimų ir juose dalyvavusių asmenų skaičių, bet nenurodo tyrimų tematikos, todėl tokia informacija sunku pasinaudoti. Tik trečdalis tarnybų (30 proc.) pateikia išsamius duomenis apie atliekamus tyrimus: nurodo jų tematiką, dalyvių skaičių, tyrimo atlikėjus ir kt. Kai kurių tarnybų tyrimų apimtys itin didelės ir vargu ar dera su specialistų ištekliais (pvz., Rokiškio rajono tarnyba atliko 4 tyrimus, kuriuose dalyvavo 1244 asmenys, Švenčionių rajono tarnybos tyrime dalyvavo 1027 asmenys ir pan.). Informacija daugumoje ataskaitų pateikta nepakankamai išsamiai. Pagal ataskaitose pateiktą informaciją neįmanoma išskirti šalies tarnybose atliekamų tyrimų tendencijų, įvertinti tam tikrų tyrimų poreikio, identifikuoti tyrimo užsakytojų ir atlikėjų, spręsti, kiek vieni ar kiti tyrimai, kuriuos atlieka tarnybos, tenkina vietinius poreikius, o kurie yra universalūs, t. y. aktualūs visai šaliai. Tai sunkina galimybę dalytis tyrimo rezultatais. Pagal pateiktą informaciją galima spręsti, kad tarnybose atliekami tyrimai susiję su konkrečios savivaldybės ar jos konkrečių įstaigų pageidavimais ir poreikiais (jų socialiniu užsakymu).

Tai, kad informacija apie švietimo, metodinę veiklą ir tyrimus daugelyje ataskaitų nepakankamai išsamiai pateikta, sunkina galimybę dalytis šalies tarnyboms metodinės veiklos ir (ar) tyrimų rezultatais. Neaišku, kokiu tikslu buvo renkama vienokia ar kitokia informacija. Šiek tiek kitaip reglamentuoti metodinę, tiriamąją, prevencinę, švietėjišką ir kt. veiklą mėginta 2020 m., siūlant neskaidyti ataskaitoje šių veiklų į atskiras sritis, bet informaciją pateikti viename (penktame) ataskaitos skyriuje[133]. Tačiau iš esmės šios srities turinys ir labai abejotina veiklų fiksavimo forma (įrašyti veiklų skaičių, nenurodant veiklų turinio ir apimčių) nesikeičia. Ataskaitose aktuali būtų tokia informacija, kuria būtų galima pasinaudoti siekiant dalytis gerąja patirtimi tarp šalies PPT, išskirti šalies tarnybose atliekamų veiklų aktualumą, poreikį ir tendencijas, įvertinti, kiek vienos ar kitos veiklos, kurias atlieka tarnybos, yra aktualios visai šaliai. Informacija apie metodinę, švietimo ir tyrimų veiklas viešinama tarnybų tinklalapiuose. Šios informacijos analizė svarbi šių PPT veiklų sklaidai šalyje atlikti (tarp šalies tarnybų, ugdymo institucijų ir kt.), dalytis metodine ir tyrimų medžiaga, jų praktiniu taikymu ir panaudojimu šalyje.

Aktualus klausimas, ar racionalu tarnyboms kasmet rengti po dvi skirtingų formų ataskaitas (NŠA / SPPC ir savivaldybei). Galimai derėtų parengti vieną ataskaitos formą, kurioje būtų nurodomos tarnybos veiklos pagal aiškiai apibūdintus rodiklius, pagal kuriuos būtų analizuojamos ir lyginamos tarnybų teikiamos paslaugos.

2.2.7. Tarnybų specialistų kvalifikacijos tobulinimas

Duomenys apie tarnybų specialistų kvalifikacijos tobulinimą pateikti 2.2.7.1 lentelėje. Sprendžiant pagal tarnybų ataskaitose pateiktus duomenis galima teigti, kad specialistai labai aktyviai kėlė savo kvalifikaciją. Kvalifikacijos kėlimo būdai įvairūs: dalyvavo seminaruose, mokymuose, konferencijose, supervizijose ir kt. Analizuojant kėlusių kvalifikaciją specialistų skaičių matyti, kad daugumoje tarnybų kiekvienas specialistas per metus kėlė kvalifikaciją ne mažiau nei du kartus. Ypač dideliais kvalifikacijos kėlimo mastais 2019 m. išsiskyrė tarnybos, kurių kiekvienas specialistas per metus kėlė kvalifikaciją vidutiniškai 5 ir daugiau kartų: Anykščių ŠPT, Elektrėnų ŠC, Ignalinos ŠPT, Jonavos PPT, Kauno r. ŠC, Marijampolės PPT, Mažeikių r. PPT, Palangos ŠPT, Plungės PŠPC, Radviliškio r. ŠSPC, Šilalės ŠPT, Širvintų r. PPT, Trakų r. PPT, Ukmergės PPT, Utenos ŠC. Kiekvienas Vilkaviškio ŠPT specialistas per metus vidutiniškai kvalifikaciją kėlė net 11 kartų, VšĮ Lazdijų ŠC specialistas – 10 kartų, Molėtų r. ŠPT ir Pasvalio r. ŠPT specialistas – 9 kartus. Kyla klausimas, ar visais atvejais kvalifikacijos kėlimas būna kryptingas ir patvirtintas pažymomis. Tik tokias kvalifikacijos kėlimo formas derėtų vertinti kaip reikšmingas ir jas fiksuoti ataskaitose.

[133] A. Lauciuvienė. Atnaujinta PPT ataskaita 2020 m. Pranešimas NŠA konferencijoje „PPT veiklos aktualijos“, Vilnius, 2020-12-15.

Tarnybų finansų analizė parodė, kad, nepaisant to, jog tarnybų atliekamos funkcijos reikalauja nuolatinio darbuotojų žinių atnaujinimo ir kvalifikacijos kėlimo, įstaigų sąnaudose kvalifikacijos kėlimo sąnaudos sudaro labai mažą dalį. 2018 m. mažiau nei 1 proc. sąnaudų šiai sričiai skyrė 39 tarnybos, 2019 m. – net 43. Komandiruočių sąnaudos, kurios taip pat gali apimti sąnaudas kvalifikacijai kelti, kai renginiai trunka daugiau nei vieną dieną ir vyksta kitoje teritorijoje, 2018 m. nesiekė 1 proc. 42-ose įstaigose, o 2019 m. – net 46-iose įstaigose.

2.2.7.1 lentelė. *Tarnybos specialistų kvalifikacijos tobulinimas*

Eil Nr.	Tarnybos pavadinimas	Specialistų (darbuotojų) skaičius	Dalyvavo seminaruose	Dalyvavo mokymuose	Dalyvavo konferencijose	Dalyvavo supervizijose	Iš viso kėlusių kvalifikaciją specialistų skaičius	Kelis kartus specialistas kėlė kvalifikaciją
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Akmenės r. PPT	6	6	3	7	1	17	3
2.	Alytaus PPT	10	9	10	6	2	27	3
3.	Anykščių ŠPT	4	10	14	4	-	28	7
4.	Biržų ŠPT	6	5	7	7	-	19	3
5.	Druskininkų ŠC	5	10	1	2	1	14	3
6.	Elektrėnų ŠC	6	12	8	8	3	31	5
7.	Ignalinos r. ŠPT	4	6	10	2	-	18	5
8.	Jonavos r. sav. PPT	12	10	29	18	7	64	5
9.	Joniškio r. ŠC	8	5	6	4	-	15	2
10.	Jurbarko ŠC	7	6	6	4	-	16	2
11.	Kaišiadorių ŠSPC	8	9	-	-	1	10	1
12.	Kauno PPT	16	18	18	18	10	64	4
13.	Kauno r. ŠC	6	11	5	10	7	33	6
14.	Kazlų Rūdos PPT	8	6	4	3	-	13	2
15.	Kėdainių ŠPT	5	4	4	5	3	16	3
16.	Kelmės r. PPT	6	8	8	8	1	25	4
17.	Klaipėdos PPT	36	34	34	31	29	128	4
18.	Klaipėdos r. PPT	11	27	56	9	75	167	2
19.	Kretingos r. ŠC	10	10	8	8	6	32	3
20.	Kupiškio r. ŠPT	5	4	14	2	1	17	3
21.	VšĮ Lazdijų ŠC	5	24	15	10	1	50	10
22.	Marijampolės sav. PPT	6	18	9	1	1	29	5
23.	Mažeikių r. PPT	7	11	13	9	1	34	5
24.	Molėtų r. ŠPT	7	17	26	6	13	62	9
25.	Pakruojo SJŠC	4	5	5	5	1	16	4
26.	Palangos ŠPT	6	12	14	11	-	37	6
27.	Panevėžio PPT	17	16	15	10	10	51	3
28.	Panevėžio r. PPT	5	5	5	5	5	20	4
29.	Pasvalio r. ŠPT	6	28	18	7	2	55	9
30.	Plungės PŠPC	10	19	19	3	14	55	6
31.	Prienų ŠPT	4	5	5	5	1	16	4
32.	Radviliškio r. sav. ŠSPC	5	14	6	4	1	25	5
33.	Raseinių r. ŠPT	11	8	6	-	4	18	2
34.	Rokiškio r. PPT	8	10	12	2	6	30	4
35.	Skuodo r. PPT	5	4	4	1	1	10	2
36.	Šakių r. PPT	8	6	6	7	6	25	3

Eil Nr.	Tarnybos pavadinimas	Specialistų (darbuotojų) skaičius	Dalyvavo seminaruose	Dalyvavo mokymuose	Dalyvavo konferencijose	Dalyvavo supervizijose	Iš viso kėlusių kvalifikaciją specialistų skaičius	Kelis kartus specialistas kėlė kvalifikaciją
37.	Šalčininkų r. sav. PPT	5	5	4	2	-	11	2
38.	Šiaulių PPT	21	3	13	16	2	34	2
39.	Šiaulių r. ŠPT	6	4	6	5	1	16	3
40.	Šilalės ŠPT	3	11	8	2	2	23	8
41.	Šilutės r. ŠPT	7	2	3	2	1	8	1
42.	Širvintų r. PPT	4	12	8	4	-	24	6
43.	Švenčionių r. ŠPT	4	3	-	1	2	6	2
44.	Tauragės PMMC	5	5	3	-	-	8	2
45.	Telšių ŠC	6	7	7	7	-	21	4
46.	Trakų r. PPT	13	40	13	9	-	62	5
47.	Ukmergės PPT	7	12	30	3	-	45	6
48.	Utenos ŠC	11	33	16	7	14	70	6
49.	Varėnos ŠC	5	5	4	4	-	13	3
50.	Vilkaviškio r. ŠPT	3	10	14	6	4	34	11
51.	Vilniaus PPT	61	247	8	-	-	255	4
52.	Vilniaus r. PPT	9	8	8	8	-	24	3
53.	Visagino ŠPT	8	5	1	1	-	7	1
54.	Zarasų ŠPT	3	3	3	3	3	12	4

2.2.8. Pedagoginių psichologinių tarnybų juridinis statusas ir etatai

2019 m. šešiose savivaldybėse – Alytaus rajono, Birštono, Kalvarijos, Neringos, Pagėgių, Rietavo – PPT nebuvo. Alytaus rajono savivaldybės ugdymo įstaigų mokiniams ir jų ugdytojams paslaugas teikė Alytaus PPT, Kalvarijos savivaldybės – Marijampolės PPT, Rietavo savivaldybės – Plungės PŠPC. Birštono, Neringos, Pagėgių savivaldybės duomenų apie tai, kas teikia paslaugas jų savivaldybės mokiniams ir jų ugdytojams, nepateikė.

Gana ryškios PPT savarankiškumo mažėjimo šalyje tendencijos. 2013 m. 31 tarnyba funkcionavo kaip atskiras juridinis vienetas, 24 – kaip švietimo centrų ar švietimo pagalbos tarnybų dalis. 2019 m. kaip atskiras juridinis vienetas funkcionavo tik 23 PPT, 31 tarnyba funkcionavo kaip kitų tarnybų ar centrų padaliniai: švietimo centrų, švietimo pagalbos tarnybų, pagalbos mokiniui / mokyklai / mokytojui centrų padaliniai ar skyriai. 2013 m. vykusiame šalies tarnybų vadovų suvažiavime buvo nurodytos grėsmės, kylančios jungiant PPT su švietimo centrais[134]:

- finansinės: didžioji lėšų dalis naudojama centrų prioritetams vykdyti, tai sąlygoja specialistų etatų politiką, metodinės medžiagos įsigijimą, kvalifikacijos kėlimą ir kt.;
- PPT kaip pagalbos įstaiga vaikams ir šeimoms praranda savo savitumą, nes centrų ir PPT veikla skirtinga;
- centrų vadovai nėra švietimo pagalbos specialistai (specialieji pedagogai, psichologai), todėl jiems sunku kompetentingai organizuoti tarnybos veiklą ir atsakyti už PPT specialistų priimamus sprendimus (pedagoginio psichologinio įvertinimo išvadas, konsultavimo tikslingumą ir kryptingumą; pagalbos organizavimą; mokyklų konsultavimą irkt.);

[134]Irma Čižienė, Rita Kišonienė. Pedagoginių psichologinių tarnybų plėtros perspektyvos. Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras. Lietuvos pedagoginių psichologinių tarnybų vadovų asociacijos suvažiavimas. Rokiškis, 2013-03-22.

- neužtikrinamas konfidencialumas; PPT klientai yra labai pažeidžiami (vaikai, turintys negalią, emocijų ir elgesio sutrikimų, žalingų įpročių, išgyvenantys patyčias, baimę ir kt.), jiems neužtikrinamas saugumas, kai tose pačiose patalpose vyksta ir kiti renginiai (pvz., seminarai mokytojams).

Tame pačiame pranešime[135] nurodoma, kad gerinant pedagoginės psichologinės pagalbos kokybę vaikui ir jo šeimai būtina stiprinti PPT kaip savarankiškus juridinius vienetus, nes tokiu atveju:

- teikiama veiksmingesnė pagalba vaikams, šeimoms ir mokykloms;
- kryptingesnė, racionalesnė yra įstaigos veikla, nes visas įstaigos darbas apibrėžtas Savivaldybių pedagoginių psichologinių tarnybų pavyzdiniuose nuostatuose numatytoms funkcijoms atlikti;
- racionalesnis PPT lėšų valdymas;
- tarnybos darbas bei projektinė veikla organizuojami sklandžiau, nes šių veiklų nereikia derinti su švietimo centrų organizuojamais renginiais;
- užtikrinama klientų teisė į asmens privatumą, kuris yra vienas iš tarnybos veiklos principų;
- svarbu, kad PPT vadovautų specialistas, gerai išmanantis tarnybos veiklos specifiką ir galintis kompetentingai atstovauti tarnybai savivaldybės ir kitose institucijose.

Nepaisant NŠA (buvusio SPPC) rekomendacijų, pastaruoju laikotarpiu vyko gana intensyvus tarnybų jungimas su kitais padaliniais.

Analizuojant tarnybas pagal žmogiškuosius išteklius (specialistų ar etatų skaičių), tarp tarnybų išryškėja didžiuliai skirtumai. Kai kurių didžiųjų miestų (Vilniaus, Klaipėdos) tarnybose 2019 m. dirbo dešimtys specialistų (Vilniaus PPT buvo 60,75 specialistų etato, Klaipėdos PPT – 33 etatai). Kauno miesto PPT buvo 16 specialistų etatų, Šiaulių miesto – 15,75 etato, Panevėžio – 13, Raseinių ŠPT – 11,5 specialistų etatų. Aštuoniolikoje šalies tarnybų etatų skaičius buvo nuo 6 iki 10. Tiek etatų turėjo Alytaus, Biržų, Jonavos, Kauno r., Klaipėdos r., Kretingos, Kėdainių, Marijampolės, Mažeikių, Pasvalio, Plungės, Rokiškio, Šiaulių r., Šilutės, Trakų, Ukmergės, Utenos, Vilniaus r. savivaldybių tarnybos. Daugiausia (25 tarnybos) šalyje buvo savivaldybių tarnybų, turėjusių 3–5 specialistų etatus: Akmenės, Anykščių, Druskininkų, Elektrėnų, Joniškio, Jurbarko, Kaišiadorių, Kazlų Rūdos, Kelmės, Kupiškio, Lazdijų, Molėtų, Pakruojo, Palangos, Panevėžio rajono, Prienų, Radviliškio, Šakių, Šalčininkų, Tauragės, Telšių, Šilalės, Varėnos, Vilkaviškio, Visagino savivaldybės. Skuodo tarnyboje buvo 2,75 etato: 1,5 psichologo, po 0,5 specialiojo pedagogo ir logopedo etato ir 0,25 socialinio pedagogo etato. Keturios šalies tarnybos neturėjo net 2 specialistų etatų. Ignalinos savivaldybės tarnyboje buvo 1,75 etato: psichologo ir specialiojo pedagogo po 0,75 etato ir logopedo – 0,25 etato. Širvintų tarnyboje buvo 1,65 etato: po 0,5 psichologo ir specialiojo pedagogo ir 0,65 logopedo etato. Švenčionių tarnyboje buvo 1,75 etato: 0,75 specialiojo pedagogo, 0,5 psichologo, po 0,25 logopedo ir socialinio pedagogo etato. Zarasų tarnyboje – 1,5 etato: po 0,5 psichologo, specialiojo pedagogo ir logopedo.

Abejotina, ar tarnybos, turėdamos tokius ribotus žmogiškuosius išteklius, galėjo užtikrinti reikiamą paslaugų prieinamumą ir kokybę, neturėdamos visiškai sukomplektuotų komandų, kokybiškai vykdyti priskirtas funkcijas.

Akivaizdus specialistų etatų skaičiaus ir teikiamų paslaugų prieinamumo ryšys. Trūkstant specialistų paslaugos arba neteikiamos, arba nepakankamai teikiamos ir yra neprieinamos, arba specialistai turi dirbti pernelyg dideliais krūviais. Pvz., Širvintų tarnybos paslaugų rodikliai 2019 m. buvo 3 kartus mažesni nei šalies vidurkis, todėl akivaizdu, kad besikreipiančiųjų į tarnybą poreikiai galėjo būti nepakankamai tenkinami. Švenčionių ir Zarasų tarnybų teiktų paslaugų vidurkiai 2 kartus viršijo šalies vidurkį – tai liudija, kad šiose tarnybose specialistai dėl specialistų stokos ir didelio paslaugų poreikio turėjo dirbti kur kas intensyviau.

[135] Ten pat.

Apibendrinimas

Šalies PPT teikiamų *švietimo pagalbos* paslaugų analizė rodo platų šių paslaugų (psichologinių, specialiųjų ir socialinių pedagoginių, vertinimo) bei švietimo, metodinės veiklos ir atliekamų tyrimų spektrą ir jų įvairovę. Tai *dera su pedagoginių psichologinių tarnybų misija ir funkcijomis, apibrėžtomis tarnybų veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose.* Teikiamų švietimo ir kt. paslaugų turinys ir jų įvairovė patvirtina, kad pagal atliekamas funkcijas ir orientaciją į vartotojus tarnybos yra *pagalbos vaikui, šeimai ir mokyklai įstaigos.* Didžiausią tarnybų paslaugų dalį (per 70 proc.) sudaro *psichologinė ir specialioji bei socialinė pedagoginė pagalba* ir metodinis informacinis konsultavimas, labiausiai orientuotas į vaiką (mokinį) ir jo šeimą. Mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių ir kitos *vertinimo paslaugos* sudaro apie ketvirtadalį visų tarnybų teikiamų paslaugų. Tai griauna dar gajų stereotipą apie PPT kaip vertinančią, o ne pagalbą teikiančią instituciją.

Tarnybos pasižymi teikiamų paslaugų specifika: SUP vertinimo, ugdymo įstaigų pedagogų ir specialistų metodinio konsultavimo, psichologinio konsultavimo, metodinės veiklos ar pagalbos ir kt. paslaugos neteikiamos kitose institucijose. Specifinis PPT veiklos aspektas yra tas, kad tarnyba yra koordinuojanti institucija, tarpininkaujanti vertinant ir tenkinant mokinio, šeimos ir ugdymo institucijos poreikius ir galimybes bei sprendžiant iškilusias konfliktines situacijas. Svarbi *specifinė tarnybų veiklos funkcija*, reikalaujanti daugiausia laiko sąnaudų, yra *ugdymo dalyvių poreikių vertinimas*. Tarnybose taikant patikimus instrumentus kompleksiškai (psichologiniu, pedagoginiu, logopediniu, socialiniu aspektais) įvertinami mokinių SUP ir kiti poreikiai, užtikrinamas vertinimo objektyvumas ir rekomendacijų orientacija į mokinio poreikius, o ne ugdymo institucijos galimybių įvairovę (t. y. kokią pagalbą ir švietimo paslaugas mokinys turėtų gauti, o ne tai, kokias paslaugas dabar gali ar negali teikti ugdymo įstaiga pagal turimus specialistų ir kt. išteklius).

Teikiamų paslaugų įvairovė, lygis ir prieinamumas šalies tarnybose skirtingi. Daugumos tarnybų teikiamų paslaugų lygį ir prieinamumą galima vertinti kaip gerą ar patenkinamą. Dalies tarnybų teikiamų paslaugų lygis ženkliai skiriasi nuo šalies tarnybų vidutinių rodiklių, yra žemesnis arba aukštesnis nei šalies tarnybų vidurkis. Žemi rodikliai dažniausiai rodo nepakankamą tam tikrų paslaugų prieinamumą vartotojams (arba menką paslaugos poreikį), aukšti rodikliai – pernelyg didelius specialistų darbo krūvius, galinčius turėti neigiamos įtakos paslaugų kokybei. Skirtingas įvairių paslaugų teikimo apimtis, paslaugų įvairovę ir prieinamumą labiausiai lemia tarnybų turimi skirtingi ištekliai (specialistų etatai ir kt.). Tarnybose trūkstant specialistų, tam tikros paslaugos (psichologinės ir pedagoginės) arba neteikiamos, arba nepakankamai teikiamos ir yra neprieinamos, arba nepakankamai prieinamos, o specialistų kontaktinio darbo krūviai yra pernelyg dideli. Aktuali problema – *socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas* tarnybose: daugelyje tarnybų socialinė pedagoginė pagalba teikiama nepakankamai ar visiškai neteikiama. Tik 40 proc. šalies tarnybų socialinis pedagogas 2019 m. buvo visavertis tarnybos komandos narys.

Tyrime analizuojami tarnybose teikiamų *paslaugų santykiniai rodikliai* (teiktų paslaugų vidutiniai dydžiai ar vidurkiai) *atspindi paslaugų prieinamumą ir jų lygį,* tačiau jie nėra paslaugų kokybės rodikliai. Šalies PPT paslaugų vidurkiai gali būti tik orientyras vertinant ir lyginant tarnybų veiklas, nes tarnybų situacija, kontekstas, kuriame jos veikia, kylantys poreikiai, savivaldybių ir tarnybos aptarnaujamų ugdymo institucijų poreikiai (socialiniai užsakymai) yra skirtingi. Veiklų pobūdis ir apimtys gali skirtis ir skirtingais metais, priklausomai nuo kilusių iššūkių ar poreikių bei tarnybos užsibrėžtų tikslų.

Informacija apie švietimo, metodinę veiklą, mokymus ir atliktus tyrimus ataskaitose pateikiama nepakankamai kryptingai ir konkrečiai. Pagal ataskaitose pateiktą informaciją neįmanoma išskirti aktualių šalies tarnybose atliekamų švietimo, metodinės veiklos, tyrimų problematikos, jų poreikio. Tarnybų metodinės, švietimo, tyrimo veiklų rodikliai skirtingi, siejasi su itin skirtingais tarnybų ištekliais (specialistų etatais ir kt.) ir galimybėmis. Šių veiklų pobūdis, apimtys, laiko sąnaudos įvairiose tarnybose skirtingi, todėl suminis šių veiklų vertinimas ir veiklų apimčių lyginimas yra mažai informatyvus.

Pastarąjį dešimtmetį, nepaisant deklaruojamo siekio stiprinti PPT savarankiškumą, akivaizdi pedagoginių psichologinių tarnybų savarankiškumo mažėjimo tendencija. 2013 m. daugiau nei pusė (57 proc.) visų šalies tarnybų funkcionavo kaip atskiri juridiniai vienetai, 2020 m. tokių tarnybų buvo tik vos daugiau nei trečdalis (39 proc.). Didžioji dalis (60 proc.) šalies tarnybų dabar funkcionuoja kaip kitų tarnybų ar centrų padaliniai.

SPPC suvestinėse pateikiama suminė kiekybinė informacija apie tarnybose teiktas švietimo ir kt. paslaugas. Tai gali kurti vaizdą, kad „didelės“ (t. y. miestų) tarnybos dirba daug, o „mažos“ (rajonų tarnybos, kuriose mažai specialistų) – mažai. *Pasigendama tarnybų teikiamos švietimo pagalbos lyginamosios analizės,* neskaičiuojami ir neanalizuojami paslaugų santykiniai rodikliai. Apibendrinant tarnybų metodinę, švietimo, prevencinę veiklas bei atliekamus tyrimus suvedami ir sumuojami šalies PPT pateikti duomenys, tačiau *pasigendama veiklų turinio, poreikio, kaitos tendencijų, veiklų aktualumo šaliai analizės.* Šios informacijos analizė būtų svarbi minėtų veiklų sklaidai šalies tarnybose ir ugdymo institucijose užtikrinti, dalijantis metodine ir tyrimų medžiaga, organizuojant praktinį jos panaudojimą šalyje. Suminė kiekybinė šalies tarnybų paslaugų vertinimo informacija, kuria operuojama SPPC ataskaitoje, nepakankama norint įvertinti paslaugų teikimo lygį šalies tarnybose, specialistų darbo krūvius, jų veiklų intensyvumą ir kt. Atnaujinta PPT ataskaitos forma (2021 m.) labiau orientuota į tarnybų veiklos analizę ir jos apibendrinimą, joje geriau nei ankstesnėje formoje atsispindi įvertinimo tikslas ir turinys, iš dalies ir švietimo pagalbos prieinamumas savivaldybėse (pagalbos prieinamumas fiksuojamas tik tų mokinių, kuriems tarnyboje nustatyti SUP), ataskaita papildyta analizės elementais (žr. 6 punktą): veiklos prioritetai, pasiekimai ir problemos, siūlymai kokybei ir efektyvumui gerinti ir kt.

Siekiant šalies tarnybų teikiamų paslaugų geresnio prieinamumo, įvairovės ir kokybės, reikalingas šalies tarnybų veiklos monitoringas, t. y. kasmetinė tarnybų *veiklų lyginamoji analizė* pagal tam tikrus parametrus (paslaugų poreikį, prieinamumą, paslaugų teikimo lygį, prioritetus, tarnybos resursus ir kt.), išskiriant stipriąsias ir silpnąsias tarnybų veiklos puses, kylančius iššūkius ir kt. Siekiant gauti visapusišką informaciją apie šalies tarnybų veiklų pobūdį, įvairovę ir paslaugų prieinamumą ir norint šią informaciją lyginti, turėtų būti skaičiuojami ir *analizuojami santykiniai paslaugų rodikliai* (įvairių rūšių švietimo paslaugų skaičius, tenkantis vienam specialisto etatui ir kt.). Siekiant *sistemiškai įvertinti* teikiamos *švietimo pagalbos prieinamumą ir jos teikimo lygį* vartotojams tarnybų paslaugų santykiniai rodikliai turėtų būti lyginami su analogiškais švietimo paslaugų rodikliais savivaldybių ugdymo įstaigose. Tarnybų teikiamos *švietimo pagalbos kokybės* vienas iš rodiklių galėtų būti *paslaugų gavėjų* (tėvų, vaikų (mokinių), pedagogų, švietimo pagalbos specialistų, ugdymo įstaigų administracijos atstovų, savivaldybės administracijos atstovų ir kt.) *pasitenkinimas tarnybų teikiama pagalba.*

Švietimo pagalbos prieinamumą tarnybose ir vartotojų pasitenkinimą teikiama pagalba galėtų vertinti pačios savivaldybių tarnybos. Šalies tarnybų veiklų prieinamumo ir teikiamų paslaugų lygio lyginamoji analizė turėtų būti atliekama šalies mastu. Remiantis atlikta analize, įvertinus tarnybų veiklų problemines sritis, būtų teikiamos *rekomendacijos savivaldybių tarnyboms* dėl veiklų tobulinimo *ir savivaldybėms* dėl tam tikrų pagalbų ar reikiamų išteklių tarnyboms poreikio, būtų apibendrinama šalies tarnybų raida ir perspektyvos, organizuojamos veiklos (darbiniai seminarai, diskusijos, pristatymai ir kt.), užtikrinančios tarnybų gerųjų patirčių sklaidą šalyje.

Fiksuojant ir analizuojant tarnybose teiktų švietimo ir kitų paslaugų apimtis (suteiktų paslaugų skaičių), derėtų sieti šias paslaugas su laiko sąnaudomis (darbo valandomis), nes įvairių paslaugų išraiška darbo valandomis yra skirtinga. Tai leistų visapusiškiau atskleisti teikiamos paslaugos prieinamumą ir galimybę ją kokybiškai tenkinti (ar teikiamai paslaugai gali būti skiriama pakankamai laiko). Tuo tikslu orientacinės ar rekomendacinės paslaugų laiko sąnaudos galėtų būti apibrėžiamos tarnybų veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose.

Analizuojant tarnybų metodinę, švietimo, prevencinę veiklas ir atliekamus tyrimus, derėtų įvertinti šių veiklų pobūdį, jų aktualumą šaliai. Šios informacijos analizė būtų svarbi minėtų veiklų sklaidai šalies tarnybose ir ugdymo institucijose užtikrinti, dalijantis metodine ir tyrimų medžiaga bei organizuojant praktinį jos panaudojimą šalyje.

3. LIETUVOS PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS PAGALBOS TEIKIMO MODELIO FINANSINĖ ANALIZĖ, TEIKIAMOS PAGALBOS FINANSINIO PAGRĮSTUMO IR EFEKTYVUMO VERTINIMAS

3.1. PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS PAGALBOS TEIKIMO FINANSAVIMO TEISINIS REGLAMENTAVIMAS, UGDYMO ĮSTAIGOMS IR ŠVIETIMO PAGALBĄ TEIKIANČIOMS ĮSTAIGOMS SKIRIAMŲ LĖŠŲ DYDŽIO NUSTATYMAS IR PASKIRSTYMAS

Pedagoginė psichologinė pagalba šalies ugdymo įstaigose ir šią pagalbą teikiančiose įstaigose didžiąja dalimi finansuojama iš valstybės ir savivaldybių biudžetų, mažesniąja dalimi – iš ES lėšų, įstaigų uždirbtų lėšų ir gautos paramos. Lėšos iš valstybės biudžeto šiai sričiai skiriamos per tikslinę mokymo lėšų dotaciją, apskaičiuojamą savivaldybėms pagal nustatytą metodiką. Dokumentas, kuriame reglamentuojamas valstybės biudžeto lėšų švietimo pagalbai apskaičiavimas, yra Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. liepos 11 d. nutarimas Nr. 679 „Dėl Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Jame šalia finansavimo pedagogų, mokyklos vadovų, mokyklos bibliotekininkų atlyginimams, vadovėliams, neformaliajam švietimui, mokinių pažintinei veiklai, profesiniam orientavimui, informacinėms kompiuterinėms technologijoms diegti ir naudoti, pedagogų kvalifikacijai tobulinti ir kt. skiriamos lėšos psichologinei, specialiajai, socialinei pedagoginei pagalbai organizuoti. Remiantis šiuo teisiniu dokumentu mokymo lėšos apskaičiuojamos sudėjus lėšas ugdymo planui įgyvendinti, lėšas ugdymo finansavimo poreikių skirtumams tarp mokyklų sumažinti ir lėšas kitoms ugdymo reikmėms.

Lėšos švietimo pagalbai mokyklose ir pedagoginę psichologinę pagalbą teikiančiose įstaigose priskiriamos prie lėšų kitoms ugdymo reikmėms: šiame nutarime nurodoma, kad jos skirtos darbo užmokesčiui mokėti, paslaugoms, susijusioms su psichologine, specialiąja pedagogine, specialiąja ir socialine pedagogine pagalba, prevencinėms programoms įgyvendinti, mokyklos bibliotekos darbuotojams išlaikyti.

Lėšos kitoms ugdymo reikmėms apskaičiuojamos nutarime nurodytus ugdymo reikmių koeficientus padauginant iš pareiginės algos bazinio dydžio (BD) ir iš atitinkamų faktinių mokinių skaičių.

Savivaldybėms skiriama mokymo lėšų suma apskaičiuojama pagal mokinių skaičių rugsėjo 1 dieną, o ligoninių mokykloms (ligoninių klasėms), sanatorijų mokykloms (sanatorijų klasėms), nepilnamečių tardymo izoliatorių ir pataisos įstaigų mokykloms (nepilnamečių tardymo izoliatorių ir pataisos įstaigų klasėms), tardymo izoliatorių ir (ar) pataisos įstaigų suaugusiųjų mokykloms (suaugusiųjų klasėms), specialiosioms mokykloms (skyriams), skirtoms elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams, specialiosioms mokykloms, skirtoms sveikatos problemų turintiems mokiniams (sergantiems įvairiomis lėtinėmis ligomis, dėl kurių jie turi didelių ar labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių), bendrojo ugdymo mokyklų išlyginamosioms lietuvių kalbos klasėms – pagal vidutinį metinį mokinių skaičių. Vidutinis metinis mokinių skaičius apskaičiuojamas sudėjus praėjusių mokslo metų kiekvieno mėnesio vidutinį mokinių skaičių ir šią sumą padalijus iš to laikotarpio mėnesių, kuriais buvo mokinių, skaičiaus. Mėnesio vidutinis mokinių skaičius apskaičiuojamas sudėjus kiekvieną dieną buvusius mokinius ir šį bendrą skaičių padalijus iš mėnesio dienų, kuriomis buvo mokinių, skaičiaus. Apskaičiuojant vidutinį metinį mokinių skaičių ir mėnesio vidutinį mokinių skaičių neįskaičiuojamas Vyriausybės paskelbto karantino laikotarpis. Į mokinių skaičių įskaitomi tik tie mokiniai, kurie buvo mokomi.

Remiantis šiuo nutarimu apskaičiuotos mokymo lėšos skiriamos savivaldybėms, o jos jas paskirsto vadovaudamosi aprašu savo nustatyta tvarka.

Remiantis Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašo 1 priede pateiktu ugdymo reikmių koeficientų sąrašu, švietimo pagalbai mokyklose ir pedagoginę psichologinę pagalbą teikiančiose įstaigose finansavimas skiriamas šios sritims: pedagoginei psichologinei pagalbai organizuoti, prevencinėms programoms įgyvendinti; mokiniams, išskyrus mokinius, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių; specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams; migrantams.

3.1.1 lentelėje parodyta koeficientų, pagal kuriuos apskaičiuojamos lėšos švietimo pagalbai mokyklose ir pedagoginę psichologinę pagalbą teikiančiose įstaigose, kaita nuo dokumento įsigaliojimo pradžios iki dabartinio laikotarpio. Didesnė dalis koeficientų nuosekliai didėja ir tai koreliuoja su darbo užmokesčio didėjimu ir augančiu kainų lygiu.

3.1.1 lentelė. *Ugdymo reikmių švietimo pagalbai mokyklose ir pedagoginę psichologinę pagalbą teikiančiose įstaigose koeficientai*

Ugdymo reikmės	**2019-01-01–2019-12-31**	**2020-01-01–2020-12-31**	**Nuo 2021-01-01**
1.2. švietimo pagalbai mokyklose ir pedagoginę psichologinę pagalbą teikiančiose įstaigose:			
1.2.1. pedagoginei psichologinei pagalbai organizuoti, prevencinėms programoms įgyvendinti;	0,0776	0,0952	0,0952
1.2.2. mokiniams, išskyrus mokinius, nurodytus šio priedo 1.2.3 ir 1.2.4 papunkčiuose.	0,4046	0,5089	0,5160
1.2.3. specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams[1]:			
1.2.3.1. besimokantiems pagal bendrojo ugdymo programas ir dėl įgimtų ar įgytų sutrikimų turintiems nedidelių arba vidutinių specialiųjų ugdymosi poreikių[2];	3,0268	3,8068	3,8139
1.2.3.2. besimokantiems pagal bendrojo ugdymo programas ir dėl įgimtų ar įgytų sutrikimų turintiems didelių arba labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių[2];	5,9821	7,5237	7,5308
1.2.3.3. besimokantiems pagal ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo programas ir dėl įgimtų ar įgytų sutrikimų turintiems nedidelių arba vidutinių specialiųjų ugdymosi poreikių;	2,1205	2,6670	2,6670
1.2.3.4. besimokantiems pagal ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo programas ir dėl įgimtų ar įgytų sutrikimų turintiems didelių arba labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių.	4,1694	5,2439	5,2439
1.2.4. migrantams[2, 3]	2,6535	2,6535	2,6606

Šaltinis: LR Vyriausybės 2018 m. liepos 11 d. nutarimas Nr. 679 „Dėl Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

Kadangi lėšos švietimo pagalbai mokyklose ir pedagoginę psichologinę pagalbą teikiančiose įstaigose apskaičiuojamos koeficientus dauginant iš mokinių skaičiaus (bendro arba 1.2.3 atveju – turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių) ir iš bazinio dydžio (jis kiekvienais metams yra skirtingas), galima apskaičiuoti vienam mokiniui skirtas lėšas (žr. 3.1.2 lentelę). Kadangi lėšų apskaičiavimui naudojamas pareiginės algos bazinis dydis kasmet didėja, net ir nekintant koeficiento dydžiui padidėja lėšų, skirtų atitinkamoms reikmėms, dydis.

3.1.2 lentelė. *Lėšos vienam mokiniui, eurais per metus*

Ugdymo reikmės	2019-01-01–2019-12-31 (BD – 173 Eur)	2020-01-01–2020-12-31 (BD – 176 Eur)	Nuo 2021-01-01 (BD – 177 Eur)
1.2. švietimo pagalbai mokyklose ir pedagoginę psichologinę pagalbą teikiančiose įstaigose:			
1.2.1. pedagoginei psichologinei pagalbai organizuoti, prevencinėms programoms įgyvendinti;	13.42	16.76	16.85
1.2.2. mokiniams, išskyrus mokinius, nurodytus šio priedo 1.2.3 ir 1.2.4 papunkčiuose.	70.00	89.57	91.33
1.2.3. specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams:			
1.2.3.1. besimokantiems pagal bendrojo ugdymo programas ir dėl įgimtų ar įgytų sutrikimų turintiems nedidelių arba vidutinių specialiųjų ugdymosi poreikių[2];	523.64	670.00	675.06
1.2.3.2. besimokantiems pagal bendrojo ugdymo programas ir dėl įgimtų ar įgytų sutrikimų turintiems didelių arba labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių;	1034.90	1324.17	1332.95
1.2.3.3. besimokantiems pagal ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo programas ir dėl įgimtų ar įgytų sutrikimų turintiems nedidelių arba vidutinių specialiųjų ugdymosi poreikių;	366.85	469.39	472.06
1.2.3.4. besimokantiems pagal ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo programas ir dėl įgimtų ar įgytų sutrikimų turintiems didelių arba labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių.	721.31	922.93	928.17
1.2.4. migrantams	459.06	467.02	470.93

Šaltinis: Apskaičiuota autorių, remiantis LR Vyriausybės 2018 m. liepos 11 d. nutarimu Nr. 679 „Dėl Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo“; LR valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų, valstybės tarnautojų, valstybės ir savivaldybių biudžetinių įstaigų darbuotojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taikomo 2019 m., įstatymu (2018-12-11 Nr. XIII-1713); Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų, valstybės tarnautojų, valstybės ir savivaldybių biudžetinių įstaigų darbuotojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taikomo 2020 m., įstatymu (2019-12-05 Nr. XIII-2608); Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų, valstybės tarnautojų, valstybės ir savivaldybių biudžetinių įstaigų darbuotojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taikomo 2021 m., įstatymu (2020-12-23 Nr. XIV-128).

Mokymo lėšos, apskaičiuotos pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. liepos 11 d. nutarimu Nr. 679 patvirtintą Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašą, savivaldybėms yra tvirtinamos Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymu dėl specialios tikslinės dotacijos ugdymo reikmėms finansuoti atitinkamais metais paskirstymo pagal savivaldybes. Informacija apie per 2019 m. panaudotas mokymo lėšas ir tai, kokia dalis iš jų buvo panaudota švietimo pagalbai mokyklose ir pedagoginę psichologinę pagalbą teikiančiose įstaigose, pateikta 3.1.3 lentelėje. Paskutiniuose trijuose stulpeliuose apskaičiuota, kokia dalis mokymo lėšų buvo panaudota švietimo pagalbai mokyklose ir pedagoginę psichologinę pagalbą teikiančiose įstaigose organizuoti; kaip šios lėšos pasiskirsčiusios tarp savivaldybių; kiek šių lėšų skirtingose savivaldybėse tenka vienam mokiniui. Tyrėjai turėjo galimybę išanalizuoti tik 2019 m. duomenis, kadangi tai yra pirmieji ištisi metai, kai įsigaliojo naujasis Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašas, o 2020 m. galutiniai duomenys atliekant tyrimą dar nebuvo žinomi.

Lėšų švietimo pagalbai mokyklose ir pedagoginę psichologinę pagalbą teikiančiose įstaigose dalis mokymo lėšose 2019 m. tarp savivaldybių smarkiai varijavo: mažiausią dalį lėšos šiai sričiai sudarė Neringos savivaldybėje (1,3 proc.), didžiausią – Pasvalio rajono savivaldybėje (13,1 proc.).

Beveik penktadalis – 18,1 proc. – visų lėšų švietimo pagalbai mokyklose ir pedagoginę psichologinę pagalbą teikiančiose įstaigose, skiriamų iš valstybės biudžeto per tikslinę mokymo lėšų dotaciją, atiteko Vilniaus miesto savivaldybei, dešimtadalis – 10,67 proc. – Kauno miesto savivaldybei, po daugiau nei 5 proc. – Klaipėdos miesto ir Šiaulių miesto savivaldybėms. Penkių didžiųjų miestų savivaldybės gavo 43,2 proc. visų tikslinės dotacijos lėšų, likusios 55 pasidalijo kitus 56,8 proc.

Išryškėja ženklūs skirtumai tarp savivaldybių pagal vienam mokiniui tenkančias švietimo pagalbai skirtas lėšas. Nors vidutiniškai ši suma sudaro 147,48 eurus, 2019 m. buvo dvi savivaldybės (Lazdijų ir Pasvalio rajono), kuriose šis rodiklis viršija 200 eurų. Jo dydis priklauso nuo vaikų, kuriems nustatyti specialieji ugdymosi poreikiai, skaičiaus, kadangi lėšos švietimo pagalbai tokių poreikių neturintiems vaikams apskaičiuojamos naudojant vienodus koeficientus ir skirtumų nelemia.

3.1.3 lentelė. *Mokymo lėšų panaudojimas švietimo pagalbai mokyklose ir pedagoginę psichologinę pagalbą teikiančiose įstaigose pagal savivaldybes 2019 m.*

Savivaldybės	Mokinių, kuriems skiriamos mokymo lėšos (toliau – ML), skaičius 2018 m. rugsėjo 1 d.			Panaudota ML lėšų iš viso*, Eur	Švietimo pagalbai mokyklose ir pedagoginę psichologinę pagalbą teikiančiose įstaigose	Dalis savivaldybės mokymo lėšose	Dalis bendrose švietimo pagalbai skirtose lėšose	1 mokiniui tenkančios švietimo pagalbai skirtos lėšos
	Besimokiusių pagal ikimokyklinio ugdymo programas	Besimokiusių pagal priešmokyklinio ugdymo programas	Besimokiusių pagal bendrojo ugdymo programas					
Akmenės r. sav.	596	168	2498	5,370,900.00	564,860.00	10.5	0.93	173.16
Alytaus m. sav.	2198	598	6990	13,935,165.70	N.d.			
Alytaus r. sav.	215	90	1507	3,590,724.00	238,195.00	6.6	0.39	131.45
Anykščių r. sav.	528	152	2058	4,737,700.00	448,669.00	9.5	0.74	163.87
Birštono sav.	160	48	538	1,117,500.00	63,639.00	5.7	0.11	85.31
Biržų r. sav.	613	172	2286	5,252,400.00	446,317.02	8.5	0.74	145.33
Druskininkų sav.	650	186	2093	4,263,300.00	503,200.00	11.8	0.83	171.80
Elektrėnų sav.	920	241	2585	5,476,400.00	471,180.35	8.6	0.78	125.78
Ignalinos r. sav.	280	85	1235	2,890,100.00	259,074.00	9.0	0.43	161.92
Jonavos r. sav.	1494	416	4974	10,619,600.00	980,497.00	9.2	1.62	142.43
Joniškio r. sav.	596	171	2193	4,990,500.00	511,443.05	10.2	0.84	172.78
Jurbarko r. sav.	610	221	2816	6,149,800.00	693,457.04	11.3	1.15	190.14
Kaišiadorių r. sav.	824	248	3482	7,257,687.46	672,763.44	9.3	1.11	147.73
Kalvarijos sav.	224	113	1245	2,784,600.00	223,600.00	8.0	0.37	141.34
Kauno m. sav.	12122	3405	33817	70,608,429.49	6,478,654.62	9.2	10.70	131.30
Kauno r. sav.	2682	899	9300	18,774,800.00	1,752,883.20	9.3	2.90	136.08
Kazlų Rūdos sav.	330	110	1331	3,245,800.00	311,501.00	9.6	0.51	175.89
Kėdainių r. sav.	1518	436	5406	11,597,063.85	1,330,347.60	11.5	2.20	180.75
Kelmės r. sav.	633	195	2787	6,455,100.00	535,413.00	8.3	0.88	148.11
Klaipėdos m. sav.	7149	1943	19283	40,265,802.00	3,487,138.00	8.7	5.76	122.89
Klaipėdos r. sav.	1659	514	4955	11,054,200.00	1,193,687.00	10.8	1.97	167.46
Kretingos r. sav.	1152	397	4638	9,403,190.48	905,739.53	9.6	1.50	146.39
Kupiškio r. sav.	362	125	1717	3,914,641.00	343,077.00	8.8	0.57	155.66
Lazdijų r. sav.	403	171	1927	4,825,300.00	519,930.00	10.8	0.86	207.89

Savivaldybės	Mokinių, kuriems skiriamos mokymo lėšos (toliau – ML), skaičius 2018 m. rugsėjo 1 d.			Panaudota ML lėšų iš viso*, Eur	Švietimo pagalbai mokyklose ir pedagoginę psichologinę pagalbą teikiančiose įstaigose	Dalis savivaldybės mokymo lėšose	Dalis bendrose švietimo pagalbai skirtose lėšose	1 mokiniui tenkančios švietimo pagalbai skirtos lėšos
	Besimokiusių pagal ikimokyklinio ugdymo programas	Besimokiusių pagal priešmokyklinio ugdymo programas	Besimokiusių pagal bendrojo ugdymo programas					
Marijampolės sav.	1835	569	6732	13,377,900.00	1,371,613.75	10.3	2.27	150.13
Mažeikių r. sav.	1941	599	6330	13,110,168.6	1,402,105.23	10.7	2.32	158.07
Molėtų r. sav.	404	108	1666	3,783,757.36	298,974.74	7.9	0.49	137.27
Neringos sav.	61	11	136	379,384.00	4,884.00	1.3	0.01	23.48
Pagėgių sav.	166	83	807	1,894,600.00	160,129.00	8.5	0.26	151.64
Pakruojo r. sav.	505	134	1936	4,653,500.00	393,028.00	8.4	0.65	152.63
Palangos m. sav.	619	179	1890	4,089,769.10	496,957.20	12.2	0.82	184.88
Panevėžio m. sav.	3544	932	10586	22,496,588.52	2,172,516.18	9.7	3.59	144.24
Panevėžio r. sav.	756	226	2926	6,906,512.60	625,199.67	9.1	1.03	159.98
Pasvalio r. sav.	618	199	2678	6,331,500.00	831,664.00	13.1	1.37	237.96
Plungės r. sav.	1119	328	3957	8,368,850.15	876,450.77	10.5	1.45	162.19
Prienų r. sav.	719	237	2544	6,103,215.71	538,052.77	8.8	0.89	153.73
Radviliškio r. sav.	987	296	4028	8,830,926.26	977,047.02	11.1	1.61	183.97
Raseinių r. sav.	850	295	3463	7,367,398.37	N.d.			
Rietavo sav.	200	84	850	1,936,800.00	156,928.30	8.1	0.26	138.38
Rokiškio r. sav.	722	183	3065	6,338,800.00	601,371.00	9.5	0.99	151.48
Skuodo r. sav.	394	140	1633	3,487,685.32	313,476.50	9.0	0.52	144.66
Šakių r. sav.	655	236	3096	6,941,999.70	735,811.00	10.6	1.22	184.55
Šalčininkų r. sav.	1034	279	3011	8,821,289.05	515,854.75	5.8	0.85	119.30
Šiaulių m. sav.	4478	1136	12997	28,702,315.11	3,092,552.96	10.8	5.11	166.17
Šiaulių r. sav.	1014	340	3360	8,232,196.59	876,027.79	10.6	1.45	185.84
Šilalės r. sav.	500	237	2820	5,482,200.00	287,012.00	5.2	0.47	80.69
Šilutės r. sav.	1396	385	4607	10,162,600.00	1,137,525.00	11.2	1.88	178.07
Širvintų r. sav.	451	145	1559	3,513,534.85	277,259.00	7.9	0.46	128.66
Švenčionių r. sav.	573	207	2370	5,741,500.00	533,444.00	9.3	0.88	169.35
Tauragės r. sav.	1147	354	4257	9,003,600.00	906,103.00	10.1	1.50	157.36
Telšių r. sav.	1197	401	4604	9,883,000.00	914,877.51	9.3	1.51	147.51
Trakų r. sav.	1025	324	3575	9,082,400.00	806,276.29	8.9	1.33	163.74
Ukmergės r. sav.	1146	285	3532	8,268,500.00	708,663.00	8.6	1.17	142.79
Utenos r. sav.	1129	304	3777	8,067,200.63	799,283.75	9.9	1.32	153.41
Varėnos r. sav.	470	175	2031	4,465,352.28	386,785.22	8.7	0.64	144.54
Vilkaviškio r. sav.	902	311	4339	9,412,790.99	938,189.98	10.0	1.55	168.98
Vilniaus m. sav.	27798	6733	68128	147,710,170.75	10,982,803.79	7.4	18.14	106.98
Vilniaus r. sav.	2250	844	7953	22,344,314.81	1,759,512.19	7.9	2.91	159.28
Visagino sav.	739	194	1803	4,485,500.00	432,670.00	9.6	0.71	158.14
Zarasų r. sav.	283	121	1357	2,966,545.20	298,706.50	10.1	0.49	169.62

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Savivaldybių mokymo lėšų panaudojimo 2019 m. ataskaita.

Akcentuotina, kad remiantis Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašu apskaičiuotos mokymo lėšos tikslinės dotacijos forma skiriamos savivaldybėms, o jos jas paskirsto vadovaudamosi aprašu savo nustatyta tvarka. Savivaldybėms yra palikta laisvė švietimo pagalbai mokyklose ir pedagoginę psichologinę pagalbą teikiančiose įstaigose skirtas lėšas tarp įstaigų skirstyti lanksčiai. Savivaldybės, atsižvelgdamos į lėšų poreikį, gali skirti papildomą finansavimą iš savivaldybių biudžetų.

Tyrėjų grupės nuomone, toks mokymo lėšų švietimo pagalbai mokyklose ir pedagoginę psichologinę pagalbą teikiančiose įstaigose apskaičiavimas ir skyrimas, neatskiriant, kokia jų dalis (nei bendrai, nei pagal atskiras sritis) turi būti skirta mokykloms, o kokia – pedagoginę psichologinę pagalbą teikiančioms įstaigoms, o jų paskirstymą perkeliant savivaldybių administracijoms, sumažina lėšų paskirstymo skaidrumą ir didina mokyklų ir tarnybų priklausomybę nuo savivaldybės atsakingų asmenų sprendimų. *Focus* grupių susitikimo metu buvo išsakyta nuomonė, kad tarnyboms skiriamos lėšų sumos priklauso nuo savivaldybių atstovų palankumo, todėl manytina, kad aiškesnis ir labiau unifikuotas lėšų skyrimo mechanizmas leistų padidinti valstybės biudžeto lėšų naudojimo skaidrumą ir aiškumą. Tyrėjų grupė įžvelgia ir tokio lėšų skirstymo privalumus, nes savivaldybės administracija geriausiai suvokia savivaldybės specifiką ir problemas, todėl gali švietimo pagalbai skirtas lėšas paskirstyti efektyviau.

Pažymėtina, kad prie švietimo pagalbos finansavimo gali būti priskiriama ir kiekvienais metais Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymu tvirtinama specialioji tikslinė dotacija savivaldybių mokykloms (klasėms arba grupėms), skirtoms šalies (regiono) mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, ir kitoms savivaldybėms perduotoms įstaigoms išlaikyti. Šios lėšos yra skiriamos specialiosioms mokykloms-daugiafunkciams centrams, specialiosioms mokykloms, pataisos namų klasėms, ligoninių mokykloms, sanatorinėms mokykloms, logopedinėms mokykloms, specialiojo ugdymo centrams, sporto gimnazijoms, suaugusiųjų ir jaunimo mokymo centrams ir kt. 3.1.4 lentelėje parodytas šios dotacijos pasiskirstymas tarp savivaldybių 2019 m. ir 2020 m.

3.1.4 lentelė. *Specialioji tikslinė dotacija savivaldybių mokykloms (klasėms arba grupėms), skirtoms šalies (regiono) mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, ir kitoms savivaldybėms perduotoms įstaigoms išlaikyti, tūkst. eurų*

Eil. Nr.	Savivaldybės ar įstaigos pavadinimas	2019 m.	2020 m.
1	Vilniaus miesto savivaldybė	2734.6	3015.2
2	Kauno miesto savivaldybė	2288.8	2393.2
3	Klaipėdos miesto savivaldybė	1068.1	1111.4
4	Šiaulių miesto savivaldybė	3943	4098.4
5	Panevėžio miesto savivaldybė	1842.6	1884.7
6	Alytaus miesto savivaldybė	150.7	153.3
7	Marijampolės savivaldybė	45.8	49.3
8	Druskininkų savivaldybė	87.4	93
9	Elektrėnų savivaldybė	71.7	72.2
10	Palangos miesto savivaldybė	180.2	205.4
11	Visagino savivaldybė	24.3	22.9
12	Akmenės rajono savivaldybė	479.2	449.5
13	Alytaus rajono savivaldybė	175.8	185.8
14	Anykščių rajono savivaldybė	24.3	25.3
15	Biržų rajono savivaldybė	25.4	30.6
16	Ignalinos rajono savivaldybė	7	7.2
17	Jonavos rajono savivaldybė	45.1	42.1
18	Joniškio rajono savivaldybė	161.6	158
19	Jurbarko rajono savivaldybė	12.8	9.6
20	Kaišiadorių rajono savivaldybė	302.6	321.8
21	Kauno rajono savivaldybė	86.3	45.3
22	Kazlų Rūdos savivaldybė	338.7	342.0
23	Kelmės rajono savivaldybė	343.7	397.0
24	Kėdainių rajono savivaldybė	534.4	532.5
25	Klaipėdos rajono savivaldybė	104.9	89.1
26	Kretingos rajono savivaldybė	34.8	37.3
27	Kupiškio rajono savivaldybė	43.9	44.9

Eil. Nr.	Savivaldybės ar įstaigos pavadinimas	2019 m.	2020 m.
28	Lazdijų rajono savivaldybė	30.1	28.8
29	Mažeikių rajono savivaldybė	512.3	555.4
30	Molėtų rajono savivaldybė	67.6	73.4
31	Pakruojo rajono savivaldybė	317.3	324.9
32	Pasvalio rajono savivaldybė	479.3	488.3
33	Plungės rajono savivaldybė	506	502.5
34	Prienų rajono savivaldybė	98.7	101.7
35	Radviliškio rajono savivaldybė	236.2	260.7
36	Raseinių rajono savivaldybė	293.4	275.8
37	Rokiškio rajono savivaldybė	123.7	122.1
38	Šakių rajono savivaldybė	433.6	452.7
39	Šalčininkų rajono savivaldybė	230.7	235.3
40	Šiaulių rajono savivaldybė	48	34.9
41	Šilalės rajono savivaldybė	22	24
42	Šilutės rajono savivaldybė	363.2	371.7
43	Skuodo rajono savivaldybė	16.2	18.1
44	Švenčionių rajono savivaldybė	28	33.8
45	Trakų rajono savivaldybė	40.7	51.9
46	Tauragės rajono savivaldybė	527.6	506.3
47	Telšių rajono savivaldybė	429.3	457.7
48	Ukmergės rajono savivaldybė	452.6	459.6
49	Utenos rajono savivaldybė	87.2	100.5
50	Varėnos rajono savivaldybė	66.8	66.2
51	Vilkaviškio rajono savivaldybė	291.6	282.1
52	Zarasų rajono savivaldybė	65.2	70.6
	Iš viso:	**20925.0**	**21716.0**

Šaltinis: LR švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymas „Dėl specialios tikslinės dotacijos savivaldybių mokykloms (klasėms arba grupėms), skirtoms šalies (regiono) mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, ir kitoms savivaldybėms perduotoms įstaigoms išlaikyti paskirstymo pagal savivaldybes patvirtinimo“ (2019 m. sausio 7 d. Nr. V-11; 2020 m. sausio 2 d. Nr. V-1).

2020 m. specialioji tikslinė dotacija išaugo 791 tūkst. eurų, jos apimtis padidėjo 36-ioms savivaldybėms, o sumažėjo 16-ai savivaldybių. Labiausiai jos apimtis padidėjo Vilniaus, Kauno ir Šiaulių miestų savivaldybėms, jų bendras padidėjimas sudaro 540,40 tūkst. eurų (280,6 tūkst.; 104,4 tūkst. ir 155,4 tūkst. eurų), arba 68,32 proc. bendro tikslinės dotacijos padidėjimo. Labiausiai šios dotacijos apimtis sumažėjo Kauno rajono (41 tūkst. eurų), Akmenės rajono (29,7 tūkst. eurų) ir Tauragės rajono (21,3 tūkst. eurų) savivaldybėse. 3.1.5 lentelėje parodytos dotacijos dydžių savivaldybėse padėties ir sklaidos charakteristikos. Savivaldybėms tenka labai skirtingos sumos – nuo 7 tūkst. eurų Ignalinos rajono savivaldybei ir 4 mln. eurų Šiaulių miesto savivaldybei. Pažymėtina, kad savivaldybių rodikliai nėra skirti palyginimui, nes skirtingose savivaldybėse esančios įstaigos aptarnauja ne vienos savivaldybės, neretai net ir visos šalies gyventojus, kuriems reikia specializuotų paslaugų.

3.1.5 lentelė. *Specialiosios tikslinės dotacijos savivaldybių mokykloms (klasėms arba grupėms), skirtoms šalies (regiono) mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, ir kitoms savivaldybėms perduotoms įstaigoms išlaikyti dotacijos dydžių savivaldybėse, padėties ir sklaidos charakteristikos*

Rodiklis	2019	2020
Minimali reikšmė	7.0	7.2
Maksimali reikšmė	3943.0	4098.4

Vidurkis	402.4	417.6
Standartinis nuokrypis	727.8	767.3
Variacijos koeficientas, proc.	180.9	183.7

Šios tikslinės dotacijos lėšų panaudojimą reglamentuoja Ūkio lėšų, skiriamų iš Lietuvos Respublikos atitinkamų metų valstybės biudžeto specialių tikslinių dotacijų savivaldybių biudžetams, skyrimo savivaldybių mokykloms (klasėms arba grupėms), skirtoms šalies (regiono) mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, metodika (patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. gruodžio 12 d. nutarimu Nr. 1516 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. rugpjūčio 20 d. nutarimo Nr. 776 redakcija).

Joje nurodyta, kad „ūkio lėšos skiriamos ir gali būti naudojamos mokyklos personalo (išskyrus darbuotojus, išlaikomus iš mokinio krepšelio lėšų) darbo užmokesčiui ir socialinio draudimo įmokoms, taip pat netiesiogiai su švietimo procesu susijusių prekių ir paslaugų įsigijimo išlaidoms, kurios būtinos mokykloms (klasėms arba grupėms) ir bendrabučiams išlaikyti ir negali būti padengiamos iš mokinio krepšelio lėšų: mokiniams maitinti (tik gyvenantiems bendrojo ugdymo mokyklos bendrabutyje pagal Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 36 straipsnio 6 dalį), medikamentams įsigyti (ir darbuotojų sveikatai tikrinti), ryšių paslaugoms, transportui išlaikyti, aprangai ir patalynei, spaudiniams įsigyti, komandiruotėms, komunalinėms paslaugoms (šildymui, elektros energijai, vandentiekiui ir kanalizacijai), ilgalaikio materialiojo ir nematerialiojo turto nuomai ir einamajam remontui, samdomų ekspertų, konsultantų paslaugoms apmokėti, kitoms prekėms ir paslaugoms įsigyti”. T. y. ši dotacija gali būti naudojama tik ūkiui išlaikyti ir prižiūrėti. Nepaisant to, kad šios dotacijos apimtis per metus viršija 20 mln. eurų ir atskiroms įstaigoms skiriama daugiau nei 0,5 mln. eurų (iki 1,3 mln. eurų), įstaigos jų negali naudoti ilgalaikiam turtui įsigyti.

Apibendrinant galima teigti, kad pedagoginės psichologinės pagalbos teikimas šalies ugdymo įstaigose ir šią pagalbą teikiančiose įstaigose didžiąja dalimi finansuojamas iš valstybės ir savivaldybių biudžetų. Lėšos iš valstybės biudžeto šiai sričiai skiriamos per tikslinę mokymo lėšų dotaciją, apskaičiuojamą savivaldybėms pagal nustatytą metodiką. Švietimo pagalbos lėšos, tenkančios vienam mokiniui, kasmet didėja dėl koeficientų bei bazinio dydžio, naudojamo lėšoms apskaičiuoti, didėjimo. Penkių didžiųjų miestų savivaldybės pasidalija daugiau nei 40 proc. visų švietimo pagalbai skirtų lėšų. Išryškėja ženklūs skirtumai tarp savivaldybių pagal vienam mokiniui tenkančias švietimo pagalbai skirtas lėšas – šie skirtumai susidaro dėl skirtingo vaikų, kuriems nustatyti specialieji ugdymosi poreikiai, skaičiaus.

3.2. ŠVIETIMO PAGALBĄ TEIKIANČIŲ ĮSTAIGŲ FINANSAVIMAS IR JŲ FINANSINĖS BŪKLĖS VERTINIMAS

Vertinant švietimo pagalbą teikiančių įstaigų finansavimą ir jų finansinę būklę, remtasi dviem pagrindinėmis įstaigų finansinėmis ataskaitomis – Finansinės būklės ataskaita (toliau FBA) ir Veiklos rezultatų ataskaita (toliau VRA). Kitos finansinių ataskaitų rinkinį sudarančios ataskaitos nebuvo analizuojamos, nes pasirinktos ataskaitos atspindi svarbiausius tyrėjų grupę dominančius aspektus: įstaigų valdomą ilgalaikį turtą, sukauptą trumpalaikį turtą, turto finansavimo šaltinius (tarp jų ir įsipareigojimus), įstaigų gaunamas pajamas ir jų šaltinius, sąnaudas, jų struktūrą, galutinį metinį įstaigos veiklos rezultatą.

Pažymėtina, kad abi ataskaitos, kaip ir bet kurios kitos finansinės ataskaitos, pasižymi tam tikrais ribotumais. Finansinės būklės ataskaita yra momentinė ataskaita, t. y. ji atspindi momentinius finansinius rodiklius, apskaičiuotus tam tikrą dieną. Tyrime orientuojamasi į 2018–2019 m. švietimo pagalbą teikiančių įstaigų finansinius rodiklius, todėl buvo įmanoma įvertinti metinius pokyčius, tokiu būdu bent dalinai išsprendžiant finansinės būklės ataskaitų statiškumo problemą. Veiklos rezultatų ataskaita atspindi ne momentinius, o

intervalinius rodiklius, tačiau ji pasižymi ribotumu dėl to, kad atspindi pajamas ir sąnaudas, o ne realias įplaukas ir išlaidas. Tačiau viešajame sektoriuje paprastai pajamų ir įplaukų bei sąnaudų ir išlaidų nesinchroniškumas yra nedidelis, todėl, tyrėjų grupės nuomone, ši ataskaita yra tinkama įstaigų gaunamų pajamų, patiriamų sąnaudų ir veiklos rezultato vertinimui atlikti.

Analizei naudotos 50 iš 54 įstaigų finansinės ataskaitos, nes dalies ataskaitų tyrėjų grupei nepavyko gauti jokiais būdais, nepaisant to, kad kiekvieno viešojo sektoriaus subjekto finansinės ataskaitos turi būti skelbiamos viešai. Į analizę nepateko Kauno rajono ŠC, Kėdainių ŠPT, Palangos ŠPT, Utenos ŠC. Nebuvo gauta Šalčininkų 2018 m. ir Panevėžio r. PPT bei Skuodo PPT 2019 m. ataskaitų, todėl vertinant švietimo pagalbą teikiančių įstaigų turtą ir jo finansavimo šaltinius 2018 m. naudotos 49, o 2019 m. vertintos 48 įstaigų ataskaitos.

3.2.1. Turtas ir jo finansavimo šaltiniai

2019 m. turto už daugiau nei 1 milijoną eurų turėjo Radviliškio ŠSPC ir Ukmergės ŠPT, jų turto vertė sudarė 2 736 394,26 ir 1 134 280,88 eurų. Šių įstaigų turto didžiąją dalį sudarė ilgalaikis turtas – pastatai, infrastruktūros ir kiti statiniai, nebaigta statyba ir išankstiniai mokėjimai. 10 įstaigų turto vertė viršijo 200 tūkst. eurų, tarp jų pateko 4 PPT – Trakų, Klaipėdos miesto, Vilniaus miesto, Šilutės ir Panevėžio miesto. Jų turto didžiąją dalį sudaro ilgalaikio turto elementas – pastatai. Pažymėtina, kad net 7 įstaigų – Šakių PPT, Kazlų Rūdos PPT, Rokiškio PPT, Šalčininkų PPT, Ignalinos rajono ŠPT, Širvintų PPT, Mažeikių PPT – turtas nesiekia net 15 tūkst. eurų. Nė viena iš šių įstaigų nevaldė pastatų, jų ilgalaikio turto vienintelis elementas buvo baldai ir biuro įranga, tačiau, pvz., Kazlų Rūdos PPT apskritai neturėjo jai priklausančio ilgalaikio turto, o Mažeikių ir Ignalinos rajono PPT turėjo baldų ir biuro įrangos už mažiau nei 200 eurų, ir tai buvo vienintelis jų ilgalaikis turtas. Daugiausiai ir mažiausiai turto turėjusios įstaigos ir 2018 m. iš esmės buvo tos pačios, tik 2018 m. 15 tūkst. eurų neviršijo ir Panevėžio rajono PPT turtas (2019 m. analizuoti FBA duomenų nebuvo galimybių).

Trumpalaikio turto įstaigos tiek 2018 m., tiek 2019 m. turėjo nedaug, jo apimtis neviršijo 100 tūkst. eurų. 2018 m. trumpalaikis turtas 50 tūkst. eurų viršijo 6-iose įstaigose, tarp jų buvo tik viena PPT – Vilniaus miesto, o jos trumpalaikis turtas buvo didžiausias tarp visų įstaigų. 2019 m. 50 tūkst. eurų trumpalaikio turto rodiklį viršijo tik 3 įstaigos ir nė viena iš jų nebuvo PPT: Radviliškio ŠSPC, Druskininkų ŠC, Kretingos rajono ŠC. Vilniaus miesto PPT trumpalaikis turtas 2018–2019 m. sumažėjo nuo 88190,39 iki 53427,70 eurų. Įstaigose, nepriklausomai nuo to, ar jose trumpalaikis turtas buvo santykinai didelis, ar santykinai mažas, jame vyravo per vienus metus gautinos sumos, o jose – gautinos finansavimo sumos ir sukauptos gautinos sumos. 2019 m. atsargų turėjo tik 23 įstaigos, 11-oje iš jų jos neviršijo 500 eurų. Daugiausia atsargų buvo sukaupusios Kretingos rajono ŠC, Vilniaus miesto PPT, Rokiškio PPT, ir jos apėmė tik vieną elementą – medžiagas, žaliavas ir ūkinį inventorių. Išskirtinai daug – už 21733,77 eurų – medžiagų, žaliavų ir ūkinio inventoriaus turėjo Kretingos rajono ŠC. 2018 m. ši įstaiga turėjo ir daugiausiai atsargų.

Vertinant švietimo pagalbą teikiančių įstaigų turto finansavimo šaltinius pastebėta, kad 2019 m. juose vyravo finansavimo sumos, o tarp jų šaltinių – valstybės biudžeto ir savivaldybės biudžeto lėšos. 2019 m. buvo tik 32 įstaigos, kuriose iš valstybės ir savivaldybių biudžeto finansuota turto dalis buvo didesnė nei finansuota iš Europos Sąjungos, užsienio valstybių ir tarptautinių organizacijų finansavimo sumų, ir 15 įstaigų, kuriose turto dalis, finansuota iš Europos Sąjungos, užsienio valstybių ir tarptautinių organizacijų finansavimo sumų, buvo didesnė nei bendra turto dalis, finansuota iš valstybės ir savivaldybių biudžetų. Ypatinga situacija buvo Lazdijų ŠC, kur visas turtas buvo finansuotas tik iš įsipareigojimų ir grynojo turto. 2018 m. situacija buvo kitokia: 29-iose įstaigose iš valstybės ir savivaldybių biudžeto finansuota turto dalis buvo didesnė nei finansuota iš

Europos Sąjungos, užsienio valstybių ir tarptautinių organizacijų finansavimo sumų, o 20-yje vyravo Europos Sąjungos, užsienio valstybių ir tarptautinių organizacijų lėšos.

Visos įstaigos tiek 2018 m., tiek 2019 m. turėjo įsipareigojimų, tačiau tik dvi iš jų – Telšių ŠC ir Lazdijų ŠC – 2019 m. turėjo ilgalaikių įsipareigojimų, o 2018 m. tokių nebuvo iš viso. Įstaigų trumpalaikiai įsipareigojimai siekė nuo 2 iki 89 tūkst. eurų, tačiau jie susidėjo iš sukauptų mokėtinų sumų (jose kaupiami atostoginiai darbuotojams), su darbo santykiais susijusių įsipareigojimų (juose atsispindi paskutinę metų dieną priskaitytas, bet neišmokėtas darbo užmokestis) ir nedidelių tiekėjams mokėtinų sumų.

Vertinant įstaigų grynąjį turtą matyti, kad 2019 m. tik viena iš įstaigų – Vilniaus miesto PPT – turėjo neigiamą sukauptą grynąjį turtą ir jis visas susikaupė per paskutinius metus. 2018 m. neigiamą grynąjį turtą turėjo Lazdijų ŠC ir Ignalinos ŠPT, tačiau per 2019 m. Ignalinos ŠPT gautas teigiamas perviršis „padengė“ 2018 m. neigiamą rodiklį, o Lazdijų ŠC grynojo turto pasikeitimą iš neigiamo į teigiamą nulėmė ženkliai išaugęs dalininkų kapitalas. Kaip dažniausiai būna valstybės ar savivaldybių biudžetinėse įstaigose, vertinamų įstaigų grynasis turtas yra nedidelis, kadangi grynąjį perviršį tokios įstaigos gali sukaupti tik iš kitų nei valstybės ar savivaldybių biudžetų finansavimo sumos pajamų. Nepanaudotos valstybės ar savivaldybės biudžeto lėšos turi būti grąžintos į biudžetą, jos negali tapti biudžetinių įstaigų perviršiu. Didžiausią grynąjį turtą 2019 m. pabaigoje turėjo sukaupusi Raseinių ŠPT – jis siekė 20 tūkst. eurų. 11-oje įstaigų grynasis turtas nesiekė nė 1000 eurų (10 iš šių įstaigų buvo PPT, vienintelė ne PPT tarp šių įstaigų buvo Biržų ŠPT).

Vertinant įstaigų turto finansavimo šaltinių struktūrą galima išskirti aiškią tendenciją – pagrindinis finansavimo šaltinis yra finansavimo sumos iš valstybės ir savivaldybių biudžetų, lėšos iš Europos Sąjungos, užsienio valstybių ir tarptautinių organizacijų bei finansavimo sumos iš kitų šaltinių. Tačiau, pvz., 2019 m. 13-os įstaigų finansavimo sumos sudarė mažiau nei pusę įstaigų turto finansavimo. 8 iš 13 įstaigų daugiau nei pusė turto buvo finansuojama iš įsipareigojimų, o 3 – Kazlų Rūdos PPT, Mažeikių PPT ir Širvintų PPT – įsipareigojimų dalis sudarė daugiau nei 80 proc. Tarp šių 13 įstaigų tik Lazdijų ŠC, Raseinių ŠPT, Tauragės PPT, Marijampolės PPT, Pasvalio ŠPT ir Alytaus miesto PPT apie trečdalis turto finansuota iš grynojo turto (t. y. dalininkų kapitalo ir per visą veiklos laikotarpį sukauptų grynųjų perviršių). Tokia situacija, kai didžioji dalis turto finansuojama iš įsipareigojimų, paprastai susiklosto tada, kai įstaiga turi labai mažai ar apskritai neturi jai priklausančio ilgalaikio turto, o trumpalaikis turtas susideda daugiausia iš sukauptų gautinų sumų, o įsipareigojimai – iš trumpalaikių sukauptų įsipareigojimų, t. y. apskaitoje kaupiama atostoginių darbuotojams suma, kartu kaupiant gautinas sumas, nes darbo užmokestis darbuotojams mokamas iš valstybės, savivaldybių biudžeto lėšų ar kitų finansavimo sumų.

3.2.2. Pajamos ir jų struktūra pagal šaltinius

Vertinant švietimo pagalbą teikiančių įstaigų pajamas matyti, kad ir 2018 m., ir 2019 m. daugiausia pajamų gavo Radviliškio ŠSPC (2018 m. – 1403629 eurus, 2019 – 1639036 eurus), o tarp grynųjų PPT pirmauja didžiųjų miestų tarnybos – Vilniaus, Klaipėdos, Kauno, Šiaulių ir Panevėžio PPT. Šios didžiųjų miestų tarnybos kasmet gauna apie 250–850 tūkst. eurų pajamų, tačiau vertinant jų struktūrą įvairiais lygiais galima įžvelgti ženklių skirtumų tarp šių tarnybų. 3.2.2.1 lentelėje parodyta tarnybų pajamų struktūra pagal stambiuosius straipsnius – finansavimo pajamas ir pagrindinės veiklos kitas pajamas. Šiuo požiūriu didžiųjų miestų PPT yra labai panašios – beveik 100 proc. pajamų jos gauna iš finansavimo pajamų, šiek tiek išsiskiria tik Klaipėdos miesto PPT, 2018 m. 2,80 proc. pajamų gavusi iš kitos veiklos, 2019 m. ši dalis padidėjo iki 4,46 proc.

3.2.2.1 lentelė. *Didžiųjų miestų PPT pajamų struktūra 2018 m. ir 2019 m.*

2018 m.					
Straipsniai	Vilniaus miesto PPT	Klaipėdos miesto PPT	Kauno miesto PPT	Šiaulių miesto PPT	Panevėžio miesto PPT
PAGRINDINĖS VEIKLOS PAJAMOS	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
FINANSAVIMO PAJAMOS	100.00	97.20	99.93	99.78	99.98
PAGRINDINĖS VEIKLOS KITOS PAJAMOS	0.00	2.80	0.07	0.22	0.02
2019 m.					
Straipsniai	Vilniaus miesto PPT	Klaipėdos miesto PPT	Kauno miesto PPT	Šiaulių miesto PPT	Panevėžio miesto PPT
PAGRINDINĖS VEIKLOS PAJAMOS	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
FINANSAVIMO PAJAMOS	99.19	95.54	99.91	99.39	99.63
PAGRINDINĖS VEIKLOS KITOS PAJAMOS	0.81	4.46	0.09	0.61	0.37

Vertinant pagrindinės pajamų dalies – finansavimo pajamų struktūrą (žr. 3.2.2.2 lentelę) – matyti, kad visų didžiųjų miestų, išskyrus Klaipėdą, 2018 m. finansavimo pajamose ¾ ir daugiau finansavimo pajamų sudarė valstybės biudžeto lėšos, t. y. lėšos, kurios tarnyboms perskirstomos iš savivaldybėms skiriamų mokymo lėšų. 2019 m. situacija pasikeitė Panevėžio miesto PPT, kur finansavimo pajamose ėmė dominuoti pajamos ne iš valstybės, o iš savivaldybės biudžeto. Vertinant šių dviejų straipsnių pokyčius galima pastebėti, kad pajamos iš valstybės biudžeto Panevėžio PPT nuo 2018 m. iki 2019 m. sumažėjo 69,1 tūkst. eurų, arba 33 proc., o pajamos iš savivaldybės biudžeto išaugo 106,3 tūkst. eurų, arba 236 proc. Klaipėdos PPT pajamos iš valstybės biudžeto išaugo 86,3 tūkst. eurų, arba 32 proc., o pajamos iš savivaldybės biudžeto sumažėjo 5,4 tūkst. eurų, arba 1,5 proc. Kitų PPT pajamų iš valstybės biudžeto dalis, nors ir neženkliai, bet padidėjo. Pažymėtina, kad vienintelė Vilniaus PPT gavo ženklesnių pajamų iš ES, užsienio valstybių, tarptautinių organizacijų lėšų ir iš kitų finansavimo šaltinių.

3.2.2.2 lentelė. *Didžiųjų miestų PPT finansavimo pajamų struktūra 2018 m. ir 2019 m.*

2018 m.					
Straipsniai	Vilniaus miesto PPT	Klaipėdos miesto PPT	Kauno miesto PPT	Šiaulių miesto PPT	Panevėžio miesto PPT
FINANSAVIMO PAJAMOS	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
Iš valstybės biudžeto	73.20	42.31	86.24	76.74	81.87
Iš savivaldybių biudžetų	19.74	55.82	13.59	23.18	17.65
Iš ES, užsienio valstybių ir tarptautinių organizacijų lėšų	3.71	0.58	0.00	0.05	0.43
Iš kitų finansavimo šaltinių	3.35	1.29	0.17	0.03	0.04
2019 m.					
Straipsniai	Vilniaus miesto PPT	Klaipėdos miesto PPT	Kauno miesto PPT	Šiaulių miesto PPT	Panevėžio miesto PPT
FINANSAVIMO PAJAMOS	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
Iš valstybės biudžeto	81.99	49.83	87.46	78.90	47.59
Iš savivaldybių biudžetų	13.42	49.03	12.46	21.05	51.47

Iš ES, užsienio valstybių ir tarptautinių organizacijų lėšų	0.00	1.00	0.01	0.01	0.38
Iš kitų finansavimo šaltinių	4.59	0.14	0.08	0.04	0.57

Vertinant didžiųjų miestų pajamų iš valstybės ir savivaldybių biudžetų santykį matyti panaši situacija kaip ankstesnėje lentelėje, kadangi tik Vilniaus PPT gauna ženklesnių finansavimo pajamų iš kitų šaltinių. Kaip jau buvo minėta anksčiau, Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos apraše yra nurodyti koeficientai, pagal kuriuos apskaičiuojamos lėšos švietimo pagalbai mokyklose ir pedagoginę psichologinę pagalbą teikiančiose įstaigose. Tačiau šių lėšų suma apskaičiuojama pagal ugdymo įstaigų mokinių skaičių, o bendroje sumoje nėra išskiriama suma pedagoginę psichologinę pagalbą teikiančioms įstaigoms – šią sumą pagal savivaldybių vietiniuose dokumentuose patvirtintas metodikas nustato savivaldybių atsakingi skyriai. Kaip minėjo *focus* grupėse dalyvavę pedagoginę psichologinę pagalbą teikiančių įstaigų vadovai, skiriamas finansavimas labai priklauso nuo santykių su savivaldybės administracija „gerumo“, ką ir atspindi toks nevienodas finansavimo pajamų iš valstybės ir savivaldybių biudžetų santykis net ir tarp didžiųjų miestų PPT (žr. 3.2.2.3 lentelę).

3.2.2.3 lentelė. *Didžiųjų miestų PPT pajamų iš valstybės ir savivaldybių biudžetų santykis 2018 m. ir 2019 m.*

2018 m.					
Straipsniai	Vilniaus miesto PPT	Klaipėdos miesto PPT	Kauno miesto PPT	Šiaulių miesto PPT	Panevėžio miesto PPT
FINANSAVIMO PAJAMOS IŠ VALSTYBĖS IR SAVIVALDYBIŲ BIUDŽETŲ	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
Iš valstybės biudžeto	78.76	43.11	86.39	76.80	82.26
Iš savivaldybių biudžetų	21.24	56.89	13.61	23.20	17.74
2019 m.					
Straipsniai	Vilniaus miesto PPT	Klaipėdos miesto. PPT	Kauno miesto PPT	Šiaulių miesto PPT	Panevėžio miesto PPT
FINANSAVIMO PAJAMOS IŠ VALSTYBĖS IR SAVIVALDYBIŲ BIUDŽETŲ	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
Iš valstybės biudžeto	85.94	50.40	87.53	78.94	48.04
Iš savivaldybių biudžetų	14.06	49.60	12.47	21.06	51.96

Mažiausias pajamas 2018 m. ir 2019 m. gavo Širvintų PPT, nors per vienus metus jos pajamos padidėjo daugiau nei dvigubai. 3.2.2.4 lentelėje parodytos tarnybos, pagal pajamas 2018 m. ir 2019 m. patekusios į paskutinį septynetą. Nors jų vieta skirtingais metais šiek tiek skyrėsi, tačiau dėl to, kad Šalčininkų ir Skuodo PPT buvo gautos tik vienų metų ataskaitos (ir tais metais jos papuolė į paskutinį trejetuką pagal gautas pajamas), ir dėl duomenų palyginamumo 2018 m. ir 2019 m. detalesnio atvaizdavimo buvo pasirinktos minėtos tarnybos.

Dauguma mažiausias pajamas gavusių tarnybų pasižymėjo tuo, kad visas ar beveik visas jų pajamas 2018 m. ir 2019 m. sudarė finansavimo pajamos (žr. 3.2.2.4 lentelę). Šiek tiek skyrėsi tik Ignalinos ŠPT, apie 5 proc. pajamų gavusi kitų pajamų pavidalu. Kuo platesnė įstaigos veiklos sritis, tuo daugiau galimybių uždirbti kitų pajamų, todėl ŠPT, ŠC ar kitos įstaigos jų gali uždirbti daugiau nei grynosios PPT.

3.2.2.4 lentelė. *Mažiausią finansavimą gaunančių PPT pajamų struktūra 2018 m. ir 2019 m*.

2018 m.					
Straipsniai	Širvintų PPT	Ignalinos rajono ŠPT	Kazlų Rūdos PPT	Kelmės PPT	Akmenės PPT
PAGRINDINĖS VEIKLOS PAJAMOS	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
FINANSAVIMO PAJAMOS	100.00	94.89	99.79	100.00	100.00
PAGRINDINĖS VEIKLOS KITOS PAJAMOS	0.00	5.11	0.21	0.00	0.00
2019 m.					
Straipsniai	Širvintų PPT	Ignalinos rajono ŠPT	Kazlų Rūdos PPT	Kelmės PPT	Akmenės PPT
PAGRINDINĖS VEIKLOS PAJAMOS	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
FINANSAVIMO PAJAMOS	100.00	94.68	99.65	100.00	100.00
PAGRINDINĖS VEIKLOS KITOS PAJAMOS	0.00	5.32	0.35	0.00	0.00

Vertinant finansavimo pajamų struktūrą (žr. 3.2.2.5 lentelę) matyti, kad tik Kelmės PPT ir tik 2018 m. iš valstybės biudžeto gavo daugiau nei 80 proc. finansavimo pajamų. Pažymėtina, kad šiuo metu galiojantis Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašas buvo patvirtintas tik 2018 m. liepos 11 d. ir jo priedas su lėšų apskaičiavimo koeficientais įsigaliojo tik nuo 2019 m. sausio 1 d. 2019 m. finansavimo pajamų ir jų struktūros palyginimas leidžia įvertinti, kaip metodikos pakeitimas paveikė mažiausią finansavimą gaunančių tarnybų finansavimo pajamas. 2019 m., kai jau nuo metų pradžios galiojo naujoji metodika, ženkliai pasikeitė Kazlų Rūdos ir Kelmės PPT iš valstybės biudžeto gaunamų pajamų dalis. 2019 m. mažiausias pajamas gaunančių tarnybų finansavimo pajamų struktūra supanašėjo ir iš valstybės biudžeto jos gavo nuo trečdalio iki pusės savo finansavimo pajamų.

2018 m. 4 iš 5, o 2019 m. visos 5 mažiausią finansavimą gavusios tarnybos gavo ir finansavimo pajamas iš ES, užsienio valstybių ir tarptautinių organizacijų lėšų, tik jų dalys buvo gana skirtingos. Širvintų PPT, Ignalinos ŠPT ir Akmenės PPT iš šių šaltinių gautos pajamos nesiekė net 2 proc. bendros finansavimo pajamų sumos, Kazlų Rūdos PPT ši dalis sudarė beveik 5 proc., o Kelmės PPT – 8,42 proc. Tai rodo, kad šios PPT vykdo ES ir kt. fondų finansuojamus projektus.

3.2.2.5 lentelė. *Mažiausią finansavimą gaunančių PPT finansavimo pajamų struktūra 2018 m. ir 2019 m.*

2018 m.					
Straipsniai	Širvintų PPT	Ignalinos rajono ŠPT	Kazlų Rūdos PPT	Kelmės PPT	Akmenės PPT
FINANSAVIMO PAJAMOS	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
Iš valstybės biudžeto	52.17	29.41	60.96	86.92	35.59
Iš savivaldybių biudžetų	46.59	69.94	38.94	9.62	61.97
Iš ES, užsienio valstybių ir tarptautinių organizacijų lėšų	1.24	0.65	0.00	3.24	2.29
Iš kitų finansavimo šaltinių	0.00	0.00	0.10	0.22	0.15
2019 m.					
Straipsniai	Širvintų PPT	Ignalinos rajono ŠPT	Kazlų Rūdos PPT	Kelmės PPT	Akmenės PPT

FINANSAVIMO PAJAMOS	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
Iš valstybės biudžeto	51.65	32.13	43.79	54.87	40.92
Iš savivaldybių biudžetų	47.29	66.70	51.19	36.66	56.87
Iš ES, užsienio valstybių ir tarptautinių organizacijų lėšų	1.06	1.17	4.61	8.42	1.89
Iš kitų finansavimo šaltinių	0.00	0.00	0.41	0.05	0.33

Siekiant išgryninti vaizdą, kaip pasikeitė mažiausią finansavimą gaunančių PPT pajamos iš valstybės ir savivaldybių biudžetų įsigaliojus Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašui, tikslinga įvertinti šių tarnybų pajamų iš valstybės ir savivaldybių biudžetų santykį (žr. 3.2.2.6 lentelę). Širvintų PPT, Ignalinos ŠPT ir Akmenės PPT šių pajamų santykis pasikeitė nežymiai, Kazlų Rūdos PPT santykis nuo 1,5:1 pasikeitė į beveik 1:1, o Kelmės PPT šių pajamų santykis, 2018 m. buvęs 9:1, 2019 m. pasikeitė į 1,5:1.

3.2.2.6 lentelė. *Mažiausią finansavimą gaunančių PPT pajamų iš valstybės ir savivaldybių biudžetų santykis 2018 m. ir 2019 m.*

2018 m.					
Straipsniai	Širvintų PPT	Ignalinos rajono ŠPT	Kazlų Rūdos PPT	Kelmės PPT	Akmenės PPT
FINANSAVIMO PAJAMOS IŠ VALSTYBĖS IR SAVIVALDYBIŲ BIUDŽETŲ	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
Iš valstybės biudžeto	52.82	29.60	61.02	90.03	36.48
Iš savivaldybių biudžetų	47.18	70.40	38.98	9.97	63.52
2019					
Straipsniai	Širvintų PPT	Ignalinos rajono ŠPT	Kazlų Rūdos PPT	Kelmės PPT	Akmenės PPT
FINANSAVIMO PAJAMOS IŠ VALSTYBĖS IR SAVIVALDYBIŲ BIUDŽETŲ	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
Iš valstybės biudžeto	52.20	32.51	46.11	59.94	41.84
Iš savivaldybių biudžetų	47.80	67.49	53.89	40.06	58.16

Kelmės PPT, kurios pajamų iš valstybės ir savivaldybių biudžetų santykis nuo 2018 m. iki 2019 m. pasikeitė labiausiai, iš valstybės biudžeto gaunamos pajamos sumažėjo 17,2 tūkst. eurų, arba 24 proc., o iš savivaldybės biudžeto padidėjo 29,1 tūkst. eurų, arba 361 proc. (nuo 8050,37 iki 37109,03 eurų). Dera pažymėti, kad bendra finansavimo pajamų suma išaugo 4-iose iš 5 mažiausias pajamas gavusių tarnybų. Kaip jau buvo minėta, ženklus pajamų augimas, net 142,4 proc., buvo užfiksuotas Širvintų PPT. Pajamos taip pat augo Kelmės PPT (21 proc.), Akmenės PPT (18,6 proc.) ir Kazlų Rūdos PPT (14,3 proc.). Tarp jų, be jau minėtos Kelmės PPT, ženklus pajamų iš valstybės biudžeto sumažėjimas (18,0 proc.) vyko Kazlų Rūdos PPT, o savivaldybės biudžeto pajamos ten padidėjo (50,1 proc.). Akmenės PPT augo pajamos tiek iš valstybės biudžeto (36,4 proc.), tiek iš savivaldybės biudžeto (8,8 proc.). Ypač ženklus finansavimo pajamų padidėjimas vyko Širvintų PPT, joje pajamos iš valstybės biudžeto išaugo 140 proc., o pajamos iš savivaldybės biudžeto išaugo 146 proc. Vis dėlto toks pajamų augimas neleido šiai tarnybai pakilti iš paskutinės vietos pagal gaunamas pajamas. Pajamos mažėjo Ignalinos rajono ŠPT, tačiau sumažėjimas sudarė vos 3,6 proc., buvo ir labai nedidelis atskirų rūšių finansavimo pajamų kitimas.

Vertinant visų švietimo pagalbą teikiančių įstaigų gaunamų pajamų iš valstybės ir savivaldybės biudžeto pajamų santykį galima pastebėti ženklius skirtumus. Tarp 20 tarnybų, kurių santykis 2018 m. buvo mažiausias,

yra tik viena PPT – Akmenės, kurios santykis yra 36:64. Tarp 18 tarnybų, iš valstybės biudžeto gavusių daugiau pajamų nei iš savivaldybės biudžeto, buvo tik 2 negrynosios PPT. Pastebėtina, kad tarp jų pateko ne tik anksčiau aptartos didžiųjų miestų tarnybos (išskyrus Klaipėdos miestą), bet ir Alytaus miesto, Marijampolės, Mažeikių PPT, didžiųjų miestų rajonų tarnybos – Vilniaus ir Panevėžio (Kauno r. tarnybos ataskaitos nebuvo gautos, todėl į analizę nepateko). 2019 m. tarp 20 mažiausią santykį turinčių tarnybų jau nebepateko nė viena PPT, o vienetą viršijančiu valstybės biudžeto pajamų ir savivaldybės biudžeto pajamų santykiu pasižyminčių tarnybų bebuvo 14: tarp jų buvo tik viena ne PPT – Biržų ŠPC. Pagal didžiausią iš valstybės biudžeto gaunamų pajamų dalį (vertinant bendrą biudžeto pajamų sumą) 2019 m. galima daryti prielaidą, kad joms buvo naudingiausias metodikos, pagal kurią skaičiuojamos lėšos švietimo pagalbai teikti, pasikeitimas. 2019 m. buvo 8 tarnybos, iš valstybės biudžeto gavusios 2–7 kartus daugiau pajamų nei iš savivaldybių biudžeto. 3.2.2.7 lentelėje parodyti šių tarnybų gautų pajamų iš valstybės ir savivaldybės biudžeto pokyčiai nuo 2018 m. iki 2019 m.

3.2.2.7 lentelė. *PPT, 2019 m. iš valstybės biudžeto gavusios dvigubai ir daugiau pajamų nei iš savivaldybės biudžeto*

	Kauno m. PPT	Vilniaus m. PPT	Marijam-polės PPT	Šiaulių m. PPT	Vilniaus r. PPT	Alytaus m. PPT	Mažeikių PPT	Rokiškio PPT
Dalis vertinant bendras pajamas iš valstybės ir savivaldybių biudžetų 2019 m. proc.								
Iš valstybės biudžeto	87.53	85.94	81.84	78.94	79.60	74.75	73.52	66.24
Iš savivaldybių biudžetų	12.47	14.06	18.16	21.06	20.40	25.25	26.48	33.76
Pokytis, lyginant su 2018 m., eurais								
Iš valstybės biudžeto	120420.40	11744.38	37531.39	58021.53	42277.00	22652.82	18324.91	11759.99
Iš savivaldybių biudžetų	11146.52	-69762.83	9147.89	7873.90	9728.00	1540.62	1700.31	666.79
Pokytis, lyginant su 2018 m., proc.								
Iš valstybės biudžeto	30.25	1.74	41.54	26.85	39.63	18.06	18.50	19.67
Iš savivaldybių biudžetų	17.77	-38.25	47.57	12.06	34.21	3.18	4.19	1.86

Kaip matyti iš lentelės duomenų, visos aštuonios PPT 2019 m. gavo daugiau pajamų iš valstybės biudžeto nei 2018 m. Ypač ženklus padidėjimas buvo Kauno miesto PPT: ten šios pajamos išaugo 120,4 tūkst. eurų (30 proc.). Apie 40 proc. pajamos iš valstybės biudžeto išaugo Marijampolės ir Vilniaus rajono PPT. Negalima vienareikšmiškai teigti, kad šiuos pokyčius lėmė tik metodikos pakeitimas, kadangi, kaip jau buvo minėta, savivaldybės mokymo lėšas skirsto pagal vidiniais teisiniais dokumentais patvirtintas metodikas.

3.2.3. Sąnaudos ir jų struktūra

Vertinant švietimo pagalbą teikiančių įstaigų sąnaudų struktūrą pastebėta, kad 2018 m. ir 2019 m. visose įstaigose didžiausią sąnaudų dalį sudarė darbo užmokesčio ir socialinio draudimo sąnaudos. Vidutiniškai jos 2018 m. sudarė 78,45 proc., 2019 m. – 79,52 proc. Tačiau šie vidurkiai nepakankamai reprezentuoja tiriamą visumą, kadangi duomenų sklaida tais metais buvo gana didelė: standartinis nuokrypis 2018 m. sudarė 12,41 proc. p., o 2019 m. – 12,69 proc. p. 2018 m. buvo 9 tarnybos, kuriose ši dalis viršijo 90 proc., 2019 m. tokių buvo 12. Pažymėtina, kad abiem laikotarpiais tarp šių tarnybų buvo visų penkių didmiesčių tarnybos, t. y. 9 iš 10 išleidžiamų eurų jose buvo skirti darbo užmokesčiui. Abiem laikotarpiais šiuo požiūriu pirmavo Šiaulių miesto PPT, kur darbo užmokesčio sąnaudos siekė beveik 98 proc. visų sąnaudų.

Ženklūs skirtumai matyti lyginant tarnybas pagal komunalinių paslaugų ir ryšių išlaidas: jos svyruoja nuo 0 iki 8 proc. Daugiausia šių sąnaudų patyrė Kaišiadorių ŠSPC, o 10-yje tarnybų jos 2019 m. nesiekė net 1 proc. Tarnybų vadovų *focus* grupėje buvo išsakytas pastebėjimas, kad kai kurios tarnybos turi joms priskirtas nemažas ir komunalinėms paslaugoms imlias patalpas, kurioms išlaikyti tarnybos yra priverstos skirti nemažas pinigų sumas.

Svarbus aspektas yra tai, kad, nepaisant to, jog tarnybų atliekamos funkcijos reikalauja nuolatinio darbuotojų žinių atnaujinimo ir kvalifikacijos kėlimo, jų sąnaudose kvalifikacijos kėlimo sąnaudos sudaro labai mažas dalis. 2018 m. 39 tarnybos šiai sričiai skyrė mažiau nei 1 proc. sąnaudų, 2019 m. tokių tarnybų buvo net 43. Kadangi įmanomos situacijos, kai kvalifikacijos kėlimo sąnaudos „pasislepia“ po komandiruočių išlaidomis (kai kvalifikacijos kėlimo renginiai vyksta kituose miestuose ar net šalyse ir trunka ne vieną dieną), tikslinga palyginti ir šios rūšies išlaidas. Vis dėlto šios sąnaudos 2018 m. nesiekė 1 proc. 42 įstaigose, o 2019 m. – net 46 įstaigose. Todėl daroma išvada, kad švietimo pagalbą teikiančios įstaigos kvalifikacijai kelti skiria nepakankamai lėšų.

Pažymėtina, kad kai kurios įstaigos nemažą savo sąnaudų dalį skiria prekėms ir paslaugoms įsigyti, kurios Veiklos rezultatų ataskaitose atsispindi Kitų paslaugų sąnaudų ir Kitų sąnaudų eilutėse. Į jas traukiamos prekių ir paslaugų sąnaudos, nepriskiriamos nė vienai iš kitų 12 eilučių pagal ataskaitos klasifikaciją. 2018 m. buvo 19 įstaigų, o 2019 m. – 16 įstaigų, kuriose Kitų paslaugų sąnaudos viršijo 10 proc. 20 proc. ribą 2018 m. viršijo viena, 2019 m. – trys įstaigos. Norint įvertinti šių sąnaudų paskirtį, neužtenka vien veiklos rezultatų ataskaitų: tam reikia detalesnės vidinės apskaitos informacijos, todėl čia tiesiog konstatuojamas faktas apie jų dydį.

Apibendrinant galima teigti, kad tarp švietimo pagalbą teikiančių įstaigų daugiau turto turi ne pedagoginės psichologinės tarnybos, o įstaigos, kuriose pedagoginė psichologinė pagalba yra tik viena iš jų atliekamų funkcijų. Tarp įstaigų turto finansavimo šaltinių vyravo finansavimo sumos, o tarp jų šaltinių – valstybės biudžeto ir savivaldybės biudžeto lėšos. Daugiausia pajamų analizuojamu laikotarpiu gavo Radviliškio, o tarp grynųjų PPT pirmauja didžiųjų miestų tarnybos – Vilniaus, Klaipėdos, Kauno, Šiaulių ir Panevėžio PPT. Šios didžiųjų miestų tarnybos kasmet gauna apie 250–850 tūkst. eurų pajamų. Pagal stambiuosius straipsnius – finansavimo pajamas ir pagrindinės veiklos kitas pajamas – stambiųjų miestų PPT yra labai panašios: beveik 100 proc. pajamų jos gauna iš finansavimo pajamų, jose vyrauja valstybės biudžeto lėšos.

Dauguma mažiausias pajamas gavusių tarnybų pasižymėjo tuo, kad visas ar beveik visas jų pajamas sudarė finansavimo pajamos. Įsigaliojus naujajam Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašui mažiausias pajamas gaunančių tarnybų finansavimo pajamų struktūra supanašėjo ir iš valstybės biudžeto jos gavo nuo trečdalio iki pusės savo finansavimo pajamų. Mažiausią finansavimą gavusios tarnybos gavo finansavimo pajamas iš ES, užsienio valstybių ir tarptautinių organizacijų lėšų – tai rodo, kad šios PPT vykdo ES ir kt. fondų finansuojamus projektus.

Visose įstaigose didžiausią sąnaudų dalį sudarė darbo užmokesčio ir socialinio draudimo sąnaudos. Visų penkių didmiesčių tarnybose 9 iš 10 išleidžiamų eurų buvo skirti darbo užmokesčiui. Šiuo požiūriu pirmavo Šiaulių miesto PPT, kur darbo užmokesčio sąnaudos siekė beveik 98 proc. visų sąnaudų. Kvalifikacijos kėlimo sąnaudos sudaro labai mažas dalis: 2018 m. 39 tarnybos šiai sričiai skyrė mažiau nei 1 proc. sąnaudų, 2019 m. tokių tarnybų buvo net 43. Komandiruočių sąnaudos daugumoje įstaigų taip pat nesiekė net 1 proc.

3.2.4. Švietimo pagalbos paslaugų vidutinės sąnaudos

Norint įvertinti visas švietimo pagalbos paslaugų švietimo pagalbą teikiančių tarnybų sąnaudas reikėtų turėti tikslią informaciją apie darbuotojų, teikiančių šias paslaugas, darbo užmokesčio sąnaudas, komandiruočių sąnaudas, papildomą informaciją apie patalpų, kuriose šios paslaugos teikiamos, išlaikymą. Kadangi net ir PPT

dirba darbuotojai, tiesiogiai nesusiję su tokių paslaugų teikimu, šios informacijos neįmanoma išskirti iš finansinių ataskaitų, o veiklos ataskaitose pateikiama nepakankamai informacijos apie finansinius rodiklius. Todėl, vertinant vidutines vienos suteiktos paslaugos sąnaudas, buvo remtasi tik informacija iš tarnybų veiklos ataskaitų apie pedagoginę ir psichologinę pagalbą teikiančių darbuotojų skaičių ir jų kategoriją. Kadangi darbo užmokesčiai gali varijuoti net ir tos pačios kategorijos ribose, priklausomai nuo darbo stažo, skaičiavimams atlikti naudotas vidutinis kiekvienos kategorijos darbo užmokestis. Skaičiuojant atsižvelgta tik į bendrą specialistų suteiktų paslaugų skaičių, nevertinant atskirai psichologų, specialiųjų pedagogų ir socialinių pedagogų teikiamų paslaugų sąnaudų, kadangi tie patys specialistai dar teikia ir jungtines paslaugas, todėl jų darbo užmokesčio sąnaudas nėra teisinga priskirti tik prie atskiros srities paslaugų sąnaudų.

3.2.4.1 lentelėje parodytos vidutinės vienos suteiktos paslaugos sąnaudos pagal savivaldybių tarnybas. Tyrėjams buvo nepasiekiama informacija apie dviejų tarnybų suteiktų paslaugų skaičių ir jose dirbančius specialistus. Dviejų tarnybų suteiktų paslaugų skaičius buvo žinomas, tačiau negauta informacijos apie specialistų darbo užmokestį.

3.2.4.1 lentelė. *Vidutinės vienos suteiktos paslaugos sąnaudos 2019 m.*

Savivaldybės PPT / ŠPT	Etatų skaičius	PPT specialistų suteiktos paslaugos (vnt.)	Darbo užmokesčio sąnaudos / 1 suteikta paslauga (Eur)
Akmenės r.	4	6112	9.27
Alytaus m. ir r.	7.25	10273	10.74
Anykščių r.	3.5	6185	8.00
Biržų r.	5.5	8146	9.76
Druskininkų m.	4.55	7089	9.25
Elektrėnų r.	3.4	2278	Nėra duomenų
Ignalinos r.	1.75	2221	12.95
Jonavos r.	7.5	6510	15.51
Joniškio r.	3.75	5955	9.32
Jurbarko r.	3.25	11759	3.81
Kaišiadorių r.	3.5	5016	14.15
Kauno m.	16	25392	9.97
Kauno r.	6	11400	8.60
Kazlų Rūdos r.	3	6447	6.14
Kėdainių r.	5.5	5572	14.71
Kelmės r.	4	10368	6.49
Klaipėdos m.	33	62568	7.44
Klaipėdos r.	9.25	8982	14.79
Kretingos r.	7.75	10207	10.73
Kupiškio r.	3.7	4688	10.70
Lazdijų r.	3	5190	7.95
Marijampolės r.	6	11754	7.64
Mažeikių r.	6.15	6882	13.55
Molėtų r.	5.25	6263	9.51
Pakruojo r.	4	4824	11.21
Palangos m.	3.25	2080	22.89
Panevėžio m.	13	18668	Nėra duomenų
Panevėžio r.	5.25	6500	12.47
Pasvalio r.	6	5820	15.01
Plungės r.	6.03	16836	4.74
Prienų r.	4	4644	12.78
Radviliškio r.	3.75	4954	10.54

Savivaldybės PPT / ŠPT	Etatų skaičius	PPT specialistų suteiktos paslaugos (vnt.)	Darbo užmokesčio sąnaudos / 1 suteikta paslauga (Eur)
Raseinių r.	11.5	10902	14.58
Rokiškio r.	7	18004	5.40
Skuodo r.	2.75	5176	7.28
Šakių r.	4.5	3663	15.84
Šalčininkų r.	4	16400	3.41
Šiaulių m.	15.75	21121	10.95
Šiaulių r.	8.65	13771	5.11
Šilalės r.	4	5428	10.21
Šilutės r.	7.75	36169	2.92
Širvintų r.	1.65	949	24.93
Švenčionių r.	1.75	4597	5.38
Tauragės r.	4.25	5313	11.40
Telšių r.	4.4	8496	8.44
Trakų r.	8.7	Nėra duomenų	Nėra duomenų
Ukmergės r.	7	9632	10.13
Utenos r.	6	13530	6.74
Varėnos r.	4.25	2431	25.90
Vilkaviškio r.	3	1263	47.54
Vilniaus m.	60.75	Nėra duomenų	Nėra duomenų
Vilniaus r.	6.5	7319	13.86
Visagino m.	4	1936	37.52
Zarasų r.	1.5	3725	5.95

Remiantis apskaičiuotomis vidutinėmis vienos suteiktos paslaugos sąnaudomis ir jų padėties ir sklaidos charakteristikomis (žr. 3.2.4.2 lentelę) nustatyta, kad vienos paslaugos darbo užmokesčio sąnaudos ženkliai skiriasi. Pavyzdžiui, Šilutės rajono tarnyboje jos sudarė 2,92 euro, Vilkaviškio rajone siekė net 47,54 euro.

3.2.4.2 lentelė. *Vidutinių vienos suteiktos paslaugos sąnaudų 2019 m. padėties ir sklaidos charakteristikos*

Rodiklis	Darbo užmokesčio sąnaudos / 1 suteikta paslauga (Eur)
Minimali reikšmė	2.92
Maksimali reikšmė	47.54
Vidurkis	11.88
Standartinis nuokrypis	7.97
Variacijos koeficientas, proc.	67.05

Apskaičiavus vidutines vienos suteiktos švietimo pagalbos paslaugos darbo užmokesčio sąnaudas skirtingose tarnybose nustatyta, kad vidutinės sąnaudos 2019 m. sudarė 11,88 euro, tačiau jos skirtingose savivaldybėse svyravo nuo 2,92 iki 47,54 eurų. Atskirų savivaldybių tarnybų sąnaudos nuo šio vidutinio lygio vidutiniškai yra nutolusios 7,97 euro, arba 67,05 proc., kas rodo didelę rodiklio sklaidą.

3.3. ŠVIETIMO PAGALBĄ TEIKIANČIŲ SPECIALISTŲ DARBO APMOKĖJIMAS MOKYMO ĮSTAIGOSE IR ŠVIETIMO PAGALBOS ĮSTAIGOSE

Švietimo pagalbą teikiančių specialistų darbo apmokėjimas mokymo įstaigose ir švietimo pagalbos įstaigose reglamentuotas Valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo ir komisijų narių atlygio už

darbą įstatymu (2017 m. sausio 17 d. Nr. XIII-198). Jame nurodytas šių darbuotojų darbo laikas per savaitę ir darbo užmokesčio koeficientai bei papildoma informacija, susijusi su darbo apmokėjimu.

Valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo ir komisijų narių atlygio už darbą įstatyme specialieji pedagogai, logopedai, surdopedagogai ir tiflopedagogai yra išskirti į dvi grupes – specialistus, dirbančius švietimo pagalbos įstaigose, ir specialistus, dirbančius kitose įstaigose. Šios dvi grupės skiriasi darbo valandų per savaitę skaičiumi bei pareiginės algos pastoviosios dalies koeficientų dydžiu.

Specialiųjų pedagogų, logopedų, surdopedagogų ir tiflopedagogų, išskyrus dirbančius švietimo pagalbos įstaigose, darbo valandos per savaitę yra:

- specialiųjų pedagogų, logopedų, surdopedagogų ir tiflopedagogų, dirbančių mokyklose, socialinės globos įstaigose, skirtose vaikams, sutrikusio vystymosi kūdikių namuose su ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikais, darbo laikas per savaitę yra **27 valandos**, iš jų 22 valandos skiriamos tiesioginiam darbui su mokiniais (mokinių specialiesiems ugdymosi poreikiams įvertinti, specialiosioms pratyboms vesti), 5 valandos – netiesioginiam darbui (darbams planuoti, pasirengti vesti specialiąsias pratybas, pagalbai mokytojams rengiant ugdymo programas, mokytojams, tėvams (globėjams) konsultuoti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdymo klausimais, dokumentams, susijusiems su ugdymu, rengti ir kt.).
- specialiųjų pedagogų, logopedų, surdopedagogų ir tiflopedagogų, dirbančių mokyklose, socialinės globos įstaigose, skirtose vaikams, darbo laikas per savaitę yra **23 valandos**, iš jų 18 valandų skiriama tiesioginiam darbui su mokiniais (mokinių specialiesiems ugdymosi poreikiams tirti ir įvertinti, specialiosioms pratyboms vesti), 5 valandos – netiesioginiam darbui (darbams planuoti, pasirengti specialiosioms pratyboms, pagalbai mokytojams rengiant ugdymo programas, mokytojams, tėvams (globėjams, rūpintojams) konsultuoti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdymo klausimais, dokumentams, susijusiems su ugdymu, rengti ir kt.).

Pareiginės algos pastoviosios dalies koeficientai dėl veiklos sudėtingumo taikomi specialiesiems pedagogams, logopedams, surdopedagogams ir tiflopedagogams, išskyrus dirbančius švietimo pagalbos įstaigose:

- didinami 5 proc.: dirbantiems mokyklose, skirtose mokiniams, dėl įgimtų ar įgytų sutrikimų turintiems didelių ar labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių; dirbantiems mokyklose, skirtose mokiniams, dėl nepalankių aplinkos veiksnių turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių; dirbantiems socialinės globos įstaigose, skirtose vaikams; dirbantiems sutrikusio vystymosi kūdikių namuose; teikiantiems specialiąją pedagoginę pagalbą mokiniams, kuriems dėl ligos ar patologinės būklės skirtas mokymas namuose;
- didinami 15–25 proc., kai jie teikia specialiąją pedagoginę pagalbą ikimokyklinio amžiaus vaikams, mokyklinio amžiaus vaikams, apakusiems suaugusiesiems jų namuose ar (ir) ikimokyklinio ugdymo mokyklose, bendrojo ugdymo mokyklose, esančiose kitose gyvenamosiose vietovėse negu jų darbovietė;
- gali būti didinami iki 20 proc. pagal kitus biudžetinės įstaigos darbo apmokėjimo sistemoje nustatytus kriterijus.

Jeigu specialiojo pedagogo, logopedo, surdopedagogo, tiflopedagogo veikla atitinka du ir daugiau nustatytų kriterijų, jų pareiginės algos pastoviosios dalies koeficientas didinamas ne daugiau kaip 25 proc. Pareiginės algos pastoviosios dalies koeficientų didinimo dėl veiklos sudėtingumo kriterijai, atsižvelgiant į veiklos sudėtingumo mastą, detalizuojami biudžetinės įstaigos darbo apmokėjimo sistemoje.

3.3.1 lentelėje parodyti specialiųjų pedagogų, logopedų, surdopedagogų ir tiflopedagogų, išskyrus dirbančius švietimo pagalbos įstaigose, pareiginės algos pastoviosios dalies koeficientai, bendras darbo užmokestis ir vienai valandai tenkantis darbo užmokestis.

3.3.1 lentelė. *Specialiųjų pedagogų, logopedų, surdopedagogų ir tiflopedagogų, išskyrus dirbančius švietimo pagalbos įstaigose, pareiginės algos pastoviosios dalies koeficientai ir darbo užmokestis*

Pareigybė		**Pedagoginio darbo stažas (metais)**			
		iki 3	**nuo daugiau kaip 3 iki 10**	**nuo daugiau kaip 10 iki 15**	**daugiau kaip 15**
Nesuteiktos kvalifikacinės kategorijos					
Specialusis pedagogas, logopedas, surdopedagogas, tiflopedagogas	Koeficientas	5.2	5.46	5.7	6
	Eurais	920.4	966.42	1008.9	1062
	Eur/val. (23 val. per savaitę)	10.00	10.50	10.97	10.26
	Eur/val. (27 val. per savaitę)	8.52	8.95	9.34	9.83
		Pedagoginio darbo stažas (metais)			
		iki 10		nuo daugiau kaip 10 iki 15	daugiau kaip 15
Suteiktos kvalifikacinės kategorijos					
Specialusis pedagogas, logopedas, surdopedagogas, tiflopedagogas	Koeficientas	5.47		5.8	6.02
	Eurais	968.19		1026.6	1065.54
	Eur/val. (23 val. per savaitę)	10.52		11.16	11.58
	Eur/val. (27 val. per savaitę)	8.96		9.51	9.87
Vyresnysis specialusis pedagogas, vyresnysis logopedas, vyresnysis surdopedagogas, vyresnysis tiflopedagogas	Koeficientas	6.16		6.23	6.45
	Eurais	1090.32		1102.71	1141.65
	Eur/val. (23 val. per savaitę)	11.85		11.99	12.41
	Eur/val. (27 val. per savaitę)	10.10		10.21	10.57
Specialusis pedagogas metodininkas, logopedas metodininkas, surdopedagogas metodininkas, tiflopedagogas metodininkas	Koeficientas	6,6		6,77	6,92
	Eurais	1168.2		1198.29	1224.84
	Eur/val. (23 val. per savaitę)	12.70		13.02	13.31
	Eur/val. (27 val. per savaitę)	10.82		11.10	11.34
Specialusis pedagogas ekspertas, logopedas ekspertas, surdopedagogas ekspertas, tiflopedagogas ekspertas	Koeficientas	7,38		7,46	7,7
	Eurais per mėnesį	1306.26		1320.42	1362.9
	Eur/val. (23 val. per savaitę)	14.20		14.35	14.81
	Eur/val. (27 val. per savaitę)	12.10		12.23	12.62

Specialieji pedagogai, logopedai, surdopedagogai ir tiflopedagogai, dirbantys švietimo pagalbos įstaigose, yra įtraukti į tą pačią švietimo pagalbos specialistų grupę kaip ir psichologų asistentai, psichologai bei socialiniai darbuotojai. Didžiosios dalies į šią grupę patenkančių specialistų darbo laikas per savaitę yra 40 valandų, išimtį sudaro tik socialiniai pedagogai, dirbantys mokyklose, kurių darbo laikas per savaitę yra 36 valandos.

Psichologo darbo laikas per savaitę yra 40 valandų, tačiau pagal LR švietimo ir mokslo ministro įsakymą (2005 m. liepos 22 d. Nr. ISAK-1548 5.16.) specialistai skiria pusę savo darbo laiko tiesioginiams ryšiams su psichologinės pagalbos gavėjais užmegzti ir palaikyti, likusiu darbo laiku tvarko mokinių įvertinimų duomenis, dokumentus, rengia rekomendacijas, prevencines programas, ruošiasi konsultacijoms, paskaitoms, tobulina profesinę kvalifikaciją.

Psichologų asistentų, psichologų, socialinių pedagogų ir švietimo pagalbos įstaigose dirbančių specialiųjų pedagogų, logopedų, surdopedagogų ir tiflopedagogų pareiginės algos pastoviosios dalies koeficientai dėl veiklos sudėtingumo:

- didinami 5–20 proc. socialiniams pedagogams, psichologo asistentams, psichologams, dirbantiems mokyklose, skirtose mokiniams, dėl įgimtų ar įgytų sutrikimų turintiems didelių ar labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių; mokyklose, skirtose mokiniams, dėl nepalankių aplinkos veiksnių turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių; socialinės globos įstaigose, skirtose vaikams; sutrikusio vystymosi kūdikių namuose;
- didinami 5–20 proc. pedagoginių psichologinių tarnybų, švietimo pagalbos tarnybų specialiesiems pedagogams, logopedams, surdopedagogams, tiflopedagogams, psichologams, socialiniams pedagogams, dirbantiems su vaikais;
- gali būti didinami iki 20 proc. šiame skyriuje nurodytiems darbuotojams pagal kitus biudžetinės įstaigos darbo apmokėjimo sistemoje nustatytus kriterijus.

Jeigu darbuotojų veikla atitinka du ir daugiau nustatytų kriterijų, jų pareiginės algos pastoviosios dalies koeficientas didinamas ne daugiau kaip 25 proc. Pareiginės algos pastoviosios dalies koeficientų didinimo dėl veiklos sudėtingumo kriterijai, atsižvelgiant į veiklos sudėtingumo mastą, detalizuojami biudžetinės įstaigos darbo apmokėjimo sistemoje.

3.3.2 lentelėje parodyti psichologų asistentų, psichologų, socialinių pedagogų ir švietimo pagalbos įstaigose dirbančių specialiųjų pedagogų, logopedų, surdopedagogų ir tiflopedagogų pareiginės algos pastoviosios dalies koeficientai, bendras darbo užmokestis ir vienai valandai tenkantis darbo užmokestis.

3.3.2 lentelė. *Psichologų asistentų, psichologų, socialinių pedagogų ir švietimo pagalbos įstaigose dirbančių specialiųjų pedagogų, logopedų, surdopedagogų ir tiflopedagogų pareiginės algos pastoviosios dalies koeficientai ir darbo užmokestis*

Pareigybė		**Pedagoginio darbo stažas (metais)**			
		iki 3	**nuo daugiau kaip 3 iki 10**	**nuo daugiau kaip 10 iki 15**	**daugiau kaip 15**
Nesuteiktos kvalifikacinės kategorijos					
Psichologo asistentas	Koeficientas	5.18	5.21	5.25	5.3
	Eurais	916.86	922.17	929.25	938.10
	Eur/val. (40 val. per savaitę)	5.73	5.76	5.81	5.86
Specialusis pedagogas, logopedas, surdopedagogas, tiflopedagogas, socialinis pedagogas	Koeficientas	5.38	5.67	5.87	5.95
	Eurais	952.26	1003.59	1038.99	1053.15
	Eur/val. (36 val. per savaitę)	6.61	6.97	7.22	7.31
	Eur/val. (40 val. per savaitę)	5.95	6.27	6.49	6.58
		Pedagoginio darbo stažas (metais)			
		iki 10		nuo daugiau kaip 10 iki 15	daugiau kaip 15
Suteiktos kvalifikacinės kategorijos					
Specialusis pedagogas, logopedas, surdopedagogas,	Koeficientas	5.89		6.06	6.13
	Eurais	1042.53		1072.62	1085.01

Pareigybė		Pedagoginio darbo stažas (metais)			
		iki 3	nuo daugiau kaip 3 iki 10	nuo daugiau kaip 10 iki 15	daugiau kaip 15
tiflopedagogas, socialinis pedagogas, ketvirtos kategorijos psichologas	Eur/val. (36 val. per savaitę)	7.24		7.45	7.53
	Eur/val. (40 val. per savaitę)	6.52		6.70	6.78
Vyresnysis specialusis pedagogas, vyresnysis logopedas, vyresnysis surdopedagogas, vyresnysis tiflopedagogas, vyresnysis socialinis pedagogas, trečios kategorijos psichologas	Koeficientas	6.55		6.63	6.83
	Eurais	1159.35		1173.51	1208.91
	Eur/val. (36 val. per savaitę)	8.05		8.15	8.40
	Eur/val. (40 val. per savaitę)	7.25		7.33	7.56
Specialusis pedagogas metodininkas, logopedas metodininkas, surdopedagogas metodininkas, tiflopedagogas metodininkas, socialinis pedagogas metodininkas, antros kategorijos psichologas	Koeficientas	7.14		7.29	7.48
	Eurais	1263.78		1290.33	1323.96
	Eur/val. (36 val. per savaitę)	8.78		8.96	9.19
	Eur/val. (40 val. per savaitę)	7.90		8.06	8.27
Specialusis pedagogas ekspertas, logopedas ekspertas, surdopedagogas ekspertas, tiflopedagogas ekspertas, socialinis pedagogas ekspertas, pirmos kategorijos psichologas	Koeficientas	7.93		8.13	8.28
	Eurais	1403.61		1439.01	1465.56
	Eur/val. (36 val. per savaitę)	9.75		9.99	10.18
	Eur/val. (40 val. per savaitę)	8.77		8.99	9.16

Vertinant švietimo pagalbą teikiančių specialistų pareiginės algos pastoviosios dalies dydį, matyti ženklūs skirtumai (žr. 3.3.3 lentelę). Labiausiai skiriasi specialiųjų pedagogų, logopedų, surdopedagogų, tiflopedagogų darbo apmokėjimas. Ir nors ne švietimo pagalbos tarnybose dirbančių specialistų koeficientai yra mažesni, perskaičiavus darbo užmokestį už vieną darbo valandą, jis yra ženkliai didesnis. Be to, remiantis LR darbo kodekso nuostatomis, kurios apibrėžia maksimalų darbo valandų per savaitę skaičių (60 valandų per savaitę, 12 valandų per dieną), 23 ar 27 valandas per savaitę dirbantis specialistas turi galimybę dirbti keliose darbo vietose daugiau nei 2 etatais, o švietimo pagalbos įstaigose dirbantis darbuotojas gali dirbti daugiausia 1,5 etato.

3.3.3 lentelė. *Specialiųjų pedagogų, logopedų, surdopedagogų ir tiflopedagogų, dirbančių skirtingą valandų skaičių per savaitę, valandinio darbo užmokesčio palyginimas*

	Pedagoginio darbo stažas (metais)			
	iki 3	nuo daugiau kaip 3 iki 10	nuo daugiau kaip 10 iki 15	daugiau kaip 15
Nesuteiktos kvalifikacinės kategorijos				
Specialusis pedagogas, logopedas, surdopedagogas, tiflopedagogas				
Eur/val. (23 val. per savaitę)	10.00	10.50	10.97	10.26
Eur/val. (27 val. per savaitę)	8.52	8.95	9.34	9.83
Eur/val. (40 val. per savaitę)	5.95	6.27	6.49	6.58

	Pedagoginio darbo stažas (metais)			
	iki 3	**nuo daugiau kaip 3 iki 10**	**nuo daugiau kaip 10 iki 15**	**daugiau kaip 15**
Suteiktos kvalifikacinės kategorijos				
	Pedagoginio darbo stažas (metais)			
	iki 10		nuo daugiau kaip 10 iki 15	daugiau kaip 15
Specialusis pedagogas, logopedas, surdopedagogas, tiflopedagogas				
Eur/val. (23 val. per savaitę)	10.52		11.16	11.58
Eur/val. (27 val. per savaitę)	8.96		9.51	9.87
Eur/val. (40 val. per savaitę)	6.52		6.70	6.78
Vyresnysis specialusis pedagogas, vyresnysis logopedas, vyresnysis surdopedagogas, vyresnysis tiflopedagogas				
Eur/val. (23 val. per savaitę)	11.85		11.99	12.41
Eur/val. (27 val. per savaitę)	10.10		10.21	10.57
Eur/val. (40 val. per savaitę)	7.25		7.33	7.56
Specialusis pedagogas metodininkas, logopedas metodininkas, surdopedagogas metodininkas, tiflopedagogas metodininkas				
Eur/val. (23 val. per savaitę)	12.70		13.02	13.31
Eur/val. (27 val. per savaitę)	10.82		11.10	11.34
Eur/val. (40 val. per savaitę)	7.90		8.06	8.27
Specialusis pedagogas ekspertas, logopedas ekspertas, surdopedagogas ekspertas, tiflopedagogas ekspertas				
Eur/val. (23 val. per savaitę)	14.20		14.35	14.81
Eur/val. (27 val. per savaitę)	12.10		12.23	12.62
Eur/val. (40 val. per savaitę)	8.77		8.99	9.16

Pažymėtina, kad PPT, švietimo pagalbos tarnybų specialiesiems pedagogams, logopedams, surdopedagogams, tiflopedagogams, psichologams, socialiniams pedagogams, dirbantiems su vaikais, darbo užmokestis gali būti didinamas 5–20 proc., tačiau toks padidinimas gali sulyginti (o 20 proc. padidinimo atveju ir viršyti) tik socialinių pedagogų, dirbančių mokyklose ir švietimo pagalbos tarnybose, darbo užmokesčius, tačiau nesulygina specialiųjų pedagogų, logopedų, surdopedagogų, tiflopedagogų darbo užmokesčių. Nors LR darbo kodekso 112 straipsnio 4 punkte įtvirtinta nuostata, kad „Lietuvos Respublikos Vyriausybė nustato sutrumpintas darbo laiko normas asmenims, kurių darbo pobūdis yra susijęs su didesne protine, emocine įtampa, ir šių darbų, profesijų ir pareigybių sąrašą, ir sutrumpintas darbo laiko normas darbuotojams, dirbantiems darbo aplinkoje, kurioje, įvertinus riziką, nustatyta, kad sveikatai kenksmingų veiksnių dydžiai viršija darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų leistinus dydžius (kiekius) ir techninėmis ar kitomis priemonėmis jų kiekio darbo aplinkoje sumažinti iki sveikatai nekenksmingų dydžių neįmanoma, ir jų darbo apmokėjimo tvarką“, valstybės teisiniuose dokumentuose pasigendama argumentuoto pagrindimo, kodėl specialiųjų pedagogų, logopedų, surdopedagogų, tiflopedagogų darbo pobūdis yra susijęs su didesne protine, emocine įtampa nei kitų švietimo pagalbos specialistų.

Apibendrinimas

- Pedagoginės psichologinės pagalbos teikimas šalies ugdymo įstaigose ir šią pagalbą teikiančiose įstaigose didžiąja dalimi finansuojamas iš valstybės ir savivaldybių biudžetų, mažesne dalimi – iš ES lėšų, įstaigų uždirbtų lėšų ir gautos paramos.
- Lėšos iš valstybės biudžeto šiai sričiai skiriamos per tikslinę mokymo lėšų dotaciją, apskaičiuojamą savivaldybėms pagal nustatytą metodiką. Vienam mokiniui pedagoginei psichologinei pagalbai

skiriamos lėšos kasmet auga ir dėl koeficientų didinimo, ir dėl pareiginės algos bazinio dydžio, naudojamo skaičiuojant, augimo.

- Lėšų švietimo pagalbai mokyklose ir pedagoginę psichologinę pagalbą teikiančiose įstaigose dalis tai savivaldybei skirtose mokymo lėšose 2019 m. tarp savivaldybių smarkiai varijavo – nuo 1,3 proc. Neringos savivaldybėje iki 13,1 proc. Pasvalio r. savivaldybėje. Beveik penktadalis visų lėšų pedagoginei psichologinei pagalbai mokyklose ir pedagoginę psichologinę pagalbą teikiančiose įstaigose atiteko Vilniaus miesto savivaldybei. Penkių didžiųjų miestų savivaldybės gavo 43,2 proc. visų lėšų, likusios 55 pasidalino kitus 56,8 proc.
- Išryškėja ženklūs skirtumai tarp savivaldybių pagal vienam mokiniui tenkančias švietimo pagalbai skirtas lėšas. Vidutiniškai ši suma 2019 m.sudarė 147,48 euro, tačiau dviejose savivaldybėse – Lazdijų ir Pasvalio rajono – šis rodiklis viršijo 200 eurų. Jo dydis priklauso nuo vaikų, kuriems nustatyti specialieji ugdymosi poreikiai, skaičiaus, kadangi lėšos švietimo pagalbai šių poreikių neturintiems vaikams apskaičiuojamos naudojant vienodus koeficientus ir skirtumų nelemia.
- Atlikus pedagoginę psichologinę pagalbą teikiančių įstaigų finansinės būklės vertinimą nustatyta, kad 2019 m. daugiausia turto – už daugiau nei 1 miljoną eurų – turėjo Radviliškio ŠSPC ir Ukmergės ŠPT. 10 įstaigų turto vertė viršijo 200 tūkst. eurų, tarp jų pateko 4 PPT – Trakų, Klaipėdos miesto, Vilniaus miesto, Šilutės ir Panevėžio miesto. 7 įstaigų turtas nesiekė net 15 tūkst. eurų. Trumpalaikio turto įstaigos tiek 2018 m., tiek 2019 m. turėjo tik iki 100 tūkst. eurų, jame vyravo per vienus metus gautinos sumos, o jose – gautinos finansavimo sumos ir sukauptos gautinos sumos.
- Vertinant švietimo pagalbą teikiančių įstaigų turto finansavimo šaltinius nustatyta, kad juose vyravo finansavimo sumos, o tarp jų šaltinių – valstybės biudžeto ir savivaldybės biudžeto lėšos. Vis dėlto 2019 m. buvo 15 įstaigų, kuriose turto dalis, finansuota iš ES, užsienio valstybių ir tarptautinių organizacijų finansavimo sumų, buvo didesnė nei bendra turto dalis, finansuota iš valstybės ir savivaldybių biudžetų. Ypatinga situacija buvo Lazdijų ŠC, kur visas turtas finansuotas tik iš įsipareigojimų ir grynojo turto.
- Visos švietimo pagalbą teikiančios įstaigos tiek 2018 m., tiek 2019 m. turėjo įsipareigojimų, tačiau tik dvi iš jų – Telšių ŠC ir Lazdijų ŠC – 2019 m. turėjo ilgalaikių įsipareigojimų, o 2018 m. tokių nebuvo iš viso.
- Tiek 2018 m., tiek 2019 m. daugiausia pajamų gavo Radviliškio ŠSPC, o tarp grynųjų PPT pirmauja didžiųjų miestų tarnybos – Vilniaus, Klaipėdos, Kauno, Šiaulių ir Panevėžio PPT. Šios didžiųjų miestų tarnybos kasmet gauna apie 250–850 tūkst. eurų pajamų. Pagal stambiuosius straipsnius – finansavimo pajamas ir pagrindinės veiklos kitas pajamas – stambiųjų miestų PPT yra labai panašios: beveik 100 proc. pajamų jos gauna iš finansavimo pajamų, šiek tiek išsiskiria tik Klaipėdos miesto PPT. Pažymėtina, kad didžiųjų miestų, išskyrus Klaipėdą, 2018 m. finansavimo pajamose ¾ ir daugiau finansavimo pajamų sudarė valstybės biudžeto lėšos, tačiau 2019 m., pasikeitus mokymo lėšų nustatymo metodikai, Panevėžio miesto PPT finansavimo pajamose ėmė dominuoti pajamos nebe iš valstybės, o iš savivaldybės biudžeto.
- Mažiausias pajamas tiek 2018 m., tiek 2019 m. gavo Širvintų PPT, nors per vienus metus jos pajamos padidėjo daugiau nei dvigubai. Dauguma mažiausias pajamas gavusių tarnybų pasižymėjo tuo, kad visas ar beveik visas jų pajamas tiek 2018 m., tiek 2019 m. sudarė finansavimo pajamos.
- Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašas įsigaliojo nuo 2019 m. sausio 1 d., todėl 2019 m. finansavimo pajamų ir jų struktūros palyginimas leido įvertinti, kaip metodikos pakeitimas paveikė mažiausią finansavimą gaunančių tarnybų finansavimo pajamas. 2019 m. mažiausias pajamas gaunančių tarnybų finansavimo pajamų struktūra supanašėjo: iš valstybės biudžeto jos gavo nuo trečdalio iki pusės savo finansavimo pajamų. 2018 m. 4 iš 5, o

2019 m. visos 5 mažiausią finansavimą gavusios tarnybos gavo finansavimo pajamas iš ES, užsienio valstybių ir tarptautinių organizacijų lėšų, – tai rodo, kad šios PPT vykdo ES ir kt. fondų finansuojamus projektus.

- 2019 m. buvo 8 tarnybos (Kauno miesto PPT, Vilniaus miesto PPT, Marijampolės PPT, Šiaulių miesto PPT, Vilniaus rajono PPT, Alytaus miesto PPT, Mažeikių PPT, Rokiškio PPT), kurios iš valstybės biudžeto gavo 2–7 kartus daugiau pajamų nei iš savivaldybių biudžeto. Visos šios PPT 2019 m. gavo daugiau pajamų iš valstybės biudžeto nei 2018 m., Kauno miesto PPT šios pajamos išaugo 120,4 tūkst. eurų (30 proc.), apie 40 proc. pajamos iš valstybės biudžeto išaugo Marijampolės ir Vilniaus rajono PPT. Negalima vienareikšmiškai teigti, kad šie pokyčiai buvo nulemti tik metodikos pakeitimo, kadangi savivaldybės mokymo lėšas paskirsto pagal vidiniais teisiniais dokumentais patvirtintas metodikas.
- Vertinant švietimo pagalbą teikiančių įstaigų sąnaudų struktūrą pastebėta, kad visose įstaigose didžiausią sąnaudų dalį sudarė darbo užmokesčio ir socialinio draudimo sąnaudos. Vidutiniškai jos 2018 m. sudarė 78,45 proc., o 2019 m. – 79,52 proc., tačiau duomenų sklaida buvo gana didelė: standartinis nuokrypis 2018 m. sudarė 12,41 proc. p., o 2019 m. – 12,69 proc. p. 2018 m. buvo 9 tarnybos, kuriose ši dalis viršijo 90 proc., 2019 m. tokių buvo 12. Pažymėtina, kad ir 2018 m., ir 2019 m. tarp šių tarnybų buvo visų penkių didmiesčių tarnybos, t. y. 9 iš 10 išleidžiamų eurų jose buvo skirti darbo užmokesčiui.
- Nepaisant to, kad tarnybų atliekamos funkcijos reikalauja nuolatinio darbuotojų žinių atnaujinimo ir kvalifikacijos kėlimo, įstaigų sąnaudose kvalifikacijos kėlimo sąnaudos sudaro labai mažą dalį. 2018 m. mažiau nei 1 proc. sąnaudų šiai sričiai skyrė 39 tarnybos, 2019 m. – net 43. Komandiruočių sąnaudos, taip pat galinčios apimti sąnaudas kvalifikacijai kelti, kai renginiai trunka daugiau nei vieną dieną ir vyksta kitoje teritorijoje, 2018 m. nesiekė 1 proc. 42-ose įstaigose, o 2019 m. – net 46-iose įstaigose.
- Apskaičiavus vidutines vienos suteiktos švietimo pagalbos paslaugos sąnaudas darbo užmokesčiui skirtingose tarnybose 2019 m. nustatyta, kad vienos paslaugos darbo užmokesčio sąnaudos ženkliai skiriasi. Mažiausios sąnaudos buvo Šilutės rajono tarnyboje, kur jos sudarė 2,92 euro, o Vilkaviškio rajone jos siekė net 47,54 euro. Vidutinės darbo užmokesčio sąnaudos suteikiant vieną paslaugą šalyje sudarė 11,88 euro, o atskirų savivaldybių tarnybų sąnaudos nuo šio vidutinio lygio vidutiniškai buvo nutolusios 7,97 euro, arba 67,05 procentų, kas rodo didelę rodiklio sklaidą.
- Švietimo pagalbą teikiančių specialistų darbo apmokėjimas mokymo įstaigose ir švietimo pagalbos įstaigose yra reglamentuojamas Valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo ir komisijų narių atlygio už darbą įstatymu, jame nurodytas šių darbuotojų darbo laikas per savaitę ir darbo užmokesčio koeficientai bei papildoma informacija, susijusi su darbo užmokesčiu. Įstatyme specialieji pedagogai, logopedai, surdopedagogai ir tiflopedagogai išskirti į dvi grupes – specialistus, dirbančius švietimo pagalbos įstaigose, ir specialistus, dirbančius kitose įstaigose. Šios dvi grupės skiriasi darbo valandų per savaitę skaičiumi (23, 27 ir 40 valandų per savaitę) ir pareiginės algos pastoviosios dalies koeficientų dydžiu. Skiriasi ir socialinių pedagogų darbo valandų skaičius: švietimo pagalbos įstaigose jis sudaro 40 val., kitose įstaigose – 36 val.
- Nors švietimo pagalbos tarnybų specialistams, dirbantiems su vaikais, darbo užmokestis gali būti didinamas 5–20 proc., tačiau toks padidinimas gali sulyginti (o 20 proc. padidinimo atveju – ir viršyti) tik socialinių pedagogų darbo užmokesčius, bet nesulygina specialiųjų pedagogų, logopedų, surdopedagogų, tiflopedagogų darbo užmokesčio. Be to, valstybės teisiniuose dokumentuose pasigendama argumentuoto pagrindimo dėl švietimo pagalbos specialistų darbo laiko skirtumų mokymo įstaigose ir švietimo pagalbos įstaigose, paaiškinimo, kodėl specialiųjų pedagogų, logopedų,

surdopedagogų, tiflopedagogų darbo pobūdis yra susijęs su didesne protine, emocine įtampa nei kitų švietimo pagalbos specialistų.

4. PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS PAGALBOS PRIEINAMUMO IR VEIKSMINGUMO ANALIZĖ. PAGALBOS POREIKIO PROGNOZĖ

Pirmasis pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelis Lietuvoje buvo patvirtintas ir pradėjo veikti dar 1995 m. Per pastaruosius kelis dešimtmečius jis buvo kelis kartus tobulinamas ir keičiamas (paskutinis keitimas atliktas 2007 m.) siekiant įgyvendinti tarptautinius įsipareigojimus ir tarptautinių organizacijų (UNESCO, JT, ES ir kt.) keliamus tikslus, skatinančius didinti švietimo prieinamumą, užtikrinti kokybišką išsilavinimą visiems piliečiams. Valstybinė švietimo 2013–2022 m. strategija (2013) formuluoja užduotį užtikrinti švietimo prieinamumą ir lygias galimybes maksimaliai plėtojant vaikų ir jaunimo švietimo aprėptį bei suteikiant palankiausias galimybes individualiems gebėjimams skleistis ir tenkinti specialiuosius ugdymosi poreikius; teikti veiksmingą pedagoginę ir psichologinę pagalbą mokiniams, patiriantiems mokymosi sunkumų.

4.1. PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS PAGALBOS PRIEINAMUMO IR EFEKTYVUMO ANALIZĖ: ANKETINĖS APKLAUSOS REZULTATAI

4.1.1. Kiekybinio tyrimo metodologija

Kiekybinio tyrimo tikslas – remiantis ugdymo proceso dalyvių (mokinių, tėvų, pedagogų, specialistų) nuomone, įvertinti vidinį pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelio veiksmingumą mokyklos lygiu, analizuojant pedagoginės ir švietimo pagalbos procesų kokybę.

Analizuojant pagalbos kokybę ir veiksmingumą ir konstruojant anketą remtasi pagalbą reglamentuojančiais teisiniais dokumentais, Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcija (2008)[136], UNESCO (2018)[137] apibrėžtais esminiais kokybės dėmenimis ir kai kuriais lygių galimybių užtikrinimo kriterijais bei įtraukiojo ugdymo koncepcija ir principais (Booth, Ainscow, 2016[138]), siejant juos su pedagoginės ir psichologinės pagalbos struktūromis ir turiniu.

Kiekybinio tyrimo (apklauso raštu) imties sudarymo principai

Kiekybinio tyrimo imties reprezentatyvumui pasiekti taikytas atsitiktinės tyrimo imties atrankos būdas. Tai reiškia, kad atrankoje proporcingai atstovaujama stebėjimo vienetų grupėms, kurių ypatybės gali daryti įtaką tiriamiesiems požymiams (Bitinas, 2013).

Atliekant apklausą raštu, naudojant anketos metodą svarbu nustatyti reprezentatyvią imtį, leidžiančią daryti statistiškai reikšmingas išvadas. Tyrimo imtis apskaičiuota atsižvelgiant į populiacijos dydį, pasirinkus 5 proc. paklaidą ir 95 proc. tikimybę[139].

[136] Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcija (2008). Valstybės žinios, 2008-12-02, Nr. 138-5461 (Suvestinė redakcija nuo 2010-07-01). Prieiga internete: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.332022/asr.
[137] UNESCO (2018). Handbook on Measuring Equity in Education. Prieiga internete: http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/handbook-measuring-equity-education-2018-en.pdf.
[138] Booth T., Ainscow M. (2016). *The Index for Inclusion: a guide to school development led by inclusive values*. Index for Inclusion Network.
[139] Prieiga internete: https://www.surveysystem.com/sscalc.htm.

Tokiu būdu identifikuotos visos trys respondentų grupės ir apskaičiuota, kokia yra reprezentatyvi tyrimo imtis (tėvų, mokinių ir pedagogų).

4.1.1.1 lentelė. *Apklausos raštu (taikant anketos metodą) imties apskaičiavimas*[140]

	Mokyklų sk.	**Vaikų sk. (populiacijos dydis)**	**Tyrimo imtis**[141]	**N**
Bendrojo lavinimo mokykla (BU)	976	336 937 (nuo 4[142] kl. – **240106**)	**384 vaikai** Tėvai (BU)– 384[143]	348 vaikai 767 tėvai 753 mokytojai Iš viso: **1868 respondentai**
Ikimokyklinio ugdymo mokykla (IU)	746	132455 (iš jų priešmok. 27944)	Tėvai (IU) 383	
Mokytojų imties nustatymas				
		Populiacijos dydis	Tyrimo imtis	
BU pedagogai (pedagoginių darbuotojų (kartu su švietimo ped., neformaliojo ugd. ir pan.)		25 714	**379 pedagogai**	
IU pedagogai		14561	**374 pedagogai**	

Atrankos vienetu pasirinkta mokykla. Buvo siekiama užtikrinti, kad visi ugdymosi proceso dalyviai (vaikai, mokytojai, tėvai) turėtų vienodas galimybes dalyvauti tyrime, o dalyvavimas tyrime buvo grindžiamas savanoriškumo principu.

Bendrojo ugdymo ir ikimokyklinio ugdymo mokyklos atrinktos atsitiktiniu būdu. Sudarant ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo mokyklų sąrašą[144] atsižvelgta į papildomus atrankos principus, siekiant atliepti ekspertinio vertinimo keliamus reikalavimus, t. y.:

- regioniškumo principas (į tyrimo imtį įtrauktos visos 10-ties regionų savivaldybės);
- skirtingo ugdymo tipo mokyklų dalyvavimas (užtikrinamas IU ir BU mokyklų dalyvavimas iš kiekvienos savivaldybės);
- proporcingumo principas (pagal savivaldybės dydį ir jose ugdomų vaikų skaičių į tyrimo imtį įtrauktos nuo 2 iki 6 mokyklų).

Tyrimo imtis. Iš viso buvo atrinktos 183 mokyklos, iš kurių 59 – ikimokyklinio ugdymo mokyklos. Kita dalis ikimokyklinio ugdymo bendruomenių pateko į bendrojo ugdymo mokyklų imtį kaip bendrojo ugdymo mokyklų padaliniai. Iš 183 atrinktų mokyklų anketos grįžo iš 132 mokyklų. Iš viso tyrime dalyvavo **5801 respondentas:** 1291 mokinys, 2832 tėvai, 1678 mokytojai. (žr. 4.1.1.2 lentelę).

4.1.1.2 lentelė. *Mokyklų, įtrauktų į tyrimo imtį, pasiskirstymas pagal regionus*

Regionas	**Įtrauktų mokyklų skaičius (N)**	**Dalyvavusių tyrime mokyklų sk. (N)**
Alytaus regionas	14	9
Kauno regionas	36	31
Klaipėdos regionas	21	14
Marijampolės regionas	12	11
Panevėžio regionas	21	13
Šiaulių regionas	24	21
Tauragės regionas	10	6
Telšių regionas	10	10

[140] Duomenys reprezentatyviai imčiai sugeneruoti imti iš ŠVIS 2020 m. lapkričio mėnesį.
[141] Imties paskaičiavimas (patikimumo lygis – 95 proc., pasikliautinis intervalas – 5). Prieiga internete: . https://www.surveysystem.com/sscalc.htm
[142] Tyrime dalyvavo 4–12 klasių mokiniai.
[143] Tėvų skaičius šiame tyrime prilyginamas vaikų skaičiui – tyrime dažniausiai dalyvauja tik vienas iš tėvų.
[144] NŠA atsiųsti IU ir BU mokyklų sąrašai, sudaryti 2020 m. spalio mėnesį.

Utenos regionas	18	11
Vilniaus regionas	27	16

Tyrimo instrumentų sandara

Pagalbos kokybei ir veiksmingumui analizuoti buvo parengtos trys anketos skirtingoms respondentų grupėms: 4–12 klasių mokiniams (žr. 2 priedą), tėvams (žr. 3 priedą), pedagogams ir švietimo pagalbos specialistams (žr. 4 priedą). Iš viso pagrindinę anketos mokiniams dalį sudaro 65 teiginiai, tėvams – 82 teiginiai, mokytojams – 136 teiginiai. Savo pritarimą ar nepritarimą kiekvienam teiginiui respondentai gali išreikšti pasirinkdami vieną iš atsakymo variantų 1–5 balų skalėje, kur 1 – „visiškai nepritariu“, 5 – „labai pritariu“. Reikšmės, artimos 3, rodo, kad dauguma respondentų skalę sudarantiems teiginiams pritaria tik iš dalies. Anketose visoms respondentų grupėms pateikti atviri klausimai – respondentų prašoma pateikti papildomą nuomonę arba siūlymų pagalbos sistemai tobulinti.

Siekiant atskleisti tyrimo objekto giluminę struktūrą buvo taikytas faktorinės analizės metodas. Susumuojant respondentų atsakymus į panašių teiginių grupes, sudarytos skalės, leidžiančios matuoti įtraukiojo ugdymo kultūros ir pagalbos raiškos situaciją mokykloje.

Iš viso buvo sudarytos 9 skalės, matuojančios ugdymo įstaigoje vyraujančią kultūrą, 1 skalė, matuojanti vidinę mokyklos politiką ir lyderystę siekiant pagalbos įvairovei, ir 47 skalės, kuriomis vertinta mokyklos praktika ir procesai organizuojant ir užtikrinant pagalbą. Lentelėse toliau pateikiamos visos matavimo skalės ir respondentų grupės, kurių vertinimo analizei jos yra taikomos.

PAGALBOS VEIKSMINGUMAS: MOKYKLOJE VYRAUJANTI KULTŪRA

Vertinama sritis	Teiginiai
	MOKINIAI
Pagalbos kultūra ir gera savijauta	Mokytojai mane padrąsina, kai kyla sunkumų, skatina nepasiduoti
	Mokytojai mus skatina padėti vienas kitam
	Mokytojai su mumis kalbasi apie tai, kad žmonės gali būti įvairūs ir skirtingi
	Mokykloje aš gerai jaučiuosi
	Mokytojai su mokiniais bendrauja pagarbiai
	Aš noriu eiti į mokyklą
Patyčios ir diskriminacija	Mūsų mokykloje vaikai dažnai tyčiojasi vieni iš kitų
	Mokytojai mokinius skirsto į mėgstamus ir nemėgstamus
	Pas mus sunkiai pritampa vaikai, kurie yra „kitokie“ negu dauguma
	Pasitaiko, kad mokytojai pasišaipo iš mokinių
Pozityvūs mokinių tarpusavio santykiai ir pagalba	Man draugai padeda, jei kyla sunkumų
	Aš turiu keletą gerų draugų mokykloje
	Jei kam nors reikia pagalbos, aš visada padedu
	Mūsų mokykloje mokiniai gražiai bendrauja tarpusavyje
	TĖVAI
Dėmesys kiekvienam vaikui ir tolerancija įvairovei	Ugdymo įstaigoje rūpinamasi, kad kiekvienas vaikas jaustųsi gerai
	Vaikus siekiama skatinti, o ne bausti
	Mūsų ugdymo įstaigoje vaiko emocinė sveikata yra prioritetas
	Pedagogai daro viską, kad mokymosi sunkumų turintys vaikai pasiektų kuo daugiau ir būtų priimti
	Pedagogai pagarbiai elgiasi su kiekvienu vaiku
	Visos šeimos pedagogams yra vienodai svarbios neskirstant jų pagal materialinę padėtį, išsilavinimą ir užimamas pareigas
	Ugdymo įstaigoje veikia aiškios ir suprantamos elgesio taisyklės

	Vaikams sudaromos galimybės mokytis pozityvaus elgesio, dalyvauti socialinių įgūdžių ugdymo užsiėmimuose
	Man ir mano vaikui žinomos ir suprantamos pagrindinės ugdymo įstaigos vertybės
	Jaučiu, kad kiekvienas vaikas yra svarbus ir sulaukia pedagogų dėmesio
	Su vaikais ir tėvais kalbama apie tai, kad visi žmonės yra skirtingi
	Mano vaikas noriai eina į mokyklą / darželį
Segregacija (vaikų skirstymas) ir patyčias skatinanti kultūra	Vaikai skirstomi į gabius ir negabius
	Siekiama pašalinti ar nukreipti kitur „nepatogius“ vaikus
	Labiau vertinami kuo nors pasižymėję, gabūs vaikai
	„Kitokius“ vaikus bendraamžiai dažnai atstumia
	Kartais pedagogai pasišaipo iš vaikų
	Vaikai dažnai tyčiojasi vieni iš kitų
Vaikui draugiška ir priimanti kultūra	Vaikai pagarbūs tarpusavyje
	Vaikai noriai padeda vieni kitiems
	Mano vaikas turi gerų draugų mokykloje / darželyje
PEDAGOGAI	
Įtraukiojo ugdymo kultūros kūrimas	Kiekvienas vaikas yra svarbus ir sulaukia dėmesio
	Laikomasi nuomonės, kad kiekvienas gali tobulėti, mokytis ir pasiekti numatytus rezultatus
	Ugdymo įstaigos bendruomenėje daug dėmesio skiriama diskusijoms apie įtraukiojo ugdymo vertybes ir susitarimams dėl jų laikymosi kasdienėje praktikoje
	Su vaikais kalbamasi, kodėl svarbu ne konkuruoti, o padėti vienas kitam
	Pedagogai pagarbiai elgiasi su kiekvienu mokiniu
	Pagrindines ugdymo įstaigos vertybes žino ir supranta ne tik pedagogai, bet ir vaikai, jų tėvai
Vaikų skirstymo ir patyčių kultūra	Siekiama pašalinti ar nukreipti kitur (į kitą klasę, mokyklą) „nepatogius“ vaikus
	Pas mus įprasta skirstyti vaikus į gabius ir turinčius didelį potencialą bei mažiau gabius
	„Kitokius“ vaikus bendraamžiai dažnai atstumia
	Vaikai dažnai tyčiojasi vieni iš kitų
	Pasitaiko, kad pedagogai pasišaipo iš mokinių
	Labiau vertinami, pagerbiami ir apdovanojami tie vaikai, kurie dalyvauja olimpiadose, konkursuose
Pagarbūs vaikų tarpusavio santykiai	Vaikai pagarbūs tarpusavyje
	Vaikai noriai padeda vieni kitiems

PAGALBOS VEIKSMINGUMAS: MOKYKLOS POLITIKA IR LYDERYSTĖ

Vertinama sritis	Teiginiai
PEDAGOGAI	
Pagalbos kultūrą skatinanti mokyklos politika ir lyderystė	Pagalba kiekvienam vaikui – mūsų ugdymo įstaigos prioritetas
	Administracija inicijuoja diskusijas bendruomenėje (įtraukiant mokinius, tėvus, pedagogus) apie įtraukiojo ugdymo vertybes, mokyklą, atvirą visiems
	Mūsų įstaigoje pedagogai sulaukia emocinės paramos ir palaikymo
	Administracija skatina pedagogų partnerystę, pagalbą vienas kitam ir dalijimąsi patirtimi
	Administracija rūpinasi, kad mokykloje dirbtų kompetentingi švietimo pagalbos specialistai
	Administracija pastebi ir įvertina pedagogų gebėjimą dirbti su įvairių poreikių turinčiais vaikais
	Pedagogai skatinami rinktis mokymus, seminarus apie mokinių poreikių įvairovę ir įtraukųjį ugdymą
	Esant sudėtingai situacijai, administracija ieško įvairių resursų ir galimybių, padedančių pozityviai ją išspręsti ir sustiprinti pagalbą vaikui
	Administracija daro viską, kad ugdymo įstaigoje gerai jaustųsi kiekvienas vaikas, nepaisant jo ypatingumų ar šeimos socialinio ir ekonominio statuso

	Ugdymo įstaigos administracija labiau palaiko iniciatyvas, susijusias su gabių vaikų, o ne patiriančių įvairių sunkumų, ugdymu

PAGALBOS VEIKSMINGUMAS: BENDRADARBIAVIMAS IR PARTNERYSTĖ

Vertinama sritis	Teiginiai
	MOKINIAI
Mokinio ir jo šeimos pripažinimas ir priėmimas	Mokytojai įsiklauso į mano nuomonę
	Mano tėvai yra patenkinti mokykla
	Jei man mokykloje kyla sunkumų, suaugę visada paklausia, ką aš galvoju apie tai
	Galiu drąsiai išsakyti savo baimes ir norus
	Mano šeima noriai dalyvauja mokyklos renginiuose
Mokinių dalyvavimas sprendžiant mokymosi klausimus	Aš esu dalyvavęs / dalyvavusi susitikime, kuriame kartu su tėvais, mokytojais buvo kalbama apie pagalbą man įveikiant kylančius sunkumus
	Mūsų mokykloje yra organizuojami pokalbiai, kai kartu dalyvauja mokinys, jo tėvai ir mokytojai
	TĖVAI
Vaiko ir šeimos išklausymas ir įtraukimas	Pedagogai visada įsiklauso ir išklauso tėvus
	Tėvai nedelsiant informuojami apie vaikams kylančius sunkumus
	Iškilus sunkumų mano vaikui, su manimi tariamasi dėl sprendimų
	Kilus sunkumų, pedagogai paklausia vaiko nuomonės, ką jis pats mano apie tai
	Pedagogai visada skatina vaiką išsakyti savo nuomonę ir norus
	Pedagogai įsiklauso ir išklauso vaiką
	Ugdymo įstaigoje į vaiko sunkumų įveikimą įtraukiami tėvai
	Pedagogai įsiklauso, ką aš jiems sakau apie savo vaiką
	Aš jaučiuosi ugdymo įstaigos bendruomenės dalimi
	Aptariant ir sprendžiant iškilusias problemas dalyvauja ir pats vaikas
	PEDAGOGAI
Bendradarbiavimas ir komandinis darbas	Pedagogai ir specialistai visada įsiklauso ir išklauso tėvus
	Specialistai padeda tėvams suprasti, dėl ko jų vaikas patiria ugdymosi sunkumų
	Už pagalbą vaikui ir jos kokybę atsakingi jaučiasi visi, todėl pedagogai ir specialistai visada kartu numato ugdymo tikslus, planuoja ir įgyvendina ugdymosi turinį
	Tėvai nedelsiant informuojami apie vaikams kylančius sunkumus
	Pedagogai ir specialistai įsiklauso ir išklauso vaiką
	Pedagogai ir specialistai tariasi su tėvais, kartu numato vaiko ugdymo tikslus ir uždavinius
	Mūsų ugdymo įstaigoje įprasta, kad pedagogai, specialistai dalijasi tarpusavyje patirtimi ir padeda vienas kitam išspręsti sudėtingesnes situacijas
	Pas mus įprasta problemas spręsti bendradarbiaujant komandoje
	Vaikas visada skatinamas išsakyti savo baimes ir norus
	Tėvai skatinami siūlyti sprendimus, kaip galima būtų geriausiai padėti jų vaikui
	Specialistai padeda vaikui suprasti, kodėl jam iškyla ugdymosi sunkumų
	Aptariant vaiko ugdymosi ar asmenybės problemas kartu susitelkia bendram darbui pedagogai, mokytojo padėjėjas ir visi reikalingi specialistai (psichologas, specialusis pedagogas, logopedas ir kt.)
	Planuojant pagalbą dalyvauja ne tik pedagogai ir ugdymo įstaigos specialistai, bet ir pats vaikas, jo tėvai (globėjai)
Vaiko įtrauktis į pagalbos planavimo ir teikimo procesą	Aptariant ir sprendžiant vaiko ugdymosi ar asmenybės problemas visada dalyvauja ir pats mokinys
	Sudarant individualų pagalbos planą, dalyvauja pats vaikas kartu su kitais specialistais, pedagogais ir tėvais
	Vaikas žino, kodėl jam reikia vieno ar kito specialisto pagalbos, Kilus sunkumų visada paklausiama vaiko nuomonės, ką jis pats mano apie tai
Pasidalijimo vaidmenimis ir atsakomybėmis sunkumai	Tėvai dažnai priešinasi jų vaikams siūlomai pagalbai
	Pas mus už vaiko ugdymą ir pasiekimus atsakingas yra pedagogas ir dažnai vienas turi išsispręsti jam kylančius sunkumus

	Pastebėjau, kad tėvams dažnai sunku suprasti, ką sako ir rekomenduoja specialistai
	Komandinis darbas pas mus dažnai tik imituojamas ir rodomas popieriuose, o realiai kiekvienas dirba atskirai

PAGALBOS VEIKSMINGUMAS: MOKYMOSI APLINKA IR PRIEMONĖS

Vertinama sritis	Teiginiai
MOKINIAI	
Į mokinių poreikius orientuota mokymosi aplinka	Mūsų mokykloje mokiniai gali pasirinkti, kokia veikla užsiimti per pertraukas ar po pamokų
	Mūsų mokyklos aplinka yra pritaikyta taip, kad būtų patogu ir jauku mokiniams
	Mokykloje yra vietų, kur galima pajudėti, pažaisti judrius žaidimus
	Mokykloje galiu rasti vietų, kur nėra triukšmo, ir ten ramiai pabūti
	Vadovėliuose ir pratybose esanti informacija man yra suprantama ir aiški
IKT naudojimas mokymuisi	Vaikams, kuriems sunku mokytis, leidžiama naudotis kompiuteriu ar telefonu, kuriuose yra specialių, jiems padedančių programų
	Kai pamokos vyksta klasėje, mes naudojamės įvairiomis technologijomis (išmaniąja lenta, kompiuteriais, planšetėmis, telefonais)
PEDAGOGAI	
Ugdymo priemonių prieinamumo ir įvairovės užtikrinimas	Ugdymo įstaiga užtikrina galimybę pedagogams laisvai rinktis ir naudoti vaikų ugdymosi poreikius atitinkančias ugdymo priemones
	Ugdymo įstaigoje esančios ugdymo priemonės, technologijos prireikus yra prieinamos bet kuriam pedagogui
	Įsigyjant ugdymo priemones pagalvojama, kaip užtikrinti, kad jomis lengvai galėtų dalintis visi pedagogai
	Virtualios, elektroninės ugdymo priemonės yra parengtos taip, kad jas pedagogui patogu būtų pritaikyti pagal klasės ar vaiko poreikius
	Ugdymo įstaigoje pakanka techninių pagalbos mokiniui priemonių, pritaikytų atsižvelgiant į specialiuosius ugdymosi poreikius (specialių kompiuterių, klaviatūrų ir pan.)
Fizinės aplinkos prieinamumas	Ugdymo įstaigos vidaus erdvės pritaikytos visiems, taip pat ir įvairių negalių turintiems asmenims
	Planuojant ir įgyvendinant ugdymo įstaigos fizinių aplinkų atnaujinimą atsižvelgiama į prieinamumą visiems, taip pat ir įvairių negalių turintiems asmenims
	Įstaigos lauko aplinka yra visiems lengvai prieinama, taip pat ir įvairių negalių turintiems asmenims

PAGALBOS VEIKSMINGUMAS IR VAIKO GEROVĖS KOMISIJOS VEIKLA

Vertinama sritis	Teiginiai
MOKINIAI	
Pagalbos veiksmingumas	Mokytojai ir kiti mokyklos darbuotojai yra labai draugiški
	Kai man negera, esu nusiminęs/-usi, mokykloje sulaukiu suaugusiųjų paramos
	Susidūręs/-usi su sunkumais žinau, į ką galiu kreiptis pagalbos
	Kai susiduriu su sunkumais, paprašau mokytojo (-os) pagalbos
	Kai susiduriu su sunkumais, paprašau draugų pagalbos
	Mokytojas / mokytoja man visada padeda
	Kai susiduriu su sunkumais, paprašau pagalbos specialistų man padėti
	Mokytojai arba specialistai man padeda suprasti, kodėl man kyla sunkumų mokykloje
	Mokytojai arba specialistai man padeda įveikti kilusius sunkumus mokykloje
TĖVAI	
Efektyvi vaiko gerovės komisijos (toliau VGK) veikla	VGK visuomet išklauso vaiką, padeda jam suprasti kylančius sunkumus ir galimus jų sprendimo būdus
	VGK ieškant problemų sprendimo būdų, įsigilina į šeimos situaciją, išklauso tėvus

	VGK posėdžiuose vyrauja draugiška, vaiką ir šeimą palaikanti atmosfera
	Pedagogai žino mano vaiko poreikius, į juos atsižvelgia
	Pedagogai, ugdantys mano vaiką, greitai reaguoja į kilusius sunkumus, priima tinkamus sprendimus
	Ugdymo įstaigoje greitai reaguojama ir laiku organizuojama pagalba, jei vaikas patiria kokių sunkumų
	Vaiko problemoms spręsti sudaromas individualus planas
	Žinau, kokius klausimus sprendžia VGK
	Ugdymo įstaigos specialistai (psichologas, socialinis pedagogas, logopedas, specialusis pedagogas) skaito paskaitas, skelbia vertingą informaciją internetiniame puslapyje ir teikia aktualias rekomendacijas
VGK pagalbos vaikui ir mokytojui stoka	VGK realios pagalbos vaikui nepasiūlo, perkelia atsakomybę šeimai
	Pedagogai kartais skundžiasi, kad įstaigoje jiems niekas nepadeda, nėra į ką kreiptis pagalbos
Prieinama specialistų pagalba	Jei tik reikia, galiu tikėtis pagalbos iš bet kurio specialisto
	Žinau, į ką galiu kreiptis pagalbos ugdymo įstaigoje, jei mano vaikui kyla sunkumų
	Su mano vaiku dirbantys specialistai su manimi dalinasi, kaip vaikui sekasi
	Specialistai visada įsiklauso ir išklauso tėvus
	Pažįstu specialistus, kurie teikia pagalbą mano vaikui
Specialistų prieinamumo stoka	Dažnai sunku suprasti, ką sako ir rekomenduoja specialistai
	Mano nuomone, specialistų ugdymo įstaigoje trūksta, pedagogai ir tėvai neturi į ką kreiptis
PEDAGOGAI	
Svarbus VGK vaidmuo užtikrinant pagalbą kiekvienam vaikui	VGK ugdymo įstaigoje kuria pozityvų mikroklimatą ir puoselėja įtraukiojo ugdymo vertybes
	VGK visuomet išklauso pedagogą ir ieško būdų, kaip geriausiai galima būtų reaguoti į vaiko ugdymosi problemas
	VGK suteikiama pakankamai galių priimant sprendimus dėl vaikų poreikių vertinimo, programų pritaikymo ir kt. klausimais
	Mūsų įstaigoje greitai reaguojama ir laiku organizuojama reikalinga pagalba vaikui, šeimai, pedagogams
	Mes, pedagogai / specialistai, dažnai dalyvaujame bendrose diskusijose, kaip pagerinti pagalbos sistemą mūsų ugdymo įstaigoje
	Mūsų įstaigoje VGK efektyviai organizuoja vaikų specialiųjų ugdymosi poreikių vertinimą
	Dedama daug pastangų padedant specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams sklandžiai pereiti į kitą ugdymo įstaigą ar ugdymo pakopą
	(-) Vaiko gerovės komisija veikia tik formaliai ir mažai prisideda prie realių problemų sprendimo
VGK vaidmuo skatinant pedagogų profesinį tobulėjimą	Rekomenduojami aktualūs kvalifikacijos tobulinimo renginiai, skirti įtraukiojo ugdymo kompetencijai tobulinti
	Rekomenduojami aktualūs kvalifikacijos tobulinimo renginiai, skirti vaikų specialiesiems ugdymosi poreikiams pažinti ir kompetencijai padėti tokiems vaikams tobulinti
	Įstaigoje dirbantiems pedagogams rekomenduojami aktualūs kvalifikacijos tobulinimo renginiai, skirti vaikų socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymui tobulinti
	Organizuojami aktualūs šviečiamojo pobūdžio renginiai ugdymo įstaigos bendruomenei (mokiniams, tėvams, pedagogams) vaiko teisių apsaugos, individualių poreikių pažinimo, tenkinimo ir kitomis aktualiomis temomis

PAGALBOS VEIKSMINGUMAS: UGDYMO TURINIO PRITAIKYMAS

Vertinama sritis	Teiginiai
TĖVAI	
Programų pritaikymas	Aš suprantu, kodėl mano vaikui pritaikoma / individualizuojama programa
	Pritaikyta / individualizuota programa padeda mano vaikui sėkmingai mokytis
	Mano vaikas žino, kodėl jam pritaikoma / individualizuojama programa
PEDAGOGAI	
Individualios pagalbos planavimo reikšmės suvokimas	Mūsų ugdymo įstaigoje rengiami individualūs pagalbos vaikui planai
	Aš suprantu, kam reikalingas individualus pagalbos vaikui planas
	Man yra tekę dalyvauti rengiant individualų pagalbos vaikui planą
	Individualus pagalbos vaikui planas padeda užtikrinti efektyvesnę pagalbą vaikui
	Individualizuotos / pritaikytos programos padeda planuoti ugdymo turinį, sekti vaiko pažangą
	Pritaikytų / individualizuotų programų rengimas yra daugiau laiko gaišimas negu reali pagalba vaikui
	Į programų pritaikymą, individualizavimą aktyviai įsitraukia patys vaikai
	Specialistai padeda pedagogams parinkti vaikui tinkamas ugdymo priemones

PAGALBOS VEIKSMINGUMAS: EMOCINĖ GEROVĖ IR ELGESIO VALDYMAS

Vertinama sritis	Teiginiai
PEDAGOGAI	
Pozityvaus elgesio palaikymas ir dėmesys emocinei sveikatai	Mūsų ugdymo įstaigoje nuosekliai skatinamas pozityvus elgesys
	Ugdymo įstaigoje rūpinamasi, kad kiekvienas vaikas jaustųsi gerai
	Mūsų ugdymo įstaigoje veikia aiškios ir suprantamos elgesio taisyklės
	Smurtą patyrę vaikai sulaukia pagalbos
	Smurtauti linkę vaikai sulaukia reikiamo dėmesio ir pagalbos
	Mūsų ugdymo įstaigoje vaiko emocinė sveikata yra prioritetas
Pagalba ugdymo proceso dalyviams įveikiant vaikų elgesio sunkumus	Ugdymo įstaigoje rūpinamasi, kad kiekvienas pedagogas / darbuotojas jaustųsi gerai
	Mūsų įstaigoje kiekvienas vaikas dalyvauja bent vienoje socialines ir emocines kompetencijas ugdančioje prevencinėje programoje
	Ugdymo institucijoje sudaroma galimybė tėvams dalyvauti pozityvios tėvystės programose
	Ugdymo institucija geba įtraukti tėvus siekiant įveikti elgesio sunkumus
	Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorius (TBK) yra stiprus pagalbos šaltinis siekiant įveikti vaiko elgesio sunkumus
	Vaikams sudaromos galimybės mokytis pozityvaus elgesio, dalyvauti socialinių įgūdžių ugdymo užsiėmimuose
	Pedagogai priima ir įgyvendina švietimo pagalbos specialistų rekomendacijas siekiant įveikti elgesio sunkumus
Pedagogo kompetencija reaguojant į kritinius įvykius	Pedagogai ir švietimo pagalbos specialistai geba pastebėti vaiko pozityvius elgesio pokyčius
	Žinau, ką reikia daryti ištikus krizei (pvz., netekties, savižudybės atveju, prievartos ir kt.)
	Žinau, ką reikia daryti patyčių, smurto atveju
	Suteikiama tinkama pagalba smurtą patyrusiems pedagogams

PAGALBOS VEIKSMINGUMAS: NUOTOLINIS MOKYMASIS

Vertinama sritis	Teiginiai
MOKINIAI	
Pasitenkinimas nuotoliniu mokymusi	Man patinka mokytis nuotoliniu būdu
	Pastebėjau, kad nuotoliniu būdu mokytis man yra lengviau

	Nuotolinio mokymosi aplinka man yra aiški ir patogi
Pagalba mokantis nuotoliniu būdu	Aš visada sulaukiu pagalbos, jei man kyla sunkumų mokantis nuotoliniu būdu
	Kilus sunkumų man labiausiai padeda mokytojas / mokytojai arba specialistai
	Kilus sunkumų man labiausiai padeda tėvai
TĖVAI	
Mokytojo pagalba nuotolinio mokymosi procese	Jei mokantis nuotoliniu būdu kas nors nesiseka, pedagogai mano vaikui padeda ir pataria
	Pedagogai lanksčiai išsprendžia problemas, jei vaikui kyla prisijungimo, orientavimosi virtualioje aplinkoje sunkumų
	Žinau, kokios specialistų (specialiojo, socialinio pedagogo, kt.) pagalbos mano vaikas gali tikėtis mokydamasis nuotoliniu būdu
Draugiška ir patraukli vaikui nuotolinio mokymosi aplinka	Mano vaikui patinka mokytis nuotoliniu būdu
	Pastebėjau, kad nuotoliniu būdu mokytis mano vaikui yra lengviau
	Nuotolinio mokymosi aplinka mano vaikui yra aiški ir patogi
Papildomos pagalbos poreikis mokantis nuotoliniu būdu	Manau, kad mokantis nuotoliniu būdu mano vaikui reikia papildomos pedagogų pagalbos
	Be mūsų (tėvų) pagalbos vaikas nepajėgtų sėkmingai mokytis nuotoliniu būdu
PEDAGOGAI	
Nuotolinio mokymosi ir švietimo pagalbos vertinimas	Nuotolinio ugdymo sistema ugdymo įstaigoje yra aiški ir patogi visiems
	Švietimo pagalbos specialistų nuotolinė pagalba yra kokybiška
	Mokantis nuotoliniu būdu švietimo pagalbos poreikis vaikams padidėjo
	Mokantis nuotoliniu būdu specialistų konsultacijų poreikis pedagogams padidėjo
	Mokantis nuotoliniu būdu su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais dažniausiai dirba tik specialistai

PAGALBOS VEIKSMINGUMAS: PSICHOLOGINĖ PAGALBA

Vertinama sritis	Teiginiai
MOKINIAI	
Psichologo pagalbos veiksmingumas	Psichologas man padėjo suprasti, kas su manimi darosi
	Psichologo pagalba man labai padėjo / padeda
	Norėčiau daugiau psichologo konsultacijų
	Aš žinau ir suprantu, kodėl man reikia / reikėjo psichologo pagalbos
	Man gėda eiti pas psichologą
TĖVAI	
Psichologo pagalba	Psichologo pagalba padeda mano vaikui įveikti emocinius sunkumus
	Visuomet, jei reikia pagalbos, galiu kreiptis į ugdymo įstaigos psichologą
	Psichologo patarimai, konsultacijos yra naudingi, padeda man geriau suprasti savo vaiką
PEDAGOGAI	
Efektyvi psichologo pagalba	Mūsų ugdymo įstaigos psichologas padeda bendruomenei suprasti aktualių problemų psichologines priežastis, dalijasi naudinga informacija, žiniomis
	Jei reikia, vaikas visuomet laiku sulaukia psichologo pagalbos
	Esant reikalui, tėvai visuomet gali dėl savo vaiko kreiptis pagalbos į ugdymo įstaigos psichologą
	Psichologas visuomet suteikia pedagogams, specialistams pagalbą, kai vaikui kyla mokymosi, emocinių ar kt. sunkumų

PAGALBOS VEIKSMINGUMAS: SOCIALINĖ PEDAGOGINĖ PAGALBA

Vertinama sritis	Teiginiai
MOKINIAI	
Socialinės pedagoginės pagalbos veiksmingumas	Socialinio pedagogo pagalba man padėjo / padeda išspręsti kilusias problemas.
	Norėčiau daugiau socialinio pedagogo pagalbos.
	Aš suprantu, kodėl man reikalinga socialinio pedagogo pagalba.

	Man gėda eiti pas socialinį pedagogą.
TĖVAI	
Socialinio pedagogo pagalba	Socialinis pedagogas padeda vaikui spręsti kylančias socialines, elgesio problemas
	Yra tekę su socialiniu pedagogu aptarti mano vaikui kylančius sunkumus ir galimus pagalbos būdus
	Socialinio pedagogo patarimai man yra vertingi įveikiant mano vaiko socialines ir elgesio problemas
	Socialinis pedagogas padeda vaikui jaustis ugdymo įstaigoje saugiai ir gerai
PEDAGOGAI	
Efektyvi socialinio pedagogo pagalba	Socialinis pedagogas padeda užtikrinti saugią ugdymosi aplinką kiekvienam vaikui
	Socialinis pedagogas padeda vaikams geriau jaustis ugdymo įstaigoje
	Socialinio pedagogo pagalba padeda veiksmingai išspręsti vaikams kylančias socialines, elgesio ir kt. problemas
	Mūsų ugdymo įstaigoje sėkmingai sprendžiamos nelankymo problemos
	Socialinis pedagogas padeda vaikams ugdytis socialinius įgūdžius
	Socialinis pedagogas dirba kartu su pedagogu, kai reikia specifinės pagalbos

PAGALBOS VEIKSMINGUMAS: SPECIALIOJI PEDAGOGINĖ PAGALBA

Vertinama sritis	Teiginiai
MOKINIAI	
Specialiosios pedagoginės pagalbos veiksmingumas	Specialusis pedagogas man padeda geriau mokytis
	Norėčiau daugiau specialiojo pedagogo pagalbos
	Aš suprantu, kodėl man reikalinga specialiojo pedagogo pagalba
	Man gėda eiti pas specialųjį pedagogą
	Norėčiau, kad specialusis pedagogas ateitų į klasę ir ten teiktų man pagalbą
TĖVAI	
Specialiojo pedagogo pagalba	Geriausia, kai specialusis pedagogas teikia pagalbą bendroje klasėje / grupėje, kartu su kitais vaikais
	Be specialiojo pedagogo pagalbos mano vaikui būtų sunkiau pasiekti sėkmės
	Specialusis pedagogas pataria mano vaikui, kaip mokytis efektyviau, išmokti greičiau
	Su specialiuoju pedagogu aptariame mano vaiko ugdymosi sunkumus ir galimus pagalbos būdus
	Man, kaip mamai / tėčiui, labai praverčia specialiojo pedagogo patarimai
PEDAGOGAI	
Efektyvi specialiojo pedagogo pagalba	Specialusis pedagogas padeda specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams daryti pažangą
	Specialiojo pedagogo konsultacijos mokiniams padeda efektyviau mokytis (taikyti racionalias mokymosi strategijas ir būdus)
	Specialieji pedagogai daugiausiai laiko skiria tiesioginiam darbui su vaiku
	Specialusis pedagogas padeda pedagogams rengti vaikų, kuriems paskirta specialioji pedagoginė pagalba, ugdymo programas (jas pritaikyti ir individualizuoti), pasirinkti ugdymosi metodus
Įtrauki specialiojo pedagogo pagalba	Yra efektyvu, kai specialusis pedagogas padeda visiems vaikams, kuriems to reikia, ateidamas į bendras ugdomąsias veiklas
	Specialusis pedagogas dažniausiai teikia mokiniams specialiąją pedagoginę pagalbą klasėje / grupėje (pvz., paaiškina vaikui, pritaiko užduotis, kt.)
	Specialiojo pedagogo konsultacijos man padeda sėkmingiau dirbti su vaikais, turinčiais specialiųjų ugdymosi poreikių
	Mano manymu, specialiojo pedagogo konsultacijos pedagogams ir tėvams yra labai vertingos, nes padeda suprasti, kaip geriausiai padėti specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams
	Specialieji pedagogai turėtų daugiau laiko skirti ugdymo dalyvių konsultavimui
	Specialiojo pedagogo pagalba vaikui atskirame kabinete

Specialiojo pedagogo pagalba vaikui atskirame kabinete	Mūsų įstaigoje specialusis pedagogas dažniausiai teikia ugdytiniams pagalbą specialiojo pedagogo kabinete
	Efektyviausia specialiojo pedagogo pagalba yra tada, kai jis išsiveda vaikus į savo kabinetą ir ten dirba individualiai

PAGALBOS VEIKSMINGUMAS: LOGOPEDINĖ PAGALBA

Vertinama sritis	Teiginiai
MOKINIAI	
Logopedinės pagalbos veiksmingumas	Logopedo pagalba man padėjo / padeda įveikti su kalba susijusius sunkumus
	Norėčiau daugiau logopedo pagalbos
	Aš suprantu, kodėl man reikalinga logopedo pagalba
	Man gėda eiti pas logopedą
TĖVAI	
Logopedo pagalba	Logopedo užsiėmimai duoda akivaizdžią naudą mano vaikui įveikiant kalbos ir kalbėjimo sunkumus
	Su logopedu aptariame mano vaikui kylančius sunkumus ir galimus pagalbos būdus
	Logopedo patarimai man yra labai vertingi padedant savo vaikui įveikti kalbos ir kalbėjimo sunkumus
PEDAGOGAI	
Efektyvi logopedo pagalba	Logopedo pagalba mokiniams padeda įveikti kalbos ir kalbėjimo sunkumus
	Logopedo pagalba padeda pedagogui efektyviau ugdyti ugdytinius, turinčius kalbos ir kalbėjimo sunkumų
	Mūsų įstaigoje efektyvi ir vertinga logopedo prevencinė veikla (tėvų švietimas, konsultacijos bendruomenei vaikų kalbos ugdymo klausimais)
	Logopedas padeda pedagogams pasirinkti tinkamus metodus, pritaikyti ugdomąją medžiagą ir priemones vaikams, turintiems kalbos ir kalbėjimo sutrikimų
	Logopedo ir specialiojo pedagogo pagalba yra koordinuota ir papildo viena kitą
	Logopedai daugiausiai laiko skiria tiesioginiam darbui su vaiku
	Logopedas turėtų daugiau laiko skirti bendravimui su pedagogais ir konsultacijoms teikiant pagalbą

PAGALBOS VEIKSMINGUMAS: MOKYTOJO PADĖJĖJO PAGALBA

Vertinama sritis	Teiginiai
MOKINIAI	
Mokytojo padėjėjo pagalbos veiksmingumas	Mokytojo padėjėja / padėjėjas man labai padeda mokykloje
	Norėčiau sulaukti daugiau mokytojo padėjėjos / padėjėjo pagalbos
	Aš suprantu, kodėl man reikalinga mokytojo padėjėjos / padėjėjo pagalba
	Man gėda, kai man pagalbą teikia mokytojo padėjėja / padėjėjas
TĖVAI	
Mokytojo padėjėjo pagalba	Mokytojo padėjėjo pagalba mano vaikui padedant bendrauti, apsitarnauti, pavalgyti, pasirūpinti asmens higiena yra ypač svarbi
	Mokytojo padėjėjas efektyviai padeda mano vaikui įsitraukti į būrelių, kitas veiklas
	Mokytojo padėjėjui trūksta gebėjimų padėti mano vaikui
PEDAGOGAI	
Mokytojo padėjėjo pagalba	Mokytojo padėjėjo pagalba vaikui padeda sėkmingiau įsitraukti į mokymosi veiklas klasėje
	Mokytojo padėjėjui trūksta kompetencijų padėti vaikui mokytis
	Mokytojo padėjėjas dažnai yra tik papildomas rūpestis mokytojui, nes padėjėją reikia nuolat instruktuoti
	Mūsų įstaigoje yra teikiama mokytojo padėjėjo pagalba vaikui įsitraukiant ne tik į mokymosi, bet ir į būrelių bei kitas veiklas

	Mokyklos administracija sudaro sąlygas mokytojo padėjėjams tobulinti savo profesinę kvalifikaciją ir gilinti žinias apie įvairius raidos sutrikimus, vaikų su specialiaisiais ugdymosi poreikiais ugdymą
	Mokytojo padėjėjas dalyvauja vaiko ugdyme kaip lygiavertis komandos narys

PAGALBOS VEIKSMINGUMAS: PPT PAGALBA

Vertinama sritis	Teiginiai
	TĖVAI
PPT pagalbos veiksmingumas	PPT specialistai tėvams suprantamai paaiškino vaikui kylančias problemas, jų priežastis ir pagalbos būdus
	PPT konsultacijos padėjo spręsti mano vaiko ugdymosi, elgesio, asmenybės problemas
	Likau patenkintas konsultacija PPT ir gautomis rekomendacijomis
	PPT buvo sukurta man ir mano vaikui draugiška aplinka
	PEDAGOGAI
PPT pagalbos efektyvumas	PPT pateikiamos rekomendacijos po vaiko specialiųjų ugdymosi poreikių vertinimo padeda pedagogui ir ugdymo įstaigai veiksmingiau teikti pagalbą ir organizuoti ugdymą konkrečiam vaikui
	PPT pateikiamos rekomendacijos yra išsamios, pritaikytos konkretaus vaiko situacijai
	PPT konsultacijos ugdymo proceso dalyviams padeda spręsti aktualias psichologines problemas (asmenybės, bendravimo ir kt.)
	Pedagogams ir specialistams labai vertingos PPT konsultacijos įveikiant vaikų elgesio sunkumus
	Esant reikalui PPT suteikia ugdymo įstaigai metodinę paramą (veda mokymus, seminarus pedagogams, specialistams ir kt.)
	PPT specialistai teikia naudingą švietimo pagalbą bendruomenei (paskaitų skaitymas, informacijos apie vaikų problemų pažinimą ir įveikimą sklaida, rekomendacijos PPT internetiniame puslapyje ir kt.)
	PPT paslaugos teikiamos lanksčiai – specialistai, reikalui esant, atvyksta į ugdymo įstaigą ir pan.

Duomenų analizė

Tyrimo rezultatai buvo apdoroti IBM SPSS *Statistics* programa, 23 versija, ir *Microsoft Excel* programa. Duomenų analizė atlikta naudojant aprašomosios ir daugiamatės statistikos metodus. Daugiamatė statistika buvo naudojama siekiant užtikrinti, kad skirtumai tarp grupių nėra nulemti atsitiktinumo.

Iš daugiamačių duomenų analizės metodų buvo naudojama žvalgomoji ***faktorinė analizė***, siekiant didesnį kiekį kintamųjų apibendrinti nedideliu skaičiumi naujų kintamųjų – faktorių ir tokiu būdu palengvinti tolesnę duomenų analizę. Statistiškai reikšmingiems skirtumams nustatyti tarp respondentų atsakymų, atsižvelgiant į sociodemografines tiriamųjų charakteristikas ar kitus svarbius rodiklius, buvo naudotas nepriklausomų imčių ***Student t testas*** arba ***dispersinė analizė (ANOVA)***, kai analizuojamų duomenų skirstiniai buvo artimi normaliajam, ir Mann-Whitney arba Kruskall Wallis kriterijai, kai analizuojamų duomenų skirstiniai buvo nutolę nuo normaliojo. Kada tyrimo rezultatai buvo lyginami tarp daugiau nei dviejų grupių, skirtumams atskleisti buvo taikomas PostHoc Boneferoni kriterijus tuo atveju, kai duomenys buvo artimi normaliajam skirstiniui, ir buvo atliekami Mann-Whitney poriniai palyginimai, kai analizuojamų duomenų skirstiniai buvo nutolę nuo normaliojo. Siekiant prognozuoti pagalbos veiksmingumo ir įtraukiojo ugdymo raiškos veiksnius, taikytas ***tiesinės regresinės analizės metodas***. Tiesinė regresinė analizė buvo naudojama siekiant įvertinti veiksnius, prognozuojančius pagalbos kultūrą ir gerą savijautą mokykloje ir teikiamos pagalbos mokykloje

veiksmingumą mokinių imtyje. Tėvų imtyje buvo sudaryti tiesinės regresijos modeliai, siekiantys įvertinti veiksnius, svarbius dėmesio kiekvienam vaikui ir tolerancijos įvairove, vaiko šeimos išklausymo ir įtraukimo mokykloje, efektyviai VGK veiklai bei segregacijai ir patyčias skatinančiai kultūrai. Buvo siekiama įvertinti veiksnius, svarbius įtraukiojo ugdymo kultūrai kurti, bendradarbiavimui ir komandiniam darbui užtikrinti, VKG vaidmens užtikrinant pagalbą kiekvienam vaikui svarbai, PPT pagalbos efektyvumui ir vaikų skirstymo ir patyčių kultūrai pedagogų imtyje.

Atsakymų į atvirus anketos klausimus analizė. Respondentų atsakymų turinio analizė atlikta taikant turinio analizės metodą. Atsakymų teiginiai pagal semantinį panašumą sugrupuoti į kategorijas ir subkategorijas. Remiantis teiginių, priskirtų kategorijai, skaičiumi, sudarytas reitingas kiekvienoje respondentų grupėje. Didesnis teiginių skaičius vienoje ar kitoje kategorijoje / subkategorijoje patvirtina didesnį pritarimą ar kaitos poreikį tam tikrai respondentų grupei.

4.1.2. Mokinių apklausos rezultatai

Informacija apie tiriamuosius

Kiek daugiau nei pusę tyrimo dalyvių sudarė mergaitės / merginos (57,9 proc.), kiek daugiau nei du penktadalius – berniukai / vaikinai (42,1 proc.) (žr. 4.1.2.1 pav.).

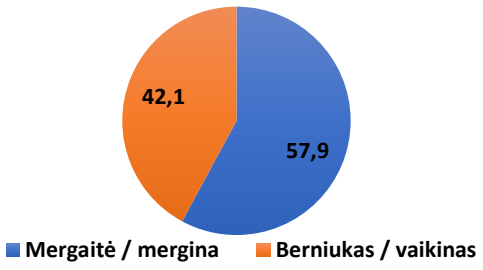

4.1.2.1 pav. *Respondentų pasiskirstymas pagal lytį proc., N = 1291*

Aktyviausiai tyrime savo nuomonę išsakė penktos (16,7 proc.), šeštos (15,3 proc.) ir septintos (15,7 proc.) klasių mokiniai. Kiek mažiau aktyvūs buvo aštuntai (12,5 proc.) ir dešimtai (II gimnazinei) (12,9 proc.) klasėms atstovaujantys respondentai. Dar mažiau dalyvauti tyrime buvo linkę ketvirtos (9,3 proc.), devintos ar I gimnazinės (8,8 proc.) bei vienuoliktos ar III gimnazinės (5,9 proc.) klasės mokiniai. Mažiausiai savo nuomonę pareiškė dvyliktos ar IV gimnazinės (2,9 proc.) klasės mokinių (žr. 4.1.2.2 pav.).

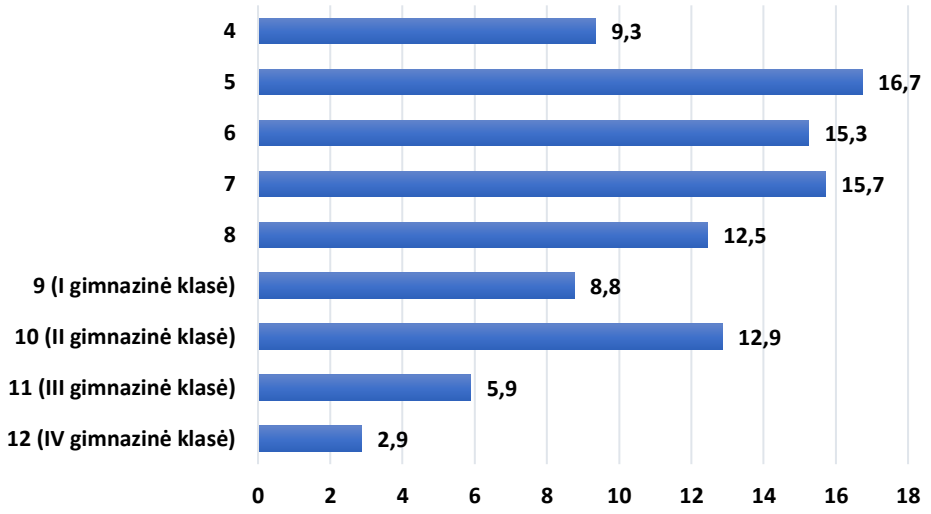

4.1.2.2 pav. *Respondentų pasiskirstymas pagal klasę, kurioje mokosi, proc., N = 1291*

Analizuojant tyrimo rezultatus pagal demografinius rodiklius, dėl mažo pasiskirstymo tam tikrose grupėse pagal respondentų lankomą klasę tiriamieji buvo sugrupuoti į tris stambesnes grupes: pradinių klasių mokiniai (4 klasė), progimnazinių klasių (5–8 klasių) ir gimnazinių klasių (9–12 klasių) mokiniai.

Tyrimo dalyvių buvo teiraujamasi, kaip jiems sekasi mokytis. Kiek daugiau nei du penktadaliai (40,7 proc.) nurodė, jog gerai; 23,9 proc. apklaustųjų teigė, kad jie mokosi vidutiniškai, o penktadalis (20,0 proc.) – labai gerai. Kiek mažiau nei dešimtadalis (9,3 proc.) nurodė, jog jiems mokytis sekasi puikiai. Patenkinamai mokosi 5 proc. apklaustųjų. Mažiausiai, vos 1,1 proc. tyrimo dalyvių, teigė, kad jiems mokytis sekasi blogai (žr. 4.1.2.3 pav.).

Siekiant analizuoti tyrimo rezultatus palyginimo aspektu, asmenys buvo skirstomi į tris didesnes grupes: besimokantys puikiai / labai gerai, gerai / vidutiniškai ir patenkinamai / blogai.

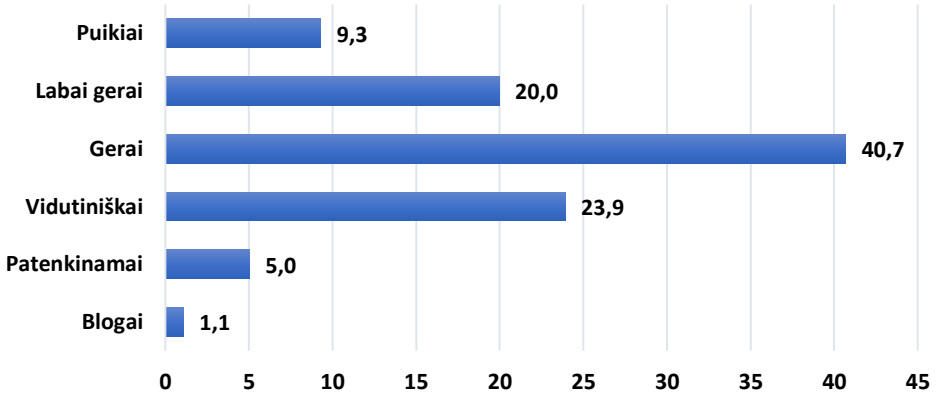

4.1.2.3 pav. *Atsakymų į klausimą „Kaip tau sekasi mokytis?“ pasiskirstymas proc.*, *N = 1291*

Tyrimo duomenys rodo, kad kiek daugiau nei trims penktadaliams (61,5 proc.) apklaustųjų nebuvo teikta logopedo ar specialiojo pedagogo pagalba (žr. 4.1.2.4 pav.). Kiek mažiau nei trys dešimtadaliai (28,9 proc.) respondentų nurodė, kad jiems teko pasinaudoti šių specialistų pagalba, o 9,7 proc. apklaustųjų nežinojo, ar naudojosi šių specialistų paslaugomis. Analizuojant tyrimo duomenis pagal tai, ar respondentams teikė pagalbą logopedas arba specialusis pedagogas, atsakymo variantas „Nežinau“ nebuvo įtrauktas į analizę.

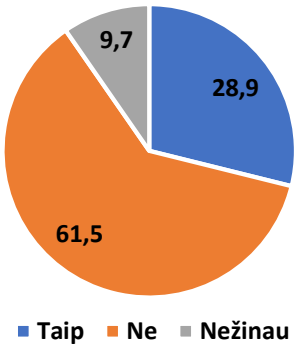

4.1.2.4 pav. *Atsakymų į klausimą „Ar tau teikia arba kada nors teikė pagalbą logopedas arba specialusis pedagogas?“ pasiskirstymas proc., N = 1291*

Tyrimo dalyvių pasiteiravus, ar jiems yra pritaikoma ar individualizuojama mokymo programa, tik 3,7 proc. respondentų atsakė teigiamai. Didžioji dalis tyrimo dalyvių nurodė besimokantys pagal įprastą mokymo programą (85,7 proc.), o kiek daugiau nei dešimtadalis (10,6 proc.) nurodė nežinantys (žr. 4.1.2.5 pav.). Analizuojant tyrimo duomenis pagal tai, ar respondentams buvo taikoma individualizuota ar pritaikyta programa, atsakymo variantas „Nežinau“ nebuvo įtrauktas į analizę.

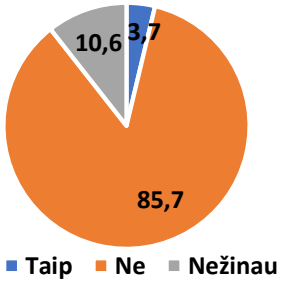

4.1.2.5 pav. *Atsakymų į klausimą „Ar Tau yra pritaikoma arba individualizuojama programa?“ pasiskirstymas proc., N = 1291*

Tyrimo dalyvių, kurie nurodė, jog mokosi pagal pritaikytą ar individualizuotą programą, buvo prašoma išsakyti savo nuomonę, kodėl jiems reikalinga tokia programa ir kas jiems padėjo tai suprasti. Dažniausiai respondentai nurodydavo, kad pritaikyta programa jiems reikalinga, kadangi sunkiai sekasi mokytis (plačiau žr. 4.1.2.1 lentelę).

4.1.2.1 lentelė. *Atsakymų į klausimą „Kodėl tau reikalinga tokia programa? Kas tau padėjo tai suprasti?“ pasiskirstymas*

Kategorija	Iliustruojantys teiginiai
Kodėl tau reikalinga tokia programa?	„Dėl pamokų“; „Kad būtų lengviau mokintis“; „Kartais sunku mokytis“; „Lengviau sekasi mokintis ir gaunu geresnius įvertinimus“; „Man sunkiai sekasi mokslai“; „Man sunkiau suprasti užduotį“; „Man sunku mokytis“; „Nes man blogai sekas“; „Nes esu implantuota dėl klausos“; „Nes yra spragų, kurias galėjau ištaisyti nuo 5–8, bet tai tik pablogino“; „Nes kai kurios pamokos nesiseka“; „Nes man buvo sunku“; „Nes sunkiai sekasi mokslai“; „Nesisekė moksle“; „Prastai sekasi mokslai“; „Taip, nes ji padeda geriau mokytis“; „Nes aš nelabai mokausi man taip pasakė mama ir močiutė :)“; „Todėl, nes sunku mokintis.“
Kas padėjo suprasti?	„Logopedas“; „Man sunkiau sekėsi mokytis, suprasti padėjo pradinių klasių mokytoja“; „Mokytoja“; „Mokytojai ir tarnybos“; „Pedagogų komisija“; „Ši programa reikalinga, kad vaikai galėtų siekti savo svajonių ir įgyvendinti norus, tai padeda viską, ko siekėme, įgyvendinti. O tai parodė mano mokytoja“; „Tėvai tai padėjo man“; „<...> padėjo mokytojai.“

Didžiajai daliai apklaustųjų suprasti, jog jiems reikalinga pritaikyta ar individualizuota programa, padėjo jų mokytojai.

Mokiniams kylantys sunkumai ir jų pobūdis

Mokinių buvo klausiama, ar jiems kyla kokių nors sunkumų mokykloje (pvz., bendravimo su draugais, elgesio, mokymosi ar kt.). Dauguma tyrime dalyvavusių respondentų (86,1 proc.) teigė, jog jiems nekyla jokių sunkumų mokykloje, o kiek daugiau nei dešimtadalis (13,9 proc.) teigė priešingai – kad sunkumų kyla (žr. 4.1.2.6 pav.).

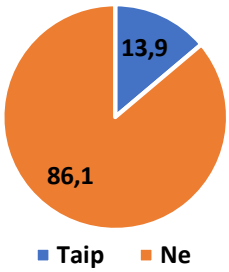

4.1.2.6 pav. *Atsakymų į klausimą „Ar tau kyla kokių nors sunkumų mokykloje (pvz., bendravimo su draugais, elgesio, mokymosi ar kt.)?“ pasiskirstymas proc., N = 1291*

Patiriančių sunkumų tyrimo dalyvių buvo prašoma plačiau papasakoti, su kokiais sunkumais jiems tenka susidurti mokykloje. Didesnė dalis apklaustųjų minėjo sunkumus, susijusius su **mokymosi procesu** ir **santykiais su bendraamžiais**. Dažnai buvo minimos problemos, susijusios su **patyčiomis** ir **atstūmimu**. Kai kuriais atvejais paminėti **sunkumai, kylantys bendraujant su mokytojais**, mokinio patiriami **elgesio sunkumai** (plačiau žr. 4.1.2.2 lentelę).

4.1.2.2 lentelė. *Atsakymų į klausimą „Kokių kyla sunkumų mokykloje (pvz., bendravimo su draugais, elgesio, mokymosi ar kt.)?“ pasiskirstymas*

Kategorija [Paminėjimų skaičius]	Iliustruojantys teiginiai
Problemos mokymosi procese [51]	„Moksluose“; „Besimokant iškyla sunkumų“; „Dėl mokymosi“; „Dėl pasikeitusio krūvio mokykloje“; „Didelis krūvis namų darbų“; „Ypač matematikoje, chemijoje ir fizikoje. Tai beveik nieko nesuprantu“; „Jei nesuprantu pamokos, nepaaiškina“; „Kai kurios sunkios pamokos“; „Kaip išspręsti užduotį“; „Labai daug krūvio kaip paaugliui, mano manymu“; „Labai sunkiai sekasi rašto darbai“; „Labai sunku mokytis, kai ko nors nesupranti sunku gauti pagalbos“; „Labai sunku, mokytojos daug užduoda“; „Man sunkiau sekasi matematika“; „Mokantis. Sunku susikaupti.“; „Mokymosi sunkumai“; „Mokytis nėra lengva“; „Mokytis nuotoliniu mokytis nesiseka“; „Nes aš kartais nesuprantu (mokslų)“; „Nesuprantu temų, nespėju daryti namų darbų“; „Ne visada sekasi moksle“; „Ne visada viską suprantu pamokos metu“; „Sunkiai sekėsi rašyt“; „Sunkiai spėju su visais klasėje laiku atlikti užduotis, daug ko nesuprantu“; „Sunkumai mokantis“; „Norėti mokytis“; „Esu reemigrantas, sunku susigaudyti moksluose ir mokyklos gyvenime“; „Kartais gaunu mažus pažymius nors labai stengiuosi.“
Sunkumai, susiję su bendravimu ir draugais [50]	„Bendrauti“; „Bendrauti su kitais“; „Bendravimas su draugais“; „Bendraujant su klasiokais, ne visada sekasi kalbėti, o man sunkiai sekasi bendrauti“; „Dėl bendravimo“; „Dėl bendravimo su draugais“; „Kartais būna sunku bendrauti su bendraklasiais“; „Kartais kyla problemų bendraujant su klasiokais“; „Mano mąstymas šiek tiek skiriasi nuo bendraamžių, todėl man labai nemalonu, kad turiu būti užstrigus 6–7 valandas su žmonėmis, kurių paprastai vengčiau. Nors nuotolinis labai sugadino mano pažymius, aš verčiau likčiau namuose“; „Na yra gana man sunku susišnekėti su kitais vaikais“; „Nedrąsi, sunku bendrauti“; „Nelabai sekasi bendrauti su kai kuriais draugais“; „Nemoku bendrauti, nuolatinis nerimas bendraujant“; „Sunkiau bendrauti su vaikais, nes mano lietuvių kalbos žinios labai netaisyklingos“; „Sunku susirasti draugų, bendrauti“; „Turiu mažai draugų, su kuriais galėčiau bendrauti“; „Draugauti su draugais“; „Vaikai veidmainiai“. „Neturiu draugų.“
Problemos dėl patyčių ir atstūmimo [19]	„Iš manęs tyčiojasi vienas klasiokas“; „Klasės draugai būna pravardžiuoja atstumia naudojasi prašo pinigų paskolinti“; „Mane dažnai pertraukinėja, trukdo išsakyti nuomonę, kartais šaiposi“; „Nebūna atsižvelgta į nuomonę bei kyla patyčių“; „Nes išmanęs tyčiojasi“; „Partyčios baisios ir šlykščios“; „Patyčios“ [5 k.]; „Patyčios klasėje“; „Pavyzdžiui, mokinių pravardžiavimai“; „Pravardžiavimas sakymas, kad aš smirdžiu“; „Pravardžiuoja“; „Tyčiojasi“; „Tyčiojasi iš manęs“; „Vaikai šaiposi, juokiasi iš manęs“; „Išmeta iš draugų grupių.“

Kategorija [Paminėjimų skaičius]	Iliustruojantys teiginiai
Sunkumai su mokytojais [9]	„Mokykloj vadovybė visai nekreipia dėmesio į savo mokinius, kaip į individualias asmenybes“; „Mokytojų supratingumo ir geresnių mokytojo mokinimo metodų“; „Ne visi mokytojai yra supratingi“; „Su kelių dalykų mokytojais“; „Sunku dėl intravertiškumo, streso ar nerimo, kai pavyzdžiui reikia garsiai skaityti, kalbėti ar įsijungti kamerą. Mokytojam reikia vesti pamoką ir žinoti ar mokinys dalyvauja pamokoje, bet vis tiek į tokius dalykus nelabai atsižvelgiama, mokytojai mano, kad mokiniai tik nenori dalyvauti pamokoje“; „Kartais sunku rasi kompromisą su mokytojais iškilus nesutarimams dėl mokymosi ar tarkime namų darbų kiekio“; „Kyla <...> nesusikalbėjimų su mokytojais“; „Sunku sutarti su mokytojais, nes jie neišklauso tavęs iki galo, tarkim jeigu atlieki užduotį kompiuteriu, darbas nesiskaito <....> nors buvau išvažiavusi dėl sveikatos problemų“; „<...> mokytojai niekada neturi laiko.“
Problemos, susijusios su elgesiu [7]	„Dėl elgesio per pertraukas“; „Elgesio“; „Elgesio su klasiokais“; „Nemoku kontroliuoti savo emocijų“; „<...> ir truputį su elgesiu“; „<...> gal da truputį su elgesiu“; „<...> kartais elgiuosi ne taip, kaip turėčiau.“
Kitos problemos	„Kalbos sutrikimas“; „Kaip išlaikyti gerus santykius“; „Apkaltina nekaltą“; „Dirbti grupėse“; „Privertimas dirbti grupėse, nors ir paklausi norint dirbti vienas, neleidžia. Dirbant su žmonėmis man baisiai nepatogu“; „Unikalios būdo savybės dažnai sukelia problemų atsiskleidžiant“; „Visokių“; „Vienišumas, pagalbos iš kitų trūkumas, per mažai tolerancijos“; „Visiškai nėra motyvacijos mokytis ir bendrauti su draugais“; „Neina mokytis nuotoliniu būdu“; „Kartai sunku būna susikaupti“; „Per pamokas sunku susikaupti“; „Sunku susikaupti per pamokas“; „Man sunku išreikšti savo nuomonę apie kai kuriuos dalykus, nes nenoriu, kad kažkas pamatytų, kad man kažkas labai nepatinka ar panašiai“; „Esu nedrąsi“; „Sudėtinga skaityti garsiai ir kalbėti prieš auditoriją (tik ne mano klasę).“

Kiek mažiau nei trys ketvirtadaliai (73,6 proc.) apklaustųjų teigė, kad susidūrę su sunkumais mokykloje jie visada sulaukia suaugusiųjų pagalbos. Tačiau daugiau nei ketvirtadalis (26,4 proc.) tyrimo dalyvių nurodė, kad pagalbos nesulaukia (žr. 4.1.2.7 pav.).

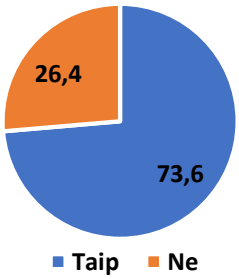

4.1.2.7 pav. *Atsakymų į klausimą „Ar susidūręs su sunkumais visada sulauki mokykloje suaugusiųjų pagalbos?“ pasiskirstymas proc., N = 1291*

Toliau analizuojami tyrimo rezultatai, gauti vertinant pateiktus teiginius pagal atskiras temas 1–5 balų skale, kur 1 reiškia visišką nepritarimą, 5 – didelį pritarimą.

Bendravimas ir santykiai

Vertindami bendravimą ir santykius, tyrimo dalyviai buvo labiausiai linkę pritarti teiginiams *aš turiu keletą gerų draugų mokykloje* (vertinimų vidurkis – 4,46), *mokytojai mus skatina padėti vienas kitam* (vertinimų vidurkis – 4,32), *mokytojai su mokiniais bendrauja pagarbiai* (vertinimų vidurkis – 4,26), *jei kam nors reikia*

pagalbos, aš visada padedu (vertinimų vidurkis – 4,24), *man draugai padeda, jei kyla sunkumų* (vertinimų vidurkis – 4,14) ir *mokykloje aš gerai jaučiuosi* (vertinimų vidurkis – 4,02). Kiek rečiau respondentai pritarė, kad *mokytojai juos padrąsina*, *kai kyla sunkumų, skatina nepasiduoti* (vertinimų vidurkis – 3,99), kad *mokytai su mokiniais kalbasi apie tai, kad žmonės gali būti įvairūs ir skirtingi* (vertinimų vidurkis – 3,96), kad jie *nori eiti į mokyklą* (vertinimų vidurkis – 3,67), kad jų mokykloje *mokiniai gražiai bendrauja tarpusavyje* (vertinimų vidurkis – 3,48). Tyrime dalyvavę mokiniai dar mažiau buvo linkę pritarti teiginiams, kad *pas mus sunkiai pritampa vaikai, kurie yra „kitokie“ negu dauguma* (vertinimų vidurkis – 2,67); *mūsų mokykloje vaikai dažnai tyčiojasi vieni iš kitų* (vertinimų vidurkiai – 2,54); *mokytojai mokinius skirsto į mėgstamus ir nemėgstamus* (vertinimų vidurkiai – 2,45); *pasitaiko, kad mokytojai pasišaipo iš mokinių* (vertinimų vidurkis – 2,15). Plačiau žr. 4.1.2.8 pav.

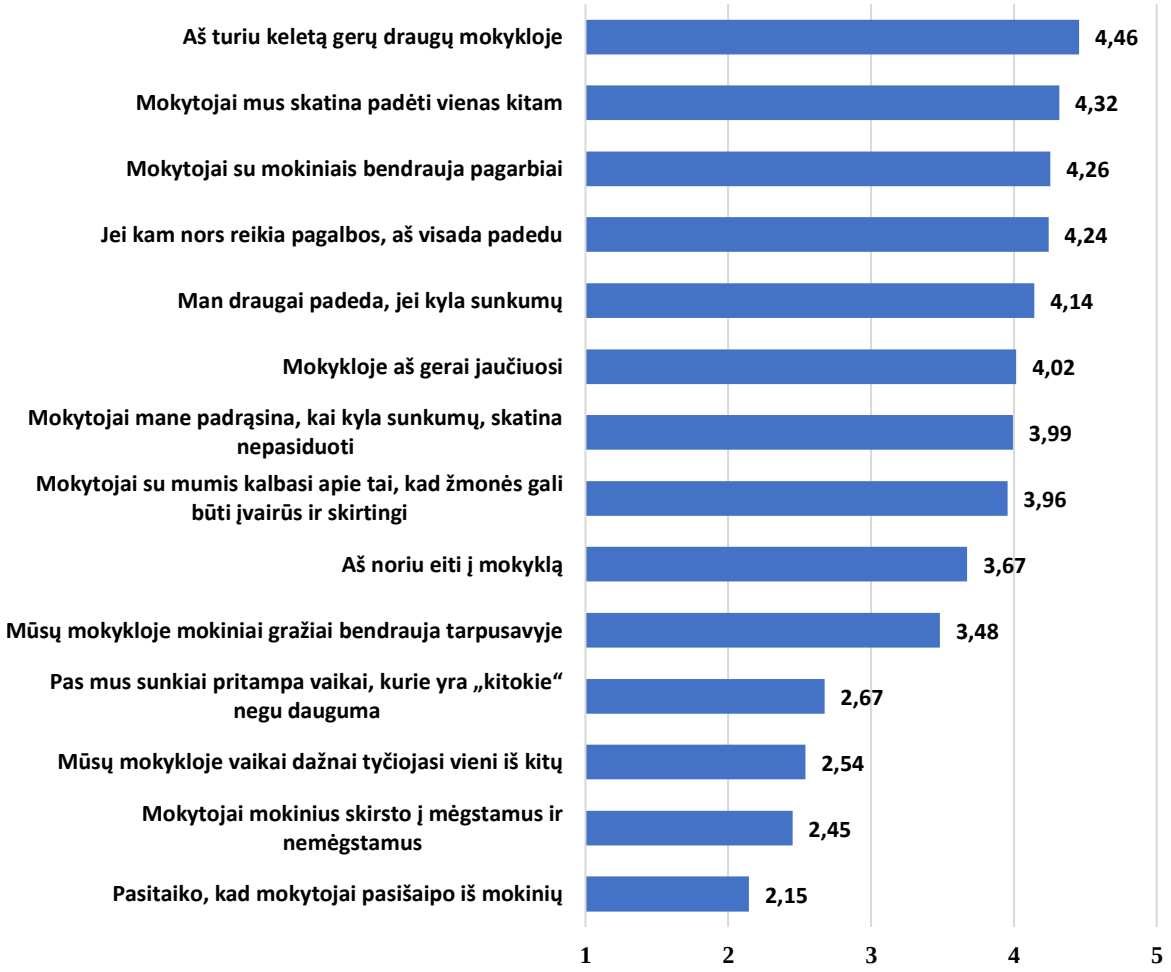

4.1.2.8 pav. *Atsakymų į klausimą „Apie bendravimą ir santykius“ vidurkiai, N = 1291*

Siekiant patikrinti, ar bendravimo ir santykių klausimus galima jungti į skales, buvo atlikta pagrindinių faktorių (ašių) analizė su Promax pasukimu. Rezultatai parodė, jog duomenys tinka faktorinei analizei: KMO = 0,873, o Barleto sferiškumo testo $p < 0,001$. Faktorių analizės rezultatai leidžia teigti, kad bendravimo ir santykių klausimų bloką sudaro trys faktoriai, kurie paaiškina 58,2 proc. duomenų išsibarstymo. Kintamųjų faktorių svoriai kiekviename faktoriuje svyruoja nuo 0,456 iki 0,816. Pagal faktorius sudarančių teiginių turinį pirmasis faktorius pavadintas **Pagalbos kultūra ir gera savijauta**, antrasis – **Patyčios ir diskriminacija**, trečiasis – **Pozityvūs mokinių tarpusavio santykiai ir pagalba**. Pagalbos kultūros ir geros savijautos faktorių sudarė šie teiginiai: „Mokytojai mane padrąsina, kai kyla sunkumų, skatina nepasiduoti“, „Mokytojai mus skatina padėti

vienas kitam“, „Mokytojai su mumis kalbasi apie tai, kad žmonės gali būti įvairūs ir skirtingi“, „Mokykloje aš gerai jaučiuosi“, „Mokytojai su mokiniais bendrauja pagarbiai“, „Aš noriu eiti į mokyklą.“ Patyčių ir diskriminacijos faktorių sudarė tokie teiginiai: „Mūsų mokykloje vaikai dažnai tyčiojasi vieni iš kitų“, „Mokytojai mokinius skirsto į mėgstamus ir nemėgstamus“, „Pas mus sunkiai pritampa vaikai, kurie yra „kitokie“ negu dauguma“, „Pasitaiko, kad mokytojai pasišaipo iš mokinių.“ Trečią faktorių – Pozityvūs mokinių tarpusavio santykiai ir pagalba – sudarė šie teiginiai: „Man draugai padeda, jei kyla sunkumų“, „Aš turiu keletą gerų draugų mokykloje“, „Jei kam nors reikia pagalbos, aš visada padedu“, „Mūsų mokykloje mokiniai gražiai bendrauja tarpusavyje.“

Tris skirtingus su bendravimu ir santykiais susijusius aspektus mokykloje reprezentuojantys veiksniai buvo analizuojami atsižvelgiant į mokinių lytį, klasę, subjektyvių mokymosi pasiekimų vertinimą, specialistų pagalbos mokiniui teikimą / neteikimą ir mokymosi programą (pritaikyta, individualizuota ar įprasta).

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad pradinių klasių mokiniai palankiau vertina pagalbos kultūrą ir gerą savijautą mokykloje nei progimnazinių klasių ir gimnazinių klasių mokiniai ($p < 0,001$). Pastebėta, kad progimnazines klases lankantieji dažniau nei gimnazinių klasių mokiniai sutiko, jog mokykloje egzistuoja pagalbos kultūra ir gera savijauta (< 0,001). Pradinių klasių mokiniai rečiau nei progimnazinių ir gerokai rečiau nei gimnazinių klasių mokiniai nurodė, kad jų mokyklai būdingos patyčios ir diskriminacija (< 0,05). Pradinių klasių mokiniai dažniau nei besimokantieji progimnazinėse klasėse buvo linkę pritarti, kad mokykloje vyrauja pozityvūs mokinių tarpusavio santykiai ir pagalba ($p < 0,05$).

Savo mokymąsi kaip puikų / labai gerą apibrėžiantys mokiniai dažniau nurodė, kad jų mokykloje egzistuoja pagalbos kultūra ir gera savijauta, nei mokiniai, savo mokymosi pasiekimus vertinantys gerai / vidutiniškai ir patenkinamai / blogai ($p < 0,001$). Gerai / vidutiniškai savo mokymąsi vertinantys mokiniai kiek geriau vertina pagalbos kultūrą ir gerą savijautą mokykloje nei savo mokymąsi vertinantys patenkinamai /blogai ($p < 0,05$). Patenkinamai / blogai besimokantys mokiniai labiau pritaria, kad mokykloje egzistuoja patyčios ir diskriminacija, nei mokiniai, savo mokymąsi vertinantys puikiai / gerai ($p < 0,001$). Gerai / vidutiniškai besimokantys mokiniai taip pat dažniau nurodo, kad mokykloje yra patyčių ir diskriminacijos nei besimokantys puikiai / labai gerai ($p < 0,05$). Pastarieji tyrimo dalyviai kiek dažniau pritarė, kad jų mokykloje vyrauja pozityvūs mokinių tarpusavio santykiai ir pagalba vienas kitam, nei mokiniai, kurie savo mokymąsi apibrėžia kaip gerą / vidutinišką ir patenkinamą / blogą ($p < 0,001$). Gerai / vidutiniškai besimokantys mokiniai dažniau nei besimokantys patenkinamai / blogai mokiniai buvo linkę sutikti, kad mokykloje egzistuoja pozityvūs mokinių tarpusavio santykiai ir pagalba ($p < 0,05$). Plačiau žr. 4.1.2.3 lentelę.

4.1.2.3 lentelė. *Bendravimo ir santykių vertinimas atsižvelgiant į mokinių individualias charakteristikas, N = 1291*

		Bendravimo ir santykių vertinimas (vidurkis ± st.n.)		
		Pagalbos kultūra ir gera savijauta	**Patyčios ir diskriminacija**	**Pozityvūs mokinių tarpusavio santykiai ir pagalba**
Lytis	Mergaitė / mergina	24,18 ± 5,09	9,84 ± 4,28	16,45 ± 2,84
	Berniukas / vaikinas	24,58 ± 4,86	9,66 ± 4,41	16,16 ± 3,23
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,238*	*0,438*	*0,392*
Klasė	Pradinių klasių mokiniai (4 klasė)	27,51 ± 2,86	8,36 ± 3,74	17,12 ± 2,42

		Bendravimo ir santykių vertinimas (vidurkis ± st.n.)		
		Pagalbos kultūra ir gera savijauta	**Patyčios ir diskriminacija**	**Pozityvūs mokinių tarpusavio santykiai ir pagalba**
	Progimnazinių klasių mokiniai (5–8 klasės)	24,54 ± 5,00	9,85 ± 4,42	16,17 ± 3,06
	Gimnazinių klasių mokiniai (9–12 klasės)	22,94 ± 5,03	10,08 ± 4,27	16,36 ± 3,06
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***	***0,004***	***0,018***
Subjektyvus mokymosi vertinimas	Puikiai / labai gerai	25,60 ± 4,37	8,85 ± 3,90	16,95 ± 2,60
	Gerai / vidutiniškai	23,89 ± 4,94	10,12 ± 4,44	16,12 ± 3,02
	Patenkinamai / blogai	21,81 ± 7,31	11,24 ± 4,68	15,00 ± 4,31
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***	***<0,001***	***<0,001***
Teikta / teikiama logopedo ar spec. pedagogo pagalba	Taip	25,41 ± 4,94	9,94 ± 4,40	16,43 ± 3,14
	Ne	24,09 ± 4,88	9,71 ± 4,31	16,48 ± 2,77
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***	*0,546*	*0,581*
Programa	Pritaikyta, individualizuota	25,54 ± 6,08	11,38 ± 5,13	15,43 ± 4,31
	Įprasta	24,15 ± 5,00	9,69 ± 4,28	16,36 ± 2,92
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,006***	*0,073*	*0,491*

Pastebėta, kad respondentai, kuriems teko naudotis logopedo ar specialiojo pedagogo paslaugomis (<0,001) ir kuriems buvo pritaikyta ar individualizuota programa (<0,05), dažniau pritarė teiginiams, kad mokykloje egzistuoja pagalbos kultūra ir gera savijauta, nei mokiniai, nesinaudoję minėtų specialistų pagalba ir besimokantys pagal įprastą programą.

Įsitraukimas ir dalyvavimas

Tyrimo duomenys rodo, kad, vertindami įsitraukimą ir dalyvavimą 1–5 balų skale, kai 1 reiškia visišką nepritarimą, o 5 – didelį pritarimą, respondentai labiausiai buvo linkę sutikti, kad jų tėvai yra patenkinti mokykla, kurią jie lanko (vertinimų vidurkis – 4,34). Mokiniai kiek mažiau buvo linkę pritarti, jog mokytojai įsiklauso į jų nuomonę (vertinimų vidurkis – 3,86), kad jų šeimos noriai dalyvauja mokyklos renginiuose (vertinimų vidurkis – 3,76), kad jų mokyklose yra organizuojami pokalbiai, kai kartu dalyvauja mokinys, jo tėvai ir mokytojai (vertinimų vidurkis – 3,65), kad jei mokiniui mokykloje kyla sunkumų, suaugę visada paklausia, ką jie galvoja apie tai (vidurkis – 3,57), kad jie gali drąsiai išsakyti savo baimes ir norus (vertinimų vidurkis – 3,44). Mažiausiai respondentai pritarė, kad jiems teko dalyvauti susitikime, kuriame kartu su tėvais, mokytojais buvo kalbama apie pagalbą jiems įveikiant kylančius sunkumus (vertinimų vidurkis – 2,56). Plačiau žr. 4.1.2.9 pav.

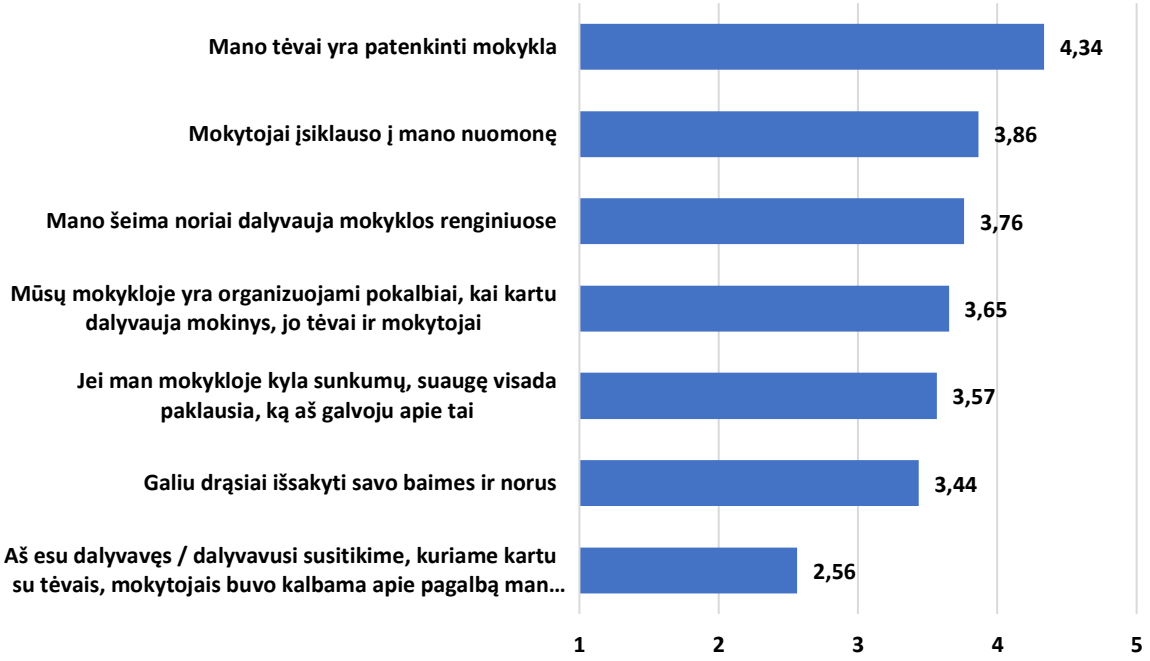

4.1.2.9 pav. *Atsakymų į klausimą apie įsitraukimą ir dalyvavimą vidurkiai, N = 1291*

Siekiant patikrinti, ar klausimus, susijusius su mokinių ir jų tėvų dalyvavimu mokyklos gyvenime ir ugdymo procese, galima jungti į skales, buvo atlikta pagrindinių faktorių (ašių) analizė su Promax pasukimu. Rezultatai parodė, kad duomenys tinka faktorinei analizei: KMO = 0,836, o Barleto sferiškumo testo $p < 0,001$. Faktorių analizės rezultatai leidžia teigti, kad bendravimo ir santykių klausimų bloką sudaro du faktoriai, paaiškinantys 62,02 proc. duomenų išsibarstymo. Kintamųjų faktorių svoriai kiekviename faktoriuje svyruoja nuo 0,503 iki 0,875.

Pagal faktorius sudarančių teiginių turinį pirmasis faktorius pavadintas **Mokinio ir jo šeimos pripažinimas ir priėmimas**, antrasis – **Mokinių dalyvavimas sprendžiant mokymosi klausimus**. Mokinio ir jo šeimos pripažinimo ir priėmimo faktorių sudarė šie teiginiai: „Mokytojai įsiklauso į mano nuomonę“, „Mano tėvai yra patenkinti mokykla“, „Jei man mokykloje kyla sunkumų, suaugę visada paklausia, ką aš galvoju apie tai“, „Galiu drąsiai išsakyti savo baimes ir norus“, „Mano šeima noriai dalyvauja mokyklos renginiuose.“ Mokinių dalyvavimą sprendžiant mokymosi klausimus sudarė tokie teiginiai: „Aš esu dalyvavęs / dalyvavusi susitikime, kuriame kartu su tėvais, mokytojais buvo kalbama apie pagalbą man įveikiant kylančius sunkumus“, „Mūsų mokykloje yra organizuojami pokalbiai, kai kartu dalyvauja mokinys, jo tėvai ir mokytojai.“

Mokinio ir jo šeimos pripažinimas ir priėmimas bei mokinių dalyvavimas sprendžiant mokymosi klausimus buvo analizuojamas pagal mokinių lytį, klasę, subjektyvių mokymosi pasiekimų vertinimą, specialistų pagalbos mokiniui teikimą / neteikimą ir mokymosi programą (pritaikyta, individualizuota ar įprasta).

Pastebėta, kad pradinių klasių mokiniai dažniau sutiko su teiginiu, kad jų mokykloje egzistuoja mokinio ir jo šeimos pripažinimas, nei progimnazinių ir gimnazinių klasių mokiniai ($p < 0,001$). Progimnazinių klasių mokiniai dažniau nei gimnazinių buvo linkę sutikti, kad jų mokyklai būdingas mokinio ir jo šeimos pripažinimas ir priėmimas ($p < 0,05$). Savo mokymąsi kaip puikų / labai gerą apibrėžiantys mokiniai kiek dažniau sutiko, kad mokykloje egzistuoja mokinio ir jo šeimos pripažinimas ir priėmimas, nei mokiniai, savo mokymosi pasiekimus vertinantys gerai /vidutiniškai ($p < 0,05$) bei patenkinamai / blogai ($p < 0,001$). Gerai / vidutiniškai besimokantys mokiniai dažniau sutiko nei besimokantys patenkinamai / blogai, kad jų mokykloje vyrauja mokinio ir jo šeimos pripažinimas ir priėmimas ($p < 0,001$). Mokiniai, kuriems teko naudotis logopedo ar

specialiojo pedagogo pagalba, dažniau nei ja nesinaudoję sutiko, kad mokykloje egzistuoja mokinio ir jo šeimos pripažinimas ir priėmimas ($p < 0,05$). Tam t labiau buvo linkę pritarti ir mokiniai, kuriems teko mokytis pagal pritaikytą ar individualizuotą programą, nei besimokantieji pagal įprastą programą ($p < 0,05$). Tyrimo dalyviai, kuriems teko naudotis specialistų pagalba ir kurie mokosi pagal individualizuotą ar pritaikytą programą, dažniau pritarė, kad jų mokykloje mokiniai yra įtraukiami į sprendimus mokymosi klausimais ($p < 0,001$), nei nesinaudoję logopedo ar specialiojo pedagogo paslaugomis ir besimokantys pagal įprastą programą (plačiau žr. 4.1.2.4 lentelę).

4.1.2.4 lentelė. *Mokinių ir jų tėvų dalyvavimo mokyklos gyvenime ir ugdymo procese vertinimas atsižvelgiant į mokinių individualias charakteristikas, N = 1291*

		Mokinių ir jų tėvų dalyvavimas mokyklos gyvenime ir ugdymo procese (vidurkis ± st.n.)	
		Mokinio ir jo šeimos pripažinimas ir priėmimas	**Mokinių dalyvavimas sprendžiant mokymosi klausimus**
Lytis	Mergaitė / mergina	19,01 ± 4,59	6,26 ± 2,72
	Berniukas / vaikinas	19,50 ± 4,25	6,45 ± 2,73
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,181*	*0,266*
Klasė	Pradinių klasių mokiniai (4 klasė)	21,67 ± 3,60	7,00 ± 2,89
	Progimnazinių klasių mokiniai (5–8 klasės)	19,20 ± 4,54	6,29 ± 2,70
	Gimnazinių klasių mokiniai (9–12 klasės)	18,34 ± 4,22	6,21 ± 2,71
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***	*0,061*
Subjektyvus mokymosi vertinimas	Puikiai / labai gerai	19,92 ± 4,17	6,10 ± 2,77
	Gerai / vidutiniškai	18,99 ± 4,33	6,43 ± 2,70
	Patenkinamai / blogai	16,64 ± 6,54	6,56 ± 2,82
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,001***	*0,217*
Teikta / teikiama logopedo ar spec. pedagogo pagalba	Taip	19,93 ± 4,25	6,96 ± 2,76
	Ne	18,99 ±4,47	6,09 ± 2,73
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,006***	***<0,001***
Programa	Pritaikyta, individualizuojama	20,97 ± 4,03	7,97 ± 2,87
	Įprasta	19,06 ± 4,45	6,23 ±2,71
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,007***	***0,001***

Mokymosi aplinka ir priemonės

Tyrimo dalyviams buvo pateikti teiginiai apie mokymosi aplinką ir priemones ir prašoma juos įvertinti 1–5 balų skale, kai 1 reiškia visišką nepritarimą, o 5 – didelį pritarimą. Kaip atskleidė tyrimo rezultatai, mokiniai

buvo labiausiai linkę pritarti tam, kad jų mokykloje *mokiniai gali pasirinkti, kokia veikla užsiimti per pertraukas* (vertinimų vidurkis – 4,13), kad *yra vietų, kur galima pajudėti, pažaisti judrius žaidimus* (vertinimų vidurkis – 4,09), kad *aplinka yra pritaikyta taip, kad būtų patogu ir jauku mokiniams* (vertinimų vidurkis – 4,02). Kiek rečiau apklausoje dalyvavę mokiniai pritarė teiginiams, jog *vadovėliuose ir pratybose esanti informacija man yra suprantama ir aiški* (vertinimų vidurkis – 3,93); *kai pamokos vyksta klasėje, mes naudojamės įvairiomis technologijomis (išmaniąja lenta, kompiuteriais, planšetėmis, telefonais)* (vertinimų vidurkis – 3,44); *mokykloje galiu rasti vietų, kur nėra triukšmo, ir ten ramiai pabūti* (vertinimų vidurkis – 3,40). Dar rečiau respondentai pritarė teiginiams, kad *mokykla pritaikyta mokiniams, turintiems ypatingų poreikių (yra specialūs įvažiavimai, liftai, įrengta rami vieta atsipalaiduoti ir pabūti atsiskyrus nuo kitų)* (vertinimų vidurkis – 2,94), kad jiems *geriau sekasi mokytis, kai mokytojai skiria užduotis iš elektroninių pratybų* (vertinimų vidurkis – 2,92), kad *vaikams, kuriems sunku mokytis, leidžiama naudotis kompiuteriu ar telefonu, kuriuose yra specialios, jiems padedančios programos* (vertinimų vidurkis – 2,46). Plačiau žr. 4.1.2.10 pav.

4.1.2.10 pav. *Atsakymų į klausimus apie mokymosi aplinkas ir priemones vidurkiai, N = 1291*

Siekiant patikrinti, ar klausimus, susijusius su mokymosi aplinka ir priemonėmis, galima jungti į skales, buvo atlikta pagrindinių faktorių (ašių) analizė su Promax pasukimu. Rezultatai parodė, kad duomenys tinka faktorinei analizei: KMO = 0,856, o Barleto sferiškumo testo $p < 0,001$. Du teiginiai buvo pašalinti iš analizės, nes jie mažiau koreliavo su kitais kintamaisiais. Faktorių analizės rezultatai leidžia teigti, kad mokymosi aplinkos ir priemonių vertinimo bloką sudaro du faktoriai, kurie paaiškina 61,31 proc. duomenų išsibarstymo. Kintamųjų faktorių svoriai kiekviename faktoriuje svyruoja nuo 0,457 iki 0,814.

Pagal faktorius sudarančių teiginių turinį pirmasis faktorius pavadintas **Į mokinių poreikius orientuota mokymosi aplinka**, antrasis – **IKT naudojimas mokymuisi**. Į mokinių poreikius orientuotos mokymosi aplinkos faktorių sudarė šie teiginiai: „Mūsų mokykloje mokiniai gali pasirinkti, kokia veikla užsiimti per pertraukas ar po pamokų“, „Mūsų mokyklos aplinka yra pritaikyta taip, kad būtų patogu ir jauku mokiniams“, „Mokykloje yra vietų, kur galima pajudėti, pažaisti judrius žaidimus“, „Mokykloje galiu rasti vietų, kur nėra

triukšmo, ir ten ramiai pabūti“, „Vadovėliuose ir pratybose esanti informacija man yra suprantama ir aiški.“ IKT naudojimą mokymuisi reprezentuoja šie teiginiai: „Vaikams, kuriems sunku mokytis, leidžiama naudotis kompiuteriu ar telefonu, kuriuose yra specialios programos“, „Kai pamokos vyksta klasėje, mes naudojamės įvairiomis technologijomis (išmaniąja lenta, kompiuteriais, planšetėmis, telefonais).“

Į mokinių poreikius orientuota mokymosi aplinka ir IKT naudojimasis mokymuisi buvo analizuojamas pagal mokinių lytį, klasę, subjektyvių mokymosi pasiekimų vertinimą, specialistų pagalbos mokiniui teikimą ar neteikimą ir mokymosi programą (pritaikyta, individualizuota, įprasta).

Tyrimo rezultatai rodo, kad pradinėse klasėse besimokantys mokiniai buvo linkę kiek dažniau nei progimnazinių ir dažniau nei gimnazinių klasių mokiniai sutikti, kad mokykloje egzistuoja į mokinio poreikius orientuota mokymosi aplinka ($p < 0,05$). Su minėtu teiginiu dažniau sutiko mokiniai, nurodę, kad mokosi puikiai / labai gerai, nei besimokantieji gerai / vidutiniškai ir patenkinamai / blogai ($p < 0,001$). Pastebėta, kad besimokantieji gerai / vidutiniškai dažniau sutiko, kad jų mokykloje vyrauja į mokinių poreikius orientuota mokymosi aplinka, nei besimokantieji patenkinamai / vidutiniškai ($p < 0,05$). Gimnazijų moksleiviai dažniau nei progimnazijų nurodė, kad mokymuisi naudoja IKT ($p < 0,05$). Plačiau žr. 4.1.2.5 lentelę.

4.1.2.5 lentelė. *Mokymosi aplinkos ir priemonių vertinimas atsižvelgiant į mokinių individualias charakteristikas, N = 1291*

		Mokymosi aplinkos ir priemonių vertinimas (vidurkis ± st.n.)	
		Į mokinių poreikius orientuota mokymosi aplinka	**IKT naudojimas mokymuisi**
Lytis	Mergaitė / mergina	19,32 ± 4,56	5,67 ± 2,32
	Berniukas / vaikinas	19,73 ± 4,58	5,99 ± 2,58
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,098*	*0,053*
Klasė	Pradinių klasių mokiniai (4 klasė)	21,13 ± 3,82	5,94 ± 2,77
	Progimnazinių klasių mokiniai (5–8 klasės)	19,35 ± 4,69	5,62 ± 2,40
	Gimnazinių klasių mokiniai (9–12 klasės)	19,23 ± 4,45	6,09 ± 2,36
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,001***	***0,029***
Subjektyvus mokymosi vertinimas	Puikiai / labai gerai	20,50 ± 3,96	5,69 ± 2,48
	Gerai / vidutiniškai	19,20 ±4,63	5,85 ± 2,37
	Patenkinamai / blogai	16,90 ± 5,43	5,76 ± 2,79
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***	*0,635*
Teikta / teikiama logopedo ar spec. pedagogo pagalba	Taip	20,09 ± 4,43	6,08 ± 2,52
	Ne	19,42 ± 4,47	5,59 ± 2,33

		Mokymosi aplinkos ir priemonių vertinimas (vidurkis ± st.n.)	
		Į mokinių poreikius orientuota mokymosi aplinka	**IKT naudojimas mokymuisi**
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,020***	***0,016***
Programa	Pritaikyta, individualizuota	21,26 ± 4,15	7,32 ± 2,59
	Įprasta	19,35 ± 4,56	5,67 ± 2,39
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,005***	***<0,001***

Mokiniai, kuriems buvo teikta logopedo ar specialiojo pedagogo pagalba, dažniau nei mokiniai, nesinaudoję minėtų specialistų paslaugomis, sutiko, kad mokykloje egzistuoja į mokinį orientuota mokymosi aplinka ir mokymosi procese naudojamas IKT ($p < 0,05$). Minėta tendencija stebima ir duomenis analizuojant pagal mokymosi programą. Mokiniai, kurie mokėsi pagal individualizuotą ar pritaikytą programą, buvo dažniau linkę sutikti nei besimokantys pagal įprastą programą, kad mokykloje egzistuoja į mokinį orientuota mokymosi aplinka ($p < 0,05$) ir mokymosi procese naudojamos IKT ($p < 0,001$).

Pagalbos veiksmingumas

Tyrimo dalyvių buvo teiraujamasi apie pagalbą jų mokykloje ir prašoma įvertinti pateikiamus teiginius 1–5 balų skale, kai 1 reiškia visišką nepritarimą, o 5 – didelį pritarimą. Mokiniai, dalyvavę apklausoje, dažniausiai buvo linkę pritarti tam, kad *susidūrę su sunkumais jie žino, į ką gali kreiptis pagalbos* (vertinimų vidurkis – 4,05), kad *mokytojai ir kiti mokyklos darbuotojai yra labai draugiški* (vertinimų vidurkis – 4,04), *jiems visada padeda* (vertinimų vidurkis – 4,01). Kiek rečiau tyrimo dalyviai pritarė, kad *susidūrę su sunkumais prašo draugų* (vertinimų vidurkis – 3,99), *mokytojų* (vertinimų vidurkis – 3,65*) pagalbos*, kad *mokytojai ar kiti mokyklos specialistai jiems padeda įveikti kilusius sunkumus mokykloje* (vertinimų vidurkis – 3,61). Dar rečiau respondentai nurodė, kad *kai jiems negera ar jie yra nusiminę, mokykloje sulaukia suaugusiųjų paramos* (vertinimų vidurkis – 3,48), kad *mokytojai ir specialistai jiems padeda suprasti, kodėl jiems kyla sunkumų mokykloje* (vertinimų vidurkis – 3,38). Rečiausiai mokiniai pritarė teiginiui, kad *susidūrę su sunkumais jie prašo pagalbos specialistų: psichologo, socialinio pedagogo, specialiojo pedagogo, logopedo* (vertinimų vidurkis – 2,52). Plačiau žr. 4.1.2.11 pav.

4.1.2.11 pav. *Teiginių apie pagalbą vertinimo vidurkiai, N = 1291*

Siekiant patikrinti, ar klausimus, susijusius su pagalba mokykloje, galima jungti į skales, buvo atlikta pagrindinių faktorių (ašių) analizė su Promax pasukimu. Rezultatai parodė, kad duomenys tinka faktorinei analizei: KMO = 0,917, o Barleto sferiškumo testo p < 0,001. Faktorių analizės rezultatai leidžia teigti, kad pagalbos mokykloje klausimų bloką sudaro vienas faktorius, kuris paaiškina 69,78 proc. duomenų išsibarstymo. Kintamųjų faktorių svoriai faktoriuje svyruoja nuo 0,389 iki 0,834. Faktorius pavadintas **Pagalbos veiksmingumu**.

Pagalbos veiksmingumas ir atskiri šį faktorių sudarantys teiginiai buvo analizuojami pagal mokinių lytį, klasę, subjektyvių mokymosi pasiekimų vertinimą, specialistų pagalbos mokiniui teikimą ar neteikimą ir mokymosi programą (pritaikyta, individualizuota ar įprasta).

Pastebėta, kad mokiniai, besimokantys pradinėse klasėse, kiek dažniau nei besimokantieji progimnazinėse ir dar dažniau nei besimokantieji gimnazinėse klasėse sutiko, jog jų mokykloje teikiama pagalba yra veiksminga (p < 0,001). Tam taip pat labiau buvo linkę pritarti mokiniai, kurie savo mokymosi lygį vertino puikiai / labai gerai, nei besimokantieji gerai / vidutiniškai (p < 0,05) ir gerokai labiau nei savo mokymosi lygį vertinantys patenkinamai / blogai (<0,001). Gerai / vidutiniškai besimokantys mokiniai dažniau sutiko, kad gaunama pagalba mokykloje yra veiksminga, nei besimokantieji patenkinamai / silpnai (p < 0,001). Mokiniai, kuriems teko naudotis logopedo ar specialiojo pedagogo paslaugomis, buvo labiau linkę teigiamai atsiliepti apie mokykloje teikiamą pagalbą nei tie, kurie nesusidūrė su šiais specialistais (p < 0,05). Minėta tendencija stebima ir tarp mokinių, besimokančių pagal individualizuotą ar pritaikytą programą. Šie mokiniai dažniau nei tie, kurie mokosi pagal įprastą programą, pritarė, kad jų mokykloje teikiama pagalba yra veiksminga (p < 0,001). Plačiau žr. 4.1.2.6 lentelę.

4.1.2.6 lentelė. *Pagalbos veiksmingumo vertinimas atsižvelgiant į mokinių individualias charakteristikas, N = 1291*

		Pagalbos veiksmingumas (vidurkis ± st.n.)
Lytis	Mergaitė / mergina	32,15 ± 9,16
	Berniukas / vaikinas	33,19 ± 8,70
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,145*
Klasė	Pradinių klasių mokiniai (4 klasė)	37,72 ± 5,46
	Progimnazinių klasių mokiniai (5–8 klasės)	32,60 ± 8,92
	Gimnazinių klasių mokiniai (9–12 klasės)	31,34 ± 9,28
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***
Subjektyvus mokymosi pasiekimų vertinimas	Puikiai / labai gerai	34,14 ± 8,36
	Gerai / vidutiniškai	32,38 ± 8,73
	Patenkinamai / blogai	26,96 ± 11,86
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***
Teikta / teikiama logopedo ar spec. pedagogo pagalba	Taip	34,15 ± 8,61
	Ne	32,05 ± 8,79
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,002***
Programa	Pritaikyta, individualizuota	37,12 ± 8,84
	Įprasta	32,08 ± 8,93
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***

Pradinėse klasėse besimokantieji kiek dažniau nei progimnazinių ir dažniau nei gimnazinių klasių mokiniai sutiko, kad mokytojai ir kiti mokyklos darbuotojai yra labai draugiški ($p < 0,001$), kai jiems negera ar jie yra nusiminę, mokykloje sulaukia suaugusiųjų paramos ($p < 0,001$), susidūrę su sunkumais žino, į ką gali kreiptis pagalbos ($p < 0,001$). Tyrimo dalyviai, kurie savo mokymąsi vertino puikiai / labai gerai, dažniau sutiko, kad mokytojai ir kitas personalas yra labai draugiški, nei besimokantys gerai / vidutiniškai ($p < 0,05$) ir patenkinamai / blogai ($p < 0,001$). Su minėtu teiginiu dažniau sutiko gerai / vidutiniškai besimokantys mokiniai nei besimokantys patenkinamai / blogai ($p < 0,05$). Savo mokymąsi kaip puikų / labai gerą apibrėžiantys mokiniai kiek dažniau nei besimokantieji gerai / vidutiniškai ir gerokai dažniau nei besimokantieji patenkinamai / blogai nurodė, kad kai jiems negera ar jaučiasi nusiminę, mokykloje sulaukia suaugusiųjų paramos ($p < 0,05$). Mokiniai, kurie save priskiria prie besimokančių puikiai / labai gerai, dažniau sutiko, kad susidūrę su sunkumais žino, į ką gali kreiptis pagalbos, nei tie, kurie mokosi patenkinamai / blogai ($p < 0,001$). Susidūrę su problemomis, į ką kreiptis dažniau žino gerai / vidutiniškai besimokantys mokinai nei tie, kurie savo mokymąsi vertina patenkinamai / blogai ($p < 0,05$). Mokiniai, kuriems teko susidurti su logopedu ar specialiuoju pedagogu, ir tie, kurie mokosi pagal pritaikytą ar individualizuotą programą, dažniau

nei mokiniai, kurie nesinaudojo minėtų specialistų paslaugomis ir mokosi pagal įprastą programą, sutiko, kad mokytojai ir kitas personalas yra labai draugiški ($p < 0,05$), kad kai jie yra nuliūdę ar jiems sunku, mokykloje sulaukia suaugusiųjų paramos ($p < 0,05$), kad susidūrę su sunkumais žino, į ką kreiptis pagalbos ($p < 0,05$). Plačiau žr. 4.1.2.7 lentelę.

4.1.2.7 lentelė. *Pagalbos veiksmingumo aspektų vertinimas atsižvelgiant į mokinių individualias charakteristikas, N = 1291*

		Pagalbos veiksmingumas (vidurkis ± st.n.)		
		Mokytojai ir kiti mokyklos darbuotojai yra labai draugiški	**Kai man negera, esu nusiminęs (-usi), mokykloje sulaukiu suaugusiųjų paramos**	**Susidūręs (-usi) su sunkumais žinau, į ką galiu kreiptis pagalbos**
Lytis	Mergaitė / mergina	4,00 ± 1,03	3,46 ± 1,39	4,00 ± 1,23
	Berniukas / vaikinas	4,09 ± 1,01	3,49 ± 1,42	4,12 ± 1,11
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,081*	*0,664*	0,216
Klasė	Pradinių klasių mokiniai (4 klasė)	4,55 ± 0,73	4,34 ± 1,10	4,55 ± 0,93
	Progimnazinių klasių mokiniai (5–8 klasės)	3,99 ± 1,05	3,41 ±1,40	4,03 ± 1,20
	Gimnazinių klasių mokiniai (9–12 klasės)	3,97 ± 0,98	3,32 ± 1,38	3,93 ± 1,20
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***	***<0,001***	***<0,001***
Subjektyvus mokymosi vertinimas	Puikiai / labai gerai	4,17 ± 0,94	3,70 ± 1,30	4,21 ± 1,01
	Gerai / vidutiniškai	4,01 ± 1,01	3,41 ± 1,41	4,03 ± 1,18
	Patenkinamai / blogai	3,58 ± 1,37	3,00 ± 1,62	3,57 ± 1,50
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,001***	***0,001***	***0,002***
Teikta / teikiama logopedo ar spec. pedagogo pagalba	Taip	4,20 ± 0,97	3,69 ± 1,37	4,21 ± 1,09
	Ne	3,99 ± 1,01	3,41 ± 1,40	4,03 ± 1,20
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,001***	***0,002***	***0,019***
Programa	Pritaikyta, individualizuota	4,44 ± 0,99	4,02 ± 3,42	4,25 ± 1,23
	Įprasta	4,00 ± 1,023	3,42 ± 1,39	3,58 ±1,37
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,001***	***0,002***	***0,003***

Susidūrę su problemomis, mokytojų pagalbos labiau linkę prašyti berniukai nei mergaitės ($p < 0,05$). Mergaitės dažniau nei berniukai, susidūrusios su sunkumais, kreipiasi pagalbos į draugus ($p < 0,05$). Pradines klases lankantys mokiniai dažniau teigė, kad kreipiasi į mokytojus pagalbos, nei progimnazinių ir gimnazinių klasių mokiniai ($p < 0,001$). Susidūrus su sunkumais mokytojų pagalbos prašyti labiau linkę progimnazinių nei gimnazinių klasių mokiniai ($p < 0,001$). Pradinių klasių mokiniai dažniau nurodė sulaukiantys pagalbos iš mokytojų nei progimnazinių ir gimnazinių klasių mokiniai ($p < 0,001$). Mokytojų pagalbą tvirtino dažniau gaunantys progimnazinių nei gimnazinių klasių mokiniai ($p < 0,05$). Savo mokymąsi kaip puikų / labai gerą apibrėžiantys mokiniai dažniau kreipiasi pagalbos į draugus nei besimokantieji gerai / vidutiniškai ir patenkinamai / blogai ($p < 0,001$). Pastebėta, kad pagalbos į draugus labiau linkę kreiptis gerai / vidutiniškai besimokantys mokiniai nei tie, kurie mokosi silpniau ($p < 0,001$). Puikiai / labai gerai besimokantys mokiniai dažniau tvirtino, kad mokytojai jiems visada padeda, nei besimokantieji gerai / vidutiniškai ($p < 0,05$) ir patenkinamai / blogai ($p < 0,001$). Mokiniai, savo mokymąsi apibrėžiantys kaip gerą / vidutinišką, dažniau nurodė, kad mokytojai jiems visuomet padeda, nei mokiniai, besimokantys patenkinamai / blogai ($p < 0,001$). Mokiniai, kuriems teko naudotis logopedo ar specialiojo pedagogo paslaugomis ir kurie mokosi pagal individualizuotą ar pritaikytą programą, dažniau nurodė, kad susidūrę su sunkumais prašo mokytojų pagalbos, nei tie mokiniai, kurie nesinaudojo minėtų specialistų paslaugomis ($p < 0,05$) ir mokosi pagal įprastą programą ($p < 0,05$). Kad visada sulaukia mokytojų pagalbos, buvo dažniau linkę teigti mokiniai, kurie naudojasi specialistų paslaugomis, nei nesinaudojantys jomis ($p < 0,001$). Mokiniai, kurie mokosi pagal pritaikytą ar individualizuotą programą, dažniau tvirtino sulaukiantys mokytojų pagalbos nei besimokantieji pagal įprastą programą ($p < 0,05$). Plačiau žr. 4.1.2.8 lentelę.

4.1.2.8 lentelė. *Pagalbos veiksmingumo aspektų vertinimas atsižvelgiant į mokinių individualias charakteristikas, N = 1291*

		Pagalbos veiksmingumas (vidurkis ± st.n.)		
		Kai susiduriu su sunkumais, paprašau mokytojo (-os) pagalbos	**Kai susiduriu su sunkumais, paprašau draugų pagalbos**	**Mokytojas ar mokytoja man visada padeda**
Lytis	Mergaitė / mergina	3,54 ± 1,43	4,05 ± 1,19	4,01 ± 1,13
	Berniukas / vaikinas	3,80 ± 1,27	3,90 ± 1,18	4,01 ± 1,10
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,008***	***0,006***	*0,880*
Klasė	Pradinių klasių mokiniai (4 klasė)	4,42 ± 0,98	4,03 ± 1,23	4,48 ± 0,90
	Progimnazinių klasių mokiniai (5–8 klasės)	3,73 ±1,33	3,95 ± 1,22	4,02 ± 1,11
	Gimnazinių klasių mokiniai (9–12 klasės)	3,25 ± 1,43	4,03 ±1,14	3,84 ± 1,14
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***	*0,529*	***<0,001***
Subjektyvus mokymosi vertinimas	Puikiai / labai gerai	3,75 ± 1,31	4,22 ±1,06	4,20 ± 0,98
	Gerai / vidutiniškai	3,64 ± 1,37	3,93 ± 1,20	3,98 ± 1,12

		Pagalbos veiksmingumas (vidurkis ± st.n.)		
		Kai susiduriu su sunkumais, paprašau mokytojo (-os) pagalbos	**Kai susiduriu su sunkumais, paprašau draugų pagalbos**	**Mokytojas ar mokytoja man visada padeda**
	Patenkinamai / blogai	3,27 ± 1,61	3,37 ± 1,45	3,36 ± 1,41
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,092*	***<0,001***	***<0,001***
Teikta/teikiama logopedo ar spec. pedagogo pagalba	Taip	3,89 ± 1,27	3,96 ± 1,21	4,14 ± 1,08
	Ne	3,59 ± 1,37	4,03 ± 1,15	4,00 ± 1,10
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,001***	*0,457*	***0,031***
Programa	Pritaikyta, individualizuota	4,25 ± 1,23	3,67 ± 1,51	4,43 ± 0,97
	Įprasta	3,58 ± 1,37	4,01 ± 1,15	3,97 ± 1,12
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***	*0,300*	***0,002***

Tyrimo duomenys atskleidė, kad berniukai, susidūrę su sunkumais, dažniau nei mergaitės linkę kreiptis pagalbos į specialistus ($p < 0,05$). Jie dažniau už mergaites nurodė, kad mokytojai ir specialistai padeda suprasti, kodėl jiems kyla sunkumų mokykloje ($p < 0,05$). Pradinių klasių mokiniai kiek dažniau nei progimnazinių ir gerokai dažniau nei gimnazinių klasių mokiniai sutiko, kad mokytojai ar specialistai jiems padeda suprasti, kodėl kyla sunkumų mokykloje ($p < 0,05$), padeda įveikti kilusius sunkumus mokykloje ($p < 0,05$). Aptartoji tendencija stebima ir atsižvelgus į mokinio subjektyviai suvokiamus pasiekimus. Mokiniai, kurie savo mokymąsi vertina puikiai / labai gerai, dažniau nei besimokantieji patenkinamai / blogai buvo linkę sutikti, kad mokytojai ar specialistai padeda suprasti, kodėl kyla sunkumų mokykloje ($p < 0,05$), padeda juos įveikti (< 0,05). Plačiau žr. 4.1.2.9 lentelę.

4.1.2.9 lentelė. *Pagalbos veiksmingumo aspektų vertinimas atsižvelgiant į mokinių individualias charakteristikas, N = 1291*

		Pagalbos veiksmingumas (vidurkis ± st.n.)		
		Kai susiduriu su sunkumais, paprašau pagalbos specialistų	**Mokytojai arba specialistai padeda suprasti, kodėl man kyla sunkumų mokykloje**	**Mokytojai arba specialistai padeda įveikti kilusius sunkumus mokykloje**
Lytis	Mergaitė / mergina	2,43 ± 1,53	3,24 ± 1,52	3,55 ± 1,44
	Berniukas / vaikinas	2,65 ± 1,57	3,56 ± 1,41	3,70 ±1,36
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,028***	***0,002***	*0,123*
Klasė	Pradinių klasių mokiniai (4 klasė)	2,50 ± 1,72	3,85 ± 1,56	4,17 ± 1,27

		Pagalbos veiksmingumas (vidurkis ± st.n.)		
		Kai susiduriu su sunkumais, paprašau pagalbos specialistų	**Mokytojai arba specialistai padeda suprasti, kodėl man kyla sunkumų mokykloje**	**Mokytojai arba specialistai padeda įveikti kilusius sunkumus mokykloje**
	Progimnazinių klasių mokiniai (5–8 klasės)	2,57 ±1,55	3,40 ± 1,48	3,62 ± 1,42
	Gimnazinių klasių mokiniai (9–12 klasės)	2,44 ± 1,51	3,19 ± 1,42	3,39 ± 1,37
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,411*	***<0,001***	***<0,001***
Subjektyvus mokymosi vertinimas	Puikiai / labai gerai	2,41 ± 1,56	3,57 ± 1,45	3,79 ± 1,31
	Gerai / vidutiniškai	2,59 ± 1,56	3,33 ± 1,47	3,57 ± 1,43
	Patenkinamai / blogai	2,32 ± 1,48	3,00 ± 1,59	3,16 ± 1,52
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,120*	***0,009***	***0,005***
Teikta/teikiama logopedo ar spec. pedagogo pagalba	Taip	2,91 ± 1,60	3,72 ± 1,42	3,88 ± 1,34
	Ne	2,25 ± 1,46	3,25 ± 1,49	3,51 ± 1,42
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***	***<0,001***	***<0,001***
Programa	Pritaikyta, individualizuota	3,88 ± 1,40	4,19 ± 1,22	4,19 ± 1,17
	Įprasta	2,40 ± 1,51	3,29 ± 1,47	3,53 ± 1,42
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***	***<0,001***	***0,002***

Tyrimo dalyviai, kuriems teko naudotis logopedo ir specialiojo pedagogo paslaugomis, dažniau nei jomis nesinaudoję sutiko, kad kreipiasi pagalbos į specialistus, kai kyla sunkumų ($p < 0,001$), kad mokytojai ar specialistai jiems padeda suprasti, kodėl kyla sunkumų ($p < 0,001$) ir kaip juos įveikti ($p < 0,001$). Ši tendencija būdinga ir mokiniams, kuriems teko mokytis pagal individualizuotą ar pritaikytą programą. Jie dažniau nei besimokantieji pagal įprastą programą sutiko, kad kreipiasi pagalbos į specialistus, jei kyla sunkumų ($p < 0,001$), kad mokytojai ar specialistai jiems padeda suprasti, kodėl kyla sunkumų ($p < 0,001$). Besimokantieji pagal pritaikytą ar individualizuotą programą dažniau nei besimokantieji pagal įprastą teigė, kad mokytojai ir specialistai jiems padeda įveikti kilusius sunkumus mokykloje ($p < 0,05$).

Nuotolinis mokymasis

Tyrimo dalyvių buvo prašoma išsakyti nuomonę apie nuotolinį mokymąsi ir pagalbą jo metu. Mokiniams buvo pateikiami su tuo susiję teiginiai ir prašoma juos įvertinti 1–5 balų skale, kai 1 reiškia visišką nepritarimą, 5 – didelį pritarimą. Tyrimo rezultatai rodo, kad *kai mokiniams kyla sunkumų, labiausiai jiems padeda tėvai* (vertinimų vidurkis – 3,90). Respondentai dažniau pritarė teiginiui, kad *visuomet sulaukia pagalbos, jei kyla sunkumų mokantis nuotoliniu būdu* (vertinimų vidurkis – 3,83), *nuotolinio mokymosi aplinka jiems yra aiški ir patogi* (vertinimų vidurkis – 3,74). Kiek rečiau tyrimo dalyviai teigė, kad *kai kyla sunkumų, jiems labiausiai*

padeda mokytojai arba specialistai (vertinimų vidurkis – 3,46), kad *mokantis nuotoliniu būdu vertingiausi yra draugų patarimai* (vertinimų vidurkis – 3,27), kad jiems *patinka mokytis nuotoliniu būdu* (vertinimų vidurkis – 3,24). Dar rečiau mokiniai pritarė tam, jog *mokytis nuotoliniu būdu jiems lengviau* (vertinimų vidurkis – 3,06). Plačiau žr. 4.1.2.12 pav.

4.1.2.12 pav. *Atsakymų į klausimus apie nuotolinį mokymąsi vidurkiai, N = 1291*

Siekiant patikrinti, ar klausimus, susijusius su nuotoliniu mokymusi ir pagalba, galima jungti į skales, buvo atlikta pagrindinių faktorių (ašių) analizė su Promax pasukimu. Rezultatai parodė, kad duomenys tinka faktorinei analizei: KMO = 0,764, o Barleto sferiškumo testo $p < 0,001$. Vienas teiginys buvo pašalintas iš analizės, nes jis mažiau koreliavo su kitais kintamaisiais. Faktorių analizės rezultatai leidžia teigti, kad nuotolinio mokymosi ir pagalbos klausimų bloką sudaro du faktoriai, kurie paaiškina 69,55 proc. duomenų išsibarstymo. Kintamųjų faktorių svoriai kiekviename faktoriuje svyruoja nuo 0,356 iki 0,977.

Pagal faktorius sudarančių teiginių turinį pirmasis faktorius pavadintas **Pasitenkinimu nuotoliniu mokymusi**, antrasis – **Pagalba mokantis nuotoliniu būdu**. Pasitenkinimo nuotoliniu mokymusi faktorių sudarė šie teiginiai: „Man patinka mokytis nuotoliniu būdu“, „Pastebėjau, kad nuotoliniu būdu mokytis man yra lengviau“, „Nuotolinio mokymosi aplinka man yra aiški ir patogi.“ Pagalbą mokantis nuotoliniu būdu sudaro teiginiai: „Aš visada sulaukiu pagalbos, jei man kyla sunkumų mokantis nuotoliniu būdu“, „Kilus sunkumų man labiausiai padeda mokytojas, mokytojai arba specialistai“, „Kilus sunkumų man labiausiai padeda tėvai.“

Pasitenkinimas nuotoliniu mokymusi ir pagalbos mokiniams mokantis nuotoliniu būdu vertinimas buvo analizuojamas pagal mokinių lytį, klasę, subjektyvių mokymosi pasiekimų vertinimą, specialistų pagalbos mokiniui teikimą ar neteikimą ir mokymosi programą (pritaikyta, individualizuojama ar įprasta).

Mokiniai, besimokantys pradinėse klasėse, kiek dažniau sutiko, kad jų mokykloje egzistuoja pagalba mokantis nuotoliniu būdu, nei progimnazinių ir gimnazinių klasių mokiniai ($p < 0,001$). Besimokantieji progimnazinėse klasėse dažniau nei gimnazinių klasių mokiniai teigė sulaukiantys pagalbos mokantis nuotoliniu būdu ($p < 0,001$). Su aptartu teiginiu kiek labiau sutiko mokiniai, kurie savo mokymąsi apibrėžė kaip puikų / labai gerą,

nei besimokantieji silpniau (p < 0,001). Tyrimo duomenys atskleidė, kad mokiniai, kurie mokosi gerai / vidutiniškai, buvo labiau linkę teigti, jog gauna pagalbą mokydamiesi nuotoliniu būdu, nei besimokantieji patenkinamai / blogai (p < 0,001). Atsižvelgus į mokinių subjektyvų mokymosi lygį pastebėta, kad puikiai / labai gerai besimokantieji dažniau buvo patenkinti nuotoliniu mokymusi nei tie, kurie mokosi gerai / vidutiniškai (p < 0,05) ir patenkinamai / blogai (p < 0,001). Duomenys taip pat atskleidė, kad mokiniai, savo mokymąsi apibrėžiantys kaip gerą / vidutinišką, dažniau buvo patenkinti nuotoliniu mokymusi nei besimokantieji patenkinamai / blogai (p < 0,05). Plačiau žr. 4.1.2.10 lentelę.

4.1.2.10 lentelė. *Nuotolinio mokymosi ir pagalbos vertinimas atsižvelgiant į mokinių individualias charakteristikas, N = 1291*

		Nuotolinis mokymasis ir pagalba (vidurkis ± st.n.)	
		Pasitenkinimas nuotoliniu mokymuisi	**Pagalba mokantis nuotoliniu būdu**
Lytis	Mergaitė / mergina	10,06 ± 3,92	11,11 ± 2,99
	Berniukas / vaikinas	10,00 ± 3,87	11,28 ± 3,05
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,709*	*0,267*
Klasė	Pradinių klasių mokiniai (4 klasė)	10,08 ± 3,94	13,05 ± 1,96
	Progimnazinių klasių mokiniai (5–8 klasės)	10,24 ± 3,79	11,32 ± 2,96
	Gimnazinių klasių mokiniai (9–12 klasės)	9,58 ± 4,07	10,26 ± 3,07
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,052*	***<0,001***
Subjektyvus mokymosi vertinimas	Puikiai / labai gerai	10,67 ± 3,57	11,76 ± 2,69
	Gerai / vidutiniškai	9,87 ± 3,97	11,04 ± 3,02
	Patenkinamai / blogai	8,20 ± 4,11	9,49 ± 3,76
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***	***<0,001***
Teikta / teikiama logopedo ar spec. pedagogo pagalba	Taip	10,22 ± 3,90	11,58 ± 2,89
	Ne	10,08 ± 3,83	11,11 ± 2,98
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		0,526	***0,020***
Programa	Pritaikyta, individualizuota	10,16 ± 4,28	12,05 ± 3,08
	Įprasta	10,01 ± 3,87	11,08 ± 3,01
		0,662	***0,024***

Mokiniai, kuriems teko naudotis logopedo ir specialiojo pedagogo pagalba ir kurie mokosi pagal individualizuotą ar pritaikytą programą, dažniau sutiko, kad jų mokykloje egzistuoja pagalba mokantis nuotoliniu būdu, nei nesusidūrę su minėtais specialistais ir besimokantys pagal įprastą programą mokiniai ($p < 0,05$).

Psichologinė pagalba

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, ar mokiniai naudojasi psichologo paslaugomis. Tyrimo rezultatai rodo, kad 15,1 proc. apklaustųjų yra naudojęsi ar šiuo metu naudojasi minėto specialisto paslaugomis (žr. 4.1.2.13 pav.).

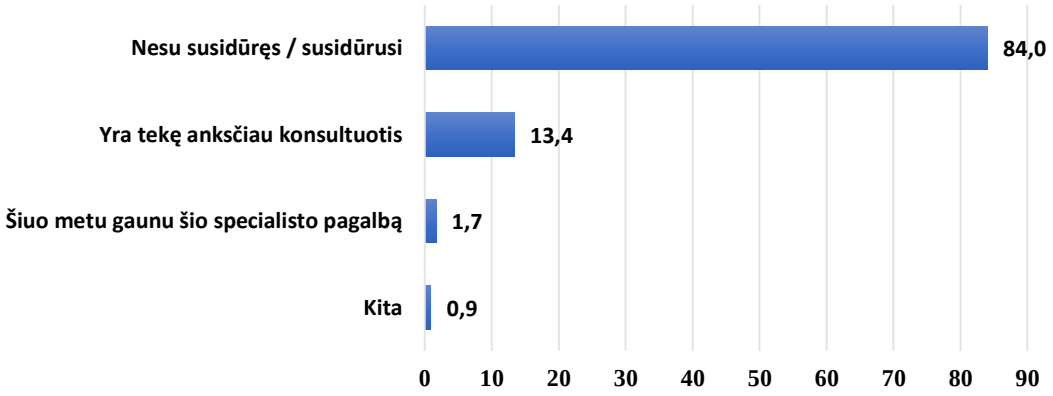

4.1.2.13 pav. *Atsakymų į klausimą „Ar tau teikia pagalbą psichologas?“ įvertinimas proc., N = 1291*

Dauguma (84 proc.) mokinių teigė, jog jiems neteko susidurti su psichologais. 0,9 proc. apklausoje dalyvavusių mokinių pasirinko kitą atsakymo variantą. Dalis jų minėjo, kad su psichologais teko dirbti ne individualiai, bet su visa klase: „Apsilanko pas visą klasę“; „Mūsų mokykloje vyksta specialios pamokėlės visai klasei“; „Psichologas teikia pagalbą darydamas įvairias, smagias užduotis visai klasei.“ Kitą atsakymo variantą nurodę respondentai teigė, jog į psichologą kreipėsi privačiai: „Lankausi privačiai dėl asmeninių priežasčių“; „Teikė ne mokyklos psichologas“; „Už mokyklos ribų.“ Dalis apklaustųjų paminėjo, kad psichologo paslaugas mokykloje gauti itin sudėtinga arba neįmanoma: „Mūsų mokykloje apie psichologo veiklą ar pagalbą nėra informuojama. Psichologas mokykloje būna tik 2 d. per sav., bet mokiniai nežino net kokiomis“; „Neturime mokykloje tokio.“ Buvo paminėta, kad neretai mokiniai nežino apie tokią galimybę, bet psichologo paslaugos būtų naudingos: „Nežinau, bet, manau, reikėtų.“

Tyrimo dalyvių, kurie nurodė, jog jiems teko naudotis psichologo paslaugomis, buvo prašoma įvertinti jo veiklos aspektus 1–5 balų skale, kai 1 reiškia visišką nepritarimą, o 5 – didelį pritarimą (žr. 4.1.2.14 pav.).

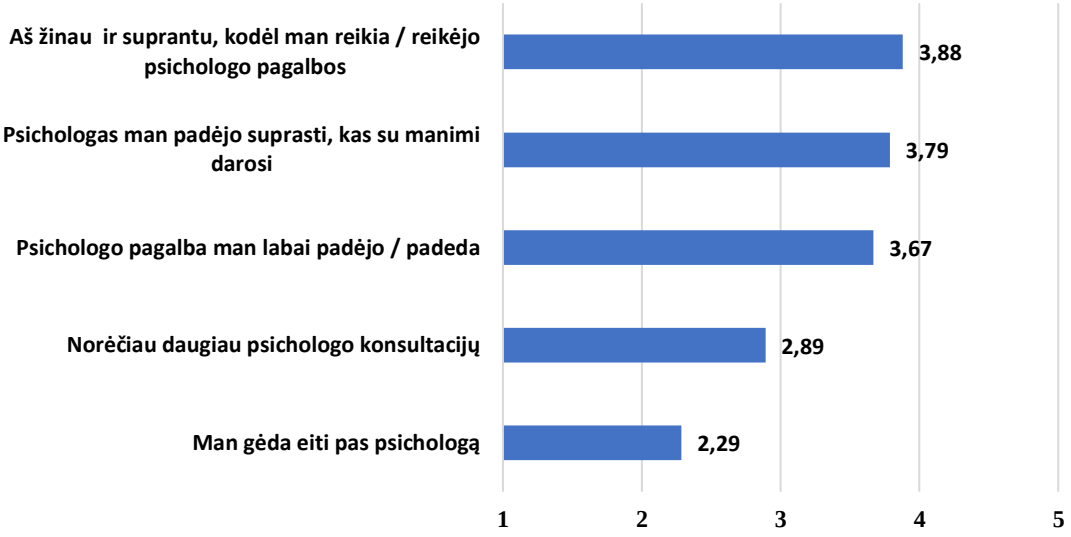

4.1.2.14 pav. *Atsakymų į klausimą „Kaip vertini psichologo darbą?“ vidurkiai, N = 194*

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad mokiniai supranta, kodėl jiems reikalinga psichologo pagalba (vertinimų vidurkis – 3,88), kad psichologas mokiniams padėjo suprasti, kas su jais darosi (vertinimų vidurkis – 3,79), kad psichologo pagalba buvo naudinga (vertinimų vidurkis – 3,67). Kiek rečiau apklaustieji nurodė norintys daugiau psichologo konsultacijų (vertinimų vidurkis – 2,89), dar rečiau minėjo, kad jiems gėda eiti pas psichologą (vertinimų vidurkis – 2,29).

Socialinė pedagoginė pagalba

Tyrimo metu norėta išsiaiškinti, ar mokiniams teikia / teikė pagalbą socialinis pedagogas. Vadovaujantis tyrimo duomenimis galima teigti, jog didesnei daliai (83,1 proc.) apklaustųjų neteko susidurti su minėtu specialistu (žr. 4.1.2.15 pav.).

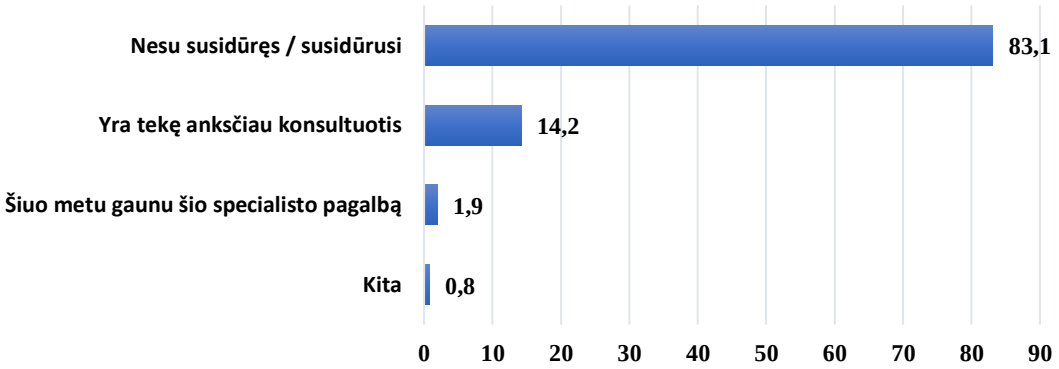

4.1.2.15 pav. *Atsakymų į klausimą „Ar tau teikia pagalbą socialinis pedagogas?“ vertinimas proc., N = 1291*

Kiek daugiau nei dešimtadalis (14,2 proc.) mokinių buvo susidūrę su socialiniu pedagogu, o 1,9 proc. šiuo metu naudojasi šio specialisto pagalba. 0,8 proc. tyrimo dalyvių nurodė atsakymo variantą „Kita“. Pasirinkusieji kitą atsakymo variantą dažniausiai nenurodė atsakymo. Pateikusieji atsakymo variantus minėjo, jog su socialiniu pedagogu jiems teko susidurti tapus klasės draugų konflikto liudininku: „Dalyvavau pokalbyje, kai buvau klasiokų konflikto liudininkas“, per klasės valandėlę: „Vedė klasės valandėlę.“ Mokiniai socialinio pedagogo darbą vertino kritiškai: „Socialinis pedagogas niekad neišsiaiškina problemų ir visados teigia, jog kas pirmas atėjo skųstis, tas yra nekaltas.“

Tyrimo dalyviams buvo pateikti teiginiai, kuriais buvo siekiama išsiaiškinti socialinio pedagogo darbo vertinimą 1–5 balų skale, kai 1 reiškia visišką nepritarimą, o 5 – didelį pritarimą. Tyrimo dalyviai, nurodę, jog jiems teko susidurti su socialiniu pedagogu, buvo labiausiai linkę pritarti tam, kad jo *pagalba jiems padėjo išspręsti kilusias kliūtis* (vertinimų vidurkis – 4,04). Kiek rečiau apklaustieji pritarė teiginiui, jog *supranta, kodėl jiems reikalinga minėto specialisto pagalba* (vertinimų vidurkis – 3,70). Dar rečiau respondentai nurodė, kad *norėtų daugiau socialinio pedagogo pagalbos* (vertinimų vidurkis – 2,53). Tyrime dalyvavę mokiniai rečiausiai minėjo jaučiantys *gėdą eiti pas socialinį pedagogą* (vertinimų vidurkis – 2,23). Plačiau žr. 4.1.2.16 pav.

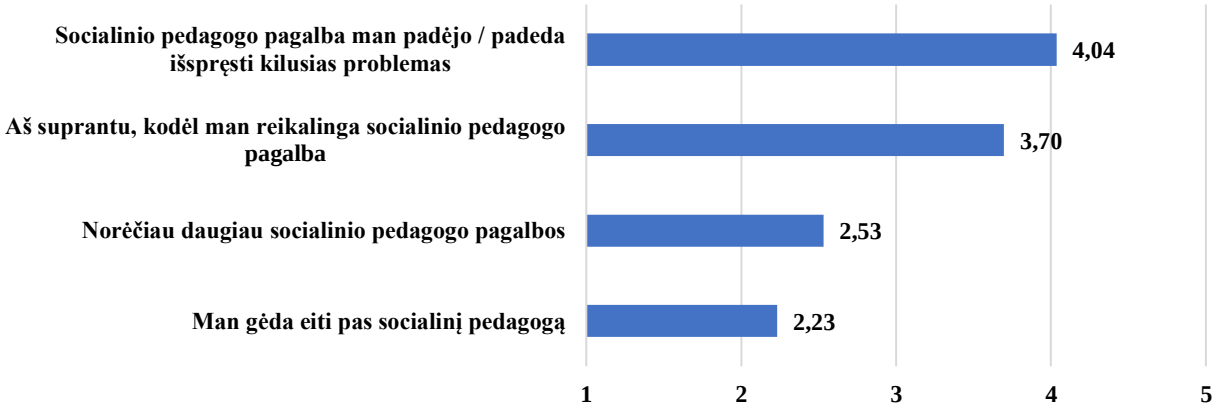

4.1.2.16 pav. *Atsakymų į klausimą „Kaip vertini socialinio pedagogo pagalbą?“ vidurkiai, N = 207*

Specialiojo pedagogo pagalba

Pasiteiravus tyrimo dalyvių, ar jiems teikia pagalbą specialusis pedagogas, paaiškėjo, kad daugumai (92,5 proc.) respondentų neteko susidurti su minėtu specialistu (žr. 4.1.2.17 pav.).

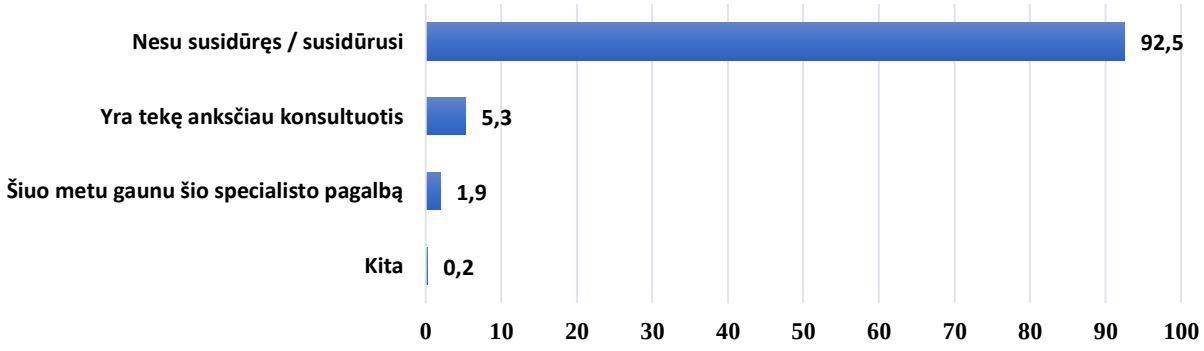

4.1.2.17 pav. *Atsakymų į klausimą „Ar tau teikia pagalbą specialusis pedagogas?“ vertinimas proc., N = 1291*

Tik 5,3 proc. mokinių nurodė, kad anksčiau jiems teko susidurti su specialiuoju pedagogu, o 1,9 proc. teigė, kad šiuo metu naudojasi šio specialisto paslaugomis. Nedidelė dalis (0,2 proc.) respondentų pasirinko atsakymo variantą „Kita“. Šį atsakymo variantą pasirinkę tyrimo dalyviai paminėjo, kad teko susidurti su tokiu specialistu: „Taip, kai kuriose srityse.“ Likusieji nepateikė atsakymo.

Tyrimo dalyviai, kuriems teko naudotis specialiojo pedagogo paslaugomis, buvo prašomi įvertinti jo darbą 1–5 balų skale, kai 1 reiškia visišką nepritarimą, o 5 – didelį pritarimą (žr. 4.1.2.18 pav.).

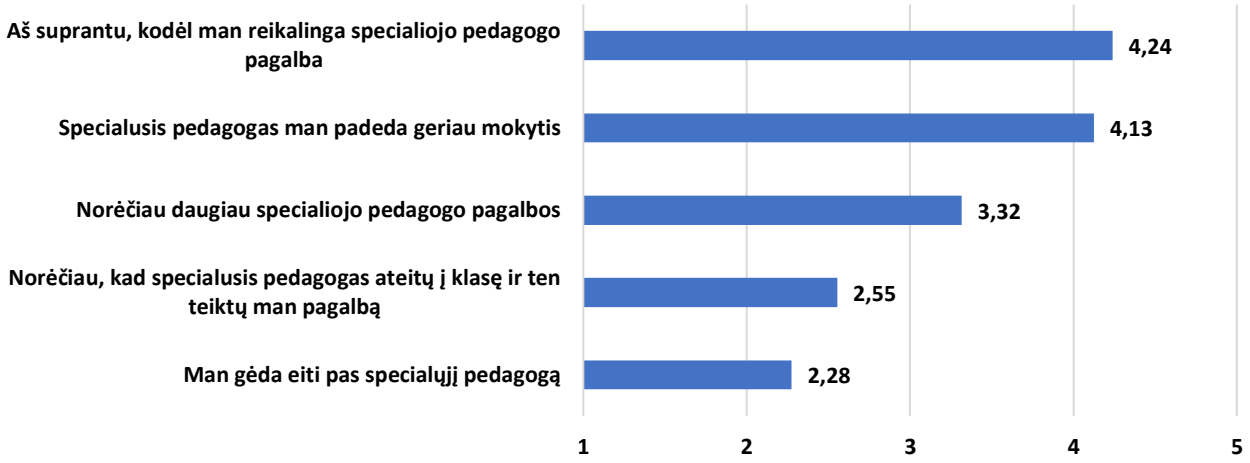

4.1.2.18 pav. *Atsakymų į klausimą „Kaip vertini specialiojo pedagogo darbą?“ vidurkiai, N = 94*

Respondentai dažniausiai pritarė, jog specialusis pedagogas padeda jiems mokytis (vertinimų vidurkis – 4,13), supranta, kodėl jiems reikalinga minėto specialisto pagalba (vertinimų vidurkis – 4,24). Kiek rečiau tyrime dalyvavę mokiniai nurodė norintys daugiau specialiojo pedagogo pagalbos (vertinimų vidurkis – 3,32). Dar rečiau buvo išreiškiamas noras, kad specialusis pedagogas ateitų į klasę ir ten teiktų pagalbą mokiniui (vertinimų vidurkis – 2,55), nurodoma, jog gėda eiti pas specialųjį pedagogą (vertinimų vidurkis – 2,28).

Logopedo pagalba

Pasiteiravus apie logopedo pagalbą paaiškėjo, kad kiek mažiau nei trims ketvirtadaliams (73,3 proc.) tyrimo dalyvių neteko susidurti su minėtu specialistu (žr. 4.1.2.19 pav.).

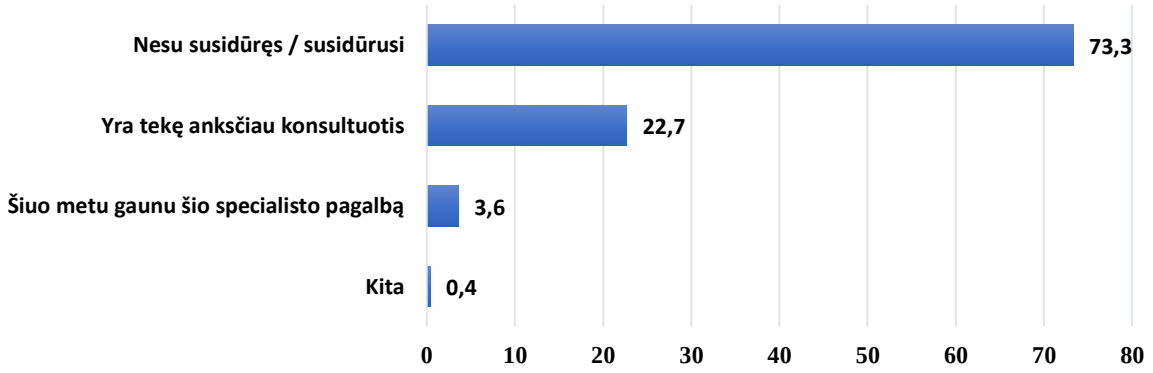

4.1.2.19 pav. *Atsakymų į klausimą „Ar tau teikia pagalbą logopedas?“ vertinimas proc., N = 1291*

Kiek daugiau nei penktadalis (22,7 proc.) atsakiusiųjų teigė, kad jiems yra tekę anksčiau konsultuotis su šiuo specialistu, 3,6 proc. apklaustųjų šiuo metu gauna specialisto pagalbą. Atsakymo variantą „Kita“ nurodė 0,4 proc. respondentų. Keletas jų paminėjo, kad teko naudotis logopedo pagalba: „Yra tik dėl žodžių tarimo“; „Kartais padeda.“ Tačiau kiti minėjo, jog tokio specialisto pagalba būtų reikalinga, bet mokykloje jo nėra: „Man jos reikia“; „Mokykla neturi šio specialisto“; „Nėra mokykloje, bet reikėtų.“ Likusi dalis, pasirinkusi minėtąjį atisakymo variantą, jo nepagrindė.

Su logopedu susidūrusių tyrimo dalyvių buvo prašoma įvertinti jų darbą 1–5 balų skale, kai 1 reiškia visišką nepritarimą, o 5 – didelį pritarimą. Mokiniai buvo labiausiai linkę sutikti, kad logopedo pagalba jiems padėjo įveikti su kalba susijusius sunkumus (vertinimų vidurkis – 4,45), kad supranta, kodėl jiems reikalinga logopedo pagalba (vertinimų vidurkis – 4,15). Plačiau žr. 4.1.2.20 pav.

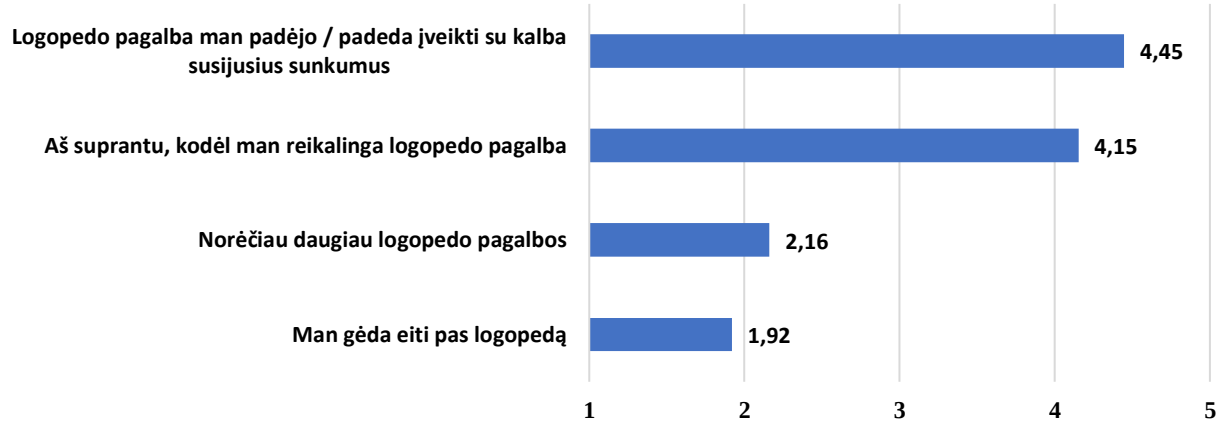

4.1.2.20 pav. *Atsakymų į klausimą „Kaip vertini logopedo pagalbą?“ vidurkiai, N = 340*

Gerokai rečiau tyrimo dalyviai minėjo, kad jie norėtų daugiau aptariamo specialisto pagalbos (vertinimų vidurkis – 2,16). Galima daryti prielaidą, kad mokiniai nelinkę jausti gėdos eidami pas logopedą, kadangi šiam teiginiui jie mažiausiai pritarė (vertinimų vidurkis – 1,92).

Mokytojo padėjėjo pagalba

Gauti tyrimo rezultatai rodo, kad daugiau nei keturiems penktadaliams (84,7 proc.) apklaustųjų neteko susidurti su mokytojo padėjėju (žr. 4.1.2.21 pav.).

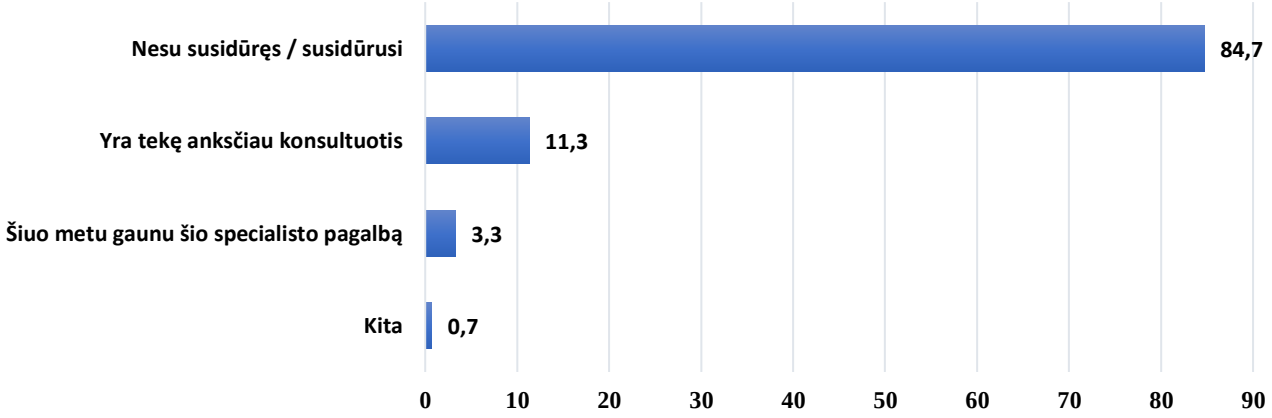

4.1.2.21 pav. *Atsakymų į klausimą „Ar tau teikia pagalbą mokytojo padėjėjas?“ vertinimas proc., N = 1291*

Kiek daugiau nei dešimtadaliui (11,3 proc.) su mokytojo padėjėju teko konsultuotis anksčiau, o 3,3 proc. mokinių šiuo metu gauna minėto specialisto pagalbą. Kitą atsakymo variantą nurodė 0,7 proc. mokinių. Dažniausiai jie savo atsakymo nepagrindė. Dalis mokinių minėjo, jog tokio specialisto mokykloje nėra arba jų

stokojama: „Mes neturime mokytojo padėjėjo“; „Nėra mokytojo padėjėjo“; „Padėjėją turi tik viena pradinukų auklėtoja.“ Buvo paminėta, kad tokio specialisto pagalba būtų naudinga: „Norėčiau šios pagalbos.“

Mokytojo padėjėjo pagalbą gavę tyrimo dalyviai dažniausiai teigė suprantantys, kodėl jiems buvo reikalinga mokytojo padėjėjo pagalba (vertinimų vidurkis – 4,07) (žr. 4.1.2.22 pav.).

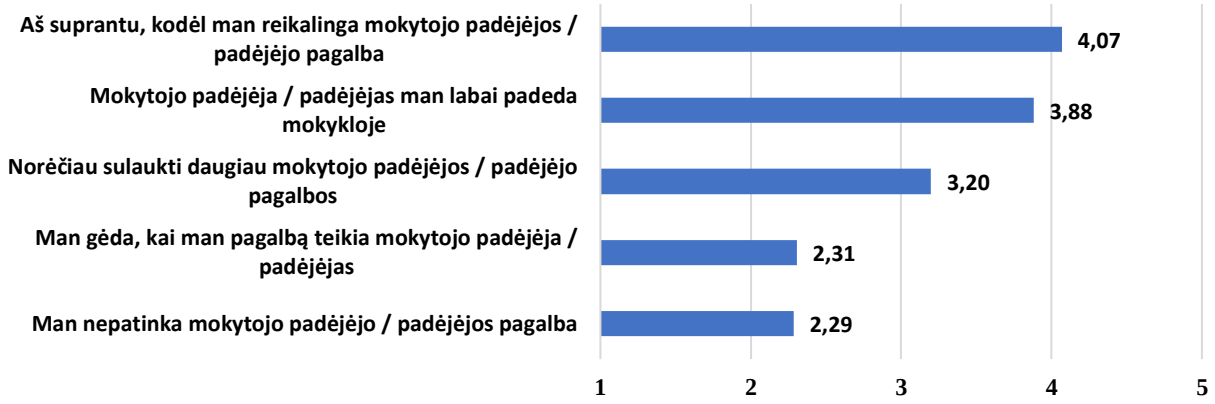

4.1.2.22 pav. *Atsakymų į klausimą „Kaip vertini mokytojo padėjėjo darbą?“ vidurkiai, N = 187*

Kiek mažiau buvo teigiančiųjų, kad mokytojo padėjėjas jiems labai padeda mokykloje (vertinimų vidurkis – 3,88), kad jie norėtų sulaukti daugiau iš jų pagalbos (vertinimų vidurkis – 3,20). Gerokai rečiau mokiniai, kuriems teko dirbti su mokytojo padėjėju, teigė jaučiantys gėdą, kai jiems teikiama pagalba (vertinimų vidurkis – 2,31), kad jiems nepatinka šio specialisto pagalba (vertinimų vidurkis – 2,29).

Regresinės analizės rezultatai

Sudarytas daugiamatės tiesinės regresijos modelis sąsajoms tarp pagalbos kultūros ir geros savijautos, patyčių bei diskriminacijos, pozityvių mokinių tarpusavio santykių ir pagalbos, mokinio ir jo šeimos pripažinimo ir priėmimo, į mokinių poreikius orientuotos mokymosi aplinkos, pagalbos veiksmingumo mokykloje ir pagalbos mokantis nuotoliniu būdu rasti. Sudarytas tiesinės regresijos modelis statistiškai reikšmingas ($F(6) = 182{,}560$, $p < 0.001$). Determinacijos koeficientas $R^2 = 0{,}720$, koreguotasis determinacijos koeficientas $R^2 = 0{,}716$. Multikolinearumas tarp nepriklausomų kintamųjų nestebimas, nes visų kintamųjų VIF < 4. Gretimų stebėjimų liekamosios paklaidos yra nepriklausomos, Durbino-Vatsono d = 1,993.

Rezultatai parodė, kad pagalbos kultūra ir gera savijauta statistiškai reikšmingai susijusi su patyčiomis ir diskriminacija ($\beta = -0{,}078$, $p < 0{,}05$), pozityviais mokinių tarpusavio santykiais ir pagalba ($\beta = 0{,}115$, $p < 0{,}05$), mokinio ir jo šeimos pripažinimu ir priėmimu ($\beta = 0{,}330$, $p < 0{,}001$), į mokinio poreikius orientuota mokymosi aplinka ($\beta = 0{,}151$, $p < 0{,}001$), pagalbos veiksmingumu ($\beta = 0{,}250$, $p < 0{,}001$) ir pagalba mokantis nuotoliniu būdu ($\beta = 0{,}082$, $p < 0{,}05$). Pagalbos kultūrą ir gerą savijautą neigiamai veikia patyčios ir diskriminacija, teigiamai veikia pozityvūs mokinių tarpusavio santykiai ir pagalba, mokinio ir jo šeimos pripažinimas ir priėmimas, į mokinio poreikius orientuota mokymosi aplinka, pagalbos mokykloje veiksmingumas ir pagalba mokantis nuotoliniu būdu. Remiantis standartizuotais regresijos koeficientais galima teigti, kad **pagalbos kultūra ir gera savijauta stipriausiai susijusi su mokinio ir jo šeimos pripažinimu ir priėmimu** (žr. 4.1.2.23 pav.).

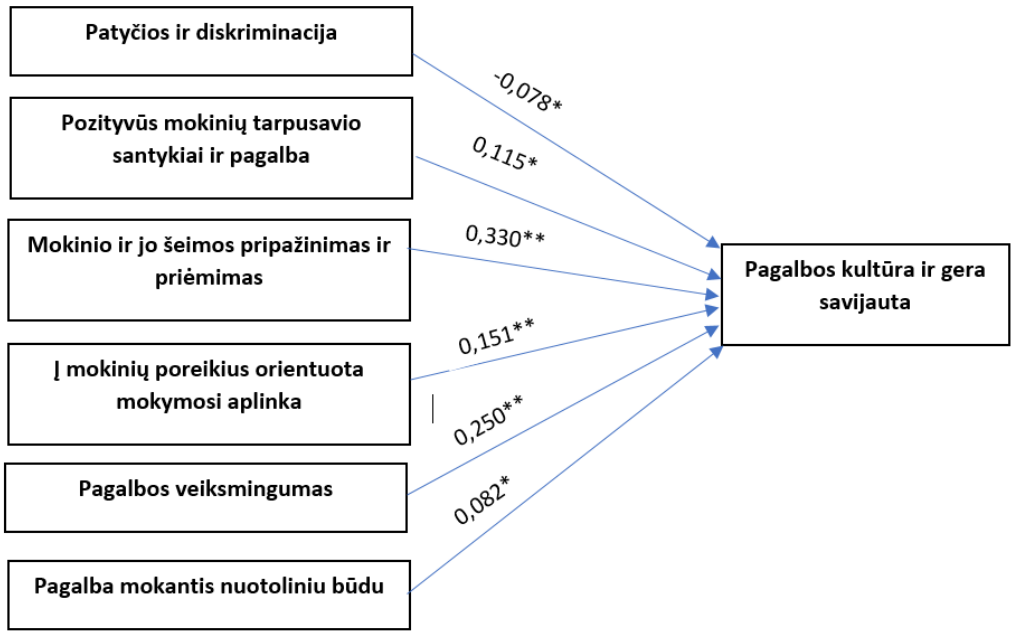

4.1.2.23 pav. *Pagalbos kultūrą ir gerą savijautą prognozuojantys veiksniai*

Sudarytas daugiamatės tiesinės regresijos modelis sąsajoms tarp pagalbos veiksmingumo ir pagalbos kultūros ir geros savijautos, patyčių ir diskriminacijos, mokinio ir jo šeimos pripažinimo ir priėmimo, į mokinių poreikius orientuotos mokymosi aplinkos, IKT naudojimo mokymuisi ir pagalbos mokymuisi nuotoliniu būdu rasti. Sudarytas tiesinės regresijos modelis statistiškai reikšmingas ($F(6) = 190,849$, $p < 0,001$). Determinacijos koeficientas $R^2 = 0,750$, koreguotasis determinacijos koeficientas $R^2 = 0,746$. Multikolinearumas tarp nepriklausomų kintamųjų nestebimas, nes visų kintamųjų VIF < 4. Gretimų stebėjimų liekamosios paklaidos yra nepriklausomos, Durbino-Vatsono d = 2.146 (žr. 4.1.2.24 pav.).

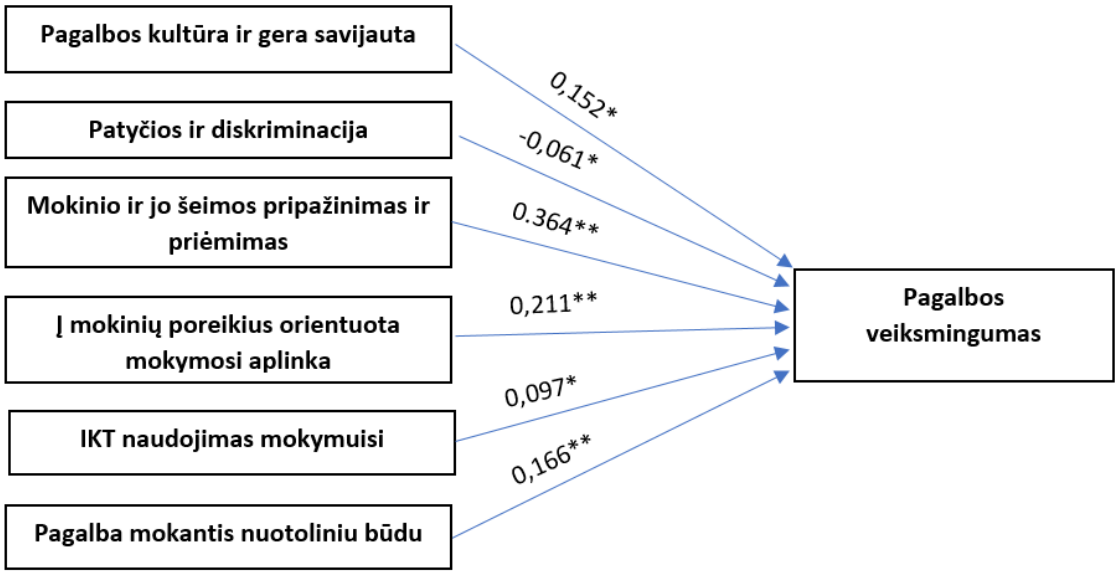

4.1.2.24 pav. *Pagalbos veiksmingumą prognozuojantys veiksniai*

Rezultatai parodė, kad pagalbos veiksmingumas susijęs su kintamaisiais pagalbos kultūra ir gera savijauta ($\beta = 0{,}152$, $p < 0{,}05$), patyčiomis ir diskriminacija ($\beta = -0{,}061$, $p < 0{,}05$), mokinio ir jo šeimos pripažinimu ir priėmimu ($\beta = 0{,}364$, $p < 0{,}001$), į mokinių poreikius orientuota mokymosi aplinka ($\beta = 0{,}211$, $p < 0{,}001$), IKT naudojimu mokymuisi ($\beta = 0{,}097$, $p < 0{,}05$) ir pagalba mokantis nuotoliniu būdu ($\beta = 0{,}166$, $p < 0{,}001$). Pagalbos veiksmingumą teigiamai veikia pagalbos kultūra ir gera savijauta, mokinio ir jo šeimos pripažinimas ir priėmimas, į mokinių poreikius orientuota mokymosi aplinka, IKT naudojimas mokymuisi ir pagalba mokantis nuotoliniu būdu, o neigiamai – patyčios ir diskriminacija. Remiantis standartizuotais regresijos koeficientais galima teigti, kad **pagalbos veiksmingumas stipriausiai susijęs su mokinio ir jo šeimos priėmimu ir pripažinimu**.

Mokinių pasiūlymai, kaip keisti mokyklą

Tyrime dalyvavusių mokinių buvo teiraujamasi, kas, jų nuomone, turėtų pasikeisti mokykloje, kad jie joje jaustųsi gerai ir sulauktų pagalbos. Remiantis tyrimo duomenimis buvo išskirtos keturios tematinės sritys, apimančios **mokinių ir mokytojų tarpusavio santykius, mokymosi proceso organizavimą, mokyklos aplinką** ir **mokyklos personalą**.

Mokinių ir mokytojų tarpusavio santykiai

Daugiausia pasisakymų užfiksuota tematinėje srityje, susijusioje su mokinių ir mokytojų tarpusavio santykiais – teiginių skaičius yra 444 (žr. 4.1.2.11 lentelę).

4.1.2.11 lentelė. *Pageidaujami pokyčiai, susiję su santykiais*

Kategorija (paminėjimų skaičius)	Iliustruojantys teiginiai
Pozityvių mokinių tarpusavio santykių skatinimas (69)	„Labiau susidraugauti“; „Turėti turi daug draugų“; „Mokykloje daugiau bendrauti“; „Tarpusavio supratimas. Būti draugiškam“; „Kad suaugusieji padėtų mokiniams turėti pozityvų mąstymą“; „Mokykloje ir klasėje reikia kurti jaukią, nevarginančią atmosferą“; „Mes mokiniai turėtume būti draugiškesni vienas kitam“; „Manau, jog vaikai turėtų būti draugiškesni“; „Norėčiau, jog vaikai būtų daug draugiškesni“; „Būti draugiškesniems. Nesipykti. Suteikti pagalbą draugams bei kitiems“; „Mokinius geriau prižiūrėti ar sutaria, ar ne“; „Nežinau, galbūt, kad būtų geresnė atmosfera, draugiškesni vaikai, tačiau taip nėra“; „Na, pradėti ugdyti naująją kartą, kuriai mokantis kiekvienas vaikas galėtų pasakyti, kad jis mokykloje gerai jaučiasi, jei gerai jausis, tai ir mokymo rezultatai pagerės“; „Jeigu mokiniai nori jaustis jaukiai tai jie turi gerai sutarti, nuoširdžiai bendrauti ir tada jie jausis jaukiai. Ir padėti vienas kitam“; „Geros nuotaikos“; „Kad mokiniai būtų draugiškesni, mandagesni“; „Kad daugiau draugiškesni būtų visi. Kad vieni kitus suprastume“; „Skatinti atvirumą ir bendradarbiavimą.“
Patyčių prevencija (65)	„Reikia mažinti patyčias“; „Vaikai turėtų būti sąmoningesni ir draugiškesni, nesiskaldyti į grupes ir nesityčioti. Klasėje turėtų būti anoniminė nusiskundimų dėžutė, kurioje pateikta nemaloni situacija būtų garsiai aptariama, priimami situaciją lengvinantys sprendimai“; „Sumažinti patyčias ir stengtis, kad jų visai neliktų tiek internete, tiek viešumoje ir vaikas jaustųsi patogiai, pagarbiai ir nieko nesigėdytų. Kad vaikas sulauktų pagalbos, reikia teikti informaciją mokytojams, darbuotojams, mokiniams, tėvams kaip tai daryti, kada to imtis ir kodėl tai daryti“; „Sustabdyti patyčias“; „Stebėti, kad mokiniai nesiskirstytų į grupeles ir neatstumtų kitų. Mokiniui patyrus patyčias kreiptis į suaugusiuosius, nes jie supras ir padės“; „Vaikų nuomonę keisti į kitokį mokinį“; „Dar didesnė prevencija patyčioms“; „Išmokti priimti žmogų toks koks jis yra. Nesipykti, nesityčioti“; „Pasirūpinti tuom, kad vieni iš kitų nesityčiotų, nes per patyčias mokinys tikrai nesijaučia patogiai ir saugiai. Reiktų, kad būtų kur išsikalbėti ir būtina turėti draugų“; „Dažniau kalbėtis apie patyčias.“
Mokytojo ir mokinio tarpusavio santykis (58)	„Leisti vaikui patikėti, kad gali tavimi pasitikėti“; „Artimas bendravimas su visais mokiniais“; „Labiau susipažinti“; „Gerinti ryšius tarp mokinių ir mokytojų“; „Mokytojai išklausytų“; „Labiau priartėti prie mokinių. Dabar tiesiog jaučiasi, kad jie viską daro, nes turi tai daryti, o ne, kad nuoširdžiai rūpi“; „Pedagogams bendrauti su mokiniais, kad sužinotų kokių jie turi problemų ir pasiūlymų“; „Pasipasakoti kas neramina. Daugiau bendrauti ir kalbėtis su mokytojais“; „Daugiau bendravimo su

Kategorija (paminėjimų skaičius)	Iliustruojantys teiginiai
	vaikais ne pamokų tema“; „Kad kiekvienas mokytojas ir mokinys dažniau kalbintų vienas kitą“; „Kad mokytojai labiau bendrautų su mokiniais“; „Kad mokytojas išklausytų ir girdėtų“; „Kad visi mokytojai bendrautų nuoširdžiai“; Mokytojai ir kiti mokyklos darbuotojai turėtų elgtis draugiškai, kad vaikui prireikus pagalbos, jis nebijotų kreiptis.“
Sudaryti sąlygas mokiniui išsakyti nuomonę ir į ją atsižvelgti (47)	„Kad mokytojai iki galo išklausytų mokinio, o ne iš karto pultų savo dalykus aiškinti“; „Išklausyti“; „Sukurti anoniminę sistemą, kur mokiniai galėtų išsakyti problemas savo mokytojams, o jie savo nuožiūra jiems padėtų. To reiktų, nes yra nemažai mokinių kuriems sunku, bet bijo prašyti pagalbos, nes tai juk nėra ,,kieta“ draugų tarpe. ir nesvarbu ar tu pradinukas ar tu gimnazistas, visi turim skirtingų problemų ir jas visas reikia spręsti, kad visi gautų kuo kokybiškesnį išsilavinimą:)“; „Turėtų būti galimybė pasisakyti apie mokytojo blogą poelgį ir nebūti nubaustam“ „Išklausyti mokinius. Palaikyti mokinių iniciatyvas, įsitraukti į jų organizuojamas veiklas“; „Paklausti mokinių nuomonės ir atkreipti į ją dėmesį“; „Visada išklausyti vaikų nuomonės, nepertraukti jo minčių“; „Būtų smagu, kad mokykloje mes irgi būtume šeimininkai (mus girdėtų rengiant renginius, planuojant atsiskaitymus ar panašiai)“; „Labiau atsižvelgti į mokinių nuomonę.“
Skatinimas kreiptis pagalbos (43)	„Neslėpti problemų. Kalbėti patiems“; „Reikia pasikreipti į mokytoją“; „Su mokiniais pasikalbėti, kad jie niekados nebijotų klausti. Mokiniams neslėpti sunkumų. Mokiniams būtinai pranešti, jeigu mato kitų sunkumus (patyčias ir t. t.)“; „Kad pats vaikas, kuriam reikia pagalbos netylėtų“; „Vaikams nuo pat mažų dienų, paaiškinti, kad nėra blogai prašyti suaugusiųjų pagalbos, tuomet prašyti pagalbos vaikams nebūtų gėda“; „Pačiam mokiniui reikėtų prašyti pagalbos, jeigu jaučia, kad jos reikia“; „Jeigu nesupranta gali paprašyti pagalbos ir reikia nebijoti paklausti pagalbos. Jeigu nesupranti ir bijai paprašyti mokytojo/mokytojos pagalbos gali klausti draugų“; „Kreiptis į suaugusius“; „Kreiptis ir tikrai sulauks pagalbos“; „Skleisti žinią, kad nebijotų mokiniai prašyti pagalbos.“
Asmeniniai pokyčiai (35)	„Šnekėti apie savo jausmus“; „Visi turėtų laikytis susitarimų“; „Būti drausmingi“; „Sąžiningi“; „Nebūti blogam. Būtų pavyzdingam“; „Neatstumti ir bendrauti su visai“; „Klausyti mokytojos. Nepertraukinėti kai mokytoja šneka. Ir pačiam bendrauti, klausti klasiokų“; „Klausytis, nepertraukti, kalbėti po vieną“; „Konsultuotis, mokytis, vargti“; „Mokykloje mokiniai būtų mandagesni su kitais“; „Pačiam mokiniui neerzinti kitų mokinių. Klausyti mokytojo patarimo“; „Būti geriems“; „Nesimušti, nesipykti, nesikeikti“; „Nesinervuoti“; „Nemanau, kad mokytojai gali padėti dėl to, nes tai yra pačių mokinių nuomonė“; „Būti drausmingu. Nekalbėti per pamokas. Klausyti mokytojo“; „Gerai mokytis“; „Stengtis gerai mokytis. Būti optimistais“; „Manau, labai daug dalykų priklauso nuo mūsų pačių, nes mokytojai stengiasi padėti tiems, kuriems sekasi sunkiau, bet patys mokiniai nenori kalbėti, ignoruoja mokytojų pagalbą.“
Mokytojų dėmesys mokiniui (30)	„Pamačius nusiminusį vaiką paklaust kas jam atsitiko“; „Kad ateitų suaugusieji į pamokų pradžią ir paklaustų kaip tu šiandien jautiesi“; „Daugiau skirti dėmesio nemokantiems“; „Daugiau dėmesio į vaiko poreikius“; „Labiau klasės vadovams domėtis aplinka klasėje“; „Pasiteirauti ar viskas gerai“; „Kad mokytojai daugiau kreiptų dėmesį į vaikus“; „Kad mokytojai atkreiptų dėmesį“; „Skirti daugiau dėmesio mokinių psichologinei ir emocinei būklei“; „Po pamokų mokytojai galėtų pasiteirautų mokinių ar jiems viskas gerai, ar neiškilo sunkumų“; „Jei ko nors nesupranta prieiti ir paklausti gal reikia pagalbos? Jeigu yra nuliūdęs prieiti ir paklausti kas atsitiko?“; „Reikėtų, kad mokytojai įsiklausytų į vaiko prašymus pagalbą“; „Daugiau dėmesio iš mokytojų“; „jaučiamės“; „Mokytojai turėtų būti jautresni.“
Mokinių diskriminavimo mažinimas (29)	„Atsižvelgti į kitų nuomonę, t. y. ne vien į tai ką sako numylėtiniai“; „Priimti mokinius tokius, kokie jie yra. Visi yra lygūs, todėl niekas, ypač mokykloje, neturi būti diskriminuojamas“; „Neskirstyti mokinių“; „Neskirstyti vaikų pagal socialinę padėtį“; „Kad mokytoja būtų geresnė. Kad mokytoja nesityčiotų iš vaikų“; „Neskirstyti vaikų geras ir blogas“; „Manau, kad ir kiek mokytojas ilgai dirbtų, jis negali aiškinti mokiniui, kad jis nesugebės ar neišlaikys egzaminų. Mokytojai negali šaipytis iš mokinių ir laukti klasės pritarimo“; „Ir kad atkreipti dėmesį į kitokį vaiką, o ne į tik geriausius ir gabiausius“; „Mokytojai dažnai išsireiškia apie blogiau besimokančius mokinius, o tai nesukelia jokio noro mokytis geriau. Tai tik dar labiau pažemina vaiką“; „Rengti konkursus visiems, o ne tiems, kurie moka tai geriausiai. Neturi būti pažymių ar kitų hierarchinių būdų, kurie suskirsto mokinius į stulpelius. pažymys neturėtų būti siekiamybė“; „Mokykla yra skirta mokytis ir prasčiau besimokantiems vaikams, todėl jie turėtų daugiau atsakinėti, o ne tik linksmintis gerai besimokantys.“

Kategorija (paminėjimų skaičius)	Iliustruojantys teiginiai
Geranoriškesni / supratingesni mokytojai (26)	„Nesmerkti vaikų ir leisti jiems jaustis atsipalaidavusiai. Suprasti, kad galbūt mums sunku. Suprasti, kad mes klystame“; „Labiau atkreipti dėmesį į naujus vaikus. Suteikti jiems daugiau savęs pasitikėjimo savimi kaip jiems kažkas nepasiseka arba nepavyksta, o ne iškarto juo netikėti“; „Kad mokytojai jų klausytųsi. Kad mokytojai ir socialinė išsiklausytų, o ne iškarto kaltintų“; „Draugiškumo. supratimo. tolerancijos“; „Nebūti per pikti. Nebūti griežti“; „Geranoriškesni mokytojai“; „Daugiau supratingumo iš mokytojų“; „Jei klausi klausima, nesakyti, kad „turi prisiminti, nes praeitais metais mokėmės“, o tiesiog PADĖTŲ“; „Jeigu vaikas iškart nepasako / nežino atsakymo ant jo nerėkti ir arba palaukti arba klausti kito žmogaus“; „Suprasti mokinius labiau. Nežeminti mokinio. Leisti jiems suprasti ir mokintis iš klaidų, o nerėkti ant jų“; „Leisti vaikui klysi, nes per kai kurias pamokas bent aš bijau suklysti, nes mokytojos reakcija būna ne kokia“; „Jog mokytojai gražiau elgtųsi su vaikais.“
Pagarbos ugdymas (21)	„Pagarbos“; „Mokytojai turėtų gerbti mokinius“; „Gerbti vienam kitą“; „Kai kuriems mokiniams reikia ugdyti, vystyti didesnę pagarbą, supratingumą mokytojui“; „Elgtis gerai su mokytojais“; „Mandagiai išklausyti auklėtojos pasiūlymus, patarimus“; „Gerbti save ir kitus“; „Mokyklos darbuotojai turėtų pagarbiau elgtis su mokiniais“; „Didesnės pagarbos mokytojui, nes tuomet ir mokinys jos daugiau sulauks“; „Mokytojui būt pagarbiam“; „Kai kurie mokytojai galėtų labiau gerbti mokinius“; „Pagarbos iš soc. pedagogės daugiau, nes asm. aš kenčiu dėl kt. Ji „staugia“ ant visų nepaisant nieko ir kur ir tuo yra nemalonus žmogus“; „Rodyti vienas kitam pagarbą“; „Gerbti kito nuomonę.“
Tolerancijos skatinimas (11)	„Manau, reiktų nuo mažens vaikams ugdyti toleranciją“; „Pradėti normalizuoti kalbėjimą apie tai, kad yra įvairių žmonių. Dėl didelio kiekio homofobiškų, rasistiškų ar seksistiškų pažiūrų žmonių aš nematau savo ateities Lietuvoje. Manau, kad tai reikia pakeisti, nes taip manau ne aš viena. Primenu, kad aš žinau, jog visi turi savo nuomonę, bet žodžiu ,,nuomone“ žmonės piktnaudžiauja ir engia kitus. Didžiausią nuomonę turinti ir nemėgstamiausia jūsų mokinė :)“; „Skirti daugiau dėmesio / laiko, diskusijoms / švietimui apie toleranciją bei psichologinę sveikatą. Mokyti lygiavertiškumo, tiek tarp vyrų / moterų, tiek tiesiog tarp mokinių“; „Reikia daugiau tolerancijos iš mokytojų“; „Kai kurie mokytojai galėtų būti tolerantiškesni“; „Kad visi būtų laimingi, mokykla turėtų plačiau šviesti apie žmones, kurie neva yra „kitokie“, kurie nepasirinko savo išvaizdos, orientacijos, lyties ar odos spalvos“; „Būtent prie šio klausimo (1. Pažymėk, kas tu esi?) turėtų būti pasirinkimas „nenoriu atskleisti“ arba asmuo savęs neskiria jokiai lyčiai ir laiko save „non binary“; „Keliems mokiniams priminti, kad mes nevisi vienodi“; „Būti tolerantiškiems“; „Reiktų daugiau tolerancijos“; „Visiems reikia tolerancijos. Būkime supratingi. Būkime žmogiški.“
Daugiau laisvės (10)	„Laisvės“; „Leisti rengtis kaip nori“; „Padaryti daugiau laisvės pertraukos metu“; „Norėčiau laisvės rinkis kiek kalbų mokytis. Geriau vieną gerai, negu dvi bet kaip“; „Leisti jam pasirinkti, pas kokias mokytojas mokytis nori“; „Leisti išeiti iš mokyklos ribų, kad būtų galima pailsėti nuo triukšmo arba nueiti pavalgyti. Leisti eiti į WC ir nerėkti ant mokinių dėl to“; „Kad galėtų naudotis telefonais.“

Mokinių pasiūlymuose daugiausia dėmesio skiriama tarpusavio santykiams. Vaikai norėtų, kad daugiau dėmesio mokykloje būtų skiriama pozityviems mokinių tarpusavio santykiams ir patyčių prevencijai, skatinimui kreiptis pagalbos susidūrus su sunkumais ar problemomis. Mokiniai atkreipė dėmesį į mokytojų ir mokinių tarpusavio santykių ir bendravimo ypatumus: pageidautų artimesnio, nuoširdesnio, geranoriško, lygiavertiško ir pagarbaus ryšio su mokytoju, dėmesio mokiniui, kaip asmenybei, galimybės mokiniui išsakyti nuomonę ir kad ji būtų priimta kaip svarbi. Mokiniai atkreipė dėmesį į tai, kad būtina ugdyti mokinių toleranciją ir mažinti mokinių diskriminavimą socialinio statuso, mokymosi pasiekimų ar kitu pagrindu.

Mokymosi organizavimas

Gana daug pasisakymų užfiksuota tematinėje srityje, susijusioje su mokymosi organizavimo procesu – teiginių skaičius yra 248 (žr. 4.1.2.12 lentelę).

4.1.2.12 lentelė. *Pageidaujami pokyčiai, susiję su mokymosi organizavimo procesu*

Kategorijos (paminėjimų skaičius)	Subkategorijos (paminėjimų skaičius) ir iliustruojantys teiginiai
Pagalbos suteikimas (65)	**Pagalbos prieinamumas kiekvienam mokiniui (34)** „Dėmesį kreipti ne tik į tuos, kurie mokosi silpniau, bet ir į tuos, kuriem gerai sekasi mokslai ir jų paklausti ar jie viską supranta ir t. t.“; „Kad būtų atsižvelgiama į visus vaikus, ne tik spec sunkumų turinčius. Kad kai kurie mokytojai atsižvelgtų, jos ne visi vienodai su viskuom gali susitvarkyti ir jog neimtų vieno mokinio ir taikyti kaip pavyzdžio visiems“; „Kad daugiau padėtų“; „Reikėtų padėti“; „Padėti“; „Padėti išspręsti problemą, o ne sakyti „čia yra jūsų problema“; „Suteikti pagalbą“; „Pasiteirauti pačių mokinių, jei reikia pagalbos pranešti, kur gali kreiptis“; „Daugiau apie tai kalbėti. Kviesti ne tik tuos kuriems reikia pagalbos, bet ir tiems kuriems nereikia, taip suteiktų pasitikėjimo, tiems kuriems reikia“; „Jeigu mokiniui kažkas nesiseka, pasiūlyti jam padėti ir taip išauginti pasitikėjimą tarpusavyje. Suteikt šansą pasitaisyti, nes visi darome klaidų“; „Jeigu vaikui reikia pagalbos – suteikti jam pagalbą“; „Labai padėti vaikam.“ **Mokytojų pagalba (16)** „Labiau rūpintųsi mokytojai; „Reikėtų, kad mokytojai ateitų pas vaikus, kurie pakelia ranką“; „Mokytojams, padėti mokiniams“; „Mokytojai padėtų“; „Kad vaikas prašantis pagalbos mokytoja atsilieptų“; „Gerai išaiškintų, kad prieitų arčiau arba konsultacijos būtų“; „Daugiau pagalbos iš mokytojų / supratingesnių mokytojų“; „Manau, kad mokytojai turėtų labiau kreipti į mokinius dėmesį ir labiau jiems padėt“; „Kai pamato, kad mokinys nesupranta užduoties prieiti ir padėti“; „Mokytojai ateiti prie mokinių, kurie labai blogai sekasi ir padėti“; „Mokytojai turi daugiau padėti.“ **Mokinių pagalba vienas kitam (8)** „Kad vaikai padėtų kitiems, o ne praeitų ar žvengtų“; „Draugai dažniau padėtų“; „Pagalbos suteikimo, kai matai, jog draugas, mokinys susidūrė su problema“; „Padėti kitiems, kad jie padėtų tau kai tau bus sunku. Pagalba suteikti kiekvienam, kad suprastų, kad jis gali suteikti pagalbą kitiems, o ne tik, kad jam padėtų mokytojai ir jo draugai“; „Kad kiekvienas vaikas visada padėtų vienas kitam“; „Geriausia būti draugiškiems ir padėti kitiems.“ **Pagalba ypatingesnių poreikių turintiems mokiniams (7)** „Pagalba neįgaliesiems“; „Padėti jiems kai reikia. Apsaugoti mažesnius nuo mušeikų. Visada padėti kitiems“; „Tiems mokiniams, kuriems sekasi prasčiau, padėti daug daugiau nei įprastai“; „Stengtis padrąsinti mokinius, kurie gauna žemus pažymius mokytis, padėti jiems. Nepykti, jei mokiniai ne iškarto supranta mokymosi programą / temą. Padėti jiems“; „Manau, kad tie kurie blogai mokosi mokytojom nenuleisti rankų (žinau, kad sunku) ir bandyti su jais dirbti“; „Mokiniams, kuriems nesiseka teikti daugiau dėmesio“; „Mokytojo padėjėjo pagalbą. Padėti tiems kam reikia, o ne tiems kur gauna 10.“
Mokymo metodų ir turinio kaita (46)	**Įvairus mokymasis (27)** „Daugiau būti lauke, klasės iškylose“; „Galėtų būti daugiau edukacinių - pažintinių ekskursijų“; „Daugiau pamokų gamtoje. Pažintinių ekskursijų“; „Kuo daugiau neįprastų, integruotų pamokų, kad eitume į mokyklą su noru“; „Galėtų labiau sudominti mokinį. Paįvairinti mokymąsi“; „Galėtų būti daugiau paskaitėlių“; „Padaryti daugiau įdomesnių renginių, ar įdomesnių pamokų“; „Įdomesnių užduočių“; „Kai kurių pamokų veiklą“; „Smagiau vesti pamokas“; „Būtų skiriama daugiau dėmesio į mokymo metodus“; „Kad būtų daugiau kitokių pamokų, pvz., biologijos pamoka lauko klasėje, muzika arba dar kažkas kitaip, kad būtų neįprastas mokymasis“; „Keisti mokymo būdus, kurie nesirezionuoja su tam tikrais mokiniais“; „Mokytojams reikia gyventi dabartimi, nereikia vadovautis jau pasenusiomis mokymo sistemomis, metodais“; „Fizinis tik futbolas“; „Lengviau mokytų“; „Mokytojų pamokos būtų linksmesnės.“ **Aktualus ugdymo turinys (16)** „Daryti pamokėles, kad supažindintų mokinius su paauglių problemomis ir kaip jas spręsti“; „Suteikti informacijos apie kitų lyčių, orientacijų, rasių žmones“; „Mokyti, kaip valdyti stresą“; „Įvairios paskaitos apie savęs pažinimą“; „Per mokslo metus teikti mokiniams 2–4 paskaitas apie gyvenimą, kaip elgtis ateity, darbą ir t. t.“; „Mokyti to, ko prisireiks gyvenime, o ne kartoti tą patį nuo 9 klasės. Mokyti, kaip uždirbti pinigus. Padėtų kurti mūsų ateitį“; „Padaryti pamokas per, kurias šnekama apie psichologinę sveikatą, nes, manau, kad šiuo metu daugeliui paauglių yra sunku“; „Mokiniai turėtų būti ruošiami ir mokomi tų dalykų, kurie reikalingi gyvenime: pvz., finansinis raštingumas, aplinkosauga, sveika gyvensena, profesinis orientavimas“; „Pagal mokinio gabumus individualizuoti užduotis“; „Paskutinė savaitės pamoka būtų klasės valandėlė, kurioje mokiniai galėtų išsipasakoti, kas juos šią savaitę slegia“;

	„Nauja pamoka, kurioje kalbama apie gyvenime reikalingas, praktines žinias, apie tai, kas mokiniams įdomu ir svarbu“; „Asmeninės namų ruošos klausimais“; „Kalbėti per pamokas apie dalykus, kurie padėtų suprasti kas yra teisinga, o kas ne“; „Daugiau pamokančių pamokų“; Vyktų daugiau pamokų apie draugystę“; „Atsirastų astronomijos pamokos.“ **Mokymasis bendradarbiaujant ir kitas aktyvus mokymasis (6)** „Daugiau komandinių darbų. Daugiau projektinių dienų“; „Sugalvoti pamokų ne tik apie mokymąsi, bet ir apie visokius užsiėmimus bei veiklas“; „Pamokas daryti įdomesnes“; „Manau, kad galėtų būti daugiau grupinių darbų“; „Leisti mokiniams daugiau dirbti grupėse“; „Būtų bendro darbo kartu, grupėmis.“
Mokymosi krūvio mažinimas (39)	„Užduoti (truputį) mažiau namų darbų“; „Kad nebūtų namų darbų, išskyrus projektus. Daug daugiau praktikos“; „Mažiau namų darbų“; Mažiau užduoti savarankiško darbo“; „Mažiau namų darbų, ir taip neturiu laiko“; Mažiau projektinių darbų“; „Mažiau pamokų“; „Jokių namų darbų“; „Kad neužkrautų namų darbų daugiau nei per vieną dieną darai darbus mokykloje, vaikai neberanda laiko sau, nes per daug namų darbų mokytojai duoda“; „Kad nebūtų namų darų, o atlikti viską mokykloje“; „Stresuoti mokinius, dėl egzaminų, pažymių ar tiesiog mokyklos. Mokinys neturi pareiti namo galvodamas, kad jis dar daug darbų atlikti ir vos ne verkti prie namų darbų. Mažesni kiekiai namų darbų būtų labai gerai“; „Labiau atsižvelgti į mokinių sugebėjimus ir darbo krūvį“; „Neduotų tiek daug atsiskaitymų.“
Efektyvesnis mokymosi proceso mokykloje organizavimas (34)	**Mokymosi ir poilsio laikotarpių efektyvesnis planavimas (24)** „Vėliau pamokos, kad prasidėtų“; „Reikėtų pailginti pertraukas, nes bent jau karantine mokiniai nespėja pavalgyti“; „Reiktų daugiau kūno kultūros pamokų. Dviejų lauko pertraukų“; „Ilgesnės pertraukos“; „Valgyklos pertrauką padaryti po 2 pamokų“; „Ilgesnė valgymo pertrauka“; „Prailginti pertraukas“; „Kad būtų skirta daugiau mokymosi valandų kai kurioms pamokoms“; „Daugiau konsultacijų“; „Daugiau atostogų. vėlesnės pamokos“; „Daugiau atostogų“; „Reikia rinkti socialines valandas. Per ilgi mokslo metai“; „Reikia, kad būtų mažiau atostogų“; „Duoti pakankamai poilsio (laiko). Suteikti arba padėti pasidaryti darbo ir poilsio balansą.“ **Nuotolinio mokymosi problemų sprendimas (8)** „Į nuotolinį ugdymą reikia pažvelgti iš mokinių perspektyvos, bandyti juos suprasti“; „Norėčiau, kad tęstųsi nuotolinis mokymasis“; „Nutraukti nuotolinį mokymąsi“; „Nuotoliniu būdu daugiau savarankiško darbo“; „Nesimokyti nuotoliniu būdu.“
Daugiau popamokinių veiklų, renginių (27)	„Aš manau, kad mokinys jaustųsi gerai reikia užsiėmimų pavyzdžiui žaidimų. Aš, manau, kad kiekvienas mokinys sulauktų pagalbos reikia popamokinės veiklos kur gali atlikti namų darbus“; „Atsirastų įdomių būrelių mokykloje, o ne tiesiog seni nuobodūs būreliai kad, tiesiog būtų šių metų būreliai“; „Būtų galima įsteigti kokį nors paauglių aptarimo būrelį, kur panašaus amžiaus vaikai ateitų veikti įdomią veiklą, ruošti pamokas, aptarti ką nors“; „Daugiau mokyklos būrelių pasirinkimų“; „Daugiau įvairesnių švenčių arba pramogų“; „Sukurti veiklų, kurios padėtų mokiniams jaustis geriau“; „Ir kad būtų daugiau bendravimo renginių“; „Daugiau sportinių veiklų ir jų inventoriaus. Daugiau dienų kur būtų panašiai, kaip sporto diena ar chorų šventė“; „Leisti vaikams daugiau atsipalaiduoti, dalyvauti įvairiuose renginiuose“; „Reikia organizuoti daugiau aktyvių, vienijančių veiklų (sezoninių sporto švenčių, kt.). Arbatos gėrimo popietės atviram pokalbiui, pasitariant kaip galima spręsti problemas.“
Emocinės įtampos mažinimas (19)	„Mokiniams daryti mažiau spaudimo. Aš suprantu ir mokytojai jaučia spaudimą, bet jie moko jau daugybę metų, o mūsų gyvenimai tik prasideda ir aš nenoriu, kad dėl namų darbų ir kažkokių skaičiukų kompiuteryje kai kurie greit baigtųsi“; „Reikia imtis priemonių kurios mažintų mokykloje sukeliamą stresą, baimę, nerimą“; „Kartais jaučiuosi per pamokas kaip kalėjime, nes nesuprantu užduoties ir man gresia gauti 2“; „Nešaukti, negrasinti 2 ar kitais būdais“; „Neversti mokinių daryti to ko nenori“; „Neversti žmones daryti grupinių darbų jei nenori. Neversti pristatyti darbus prieš daug žmonių jei, tas kuris pristato negali to daryt“; „Skatinti mokinius, kad jie tikėtų savimi. Kalbėti, kad gyvenimas neprasideda ir nesibaigia pažymiais“; „Mokinius motyvuoti (mums nereikia grasinti dvejetais į dienyną)“; „Skatinti mokytojus naudoti mokiniams mažiau streso sukeliančius mokymo bei atsiskaitymų metodus“; „Atsižvelgti į mokinio emocinę būklę mokykloje, o ne tik į jo rezultatus“; „Kad suaugusieji suprastų jautresnius mokinius ir nepyktų jei jie bijo atsakyti“; „Užduoti mažiau užduočių ir kontrolinių, nes jie labiausiai kelia stresą.“
Inovatyvių mokymosi priemonių naudojimas	„Technologijų“; „Bevielis internetas“; „Daugiau elektronikos“; „Mokymosi planšetės“; „Taip pat, kad būtų bent keli kompiuteriai, kuriais galėtų naudotis visi“; „Plačiau leistų naudotis technologijomis, pvz., telefonais ir t. t.“; „Kad mokykloje mokytumės iš naujų knygų, o ne kokias 10–20 metų senumo“; „Leidimasis naudoti telefono vertėjų per kitų kalbų pamokas“; „Daug priemonių“; „Būtų wifi mokiniams“; „Internetą“; „Nežinau gal reikėtų atnaujinti informacinių technologijų klasėje kompus ar panašiai“; „Gal labiau naudoti technologijos priemonių“; „Naujų technologijų daugiau“; „Galėtų

(15)	mokytojos leisti naudotis telefonais kai labai reikia, pvz., rusų ir anglų pamokos metų kai reikia išsiversti tekstą“; „Mokykloje daugiau išmaniųjų technologijų.“
Švietimo sistemos kaitos poreikis (5)	„Gerinti švietimo veiklą“; „Nesujungti mokyklų“; „Keisti bendrąją ugdymo programą“; „Mano nuomone, iš esmės reikėtų keisti visą mokyklos gyvenimą (tiek pačias programas, tiek mokymo būdus), nes iš savo patirties galiu pasakyti, kad mokyklos yra viena didžiausių vietų, kuriose mokiniai jaučiasi nevisaverčiais, patiria socialinę nelygybę, psichologinį krūvį ir tikrai nėra paruošiami ateičiai“; „Keisti švietimo sistemą ir ne taip prioretizuoti pažymius. Vienintelis prioritetas yra tai ką patys mokiniai išmoksta, o ne kažkokie pažymiai.“

Mokinių pasisakymuose išreikštas pagalbos kiekvienam mokiniui užtikrinimo poreikis, nepriklausomai nuo to, kaip mokinys mokosi. Kai kurie mokiniai mano, kad efektyvu būtų, jei pagalbą noriai suteiktų ir mokytojai, ir mokiniai. Dalis mokinių atkreipė dėmesį į pagalbos mokiniams, kurie turi ypatingesnių poreikių, svarbą. Sėkmingą mokymąsi padėtų užtikrinti mokymosi krūvio sumažinimas, efektyvesnis mokymosi proceso mokykloje organizavimas, daugiau popamokinių veiklų, renginių, kurių metu mokiniai turėtų galimybę geriau susipažinti, kurti pozityvius tarpusavio ryšius. Mokiniams atrodo, kad reikia mokymo metodų ir turinio kaitos, inovatyvių mokymosi priemonių naudojimo, emocinės įtampos ir streso mažinimo.

Mokyklos aplinka

Tematinėje srityje, susijusioje su mokyklos aplinka, užfiksuoti 174 leksiniai semantiniai vienetai (žr. 4.1.2.13 lentelę).

4.1.2.13 lentelė. *Pageidaujami pokyčiai, susiję su mokyklos aplinka*

Kategorijos (paminėjimų skaičius)	Subkategorijos (paminėjimų skaičius) ir iliustruojantys teiginiai
Laisvalaikio ir poilsio erdvės (72)	„Mokyklos koridoriuose reikia daugiau kėdžių, fotelių ir kitų poilsio vietų“; „Įrengti ramią vietą“; „Reikia sumažinti triukšmą. Reikia daugiau atsipalaidavimo vietų“; „Reiktų daugiau suoliukų, kur atsisėsti, nes ant žemės nepatogu. kai visi suoliukai užimti“; „Reiktų įrengti vietą, kur būtų galima ramiai pabūti“; „Padaryti poilsio vietas kur būtų tylu“; „Mokykloje yra tik 1 vieta, kur yra ramu ilgasis koridorius, bet ten niekas neleidžia pailsėti nuo viso krūvio“; „Padaryti erdves, kuriomis galima būtų NAUDOTIS, nes šiuo metu į daugumą erdvių negalima eiti“; „Padaryti daugiau vietų, kur būtų galima pabūti vienam, paskaityti knygą, apsiriboti nuo triukšmo“; „Atidarytu kavinę. Būtų daugiau sėdmaišių arba stalo žaidimų arba žaidimų stalų“; „Daugiau vietų kur ilsėtis“; „Jeigu mokykloje yra įrengtų vietų, kur žmogus gali pabūti vienas, tai dažnai padeda psichologinei vaiko būsenai atsistatyti, pvz., po nesėkmingos pamokos, blogo pažymio ar asmeninių problemų“; „Lakstymui didesnės erdvės.“
Mokyklos fizinių aplinkų atnaujinimas (59)	„Sutvarkyti mokyklos kelius“; „Skirti daugiau lėšų mokyklos buičiai, naujinti mokyklą“; „Padaryti sporto salę, nes sportuoti tenka arba lauke arba ilgajam koridoriui, o ten negali daryti sunkesnių pratimų dėl siauru sienų“; „Tvarkinga mokykla, kad nesusikauptų pelėsis, patalpos nebūtų apleidžiamos, būtų vietos prisėsti taip pat jauki erdvė, šviesi, kad tiek darbuotojams, mokytojams, vaikams, tėvams, atvykus svečiams būtų malonu lankytis“; „Sukurti jaukią aplinką“; „Suremontuoti mokyklą“; „Linksmesnės erdvės“; „Sukurti jaukesnę aplinką mokykloje“; „Mokykloje turėtų būti jauku, patogu“; „Mokykloje šaltuoju metų laiku turėtų būti šilčiau“; „Padaryti švaresnę / sveikesnę valgyklą. Suremontuoti, atnaujinti kai kurias klases“; „Pakeisti klasėje dizainą“; „Galėtų pas mus mokykloje būti daugiau jaukumo“; „Geresnis šildymas“; „Graži aplinka“; Atnaujintos krepšinio aikštelės lauke“; „Reikėtų valgyklos, kurioje būtų malonu būti“; „Švarių tualetų.“

Kategorijos (paminėjimų skaičius)	Subkategorijos (paminėjimų skaičius) ir iliustruojantys teiginiai
Netinkamo mokinių elgesio valdymas (22)	„Labiau kreipti dėmesį į kitų vaikų elgesį. Labiau prižiūrėti tvarką klasėje. Atkreipti dėmesį į klasės pareigas ir kaip kiti jas atlieka“; „Reikėtų išmesti tuos vaikus, kurie yra blogi, daro nesąmones ir nesimoko“; „Stebėti labiau mokinius, kad jie nenusižengtų taisyklėms. Griežtinti mokyklos ir klasės taisykles, kad mokiniai jomis nepiktnaudžiautų“; „Reiktų padaryti griežtesnes taisykles“; „Išmokyti vaikus nesikeikti, nerūkyti, nes pas mus tokių yra“; „Griežtint tvarką. Dažiau stebėtų budėtojai“; „Laikytis taisyklių“; „Kad mokytoja mokytojas būtų griežtesnis“; „Mokytojai galėtų dažniau budėti“; „Pamažint taisykles“; „Sušvelninti mokyklos taisykles, jog budintieji mokytojai, geriau budėtų“; „Blogi klasiokai trukdo mokytis geriems mokiniams. Mokytojai jų nesudrausmina“; „Suvaldyti pradinukus.“
Saugesnė mokykla (10)	„Užtvirtinti mokinio saugumą mokyklos teritorijoje“; „Kurti draugišką ir saugią aplinką mokykloje“; „Suteikti mokiniui galimybę jaustis saugiai mokykloje“; „Būtų įrengtos kameros nematomose vietose. Kad mokytojai stebėtų mokinius per pertraukas“; „Daugiau stebėti mokyklos plotą“; „Instatyt kameras“; „Mokiniams suteiktų informacijos apie pavojus, kurie kyla internete“; „Pašalinti vaizdo kameras“ [2 k.]; „Kad pašalintų vaizdo kameras, nes nepatogiai jaučiamės, kaip mus filmuoja ir įrašinėja.“
Maitinimo mokykloje gerinimas (10)	„Pigesnis maistas arba daugiau kiekio prie maisto (už dabartinę sumą sočiai neina pavalgyti)“; „Valgykloje įdėti įvairesnio maisto pasirinkimų“; „Sveikesnis maistas dėžei kur dedi pinigus ir kažką gauni arba galima vadinti automatu man atrodo nežinau nėjau mokykloj ilgą laiką“; „Daugiau pasirinkimo valgykloje“; „Duoti valgyti“; „Geresnis maistas“; „Kad duotų geresnį maistą“; „Padaryti skanų maistą“; „Ne tik sveiką maistą. grąžinti atgal skanėstų automatą“; „Vaikai turėtų galėti patys rinktis maistą.“

Pateikdami siūlymų dėl pokyčių mokykloje mokiniai pageidavo tobulinti aplinkas: įkurti mokykloje daugiau laisvalaikio ir poilsio erdvių (dažnai buvo minimas varginantis triukšmas ir ramių poilsio zonų poreikis), atnaujinti fizines aplinkas (modernizuoti klases, sporto sales, aikštynus, kurti jaukią ir ergonomišką aplinką), užtikrinti mokinių saugumą, spręsti mokinių elgesio problemas.

Mokyklos personalas

Paskutinė išryškėjusi tematinė sritis – mokyklos personalas: čia užfiksuoti 64 leksiniai semantiniai vienetai (žr. 4.1.2.14 lentelę).

4.1.2.14 lentelė. *Pageidaujami pokyčiai, susiję su mokyklos personalu*

Kategorijos (paminėjimų skaičius)	Subkategorijos (paminėjimų skaičius) ir iliustruojantys teiginiai
Naujų mokytojų paieška (21)	„Pakeisti anglų ir gamta ir žmogus mokytojus nes jie nemoka išaiškinti“; „Samdyti naujesnius / jaunesnius mokytojus“; „Reiktų keisti kai kuriuos mokytojus, mokyklos darbuotojus“; „Gerų mokytojų“; „Ieškoti reikiamų specialistų“; „Jaunų mokytojų“; „Kad būtų jaunesnių mokytojų“; „Kad mokinius mokytų jauni bei energingi mokytojai“; „Norėčiau, kad būtų geresnių mokytojų kaip anglų mokytoja“; „Reikia jaunų mokytojų“; „Pedagogai.“
Mokytojų darbo kokybės gerinimas (19)	„Norėtųsi, kad mokytojai išaiškintų duotą darbą kelis kartus, jeigu vaikas nesupranta“; „Norėtųsi didesnio aiškumo ir pagalbos projektų metu, pvz.: gauni mokytojo paskirtą temą projektui pagal pavadinimą, bet visai negali suprast apie ką ji yra, o su mokytoju nepavyksta susisiekti“; „Yra pora mokytojų, kuriems neįdomu, ar tu supranti, ar nesupranti apie ką jie kalba, mano manymu, tai turėtų jiems rūpėti“; Stengtis kuo labiau padėti.“

Kategorijos (paminėjimų skaičius)	Subkategorijos (paminėjimų skaičius) ir iliustruojantys teiginiai
Kompetentingų specialistų pagalbos prieinamumas (12)	„Pakeisti socialinę pedagogę“; „Daugiau psichologų pagalbos“; „Būtų geriau jeigu socialiniai pedagogai ar kiti tam skirti mokyklos darbuotojai būtų labiau prieinami“; „Kad būtų psichologo pagalba“; „Gali būti kokia nors tai pamoka su psichologu. Jiems leisti kažkam išsipasakoti apie savo sunkumus. Kad mokykla turėtu psichologą ar kokį nors dar žmogų, kuris išspręstų tavo sunkumus“; „Reikia, kad specialieji specialistai dažniau apsilankytų pamokose“; „Reikia psichologo mokykloje. Dažniau kviesti specialistus žmones, kurie nusimano apie šią problemą mokyklose“; „Turėti mokykloje psichologą, kuris dirbtų bent du kartus per savaitę“; „Socialinė išsiaiškintų problemas.“
Kitas mokyklos personalas (6)	„Įtraukti daugiau darbuotojų“; „Patikrinti personalo veiklą ir efektyvumą“; „Reikėtų, kad mokykloje būtų daugiau budėtojų“; „Kad valgyklos darbuotojos nebūtų tokios piktos :D“; „Reikia, kad atsirastų daugiau mokyklos seselių.“
Geresnis mokinių švietimas ir informavimas apie specialistų pagalbą (6)	„Nemažai mokinių mano, kad psichologai yra nesąmonė, bijo prašyti pagalbos, mano, kad tai yra „nekieta“, o tai lemia tai, kad mokiniai nesikreipia pagalbos. Manau, reiktų sugalvoti kaip mokiniams paaiškinti, kad psichologas nėra blogai, kad tai tik žmogus norintis padėti ir kad jei į jį kreipsiesi pagalbos nenutiks nieko blogo“; „Manau, kad reiktų drąsinti pačius mokinius, kad jie nesijaustų nepatogiai kreipdamiesi pas specialistus. Padaryti, kad informacija apie tai, kaip kreiptis pas specialistus būtų aiškiai randama“; „Neversti mokinių, kurie nenori, eiti pas socialinį pedagogą ir kalbėti apie savo problemas, nes tai gali būti labai nemalonu, ypač jei mokinys nelabai pažįsta ar nepasitiki pedagogu. Mokinys tai pats padarys, kai bus pasiruošęs.“

Kalbėdami apie mokykloje dirbančius darbuotojus, mokiniai labiausiai pageidautų naujų, jaunesnių mokytojų, kokybiško ir atsakingo mokytojų darbo mokant dalyką, papildomai paaiškinant mokiniui ir suteikiant pagalbą. Buvo išreikštas kompetentingų specialistų pagalbos poreikis (ypač psichologo), atkreiptas dėmesys į poreikį tobulinti mokinių švietimą ir informavimą apie teikiamą specialistų pagalbą ir jos naudą.

Apibendrinimas

Daugiau kaip dešimtadalis mokinių įvardijo patiriantys sunkumų mokykloje, kurie dažniausiai susiję su mokymosi procesu ir santykiais su bendraamžiais, susiduriama su patyčiomis ir atstūmimu. Kai kada sunkumų kyla bendraujant su mokytojais ar valdant savo elgesį. Trys ketvirtadaliai apklausoje dalyvavusių mokinių, susidūrę su sunkumais, sulaukia suaugusiųjų pagalbos, tačiau daugiau kaip ketvirtadalis mokinių pagalbos nesulaukia.

Mokykloje vyraujantys santykiai ir kultūra

Mokiniai labai gerai vertina mokykloje kuriamą kultūrą, pastebi pozityvius mokinių tarpusavio santykius ir pagalbą. Didžioji dauguma nurodė, kad turi keletą gerų draugų mokykloje, mokytojai su mokiniais bendrauja pagarbiai, mokinius skatina padėti vienas kitam. Vis dėlto, teikdami mokyklos kaitos siūlymus, mokiniai norėtų, kad dar daugiau dėmesio mokykloje būtų skiriama pozityviems mokinių tarpusavio santykiams ir patyčių prevencijai, skatinimui kreiptis pagalbos susidūrus su sunkumais ar problemomis. Mokinių manymu, svarbu organizuoti daugiau popamokinių veiklų, renginių mokykloje, kurių metu mokiniai turėtų galimybę geriau pažinti vienas kitą, kurti pozityvius tarpusavio ryšius.

Mokiniams ypač svarbus ryšys ir santykis su mokytoju. Mokiniai pageidautų artimesnio, nuoširdesnio, geranoriško, lygiavertiško ir pagarbaus ryšio su mokytoju, galimybės mokiniui išsakyti nuomonę ir kad ji būtų priimta kaip svarbi, daugiau dėmesio skirti mokiniui kaip asmenybei. Mokiniai tikisi kokybiškesnio ir

atsakingesnio mokytojų darbo mokant dalyką, papildomų paaiškinimų ir geranoriškos pagalbos mokiniui be moralizavimo, grasinimų, pakelto balso tono ir autoritariškų metodų.

Šiek tiek rečiau mokiniai nurodė, kad mokiniai gražiai bendrauja tarpusavyje ir kad jie nori eiti į mokyklą. Patyčios ir diskriminacijos apraiškos, mokinių manymu, yra nedidelės, tačiau egzistuoja. Mokiniai siūlo mokykloje daugiau dėmesio skirti tolerancijos ugdymui ir mažinti mokinių skirstymą bei diskriminavimą socialinio statuso, mokymosi pasiekimų ar kitu pagrindu.

Kurti pagalbos kultūrą ir užtikrinti gerą mokinių savijautą geriausiai sekasi pradinėse klasėse, prasčiausiai – gimnazinėse (9–12) klasėse. Pozityviausiai pagalbos kultūrą ir savijautą vertina puikiai ir labai gerai besimokantys mokiniai bei tie, kuriems pritaikomos ugdymo programos ir teikiama specialioji pedagoginė pagalba.

Pozityvius mokinių tarpusavio santykius ir pagalbą labiausiai pastebi pradinėse klasėse ir puikiai bei labai gerai besimokantys mokiniai.

Gimnazinėse klasėse (9–12 kl.) besimokantys mokiniai ir mokiniai, kurių ugdymosi rezultatai patenkinami arba blogi, dažniau nei kiti nurodė pastebintys patyčias ir diskriminaciją mokykloje.

Įsitraukimas ir dalyvavimas

Mokiniai gerai vertina mokyklos pastangas įtraukti mokinį ir jo šeimą į mokyklos gyvenimą, pastebi mokinio ir šeimos pripažinimą ir priėmimą, nurodo, kad tėvai yra patenkinti mokykla, noriai dalyvauja mokykloje vykstančiuose renginiuose. Tačiau mokinių dalyvavimas sprendžiant mokymosi klausimus vertinamas tik vidutiniškai. Mokiniai retai dalyvauja susitikimuose, kuriuose kartu su tėvais, mokytojais būtų sprendžiamos mokiniui aktualios problemos.

Mokinio ir jo šeimos pripažinimas ir priėmimas labiausiai pastebimas pradinėse klasėse, rečiausiai – gimnazinėse klasėse (9–12 kl.). Tai dažniau pastebi puikiai / labai gerai besimokantys mokiniai ir tie, kuriems teikiama specialioji pedagoginė pagalba, pritaikomos ar individualizuojamos ugdymo programos.

Mokiniai, kuriems teikiama specialioji pedagoginė pagalba ir pritaikomos ar individualizuojamos ugdymo programos, dažniau nei kiti mokiniai yra įtraukiami ir dalyvauja sprendžiant su jų mokymusi susijusius klausimus.

Mokymosi aplinkos ir priemonės

Mokiniai gerai vertina mokykloje kuriamą aplinką, siekį orientuotis į mokinių poreikius. Dauguma mokinių teigia, kad jie gali pasirinkti, kokia veikla užsiimti per pertraukas ar po pamokų, mokyklos aplinka yra įvairi, pritaikyta mokiniams. Rečiau mokiniai nurodė, kad mokykla yra pritaikyta mokiniams, turintiems ypatingų poreikių.

Mokinių manymu, tobulinant mokyklos aplinką, mokykloje reikėtų įkurti daugiau laisvalaikio ir ypač poilsio erdvių, tylos zonų, atnaujinti fizines aplinkas (modernizuoti klases, sporto sales, aikštynus, kurti jaukią ir ergonomišką aplinką), spręsti mokinių elgesio problemas.

Mokymosi aplinką palankiau vertina pradinių klasių mokiniai ir mokiniai, kurie nurodė, kad mokosi gerai ar vidutiniškai, bei mokiniai, gaunantys specialiąją pedagoginę pagalbą ir kuriems pritaikomos ar individualizuojamos programos.

Informacinių kompiuterinių technologijų naudojimas mokymuisi mokinių yra vertinamas vidutiniškai. Kai pamokos vyksta klasėje, mokiniai ne visada naudojasi įvairiomis technologijomis, mano, kad mažai dėmesio klasėje skiriama IKT siekiant padėti veiksmingai mokytis vaikams, turintiems mokymosi sunkumų. Teikdami

pasiūlymus dėl mokyklos tobulinimo, mokiniai minėjo inovatyvių technologinių mokymosi priemonių naudojimo svarbą mokymosi procese.

IKT naudojimą mokymosi procese geriau nei progimnazinių klasių mokiniai vertina gimnazinėse klasėse (9–12 kl.) besimokantieji ir mokiniai, kuriems teikiama specialioji pedagoginė pagalba, pritaikomos ar individualizuojamos programos.

Pagalba ir jos veiksmingumas

Bendrai mokykloje teikiamos pagalbos veiksmingumą mokiniai vertina vidutiniškai. Geriausiai mokiniai vertina informuotumą apie pagalbą teikiančius asmenis (susidūrę su sunkumais žino, į ką gali kreiptis pagalbos), mokytojai ir kiti darbuotojai draugiški, visada padedantys. Rečiausiai patys mokiniai kreipiasi į mokykloje dirbančius specialistus (psichologą, socialinį pedagogą, logopedą, specialųjį pedagogą).

Mokiniai siūlo daugiau dėmesio skirti užtikrinant pagalbą kiekvienam mokiniui, nepriklausomai nuo to, kaip mokinys mokosi. Svarbu stiprinti mokytojo pagalbą tiek mokiniams, turintiems ypatingesnių poreikių, tiek kiekvienam kitam mokiniui, įtraukti mokinius į pagalbos vienas kitam teikimą. Sėkmingiau mokytis padėtų mokymosi krūvio sumažinimas, efektyvesnis mokymosi proceso mokykloje organizavimas, mokymo metodų ir turinio kaita, inovatyvių mokymosi priemonių naudojimas, emocinės įtampos ir streso mažinimas.

Pagalbos veiksmingumą labiausiai pastebi pradinių klasių mokiniai, puikiai / labai gerai besimokantys mokiniai, mokiniai, gaunantys specialiąją pedagoginę pagalbą, ir mokiniai, kuriems pritaikomos / individualizuojamos programos. Šių grupių mokiniai dažniau nei kiti nurodė, kad mokyklos darbuotojai yra draugiški, prireikus mokiniai sulaukia emocinės paramos, žino, į ką gali kreiptis pagalbos.

Mokytojo pagalbos dažniau paprašo berniukai nei mergaitės, mokiniai, kurie mokosi pradinėse klasėse, ir tie, kurie gauna specialiąją pedagoginę pagalbą ir kuriems pritaikomos / individualizuojamos programos.

Mergaitės dažniau paprašo draugų pagalbos. Pagalbos į draugus dažniau kreipiasi ir mokiniai, kurie mokosi puikiai / labai gerai. Rečiau nei kiti draugų pagalbos prašo patenkinamai / blogai besimokantys mokiniai.

Mokytojo pagalbos dažniau sulaukia puikiai / labai gerai besimokantys mokiniai, pradinių klasių mokiniai ir mokiniai, kuriems teikiama specialioji pedagoginė pagalba ir pritaikomos / individualizuojamos programos. Rečiau nei kiti mokytojo pagalbos sulaukia patenkinamai / blogai besimokantys mokiniai ir gimnazistai (9–12 kl. mokiniai).

Į specialistus pagalbos dažniau kreipiasi berniukai ir mokiniai, kuriems skirta specialioji pedagoginė pagalba, pritaikomos / individualizuojamos programos.

Pradinių klasių mokiniai, puikiai / labai gerai besimokantys mokiniai ir mokiniai, kuriems teikiama specialioji pedagoginė pagalba ir pritaikomos / individualizuojamos programos, dažniau nei kiti mano, kad mokytojai arba specialistai jiems padeda suprasti kylančių sunkumų priežastis.

Specialistų ir kitų darbuotojų pagalba

Tik 15 proc. vaikų nurodė gavę psichologinę pagalbą. Tokią pagalbą gavę mokiniai ją vertino gerai, nedaug, bet atsirado manančiųjų, kad norėtų daugiau psichologo konsultacijų.

Daugiau nei dešimtadalis mokinių nurodė, jog jiems buvo teikiama socialinio pedagogo pagalba. Pagalbą gavę mokiniai ją vertino gerai, tačiau atsirado nurodžiusiųjų, kad norėtų daugiau psichologo konsultacijų.

Tik 5,3 proc. mokinių nurodė gavę arba šiuo metu gauna specialiojo pedagogo pagalbą. Pagalbą mokiniai vertina labai gerai. Nemaža dalis mokinių nurodė, kad norėtų daugiau šio specialisto pagalbos. Tik retas mokinysi pageidavo, kad specialusis pedagogas pagalbą teiktų atėjęs į klasę.

Logopedo pagalbą yra gavę arba šiuo metu gauna 22,7 proc. mokinių. Pagalbą mokiniai vertina labai gerai, tačiau nedaugelis nurodė, kad norėtų daugiau logopedo pagalbos.

Su mokytojo padėjėjo pagalba teko susidurti 14,6 proc. mokinių. Pagalbą gavę mokiniai ją vertina labai gerai. Nemaža dalis mokinių nurodė, kad norėtų daugiau šio darbuotojo pagalbos. Nedaugeliui mokinių nepatiko mokytojo padėjėjo pagalba.

Mokiniai pageidautų didesnio specialistų pagalbos (ypač psichologo) prieinamumo, geresnio mokinių informavimo apie pagalbos galimybes ir naudą.

Nuotolinis mokymasis

Mokiniai neišreiškė didelio pasitenkinimo nuotoliniu mokymusi, jį vertino vidutiniškai. Labiau nuotoliniu mokymusi yra patenkinti puikiai / labai gerai ir gerai bei vidutiniškai besimokantys mokiniai nei tie, kurie mokosi patenkinamai / blogai.

Geriau nei patį nuotolinį mokymąsi mokiniai vertina tame procese teikiamą pagalbą. Daugiausia pagalbos nuotolinio mokymosi procese mokiniai sulaukia iš tėvų, mokytojų. Pagalbą mokantis nuotoliniu būdu labiausiai jaučia pradinių klasių mokiniai, puikiai / labai gerai besimokantys mokiniai, gaunantys specialiąją pedagoginę pagalbą mokiniai ir tie mokiniai, kuriems pritaikomos / individualizuojamos programos. Mažiausiai pagalbą jaučia patenkinamai ir blogai besimokantys mokiniai.

Veiksmingą pagalbą prognozuojantys veiksniai

Pagalbos veiksmingumas ir pagalbos kultūra bei mokinio gera savijauta stipriausiai yra susiję su mokinio ir jo šeimos priėmimu ir pripažinimu. Pagalbos veiksmingumas labiausiai priklauso nuo ugdymo įstaigoje kuriamos pagalbos kultūros, geros mokinių savijautos, mokinio ir jo šeimos pripažinimo ir priėmimo, į mokinių poreikius orientuotos mokymosi aplinkos, IKT naudojimo mokymosi procese ir pagalbos mokantis nuotoliniu būdu.

Pagalbos kultūrą ir gerą mokinių savijautą lemia pozityvūs mokinių tarpusavio santykiai ir pagalba, mokinio ir jo šeimos pripažinimas ir priėmimas, į mokinio poreikius orientuota mokymosi aplinka, pagalbos mokykloje veiksmingumas ir pagalba mokantis nuotoliniu būdu.

Pagalbos kultūrą ir mokinių gerą savijautą bei pagalbos veiksmingumą neigiamai veikia patyčios ir diskriminacija.

4.1.3. Tėvų apklausos rezultatai

1. Informacija apie tiriamuosius

Tyrimo metu buvo teiraujamasi, kiek nepilnamečių vaikų augina ar globoja tyrimo dalyviai. Kiek mažiau nei pusė (45,7 proc.) respondentų nurodė auginantys du vaikus, o kiek mažiau nei du penktadaliai (37,2 proc.) – vieną (žr. 4.1.3.1 pav.). Tris nepilnamečius vaikus nurodė auginantys kiek daugiau nei dešimtadalis (13,2 proc.), keturis – vos 2,2 proc., o penkis ir daugiau – 1,7 proc. respondentų.

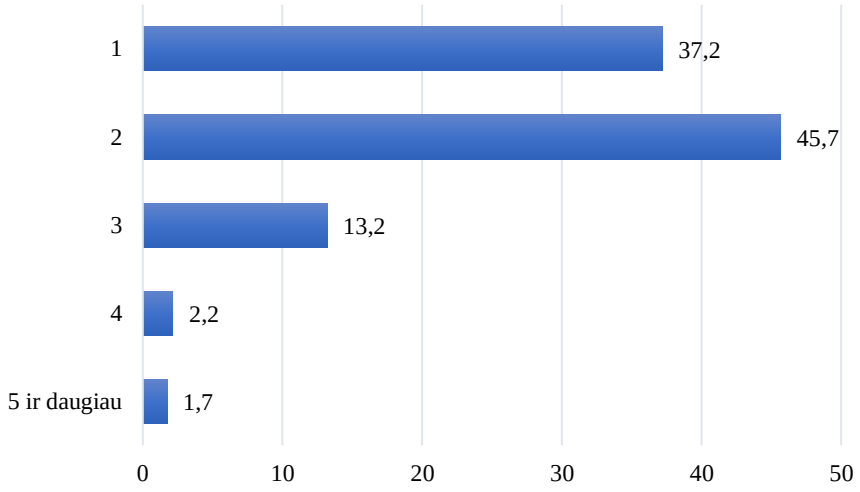

4.1.3.1 pav. *Respondentų pasiskirstymas pagal nepilnamečių vaikų skaičių šeimoje proc., N = 2832*

Iš 4.1.3.2 paveikslo matyti, kad aktyviausiai tyrime dalyvavo asmenys, kurių vaikai mokosi 5–8 klasėse: jie sudarė 45,1 proc. apklaustųjų. Kiek daugiau nei trečdalis (34,3 proc.) tyrimo dalyvių nurodė, kad jų vaikai mokosi pradinėse klasėse. Ikimokyklinio amžiaus vaikus auginantys nurodė kiek daugiau nei penktadalis (20,3 proc.) apklaustųjų. Panaši dalis (21 proc.) tyrimo dalyvių tvirtino, kad jų vaikai mokosi 10–12 klasėse. Mažiausiai tyrime buvo linkę dalyvauti asmenys, auginantys priešmokyklinio amžiaus vaikus. Jie sudarė 5,8 proc. apklaustųjų.

Analizuojant tyrimo rezultatus pagal tiriamųjų auginamų vaikų amžių, asmenys buvo skirstomi į tris didesnes grupes: auginantys ikimokyklinio / priešmokyklinio, mokyklinio ir skirtingo amžiaus vaikus. Tyrimo rezultatai buvo analizuojami ir priklausomai nuo respondentų vaikų amžiaus: ikimokyklinio / priešmokyklinio amžiaus; pradinių klasių; 5–8 klasių; 10–12 klasių ir skirtingo amžiaus / klasių (žr. 4.1.3.2 pav.).

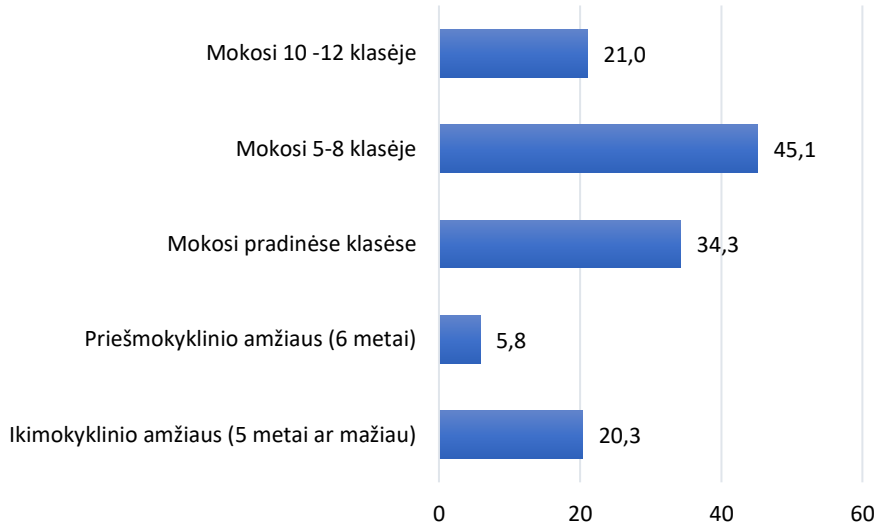

4.1.3.2 pav. *Respondentų pasiskirstymas pagal vaikų amžių proc., N = 2832*

Tyrimo dalyvių buvo teiraujamasi, kokio tipo ugdymosi įstaigą lanko jų vaikai. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad kiek mažiau nei trečdalio (31,8 proc.) apklaustųjų vaikai mokosi progimnazijoje, kiek daugiau nei ketvirtadalio (25,9 proc.) – gimnazijoje, kiek daugiau nei penktadalio – darželyje (22,6 proc.) ir pradinėje mokykloje (20,4 proc.). Kiek mažiau nei dešimtadalis (6,7 proc.) respondentų nurodė, kad jų vaikai mokosi „ilgojoje gimnazijoje“. Rečiausiai tyrimo dalyviai teigė, kad jų vaikai lanko profesinio rengimo ugdymo įstaigas (1,7 proc.), specialiąsias klases, specialiąsias grupes bendrojo ugdymo įstaigose (0,4 proc.) ir ugdymo įstaigas, skirtas specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams (0,4 proc.). Plačiau žr. 4.1.3.3 pav.

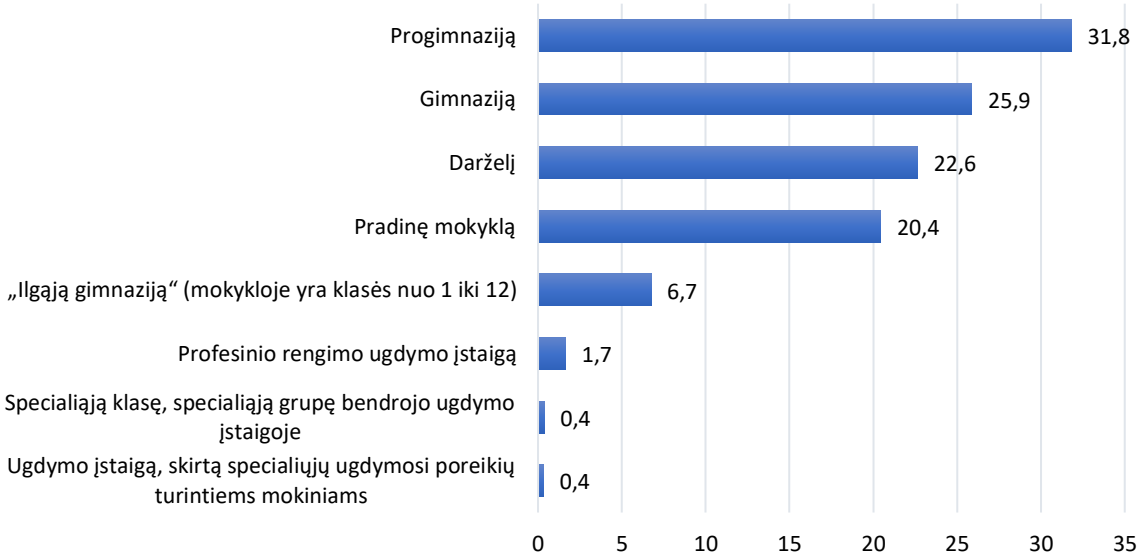

4.1.3.3 pav. *Respondentų pasiskirstymas pagal ugdymo įstaigos, kurią lanko jų vaikai, tipą proc., N = 2832*

Respondentų buvo teiraujamasi, kokioje apskrityje jie gyvena. Iš tyrimo rezultatų galima matyti, jog kiek aktyviau savo nuomonę apklausoje išsakė Kauno apskrities gyventojai – jie sudarė 18,8 proc. visų apklaustųjų (žr. 4.1.3.4 pav.). Kiek rečiau nuomonę buvo linkę išsakyti Vilniaus (12,5 proc.), Telšių (12,2 proc.), Alytaus (11,5 proc.), Šiaulių (10,3 proc.) ir Panevėžio (10,1 proc.) apskričių gyventojai. Dar rečiau apklausoje dalyvavo

respondentai, kurie savo gyvenamąją vietą nurodė Utenos (8,8 proc.), Klaipėdos (6,7 proc.), Marijampolės (6,0 proc.) apskrityse. Rečiausiai savo nuomonę išsakė Tauragės apskrities atstovai, sudarę vos 3 proc. visų apklaustųjų.

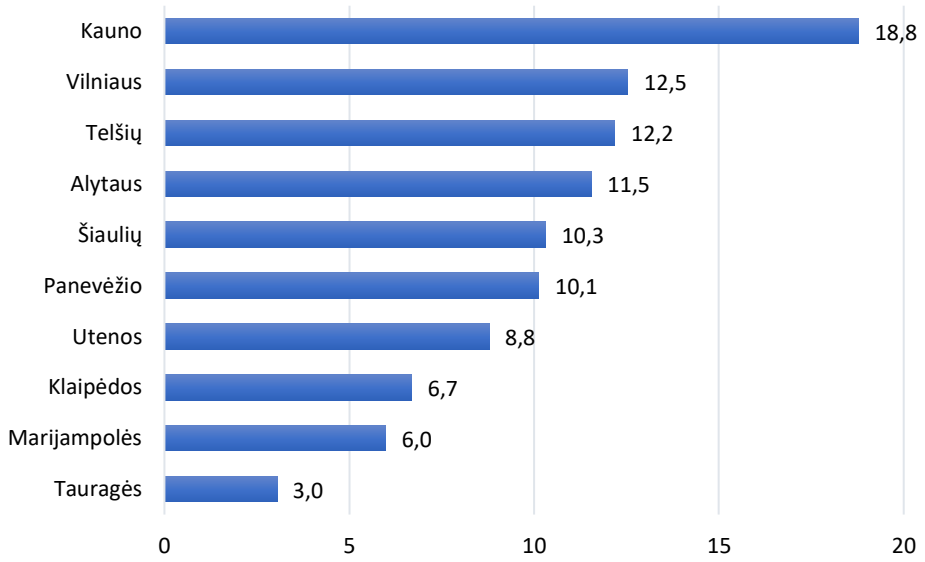

4.1.3.4 pav. *Respondentų pasiskirstymas pagal apskritį, kurioje gyvena, proc., N = 2832*

Tyrimo dalyvių pasiteiravus, ar bent vienas jų vaikas turi specialiųjų ugdymosi poreikių, tik kiek mažiau nei dešimtadalis (8,0 proc.) apklaustųjų atsakė teigiamai. 2,7 proc. respondentų negalėjo atsakyti į šį klausimą, o 1,5 proc. atsisakė nurodyti, ar bent vienas jų vaikas turi specialiųjų ugdymosi poreikių (žr. 4.1.3.5 pav.). Analizuojant tyrimo duomenis pagal tai, ar šeimoje yra bent vienas vaikas, turintis specialiųjų ugdymosi poreikių, į analizę buvo įtraukiami tik teigiamą ir neigiamą atsakymą pateikusių respondentų duomenys.

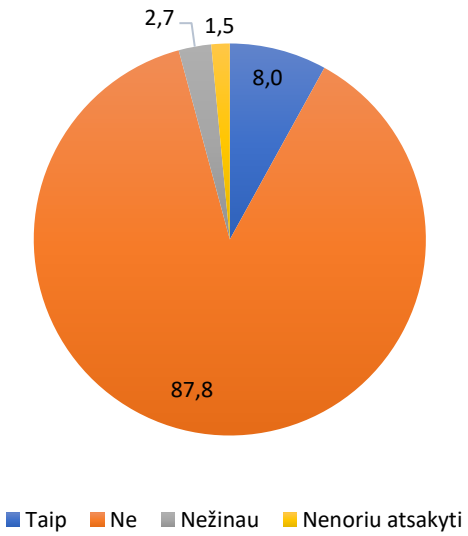

4.1.3.5 pav. *Atsakymų į klausimą „Ar bent vienas Jūsų vaikas turi specialiųjų ugdymosi poreikių?“ pasiskirstymas proc., N = 2832*

Kiek daugiau nei pusės (56,2 proc.) apklaustųjų vaikai lanko ugdymo įstaigas, įsikūrusias mieste ar rajono centre. Mažo miestelio mokyklose mokosi kiek daugiau nei ketvirtadalio (27,0 proc.) tyrimo dalyvių vaikai. Didžiųjų Lietuvos miestų ugdymo įstaigas lanko kiek daugiau nei dešimtadalio (12,5 proc.) tiriamųjų vaikai. Mažiausiai tyrime dalyvavo respondentų, kurių vaikų ugdymo įstaigos įsikūrusios kaimiškose vietovėse. Jie sudarė 4,3 proc. visų apklaustųjų. Plačiau žr. 4.1.3.6 pav.

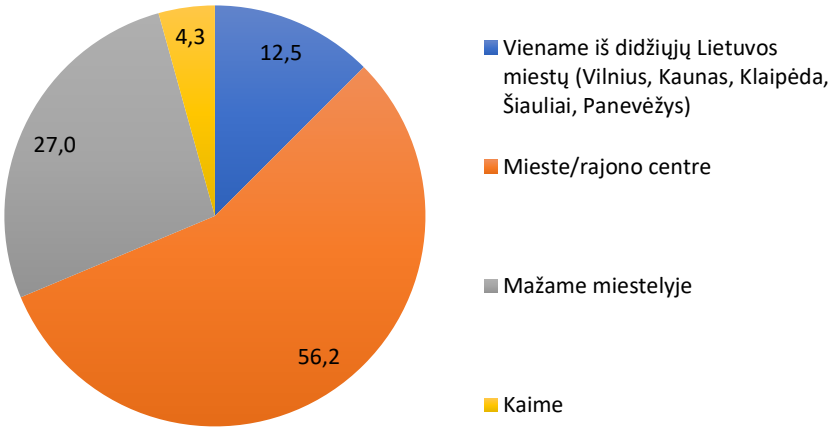

4.1.3.6 pav. *Atsakymų į klausimą „Kur yra Jūsų vaiko ugdymo įstaiga?“ pasiskirstymas proc., N = 2832*

2. Tyrimo rezultatai

Santykiai ir vertybės ugdymo įstaigoje

Tyrimo metu buvo siekiama nustatyti, kaip tėvai vertina vaikų lankomoje ugdymo įstaigoje vyraujančius santykius ir vertybes. Tyrimo dalyviams buvo pateikti santykius ir vertybes ugdymo įstaigoje apibrėžiantys teiginiai ir prašoma respondentų juos įvertinti 1–5 balų skale, kur 1 reiškia visišką nepritarimą, o 5 – didelį pritarimą. Tyrimo duomenimis, dažniausiai respondentai sutiko su tuo, jog ugdymo įstaigoje, kurią lanko jų atžalos, veikia aiškios ir suprantamos elgesio taisyklės (vertinimų vidurkis – 4,45), jiems ir jų vaikams žinomos ir suprantamos pagrindinės ugdymo įstaigos vertybės (vertinimų vidurkis – 4,41), jų vaikai turi gerų draugų mokykloje ar darželyje (vertinimų vidurkis – 4,31). Kad tyrimo dalyviai itin pozityviai vertina vaikų ugdymą lankomoje įstaigoje, rodo respondentų pritarimas, jog jų vaikams sudaromos galimybės mokytis pozityvaus elgesio, dalyvauti socialinių įgūdžių ugdymo užsiėmimuose (vertinimų vidurkis – 4,25), kad vaikai noriai eina į mokyklą ar darželį (vertinimų vidurkis – 4,23), kad ugdymo įstaigoje rūpinamasi, jog vaikai jaustųsi gerai (vertinimų vidurkis – 4,22), kad vaikus siekiama skatinti, o ne bausti (vertinimų vidurkis – 4,22). Tėvai buvo linkę pritarti, kad vaikų ugdymo įstaigoje pedagogai pagarbiai elgiasi su kiekvienu vaiku (vertinimų vidurkis – 4,15), kad gerai tai, jog ugdymo įstaigoje yra vaikų iš kuo įvairesnių šeimų, socialinių, kultūrinių aplinkų (vertinimų vidurkis – 4,13), kad visos šeimos pedagogams yra vienodai svarbios (vertinimų vidurkis – 4,09), kad jaučiama, jog kiekvienas vaikas yra pedagogams svarbus ir sulaukia jų dėmesio (vertinimų vidurkis – 4,02), kad pedagogai daro viską, jog mokymosi sunkumų turintys vaikai pasiektų kuo daugiau ir būtų priimti (vertinimų vidurkis – 4,01). Kiek rečiau respondentai pritarė teiginiams, kad ugdymo įstaigoje, kurioje mokosi jų atžalos, vaikų emocinė sveikata yra prioritetas (vertinimų vidurkis – 3,95), kad vaikai noriai padeda vieni kitiems (vertinimų vidurkis – 3,92), yra pagarbūs tarpusavyje (vertinimų vidurkis – 3,77), kad su vaikais ir tėvais kalbama apie tai, jog visi žmonės yra skirtingi (vertinimų vidurkis – 3,69). Dar rečiau tyrime dalyvavę tėvai pritarė, jog vaikų mokykloje labiau vertinami kuo nors pasižymėję, gabūs vaikai (vertinimų vidurkis –

3,40) ir kad kitokius vaikus bendraamžiai dažnai atstumia (vertinimų vidurkis – 3,05). Rečiausiai tyrimo dalyviai pritarė teiginiams, kad vaikai skirstomi į gabius ir negabius (vertinimų vidurkis – 2,82); vaikai dažnai tyčiojasi vieni iš kitų (vertinimų vidurkis – 2,58); siekiama pašalinti ar išsiųsti kitur „nepatogius“ vaikus (vertinimų vidurkis – 2,40); kartais pedagogai pasišaipo iš vaikų (vertinimų vidurkis – 2,27). Plačiau žr. 4.1.3.7 pav.

4.1.3.7 pav. *Santykių, vertybių vaiko ugdymo įstaigoje vertinimo vidurkiai, N = 2832*

Siekiant patikrinti, ar santykių ir vertybių ugdymo įstaigoje vertinimo klausimus galima jungti į skales, buvo atlikta pagrindinių faktorių (ašių) analizė su Promax pasukimu. Rezultatai parodė, kad duomenys tinka faktorinei analizei: KMO = 0,950, o Barleto sferiškumo testo $p < 0,001$. Vienas teiginys buvo pašalintas iš

analizės, nes jis mažai koreliavo su kitais kintamaisiais. Faktorių analizės rezultatai leidžia teigti, kad bendravimo ir santykių klausimų bloką sudaro trys faktoriai, paaiškinantys 60,9 proc. duomenų išsibarstymo. Kintamųjų faktorių svoriai kiekviename faktoriuje svyruoja nuo 0,359 iki 0,855. Pagal faktorius sudarančių teiginių turinį pirmasis faktorius pavadintas **Dėmesys kiekvienam vaikui ir tolerancija įvairovei**, antrasis – **Segregacija (vaikų skirstymas) ir patyčias skatinanti kultūra**, trečiasis – **Vaikui draugiška ir priimanti kultūra**. Dėmesio kiekvienam vaikui ir tolerancijos įvairovei konstruktą sudaro šie teiginiai: „Ugdymo įstaigoje rūpinamasi, kad kiekvienas vaikas jaustųsi gerai“, „Vaikus siekiama skatinti, o ne bausti“, „Mūsų ugdymo įstaigoje vaiko emocinė sveikata yra prioritetas“, „Pedagogai daro viską, kad mokymosi sunkumų turintys vaikai pasiektų kuo daugiau ir būtų priimti“, „Pedagogai pagarbiai elgiasi su kiekvienu vaiku“, „Visos šeimos pedagogams yra vienodai svarbios neskirstant jų pagal materialinę padėtį, išsilavinimą ir užimamas pareigas“, „Ugdymo įstaigoje veikia aiškios ir suprantamos elgesio taisyklės“, „Vaikams sudaromos galimybės mokytis pozityvaus elgesio, dalyvauti socialinių įgūdžių ugdymo užsiėmimuose“, „Man ir mano vaikui žinomos ir suprantamos pagrindinės ugdymo įstaigos vertybės“, „Jaučiu, kad kiekvienas vaikas yra svarbus ir sulaukia pedagogų dėmesio“, „Su vaikais ir tėvais kalbama apie tai, kad visi žmonės yra skirtingi“, „Mano vaikas noriai eina į mokyklą ar darželį.“ Segregacijos ir patyčias skatinančios kultūros faktorių sudaro tokie teiginiai: „Vaikai skirstomi į gabius ir negabius“, „Siekiama pašalinti ar nukreipti kitur „nepatogius“ vaikus“, „Labiau vertinami kuo nors pasižymėję, gabūs vaikai“, „Kitokius“ vaikus bendraamžiai dažnai atstumia“, „Kartais pedagogai pasišaipo iš vaikų“, „Vaikai dažnai tyčiojasi vieni iš kitų.“ Trečią faktorių – Vaikų draugiška ir priimanti aplinka – sudaro šie teiginiai: „Vaikai pagarbūs tarpusavyje“, „Vaikai noriai padeda vieni kitiems“, „Mano vaikas turi gerų draugų mokykloje ar darželyje.“

Tris skirtingus santykių ir vertybių vaiko ugdymo įstaigoje aspektus reprezentuojantys veiksniai buvo analizuojami atsižvelgiant į skirtingą vaikų amžių, apskritį, kurioje gyvena respondentai, vaikų, turinčių specialių ugdymosi poreikių, turėjimą ir ugdymo įstaigos vietą.

Analizuojant duomenis pastebėta, kad ikimokyklinio amžiaus vaikus auginantys tyrimo dalyviai dažniau pritarė, jog jų vaikų ugdymo įstaigoje dėmesys skiriamas kiekvienam vaikui ir toleruojama įvairovė, nei auginantys mokyklinio ($< 0,001$) ir skirtingo ($< 0,05$) amžiaus vaikus. Tyrimo dalyviai, auginantys ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikus, dažniau nepritarė, kad jų ugdymo įstaigoje vyrauja segregacija ir patyčias skatinanti kultūra, nei auginantys mokyklinio amžiaus ir skirtingo amžiaus vaikus ($p < 0,001$). Kad ugdymo įstaigai būdinga vaikui draugiška ir jį priimanti aplinka, dažniau pritarė ikimokyklinio nei mokyklinio amžiaus vaikus auginantys respondentai ($p < 0,001$). Skirtingo amžiaus vaikus auginantys respondentai taip pat dažniau pritarė minėtam teiginiui nei mokyklinio amžiaus vaikų turintys tyrimo dalyviai ($p < 0,05$).

Analizuojant duomenis pagal smulkesnes amžiaus grupes, stebima panaši tendencija. Auginantieji ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikus kiek dažniau nei auginantieji skirtingo amžiaus vaikus ($p < 0,001$), tie, kurių vaikai lanko pradines klases ($p < 0,05$), pritarė, kad jų vaikų ugdymo įstaigai būdingas dėmesys kiekvienam vaikui ir toleruojama įvairovė. Aptariamam teiginiui rečiau buvo linkę pritarti tie tėvai, kurių vaikai mokosi 5–8 klasėse, o dar rečiau tie, kurių vaikai mokosi 10–12 klasėse, nei auginantieji ikimokyklinio ar priešmokyklinio amžiaus vaikus ($p < 0,001$). Kad jų vaikų lankomoje ugdymo įstaigoje skiriamas dėmesys kiekvienam vaikui, kad toleruojama įvairovė, kiek rečiau pritarė tėvai, auginantys skirtingo amžiaus vaikus ($p < 0,05$), dar rečiau tie, kurių vaikai mokosi 10–12 klasėse ($p < 0,05$), ir rečiausiai tie, kurių atžalos mokosi 5–8 klasėse ($p < 0,05$), lyginant juos su auginančiais pradinukus. Pastebėta, kad tėvai, kurių vaikai mokosi 5–8 klasėse, linkę dažniau nei tie, kurių vaikai priskiriami skirtingo amžiaus kategorijai, pritarti aptariamam teiginiui ($p < 0,05$).

Kad respondentų vaikų ugdymo įstaigoje egzistuoja segregacija ir patyčias skatinanti kultūra, dažniau teigė 5–8 klasių, 10–12 klasių ir skirtingo amžiaus vaikus auginantys tyrimo dalyviai nei ikimokyklinio ar priešmokyklinio amžiaus vaikų turintys apklaustieji ($p < 0,001$). 10–12 klasių ir skirtingo amžiaus vaikus auginantys tėvai dažniau nei pradinių klasių mokinius auginantys tyrimo dalyviai tvirtino, kad segregacija ir patyčias skatinanti kultūra būdinga jų vaikų mokyklai ($p < 0,05$). Šiam teiginiui buvo labiau linkę pritarti 5–8 klasių mokinius auginantys tėvai nei auginantys pradinių klasių mokinius ($p < 0,05$). Tėvai, auginantys ikimokyklinio ar priešmokyklinio amžiaus vaikus, dažniau pritarė, kad jų ugdymo įstaigose sukuriama vaikui draugiška ir priimanti aplinka, nei auginantys pradinių klasių mokinius ($p < 0,05$), nei tie, kurie augina 5–8 klasių ir skirtingo amžiaus vaikus ($p < 0,001$). Kad vaikų ugdymo įstaigoje egzistuoja jiems draugiška aplinka, dažniau pritarė pradinių klasių nei 5–8 kasių mokinius auginantys tėvai ($p < 0,001$). Aptariamam teiginiui buvo labiau linkę pritarti respondentai, kurių vaikai mokosi 10–12 klasėse arba yra skirtingo amžiaus, nei turintys 5–8 klasių mokinių ($p < 0,001$).

Vertinant pagal apskritis pastebėta, kad Telšių apskrityje gyvenantys tyrimo dalyviai buvo labiau linkę teigti, jog jų vaikų ugdymo įstaigoje vyrauja dėmesys kiekvienam vaikui ir toleruojama įvairovė, nei gyvenantys Marijampolės apskrityje ($p < 0,05$). Panevėžio atstovai dažniau pritarė, kad jų vaikų mokykloje egzistuoja vaikų skirstymas ir patyčias skatinanti kultūra, nei gyvenantieji Telšių apskrityje ($p < 0,05$).

Segregavimą ir vaikų skirstymą labiau pastebi tėvai, kurių vaikai turi specialiųjų ugdymosi poreikių, nei tėvai, kurių vaikai jų neturi ($p < 0,05$). Pastarieji dažniau tvirtino, kad jų vaikų ugdymo įstaigoje egzistuoja vaikui draugiška ir priimanti aplinka, nei respondentai, kurių vaikai turi specialiųjų ugdymosi poreikių ($< 0,05$). Plačiau žr. 4.1.3.1 lentelę.

4.1.3.1 lentelė. *Santykių, vertybių ugdymo įstaigoje vertinimas atsižvelgiant į tėvų ir vaikų individualias charakteristikas, N = 2832*

		Santykių, vertybių ugdymo įstaigoje vertinimas (vidurkis ± st.n.)		
		Dėmesys kiekvienam vaikui ir tolerancija įvairovei	Segregacija (vaikų skirstymas) ir patyčias skatinanti kultūra	Vaikui draugiška ir priimanti aplinka
Vaikų amžius	Ikimokyklinio ar priešmokyklinio amžiaus	53,71 ± 7,57	12,65 ± 6,26	12,79 ± 2,21
	Mokyklinio amžiaus	48,77 ± 9,24	17,19 ± 6,07	11,80 ± 2,59
	Skirtingo amžiaus vaikus turintys	50,26 ± 10,56	17,06 ± 7,31	12,46 ± 2,34
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***	***<0,001***	***<0,001***
Vaikų amžius	Ikimokyklinio ar priešmokyklinio amžiaus	53,71 ± 7,57	12,65 ± 6,26	12,79 ± 2,21
	Pradinių klasių	51,48 ± 8,02	15,71 ± 6,22	12,21 ± 2,35
	5–8 klasių	47,19 ± 9,59	17,97 ± 5,85	11,28 ± 2,74
	10–12 klasių	48,33 ± 9,31	17,39 ± 6,07	12,32 ± 2,46
	Skirtingo amžiaus vaikus turintys	49,23 ± 9,69	17,26 ± 6,41	12,01 ± 2,50
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***	***<0,001***	***<0,001***
Apskritis	Alytaus	50,54 ± 9,09	15,64 ± 6,33	12,35 ± 2,27
	Kauno	50,30 ± 9,17	16,38 ± 6,50	11,93 ± 2,50
	Klaipėdos	50,17 ± 8,84	16,97 ± 6,11	12,04 ± 2,61
	Marijampolės	47,58 ± 10,23	17,70 ± 5,89	11,69 ±2,69
	Panevėžio	48,11 ± 8,98	18,02 ± 5,93	11,77 ± 2,71
	Šiaulių	50,40 ± 8,96	16,90 ±6,86	11,75 ± 2,670
	Tauragės	48,02 ± 9,30	17,20 ± 6,42	11,80 ± 2,67
	Telšių	50,96 ± 8,42	15,57 ± 6,35	12,16 ± 2,48
	Utenos	49,71 ± 9,19	15,54 ± 6,35	12,24 ± 2,490
	Vilniaus	48,51 ± 10,50	16,45 ± 6,33	12,11 ± 2,54
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,006***	***0,005***	*0,097*
Specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų turėjimas	Taip	49,02 ± 10,13	17,72 ± 6,94	11,59 ± 2,80
	Ne	49,71 ± 9,22	16,47 ±6,32	12,05 ± 2,52

		Santykių, vertybių ugdymo įstaigoje vertinimas (vidurkis ± st.n.)		
		Dėmesys kiekvienam vaikui ir tolerancija įvairovei	Segregacija (vaikų skirstymas) ir patyčias skatinanti kultūra	Vaikui draugiška ir priimanti aplinka
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,546*	***0,035***	***0,038***
Ugdymo įstaigos vieta	Vienas iš didžiųjų Lietuvos miestų (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys)	50,02 ± 9,74	16,44 ± 6,36	12,05 ± 2,62
	Miestas ar rajono centras	49,62 ± 9,22	16,31 ± 6,43	12,04 ± 2,53
	Mažas miestelis	49,72 ± 8,99	16,97 ± 6,37	11,95 ± 2,50
	Kaimas	48,81 ± 10,77	16,35 ± 6,04	11,79 ± 2,83
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,687*	*0,467*	*0,595*

Anketoje respondentų buvo prašoma pateikti pastabų, komentarų apie santykius ir vertybes ugdymo įstaigoje. Dauguma pateiktų komentarų iliustravo pasitenkinimą santykiais ir vertybėmis. Tėvai pažymėjo įvairius jiems svarbius su tuo susijusius aspektus (žr. 4.1.3.2 lentelę).

4.1.3.2 lentelė. *Tėvų komentarai, atspindintys pasitenkinimą vertybėmis ir santykiais*

Kategorija (paminėjimų skaičius)	Subkategorija (paminėjimų skaičius), iliustruojantys teiginiai
Pasitenkinimas santykiais ir vertybėmis ugdymo įstaigoje (259)	**Bendras pasitenkinimas ugdymo įstaiga (109).** „Vaikui patinka mokytis ugdymo įstaigoje, manau, tai gerai“; „Vaikai džiaugiasi eidami į mokyklą, vadinasi, mokykla puiki“; „Nuostabi mokykla dėl to mes čia“; „Nors mano vaikas, darželį lankė ne itin ilgai, mūsų šeima yra patenkinta, tiek darželyje vykdoma veikla, tiek auklėtojų skiriamu dėmesiu vaikams“; „Mano vaikas darželyje jaučiasi labai gerai ir saugiai. Gerai sutaria su vaikais turi geriausiu draugų. Noriai eina į darželį.“ **Teigiamas pedagogų / specialistų / personalo** vaidmuo (51). „Mokykloje mokytojai elgiasi labai gražiai su mokiniais padeda, kovoja prieš patyčias, kalbasi ne pamokų temomis“; „Mokytojai ir visa mokyklos bendruomenė susitelkusi, atsidavusi“; „Gimnazija turi labai stropią ir aktyvią psichologę, manau, didelis prioritetas“; „Šaunūs ir draugiški mokytojai. Tik dėl jų eina į mokyklą.“ **Pagarbūs ir draugiški santykiai (39).** „Kiekvienas vaikas pamatytas ir išgirstas“; „Mūsų ugdymo įstaigoje kiekvienas vaikas yra svarbus“; „Mano vaikas mokykloje saugus, išgirstas, paskatintas“; „Vaikai gerai sutaria, vienas su kitu gražiai elgiasi, bei nesityčioja vieni iš kitų“; „Ugdymo įstaigoje vyrauja šilti santykiai tarp pedagogų ir vaikų, bei stengiamasi palaikyti tarp bendraamžių gerus, bendradarbiavimą skatinančius santykius.“ **Teigiama psichologinė atmosfera (36).** „Aš ir mano 2 pradinukai vaikai esame labai patenkinta <...> teigiama emocine atmosfera mokykloje“; „Svarbi kiekvieno vaiko emocinė sveikata“; „Saugi, jauki aplinka“; „Vaiko klasėje atmosfera labai gera-mokytoja nuostabi, vaikai draugiški“; „Ugdomo įstaigoje mokina visiems būti draugiškiems ir neskirstyti bei nesityčioti iš kitų vaikų“; „Stengiamasi palaikyti draugišką, be patyčių atmosferą.“ **Puoselėjamos tinkamos vertybės** (**18).** „Vaikas parsineša iš darželio gražaus elgesio ir kultūringumo“; „Tokios vertybės, kaip patikimumas, pagarba, atsakomybė, rūpestis, drąsa“; „Mokyklos vertybės yra aiškios ir suprantamos, jomis mokytoja ir vadovaujasi“; „Tiek mokykla, tiek darželis yra puikūs - diegia tokias vertybes, kokias diegiame ir mes namuose.“ **Aktualūs ir prasmingi renginiai (4).** „Stengiamasi, vykdomos prevencinės veiklos“; „Džiaugiuosi organizuojamais renginiais vaikams, kurie susiję su paauglyste, priklausomybėmis. Paskaitomis vaikams ir tėvams“; „Gimnazija turi savas tradicijas, šventes <...> Gimnazija dalyvauja OPKUS projekte. Įvykus konfliktui, jį sprendžia iš karto.“ **Veiksminga pagalba (2).** „Mokykla stengiasi visiems pagelbėti ir vaikams ir tėvams“; „Moka teisingai suskirstyti prioritetus, padeda vaikams adaptuotis, pasiūlo daugybę užsiėmimų, kad visapusiškai galėtų vystytis vaikas.“

Dauguma tėvų tiesiog išreiškė pasitenkinimą tuo, kokie santykiai ir vertybės dominuoja ugdymo įstaigoje, remdamiesi savo vaiko savijauta, kaip esminiu kriterijumi – jeigu vaikas noriai eina į mokyklą, darželį, jaučiasi ten gerai, vadinasi, santykiai yra geri. Tėvai pastebi draugiškus, pasitikėjimą ir vaikui saugumo jausmą keliančius pedagogus, jų pastangas puoselėti pagarbius ir draugiškus vaikų tarpusavio santykius, kurti saugią, be patyčių psichologinę atmosferą. Respondentai jaučia ugdymo įstaigos vertybes kaip natūralią ugdymosi

aplinkos dalį, atpažįsta jas stebėdami savo vaikų elgesį ir bendravimą. Aktualūs ir prasmingi renginiai prisideda prie vertybių puoselėjimo.

Nepaisant aukštų kiekybinių vertinimų ir teigiamų komentarų, buvo išsakyta nemažai pastebėjimų apie susirūpinimą keliančius aspektus ir pokyčių lūkesčius (žr. 4.1.3.3 lentelę).

4.1.3.3 lentelė. *Tėvų komentarai, atspindintys susirūpinimą vertybėmis ir santykiais, bei mintys apie pokyčių galimybes*

Kategorija (paminėjimų skaičius)	Subkategorija (paminėjimų skaičius), iliustruojantys teiginiai
Susirūpinimą keliantys vertybių ir santykių ugdymo įstaigoje apsektai (200)	**Mokinių skirstymas (37).** „Vertybė - gerai besimokantys vaikai. ,,Nepatogūs“ vaikai engiami“; „Vaikus skirsto pagal gabius ir negabius. Kuo gabesnis vaikas tuo labiau į jį kreipiamas dėmesys ir jis yra skatinamas visais įmanomais būdais“; „Vaikai skirstomi pagal šeimų turtingumą, žinomumą“; „Pogrupiai skirstomi selektyviai.“ **Patyčios / diskriminavimas (35).** „Man nepatinka gimnazijoje taikoma „gėdijimo“ politika. Kodėl vaikas turi garsiai, kitiems girdint pasakyti savo pažymius???“; „Mokykloje toleruojamas patyčios, ne tik tarp vaikų, bet ir iš mokytojų vaikų atžvilgiu“; „Nepatinka, kai mokytojas menkina vaikus, nesistengia jiems padėti, išaiškinti ko nesupranta, o tik kiekvienai klasei sako, tą patį, kad jūsų klasė yra blogiausia :)“; „Labai vaikiai užgaulioja kitus vaikius, kurie yra lėtesni, pasitaiko ir kad mušasi tarpusavyje, ir mokytojai nieko nedaro nereaguoja.“ **Nekompetentingi ir neempatiški pedagogai (35).** „Ne visiems mokytojams rūpi kiekvienas vaikas“; „Ne visi mokytojai paaiškina normaliai temas naujas”; „Kai kurie mokytojai mano, kad visi turi vienodai norėti ir sugebėti mokytis, bet dažniausiai neatkreipia dėmesio į savo mokymo metodus. Paprasčiausiai nesugeba vaikų sudominti.“ **Įtampą keliantis pedagogų ir mokinių bendravimas (20).** Tiek auklėtoja, tiek mokytoja galėtų būti pagarbesnė su vaikais. Jei vaikas paklausė kažko ar kai jam ko prireikė galėtų neatsakinėti ne mano reikalas ar nieko negaliu padėti. Ir ne bausti pažymiais tokiais kaip 1“; „Esama padėtis atskyrė mokyklų bendruomenę nuo tėvų, sunku tiesiogiai užmegzti ryšį su mokytoja, pačiai mokytojai tenka didelis krūvis ir bandymas atskambinti visiems tėveliams ir po darbo valandų. Bendruomeniškumo jausmas nyksta“; „Su tėvais nėra jokio bendravimo. Jei mes turim klausimų susijusių su ugdymu, elgesiu, emocinė būkle, net neįsivaizduojame į ką kreiptis. Baisu kreiptis, kad nepakenkti vaikui dar labiau.“ **Kiti nerimą ir nepasitenkinimą keliantys aspektai (18).** „Ugdymo įstaiga visai išsausėjo, į santykius ir vertybes retokai atsisukama“; „Ne visada valgykloje lieka pavalgyti sveiko maisto pvz. žuvies. Valgyklos darbuotojos atsako, kad ji skirta tik mokytojams. Šiek tiek jaučiama diskriminacija tarp mokytojų ir vaikų“; „Labai blogai, kai klasėje būna spec. poreikių turintys vaikai, kurie trukdo ne tik mokytojai, bet nuo to kenčia ir visi kiti vaikai, neturintys spec. poreikių. Manau jie turėtų mokytis klasėje, kur yra dirbama tik su spec. poreikiais“; „Mano nuomone, per daug dėmesio skiriama „ypatingiems“ vaikams ir per mažai normalios raidos ar didesnius gabumus turintiems vaikams.“ **Taisyklių, tvarkos ir saugumo stoka (10).** „Vaikai normalūs negali eiti į tualetus, nes ten rūkoma ir vartojami kiti vaistai svaiginamasi, jei pamatys ar kam prasitars, bus sumuštas; tas pats vyksta ir persirengimo patalpose kūno kultūros pamokai ir šie dalykai niekaip nesikeičia: rūkoma ir mokykliniuose autobusiukuose“; „Mokykloje trūksta aiškios tvarkos. Vaikai turėtų geriau suprasti, ką galima daryti, ko ne, kokios jų pareigos. Dabar pamokose visi gali rėkauti ir trukdyti mokytis kitiems. Uniformos lyg ir privalomos, bet nešioja ne visi.“ **Pagarbos stoka (9).** „Manau, mažokai dėmesio skiriama pagarbai vyresniam ar šiaip kitokiam. Vaikai dauguma nesuvokia kur yra ir kaip turi elgtis, mokytojai į tai beveik nereaguoja“; „Trūksta pagarbos mokytojams, ne visi vaikai draugiški“; „Trūksta iš pedagogų pagarbos mokiniam ir mažai skiriama dėmesio vaikų elgesiui mokykloje, neatsižvelgiama į vaikų išreikštą nuomonę. Dažnai tai ignoruojama.“ **Neigiama atmosfera (9).** „Vaikai mokykloje patiria nemažą įtampą ir stresą“; „Tėvai vaikus nuteikia kartais juos prieš viens kitą“; „Kartais labai turi įtakos kitų tėvų neigiamas požiūris ir nuostatos ir tai atsispindi vaikuose“; „Tarp klasės draugų reikėtų elgesio taisyklių laikytis.“ **Pedagogų dėmesingumo poreikis (7).** „Norėtųsi didesnio dėmesio dirbant su vaikų emocijomis ir tarpasmeniniais santykiais, ne vien raudono šauktuko, kai kažkas atsitinka“; „Dažnai vaikai, kurie turi spec. poreikių, gauna geresnį dėmesį, nei tie kuriems būna sunku išgyventi paauglystės periodą. Jie paliekami kapstytis patys, jų emociniai poreikiai nuvertinami ir ignoruojami. Abejingumas mokiniui yra blogiausia, kas jiems gali nutikti.“ **Specialistų stoka (7).** „Tik imituojama psichologinė pagalba ir dirba nepakankamos kvalifikacijos specialistai“; „Šiuo įtemptu laikotarpiu vaikų psichologija bei vertybėmis rūpinasi klasės auklėtoja ir tėvai. Manau, kad socialinis darbuotojas ir psichologas turėtų vykdyti papildomus užsiėmimus“; „Yra sudėtingų

	atvejų, kai reikia daug abipusės kantrybės ir supratimo. Mūsų įstaigoje trūksta psichologo, neliko spec. pedagogo"; „Pastebiu mokytojų pastangas, tačiau mokykloje nėra psichologo." **Orientacija į akademinius pasiekimus ir didelis krūvis (6).** „Man susidarė įspūdis, kad svarbiausia yra ,,praeiti" programą, įvertinti pažymiu. Informacija vaikams teikiama ,,konvejeriniu" principu. (Jei vaikas nesuprato, tai tampa jo bėda)"; „Per daug akcentuojamas rezultatas, geras įvertinimas. Labiau norisi vertybių – kalbėti apie emocijas, apie pagalbą vieni kitiems ir t. t." **Pagalbos ir palaikymo vaikui ir šeimai stoka (6).** „Tikrai niekas nesistengia derintis prie vaiko poreikių"; „Nėra noro įsigilinti į vaiko turimus mokymosi sunkumus"; „Deklaruojamos vertybės dokumentuose ir lieka tik dokumentuose, o realybė yra kitokia. Labai pasigendama realios pagalbos šeimai paremtos pagalba, o ne gąsdinimu ar baudimu už neįtinkantį vaiko elgesį įstaigoje. Trūksta vertybių pagrįstų humanišku ugdymu." **Pandemijos įtaka bendravimui ir savijautai (3).** „Į daugelį aukščiau pateiktų klausimų sunku atsakyti, nes dėl nuotolinio mokymosi nėra tokio socialinio santykio su mokykla, jos pedagogais ar vadovybe"; „Pamokos jau nuo rudens vyksta nuotoliniu būdu dėl karantino, todėl trūksta bendravimo, vaikai jaučiasi atskirti."
Pokyčių lūkesčiai ir atsakomybė už jų inicijavimą (9)	„Daugiausiai tai priklauso nuo pedagogo asmenybės, kompetencijų ir gebėjimo perteikti reikiamą informaciją"; „Dažniau tai priklauso nuo auklėtojos, nei bendrai nuo įstaigos ar įstaigos vadovų"; „Pagrindinės vertybės turi ateiti iš šeimos. Jei jų nėra, pati mokykla neįdiegs"; „Kad visi vienas kitam padėtų"; „Būtų galima aktyviau jas demonstruoti kasdieniame gyvenime."

Dar 80 respondentų pateikė kitų, be konkretaus su klausimu susijusio turinio, komentarų.

Daugiausia nerimo tėvams kelia vaikų skirstymas į gabius ir negabius, gerus ir blogus, akcentuojant akademinius pasiekimus, šeimos socialinį statusą ir ypatingumą. Gerai besimokantys, „iš gerų šeimų" vaikai, tėvų nuomone, pedagogų yra labiau palaikomi ir pastebimi. Opi diskriminavimo, patyčių – ypač pedagogų, kai vaikai viešai gėdinami, pašiepiami, akcentuojamos jų nesėkmės – problema. Pedagogai, tėvų teigimu, neretai ignoruoja akivaizdžias patyčias tarp vaikų, nieko nedaro ir nereaguoja, nepadeda psichologinio ar fizinio smurto atveju. Dalis tėvų pasigenda aiškių taisyklių, kurių būtų privalu laikytis visiems mokiniams, pastebima, kad dalis vaikų akivaizdžiai pažeidinėja taisykles, tačiau su tuo taikstomasi. Ugdymo įstaigose, tėvų nuomone, pasitaiko nemažai neempatiškų, nelinkusių įsiklausyti į kiekvieną vaiką pedagogų, bendraujančių nepagarbiai ar šiurkščiai, vengiančių bendrauti su tėvais. Tėvai tikisi iš pedagogų didesnio dėmesingumo, jų vaiko individualios situacijos supratimo. Pasigendama profesionalios specialistų pagalbos, padedančios spręsti santykių ir bendravimo problemas. Dalis pedagogų pernelyg orientuojasi į dalyko turinį, į gerą rezultatą ir įvertinimą, o emocijų ir vertybiniai aspektai lieka deklaratyvūs. Tėvai tikisi pokyčių, didžiąją dalį atsakomybės už juos deleguodami ugdančiam pedagogui.

Bendradarbiavimas ir partnerystė

Siekiant atskleisti respondentų nuomonę apie bendravimą ir partnerystę ugdymo įstaigoje buvo pateikiami teiginiai ir prašoma juos įvertinti 1–5 balų skale, kai 1 reiškia visišką nepritarimą, o 5 – didelį pritarimą. Vadovaujantis tyrimo duomenimis galima daryti prielaidą, jog respondentai itin palankiai vertina bendradarbiavimą ir partnerystę jų vaikų lankomoje ugdymo įstaigoje, nes vertinimo balai ties visais teiginiais yra aukštesni nei vidutiniai. Tėvai labiausiai buvo linkę pritarti, kad pedagogai visada įsiklauso ir išklauso tėvus (vertinimų vidurkis – 4,32) ir nedelsdami informuoja apie vaikams kylančius sunkumus (vertinimų vidurkis – 4,23). Tėvai sutiko su tuo, kad pedagogai įsiklauso į jų išsakomą nuomonę apie vaikus (vertinimų vidurkis – 4,21), kilus sunkumų su jais yra tariamasi dėl sprendimų (vertinimų vidurkis – 4,19), jie yra įtraukiami į jų įveikimą (vertinimų vidurkis – 4,18). Tyrimo dalyviai itin dažnai pritarė, kad pedagogai visada skatina vaiką išsakyti savo nuomonę ir norus (vertinimų vidurkis – 4,03), kilus sunkumų, jie paklausia vaiko nuomonės (vertinimų vidurkis – 4,02) ir ją išklauso (vertinimų vidurkis – 4,01). Kiek rečiau tėvai pritarė tam, kad aptariant ir sprendžiant iškilusias problemas dalyvauja ir pats vaikas (vertinimų vidurkis – 3,98), kad jie jaučiasi ugdymo įstaigos bendruomenės dalimi (vertinimų vidurkis – 3,93). Plačiau žr. 4.1.3.8 pav.

4.1.3.8 pav. *Bendradarbiavimo ir partnerystės ugdymo įstaigoje vertinimo vidurkiai, N = 2832*

Siekiant patikrinti, ar klausimus, susijusius su bendravimu ir partneryste mokykloje, galima jungti į skales, buvo atlikta pagrindinių faktorių (ašių) analizė su Promax pasukimu. Rezultatai parodė, kad duomenys tinka faktorinei analizei: KMO = 0,954, o Barleto sferiškumo testo p < 0,001. Faktorių analizės rezultatai leidžia teigti, kad bendravimo ir partnerystės mokykloje klausimų bloką sudaro vienas faktorius, paaiškinantis 71,60 proc. duomenų dispersijos. Kintamųjų svoriai faktoriuje svyruoja nuo 0,710 iki 0,880. Faktorius buvo pavadintas **Vaiko ir šeimos išklausymas ir įtraukimas**.

Vaiko ir šeimos išklausymas ir įtraukimas buvo analizuojamas atsižvelgiant į skirtingą vaikų amžių, apskritį, kurioje gyvena respondentai, vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, turėjimą ir ugdymo įstaigos vietą.

Ikimokyklinio ar priešmokyklinio amžiaus vaikus auginantys tėvai buvo labiau linkę pritarti, kad jų ugdymo įstaigoje egzistuoja vaiko ir šeimos išklausymas ir įtraukimas, nei mokyklinio amžiaus vaikus auginantys respondentai (< 0,001) ar skirtingo amžiaus vaikus auginantys tėvai (p < 0,05). Atlikus detalesnę analizę paaiškėjo, kad ikimokyklinio ar priešmokyklinio amžiaus vaikus auginantys tėvai dažniau nurodo, jog ugdymo įstaigoje tiek jie, tiek jų vaikas jaučiasi išklausyti ir įtraukti, nei tyrimo dalyviai, kurių vaikai mokosi 5–8 klasėse, 10–12 klasėse, ir tie, kurie augina skirtingo amžiaus vaikus (p < 0,001). Respondentai, auginantys pradinių klasių mokinius, dažniau pritarė tam, kad jų mokyklai būdingas vaiko ir šeimos išklausymas ir įtraukimas, nei auginantieji 5–8 klasių mokinius (< 0,001) ir dar dažniau nei auginantieji 10–12 klasių mokinius (p < 0,05). Plačiau žr. 4.1.3.4 lentelėje.

4.1.3.4 lentelė. *Vaiko ir šeimos išklausymo bei įtraukimo vertinimas atsižvelgiant į tėvų ir vaikų individualias charakteristikas, N = 2832*

		Vaiko ir šeimos išklausymas ir įtraukimas (vidurkis ± st.n.)
Vaikų amžius	Ikimokyklinio / priešmokyklinio amžiaus	44,36 ± 7,28
	Mokyklinio amžiaus	40,85 ± 9,16
	Skirtingo amžiaus vaikus turintys	41,62 ± 9,56

		Vaiko ir šeimos išklausymas ir įtraukimas (vidurkis ± st.n.)
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***
Vaikų amžius	Ikimokyklinio / priešmokyklinio amžiaus	44,36 ± 7,28
	Pradinių klasių	42,64 ± 8,47
	5–8 klasių	39,92 ± 9,62
	10–12 klasių	40,40 ± 9,47
	Skirtingo amžiaus vaikus turintys	41,02 ± 8,96
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***
Apskritis	Alytaus	42,32 ± 8,03
	Kauno	41,80 ±9,35
	Klaipėdos	41,18 ± 9,89
	Marijampolės	40,55 ± 9,16
	Panevėžio	40,25 ± 8,87
	Šiaulių	42,01 ± 8,89
	Tauragės	39,13 ± 10,59
	Telšių	41,90 ±8,35
	Utenos	42,44 ± 7,97
	Vilniaus	40,46 ± 9,85
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,091*
Specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų turėjimas	Taip	41,59 ± 9,54
	Ne	41,40 ± 8,98
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,535*
Ugdymo įstaigos vieta	Vienas iš didžiųjų Lietuvos miestų (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys)	40,87 ± 9,62
	Miestas / rajono centras	41,34 ± 9,15
	Mažas miestelis	41,70 ± 8,45
	Kaimas	42,32 ± 9,26
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,659*

Požiūrių į bendradarbiavimą ir partnerystę tarp skirtingose apskrityse, mieste, rajono centre gyvenančių respondentų neišryškėjo. Panašiai šį vaikų ugdymosi aspektą vertina tiek tėvai, kurių vaikai turi specialiųjų ugdymosi poreikių, tiek ir tie, kurių vaikams tokių poreikių nenustatyta.

Mokinių tėvai pateikė komentarų, susijusių su bendradarbiavimu ir partneryste ugdymo įstaigoje. Šių pasisakymų kategorijos ir subkategorijos pateikiamos 4.1.3.5 lentelėje.

4.1.3.5 lentelė. *Tėvų komentarai apie bendradarbiavimą ir partnerystę ugdymo įstaigoje*

Kategorija (paminėjimų skaičius)	Subkategorija (paminėjimų skaičius), iliustruojantys teiginiai
Pedagogai ir tėvai kaip bendradarbiaujantys partneriai (277)	**Bendras pasitenkinimas bendradarbiavimu ir partneryste (94).** „Puiku. Neturiu jokių pastabų“; „Mūsų vaikas pradinukas, negaliu sakyti nuomonės apie visus pedagogus. Būtų netikslu. Būtent savo mokytoja mes esame patenkinti. Viskas gerai. Ir mokykla taip pat esame patenkinti“; „Mokytojams priekaištų neturiu“; „Mano vaikas nėra susidūręs su problemomis“; „Mano manymu yra viskas gerai neturiu ko pridurti“; „Mano globotinės neturi jokių sunkumų, problemų“; „Kolkas viskas gerai, bendradarbiaujam, bendraujam nėra jokios atskirties.“ **Sklandi komunikacija, intensyvus bendravimas (90).** „Visada pasakys, kas buvo ir kas bus, ko laukti“; „Visada kalbamasi, jeigu kažkas negerai, bet kol kas didelių problemų tikrai nėra“; „Visada yra išklausomi tiek vaikai, tiek tėvai, tėvai įtraukiami į mokyklos gyvenimą“; „Visada galima paskambinti į mokyklą ir klasės auklėtojai“; „Visada galima aptarti iškilusius klausimus“; „Vykstant ir nuotoliniam mokymui, per dienyną mokytojai rašo komentarus, žinutes. Taip galiu stebėti ne tik vaiko pažymius, bet ir gauti papildomos informacijos iš mokytojų“; „Vyksta dialogas“; „Vieni pedagogai, labai gražiai, kultūringai bendrauja, duoda daug patarimų.“ **Tėvai kaip parteriai (72).** „Tarp pedagogų ir tėvų kiekvieną dieną vyksta bendradarbiavimas. Tėvai duoda patarimų kaip vaikas elgiasi skirtingose situacijose ir į tai atsižvelgia“; „Visada pasiruošė spręsti iškylančias problemas ir ieškoti visiems tinkamiausio sprendimo, prioritetą teikiant vaiko poreikiams“;

Kategorija (paminėjimų skaičius)	Subkategorija (paminėjimų skaičius), iliustruojantys teiginiai
	„Visada yra bendradarbiaujama“; „Visada aiškūs tarpusavio susitarimai. Tėvai – kaip lygiaverčiai parneriai.“
Nepasitenkinimas bendradarbiavimu ir partneryste (104)	**Nepakankama komunikacija (57).** „Vykstant nuotoliniam mokymui nėra bendravimo tarp tėvų ir pedagogų“; „Trūksta pedagogų ir tėvų bendravimo“; „Trūksta nuoširdesnio pasikalbėjimo apie vaikui iškilusius sunkumus iš pedagogų“; „Trūksta individualių pokalbių ar informacijos ne tik apie sunkumus (pvz., logopedo poreikį ar pan.), bet ir gerus dalykus, vaiko pasiekimus“; „Trūksta bendravimo.“ **Nebendradarbiaujanti ugdymo įstaigos bendruomenė (33).** „Sunkiai sekasi bendradarbiauti su pedagogais, nesiklauso tėvų, patys nusprendžia, padaro išvadas“; „Pedagogai nemato reikalo bendradarbiauti su kitokiais vaikais“; „Pasigendam mokyklos administracijos įsikišimo sprendžiant klasės tėvų ir vaikų nesutarimus“; „Nėra bendradarbiavimo, mokytojai tik veda pamokas“; „Nematau partnerystės labiau mano prašymai lieka neišgirsti arba turi trumpalaikį efektą“; „Dažniausiai lozungai apie bendradarbiavimą ir partnerystę yra tik deklaratyvios frazės, tėvai pasitelkiami tik formaliems sprendimams priimti.“ **Kiti neigiami aspektai, susiję su bendravimu ir bendradarbiavimu (16).** „Daug abejingumo iš mokytojų pusės, kad vaikam stringa sistemos arba nesugeba prisijungti“; „Tik iškilusios problemos skatina bendradarbiavimą“; „Manau, dar trūksta glaudaus ryšio tiek tėvams, tiek pedagogams“; „Visai nejaučiu, kad esu dalis, tik kad nuvedu ir pasiimu vaikus“; „Mokytojai galbūt ir norėtų kiekvienam sunkiau besimokančiam skirti daugiau laiko, bet jie nesuspėja, mokytojams tam trūksta laiko“.

Didžioji dauguma komentarų pozityvūs, atspindintys tėvų, kaip bendradarbiaujančių partnerių, vaidmenį ir bendrą pasitenkinimą bendradarbiavimu ir partneryste. Ugdytinių tėvai komunikaciją su pedagogais ir ugdymo įstaiga laiko sklandžia, pakankama, kuriančia partneriškus ir lygiaverčius santykius. Sudėtingesnėse situacijose jie jaučiasi išklausyti, jų nuomonė yra svarbi ir padeda kartu su pedagogu rasti geriausias išeitis susidūrus su problemomis. Mažesnės dalies tėvų patirtys bendradarbiavimo srityje yra visiškai priešingos, išreiškiančios nepasitenkinimą bendradarbiavimu ir komunikacijos su ugdymo įstaiga stoką. Tėvai kartais jaučia, kad jų nuomonė pedagogams nėra svarbi, dialogas tik formalus, o jie nėra bendruomenės dalis.

Pagalbos kiekvienam vaikui sistema

Tyrime norėta sužinoti tėvų nuomonę apie pagalbos sistemą vaikams ugdymo įstaigose. Tėvams buvo pateikiami su tema susiję teiginiai ir prašoma juos įvertinti 1–5 balų skale, kai 1 reiškia visišką nepritarimą, o 5 – didelį pritarimą. Tyrimo rezultatai rodo, jog respondentai labiausiai linkę sutikti su tuo, kad ir pedagogai (vertinimų vidurkis – 4,09), ir ugdymo įstaiga (vertinimų vidurkis – 4,07) greitai reaguoja į vaikams kylančius sunkumus, kad pedagogai žino vaikų poreikius ir į juos atsižvelgia (vertinimų vidurkis – 4,05), VGK, ieškant problemų sprendimo būdų, įsigilina į šeimos situaciją, išklauso tėvus (vertinimų vidurkis – 4,03). Tėvai dažnai pritarė teiginiams, kad ugdymo įstaigų specialistai skaito paskaitas, skelbia vertingą informaciją interneto puslapyje ir teikia aktualias rekomendacijas (vertinimų vidurkis – 3,97), vaiko problemoms spręsti sudaromas individualus planas (vertinimų vidurkis – 3,87), kad jie žino, kokius klausimus sprendžia VGK (vertinimų vidurkis – 3,71), kad VGK posėdžiuose vyrauja draugiška, vaiką ir šeimą palaikanti atmosfera (vertinimų vidurkis – 3,98), kad komisijoje visuomet išklausomi vaikai, padedama jiems suprasti kylančius sunkumus ir galimus jų sprendimo būdus (vertinimų vidurkis – 3,93). Kiek rečiau respondentai pritarė tam, jog VGK realios pagalbos vaikui nepasiūlo, tik perkelia atsakomybę šeimai (vertinimų vidurkis – 2,76), kad pedagogai kartais skundžiasi nesulaukiantys pagalbos įstaigoje ir neturintys į ką jos kreiptis (vertinimų vidurkis – 2,48), kad jiems patiems teko prisidėti prie individualaus plano vaikui sudarymo (vertinimų vidurkis – 2,42). Plačiau žr. 4.1.3.9 pav.

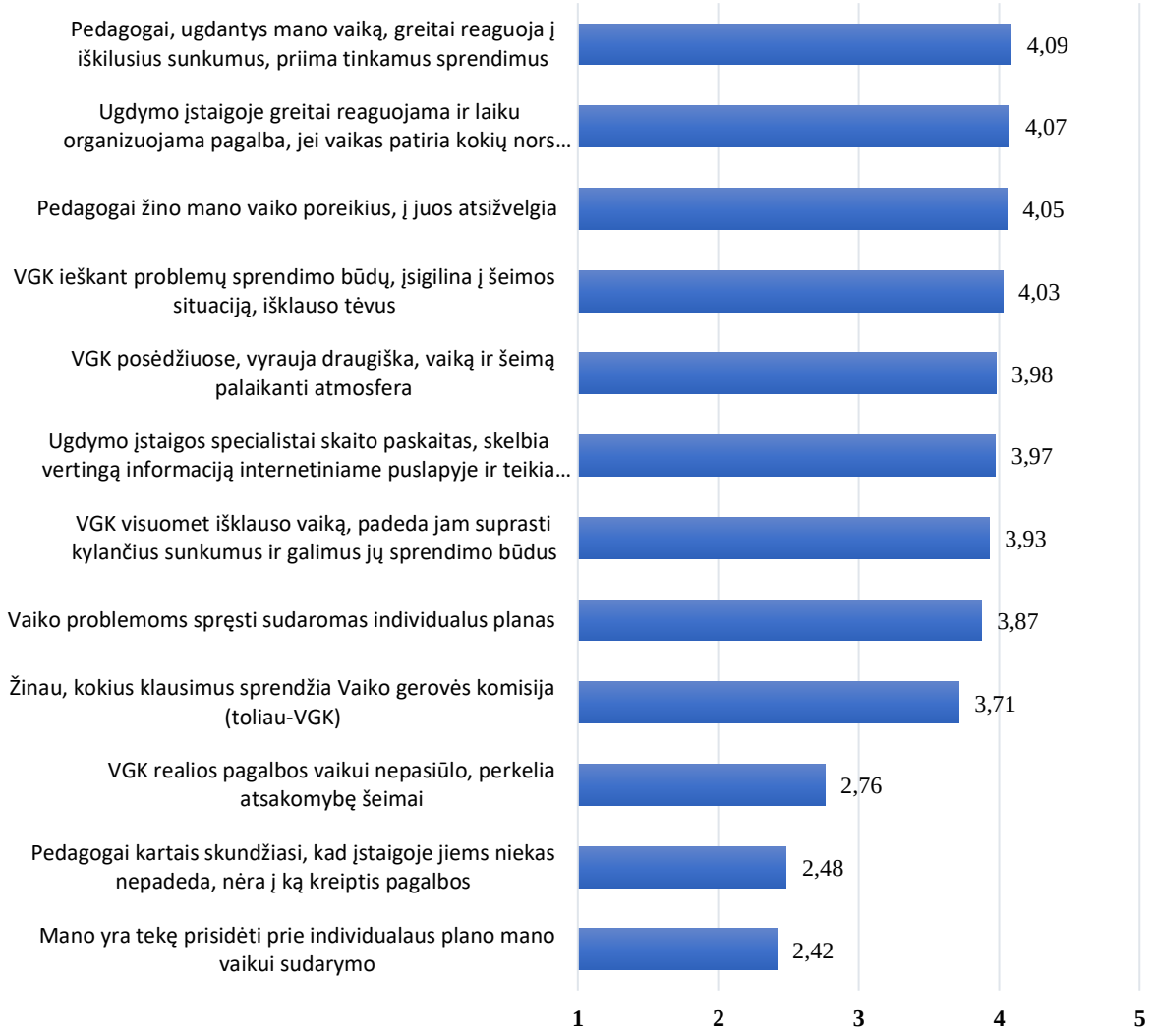

4.1.3.9 pav. *Pagalbos kiekvienam vaikui sistemos ugdymo įstaigoje vertinimo vidurkiai, N = 2832*

Siekiant patikrinti, ar klausimus, susijusius su pagalbos kiekvienam vaikui sistemos ugdymo įstaigoje vertinimu, galima jungti į skales, buvo atlikta principinių komponenčių analizė su Promax pasukimu. Rezultatai parodė, kad duomenys tinka faktorinei analizei: KMO = 0,923, o Barleto sferiškumo testo $p < 0,001$. Vienas teiginys iš analizės buvo pašalintas, nes jis kiek mažiau siejosi su kitais teiginiais. Faktorių analizės rezultatai leidžia teigti, kad pagalbos kiekvienam vaikui sistemos ugdymo įstaigoje vertinimo bloką sudaro du faktoriai, kurie paaiškina 71,45 proc. duomenų išsibarstymo. Kintamųjų faktorių svoriai kiekviename faktoriuje svyruoja nuo 0,686 iki 0,902.

Pagal faktorius sudarančių teiginių turinį pirmasis faktorius pavadintas **Efektyvia vaiko gerovės komisijos (toliau VGK) veikla**, antrasis – **VGK pagalbos vaikui ir mokytojui stoka**. Efektyvios VGK veiklos faktorių sudarė šie teiginiai: „VGK visuomet išklauso vaiką, padeda jam suprasti kylančius sunkumus ir galimus jų sprendimo būdus“, „VGK ieškant problemų sprendimo būdų, įsigilina į šeimos situaciją, išklauso tėvus“, „VGK posėdžiuose vyrauja draugiška, vaiką ir šeimą palaikanti atmosfera“, „Pedagogai žino mano vaiko poreikius, į juos atsižvelgia“, „Pedagogai, ugdantys mano vaiką, greitai reaguoja į iškilusius sunkumus, priima tinkamus sprendimus“, „Ugdymo įstaigoje greitai reaguojama ir laiku organizuojama pagalba, jei vaikas patiria kokių nors sunkumų“, „Vaiko problemoms spręsti sudaromas individualus planas“, „Žinau, kokius klausimus sprendžia VGK“, „Ugdymo įstaigos specialistai (psichologas, socialinis pedagogas, logopedas, specialusis

pedagogas) skaito paskaitas, skelbia vertingą informaciją interneto puslapyje ir teikia aktualias rekomendacijas.“ VGK pagalbos vaikui ir mokytojui stoką sudaro teiginiai: „VGK realios pagalbos vaikui nepasiūlo, perkelia atsakomybę šeimai“ ir „Pedagogai kartais skundžiasi, kad įstaigoje jiems niekas nepadeda, nėra į ką kreiptis pagalbos.“

Pagalbos vaikui sistemos ugdymo įstaigoje vertinimas buvo analizuojamas atsižvelgiant į skirtingą vaikų amžių, apskritį, kurioje gyvena respondentai, vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, turėjimą ir ugdymo įstaigos vietą. Kaip galima matyti iš 4.1.3.6 3 lentelės, ties analizuojamais aspektais nestebimi nuomonių skirtumai tarp grupių (p > 0,05).

4.1.3.6 lentelė. *Pagalbos vaikui sistemos ugdymo įstaigoje vertinimas atsižvelgiant į tėvų ir vaikų individualias charakteristikas, N = 2832*

		Pagalbos vaikui sistemos ugdymo įstaigoje vertinimas (vidurkis ± st.n.)	
		Efektyvi VGK veikla	VKG pagalbos vaikui ir mokytojui stoka
Vaikų amžius	Ikimokyklinio / priešmokyklinio amžiaus	36,73 ± 7,80	5,13 ± 2,85
	Mokyklinio amžiaus	35,58 ± 8,74	5,46 ± 2,61
	Skirtingo amžiaus vaikus turintys	36,96 ± 10,12	5,55 ± 2,94
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,175*	*0,226*
Vaikų amžius	Ikimokyklinio / priešmokyklinio amžiaus	36,73 ± 7,80	5,13 ± 2,85
	Pradinių klasių	36,34 ± 9,35	5,15 ± 2,53
	5–8 klasių	35,48 ± 8,31	5,52 ± 2,63
	10–12 klasių	35,49 ± 8,31	5,60 ± 2,61
	Skirtingo amžiaus vaikus turintys	35,78 ± 9,50	5,55 ± 2,75
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,293*	*0,211*
Apskritis	Alytaus	36,15 ± 8,07	5,73 ± 2,65
	Kauno	36,13 ± 8,73	5,44 ± 2,91
	Klaipėdos	36,19 ± 8,99	5,33 ± 2,54
	Marijampolės	34,92 ± 7,92	5,70 ± 2,36
	Panevėžio	35,21 ± 8,56	5,72 ± 2,63
	Šiaulių	36,75 ± 8,22	5,09 ± 2,87
	Tauragės	36,13 ± 10,53	4,88 ± 2,53
	Telšių	36,16 ± 9,06	5,28 ± 2,58
	Utenos	36,72 ± 8,91	4,70 ± 2,46
	Vilniaus	34,83 ± 9,41	5,77 ± 2,66
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,537*	*0,057*
Specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų turėjimas	Taip	36,58 ± 9,46	5,45 2,92
	Ne	35,86 ± 8,52	5,40 ± 2,64
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,147*	*0,950*
Ugdymo įstaigos vieta	Vienas iš didžiųjų Lietuvos miestų (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys)	34,87 ± 9,20	5,16 ± 2,63
	Miestas / rajono centras	36,36 ± 8,52	5,34 ± 2,72
	Mažas miestelis	35,49 ± 8,74	5,64 ± 2,59
	Kaimas	36,71 ± 9,43	5,29 ± 2,98
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,209*	*0,250*

Tyrime dalyvavusių tėvų buvo prašoma nurodyti tris dalykus, kas ugdymo įstaigoje turėtų būti daroma, kad pagalba vaikui ir šeimai būtų efektyvesnė ir naudingesnė. Tėvų pasisakymus ir komentarus atspindi 4.1.3.7 lentelė.

4.1.3.7 lentelė. *Tėvų pasiūlymai tobulinant pagalbos kiekvienam vaikui sistemą*

Kategorija (paminėjimų skaičius)	Subkategorija (paminėjimų skaičius), iliustruojantys teiginiai
Tobulintinos pagalbos vaikui ir šeimai sistemos sritys (547)	**Komunikacija su vaiku ir šeima (157).** „Vaiko nuomonės išklausymas“; „Pedagogai įsikaišytų vaikų ir tėvų nuomonės, ne visada ji klaidinga“; „Tėvai turi žinoti visas puses, susijusias su iškilusia problema. Vaikas turi mokytis bendrauti/bendradarbiauti“, Bendrauti su vaiku ir vaiko tėvais“; „Bendrauti su tėvais ne tik tada, kai iškyla sunkumų“; „Bendrauti gyvai“; „Bendravimas su vaiku, būti jam artimas. Padėti jam“; „Bendravimas, įsiklausymas, tarpusavio supratimas“; „Dalyko mokytojo informacija tėvams apie iškilusias problemas iš karto, kol jos dar nėra įsisenėjusios“; „Daryti bendrus susirinkimus su tėvais ir vaikais.“ **Švietimo pagalbos užtikrinimas (55).** „Psichologo konsultacija pedagogams“; „Galimybė lankytis pas psichologą vaikams ne tik tiems vaikams, kurie yra problemiški ar turi problemų. Vienam psichologui mokykloje tenka per didelis krūvis ir „eiliniams“ vaikams nelieka laiko“; „Psichologo pagalba“; „Mokykla didelė, todėl labai reikalingas dar vienas logopedas. Per didelis darbo krūvis vienam psichologui“; „Tegul susirenka teisingus specialistus“; „Įdarbinti mokytojais kuo daugiau vaikinų ir vyrų, kad moterų bei vyrų santykis mokyklose būtų 50/50. Mokyklose įsteigti papildomus specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo etatus.“ **Bendradarbiavimas (49).** „Trečia, ne tik ugdymo įtaiga turi daryti, bet ir kita susijusi pusė – norėti priimti pagalbą“; „Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas“; „Bendradarbiauti vieniems su kitais“; „Bendradarbiauti tiesiogiai su vaiko tėvais, o ne pastabomis Tamo dienyne“; „Bendrų pastangų ir abipusio supratimo“; „Daugiau bendradarbiauti su tėvais jai iškyla problemos.“ **Kompetentingi, nusiteikę padėti pedagogai ir kitas personalas (36).** „Aukštos kvalifikacijos specialistai ir mokytojai“; „Mokytojams trūksta kompetencijų, kompiuterinio raštingumo“; „Tobulinti žinias apie šiuolaikinius vaikus“; „Mokytojų kvalifikacijos tobulinimas turi būti nuolatinis ir ne dirbtinis dėl „paukščiuko“; „Normalių algų mokytojams, kurie užsidirbtų dirbdami mokykloje“; „Pirmiausia turi būti sudaromos galimybės pedagogams papildomai įgyti gretutinių spec. pedagogo / psichologo / logopedo kompetencijų, o ne tik dalykininkų. Šių specialistų poreikis smarkiai viršija pasiūlą, dėl to kenčia visi, pirmiausia – vaikai.“ **Reali, o ne formali pagalba (31).** „Manau, kad dirbti turėtų ne tik žodžiu, bet ir realiais darbais. Dažnai viskas nuglaistoma pažadais“; „Papildomas darbas (pvz., popamokinė veikla) su problemų turinčiais vaikais (pokalbiai, galimybė ir pagalba mokykloje ruošti namų darbus ar pan.)“; „Sunkiai besimokantiems padėti padirbėti“; „Padėti sunkiau besimokantiems mokiniams“; „Padėti nuoširdžiai, o ne formaliai“; „Galėtų būti konsultacijos, tų dalykų, kurių vaikas nesupranta.“ **Saugi psichosocialinė aplinka (24).** „Vaikas turi jaustis saugus, bendraujant su suaugusiais“; „Ugdymo įstaigoje vaikas turi jaustis saugus,pertrauku metu turėtų mokytojai pabudėti kolidoriuose ne tik dokumentaliai bet matyti kas vyksta,nes daugėja vaikų nesuvokiančių savo veiksmų“; „Emocinė vaiko savijauta turėtų labiau rūpėti pedagogams“; „Daugiau skirtu demsio i psichologinius poreikius“; „Galima būtų atsižvelgti į vaiko psichologinę būseną.“ **Reagavimo į iškilusias problemas operatyvumas (23).** „Mažiau politikavimo, daugiau veiksmų“; „Pedagogai geriau identifikuoja ,,mokslo spragas, tačiau nereaguoja. Trūksta motyvacijos“; „Reagavimas, kad ir į mažiausią iškilusią problemą“; „Reaguoti čia ir dabar“; „Greičiau reaguoti į iškilusią problemą“; „Kreiptis pagalbos laiku“; „Nenustumti vaiko bėdų šonan“; „<....> įsiklausymas, greita reakcijas į iškilusias problemas.“ **Tėvų į(si)traukimas** (**23**). „Labiau domėtis pasikeitusiu vaikų mokslu“; „Įtraukti visus: ir tėvus, ir vaikus“; „Tėvus įtraukti taip jog papasakoti apie vaiko problemas.“; „Atsakingesnis požiūris į vaiko problemas“; „Kad tartųsi su šeima, kaip vaikui lengviau adaptuotis grupėje, ką vaikas mėgsta, kas jam padeda ir tai taikytų grupėje“; „Kartais reikia supratingumo iš pačios šeimos (vaiko priežiūra, auklėjimas)“; „Manau, tėvai patys turėtų aktyviau domėtis savo vaikų pasiekimais ir nesėkmėmis, nenumesti vaikų auklėjimo ir mokymo mokytojams.“ **Mokinių skirstymas (19).** Atsižvelgimas į konkrečią, individualią situaciją (19); Mokytojų dėmesys vaikams / supratingumas (18); Tėvų švietimas (12), Mokymosi krūvis (5), Pagalba specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams (4), Taikomų priemonių efektyvumas (4), Tėvų įsitraukimas į Vaiko gerovės komisijos sprendimų priėmimą (6), Ugdymo įstaigos vadovų lyderystė (4), Biurokratizmas (3), Pagalbos proceso kontrolė ir aiškios tvarkos (5), Patyčių prevencija ir reagavimas į jas (8), Pokyčių švietimo sistemoje poreikis (10), Vertinimo sistema (4), Klasių mažinimas (11), Pagarba grįsti santykiai (8), „Nuotolinio ugdymo organizavimas pandemijos metu (10), Kiti kritikuojami aspektai (9).

Daugiausia pasiūlymų ir komentarų yra susiję su komunikacija su vaiku ir šeima ir bendradarbiavimu – tėvų nuomone, tai esminė sėkmingo vaikų problemų sprendimo prielaida. Kitas svarbus aspektas – ugdymo įstaigoje turi būti pakankamai reikalingų specialistų, kas leistų užtikrinti švietimo pagalbą. Tačiau tėvai pagalbos tikisi ne tik iš specialistų, bet pirmiausia iš arčiausiai vaiko esančių pedagogų, kurių nusiteikimu ir kompetencija realiai ir veiksmingai spręsti problemas kartais abejoja. Buvo paminėta ir daug kitų veiksmingą

pagalbą kiekvienam vaikui užtikrinančių faktorių – saugi psichosocialinė aplinka, reagavimo į iškilusias problemas operatyvumas, tėvų į(si)traukimas į sprendimų priėmimą ir kt.

Sulaukta daug kitus pozityvius ugdymo įstaigoje veikiančios pagalbos kiekvienam vaikui sistemos aspektus apibūdinančių komentarų (paminėjimų skaičius – 144). Dalis komentarų neturėjo konkretaus su aptariama problema susijusio turinio (77 paminėjimai).

Nuotolinis ugdymas

Tyrimo dalyvių teirautasi, ar jų vaikai buvo arba yra ugdomi nuotoliniu būdu. Didžioji dauguma (90,8 proc.) respondentų atsakė teigiamai. Kiek mažiau nei dešimtadalis (9,2 proc.) nurodė, kad jų vaikai nėra ir nebuvo ugdomi nuotoliniu būdu (žr. 4.1.3.10 pav.).

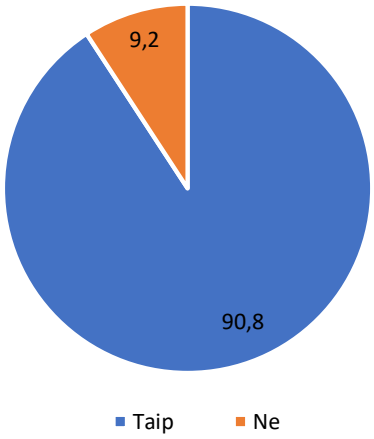

4.1.3.10 pav. *Atsakymų į klausimą „Ar Jūsų vaikas buvo / yra ugdomas nuotoliniu būdu?“ pasiskirstymas proc., N = 2832*

Tyrimo dalyvių, kurie nurodė, jog jų vaikams teko ar tenka mokytis nuotoliniu būdu, buvo papildomai prašoma įvertinti nuotolinį mokymąsi ir pagalbą jo metu. Kaip ir anksčiau, tėvams buvo pateikiami teiginiai ir prašoma juos įvertinti 1–5 balų skale, kai 1 reiškia visišką nepritarimą, o 5 – didelį pritarimą.

Tyrime dalyvavę tėvai dažniausiai buvo linkę pritarti tam, kad pedagogai lanksčiai išsprendžia problemas, jei vaikui kyla prisijungimo, orientavimosi virtualioje aplinkoje sunkumų (vertinimų vidurkis – 3,80), kad jie padeda ir pataria, jei vaikams kas nors nesiseka mokantis nuotoliniu būdu (vertinimų vidurkis – 3,77), kad nuotolinio mokymosi aplinka vaikams yra aiški ir patogi (vertinimų vidurkis – 3,70). Kiek mažiau tėvai buvo linkę pritarti teiginiams, kad jų vaikams mokantis nuotoliniu būdu jie žino, kokios specialistų pagalbos vaikas gali tikėtis (vertinimų vidurkis – 3,54), kad be tėvų pagalbos vaikas nepajėgtų sėkmingai mokytis (vertinimų vidurkis – 3,33), kad vaikams reikia papildomos pedagogų pagalbos (vertinimų vidurkis – 3,08). Dar mažiau respondentai pritarė teiginiams, kad mokytis nuotoliniu būdu jų vaikams patinka (vertinimų vidurkis – 2,97), kad taip mokantis naudingiausia yra kitų vaikų pagalba (vertinimų vidurkis – 2,66), kad tokiu būdu mokytis jų vaikams lengviau (vertinimų vidurkis – 2,51). Plačiau žr. 4.1.3.11 pav.

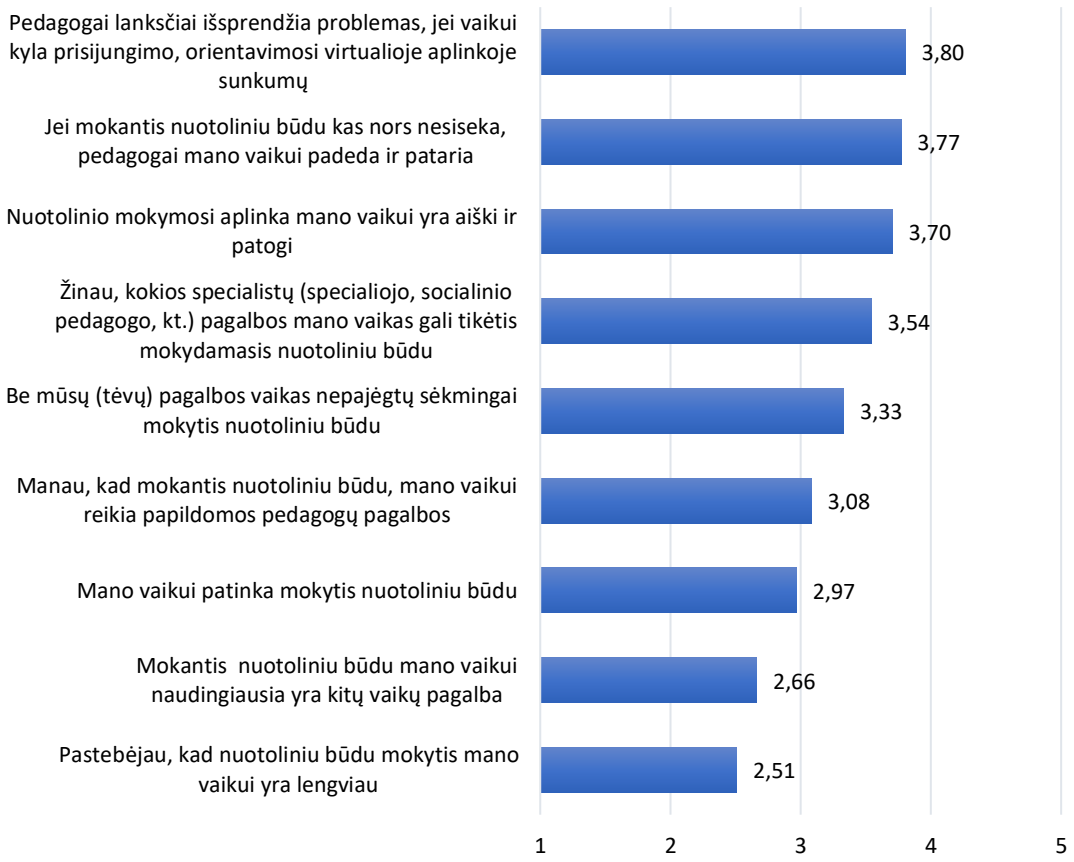

4.1.3.11 pav. *Nuotolinio mokymosi ir pagalbos vertinimo vidurkiai, N = 2561*

Siekiant patikrinti, ar nuotolinio mokymosi ir pagalbos vertinimo klausimus galima jungti į skales, buvo atlikta pagrindinių faktorių (ašių) analizė su Promax pasukimu. Rezultatai parodė, kad duomenys tinka faktorinei analizei: KMO = 0,761, o Barleto sferiškumo testo $p < 0,001$. Vienas teiginys buvo pašalintas iš analizės, nes jis mažai koreliavo su kitais kintamaisiais. Faktorių analizės rezultatai leidžia teigti, kad nuotolinio mokymosi ir pagalbos vertinimo klausimų bloką sudaro trys faktoriai, kurie paaiškina 67,01 proc. duomenų išsibarstymo. Kintamųjų faktorių svoriai kiekviename faktoriuje svyruoja nuo 0,508 iki 0,950. Pagal faktorius sudarančių teiginių turinį pirmasis faktorius pavadintas **Mokytojo pagalba nuotolinio mokymosi procese**, antrasis – **Draugiška ir patraukli vaikui nuotolinio mokymosi aplinka**, trečiasis – **Papildomos pagalbos poreikis mokantis nuotoliniu būdu**. Mokytojo pagalbos nuotolinio mokymosi procese konstruktą sudaro šie teiginiai: „Jei mokantis nuotoliniu būdu kas nors nesiseka, pedagogai mano vaikui padeda ir pataria“, „Pedagogai lanksčiai išsprendžia problemas, jei vaikui kyla prisijungimo, orientavimosi virtualioje aplinkoje sunkumų“, „Žinau, kokios specialistų (specialiojo, socialinio pedagogo, kt.) pagalbos mano vaikas gali tikėtis mokydamasis nuotoliniu būdu.“ Draugiškos ir patrauklios vaikui nuotolinio mokymosi aplinkos faktorių sudaro tokie teiginiai: „Mano vaikui patinka mokytis nuotoliniu būdu“, „Pastebėjau, kad nuotoliniu būdu mokytis mano vaikui yra lengviau“, „Nuotolinio mokymosi aplinka mano vaikui yra aiški ir patogi.“ Papildomos pagalbos poreikį mokantis nuotoliniu būdu sudaro šie teiginiai: „Manau, kad mokantis nuotoliniu būdu mano vaikui reikia papildomos pedagogų pagalbos“ ir „Be mūsų (tėvų) pagalbos vaikas nepajėgtų sėkmingai mokytis nuotoliniu būdu.“

Nuotolinio mokymosi ir pagalbos vertinimo aspektus reprezentuojantys veiksniai buvo analizuojami atsižvelgiant į skirtingą vaikų amžių, apskritį, kurioje gyvena respondentai, vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, turėjimą, ugdymo įstaigos vietą.

Vadovaujantis tyrimo duomenimis pastebėta, kad tėvai, kurių vaikai yra ikimokyklinio ar priešmokyklinio amžiaus, rečiau pritarė tam, kad ugdymo įstaigoje egzistuoja draugiška ir patraukli vaikui nuotolinio mokymosi aplinka, nei respondentai, auginantys mokyklinio ir skirtingo amžiaus vaikus ($p < 0,001$). Tyrimo dalyviai, auginantys ikimokyklinio ar priešmokyklinio amžiaus vaikus, dažniau pritarė, kad jiems būdingas papildomos pagalbos poreikis mokantis nuotoliniu būdu, nei auginantieji mokyklinio ar skirtingo amžiaus vaikus ($p < 0,05$). Pradinių klasių mokinių tėvai dažniau tvirtino, kad jų vaikams reikalinga mokytojų pagalba nuotolinio mokymosi procese, nei auginantieji 5–8 klasių mokinius ($p < 0,001$). Analizuojant tyrimo duomenis pastebėta, kad ikimokyklinio ar priešmokyklinio amžiaus vaikų tėvai rečiau pritarė, kad jų vaikų ugdymo įstaigai būdinga draugiška ir patraukli vaikui nuotolinio mokymosi aplinka, nei tėvai, auginantys vaikus, priskiriamus kitoms amžiaus kategorijoms (pradinių, 5–8 klasių, 10–12 klasių ir skirtingo amžiaus) ($p < 0,001$). Šiam teiginiui buvo labiau linkę pritarti pradinių klasių nei 5–8 ir 10–12 klasių mokinius auginantys tėvai ($p < 0,05$). Aptariamam teiginiui dažniau pritarė 5–8 klasių ir 10–12 klasių kategorijoms priskiriamų mokinių tėvai nei auginantieji skirtingo amžiaus vaikus (< 0,05). Tėvai, kurių vaikai yra ikimokyklinio ar priešmokyklinio amžiaus, dažniau pritarė tam, kad jiems būdingas papildomos pagalbos poreikis mokantis nuotoliniu būdu, nei tėvai, auginantys kitoms amžiaus kategorijoms priskiriamus vaikus ($p < 0,05$). Minėtam teiginiui kiek dažniau buvo linkę pritarti respondentai, kurių vaikai lanko pradines klases, nei apklaustieji, kurių vaikai mokosi 5–8 klasėse ($p < 0,05$), ir dar dažniau nei tyrimo dalyviai, kurių vaikai mokosi 10–12 klasėse ($p < 0,001$). Kad papildomos pagalbos poreikis mokantis nuotoliniu būdu jų vaikams reikalingas, dažniau pritarė tėvai, auginantys skirtingo amžiaus vaikus, nei tie, kurių vaikai mokosi 5–8 klasėse ($p < 0,05$), ir dar dažniau nei respondentai, kurių vaikai lanko 10–12 klases ($p < 0,05$). Tėvai, kurių vaikai mokosi 10–12 klasėse, rečiau nei auginantys skirtingo amžiaus vaikus minėjo, kad pastebi papildomos pagalbos poreikį mokantis nuotoliniu būdu ($p < 0,05$). Aptariamam teiginiui buvo labiau linkę pritarti tėvai, kurių vaikai turi specialiųjų ugdymosi poreikių ($p < 0,001$). Šie tėvai dažniau pritarė, kad jų vaikų ugdymosi įstaigai būdinga draugiška ir patraukli vaikui nuotolinio mokymosi aplinka, nei respondentai, kurių vaikai turi specialiųjų ugdymosi poreikių ($p < 0,05$). Tyrimo duomenys atskleidė, kad respondentai, gyvenantys didmiestyje, rečiau nei kitų kategorijų atstovai pritarė, jog jų vaikams suteikiama mokytojo pagalba nuotolinio mokymosi procese ($p < 0,05$). Didmiestyje gyvenantys tėvai dažniau nei gyvenantieji rajono centre ($p < 0,05$) ir dar dažniau nei gyvenantieji miestelyje ($p < 0,05$) teigė, kad jų vaikams reikalinga papildoma pagalba mokantis nuotoliniu būdu. Plačiau žr. 4.1.3.8 lentelę.

4.1.3.8 lentelė. *Nuotolinio mokymosi ir pagalbos vertinimas atsižvelgiant į tėvų ir vaikų individualias charakteristikas, N = 2832*

		Nuotolinio mokymosi ir pagalbos vertinimas (vidurkis ± st.n.)		
		Mokytojo pagalba nuotolinio mokymosi procese	Draugiška ir patraukli vaikui nuotolinio mokymosi aplinka	Papildomos pagalbos poreikis mokantis nuotoliniu būdu
Vaikų amžius	Ikimokyklinio / priešmokyklinio amžiaus	11,03 ± 3,75	7,48 ± 3,38	7,41 ± 2,26
	Mokyklinio amžiaus	11,12 ± 3,54	9,40 ± 3,62	6,19 ± 2,74
	Skirtingo amžiaus vaikus turintys	11,43 ± 3,52	8,93 ± 3,70	6,87 ± 2,63
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,535*	***<0,001***	***<0,001***
Vaikų amžius	Ikimokyklinio / priešmokyklinio amžiaus	11,03 ± 3,75	7,48 ± 3,38	7,41 ± 2,26
	Pradinių klasių	11,83 ± 3,24	9,11 ± 3,44	6,64 ± 2,67
	5–8 klasių	10,69 ± 3,63	9,58 ± 3,62	6,10 ± 2,77

		Nuotolinio mokymosi ir pagalbos vertinimas (vidurkis ± st.n.)		
		Mokytojo pagalba nuotolinio mokymosi procese	Draugiška ir patraukli vaikui nuotolinio mokymosi aplinka	Papildomos pagalbos poreikis mokantis nuotoliniu būdu
	10–12 klasių	11,22 ± 3,43	9,89 ± 3,69	5,34 ± 2,67
	Skirtingo amžiaus vaikus turintys	11,14 ± 3,61	8,97 ± 3,71	6,61 ± 2,67
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***	***<0,001***	***<0,001***
Apskritis	Alytaus	11,52 ± 3,39	8,71 ± 3,62	6,29 ±2.76
	Kauno	11,40 ± 3,45	8,99 ± 3,70	6.63 ±2,71
	Klaipėdos	11,54 ± 3,29	9,27 ±3,52	6,34 ±2,78
	Marijampolės	10,97 ± 3,65	9,60 ± 3,57	5,95 ± 2,85
	Panevėžio	10,48 ± 3,73	9,05 ±3,64	6,45 ± 2,68
	Šiaulių	11,02 ± 3,67	9,44 ±9,74	6,41 ± 2,67
	Tauragės	11,00 ± 4,06	9,48 ± 3,62	6,03 ± 2,66
	Telšių	11,54 ± 3,33	9,31 ± 3,61	6,26 ± 2,67
	Utenos	11,20 ±3,41	9,00 ± 3,72	6,13 ± 2,78
	Vilniaus	10,70 ± 3,64	9,32 ± 3,60	6,43 ± 2,62
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,071*	*0,264*	*0,305*
Specialių ugdymosi poreikių vaikų turėjimas	Taip	11,20 ± 3,74	8,66 ± 3,90	7,97 ± 2,36
	Ne	11,12 ± 3,52	9,23 ± 3,61	6,19 ± 2,70
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,562*	***0,035***	***<0,001***
Ugdymo įstaigos vieta	Vienas iš didžiųjų Lietuvos miestų (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys)	10,41 ± 3,63	8,90 ± 3,56	6,97 ± 2,59
	Miestas / rajono centras	11,16 ± 3,59	9,21 ± 3,64	6,26 ± 2,69
	Mažas miestelis	11,31 ± 3,49	9,28 ± 3,70	6,23 ± 2,78
	Kaimas	11,69 ± 2,99	8,65 ± 3,62	6,63 ± 2,76
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,006***	*0,175*	***<0,001***

Anketos skalė apie nuotolinį mokymąsi sulaukė daugiausia komentarų (su neigiamais nuotolinio ugdymosi aspektais susijusių komentarų buvo 814, su teigiamais – 114). Išsamesnė informacija pateikta 4.1.3.9 lentelėje.

4.1.3.9 lentelė. *Tėvų komentarai apie nuotolinio mokymosi trūkumus*

Kategorija (paminėjimų skaičius)	Subkategorija (paminėjimų skaičius), iliustruojantys teiginiai
Susirūpinimą keliantys nuotolinio mokymosi aspektai (814)	**Tėvų pagalbos poreikis (97). „**Nuotolinis mokymas yra baisiausias dalykas, tėvai tampa mokytojais, nelieka laiko niekam išskyrus mokslus. Pastovus nerimas ar vaikui pavyks prisijungti, ar veiks internetas, jei bus trukdžiai, ar nepasimes vienas būdamas namuose“; „Jeigu niekas nepadeda vaikui mokytis namie, tai toks mokymasis yra nieko vertas“; „<...> tėvų mokymas mažina vaikų savarankiškumą“; „Kol nebuvo nuotolinio mokymosi, vaikui retai kada prireikdavo papildomos mano pagalbos, tačiau tik prasidėjus nuotoliniam mokymuisi, pagalbos vaikui reikia vis dažniau“; „<...>be tėvų priežiūros sunku mokytis, o tėvams nėra kada su vaiku dirbti.“ **Suprastėję mokymosi pasiekimai (94).** „Ugdymas nuotoliniu būdu nėra toks rezultatyvus“; „Mokymosi informacija pateikiama, tačiau vaikai nespėja suprasti, lieka spragos. Tenka tėvams įsijungti, bet tai nereiškia, kad tėvai sugeba aiškiai paaiškinti, o tai jau kelia įtampą“; „<...> pusė nesupranta užduočių. O Lietuva su tuo nuotoliniu manau, tik bukapročių tauta užaugins. Mano vaikai nori į mokyklą!!!“; „<...> Mokymo turinys silpnas“; „Nusimokins vaikai su tuo nuotoliniu mokymusi“; „Vaikam sunkiau mokytis tiksliuosius dalykus, kaip matematika.“ **Kontaktinio mokymo trūkumas** (**87).** „Abiturientui geriausia mokytis mokykloje ir ruoštis egzaminams, nes nuotoliniu būdu mokytoja tik aiškina, kalba, o mokiniai negali įsiterpti“; „Esant galimybei norėtume, kad būtų sudarytos sąlygos lankyti mokyklą, bent kas antrą savaitę lankyti kontaktines pamokas“; „Kadangi dar tik pirma klasė vaikui geriau mokytis fiziniu būdu, bet jei jau būtina nuotoliniu – turėtų būti skiriamas dėmesys kiekvienam vaikui individualiai“; „Toks mokymas tinkamas tik laikinai. Tikras mokymas gali būti tik mokykloje.“

Kategorija (paminėjimų skaičius)	Subkategorija (paminėjimų skaičius), iliustruojantys teiginiai
	Pamokų kokybės problema (73). „Nėra labai aiškiai išaiškinama tema, o kai užduoda namų darbus iškyla labai daug klausimų“; „Neišaiškintos temos iki galo. „O realiai temos ne iki galo būna išgvildentos“; „Ne visos mokytojos tinkamai atlieka savo darbą, nesinaudoja technologinėmis galimybėmis, nemoka nuotoliniu būdu išdėstyti pamokos (vadovėlio skaitymas pažodžiui, neturi nieko bendra su temos išdėstymu ir paaiškinimu)“; „Ne viskas yra išsamiai išaiškinama“; „Ne viską vaikai supranta“; „Ne visi mokytojai stengiasi išaiškinti pamokos temą, tik užduoda namų ir klasės darbus, o vaikas turi pats ieškotis informacijos“; „Ne visada ir ne visi pedagogai linkę padėti paaiškinti nesuprantamą pamokos temą.“ **Socialinės aplinkos stoka (70).** „Visų pirma vaikai pasidarė uždaresni, piktesni neturėdami tiesioginio kontakto su kitais pabendrauti“; „Nuotolinis yra žalingas <...> tiek bendravimo neturėjimo“; „Vaikas turi lankyti mokyklą, susitikti su draugais“; „Nuotolinis mokymas atima iš vaikų bendravimą“; „<...> trūksta socialinio bendravimo“; „Normalu viskas, tik gyvas bendravimas lieka gyvu“; „Vaikas pavargsta nuo kompiuterio, jam reikia bendravimo, o ne kompiuterinio varianto.“ **Techniniai sunkumai (60).** „Ne visi mokytojai nori suprasti, kad kyla ryšio problemų, kad reikia ir papildomai paaiškinti, jei mokinys nesuprato“; „Sudėtinga, kai visi šeimos nariai dirba nuotoliniu būdu, daug įrangos, prietaisų, reikalingi vidiniai susitarimai“; „Nuotolinio mokymosi trūkumas – nesklandus Teams platformos veikimas. Pavasarį dirbant Zoom platforma buvo sklandesnė ir patogesnė“; „Trikdžiai pastoviai, nepatogu“; „Prisijungimai stringa, išmetami arba neprijungiami vaikai, to pasėkoje gaunamos pastabos arba prasti įvertinimai.“ **Susikaupti trukdanti ir nemotyvuojanti mokytis aplinka** (**60).** „Daugelį dalykų blogiau įsisavina, nei eidami į mokyklą. Plius labiau ir greičiau pavargsta, blogiau susikaupia, dėmesį išlaikyti pamokoje yra sunkiau kiek teko stebėti juos būnant nedarbingume“; „Vaikai nuotolinį mokymą priima kaip žaidimą be jokios atsakomybės..Jie plepa kai mokytojas dėsto dalyką“; „Amžius toks, kad sunkiai susikaupia darbelių darymui. Einant į darželį jis būna motyvuotas kartu su draugais kurti darbelius“; „Nesusikaupia“; „Nuotolinio mokymosi metu labai suprastėjo, susikaupimas, atsakingumas, kruopštumas“; „Neturi noro mokytis nuotoliniu būdu, lengviau klasėje kai vyksta pamokos.“ **Fizinės, psichologinės ir sveikatos problemos (45).** „Vaikas tapo irzlesnis, sunkiai suspėjantis, daug ko nesuprantantis kai pradėjo mokytis nuotoliniu būdu“; „Vaikas jaučiasi labiau pavargęs (po nuotolinių pamokų), nei būdamas mokykloje“; „<...> nuotolinis yra žalinga s<...> tiek ilgo sėdėjimo prie ekranų atžvilgiu“; „Patiria didesnę įtampą (vaizdo pamokose)“; „<...> silpsta akys“; „Be galo varginantis mokymasis“; „Nuotolinio ugdymo metu vaikas per daug praleidžia prie kompiuterio“; „<...> pablogėjo vaiko emocinė ir psichologinė būsena“; „<...> akys sugadintos.“ **Išaugusio mokymosi krūvio problema** (44). „Tai didelis krūvis, per daug susidaro namų darbų. Vaikui turinčiam didelius poreikius padedant mokintis, tai labai sunku. Nesuspėjama visko padaryti. Pedagogai piktinasi, bet tikrai nėra lengva ypač kai vaikui visą dėstomą dalyką reikia paaiškinti paprasčiau. Su klase jis nespėja, nervuojasi jai nesuspėja. Norint visus paskirtus darbus atlikti laiku reikalinga nuolatinė padėjėja, kitu atveju visi namų darbai sustoja“; „Daug darbo paliekama mokiniams atlikti patiems“; „Apkrauti tik namų darbais“; „Namų darbai turėtų būti neužduodami (nuotolinio mokymosi laikotarpiu)“; „Mokymo krūviai didžiulia“; „<...> vaikui galėtų būti mažiau pamokų.“ **Pedagogų / specialistų kompetencijos dirbti nuotoliniu būdu (28).** „Kartais atrodo, kad mokytojams trūksta pasiruošimo, idėjų ir pastangų išnaudojant nuotolinio mokymo galimybes“; „Dirba tik mokytoja, visi kiti specialistai tik „vaidina", kad dirba. Rašau todėl, kad pati esu mokytoja ir matau tą darbą“; „Dalis pedagogų realiai nemoka naudotis informacinėmis priemonėmis“; „Tai reikalauja iš pedagogo pusės daug pastangų“; „Trūksta mokytojų kompetencijos naudojantis technologijomis, kad pamokos vyktų produktyvios ir sklandžios; Mokytojos per mažai daro vaizdo ir aiškinamųjų pamokų, paskambina užduotis susako ir viskas, o kur temos dėstymas, aiškinimasis iškilusių klausimų, nesakau, kad visos taip elgiasi, bet ne maža dalis“; „Trūksta pedagoginės pagalbos, specialiojo pedagogo pagalbos ir padėjėjo pagalbos per nuotolinį ugdymą(si) nėra, nesulaukta.“ **Ugdymo organizavimo trūkimai (26).** „Pradinukams gal mažokai pamokų“; „Per daug vaizdo pamokų, jeigu yra šešios pamokos tai ir būna visos vaizdo, o po to reikia daryti namų darbus, tai gaunasi visą dieną prie kompo ir vaikas labai išvargsta“; „<...> per mažai vyksta pamokų per dieną, o kartais kai kurios pamokos visai neįvyksta“; „Galima būtų daugiau laiko skirti lietuvių k., matematikai ir kt. Daugiau pamokų“; „12 klasėje turi būti žymiai daugiau tiesioginių pamokų“; „Sinchroninių pamokų per mažai“; „Neriboti prisijungimo, kad po 45 min. pamokos dar galėtų diskutuoti, jei ko nesuprato“; „Nėra vieningos sistemos. Mokytojai skirtingai informuoja arba neinformuoja apie online pamoką. <...> Per mažai online pamokų, pamokos nepakankamai konstruktyvios.“ **Ikimokyklinio ugdymo problema** (**10)**. „Dukra yra per maža ir nesupranta tokių pamokų esmės. Darželis jai yra draugų būrys, o ne užduočių atlikimas“; „Darželis yra darželis, ten susikaupiama, auklėtojos moka tinkamai paaiškinti temas. Namuose nuotoliniu būdu blaškomasi, bandoma išsisukti nuo vieno ar kito darbo“; „Darželinukui labai sunku atlikti įvairias užduotis nuotoliniu būdu, vienam. Grupėje, kartu su kitais vaikais,

Kategorija (paminėjimų skaičius)	Subkategorija (paminėjimų skaičius), iliustruojantys teiginiai
	žymiai paprasčiau ir smagiau“; „Aš manau jog darželio ugdyme kas neliečia priešmokyklinės klasės nereikia nuotolinio ugdymo.“ **Grįžimo į mokyklą pageidavimas (9), SUP turintiems mokiniams kylantys sunkumai (7), Pasiekimų vertinimo problema (13), Nuotoliu mokytis sunku (32), Abstraktus nepasitenkinimas (42), Kiti kritikuojami aspektai (13).**

Komentuodami nuotolinio mokymosi ypatumus tėvai itin dažnai nepasitenkinimą reiškė tuo, kad sėkmingam mokymuisi būtina jų pagalba, tėvai nuogąstauja, kad vaikų pasiekimai prastėja, išsakė nepasitenkinimą pamokų kokybe, nuotolinio ugdymo organizavimu, pedagogų ir specialistų pasirengimu dirbti nuotoliniu būdu, pageidauja, kad vaikai bent tam tikru nustatytu periodiškumu galėtų ateiti į mokyklą. Mokytis namuose, tėvų teigimu, vaikams yra sunku, kyla socializacijos problemų, mokymasis prie kompiuterio atsiliepia sveikatai. Tačiau dalis tėvų įžvelgė ir teigiamų aspektų – namuose jų vaikai geriau susikaupia, jiems niekas netrukdo, virtualioje aplinkoje jie laisviau bendrauja ir kt. (žr. 4.1.3.10 lentelę).

4.1.3.10 lentelė. *Tėvų komentarai apie pozityvius nuotolinio mokymosi aspektus*

Kategorija (paminėjimų skaičius)	Subkategorija (paminėjimų skaičius), iliustruojantys teiginiai
Teigiami nuotolinio mokymosi aspektai (119)	**Susikaupti leidžianti saugi aplinka (35).** „Laisvai jaučiasi negu mokykloje“; „Nuotolinio mokymosi metu, vaikas labiau sukoncentruoja dėmesį į užduočių atlikimą, geriau įsiklauso į mokytojos dėstomas pamokas“; „Pastebiu, kad vaikai labiau bendrauja tarpusavy“; „Vaikas puikiai susikaupia, jam lengviau mokytis, ne taip pavargsta, niekas jam netrukdo mokytis“; „Vaikas nesiblaško aplinkoje“; „Vaikas mažiau stresuoja ir gali susikaupti pamokai ar testam“; „Vaikas laisvai gali susikaupti ir atlikti užduotis niekas netrukdo, plius jis taip nepavargsta“; „Vaikai geba savarankiškai rūpintis savo mokymusi“; „Nuotolinis mokymas suartino klasės draugus, išmokė bendradarbiavimo, darbų pasidalijimo, pagalbos vienas kitam suteikimo. Neliko klasėje nė vieno, kuris nepadaro namų darbų!!!“; „Nors ir vaikai gali nusirašinėti, bet išmoksta ne tik atmintinai, bet ir mokosi ieškoti informacijos, nagrinėti užduotis“; „Neliko drausminimo poreikio: mokiniai kalba po vieną, o jeigu jau būna kas nors labai nedrausmingas, juk galima tiesiog išjungti mokinio mikrofoną“; „Mano vaikui niekas netrukdo ir labai gerai mokosi nuotoliniu būdu“; „Moko dirbti savarankiškai.“ **Sklandus proceso organizavimas (43).** Kad nori mokytis, tas mokosi... sąlygos tam sudarytos“; „Dabar jau lengviau, pavasarį buvo sunku. Dabar jau išmoko mokytis ir ne taip daug savarankiškai mokytis užduoda“; „Nuotolinis mokymas gerai organizuotas“; „Neturime jokių problemų. Mūsų vaikas dažnai pats padeda pedagogams, kai jiems iškyla sunkumų“; „Nematau problemų“; „Mūsų gimnazija puikiai susitvarko su nuotoliniu mokymu“; „Motyvuoti mokiniai puikiai gali mokytis nuotoliniu būdu. Pamokos kokybiškos, mokytojai labai stengiasi“; „Mokytis vaikams patinka namuose.<...> Mokytojai geranoriški.“ **Nuotolinis mokymas vaikui patinka** (13), **Nuotoliu mokytis saugiau** (14), **Gerai dirbantys pedagogai** (14)

Tėvų komentarai rodo, kad yra ugdymo įstaigų, kurios gerai organizuoja nuotolinio ugdymo procesą, todėl vaikams mokytis nuotoliniu būdu yra paprasta ir jiems tai patinka. Daliai vaikų apskritai mokymasis namuose reiškia saugią ir neblaškančią aplinką, galimybę ugdytis savarankiškumą. Mokantis nuotoliniu būdu, tėvų nuomone, išvengiama drausmės problemų.

Specialistų pagalba, pedagoginės psichologinės tarnybos veiklos vertinimas, ugdymo turinio pritaikymas

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad kiek mažiau nei trečdaliui (33,0 proc.) respondentų ar jų vaikų teko ugdymo įstaigoje susidurti su specialistais: logopedu, specialiuoju pedagogu, socialiniu pedagogu, psichologu arba mokytojo padėjėju (žr. 4.1.3.12 pav.). Su minėtaisiais specialistais nesusidūrė 67 proc. apklaustųjų.

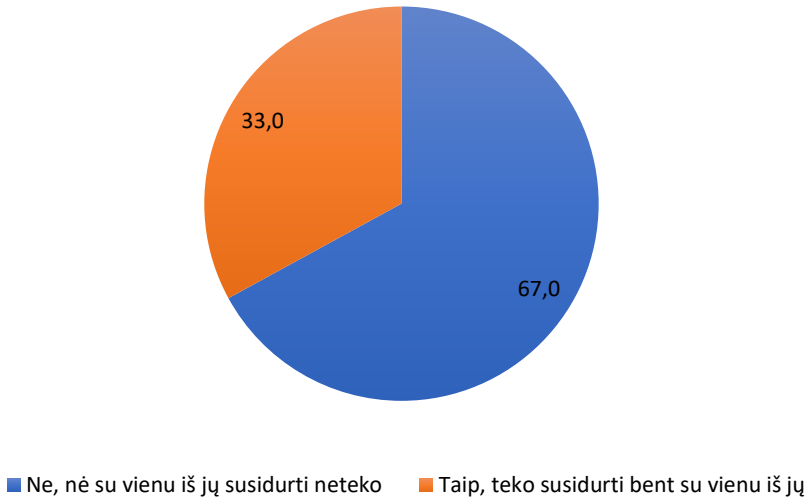

4.1.3.12 pav. *Atsakymų į klausimą „Ar Jums arba Jūsų vaikui ugdymo įstaigoje teko susidurti su specialistais (logopedu, specialiuoju pedagogu, socialiniu pedagogu, psichologu), gal pagalbą teikė mokytojo padėjėjas?“ pasiskirstymas proc., N = 2832*

Tėvų, kurie patys ar jų vaikai ugdymo įstaigoje susidūrė su minėtais specialistais, buvo prašoma įvertinti jų pagalbą. Pagalba buvo vertinama per teiginius, kuriuos respondentai vertino 1–5 balų skale, kai 1 reiškia visišką nepritarimą, o 5 – didelį pritarimą.

Dažniausiai tyrimo dalyviai teigė žinantys, į ką gali kreiptis pagalbos ugdymo įstaigoje, jei vaikui kyla sunkumų (vertinimų vidurkis – 4,37), kad specialistai visada įsiklauso ir išklauso tėvus (vertinimų vidurkis – 4,34). Kiek rečiau tėvai pritarė tam, kad prireikus jie gali tikėtis pagalbos iš bet kurio specialisto (vertinimų vidurkis – 4,12), kad pažįsta specialistus, teikiančius pagalbą jų vaikams (vertinimų vidurkis – 4,07). Dar rečiau respondentai pritarė, kad su jų vaikais dirbantys specialistai dalijasi informacija, kaip vaikui sekasi (vertinimų vidurkis – 3,96). Mažiausiai apklaustieji buvo linkę pritarti, kad ugdymo įstaigoje trūksta specialistų, pedagogai ir tėvai neturi į ką kreiptis (vertinimų vidurkis – 2,56), kad dažnai sunku suprasti, ką sako ir rekomenduoja specialistai (vertinimų vidurkis – 2,26). Plačiau žr. 4.1.3.13 pav.

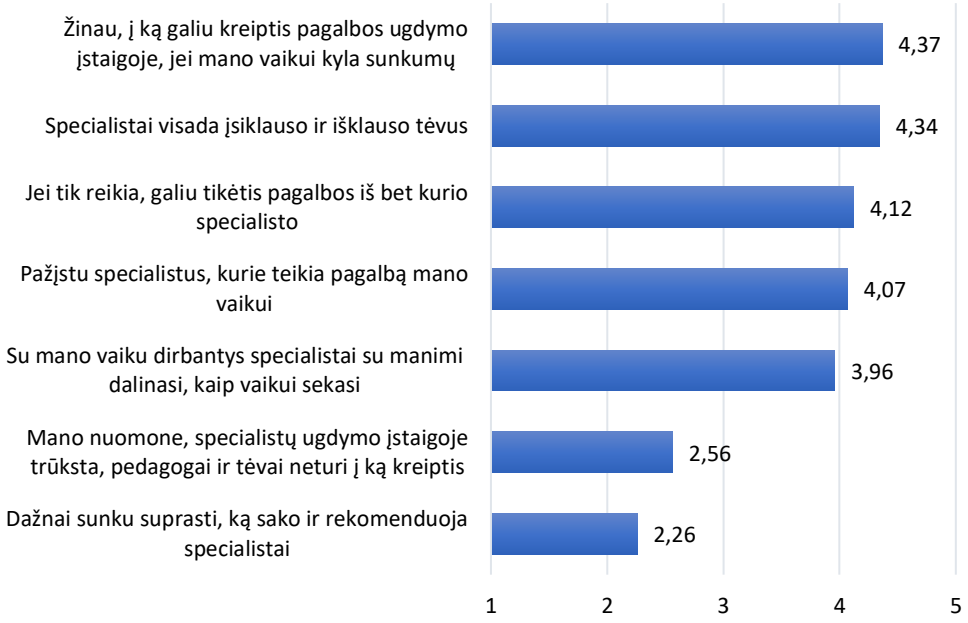

4.1.3.13 pav. *Specialistų pagalbos ugdymo įstaigoje vertinimo vidurkiai, N = 932*

Siekiant patikrinti, ar klausimus, susijusius su specialistų pagalbos ugdymo įstaigoje vertinimu, galima jungti į skales, buvo atlikta principinių komponenčių analizė su Promax pasukimu. Rezultatai parodė, kad duomenys tinka faktorinei analizei: KMO = 0,854, o Barleto sferiškumo testo $p < 0,001$. Faktorių analizės rezultatai leidžia teigti, kad pagalbos kiekvienam vaikui sistemos ugdymo įstaigoje vertinimo bloką sudaro du faktoriai, kurie paaiškina 68,79 proc. duomenų išsibarstymo. Kintamųjų faktorių svoriai kiekviename faktoriuje svyruoja nuo 0,580 iki 0,844.

Pagal faktorius sudarančių teiginių turinį pirmasis faktorius pavadintas **Prieinama specialistų pagalba**, antrasis – **Specialistų prieinamumo stoka**. Prieinamos specialistų pagalbos faktorių sudarė šie teiginiai: „Jei tik reikia, galiu tikėtis pagalbos iš bet kurio specialisto“, „Žinau, į ką galiu kreiptis pagalbos ugdymo įstaigoje, jei mano vaikui kyla sunkumų“, „Su mano vaiku dirbantys specialistai su manimi dalinasi, kaip vaikui sekasi“, „Specialistai visada įsiklauso ir išklauso tėvus“, „Pažįstu specialistus, kurie teikia pagalbą mano vaikui.“ Specialistų prieinamumo stokos faktorių sudaro šie teiginiai: „Dažnai sunku suprasti, ką sako ir rekomenduoja specialistai“ ir „Mano nuomone, specialistų ugdymo įstaigoje trūksta, pedagogai ir tėvai neturi į ką kreiptis.“

Specialistų pagalbos ugdymo įstaigoje vertinimas buvo analizuojamas atsižvelgiant į skirtingą vaikų amžių, apskritį, kurioje gyvena respondentai, vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, turėjimą ir ugdymo įstaigos vietą. Tyrimo dalyviai, kurių vaikai yra ikimokyklinio ar priešmokyklinio amžiaus, dažniau pritarė, kad specialistų pagalba prieinama, nei apklaustieji, auginantys mokyklinio amžiaus vaikus ($p < 0,05$). Ikimokyklinio amžiaus vaikus auginantys tėvai dažniau nurodė, kad specialistų pagalba jiems yra prieinama, nei tėvai, kurių vaikai mokosi 5–8 klasėse ($p < 0,05$). Respondentai, auginantys skirtingo amžiaus vaikus, dažniau pritarė tam, kad egzistuoja specialistų prieinamumo stoka, nei tie, kurių vaikai mokosi pradinėse klasėse ($p < 0,05$). Tyrimo duomenys rodo, kad tėvai, kurių vaikai turi specialiųjų ugdymosi poreikių, dažniau pritarė tam, kad specialistų pagalba yra prieinama, nei tie, kurių vaikai tokių poreikių neturi ($p < 0,05$). Plačiau žr. 4.1.3.11 lentelę.

4.1.3.11 lentelė. *Pagalbos vaikui sistemos ugdymo įstaigoje vertinimas atsižvelgiant į tėvų ir vaikų individualias charakteristikas, N = 2832*

		Specialistų pagalbos ugdymo įstaigoje vertinimas (vidurkis ± st.n.)	
		Prieinama specialistų pagalba	Specialistų prieinamumo stoka
Vaikų amžius	Ikimokyklinio / priešmokyklinio amžiaus	17,95 ± 3,27	4,41 ± 2,63
	Mokyklinio amžiaus	16,82 ± 3,87	4,80 ± 2,58
	Skirtingo amžiaus vaikus turintys	17,14 ± 3,83	5,19 ± 2,81
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,009***	*0,090*
Vaikų amžius	Ikimokyklinio / priešmokyklinio amžiaus	17,95 ± 3,27	4,41 ± 2,63
	Pradinių klasių	17,27 ± 3,84	4,28 ± 2,43
	5–8 klasių	16,21 ± 4,25	4,74 ± 2,53
	9–12 klasių	17,38 ± 2,80	5,29 ± 2,74
	Skirtingo amžiaus vaikus turintys	16,96 ± 3,81	5,16 ± 2,69
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,003***	***0,007***
Apskritis	Alytaus	17,64 ± 3,63	4,48 ± 2,54
	Kauno	16,76 ± 4,23	4,87 ± 2,68
	Klaipėdos	16,98 ± 3,59	4,18 ± 2,36
	Marijampolės	17,20 ± 3,50	4,43 ± 2,24
	Panevėžio	15,95 ± 4,24	5,51 ± 2,74
	Šiaulių	17,59 ± 3,08	5,03 ± 2,72
	Tauragės	17,21 ± 3,33	4,58 ± 2,64
	Telšių	17,46 ± 3,65	4,29 ± 2,31
	Utenos	17,08 ± 3,58	5,20 ± 2,84
	Vilniaus	17,24 ± 3,71	4,43 ± 2,57
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,254*	*0,109*
Specialių ugdymosi poreikių vaikų turėjimas	Taip	17,30 ± 4,12	5,04 ± 2,74
	Ne	16,96 ± 3,69	4,66 ± 2,55
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,027***	*0,181*
Ugdymo įstaigos vieta	Vienas iš didžiųjų Lietuvos miestų (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys)	16,64 ± 3,82	4,49 ± 2,55
	Miestas / rajono centras	17,32 ± 3,65	4,67 ± 2,52
	Mažas miestelis	16,81 ± 3,94	4,96 ± 2,76
	Kaimas	16,84 ± 3,92	4,90 ± 2,78
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,175*	*0,602*

Tėvų buvo prašoma pateikti savo pastabų, komentarų apie specialistų darbą. Atsakymuose išryškėjo pozityvūs ir nepasitenkinimą keliantys pagalbos aspektai (išsamiau žr. 4.1.3.12 lentelę).

4.1.3.12 lentelė. *Tėvų komentarai apie specialistų pagalbą*

Kategorija (paminėjimų skaičius)	Subkategorija (paminėjimų skaičius), iliustruojantys teiginiai
Pozityvūs specialistų pagalbos aspektai (107)	**Tinkamai atliekamas specialistų darbas (72)**. „Tikrai tinkamai atlieka darbą, man patinka“; „<...> tikslingas mokymas kalbos ir rašybos“; „Specialistai <...> padeda ir pataria, kaip jas išspręsti“; „Esu patenkinta specialistais, kurie teikia pagalbą mano vaikui“; „Džiaugiuosi įstaigoje dirbančia socialine darbuotoja ir psichologe“; „Gauname logopedės pagalbą. Esame patenkinti, visada atsako, atsiunčia užduočių, parašo, kokias užduotis atliko, ką daryti namuose. Dabar jungiamės nuotoliniu. Manome tikrai naudinga. Vaikui patinka“; „Jauni, geranoriški, nuoširdūs specialistai“; „Labai džiaugiuosi geros logopedės pagalba mūsų vaikui“; „Labai džiaugiuosi specialistų pagalba.“ **Pagalbos prieinamumas (13).** „Visa teikiama pagalba, kokios tik reikia mano sūnui“; „Specialistai visada vaikams noriai padeda“; „Nepritariu paskutiniam teiginiui. Nors specialistų ir galėtų būti daugiau, tai dar nereiškia, kad nėra į ką kreiptis. Tie, kurie dirba, tai išmano savo darbą, teikia reikalingą pagalbą“; „Mūsų poreikiai patenkinami“; „Puikiai atlieka savo darbą, visuomet sulauki reikiamos pagalbos“; „Buvo suteikta psichologo pagalba akimirksniu. Gaila, kad dabar mokykloje nebeturim“; „Tiek kiek reikia tiek pagalbos suteikia“; „Mūsų gimnazijoje dirba nuostabūs specialistai. Visada suteikia reikalingą pagalbą“;

Kategorija (paminėjimų skaičius)	Subkategorija (paminėjimų skaičius), iliustruojantys teiginiai
	„Kontaktus turiu visų specialistų ir žinau veiklas“; „Iškilus problemai sprendė operatyviai“; „Yra visi kvalifikuoti specialistai“; „Specialistai teikia pagalbą, jei jos reikia.“ **Komunikacija (12).** „Prireikė tik logopedo pagalbos. Kontaktavo su tėvais stengėsi padėti ir nukreipti tinkama linkme kaip vaikui padėti namie. Likome patenkinti specialisto darbu“; „Specialistai gerai informuoja apie vaiko problemas“; „Visada geranoriškai bendrauja ir su vaikais ir su globėjais“; „Aiškus informacijos pateikimas, šiltas bendravimas <...>“; „Bendradarbiaujantys“; „Aš kaip mama pastoviai bendrauju su mokinio pagalbos specialistais, nes mano vaikas turi SUP“; „Visada geranoriškai bendrauja ir su vaikais ir su globėjais.“ **Kiti teigiami atsiliepimai (10).**
Nepasitenkinimas specialistų pagalba (97)	Specialistų trūkumas (49). „Gimnazijoje trūksta tikro psichologo“; „Jaučiasi specialistų trūkumas“; „Jų trūksta, nes beveik spec. pagalbos negaunama“; „Kadangi tenka dirbti ugdymo įstaigoje (ne pedagoginį darbą), galiu konstatuoti, kad mokyklose ypač trūksta pagalbos mokiniui specialistų, t. y. mokytojų padėjėjų, kurie gebėtų padėti mokiniui suprasti dėstomus dalykus, bei tinkamai atlikti paskirtas užduotis“; „Kadangi trūksta logopedų pas mus, tai ne visi vaikai gali pakliūti pas jį, nors jiems taip pat reikalinga“; „Logopedo krūvis labai didelis, trūksta žmogiškųjų išteklių, dėl to fiziškai nespėja informuoti tėvus / globėjus apie asmeninę vaiko ūgtį, pažangą“; „Logopedo specialistų trūksta darželyje. Reikia laukti eilės, kad vaikas pakliūtų“; „Manau, kad specialistų trūksta darželyje. Logopedo trūksta, kad visi vaikai, kuriems reikia tokios pagalbos gautų ją ir kelis kartus per savaitę. Psichologo trūksta darželyje taip pat“; „Mažai specialistų, ne visi vaikai gauna pagalbą.“ Nepakankama komunikacija su tėvais (17). „Jokios informacijos neteikia“; „Kai kuriems trūksta <...> mandagumo“; „Kaip sekėsi pats procesas nieko nepasakojo ir nesitarė su manimi“; „Norėtųsi gauti daugiau informacijos apie daromą pažangą ar galbūt naujas kylančias problemas. Mokslo metų pradžioje susipažinome su logopedo analize ir siūlymu lankyti užsiėmimus dėl logopedinių problemų. Parašėme sutikimą, kad vaikas lankytų logopedo užsiėmimus, iš mokytojos žinome, kad šie užsiėmimai vyksta, tačiau būtų naudinga, jei gautume informacijos iš pačios logopedės, kaip vaikui tuose užsiėmimuose sekasi, ar matoma pažanga, ar problemos mažėja ir t. t.“; „Nu nieko nebendrauja“; „Reikia daugiau bendravimo su tėvais.“ **Nekompetencija, pagalbos imitavimas (17)**. „Kompetencijos stoka“; „Ne visi noriai teikia pagalbą“; „Ne visi specialistai pasiūlė išeitį ar sprendimo būdą, kreipusis pagalbos“; „Specialioji pagalba teikiama formaliai, nenuoširdžiai, nenuosekliai“; „Specialistai dirba tik formaliai, neišsprendžia kilusių sunkumų“; „Trūksta profesionalumo.“ **Nepakankama pagalba mokantis nuotoliniu būdu (6).** „Nuotoliniu būdu sunku suteikti pagalbą vaikui“; „Nuotoliniu būdu specialistų pagalba neefektyvi“; „Nuotoliniu būdu iš specialistų pagalbos nesulaukiau. Pati įstaiga ir nesistengia dėl vaikų“; „Nuotolinio mokymosi metu neteikiama specialistų pagalba. Galėtų vykti online susitikimai“; „Nuotolinio mokymosi metu logopedo pamokos trunka vos 20 min., ką gali vaikas išmokti per tokį trumpą laiką? Pamoka būna tik vieną kartą per savaitę. (Per pirmą karantiną nebuvo online pamokų išvis).“ Netinkami darbo metodai (4). „Specialistai per griežti vaikas bijo griežtumo“; „Neužtenka užduotį savarankiškai. Tokie kaip logopedai, spec por vaikui rėkia ne ant popieriaus lapo užduočių, o gyvai“; „Reikėtų šiuolaikiškesnių, jaunesnių specialistų, o ne tų, kurie dirba pagal seną metodiką.“

Komentuodami specialistų pagalbą tėvai dažniau minėjo pozityvius dalykus: tinkamai atliekamą specialistų darbą, sklandžią komunikaciją, pagarbų ir malonų bendravimą, nusiteikimą padėti ir pagalbos prieinamumą. Tačiau dalis tėvų pastebėjo, kad specialistų trūksta, jie ne visada bendrauja su tėvais ir teikia jiems informaciją, ne visuomet geba ir nori padėti jų vaikui.

Specialiojo pedagogo pagalba

Kiek daugiau nei pusė apklaustųjų (59,6 proc.), kurie susidūrė su specialistų pagalba, teigė, kad jų atžaloms neteko susidurti su specialiuoju pedagogu, o 7,9 proc. negalėjo atsakyti, kadangi to nežinojo. Kiek mažiau nei trečdalio (32,6 proc.) respondentų vaikams specialieji pedagogai teikia ar teikė pagalbą (žr. 4.1.3.14 pav.).

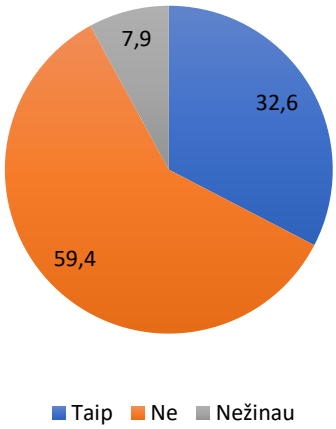

4.1.3.14 pav. *Atsakymų į klausimą „Ar specialusis pedagogas teikia / teikė pagalbą mano vaikui?“ pasiskirstymas proc., N = 932*

Tyrimo dalyvių, kurių vaikams buvo ar yra teikiama specialiojo pedagogo pagalba, buvo prašoma įvertinti jos veiksmingumą dešimties balų skale. Tyrimo rezultatai rodo, kad aptariamo specialisto pagalba yra veiksminga (vertinimų vidurkis – 8,10; standartinis nuokrypis – 2,19).

Teirautasi, kur šis specialistas teikė vaikui pagalbą. Beveik du trečdaliai (65,0 proc.) apklaustųjų nurodė, kad specialusis pedagogas su mokiniais dirbo atskirame kabinete. Kiek daugiau nei penktadalis (21,1 proc.) teigė, kad specialistas pagalbą kartais teikė kabinete, kartais kartu su kitais vaikais, o 7,3 proc. nurodė, kad užsiėmimai vyko bendroje klasėje ar grupėje, kartu su kitais vaikais. 6,6 proc. apklaustųjų teigė nežinantys, kur specialusis pedagogas teikė pagalbą jų vaikui. Plačiau žr. 4.1.3.15 pav.

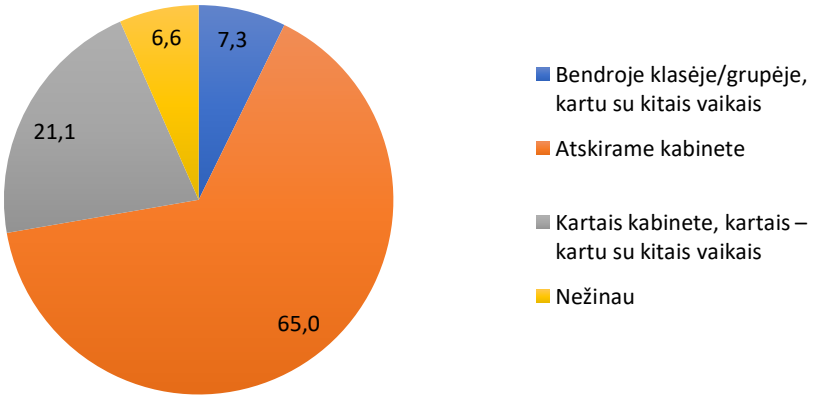

4.1.3.15 pav. *Atsakymų į klausimą „Kur specialusis pedagogas teikia pagalbą vaikui?“ pasiskirstymas proc., N = 304*

Tyrimo dalyvių, susidūrusių su specialiojo pedagogo pagalba, buvo prašoma įvertinti jų darbą 1–5 balų skale, kai 1 reiškia visišką nepritarimą, o 5 – didelį pritarimą. Tyrimo rezultatai rodo, kad respondentai, kurių vaikams teko dirbti su specialiuoju pedagogu, dažnai tvirtino, kad šie specialistai pataria vaikams, kaip mokytis efektyviau, išmokti greičiau (vertinimų vidurkis – 4,20), o jiems, kaip tėvams, specialiojo pedagogo

patarimai taip pat praverčia (vertinimų vidurkis – 4,11) (žr. 4.1.3.16 pav.). Itin dažnai tėvai teigė, kad su minėtu specialistu gali aptarti vaiko ugdymosi sunkumus ir galimus pagalbos būdus (vertinimų vidurkis – 4,02). Kiek rečiau tyrimo dalyviai pritarė, kad be specialiojo pedagogo jų vaikams būtų sudėtingiau pasiekti sėkmės (vertinimų vidurkis – 3,97). Mažiausiai respondentai buvo linkę sutikti, kad geriausia, kai minėtas specialistas teikia pagalbą bendroje klasėje ar grupėje, kartu su kitais vaikais (vertinimų vidurkis – 2,43).

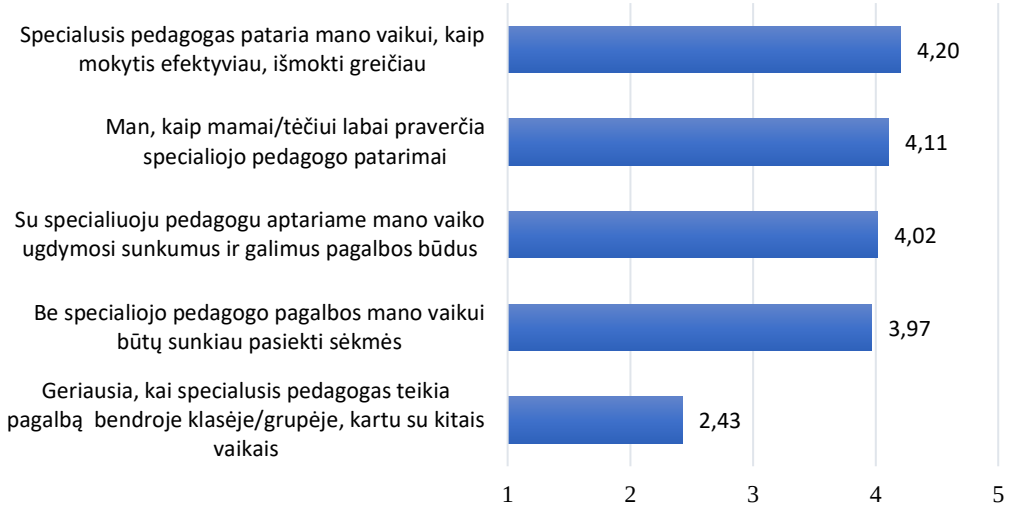

4.1.3.16 pav. *Teiginių apie specialųjį pedagogą vertinimo vidurkiai, N = 304*

Komentaruose tėvai išreiškė savo pastebėjimus apie specialiojo pedagogo darbą. Dauguma respondentų išreiškė pasitenkinimą specialiojo pedagogo darbu (žr. 4.1.3.13 lentelę).

4.1.3.13 lentelė. *Tėvų komentarai apie specialiojo pedagogo pagalbą*

Kategorija (paminėjimų skaičius)	**Subkategorija (paminėjimų skaičius), iliustruojantys teiginiai**
Pasitenkinimas specialiojo pedagogo darbu (40)	„Labai gerai jie dirba“; „Labai geri pedagogai“; „Labai kompetentinga“; „Labai padeda vaikui“; „Mano nuomone, jie gerai atlieka savo darbą“; „Mano vaikui padedanti spec. pedagogė yra labai gera, ja vienintele labai džiaugiuosi“; „Mokyklos specialystai visi puikūs“; „Nesame tikri ar mums jos reikėjo...na bet individualus darbas tik praturtina ugdymą“; „Padeda“; „Pagalbą gauname, kada tik reikia“; „Puiki spec. pedagogė“; „Specialioji pedagogė mūsų darželyje puiki, labai komunikabili, labai protinga ir puiki“; „Specialiojo pedagogo pagalba mano vaikui padėjo išmokti lengviau tam tikrus dalykus ir įsisavinti reikiamą informaciją. Jo dėka, mano vaikas gali lengviau mokytis ir pasiekti didesnių tikslų.“
Nepasitenkinimas komunikavimu ir pagalbos intensyvumu (16)	„Jokio bendradarbiavimo su tėvais“; „Jokio kontakto su tėvais, nėra atgalinio ryšio“; „Kartais būna per daug drastiškai“; „Labai paviršutiniškai žiūri į savo pareigas“; „Niekas neteikia informacijos“; „Norėtus, kad pedagogas labiau padėtų tiems vaikams, kuriems reikia pagalbos suvokti pamoką“; „Nuotoliniu būdu nulinė pagalba, vykstant mokslam mokykloje šiokia tokia“; „Reikia daugiau pagalbos.“

Logopedo pagalba

Tyrimo dalyvių pasiteiravus, ar jų vaikams teko naudotis logopedo paslaugomis, rezultatai rodo, kad daugiau nei šeši dešimtadaliai (63,4 proc.) apklaustųjų teigė, jog šio specialisto paslaugomis teko naudotis. Kiek daugiau nei trečdalis (34,7 proc.) nurodė priešingai, o 1,9 proc. atsakė nežinantys (žr. 4.1.3.17 pav.).

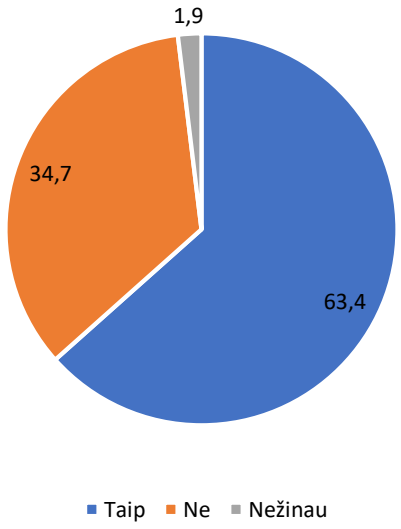

4.1.3.17 pav. *Atsakymų į klausimą „Ar logopedas teikia / teikė pagalbą mano vaikui?“ pasiskirstymas proc., N = 932*

Tyrimo dalyvių, kurių vaikams logopedas teikia ar teikė pagalbą, buvo prašoma dešimties balų skale įvertinti pagalbos veiksmingumą. Vadovaujantis tyrimo duomenimis galima teigti, kad šio specialisto pagalba, tėvų nuomone, yra itin veiksminga (vertinimų vidurkis – 8,35; standartinis nuokrypis – 2,27).

Tėvų buvo prašoma įvertinti ir keletą su logopedo darbu susijusių aspektų 1–5 balų skale, kai 1 reiškia visišką nepritarimą, o 5 – didelį pritarimą. Tėvų, kurių vaikai dirbo su logopedu, vertinimu, užsiėmimai duoda akivaizdžią naudą jų vaikams įveikiant kalbos ir kalbėjimo sunkumus (vertinimų vidurkis – 4,33). Respondentai dažnai pritarė, kad logopedo patarimai jiems yra labai vertingi padedant savo vaikams įveikti kalbos ir kalbėjimo sunkumus (vertinimų vidurkis – 4,25). Kiek rečiau tėvai teigė su logopedais aptariantys vaikui kylančius sunkumus ir galimus pagalbos būdus (vertinimų vidurkis – 3,97). Plačiau žr. 4.1.3.18 pav.

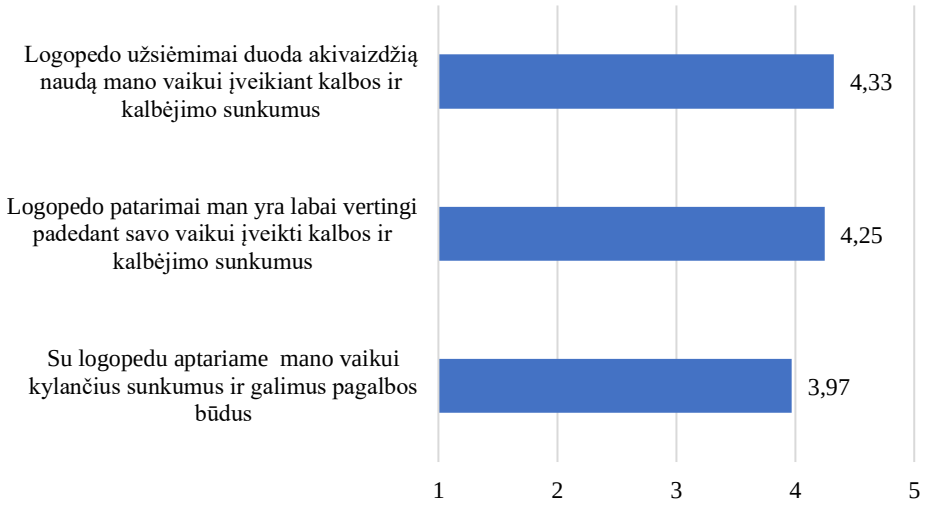

4.1.3.18 pav. *Teiginių apie logopedą vertinimo vidurkiai, N = 591*

Komentuodami logopedo darbą tėvai akcentavo pozityvius aspektus ir pagalbos veiksmingumą, akivaizdžius darbo rezultatus. Nepasitenkinimas dažniausiai susijęs su prieinamumo stoka dėl nepakankamo specialistų / etatų skaičiaus ir ne visuomet tinkama ir intensyvia komunikacija su tėvais (žr. 4.1.3.14 lentelę).

4.1.3.14 lentelė. *Tėvų komentarai apie logopedo pagalbą*

Kategorija (paminėjimų skaičius)	Subkategorija (paminėjimų skaičius), iliustruojantys teiginiai
Pozityvus logopedo pagalbos vertinimas (77)	**Pagalbos veiksmingumas** (**43**). „Be logopedės mano vaikas tikriausiai ir dabar kalbėtų nesuprantamai“; „Buvo ištaisyta sūnaus tartis“; „Buvo teikta puiki ir veiksminga pagalba“; „<...> mokykloje logopedo pagalbą vaikas gauna ir pažanga ryški“; „Esame visiškai patenkinti suteikta logopedo pagalba“; „Labai džiaugiuosi ir esu patenkinta logopede, nes matau, kad vaikui gerai sekasi“; „Labai gerai vaikui, labai padėjo.“ **Teigiami nekonkretūs atsiliepimai (26).** „Ačiū, kad dirba su mano vaiku“; „Labai norėjo ir stengėsi padėti“; „Tikra specialistė“; „Puikus specialistas“; „Puikūs santykiai, profesionalūs specialistai“; „Pasikartosiu. Mūsų logopedė pati šauniausia. Ačiū jai“; „Geras pedagogas“; „Gera logopedė“; „Specialistė puiki.“ **Komunikacija (8).** „Labai puiki logopedė, visada dalinasi apie tai kaip vaikui sekasi, paaiškindavo kaip galime padėti namuose“; „Labai vertinau logopedo renkamus pastebėjimus užsiėmimo metu ir jų aptarimus jiems pasibaigus“; „Teikia rekomendacijas“; „Susidūriau tik su logopede. Maloni moteris mokanti su vaikais. Ja esu patenkinta. Visada siunčia informaciją aptariame kaip vaikui sekasi. Apie kitus specialistus nelabai turiu ką pasakyti, nes nesu susidūrusi“; „Mūsų atveju mes patenkinti logopedės bendravimu su vaiku“; „Kreipiausi į mokyklos logopedą - priėmė vieną kartą. Papasakojo, kaip man dirbti su vaiku namie pačiai.“
Nepasitenkinimas pagalba (68)	**Specialistų skaičiaus / prieinamumo stoka (27).** „<...> reikėtų ir dažnesnių užsiėmimų“; „Pagalba per reta, vienas užsiėmimas per savaitę, manau, reikėtų intensyvesnės“; „Viskas gerai būtų jei būtų daugiau papildomų valandų skirta šiam pedagogui“; „Užsiėmimų per mažai“; „Turėtų būti daugiau užsiėmimų“; „Trūksta logopedo užsiėmimų“; „Su vaiku logopedas turėtų dirbti kokias 2, 3 dienas per savaitę, vietoj 1 dienos per savaitę“; „Per mažai laiko skirta“; „Pamokų labai reikia, dėl logopedo apkrovos, vaikas gavo vos kelias pamokas“; „Nors vaikui reikia logopedo, jo dėmesio trūksta, matyt, nespėja dirbti su visais vaikais.“ **Informacijos / komunikacijos stoka (19).** „Aš kaip mama tai dar nė karto nekalbėjau su logopedu, dėl iškilusių problemų“; „Būtų gerai gauti išsamias ataskaitas apie vaiko pažangą“; „Galėtų dažniau kalbėti kaip sekasi vaikui, o ne tik tada kai paklausia tėvai“; „Logopedės, teikiančios pagalbą nesu mačiusi, su ja kalbėjusi. Jokios informacijos neteikia, užsiėmimai vyksta nereguliariai“; „Trūksta bendravimo su tėvais nors bendravimo nėra“; „Trūksta bendravimo su tėvais kaip vaikui sekasi“; „Su manimi nesitarė ir nieko nepatarė, bet rezultatas buvo pasiektas.“ **Neprofesionalus, formalus darbas (17).** „Iš darželyje esančio logopedo nebuvo jokios naudos. Teko rinktis privačiai dirbantį specialistą, kuris mums labai padėjo ir mūsų kalba dabar puiki“; „Reiktų šiek tiek stipresnės pedagogės tuo klausimu. Bet lankome, dirbame ir stengiamės ir namuose papildomai, kiek išeina visiems“; „Ta močiutė, kuri vadinasi logopedu, labai toli nuo tikro specialisto“; „Logopedas tik kartą patikrino vaiką, paskui neėmė į užsiėmimus, nors problemų yra. Paskui dėl karantino nelankėm darželio“; „Ji teigia, kad viskas gerai, bet vaikas vis eina. O kas blogai, normaliai nepasako“; „Mano vaikas 3 mėnesius lanko grupinius logopedų užsiėmimus, tačiau jokių pokyčių kalboje nepastebėjau. Net nežinau, dėl kokių problemų vaikui buvo paskirtas logopedas. Nurašys tai pandemijai, nes gyvai logopedų nemačiau, tik pasirašiau sutikimą, perduotą per auklėtoją.“ **Nuotolinio mokymosi problemos (5).**

Socialinis pedagogas

Kiek daugiau nei ketvirtadalis (26, 5 proc.) tėvų nurodė, kad jų vaikams yra tekę dirbti su socialiniu pedagogu. 62,6 proc. tyrimo dalyvių nurodė, kad jų vaikams neteko susidurti su šiuo specialistu, o kiek daugiau nei dešimtadalis (10,9 proc.) teigė nežinantys, ar jų vaikams teikta socialinio pedagogo pagalba (žr. 4.1.3.19 pav.).

Tėvų, kuriems teko naudotis socialinio pedagogo pagalba, buvo prašoma įvertinti pagalbos veiksmingumą dešimties balų skale. Kadangi vertinimų vidurkis aukštas (vertinimų vidurkis – 8,14, standartinis nuokrypis – 2,30), galima daryti prielaidą, kad socialinio pedagogo pagalbą tėvai linkę vertinti kaip veiksmingą.

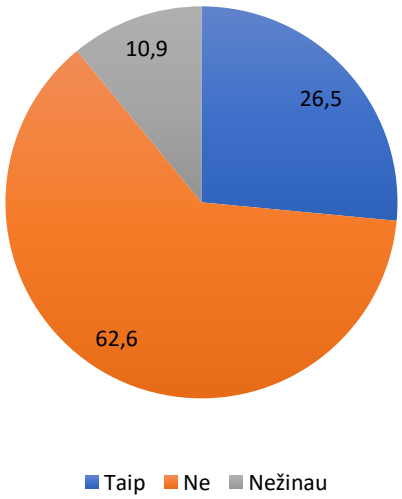

4.1.3.19 pav. *Atsakymų į klausimą „Ar socialinis pedagogas teikia / teikė pagalbą Jūsų vaikui?“ pasiskirstymas proc., N = 932*

Šių specialistų darbą tėvai vertino detaliau. Jiems buvo pateikti teiginiai, kuriuos buvo prašoma įvertinti 1–5 balų skale, kai 1 reiškia visišką nepritarimą, o 5 – didelį pritarimą. Tyrimo duomenimis, tėvai, kurių vaikams pagalbą teikė socialiniai pedagogai, dažnai tvirtino, kad jiems yra tekę su jais aptarti vaikui kylančius sunkumus ir galimus pagalbos būdus (vertinimų vidurkis – 4,29), kad šie specialistai padeda vaikams spręsti kylančias socialines, elgesio problemas (vertinimų vidurkis – 4,26). Itin dažnai buvo pritariama, kad socialinio pedagogo patarimai jiems vertingi įveikiant vaikų socialines ir elgesio problemas (vertinimų vidurkis – 4,17), kad socialinis pedagogas padeda vaikams jaustis ugdymo įstaigoje saugiai ir gerai (vertinimų vidurkis – 4,14). Plačiau žr. 4.1.3.20 pav.

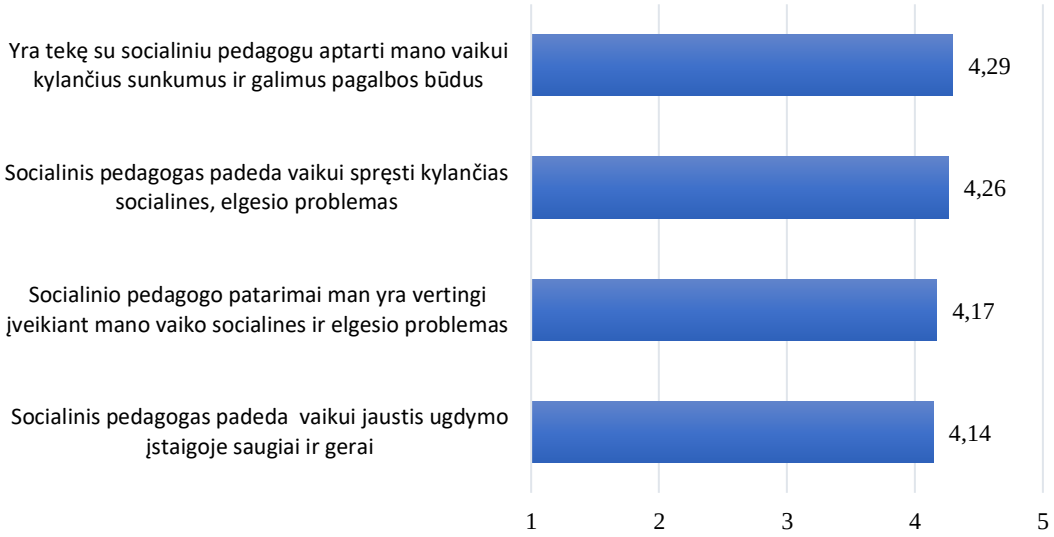

4.1.3.20 pav. *Teiginių apie socialinį pedagogą vertinimo vidurkiai, N = 247*

Dalis tėvų, įvertinę socialinio pedagogo teikiamą pagalbą, pateikė vertinimus iliustruojančių ir pagrindžiančių komentarų, kurių dauguma akcentavo teigiamus aspektus: pagalbos veiksmingumą, specialistų kompetenciją ir kt. (žr. 4.1.3.15 lentelę).

4.1.3.15 lentelė. *Tėvų komentarai apie socialinio pedagogo pagalbą*

Kategorija (paminėjimų skaičius)	Subkategorija (paminėjimų skaičius), iliustruojantys teiginiai
Teigiami aspektai (47)	**Pagalbos veiksmingumas (21).** „Vertinu kaip rodomos pastangos padėti“; „Turėjome vieną nutikimą mokykloje, kai man teko kreiptis į spec. pedagogą. Kai vyresnė mokinė „kabinėjosi“ prie dukros. Buvo pranešta spec. pedagogui ir į situaciją buvo labai greitai sureaguota ir problema išspręsta“; „Tai tikrai padeda vaikų ir tėvų susikalbėjimui ir problemų sprendimui“; „Socialinis pedagogas tinkamai atlieka savo pareigas“; „Socialinio pedagogo pagalba labai reikalinga“; „Socialinio pedagogo pagalba yra labai veiksminga mano vaikui.“ **Kiti teigiami komentarai (14). Pagalbos prieinamumas (4). Kompetencija (8).** „Puiki socialinė pedagogė, neskuba kažko kaltinti, neišklausius visų“; „Mūsų pedagogė šauni“; „Mielas žmogus, neatstumia, padeda“; „Labai atidus, jautrus ir sveikas požiūris į vaiko gerovę, gyvenimą mokykloje. Jaučiama pagarba šeimai, atvejui. Žmogus, su kuriuo smagu kalbėti apie gyvenimą prie kavos puodelio. Jaukūs pokalbiai, subtiliai, dalykiškai, įtaigiai bendraujama. Sūnus labai pasitiki ir gerbia“; „Jauni, geranoriški, nuoširdūs specialistai“; „Gimnazijos socialinis pedagogas išmano savo darbą, padeda prireikus išspręsti socialines ir elgesio problemas. Geba ramiai ir aiškiai komunikuoti tiek su vaiku, tiek su tėvais“; „Džiugu, kad mūsų mokykloje jis puikus, kompetentingas“; „Dėmesinga ir rūpestinga specialistė.“
Nepasitenkinimą keliantys aspektai (16)	**Specialistų skaičius / prieinamumas (3).** „Vienkartinis susidūrimas, būtų gerai tęstinumas, grįžtamasis ryšis kaip vaikui sekasi toliau. Toks jausmas, kad susitiksime tik atsitikus problemai“; „Trūksta darbo su vaiku“; „Per mažai valandų.“ **Informavimas / komunikacija (3)**. „Soc. pedagogas galėtų informuoti tėvus apie tai, kokia problema buvo sprendžiama su jo vaiku, nes dabar jis yra tik tarpininkas ir informacija sužinoma iš klasės mokytojos“; „Pagelbėjo dukrai konfliktinėje situacijoje, tačiau mūsų kaip tėvų visiškai neinformavo, sužinojome iš dukros pačios kas nutiko. Pamąsčiau, o ką daryti tėvams, kurie turi uždarus vaikus?“ **Problemos, kylančios dėl pandemijos (2). Darbo metodai ir kompetencija (6). Kiti neigiami komentarai (2).**

Psichologo pagalba

Tyrimo dalyvių buvo teiraujamasi, ar jų vaikams pagalbą teikia psichologas. Didesnė dalis, kuri sudarė 64,8 proc. apklaustųjų, atsakė neigiamai (žr. 4.1.3.21 pav.). Kiek mažiau nei dešimtadalis (8,3 proc.) nurodė nežinantys. Kiek daugiau nei ketvirtadalis (26,9 proc.) apklaustųjų nurodė, kad jų atžaloms teko naudotis psichologo pagalba. Šių tyrimo dalyvių buvo prašoma įvertinti psichologo pagalbos veiksmingumą dešimties balų skale. Remiantis tyrimo duomenimis galima teigti, kad aptariamo specialisto pagalba, respondentų nuomone, buvo gana veiksminga (vertinimų vidurkis – 7,98, standartinis nuokrypis – 2,70).

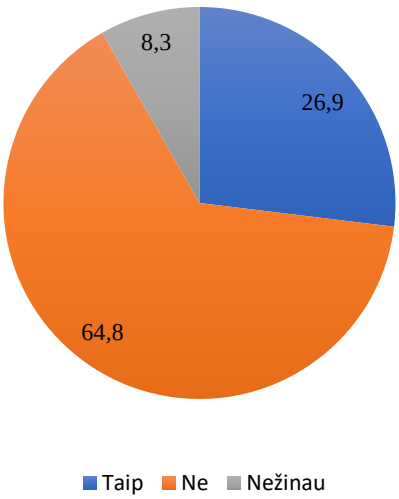

4.1.3.21 pav. *Atsakymų į klausimą „Ar psichologas teikia / teikė pagalbą Jūsų vaikui?“ pasiskirstymas proc., N = 932*

Psichologų darbą tėvai aptarė detaliau vertindami jiems pateikiamus teiginius 1–5 balų skale, kai 1 reiškia visišką nepritarimą, o 5 – didelį pritarimą. Tėvai, kurių vaikams psichologai teikė paslaugas, labiausiai pritarė teiginiui, kad kai tik reikia pagalbos, jie gali kreiptis į ugdymo įstaigos psichologą (vertinimų vidurkis – 4,15). Kiek rečiau pritarė, kad psichologo pagalba padeda vaikui įveikti emocinius sunkumus (vertinimų vidurkis – 4,05). Dar rečiau respondentai pritarė, kad psichologo patarimai, konsultacijos yra naudingi, padeda geriau suprasti savo vaikus (vertinimų vidurkis – 4,00). Plačiau žr. 4.1.3.22 pav.

4.1.3.22 pav. *Teiginių apie psichologą vertinimo vidurkiai, N = 251*

Dalis tėvų pateikė komentarus apie psichologo pagalbą. Dažniausiai buvo kalbama apie tai, kad pagalba yra veiksminga, akcentuojamos psichologo kompetencijos ir nusiteikimas padėti vaikui. Nusiskundimai dažniausiai susiję su pagalbos prieinamumu (žr. 4.1.3.16 lentelę).

4.1.3.16 lentelė. *Tėvų komentarai apie psichologo pagalbą*

Kategorija (paminėjimų skaičius)	Subkategorija (paminėjimų skaičius), iliustruojantys teiginiai
Teigiami aspektai (37)	**Pagalbos veiksmingumas (21).** „Psichologas padėjo mano vaikui geriau pažinti save ir nebijoti sunkumų“; „Psichologas dirba gerai“; „Pagalba puiki“ [2 k.]; „Pagalba buvo laiku ir suprantamai suteikta“; „Padėjo pradėti lankyti darželį, „Paleisti mamytės sijoną“, „Puikus pedagogas“; „Mano vaikui labai padeda, psichologo pagalba, noriu, kad ir toliau būtų teikiama“; „Mano vaikui daug padėjo jų pagalba“; „Labai padėjo ir padeda“; „Konkrečiu atveju, kai kreipėmės dėl patyčių tarp mokinių, padėjo.“ **Kompetencija (10).** „Suprantanti, padedanti“; „Stengiasi padėti vaikui, ji jam patinka“; „Nuostabi psichologė dirba, ačiū“; „Labai gera nusiskundimų neturiu“; „Kuo geriausi atsiliepimai, labai džiaugiamės“; „Kartu atlieka ir logopedo pareigas. Labai supratingas specialistas“; „Jauni, geranoriški, nuoširdūs specialistai.“ **Komunikacija (2). Kiti teigiami komentarai (4).**
Nepasitenkinimą keliantys aspektai (16)	**Specialistų skaičius / prieinamumas (14).** „Ar psichologo konsultacija 1 kartą per dvi savaites – tai pagalba? Tikrai Ne“; „Įstaigai turėtų būti leidžiamas ne vienas psichologas, vienas turėtų dirbti tik dėl vaikui skatinimo mokslui“; „Psichologo pagalbos sulaukti neįmanoma. Susidūrėme tik su atvažiuojančia psichologe“; „Psichologas yra mokykloje vienas ir nespėja visiems vaikams teikti paslaugų“; „Prasidėjus nuotoliniam mokymui mokyklos psichologas nuotolinių konsultacijų nesuteikė“; „Mūsų mokyklos psichologas turi mažai laiko ir nespėja visų vaikų paimti. O nuotoliniu mokymosi metu ar atostogų metu niekas neteikia pagalbos“; „Mokykla neturi savo psichologo.“ **Nepasitikėjimas kompetencija (11).** „Progimnazijoje lankėsi pas mokyklos psichologą, bet nepadėjo išspręsti problemų“; „Palieka keistas užsigalvojęs“; „Ne visada pritariu jų nuomonei“; „Nerado bendros kalbos“; „Nepadeda“; „Kvalifikacijos stoka“; „Kreiptis galiu, bet būtų gerai gauti realią pagalbą, o ne tik atmestinį pažadą“; „Jokios naudos iš „psichologinių“ konsultacijų, galų gale vaikas atsisakė eiti į

Kategorija (paminėjimų skaičius)	Subkategorija (paminėjimų skaičius), iliustruojantys teiginiai
	užsiėmimus"; „Psichologai naudoja senas praktikas, trūksta seminarų, tobulinimosi"; „Galėtų geriau dirbti"; „Dar labai jauna psichologė, matosi, kad stengiasi padėti, bet realiai nelabai randa priėjimą prie vaiko. Berniukas vengia eiti pas ją." **Kiti kritikuojami aspektai (6).**

Mokytojo padėjėjo pagalba

Tyrimo metu norėta sužinoti, ar respondentų vaikams mokytojų padėjėjai teikė pagalbą. Didesnė dalis respondentų, sudaranti 68,3 proc., nurodė, kad su šių darbuotojų pagalba jiems nėra tekę susidurti. Kiek daugiau nei dešimtadalis (13,4 proc.) nurodė, kad nežino, ar jų vaikams buvo teikiama mokytojų padėjėjų pagalba. Kiek mažiau nei penktadalis (18,2 proc.) apklaustųjų patvirtino, jog jų vaikams teikė pagalbą mokytojų padėjėjai (žr. 4.1.3.23 pav.). Šių tyrimo dalyvių buvo prašoma dešimties balų skale įvertinti mokytojų padėjėjų teikiamos pagalbos veiksmingumą. Vadovaujantis tyrimo duomenimis galima teigti, kad jų pagalbą tėvai linkę vertinti kaip veiksmingą (vertinimų vidurkis – 8,67; standartinis nuokrypis – 1,83).

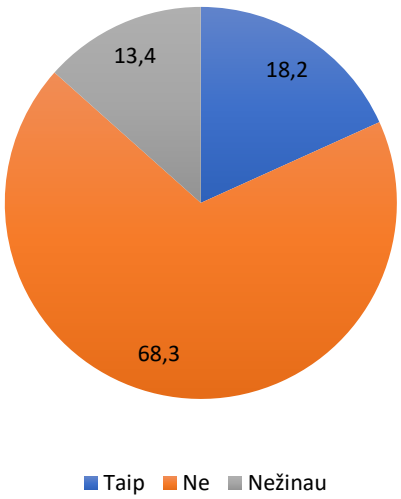

4.1.3.23 pav. *Atsakymų į klausimą „Ar mokytojo padėjėjas teikia / teikė pagalbą Jūsų vaikui?" pasiskirstymas proc., N = 932*

Tyrimo dalyvių, kurių vaikams teikė pagalbą mokytojų padėjėjai, buvo prašoma įvertinti jų darbą detaliau. Buvo pateikiami teiginiai, kuriuos prašyta įvertinti 1–5 balų skale, kai 1 reiškia visišką nepritarimą, 5 – didelį pritarimą. Tėvai labiausiai buvo linkę pritarti, kad mokytojų padėjėjai efektyviai padeda jų vaikams įsitraukti į būrelių, kitas veiklas (vertinimų vidurkis – 4,35), kiek rečiau pritarė, kad padėjėjų pagalba vaikams padedant bendrauti, apsitarnauti, pavalgyti, pasirūpinti asmens higiena yra ypač svarbi (vertinimų vidurkis – 4,30). Mažiausiai tėvai buvo linkę pritarti, kad mokytojų padėjėjams trūksta gebėjimų padėti vaikams (vertinimų vidurkis – 2,32). Plačiau žr. 4.1.3.24 pav.

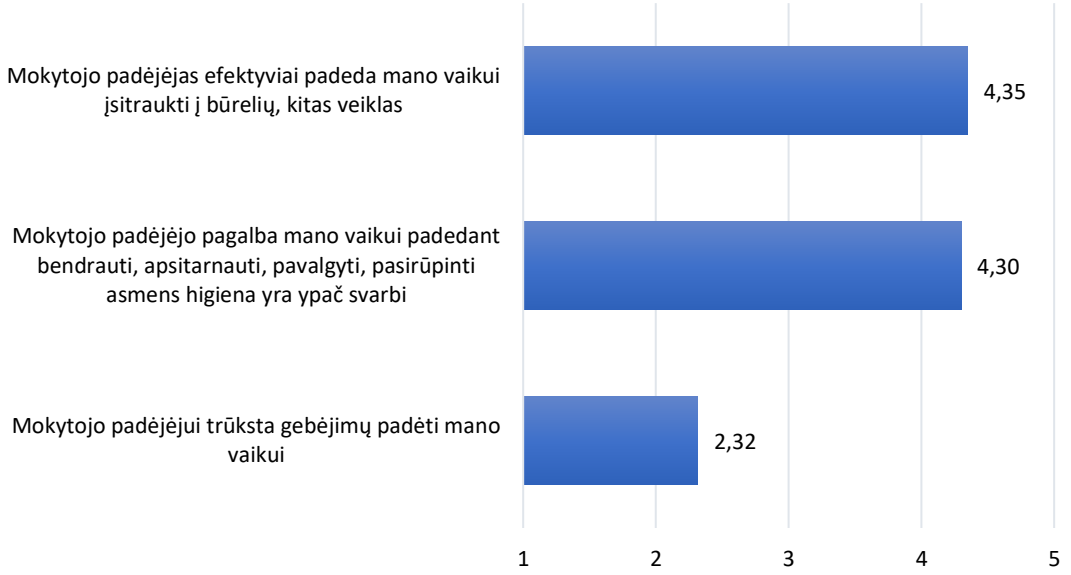

4.1.3.24 pav. *Teiginių apie mokytojo padėjėjus vertinimo vidurkiai, N = 170*

Pagrįsdami mokytojo padėjėjo pagalbos vertinimą, dalis tėvų ją pakomentavo. Dauguma (30) reiškė pasitenkinimą, kad tokia pagalba apskritai teikiama ir džiaugėsi ja („Mokytojo padėjėja pas mus rūpestinga ir maloni, ko daugiau vaikui reikia“; „Labai gera padėjėja“; „Dirba labai gerai“; „Džiugu matyti, kad ugdymo įstaigoje mokytojo padėjėjas gauna mokymus kaip dirbti su spec. poreikių vaikais. Pati padėjėja yra geranoriška ir šilta moteris, esu ja patenkinta“). Užfiksuoti 7 nepasitenkinimą reiškiantys komentarai („Mažai laiko yra užsiimti su mano vaiku“; „Blogai“; „Mokytojo padėjėjas kartą parašė žinutę nuo 2020 kovo. Klasėje kažkiek padėjo, kiek nežinau, nedalyvavau. Mokantis namuose jokio kontakto“; „Padėjėjų yra per mažai, ypač kai prie vaiko reikia būti nuolatos. Tokios galimybės deja nėra“).

Pedagoginės psichologinės tarnybos pagalbos vertinimas

Tyrimo metu buvo norima išsiaiškinti, ar respondentams teko konsultuotis PPT dėl vaikui kylančių sunkumų. Tyrimo duomenimis, tik 6,6 proc. tyrimo dalyvių nurodė, kad jiems yra tekę tą daryti (žr. 4.1.3.25 pav.).

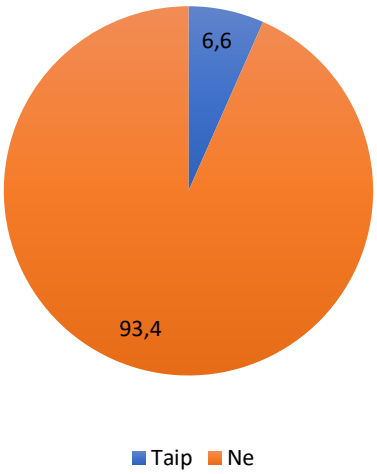

4.1.3.25 pav. *Atsakymų į klausimą „Ar dėl vaikui kylančių sunkumų teko konsultuotis pedagoginėje psichologinėje tarnyboje?“ pasiskirstymas proc., N = 2832*

Pasiteiravus, kiek laiko teko laukti vaiko ugdymosi poreikių vertinimo PPT, kiek daugiau nei pusė (53,8 proc.) apklaustųjų teigė laukę iki 1 mėnesio. Beveik penktadalis (19,9 proc.) teigė laukę 1–2 mėnesius, o 9,7 proc. – 3–4 mėnesius ir ilgiau. Kiek daugiau nei dešimtadalis (13,4 proc.) tvirtino nežinantys, kiek jiems PPT teko laukti vaiko ugdymosi poreikių vertinimo. 3,2 proc. nurodė kitą atsakymo variantą (žr. 4.1.3.26 pav.).

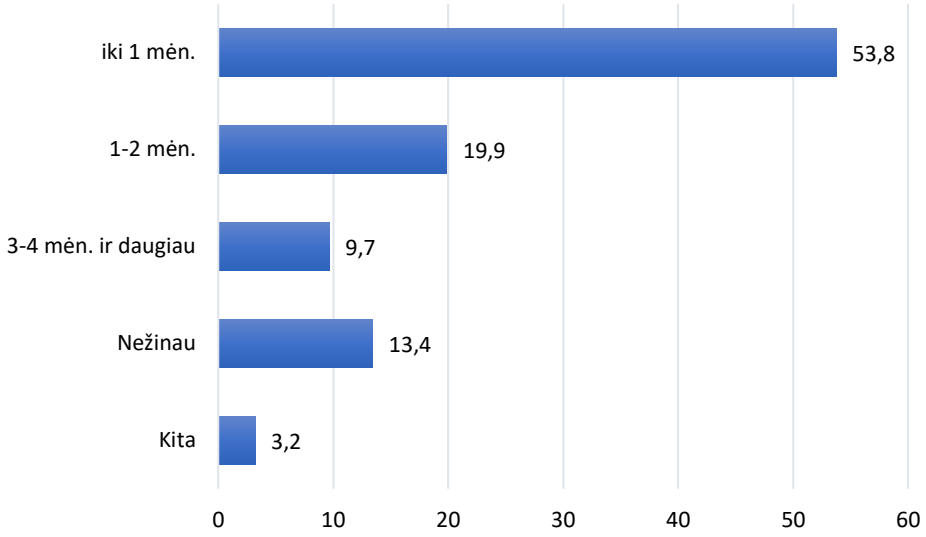

4.1.3.26 pav. *Atsakymų į klausimą „Dėl vaiko ugdymosi poreikių vertinimo Pedagoginėje psichologinėje tarnyboje teko laukti?“ pasiskirstymas proc., N = 186*

Didžioji dauguma (97,8 proc.) tyrimo dalyvių, kurie kreipėsi į PPT dėl psichologo konsultacijų, nurodė, kad konsultacijų jiems teko laukti maždaug savaitę; 1,6 proc. respondentų negalėjo nurodyti, kiek jiems teko laukti; 0,5 proc. tvirtino nesikreipę dėl šių PPT paslaugų (žr. 4.1.3.27 pav.). Besikreipusiųjų į PPT dėl psichologo konsultacijų buvo prašoma dešimties balų skale įvertinti PPT psichologų konsultacijų kokybę. Remiantis tyrimo duomenimis galima daryti prielaidą, jog konsultacijos besikreipusiųjų yra vertinamos palankiai (vertinimų vidurkis – 7,91, standartinis nuokrypis – 2,46).

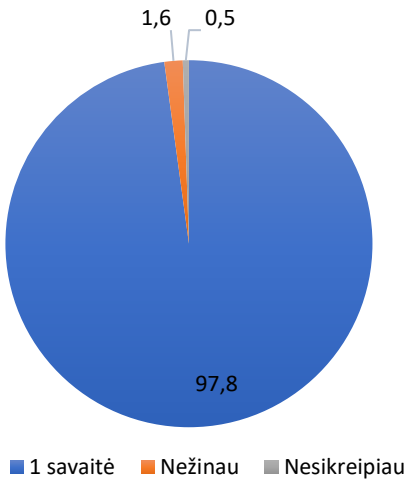

4.1.3.27 pav. *Atsakymų į klausimą „Ar dėl psichologo konsultacijų vaikui PPT teko laukti?“ pasiskirstymas proc., N = 186*

Tėvų, kurių vaikams buvo atliktas ugdymosi poreikių vertinimas, teirautasi, ar vyko vertinimo rezultatų aptarimas bendrame pedagogų, PPT specialistų ir tėvų susitikime. Didžioji dauguma, kuri sudarė 97,3 proc. visų apklaustųjų, atsakė teigiamai. 2,7 proc. respondentų atsakymo nepateikė (žr. 4.1.3.28 pav.).

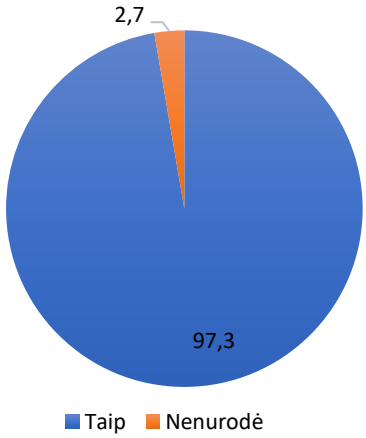

4.1.3.28 pav. *Atsakymų į klausimą „Ar Jūsų vaiko ugdymosi poreikių vertinimo rezultatai buvo aptarti bendrame pedagogų, PPT specialistų ir tėvų susitikime?“ pasiskirstymas proc., N = 185*

Pasiteiravus, ar vertinimo rezultatų aptarime dalyvavo ir vaikai, didžioji dalis (97,8 proc.) apklaustųjų atsakė teigiamai. 2,2 proc. respondentų nenurodė, ar jų vaikai dalyvavo rezultatų aptarime (žr. 4.1.3.29 pav.).

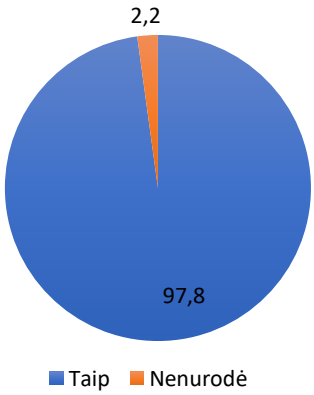

4.1.3.29 pav. *Atsakymų į klausimą „Ar rezultatų aptarime PPT dalyvavo Jūsų vaikas?“ pasiskirstymas proc., N = 185*

Tyrimo dalyvių, kuriems teko susidurti su PPT specialistais, buvo prašoma įvertinti jų darbą. Savo vertinimus atsakydami į nurodomus teiginius jie pateikė 1–5 balų skale, kur 1 reiškė visišką nepritarimą, 5 – didelį pritarimą. Dažniausiai respondentai buvo linkę pritarti, kad aptariamoje tarnyboje jiems ir jų vaikams buvo sukurta draugiška aplinka (vertinimų vidurkis – 4,45), kad specialistai jiems suprantamai paaiškino vaikui kylančias problemas, jų priežastis ir pagalbos būdus (vertinimų vidurkis – 4,21). Kiek rečiau tėvai teigė, kad liko patenkinti PPT specialistų konsultacija ir gautomis rekomendacijomis (vertinimų vidurkis – 3,95), kad jos padėjo spręsti vaikų ugdymosi, elgesio, asmenybės problemas (vertinimų vidurkis – 3,81). Plačiau žr. 4.1.3.30 pav.

4.1.3.30 pav. *Teiginių apie PPT vertinimo vidurkiai, N = 185*

Tyrime dalyvavusių tėvų buvo teiraujamasi, kokie jų įspūdžiai apie PPT ir kokius pasiūlymus jie galėtų pateikti po apsilankymo joje. Plačiau žr. 4.1.3.17 lentelę.

4.1.3.17 lentelė. *Tėvų komentarai apie pedagoginės psichologinės tarnybos darbą*

Kategorija (paminėjimų skaičius)	Subkategorija (paminėjimų skaičius), iliustruojantys teiginiai
Pozityvūs atsiliepimai (69)	**Specialistai ir jų darbo vertinimas (33).** „Jautri specialistė“; „Maloni psichologė“; „Jautrios ir malonios darbuotojos“; „Pagarba vaikui ir tėvams. Noras pagelbėti šeimoms. Skatinimas nenuleisti rankų bet kokioje situacijoje“; „Geri“ [7 k.]; „Viskas gerai, neturiu jokių priekaištų“; „Labai teigiami, geri specialistai dirba“; „Puikūs, nuostabūs“; „Puikūs“; „Nuostabi komanda dirba ačiū jiems“; „Normalūs“; „Lankome logopedą. Specialusis pedagogas padeda su lietuvių ir matematikos pamokom. Pedagoginėje tarnyboje lankomės, dėl gebėjimo patikrinimo, kas 2 metus ir dėl perkėlimo į kitą klasę. Viskuom esame patenkinti“; „Labai malonūs ir draugiški specialistai. Pateikė adekvačias išvadas“; „Geros specialistės“; „Esu patenkinta jų darbu su vaikučiais“; „Darbuotojos stengėsi“; „Aukštos kvalifikacijos ir empatiški darbuotojai.“ **Informavimas, komunikavimas (16).** „Maloniai bendrauja. Paaiškina išsamiai“; „Išsamiai ir aiškiai pateikiama informacija“; „Su manimi aptariama vaiko pažanga, mokymasis, kur galėtų vaikas dar kilti“; „Malonūs specialistai. Maloniai bendrauja su vaikais. Informuoja, kokie sunkumai pas vaiką“; „Malonūs ir šilti specialistai“; „Bendradarbiaujantis santykis. Informatyvus rezultatų aptarimas“; „Psichologės ir logopedės darbas, bendravimas su vaiku buvo nuostabus. Jis vyko būtent su vaiku, buvo ieškomas ir atrastas ryšys. Su Spec. Pedagoge to nebuvo, bendravimas vyko su tėveliais, o ne su vaiku“; „Malonus bendravimas“; „Informatyviai pateikiamos PPT išvados, rekomendacijos“; „Viskas buvo paaiškintas, priežastys, kaip padėti išspręstas“; „Malonus bendravimas.“ **Pagalba ir jos veiksmingumas (14).** „Vaikas buvo nukreiptas į gydymo įstaigą, kurioje buvo išaiškinta problema, su kuria vaikas susidurdavo ir pritaikytas efektyvus gydymas“; „Padėjo daugiau suprasti savo paauglį. Nuramino mus dėl nepagrįstų baimių. Padėjo paaugliui padėti pamatus ieškant savęs tolimesniam gyvenimo kely (renkantis profesijas)“; „Labai gerai buvo suteikta pagalba“; „Kalbėjimas, bendravimas su mama ir vaikiu. Daugiausia kalbėtis ir išgirsti padeda savo vaiką ir suprasti ko nori iš manęs vaikas ir aš iš jo labiau suprantu ką vaikas nori iš manęs“; „Jeigu vaikas turi mokymosi sunkumų, padeda jas išspręsti. Vaiko elgesio problemos lengviau spręsti. Bendradarbiavimas su specialistais“; „Teigiami. Gerai, kad psichologė ieškojo kontakto su mokykla, mokytoja ir taip pat konsultavo mokykloje.“ **Kiti teigiami aspektai (6).** „Puikūs įspūdžiai“; „Šauni aplinka“; „Sukurta jauki aplinka“; „Po apsilankymo, tik teigiami įspūdžiai“; „Įdomi aplinka. Žaidimai“; „Jaukumas. Rami aplinka. Supratingumas.“
Nepasitenkinimas (38)	**Abejotina specialistų kompetencija (11).** „Vaikui per sunku, per vieną kartą susitikti su visais specialistais, todėl ne visada vertinimai būna teisingi“; „Susidarė įspūdis, kad ne visada PPT specialistas vaiko įgūdžius įvertina teisingai ir juos įvertina žemesniu balu“; „Aiškiau ir giliau įsigilinti į vaiką, o ne šabloniškai, ne paskubomis, nes kartais atsakymai glūdi tarp eilučių, o ne eilutėse“; „Negeba nustatyti, tikrųjų mokymosi sunkumų“; „Šią įstaigą išvis uždaryčiau pinigų plovykla“; „Nebeičiau“; „Regionų

Kategorija (paminėjimų skaičius)	Subkategorija (paminėjimų skaičius), iliustruojantys teiginiai
	problema tai, kad pažintys trukdo objektyvumui"; „Nustatyti tikrą ir tinkamą diagnozę. Nuo vaiko diagnozės priklauso darželio apmokėjimas?" **Paviršutiniškas, formalus darbas (10).** „Vaikai tiriami konvejerio principu. Labai mažai pagarbos „kitokiam" vaikui. Tėvai skatinami eiti lengviausiu keliu, o ne padėti vaikui stengtis pritapti prie kitų vaikų"; Nenori / bijo prasidėti su sunkiu vaiku"; „Galėtų ilgesnis laikas būti skiriamas. Psichologė nelabai gilinosi priežasčių"; „Laiko stoka. Paviršutinišukumas"; „Buvo pokalbis apie vaiką. Buvo pokalbis apie gyvenimo sąlygas. Buvo pokalbis apie vaiko mokymosi sunkumus. Galutinis įvertinimas, šabloniškas, įteiktas pasirašytinai, ta prasme namuose turėsite laiko persiskaityti"; „Tik atliktas formalumas." **Abejotinos rekomendacijos (2).** „Pateikė pasiūlymus, jog reiktų mokytojo padėjėjo vienam mokymosi dalykui, kai norėtųsi pagalbos mažiausiai 3-juose"; „Pasiūlymo negavę." **Informavimo, komunikavimo stoka (4).** „Daugiau informacijos suteikti"; „Daugiau bendravimo su tėvais trūksta informacijos, buvo tik klausimai apie vaiką, bet paaiškinimo kas yra su vaiku negavau, tik išrašė mokyklai rekomendacijas"; „Galbūt norėtųsi daugiau konfidencialumo, nešališkumo"; „Pagarbesnis elgesys iš jų pusės. Suprasti tėvus ir kitą kart jų išklausyti gal daugiau. Pasiūloma pagalba, o ne pasakyti klauskite mokykloje." **Didelės eilės (5).** „Tenka ilgai laukti konsultacijos. Baigiau tėvų mokyklą PPT, labai džiaugiuosi kursais, bet laukiau 2 metus. Trūksta logopedų, psichologų"; „Pasakė, kad reikalinga logopedo ir psichologo pagalba. PPT dirbanti psichologė dirba ir mokykloje, per visus mokslo metus su vaiku dirbo 2 ar 3 kartus, nors buvo paskirta 2 kartai per savaitę. Psichologė nekontaktavo, nekėlė ragelio „<...>, klasėje yra daugiau vaikų, kuriems reikalinga psichologinė pagalba"; „Labai didelės eilės, išvadų reikia laukti 1,5 mėn. „Po patyčių mokykloje psichologo konsultacijos laukiam jau 3 mėn."; „Teko labai ilgai laukti"; „Teko lankytis ne dėl ugdymo proceso - ilga eilė, ribotas paskaitų vietų skaičius, trumpa konsultacija, mažai dėmesio." **Bendradarbiavimas (6).** „Reikalinga tarnyba, kur teikiama pagalba ir ugdymo įstaigoms ir tėvams"; „Į PPT specialistų nuomonę mokyklos specialistai neatsižvelgė. Manau, mokyklos specialistai turėtų būti konsultuojami, daugiau ruošiami, gal kažkiek bendradarbiauti su PPT"; „Netikime pagalbos konfidencialumu. Per mažas miestas, kad galėtum jaustis saugus"; „Mūsų miesto PPT tekę lankytis ne dėl savo vaiko, įspūdis neigiamas, nes užuot bendradarbiavus su mokykla visuomet yra nekompetentingai žeminama. Vaizdas liūdnas"; „Aptaria PPT išvadas. Pasako rekomendacijas. Perskaito išvadas"; „Nesu susipažinus su šia tarnyba. Mokykloje išvis nesiūloma psichologo pagalba, nors jos mano vaikui reikėtų. mažai ir pats mokytojas domisi vaiko psichologine būkle."

Dauguma tėvų komentarų nurodo teigiamus PPT darbo aspektus – akcentuojamas specialistų profesionalumas ir gebėjimas užmegzti kontaktą su vaiku ir tėvais, tinkamai perteikti informaciją. Tačiau dalis tėvų abejoja vertinimo profesionalumu, išvadų pagrįstumu, pasigenda individualesnio požiūrio į vaiko situaciją ir konkretesnių patarimų.

Pritaikytų / individualizuotų programų veiksmingumo vertinimas

Tyrimo dalyvių pasiteiravus, ar jų vaikai yra ar buvo ugdomi pagal pritaikytą ar individualizuotą programą, didesnė dalis apklaustųjų, sudariusi 88,4 proc., atsakė neigiamai. 6,5 proc. teigė nežinantys. Teigiamai atsakė 5 proc. apklaustųjų, iš jų 3,7 proc. nurodė, kad jų vaikai mokėsi ar mokosi pagal pritaikytą, o 1,3 proc. – pagal individualizuotą bent vieno dalyko programą (žr. 4.1.3.31 pav.).

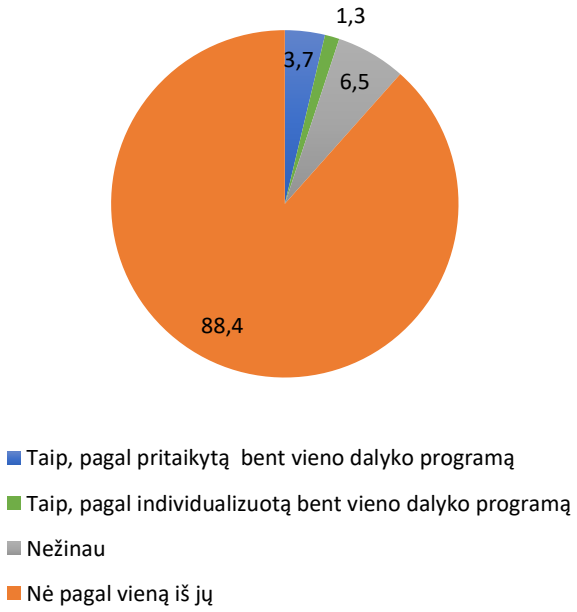

4.1.3.31 pav. *Atsakymų į klausimą „Ar Jūsų vaikas yra / buvo ugdomas pagal pritaikytą / individualizuotą programą?“ pasiskirstymas proc., N = 2832*

Respondentai, kurių vaikai mokosi pagal individualizuotą ar pritaikytą bent vieno dalyko programą, buvo prašomi pateikti vaiko individualizuotos / pritaikytos programos vertinimą. Teiginius jie vertino 1–5 balų skale, kai 1 reiškė visišką nepritarimą, 5 – didelį pritarimą. Tėvai, kurių vaikai mokosi pagal individualizuotą ar pritaikytą programą, teigė suprantantys, kodėl jų vaikams jos reikia (vertinimų vidurkis – 4,74). Kiek rečiau tėvai nurodė, kad ir jų vaikai supranta, kodėl jiems yra pritaikoma ar individualizuojama programa (vertinimų vidurkis – 4,45). Dar šiek tiek rečiau pritarė, kad pritaikyta / individualizuota programa padeda jų vaikams mokytis (vertinimų vidurkis – 4,28). Plačiau žr. 4.1.3.32 pav.

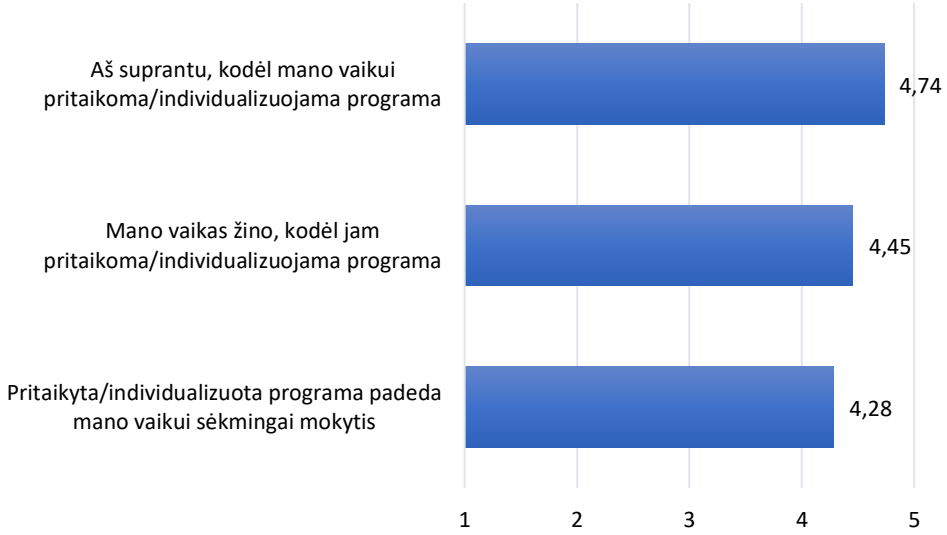

4.1.3.32 pav. *Teiginių apie vaiko individualizuotą / pritaikytą programą vertinimo vidurkiai, N = 143*

Tėvų vertinimai rodo, kad ugdymo turinio pritaikymas ir individualizavimas specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams yra jiems suprantamas ir prasmingas, sudarantis galimybes vaikams sėkmingai mokytis.

Ryšiai ir sąsajos tarp išryškėjusių faktorių (regresinė analizė)

Sudarytas daugiamatės tiesinės regresijos modelis sąsajoms tarp dėmesio kiekvienam vaikui ir tolerancijos įvairovei, vaikui draugiškos ir priimančios aplinkos, vaiko ir šeimos išklausymo, efektyvios VKG pagalbos ir prieinamos specialistų pagalbos rasti. Sudarytas tiesinės regresijos modelis statistiškai reikšmingas ($F(4) = 226{,}919$, $p < 0{,}001$). Determinacijos koeficientas lygus 0,796, koreguotasis determinacijos koeficientas – 0,792. Multikolinearumas tarp nepriklausomų kintamųjų nestebimas, nes visų kintamųjų VIF < 4. Gretimų stebėjimų liekamosios paklaidos yra nepriklausomos, Durbino-Vatsono d = 2,005. Rezultatai parodė, kad dėmesys kiekvienam vaikui ir tolerancija įvairovei statistiškai reikšmingai susijusi su kintamaisiais vaikui draugiška ir priimanti aplinka ($\beta = 0{,}081$, $p < 0{,}05$), vaiko ir šeimos išklausymu ir įtraukimu ($\beta = 0{,}502$, $p < 0{,}001$), efektyvia VKG pagalba ($\beta = 0{,}297$, $p < 0{,}001$) ir prieinama specialistų pagalba ($\beta = 0{,}113$, $p < 0{,}05$). Dėmesį kiekvienam vaikui ir toleranciją įvairovei teigiamai veikia vaikui draugiška ir priimanti aplinka, vaiko ir šeimos išklausymas ir įtraukimas, efektyvi VKG pagalba ir prieinama specialistų pagalba. Remiantis standartizuotais regresijos koeficientais galima teigti, kad dėmesys kiekvienam vaikui ir tolerancija įvairovei stipriausiai susijusi su vaiko ir šeimos išklausymu ir įtraukimu (žr. 4.1.3.33 pav.).

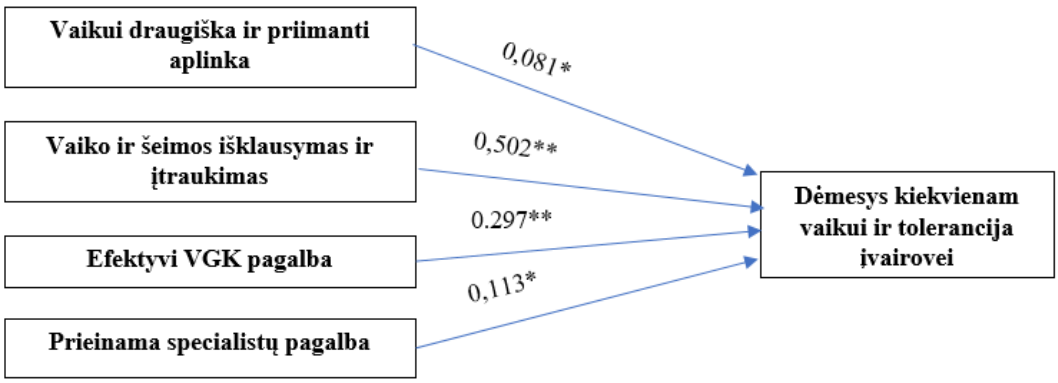

4.1.3.33 pav. *Dėmesį kiekvienam vaikui ir toleranciją įvairovei prognozuojantys veiksniai*

Sudarytas daugiamatės tiesinės regresijos modelis sąsajoms tarp vaiko ir šeimos išklausymo ir įtraukimo ir dėmesio kiekvienam vaikui ir tolerancijos įvairovei, efektyvios VKG pagalbos ir mokytojo pagalbos nuotolinio mokymosi procese rasti. Sudarytas tiesinės regresijos modelis statistiškai reikšmingas ($F(3) = 699{,}576$, $p < 0{,}001$). Determinacijos koeficientas lygus 0,785, koreguotasis determinacijos koeficientas – 0,784. Multikolinearumas tarp nepriklausomų kintamųjų nestebimas, nes visų kintamųjų VIF < 4. Gretimų stebėjimų liekamosios paklaidos yra nepriklausomos, Durbino-Vatsono d = 1,960. Rezultatai parodė, kad vaiko ir šeimos išklausymas bei įtraukimas statistiškai reikšmingai susijęs su dėmesiu kiekvienam vaikui ir tolerancija įvairovei ($\beta = 0{,}524$, $p < 0{,}001$), efektyvia VGK pagalba ($\beta = 0{,}316$, $p < 0{,}001$) ir mokytojo pagalba nuotolinio mokymosi procese ($\beta = 0{,}130$, $p < 0{,}001$). Vaiko ir šeimos išklausymą ir įtraukimą teigiamai veikia dėmesys kiekvienam vaikui ir tolerancija įvairovei, efektyvi VGK pagalba ir mokytojo pagalba nuotolinio mokymosi procese. Remiantis standartizuotais regresijos koeficientais galima teigti, kad vaiko ir šeimos išklausymas bei įtraukimas stipriausiai susiję su dėmesiu kiekvienam vaikui ir tolerancija įvairovei (žr. 4.1.3.34 pav.).

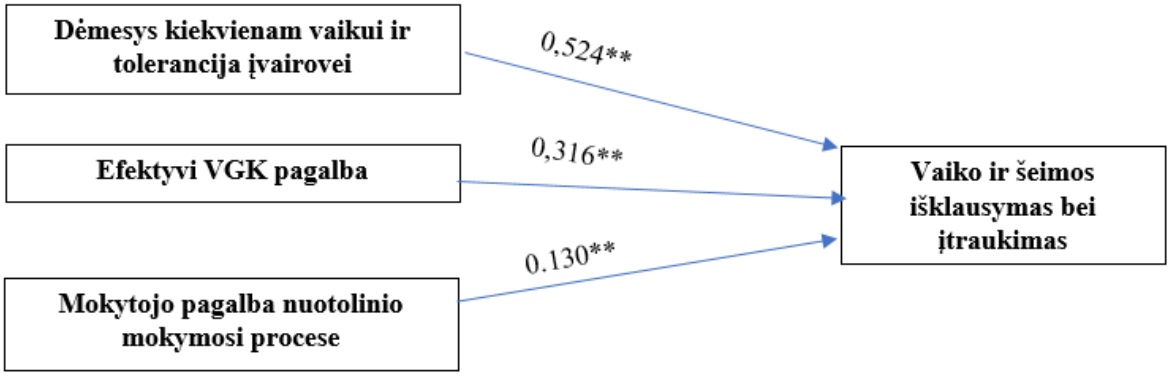

4.1.3.34 pav. *Vaiko ir šeimos išklausymą bei įtraukimą prognozuojantys veiksniai*

Sudarytas daugiamatės tiesinės regresijos modelis sąsajoms tarp efektyvios VGK veiklos, vaikui draugiškos ir priimančios aplinkos, vaiko ir šeimos išklausymo ir įtraukimo, mokytojo pagalbos nuotolinio mokymosi procese ir prieinamos specialistų pagalbos rasti. Sudarytas tiesinės regresijos modelis statistiškai reikšmingas ($F(4) = 117,984$, $p < 0,001$). Determinacijos koeficientas lygus 0,730, koreguotasis determinacijos koeficientas – 0,723. Multikolinearumas tarp nepriklausomų kintamųjų nestebimas, nes visų kintamųjų VIF < 4. Gretimų stebėjimų liekamosios paklaidos yra nepriklausomos, Durbino-Vatsono d = 1,944. Rezultatai parodė, kad efektyvi VGK veikla reikšmingai susijusi su vaikui draugiška ir priimančia aplinka ($\beta = 0,098$, $p < 0,05$), vaiko ir šeimos išklausymu ir įtraukimu ($\beta = 0,509$, $p < 0,001$), mokytojo pagalba nuotolinio mokymosi procese ($\beta = 0,104$, $p < 0,05$) ir prieinama specialistų pagalba ($\beta = 0,234$, $p < 0,001$). Efektyvią VGK veiklą teigiamai veikia vaikui draugiška ir priimanti aplinka, vaiko ir šeimos išklausymas ir įtraukimas, mokytojo pagalba nuotolinio mokymosi procese ir prieinama specialistų pagalba. Remiantis standartizuotais regresijos koeficientais galima teigti, kad efektyvi VGK veikla stipriausiai susijusi su dėmesiu vaiko ir šeimos išklausymui ir įtraukimui (žr. 4.1.3.35 pav.).

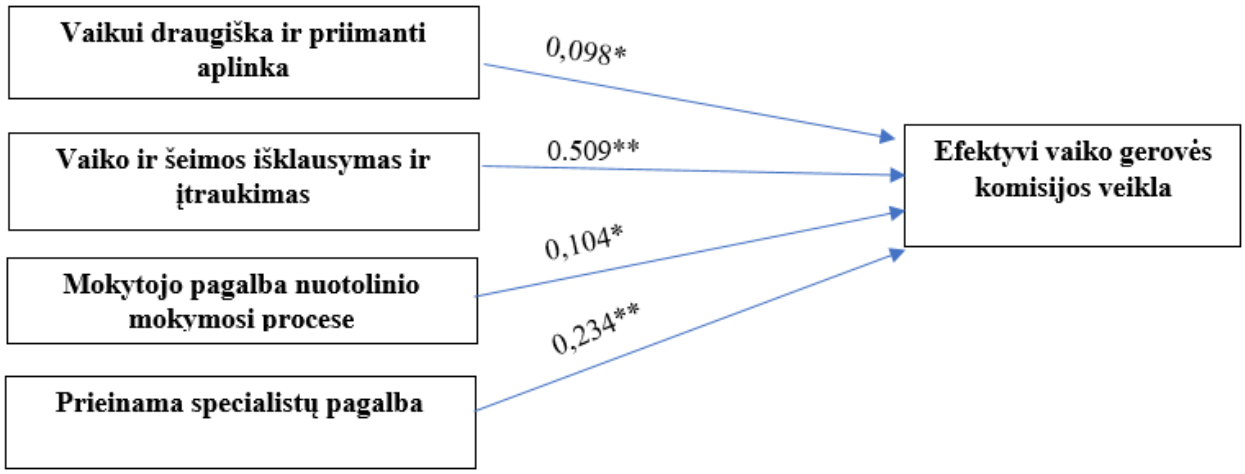

4.1.3.35 pav. *Efektyvią vaiko gerovės komisijos veiklą prognozuojantys veiksniai*

Sudarytas daugiamatės tiesinės regresijos modelis sąsajoms tarp segregacijos ir patyčias skatinančios kultūros, vaikui draugiškos ir priimančios aplinkos, efektyvios VGK pagalbos, VGK pagalbos vaikui ir mokytojui stokos ir specialistų prieinamumo stokos rasti. Sudarytas tiesinės regresijos modelis statistiškai reikšmingas

(F(4) = 41,862, p < 0,001). Determinacijos koeficientas lygus 0,454, koreguotasis determinacijos koeficientas – 0,444. Multikolinearumas tarp nepriklausomų kintamųjų nestebimas, nes visų kintamųjų VIF < 4. Gretimų stebėjimų liekamosios paklaidos yra nepriklausomos, Durbino-Vatsono d = 1,874. (žr. 4.1.3.36 pav.).

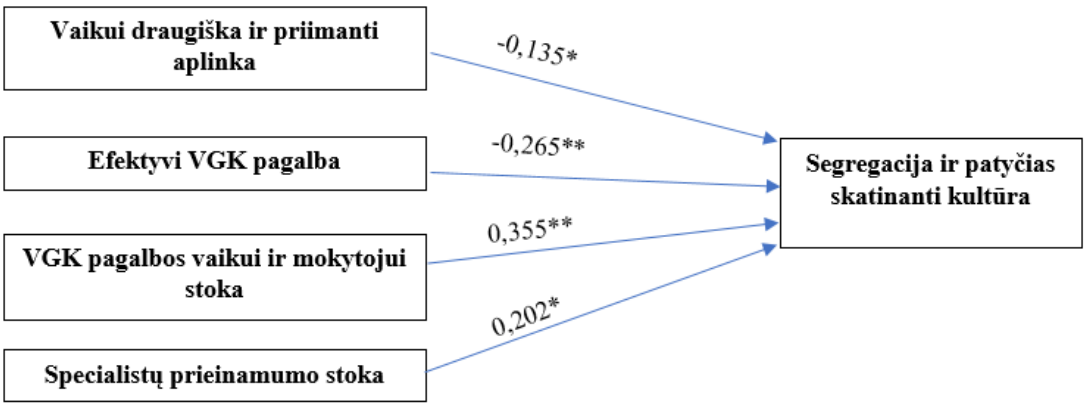

4.1.3.36 pav. *Segregaciją ir patyčias skatinančią kultūrą prognozuojantys veiksniai*

Rezultatai parodė, kad segregacija ir patyčias skatinanti kultūra neigiamai susijusi su vaikui draugiška ir priimančia aplinka (β = -0,135, p < 0,05) ir efektyvia VGK pagalba (β = -0,265, p < 0,001), teigiamai – su VGK pagalbos vaikui ir mokytojui stoka (β = 0,355, p < 0,001) ir specialistų prieinamumo stoka (β = 0,202, p < 0,05), t. y. mažėjant vaikui draugiškai ir priimančiai aplinkai, mažėjant efektyviai VGK pagalbai, didėjant VGK pagalbos vaikui ir mokytojui stokai, didėjant specialistų prieinamumo stokai, didėja segregaciją ir patyčias skatinanti kultūra. Remiantis standartizuotais regresijos koeficientais galima teigti, kad segregacija ir patyčias skatinanti kultūra stipriausiai susijusi su VGK pagalbos vaikui ir mokytojui stoka.

Apibendrinimas

Vertybės ir santykiai

Vertybes ir santykius ugdymo įstaigose mokinių tėvai vertina gerai – jie patys ir jų vaikai jaučiasi žinantys ugdymo įstaigos vertybes, dauguma mano, kad ugdymo įstaigose veikia aiškios ir suprantamos taisyklės, leidžiančios vaikams jaustis saugiai, vaikai mokykloje ar darželyje turi draugų, nesijaučia atstumti.

Dėmesio kiekvienam vaikui daugiausia tenka ikimokyklinėse įstaigose, priešmokykliniame ir pradiniame ugdyme. Segregacijos ir patyčių daugiausia pasitaiko 5–8 klasėse.

Vertinant tendencijas skirtingose apskrityse paaiškėjo, kad dėmesio kiekvienam vaikui daugiausia tenka Telšių apskrities ugdymo įstaigose, mažiau – Marijampolės. Panevėžio apskrityje labiau pastebimos skirstymo ir segregavimo apraiškos.

Tėvai pastebi šiuos pozityvius vertybių ir santykių aspektus: teigiamą pedagogų ir viso personalo vaidmenį ir pastangas, pagarbius ir draugiškus santykius, gerą ugdymo įstaigos psichologinę atmosferą. Vis dėlto pateikta daug tėvų susirūpinimą ir nerimą atspindinčių komentarų, iliustruojančių mokinių segregavimą ir skirstymą, patyčias (tiek tarp mokinių, tiek tarp mokinių ir mokytojų) ir pedagogų abejingumą tam, pedagogų empatiškumo ir nusiteikimo priimti kiekvieną mokinį, dialogo tarp mokinių, tėvų ir pedagogų stoką.

Bendradarbiavimas ir partnerystė

Dauguma tėvų bendradarbiavimo su ugdymo įstaiga situaciją vertina gerai – pedagogai įsiklauso į jų nuomonę, įtraukia tėvus į problemų sprendimą.

Tėvai pastebi gerus šeimos ir ugdymo įstaigos santykius ir sklandžią komunikaciją. Tačiau, tėvų nuomone, į sprendimų priėmimą rečiau įtraukiamas pats vaikas.

Nepaisant gerų vertinimų, tėvų komentarai rodo, jog ugdymo įstaigos bendruomenės dalimi jaučiasi ne visi tėvai – pedagogai ne visada palaiko partnerišką dialogą, nuostata bendradarbiauti yra deklaratyvi, pedagogai ar ugdymo įstaiga priima sprendimus neatsižvelgusi į tėvų išsakytas nuomones.

Pagalbos kiekvienam vaikui sistema

Pagalbos sistemos kiekvienam vaikui stiprioji pusė, tėvų nuomone, yra greitas reagavimas į vaikui kylančius sunkumus – šis aspektas vertinamas geriausiai visoje skalėje, tačiau vis dėlto ne aukščiausiais balais.

Nors ne visi tėvai žino, kokius klausimus sprendžia VGK, tačiau iš esmės pozityviai vertina VGK posėdžių atmosferą ir tai, kaip į sprendimų priėmimą įtraukiamas vaikas.

Kaip tobulintinas sistemos sritis tėvai minėjo komunikavimą su šeima ir vaiku, reikalingos švietimo pagalbos užtikrinimą, realų bendradarbiavimą su šeima, pedagogų kompetencijas dirbti šiuolaikiškai, nusiteikimą padėti vaikui.

Nuotolinis ugdymas

Tėvai pozityviai, bet ne itin aukštai vertina pagalbą mokantis nuotoliniu būdu – geriausiai vertinama techninė, organizacinė pagalba iškilus prisijungimo ar virtualios aplinkos naudojimo problemoms. Mokytis nuotoliniu būdu vaikams, tėvų nuomone, nelabai patinka, jie ne visada žino, kokios specialistų pagalbos gali tikėtis, pagalbos daugiausia sulaukia iš draugų.

Mažiausiai nuotoliniu ugdymu yra patenkinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikus auginantys tėvai – jų vaikams dažniau reikalinga papildoma pagalba, nuotolinio mokymosi aplinka nėra draugiška ir patraukli (pradinių klasių mokiniams taip pat). Jaunesnio amžiaus vaikams bei vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, tėvų nuomone, reikalinga papildoma pagalba. Mokytojo pagalbos rečiausiai, tėvų nuomone, sulaukia 5–8 klasėse besimokantys mokiniai.

Mokytojo pagalba didmiesčiuose gyvenantiems vaikams, tėvų nuomone, teikiama rečiau nei gyvenantiems mažesniuose miestuose ar miesteliuose, jiems dažniau reikia papildomos pagalbos, kurią neretai teikia patys tėvai.

Kaip didžiausią problemą, susijusią su nuotoliniu ugdymu, tėvai įvardija jų pačių pagalbos poreikį vaikui mokantis, prastai organizuotas pamokas, kurių metu, jų nuomone, vaikai mažai išmoksta. Tėvai nerimauja dėl tokio mokymosi rezultatų, pageidautų sistemingo, kad ir nedažno, kontaktinio mokymosi ar konsultacijų mokykloje.

Specialistų pagalba, pedagoginės psichologinės tarnybos veiklos vertinimas, ugdymo turinio pritaikymas

Tėvai, kurie vienaip ar kitaip susidūrė su specialistų pagalba, jaučiasi žinantys, į ką ugdymo įstaigoje gali kreiptis pagalbos, į jų nuomonę specialistai įsiklauso.

Specialistų pagalba labiau prieinama atrodo ikimokyklinio ar priešmokyklinio amžiaus vaikų tėvams. Mažiausiai prieinama 10–12 klasių mokiniams.

Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių tėvai specialistų prieinamumą vertina geriau negu specialiųjų ugdymosi poreikių neturinčiųjų.

Komentuodami specialistų pagalbą, tėvai dažniau minėjo pozityvius dalykus – tinkamai atliekamą specialistų darbą, sklandžią komunikaciją, pagarbų ir malonų bendravimą, nusiteikimą padėti ir pagalbos prieinamumą. Tačiau dalis tėvų pastebėjo, kad specialistų trūksta, jie ne visada bendrauja su tėvais ir teikia jiems informaciją, ne visuomet geba ir nori padėti jų vaikui.

Beveik trečdalis respondentų, kurie yra susidūrę su specialistų pagalbos jų vaikams teikimu, specialiojo pedagogo teikiamą pagalbą ir darbo veiksmingumą vertino gerai (vidutiniškai 8,1 balo iš 10 galimų). Tyrimas rodo, kad specialiojo pedagogo pagalba dažniausiai teikiama atskirame kabinete ir tik maža dalis tėvų mano, kad geriau būtų, jei pagalba būtų teikiama klasėje.

Logopedo pagalba, tėvų nuomone, itin veiksminga: tėvai mano, kad užsiėmimai naudingi jų vaikams įveikiant kalbos ir kalbėjimo sunkumus, vertina logopedo patarimus, teikiamus tėvams. Komentuodami logopedo darbą, tėvai dažniau akcentavo pozityvius aspektus ir pagalbos veiksmingumą, akivaizdžius darbo rezultatus. Nepasitenkinimas dažniausiai yra susijęs su prieinamumo stoka dėl nepakankamo specialistų ar etatų skaičiaus ir ne visuomet tinkama ir intensyvia komunikacija su tėvais.

Socialinio pedagogo pagalbą gavę nurodė apie ketvirtadalis tėvų, kurie susidūrė su specialistų darbu. Šio specialisto darbą tėvai taip pat vertina kaip veiksmingą, mano, kad jis padeda vaikams spręsti kylančias socialines, elgesio problemas.

Psichologo pagalbą tėvai vertina šiek tiek prasčiau nei kitų specialistų ir vertina kaip vidutiniškai veiksmingą.

Mokytojo padėjėjo pagalbos veiksmingumas vertinamas itin gerai – geriau nei bet kurio specialisto.

Respondentai, kuriems su vaiku teko konsultuotis PPT, nurodė, kad registruojantis vertinimo laukti reikia iki mėnesio, kiek rečiau – iki 2, psichologo konsultacijos – iki savaitės. PPT psichologo konsultacijų veiksmingumas vertinamas gana vidutiniškai, panašiai kaip ir mokyklose dirbančių psichologų.

Po vertinimo PPT beveik visada vyksta bendri pedagogų, PPT specialistų ir tėvų susitikimai, kuriuose dalyvauja ir vaikas. Tėvai gerai vertina konsultavimo atmosferą, specialistų bendravimą, tačiau yra mažiau patenkinti rekomendacijomis, kurios ne visada, jų nuomone, padeda išspręsti vaiko problemas.

Tėvai, kurių vaikai ugdomi pagal pritaikytas ar individualizuotas programas, teigia patys suprantantys, kodėl jų vaikams reikalingas toks pritaikymas, tai supranta ir vaikai. Mano, kad ugdymo turinio pritaikymas ar individualizavimas padeda vaikui mokytis.

Veiksmingą pagalbą prognozuojantys veiksniai (regresinės analizės duomenys)

Dėmesį kiekvienam vaikui ir toleranciją įvairovei teigiamai veikia vaikui draugiška ir priimanti aplinka, vaiko ir šeimos išklausymas ir įtraukimas, efektyvi VKG pagalba ir prieinama specialistų pagalba. Remiantis standartizuotais regresijos koeficientais galima teigti, kad dėmesys kiekvienam vaikui ir tolerancija įvairovei stipriausiai susijusi su vaiko ir šeimos išklausymu ir įtraukimu.

Vaiko ir šeimos išklausymą bei įtraukimą teigiamai veikia dėmesys kiekvienam vaikui ir tolerancija įvairovei, efektyvi VGK pagalba ir mokytojo pagalba nuotolinio mokymosi procese. Remiantis standartizuotais regresijos koeficientais galima teigti, kad vaiko ir šeimos išklausymas bei įtraukimas stipriausiai susijęs su dėmesiu kiekvienam vaikui ir tolerancija įvairovei.

Efektyvią VGK veiklą teigiamai veikia vaikui draugiška ir priimanti aplinka, vaiko ir šeimos išklausymas ir įtraukimas, mokytojo pagalba nuotolinio mokymosi procese ir prieinama specialistų pagalba. Remiantis standartizuotais regresijos koeficientais galima teigti, kad efektyvi VGK veikla stipriausiai susijusi su vaiko ir šeimos išklausymu ir įtraukimu.

Mažėjant vaikui draugiškai ir priimančiai aplinkai, mažėjant efektyviai VGK pagalbai, didėjant VGK pagalbos vaikui ir mokytojui stokai, didėjant specialistų prieinamumo stokai, didėja segregacija ir patyčias skatinanti kultūra. Remiantis standartizuotais regresijos koeficientais galima teigti, kad segregacija ir patyčias skatinanti kultūra stipriausiai susijusi su VGK pagalbos vaikui ir mokytojui stoka.

4.1.4. Pedagogų apklausos rezultatai

Informacija apie tiriamuosius

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, kokiose ugdymo įstaigose dirba apklaustieji. Kiek mažiau nei ketvirtadalis (23,3 proc.) nurodė dirbantys pagrindinėje mokykloje, 22,9 proc. – gimnazijoje, 19,6 proc. – ikimokyklinio ugdymo įstaigose, 17,1 proc. – progimnazijose (žr. 4.1.4.1 pav.). Beveik dešimtadalis (9,9 proc.) savo darbo vietą nurodė kaip „Ilgąją gimnaziją“, o 5,8 proc. tvirtino dirbantys pradinėje mokykloje. Mažiausiai (3,2 proc.) tyrimo dalyvių nurodė dirbantys profesinio mokymo įstaigoje**.**

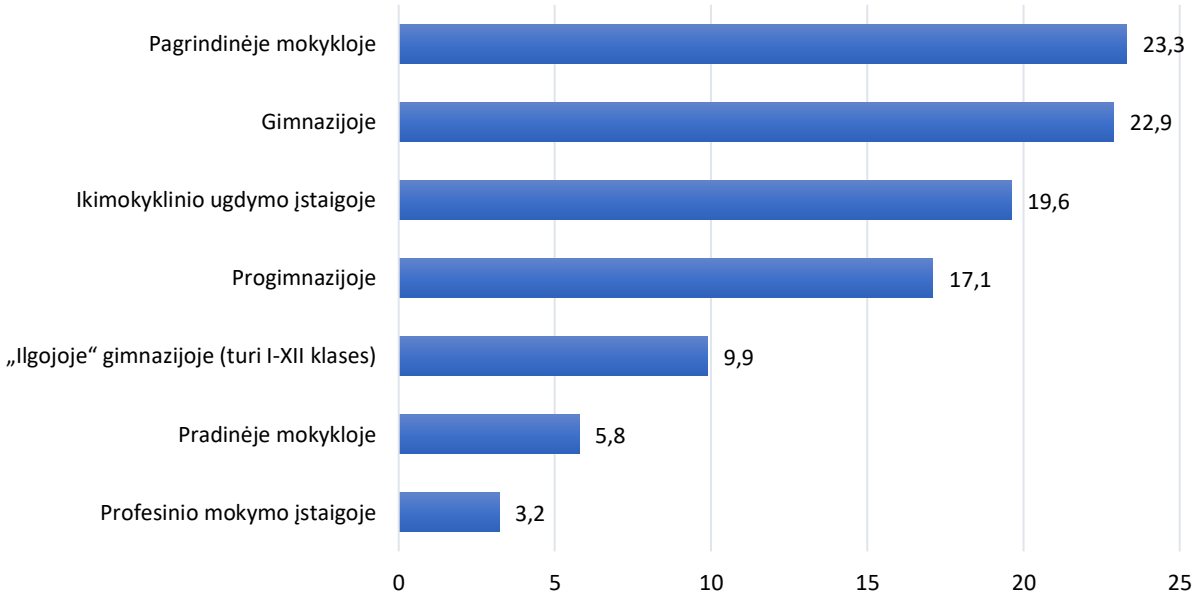

4.1.4.1 *Respondentų pasiskirstymas pagal darbovietę proc., N = 1678*

Kiek daugiau nei pusė (68,6 proc.) tyrimo dalyvių nurodė esantys mokytojai. 14,8 proc. apklaustųjų teigė užimantys švietimo pagalbos specialistų pareigybę, 13,2 proc. nurodė dirbantys ikimokyklinio ugdymo pedagogais, 5 proc. nurodė esantys priešmokyklinio ugdymo pedagogai, 4,4 proc. pasirinko atsakymo variantą „Kita“ (žr. 4.1.4.2 pav.). Šį atsakymo variantą pasirinkę tyrimo dalyviai dažniausiai nurodė, jog yra pedagogai, tačiau ne visuomet detalizavo, kokios srities. Dažnai buvo minima, jog respondentai atstovauja ugdymo įstaigos administracijai arba yra jos vadovai.

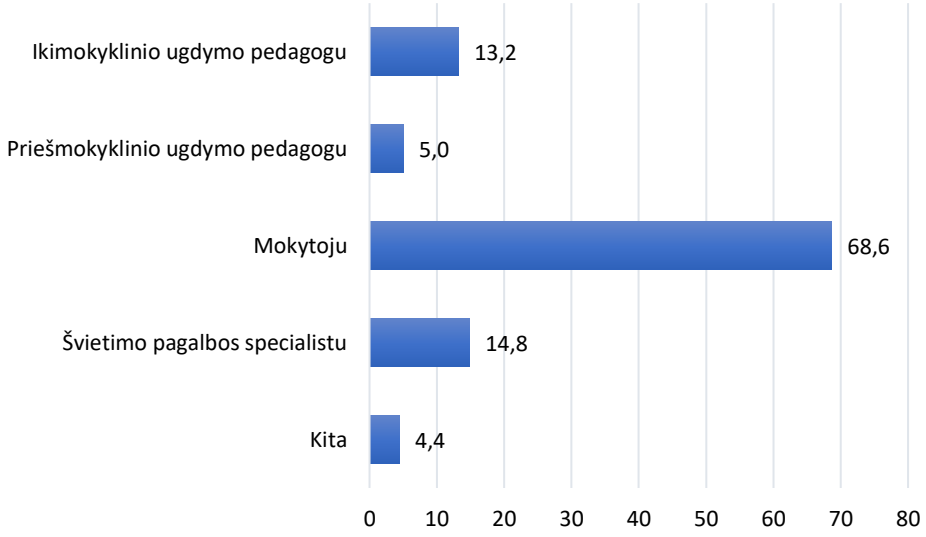

4.1.4.2.pav. *Respondentų pasiskirstymas pagal profesiją proc., N = 1678*

Tyrimo metu buvo teiraujamasi, kokia yra respondentų specializacija. Kiek mažiau nei penktadalis (17,1 proc.) nurodė dirbantys pradinių klasių, 14,2 proc. – kito dalyko mokytojais. Kiek mažiau nei dešimtadalis (8,9 proc.) dirba užsienio kalbos, 6,6 proc. – lietuvių kalbos ir literatūros, 5,3 proc. – matematikos, 5,0 proc. – istorijos ar geografijos mokytojais. 2,7 proc. respondentų save priskyrė fizikos, chemijos mokytojų kategorijai, 2,6 proc. nurodė mokantys gamtos, biologijos, 2,5 proc. – informacinių technologijų. Mažiausiai (0,5 proc.) tvirtino dirbantys su specialiosiomis, socialinių įgūdžių ugdymo ar lavinamosiomis klasėmis (žr. 4.1.4.3 pav.).

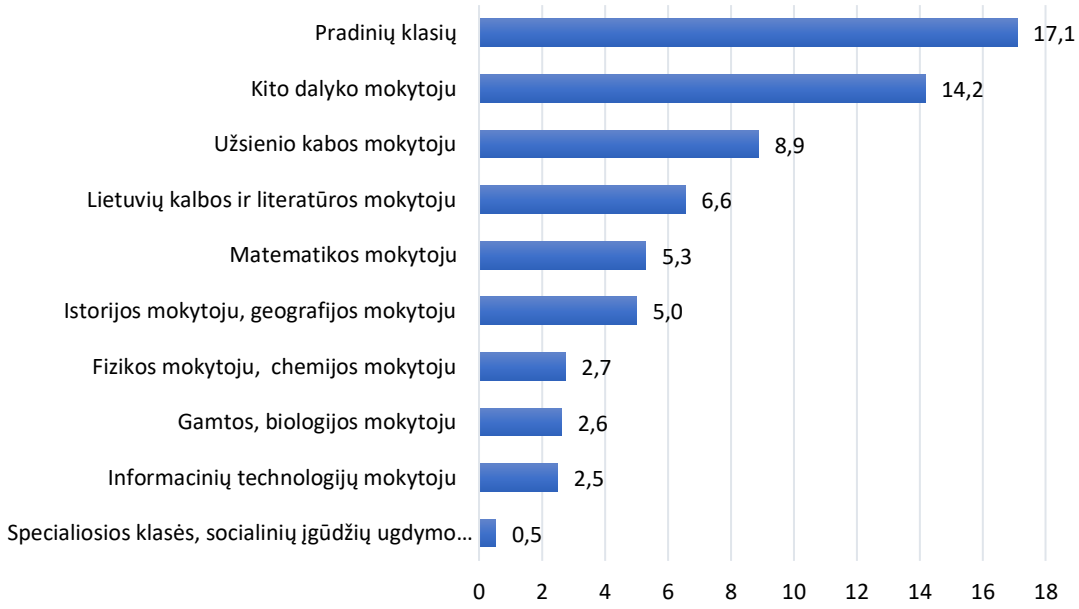

4.1.4.3 pav. *Mokytojų pasiskirstymas pagal specializaciją proc., N = 1678*

Tyrime dalyvavo 4,4 proc. logopedų, 4,3 proc. specialiųjų ir 3,2 proc. socialinių pedagogų. Psichologais nurodė dirbantys 1,5 proc. respondentų, mokytojų padėjėjais – 1,4 proc. Plačiau žr. 4.1.4.4 paveikslą.

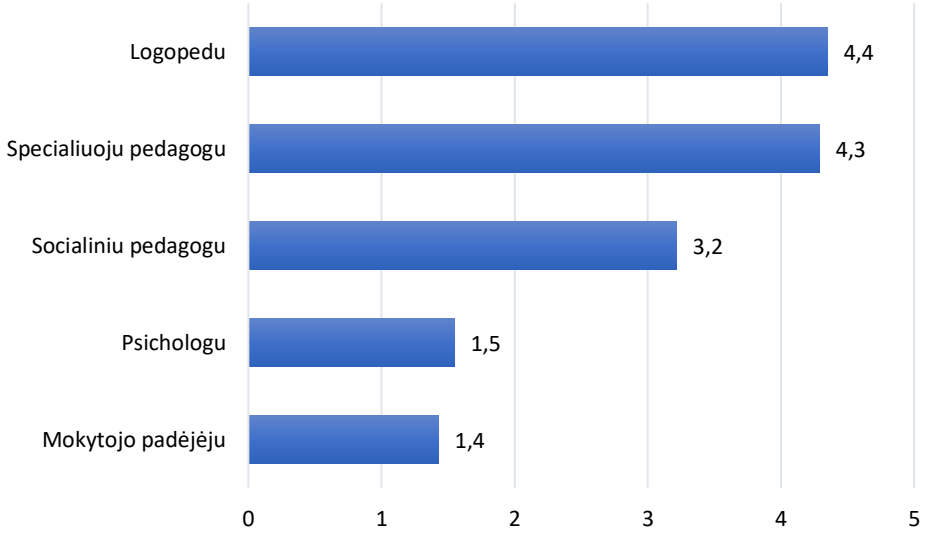

4.1.4.4 pav. *Švietimo pagalbos specialistų pasiskirstymas pagal specializaciją proc., N = 1678*

Tyrimo metu respondentų buvo teiraujamasi, kur yra ugdymo įstaiga, kurioje jie dirba. Kiek mažiau nei pusė (48,0 proc.) respondentų nurodė dirbantys mieste / rajono centre. Kiek mažiau nei trys dešimtadaliai (29,3 proc.) dirba mažame miestelyje, 13,8 proc. – viename iš didžiųjų Lietuvos miestų (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje). Kiek mažiau nei dešimtadalis (9,0 proc.) nurodė dirbantys ugdymo įstaigoje, kuri įsikūrusi kaime (žr. 4.1.4.5 pav.).

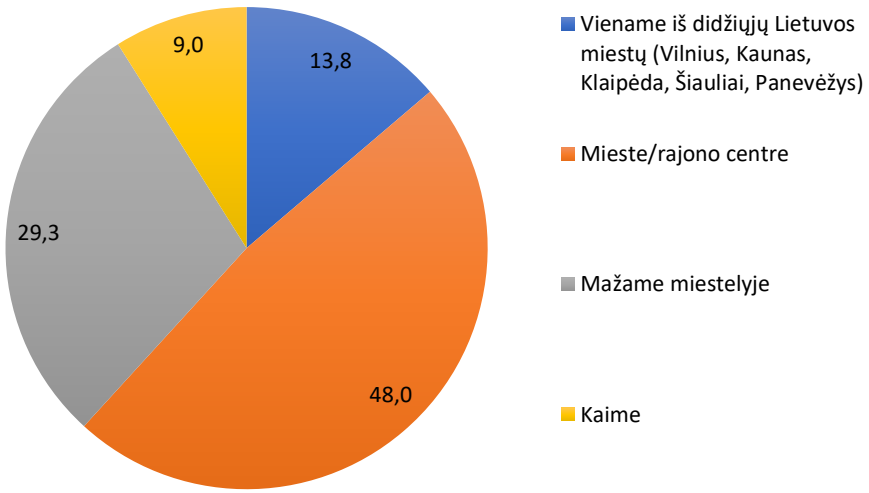

4.1.4.5 pav. *Respondentų pasiskirstymas pagal ugdymo įstaigos, kurioje dirba, vietovę proc., N = 1678*

Tyrime aktyviausiai dalyvavo respondentai, atstovaujantys Kauno apskričiai. Jie sudarė 15,9 proc. visų apklaustųjų. Kiek mažiau aktyvūs buvo pedagogai iš Šiaulių (12,7 proc.) ir Vilniaus (12,4 proc.) apskričių. Kiek daugiau nei po dešimtadalį apklausoje dalyvavo Panevėžio (10,6 proc.), Alytaus (10,5 proc.) ir Marijampolės (10,3 proc.) pedagogų. 8,3 proc. respondentų nurodė esantys iš Klaipėdos, 7,8 proc. – iš Telšių, 7,4 proc. – iš Utenos apskričių. Mažiausiai savo nuomonę buvo linkę išsakyti pedagogai iš Tauragės (4,1 proc.) apskrities (žr. 4.1.4.6 pav.).

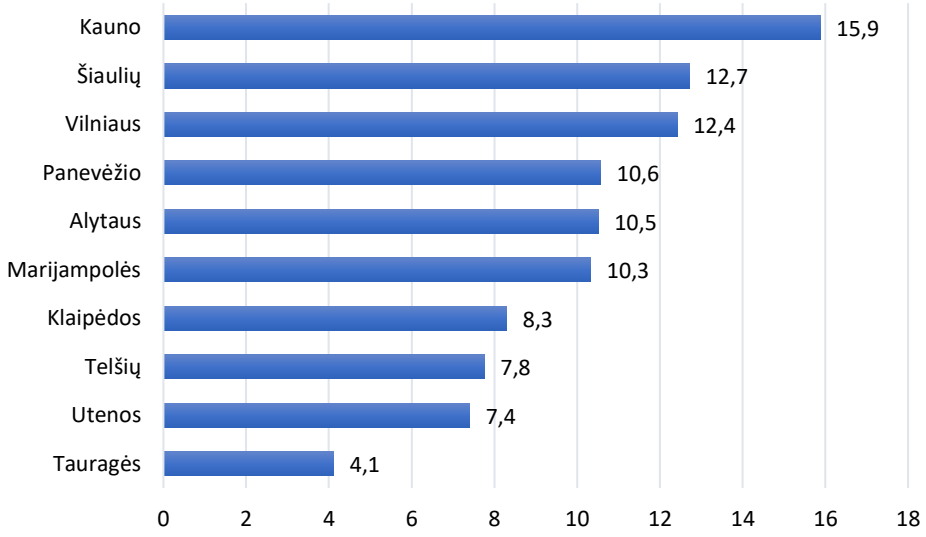

4.1.4.6 pav. *Respondentų pasiskirstymas pagal apskritį, kurioje yra jų ugdymo įstaiga, proc., N = 1678*

Remiantis 4.1.4.7 pav. duomenimis galima pastebėti, kad tyrime aktyviausiai nuomonę išsakė pedagogai, turintys 31 metų ir didesnį darbo stažą. Jie sudarė kiek daugiau nei du penktadalius (40,6 proc.) visų apklaustųjų. Apie trečdalis (32,3 proc.) respondentų nurodė turintys 21–30 metų darbo stažą, 17,4 proc. – 11–20 metų stažą. 5,6 proc. tyrime dalyvavusių pedagogų nurodė dirbantys ne ilgiau nei 5 metus. Mažiausiai savo nuomonę buvo linkę išsakyti respondentai, turintys 6–10 metų stažą.

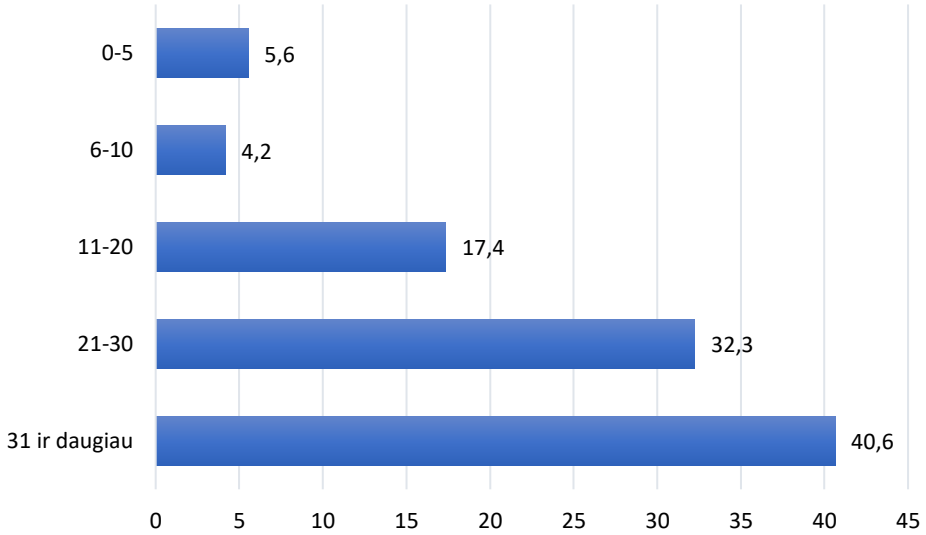

4.1.4.7 pav. *Respondentų procentinis pasiskirstymas pagal pedagoginio darbo stažą metais, N = 1678*

Tyrimo metu pasiteiravus apie respondentų kvalifikacinę kategoriją paaiškėjo, kad visi tyrimo dalyviai buvo mokytojai ar pagalbos mokiniui specialistai.

Vertybės ir santykiai

Tyrimo dalyvių buvo teiraujamasi apie jų ugdymo įstaigoje vyraujančias vertybes ir santykius. Šiuos aspektus buvo prašoma įvertinti 1–5 balų skale, kur 1 reiškė visišką nepritarimą, 5 – didelį pritarimą. Pastebėta, jog labiausiai respondentai buvo linkę pritarti tam, kad įstaigoje, kurioje jie dirba, kiekvienas vaikas yra svarbus ir sulaukia dėmesio (vertinimų vidurkis – 4,65), laikomasi nuomonės, kad kiekvienas gali tobulėti, mokytis ir pasiekti numatytus rezultatus (vertinimų vidurkis – 4,56), pedagogai pagarbiai elgiasi su kiekvienu mokiniu

(vertinimų vidurkis – 4,51), kad su vaikais kalbamasi, kodėl svarbu ne konkuruoti, o padėti vienas kitam (vertinimų vidurkis – 4,36). Kiek rečiau pedagogai sutiko su tuo, kad jų darbovietės bendruomenė daug dėmesio skiria diskusijoms apie įtraukiojo ugdymo vertybes ir susitarimams dėl jų laikymosi kasdienėje praktikoje (vertinimų vidurkis – 3,98), kad pagrindines ugdymo įstaigos vertybes žino ir supranta ne tik pedagogai, bet ir vaikai, jų tėvai (vertinimų vidurkis – 3,87), kad vaikai noriai padeda vieni kitiems (vertinimų vidurkis – 3,77) ir yra pagarbūs tarpusavyje (vertinimų vidurkis – 3,52), kad labiau vertinami, pagerbiami ir apdovanojami tie vaikai, kurie dalyvauja olimpiadose, konkursuose (vertinimų vidurkis – 3,36). Dar rečiau tyrimo dalyviai pritarė, kad jų darbovietėje „kitokius“ vaikus bendraamžiai dažniausiai atstumia (vertinimų vidurkis – 2,53), kad vaikai dažnai tyčiojasi vieni iš kitų (vertinimų vidurkis – 2,27), kad įprasta skirstyti vaikus į gabius ir turinčius didelį potencialą bei mažiau gabius (vertinimų vidurkis – 2,22). Mažiausiai apklaustieji buvo linkę sutikti, kad pasitaiko atvejų, kai pedagogai pasišaipo iš mokinių (vertinimų vidurkis – 1,87), kad siekiama pašalinti ar išsiųsti kitur „nepatogius“ vaikus (vertinimų vidurkis – 1,74) (žr. 4.1.4.8 pav.).

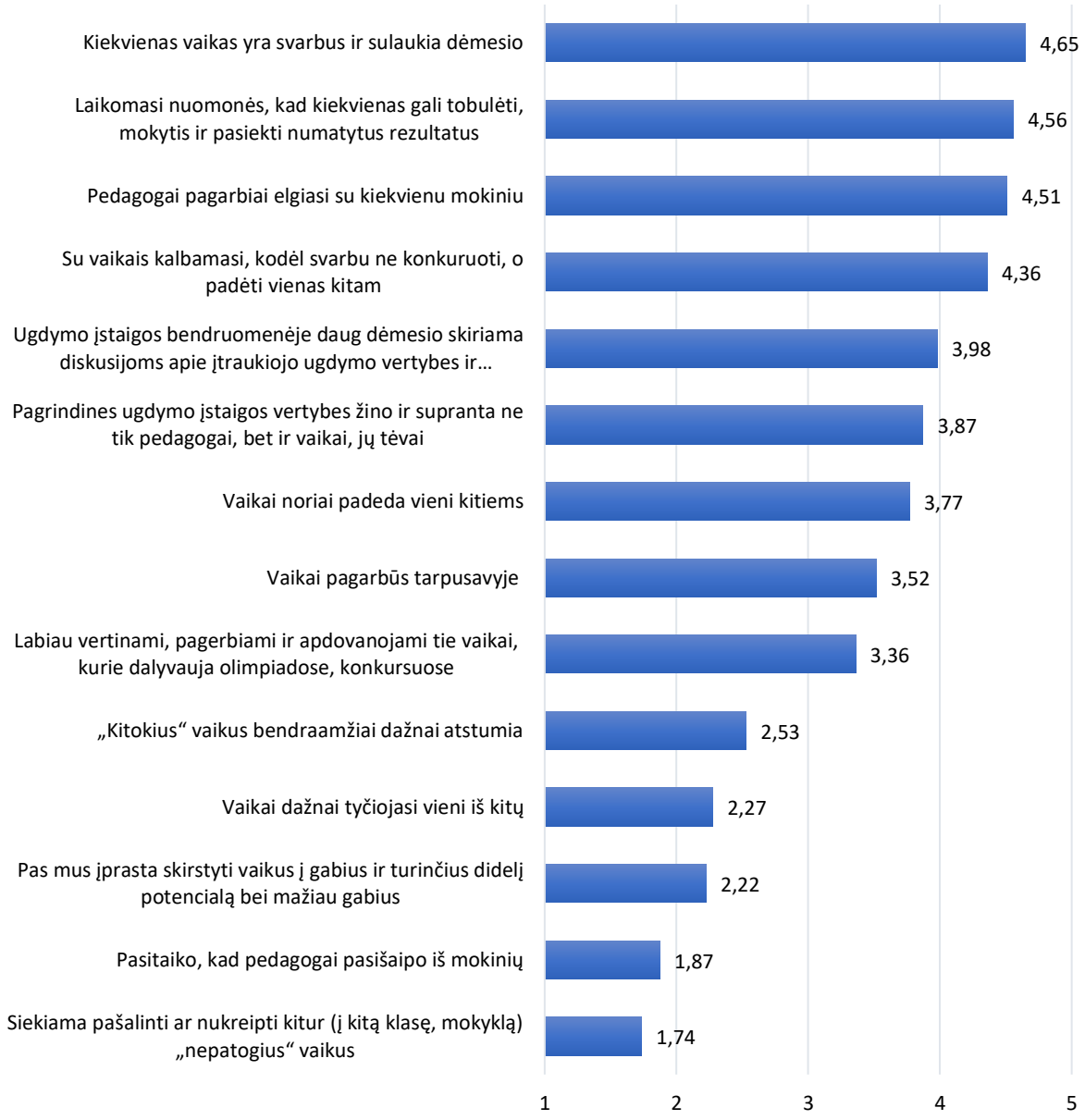

4.1.4.8 pav. *Vertybių ir santykių vertinimo pasiskirstym vidurkiai, N = 1678*

Siekiant patikrinti, ar santykių ir vertybių ugdymo įstaigoje vertinimo klausimus galima jungti į skales, buvo atlikta pagrindinių faktorių (ašių) analizė su Promax pasukimu. Rezultatai parodė, kad duomenys tinka faktorinei analizei: KMO = 0,828, o Barleto sferiškumo testo p < 0,001. Faktorių analizės rezultatai leidžia teigti, kad bendravimo ir santykių klausimų bloką sudaro trys faktoriai, paaiškinantys 52,14 proc. duomenų išsibarstymo. Kintamųjų faktorių svoriai kiekviename faktoriuje svyruoja nuo 0,398 iki 0,782. Pagal faktorius sudarančių teiginių turinį pirmasis faktorius pavadintas **Įtraukiojo ugdymo kultūros kūrimas**, antrasis – **Vaikų skirstymo ir patyčių kultūra**, trečiasis – **Pagarbūs vaikų tarpusavio santykiai**. Įtraukiojo ugdymo kultūros kūrimo konstruktą sudaro šie teiginiai: „Kiekvienas vaikas yra svarbus ir sulaukia dėmesio“, „Laikomasi nuomonės, kad kiekvienas gali tobulėti, mokytis ir pasiekti numatytus rezultatus“, „Ugdymo įstaigos bendruomenėje daug dėmesio skiriama diskusijoms apie įtraukiojo ugdymo vertybes ir susitarimams dėl jų laikymosi kasdienėje praktikoje“, „Su vaikais kalbamasi, kodėl svarbu ne konkuruoti, o padėti vienas kitam“, „Pedagogai pagarbiai elgiasi su kiekvienu mokiniu“, „Pagrindines ugdymo įstaigos vertybes žino ir supranta ne tik pedagogai, bet ir vaikai, jų tėvai.“ Vaikų skirstymo ir patyčių kultūros faktorių sudaro tokie teiginiai: „Siekiama pašalinti ar nukreipti kitur (į kitą klasę, mokyklą) „nepatogius“ vaikus“, „Pas mus įprasta skirstyti vaikus į gabius ir turinčius didelį potencialą bei mažiau gabius“, „Kitokius“ vaikus bendraamžiai dažnai atstumia“, „Vaikai dažnai tyčiojasi vieni iš kitų“, „Pasitaiko, kad pedagogai pasišaipo iš mokinių“, „Labiau vertinami, pagerbiami ir apdovanojami tie vaikai, kurie dalyvauja olimpiadose, konkursuose.“ Faktorių Pagarbūs vaikų tarpusavio santykiai sudaro šie teiginiai: „Vaikai pagarbūs tarpusavyje“, „Vaikai noriai padeda vieni kitiems.“

Tris skirtingus santykių ir vertybių ugdymo įstaigoje aspektus reprezentuojantys veiksniai buvo analizuojami atsižvelgiant į respondentų profesiją, specializaciją, ugdymo įstaigos vietą ir apskritį, kurioje yra ugdymo įstaiga. Analizuojant santykių ir vertybių vertinimą ugdymo įstaigoje, kurioje dirba tyrimo dalyviai, atsižvelgus į demografines charakteristikas pastebėta, kad ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai buvo dažniau linkę teigti, jog jų atstovaujamoje įstaigoje egzistuoja įtraukiojo ugdymo kultūros kūrimas, nei dalykų mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai (p < 0,001). Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai rečiau nei švietimo pagalbos specialistai (p < 0,001) ir dar rečiau nei dalykų mokytojai (p < 0,05) sutiko, kad jų ugdymo įstaigai būdinga vaikų skirstymo ir patyčių kultūra. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai dažniau nei dalykų mokytojai teigė, kad jų ugdymo įstaigoje vyrauja pagarbūs vaikų tarpusavio santykiai (p < 0,001). Atsižvelgus į apskritį pastebėta, kad pedagogai, dirbantys Alytaus apskrities ugdymo įstaigose, dažniau nurodė, jog joms būdingas įtraukiojo ugdymo kultūros kūrimas, nei Klaipėdos, Marijampolės, Panevėžio ir Vilniaus apskritims atstovaujantys tyrimo dalyviai (p < 0,05). Marijampolės apskričiai priskiriami pedagogai dažniau nei atstovaujantys Utenos apskričiai sutiko su minėtu teiginiu (p < 0,05). Kad ugdymo įstaigoje vyrauja vaikų skirstymo ir patyčių kultūra, rečiau tvirtino Alytaus apskrities pedagogai nei tyrimo dalyviai, priskiriami Kauno, Klaipėdos, Marijampolės ir Panevėžio apskritims (p < 0,05). Marijampolės apskrities ugdymo įstaigose dirbantys respondentai rečiau nei dirbantieji Alytaus ir Kauno apskrityse pritarė, kad jų ugdymo įstaigose egzistuoja pagarbūs vaikų tarpusavio santykiai (p < 0,05). Plačiau žr. 4.1.4.1 lentelę.

4.1.4.1 lentelė. *Santykių ir vertybių ugdymo įstaigoje vertinimo vidurkiai, N = 1678*

		Santykių ir vertybių ugdymo įstaigoje vertinimas		
		Įtraukiojo ugdymo kultūros kūrimas	Vaikų skirstymo ir patyčių kultūra	Pagarbūs vaikų tarpusavio santykiai
Pedagoginė specializacija	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai	26,94 ± 2,99	12,33 ± 5,00	7,65 ± 1,58
	Pradinio ugdymo pedagogai	26,31 ± 2,24	14,13 ± 4,26	7,47 ± 1,25
	Dalykų mokytojai	25,73 ± 3,04	14,39 ± 4,38	7,17 ± 1,43
	Švietimo pagalbos specialistai	25,60 ± 3,22	13,67 ± 4,83	7,34 ±1,50

		Santykių ir vertybių ugdymo įstaigoje vertinimas		
		Įtraukiojo ugdymo kultūros kūrimas	Vaikų skirstymo ir patyčių kultūra	Pagarbūs vaikų tarpusavio santykiai
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***	***<0,001***	***<0,001***
Pareigos mokykloje	Švietimo pagalbos specialistai	25,60 ± 3,22	13,67 ± 4,83	7,34 ± 1,50
	Mokytojai	25,97 ± 3,05	13,99 ± 4,58	7,27 ± 1,47
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,121*	*0,401*	*0,518*
Mokytojai-dalykų mokytojai	Kalbų mokytojai	25,35 ± 3,13	14,58 ± 4,34	6,98 ± 1,39
	Matematikos ir informatikos dalykų mokytojai	25,83 ± 2,92	14,71 ± 4,53	7,13 ± 1,31
	Socialinių mokslų dalykų mokytojai	25,70 ± 2,72	14,07 ± 3,13	6,75 ± 1,41
	Gamtos mokslų dalykų mokytojai	25,48 ± 3,29	15,97 ± 3,90	6,91 ± 1,20
	Kitų dalykų mokytojai	25,74 ± 3,10	14,61 ± 4,73	6,97 ± 1,51
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,643*	*0,158*	*0,519*
Ugdymo įstaigos vieta	Viename iš didžiųjų Lietuvos miestų	26,31 ± 3,07	13,33 ± 4,71	7,46 ± 1,60
	Mieste / rajono centre	25,94 ± 3,05	14,08 ± 4,66	7,29 ± 1,45
	Mažame miestelyje	25,79 ± 3,11	14,07 ± 4,48	7,19 ± 1,44
	Kaime	25,84 ± 2,99	13,46 ± 4,09	7,27 ± 1,46
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,250*	*0,128*	*0,161*
Apskritis, kurioje yra ugdymo įstaiga	Alytaus	26,84 ± 2,77	12,41 ± 4,37	7,46 ±1,49
	Kauno	25,97 ± 2,85	14,33 ± 4,94	7,41 ± 1,49
	Klaipėdos	25,56 ± 3,34	14,67 ± 4,42	7,19 ± 1,44
	Marijampolės	25,20 ± 3,60	14,50 ± 4,32	6,94 ± 1,64
	Panevėžio	25,54 ± 3,23	14,59 ± 4,47	7,15 ± 1,29
	Šiaulių	26,22 ± 2,94	13,41 ± 4,53	7,40 ± 1,46
	Tauragės	25,86 ± 2,63	14,74 ± 4,52	7,01 ± 1,46
	Telšių	25,94 ± 2,66	13,47 ± 4,00	7,32 ±1,48
	Utenos	26,50 ± 2,57	13,71 ± 4,99	7,42 ± 1,48
	Vilniaus	25,71 ± 3,23	13,98 ± 4,51	7,31 ±1,50
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***	***<0,001***	***0,014***

Vidinė mokyklos politika ir lyderystė

Tyrimo metu buvo teiraujamasi apie vidinę mokyklos politiką ir lyderystę, kurią apimantys teiginiai buvo vertinami 1–5 balų skale, kur 1 reiškia visišką nepritarimą, 5 – didelį pritarimą. Remiantis 4.1.4.9 pav. pateiktais duomenimis galima teigti, kad tyrime dalyvavę pedagogai buvo labiausiai linkę pritarti tam, jog jų ugdymo įstaigoje pagalba kiekvienam vaikui yra prioritetas (vertinimų vidurkis – 4,54), administracija daro viską, kad ugdymo įstaigoje gerai jaustųsi kiekvienas vaikas, nepaisant jo ypatumų ar šeimos socialinio ir ekonominio statuso (vertinimų vidurkis – 4,46), rūpinasi, kad mokykloje dirbtų kompetentingi švietimo pagalbos specialistai (vertinimų vidurkis – 4,40). Respondentai dažnai pritarė, kad jų darbovietėje pedagogai yra skatinami rinktis mokymus, seminarus apie mokinių poreikių įvairovę ir įtraukųjį ugdymą (vertinimų vidurkis – 4,37), esant sudėtingai situacijai administracija ieško įvairių galimybių, padedančių pozityviai ją išspręsti ir sustiprinti pagalbą vaikui (vertinimų vidurkis – 4,34). Apklausoje dalyvavę pedagogai buvo itin linkę pritarti, kad jų ugdymo įstaigos administracija skatina pedagogų partnerystę, pagalbą vienas kitam ir dalijimąsi (vertinimų vidurkis – 4,23), inicijuoja diskusijas bendruomenėje apie įtraukiojo ugdymo vertybes, mokyklą, atvirą visiems (vertinimų vidurkis – 4,16), pastebi ir įvertina pedagogų gebėjimą dirbti su įvairių

poreikių turinčiais vaikais (vertinimų vidurkis – 4,13). Kiek rečiau tyrimo dalyviai pritarė, kad jų darbovietėje pedagogai sulaukia emocinės paramos ir palaikymo (vertinimų vidurkis – 3,82), dar rečiau, kad ugdymo įstaigos administracija labiau palaiko iniciatyvas, susijusias su gabių vaikų, o ne patiriančių įvairių sunkumų ugdymu (vertinimų vidurkis – 2,43).

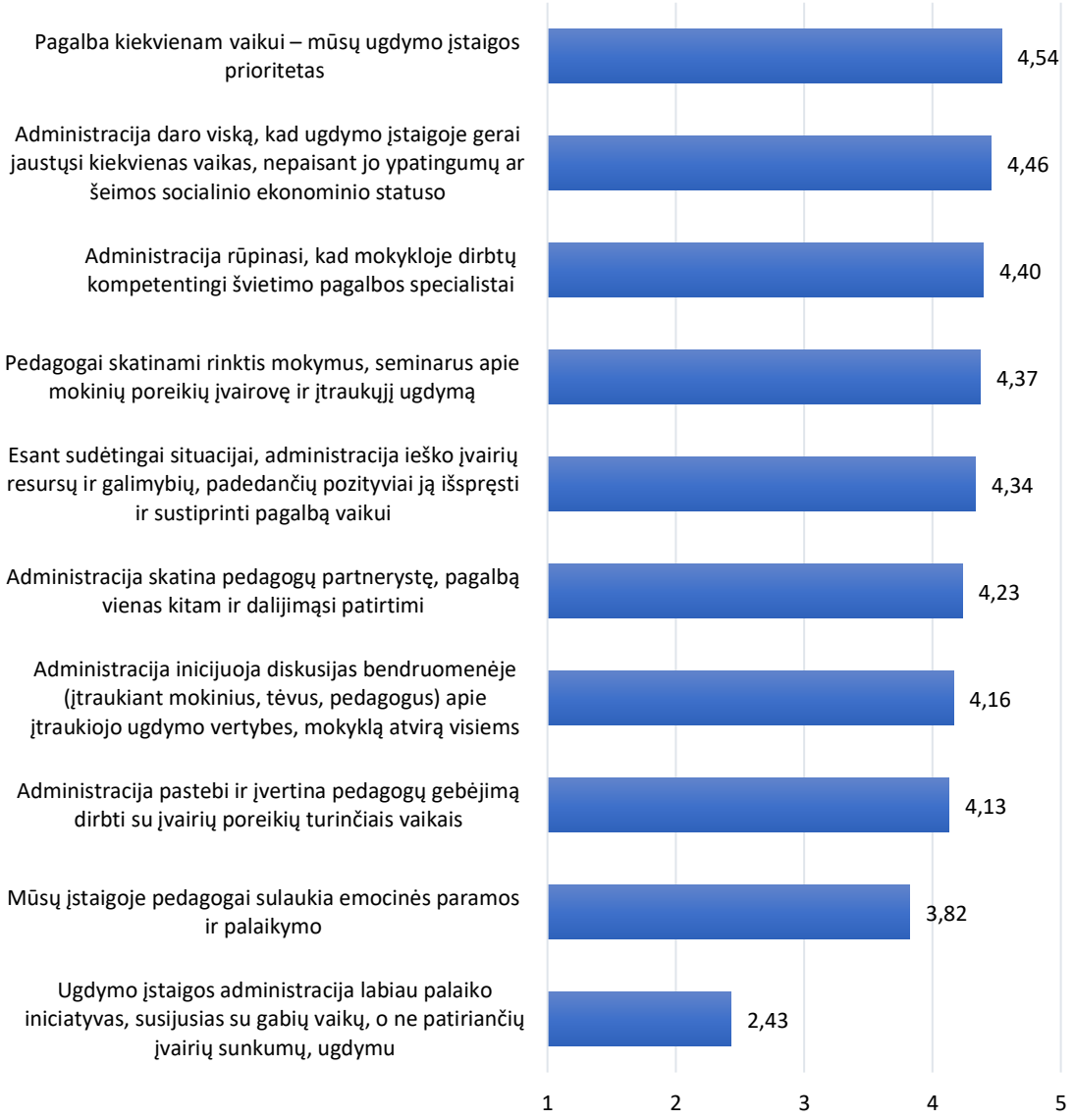

4.1.4.9 pav. *Vidinės mokyklos politikos ir lyderystės vertinimo pasiskirstymo vidurkiai, N = 1678*

Siekiant patikrinti, ar klausimus, susijusius su vidine mokyklos politika ir partneryste, galima jungti į skales, buvo atlikta pagrindinių faktorių (ašių) analizė su Promax pasukimu. Rezultatai parodė, kad duomenys tinka faktorinei analizei: KMO = 0,932, o Barleto sferiškumo testo $p < 0,001$. Vienas teiginys buvo pašalintas iš analizės, nes jis mažai koreliavo su kitais kintamaisiais. Faktorių analizės rezultatai leidžia teigti, kad vidinės mokyklos politikos ir partnerystės vertinimo klausimų bloką sudaro vienas faktorius, kuris paaiškina 64,93 proc. duomenų dispersijos. Kintamųjų svoriai faktoriuje svyruoja nuo 0,645 iki 0,851. Faktorius pavadintas **Pagalbos kultūrą skatinanti mokyklos politika ir lyderystė**.

Vidinės mokyklos politikos ir partnerystės vertinimas buvo analizuojamas atsižvelgiant į respondentų profesiją, specializaciją, ugdymo įstaigos vietą ir apskritį, kurioje yra ugdymo įstaiga.

Atsižvelgus į respondentų pedagoginę specializaciją pastebėta, kad ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai dažniau nei dalykų mokytojai nurodė, jog jų ugdymo įstaigoje egzistuoja pagalbos kultūrą skatinanti mokyklos politika ir lyderystė ($p < 0,05$). Tam labiau linkę pritarti respondentai, dirbantys didžiuosiuose Lietuvos miestuose ir atstovaujantys Alytaus apskričiai, nei dirbantieji mažuose miesteliuose ir priskiriami Klaipėdos, Panevėžio ir Tauragės apskritims ($p < 0,05$). Plačiau žr. 4.1.4.2 lentelę.

4.1.4.2 lentelė. *Pagalbos kultūrą skatinančios mokyklos politikos ir lyderystės vertinimo vidurkiai, N = 1678*

		Pagalbos kultūrą skatinanti mokyklos politika ir lyderystė
Pedagoginė specializacija	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai	39,60 ± 6,44
	Pradinio ugdymo pedagogai	39,20 ± 5,28
	Dalykų mokytojai	38,11 ± 6,57
	Švietimo pagalbos specialistai	39,33 ± 5,53
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***
Pareigos mokykloje	Švietimo pagalbos specialistai	39,33 ± 5,53
	Mokytojai	38,42 ± 6,55
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,161*
Mokytojai-dalykų mokytojai	Kalbų mokytojai	37,51 ±6,94
	Matematikos ir informatikos dalykų mokytojai	38,65 ± 5,55
	Socialinių mokslų dalykų mokytojai	38,45 ± 6,03
	Gamtos mokslų dalykų mokytojai	37,51 ± 6,55
	Kitų dalykų mokytojai	38,21 ± 6,94
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		0,561
Ugdymo įstaigos vieta	Viename iš didžiųjų Lietuvos miestų	39,61 ± 6,36
	Mieste / rajono centre	38,77 ± 6,31
	Mažame miestelyje	37,83 ± 6,54
	Kaime	38,81 ± 6,01
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,001***
Apskritis, kurioje yra ugdymo įstaiga	Alytaus	40,08 ± 5,10
	Kauno	38,83 ± 5,85
	Klaipėdos	37,54 ± 7,35
	Marijampolės	38,23 ± 7,01
	Panevėžio	37,74 ± 7,08
	Šiaulių	38,77 ± 5,77
	Tauragės	37,62 ± 6,77
	Telšių	38,64 ± 6,57
	Utenos	39,79 ± 5,50
	Vilniaus	38,61 ± 6,62
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,048***

Pedagogų buvo prašoma pateikti pastebėjimų, komentarų ir pasiūlymų, susijusių su mokyklos vidine politika ir lyderyste. Visi komentarai buvo sugrupuoti į akcentuojančius teigiamus aspektus (229 paminėjimai) ir reiškiančius nepasitenkinimą vidine mokyklos politika ir lyderyste (117 paminėjimų). Komentuodami teigiamus aspektus (žr. 4.1.4.3 lentelę), pedagogai dažniausiai akcentavo, jog būdingas jų ugdymo įstaigos vidinės politikos bruožas yra tai, kad svarbiausias ugdymo įstaigoje yra mokinys. Kitas svarbus, pedagogų nuomone, ugdymo įstaigos politikos bruožas yra dėmesys pedagogui.

4.1.4.3 lentelė. *Teigiami pedagogų komentarai apie vidinę mokyklos politiką ir lyderystę*

Teigiami aspektai (229) Subkategorijos (paminėjimų skaičius) ir iliustruojantys eiginiai
Svarbiausia – mokinys (59). „Ypač daug dėmesio yra skiriama įtraukiajam ugdymui“; „Ugdymo įstaigoje organizuojama nemažai veiklų vaikams, patiriantiems ugdymosi sunkumų. Sudaromos galimybės ir specialiųjų poreikių mokiniams vykti į rajoninius konkursus ar kitus renginius“; „Administracija skiria didelį dėmesį kiekvienam vaikui“; „Administracija daro viską, kad ugdymo įstaigoje gerai jaustųsi kiekvienas vaikas“; „Administracija daro viską, kad ugdymo įstaigoje gerai jaustųsi kiekvienas vaikas“; „Administracija palaiko visus mokinius, kurie mokosi mūsų progimnazijoje“; „Administracija rūpinasi ir silpnesnių ir visų vaikų ugdymusi. gebėjimų lygio“; „Taip, administracija daro viską, kad gimnazijoje gerai jaustųsi kiekvienas mokinys.“
Pedagogų palaikymas (30). „Administracija nuolat domisi kaip sekasi darbuotojoms, pataria, aptaria kartu įvairias problemas“; „Administracija padeda, remia ir palaiko pedagogų idėjas, atsižvelgia į pedagogų ir tėvų lūkesčius, įsitraukia sprendžiant problemas susijusias su ugdymo priemonių įvairove“; „Administracija palaiko ir skatina pozityvias iniciatyvas įtraukiajame ugdyme“ „Mūsų įstaigoje pedagogai sulaukia emocinės paramos ir palaikymo“; „Mūsų įstaigoje visi darbuotojai gali prisidėti prie vidaus politikos gerinimo“; „Mūsų mokykloje dėmesio ir pagalbos tikrai sulaukiame, visuose aspektuose“; „Pagal galimybes iškilus sunkumams pagalbos sulaukiame“; „Palaikomos iniciatyvos.“
Lyderystės svarba (21). „Lyderystė mūsų mokykloje yra didelė siekiamybė. Administracija turi pakankamai įgūdžių. Vyrauja bendradarbiavimas, naujovių inicijavimas ir diegimas“; „Aktyvi ir sisteminga pasidalytoji lyderystė“ „Manau, kaip ir kiekvienoje įstaigoje, taip ir mūsų šveitimo įstaigoje svarbi lyderystė - nuo jos priklauso ir įstaigos mikroklimatas, ir įstaigos vertybės ir kt.“; „Mokykloje skatinama kiekvieno mokytojo lyderyste“; „Mokykloje skatinama mokinių ir mokytojų lyderystė bei pagalba vieni kitiems.“
Palanki ugdymo įstaigos atmosfera (19). „Visi yra geranoriški“; „Administracija daro viską, kad gerai butu ir vaikams ir mokytojams“; „Administracija daro viską, kad mokytojoms, mokiniams mokykloje būtų saugu, patenkina visus poreikius“; „Administracija daro viską, kad ugdymo įstaigoje gerai jaustųsi kiekvienas vaikas, jų tėvai, visi darbuotojai“; „<...> įstaigoje vyrauja santarvė, supratingumas“; „Administracija puikiai sutaria bendraudami“; „Administracija rūpinasi, kad įstaigoje vyrautų geras, stabilus emocinis klimatas.“
Administracijos pastangos kuriant palankią atmosferą (15). „Administracijos siekį ir mokytojų teigiamą požiūrį į jų vykdomą mokyklos politiką ir lyderystę vertinu teigiamai“; „<...> administracija skatina partnerystę, dalijimąsi patirtimi tarp pedagogų“; „Didelis palaikymas iš administracijos, esme patenkinti“; „Tikrai stengiasi, kad kiekvienas būtų pastebėtas“; „Mokyklos bendruomenė stengiasi, kad mokykloje visiems būtų gera ir saugu“; „Mokyklos administracija pastebi kiekvieną: tiek vaiką, tiek mokytoją, nepriklausomai nuo jo pažiūrų, soc-ekonominio statuso ir padrąsina, įkvepia, bando išspręsti esamas kliūtis dėl santykių, tobulėjimo ir t. t.“
Lyderystė telkiant bendruomenę (15). „Administracija suteikia sąlygas pedagogams tobulėti, skatina tarpusavio pagalbą, dalijimąsi gerąja patirtimi rajone, respublikoje, su užsienio partneriais“; „Aš gerai jaučiuosi savo mokyklos bendruomenėje. Visada jaučiu palaikymą ir pagalbą“; „Galime gauti pagalbą“; „Glaudžiai palaikoma vidinė mokyklos politika ir lyderystė tarp administracijos ir mokytojų“; „Mokykloje kiekvienas yra išklausomas ir sprendžiamos problemos“; „Mokyklos politika gerbia kiekvieno interesus“; „Mokyklos politika grįsta šiltais, bendradarbiavimo santykiais“; „Mokyklos vidinė politika teisinga“; „Mūsų mokykloje vyrauja vienybė“; „Nuoširdus bendravimas ir bendradarbiavimas vienu su kitu.“
Kompetentingas ir kvalifikaciją keliantis personalas (13). „Mokykloje dirba švietimo pagalbos specialistai, kurie suteikia kompetentingą pagalbą specialiųjų poreikių specialistams“; „Pati dalyvauju projektuose, keliu kvalifikaciją, naujas žinias taikau ugdymo procese“; „Mūsų įstaiga suinteresuota, kad ugdymo įstaigoje dirbtų kvalifikuoti mokytojai ir specialistai“; „Pedagogai gauna papildomų mokymų, kurie padeda plėsti žinių bagažą dirbant su sup“; „Nuolat mokytojai skatinami rinktis seminarus, apie mokinių aktyvius mokymo(si)metodus, organizuojami mokymai apie mokinių vertinimą, skatinantį kelti individualią mokinio mokymosi pažangą Vyksta diskusijos ir susitarimai dėl pagalbos teikimo mokiniams.“
Priėmimas ir pagarba kiekvienam (9). Bendradarbiavimas (7). Mokyklos vizija (4). Teigiami nekonkretūs (37). Kiti teigiami teiginiai (4).

Komentuodami susirūpinimą keliančius vidinės politikos aspektus (žr. 4.1.4.4 lentelę), pedagogai dažniausiai susirūpinimą reiškė dėl savo ir kolegų kompetencijų ir ribotų galimybių jas tobulinti, partneriško dialogo su administracija stokos, nepalaikančio administracijos požiūrio.

4.1.4.4 lentelė. *Neigiami pedagogų komentarai apie vidinę mokyklos politiką ir lyderystę*

Teigiami aspektai (229) Subkategorijos (paminėjimų skaičius) ir jas iliustruojantys eiginiai
Kompetencijų ir jų tobulinimo problematika (9). „Negalima atlikti ir dalyvauti bet kur daugiau nei l. einanti pareigas direktorė“; „Mokymus ir seminarus vadovė mokytojams pati parenka pagal asmenines simpatijas lektoriams ar protekcijas“; „<...> mokytojų

Teigiami aspektai (229) Subkategorijos (paminėjimų skaičius) ir jas iliustruojantys eiginiai
mokymų, susijusių su mokiniais, patiriančiais įvairių sunkumų“; „Finansuojami tik tie seminarai, kurie atitinka įstaigos specifinę darbo kryptį (pvz.: ekologiniai, sveikatinimo...) Norint gilinti žinias kitais klausimais, reikia pačioms apsimokėti seminarus.“
Partneriško dialogo su administracija stoka (8). „Norėtųsi laisvesnio dialogo tarp pedagogų ir administracijos, grįsto pasitikėjimu, gebėjimu išgirsti, pasisakyti“; „Pastebėjau dvigubų standartų“; „Pedagogas žemiausia grandis, tikrintojų daug: direktorė, pavaduotoja ugdymui, specialistai, dietistai ir t. t.“
Netinkamas administracijos požiūris (7). „Administracija gana daug laiko turi skirti dokumentacijos tvarkymui, taigi nėra pakankamai susipažinę su pedagoginio darbo „virtuve“, nebent pats pedagogas informuoja apie tai kas ir kaip sekasi kasdieniniame darbe“; „Administracija į problemas žiūri pro pirštus“; „Administracijai rūpi tik reitingai“; „Administracijai svarbu reitingai, kuo aukštesni pasiekimai iš įvairių dalykų.“
Konkurencija ir vieningumo stoka (7). „Būna situacijų kada vieni pedagogai palaikomi, kiti nesulaukia vienodo dėmesio“; „Darželiuose, ypač mažuose miestuose yra didžiulė konkurencija. Mokytojos skiria dėmesio daugiau ,,pasirodymui“ nei vaikams“; „Daugiau reikėtų kolegų tarpusavio supratimo ir bendradarbiavimo“; „Dažniausiai vertinami išsišokantys pedagogai“; „Emocinė parama ir palaikymas ne visiems mokytojams“; „Kolektyve trūksta vientisumo“; „Pastangų deda, bet komanda dirba nevieningai.“
Per menkas dėmesys gabiems vaikams (6). „Visiems vaikams (gabiems ir ne tik) reikia dėmesio“; „Kartais pastebima, kad būtent gabiems vaikams skiriama nepakankamai dėmesio, nes turint klasėje 5–8 SUP mokinius, mokytojui nebelieka laiko“; „Manyčiau, kad didžioji dalis pastangų nukreipta į patiriančius sunkumus, o ne į gabiuosius mokinius. Mano nuomone, tai nėra gerai“; „Manau, daugiau dėmesio reiktų skirti gabiems vaikams.“
Dėmesio ir palaikymo stoka (5). Pagalbos mokytojui stoka (5). Tobulinimo reikalaujanti sritis (5). Ugdymo įstaigos vadovo įsitraukimo stoka (4). Tėvų įsitraukimo stoka (3). Kiti kritikuojami aspektai (14).

Bendradarbiavimas ir partnerystė

Analizuojant bendravimo ir partnerystės aspektą, kurį apimantys veiksniai buvo vertinti 1–5 balų skale, kai 1 reiškia visišką nepritarimą, o 5 – didelį pritarimą, pastebėta, kad tyrime dalyvavę pedagogai labiausiai linkę sutikti su teiginiais, kad pedagogai ir specialistai visada įsiklauso ir išklauso tėvus (vertinimų vidurkis – 4,49); įsiklauso ir išklauso vaiką (vertinimų vidurkis – 4,44); tėvai nedelsiant informuojami apie vaikams kylančius sunkumus (vertinimų vidurkis – 4,44); specialistai padeda tėvams suprasti, dėl ko jų vaikas patiria ugdymosi sunkumų (vertinimų vidurkis – 4,44); vaikas visada skatinamas išsakyti savo baimes ir norus (vertinimų vidurkis – 4,40). Tyrimo dalyviai dažnai sutiko, kad specialistai padeda vaikui suprasti, kodėl jam kyla ugdymosi sunkumų (vertinimų vidurkis – 4,34), kad jų ugdymo įstaigoje įprasta pedagogams ir specialistams tarpusavyje dalytis patirtimi ir padėti vienas kitam išspręsti sudėtingesnes situacijas (vertinimų vidurkis – 4,25), kad aptariant vaiko ugdymosi ar asmenybės problemas kartu susitelkia pedagogai, mokytojo padėjėjas ir visi reikalingi specialistai (vertinimų vidurkis – 4,25), kad už pagalbą vaikui ir jos kokybę atsakingi jaučiasi visi, todėl pedagogai ir specialistai visada kartu numato ugdymo tikslus, planuoja ir įgyvendina ugdymosi turinį (vertinimų vidurkis – 4,16). Apklaustieji pritarė, kad pedagogai ir specialistai tariasi su tėvais, kartu numato vaiko ugdymo tikslus ir uždavinius (vertinimų vidurkis – 4,09), kad jie skatinami siūlyti, kaip galima būtų geriausiai padėti jų vaikui (vertinimų vidurkis – 4,07), kad kilus sunkumų visada paklausiama vaiko nuomonės, ką jis pats mano apie tai (vertinimų vidurkis – 4,07), kad planuojant pagalbą dalyvauja ne tik pedagogai ir ugdymo įstaigos specialistai, bet ir pats vaikas, jo tėvai (globėjai) (vertinimų vidurkis – 4,06), kad jų ugdymo įstaigoje įprasta problemas spręsti bendradarbiaujant komandoje (vertinimų vidurkis – 4,05). Kiek mažiau tyrimo dalyviai buvo linkę pritarti teiginiams, kad aptariant ir sprendžiant vaiko ugdymosi ar asmenybės problemas visada dalyvauja ir pats mokinys (vertinimų vidurkis – 3,89); vaikas žino, kodėl jam reikia vieno ar kito specialisto pagalbos (vertinimų vidurkis – 3,82); sudarant individualų pagalbos planą, dalyvauja pats vaikas kartu su kitais specialistais, pedagogais ir tėvais (vertinimų vidurkis – 3,76). Dar rečiau apklausoje dalyvavę pedagogai sutiko pastebintys, kad tėvams sunku suprasti, ką sako ir rekomenduoja specialistai (vertinimų vidurkis – 3,35), kad tėvai dažnai priešinasi jų vaikams siūlomai pagalbai (vertinimų vidurkis – 3,01). Mažiausiai respondentai buvo linkę pritarti, kad jų ugdymo įstaigoje už vaiko ugdymą ir pasiekimus atsakingas yra pedagogas ir dažnai vienas turi išspręsti jam kylančius sunkumus (vertinimų vidurkis – 2,36), kad komandinis darbas dažnai imituojamas ir „rodomas popieriuose“, o realiai kiekvienas dirba atskirai (vertinimų vidurkis – 2,10). Plačiau žr. 4.1.4.10 pav.

4.1.4.10 pav. *Bendradarbiavimo ir partnerystės vertinimo pasiskirstymo vidurkiai, N = 1678*

Siekiant patikrinti, ar bendradarbiavimo ir partnerystės ugdymo įstaigoje vertinimo klausimus galima jungti į skales, buvo atlikta pagrindinių komponenčių faktorių analizė su Promax pasukimu. Rezultatai parodė, kad duomenys tinka faktorinei analizei: KMO = 0,932, o Barleto sferiškumo testo p < 0,001. Faktorių analizės rezultatai leidžia teigti, kad bendravimo ir santykių klausimų bloką sudaro trys faktoriai, kurie paaiškina 58,56 proc. duomenų išsibarstymo. Kintamųjų faktorių svoriai kiekviename faktoriuje svyruoja nuo 0,481 iki 0,862. Pagal faktorius sudarančių teiginių turinį pirmasis faktorius pavadintas **Bendradarbiavimas ir komandinis darbas**, antrasis – **Vaiko įtrauktis į pagalbos planavimo ir teikimo procesą**, trečiasis – **Pasidalijimo vaidmenimis ir atsakomybėmis sunkumai**. Bendradarbiavimo ir komandinio darbo konstruktą sudaro šie teiginiai: „Pedagogai ir specialistai visada įsiklauso ir išklauso tėvus“, „Specialistai padeda tėvams suprasti, dėl ko jų vaikas patiria ugdymosi sunkumų“, „Už pagalbą vaikui ir jos kokybę atsakingi jaučiasi visi, todėl pedagogai ir specialistai visada kartu numato ugdymo tikslus, planuoja ir įgyvendina ugdymosi turinį“, „Tėvai nedelsiant informuojami apie vaikams kylančius sunkumus“, „Pedagogai ir specialistai įsiklauso ir išklauso vaiką“, „Pedagogai ir specialistai tariasi su tėvais, kartu numato vaiko ugdymo tikslus ir uždavinius“, „Mūsų ugdymo įstaigoje įprasta, kad pedagogai, specialistai dalijasi tarpusavyje patirtimi ir padeda vienas kitam išspręsti sudėtingesnes situacijas“, „Pas mus įprasta problemas spręsti bendradarbiaujant komandoje“, „Vaikas visada skatinamas išsakyti savo baimes ir norus“, „Tėvai skatinami siūlyti sprendimus, kaip galima būtų geriausiai padėti jų vaikui“, „Specialistai padeda vaikui suprasti, kodėl jam iškyla ugdymosi sunkumų“, „Aptariant vaiko ugdymosi ar asmenybės problemas kartu susitelkia bendram darbui pedagogai, mokytojo padėjėjas ir visi reikalingi specialistai (psichologas, specialusis pedagogas, logopedas ir kt.)“, „Planuojant pagalbą dalyvauja ne tik pedagogai ir ugdymo įstaigos specialistai, bet ir pats vaikas, jo tėvai (globėjai).“ Vaikų įtraukties į pagalbos planavimo ir teikimo procesą faktorių sudaro tokie teiginiai: „Aptariant ir sprendžiant vaiko ugdymosi ar asmenybės problemas visada dalyvauja ir pats mokinys“, „Sudarant individualų pagalbos planą, dalyvauja pats vaikas kartu su kitais specialistais, pedagogais ir tėvais“, „Vaikas žino, kodėl jam reikia vieno ar kito specialisto pagalbos“, „Kilus sunkumų visada paklausiama vaiko nuomonės, ką jis pats mano apie tai.“ Trečiąjį faktorių – Pasidalijimo vaidmenimis ir atsakomybėmis sunkumai – sudaro šie teiginiai: „Tėvai dažnai priešinasi jų vaikams siūlomai pagalbai“, „Pas mus už vaiko ugdymą ir pasiekimus atsakingas yra pedagogas ir dažnai vienas turi išsispręsti jam kylančius sunkumus“, „Pastebėjau, kad tėvams dažnai sunku suprasti, ką sako ir rekomenduoja specialistai“, „Komandinis darbas pas mus dažnai tik imituojamas ir „rodomas popieriuose“, o realiai kiekvienas dirba atskirai.“

Tris skirtingus bendradarbiavimo ir partnerystės ugdymo įstaigoje aspektus reprezentuojantys veiksniai buvo analizuojami atsižvelgiant į respondentų profesiją, specializaciją, ugdymo įstaigos vietą ir apskritį, kurioje yra ugdymo įstaiga. Duomenis analizuojant pagal darbo sritį pastebėta, kad dalykų mokytojai rečiau pritarė, jog jų ugdymo įstaigoje egzistuoja bendradarbiavimas ir komandinis darbas, nei respondentai, priskiriami ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo ir švietimo pagalbos specialistų kategorijoms (p < 0,05). Šiam teiginiui taip pat rečiau buvo linkę pritarti mokytojai nei švietimo pagalbos specialistai (p < 0,05), gamtos mokslų dalykų mokytojai nei kitoms sritims atstovaujantys dalykų mokytojai (p < 0,05). Kad bendradarbiavimas ir komandinis darbas egzistuoja jų atstovaujamoje ugdymo įstaigoje, dažniausiai nurodė didžiuosiuose Lietuvos miestuose dirbantys pedagogai, kiek rečiau taip teigė dirbantieji mieste / rajono centre ir dar rečiau dirbantieji mažame miestelyje (p < 0,05).

Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai rečiau nei švietimo pagalbos specialistai bei dalykų mokytojai pritarė, kad jų atstovaujamoje ugdymo įstaigoje egzistuoja vaiko <u>įtrauktis į pagalbos planavimo ir teikimo procesą</u> (p < 0,001). Šiam teiginiui labiau buvo linkę pritarti mokytojai, dirbantys kaimiškų vietovių ugdymo įstaigose, nei dirbantieji mieste / rajono centre (p < 0,05). Atsižvelgus į apskritį analizuojamam teiginiui dažniau pritarė respondentai iš Marijampolės nei iš Vilniaus apskrities (p < 0,05).

Analizuojant bendradarbiavimo ir partnerystės ugdymo įstaigoje vertinimą pastebėta, kad ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai dažniau nei dalykų mokytojai (p < 0,05) ir dar dažniau nei švietimo pagalbos specialistai (p < 0,001) pritarė, kad jų ugdymo įstaigoje susiduriama su pasidalijimo vaidmenimis ir

atsakomybe sunkumais. Tam taip pat buvo linkę labiau pritarti mokytojai nei švietimo pagalbos specialistai (p < 0,001). Pedagogai, dirbantys mažame miestelyje, dažniau teigė, kad jų atstovaujamoje ugdymo įstaigoje susiduriama su pasidalijimo vaidmenimis ir atsakomybe sunkumais, nei didmiestyje dirbantys pedagogai (p < 0,05). Plačiau žr. 4.1.4.5 lentelę.

4.1.4. 5 lentelė. *Bendradarbiavimo ir partnerytės ugdymo sistemoje vertinimo vidurkiai, N = 1678*

		Bendradarbiavimo ir partnerytės ugdymo įstaigoje vertinimas		
		Bendradarbiavimas ir komandinis darbas	Vaiko įtrauktis į pagalbos planavimo ir teikimo procesą	Pasidalijimo vaidmenimis ir atsakomybėmis sunkumai
Pedagoginė specializacija	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai	57,12 ± 8,06	13,35 ± 4,59	11,53 ± 4,00
	Pradinio ugdymo pedagogai	56,00 ± 5,71	15,60 ± 2,53	10,07 ± 2,37
	Dalykų mokytojai	55,29 ± 8,02	16,11 ± 3,09	10,87 ± 3,40
	Švietimo pagalbos specialistai	57,13 ± 6,87	15,60 ± 3,72	9,77 ± 3,22
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,001***	***<0,001***	***<0,001***
Pareigos mokykloje	Švietimo pagalbos specialistai	57,13 ± 6,87	15,60 ± 3,72	9,77 ± 3,22
	Mokytojai	55,65 ± 8,03	15,58 ± 3,58	10,99 ± 3,53
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,039***	*0,958*	***<0,001***
Mokytojai-dalykų mokytojai	Kalbų mokytojai	54,84 ± 8,33	16,25 ± 3,18	10,83 ± 3,44
	Matematikos ir informatikos dalykų mokytojai	54,02 ± 7,75	16,24 ± 3,02	10,96 ± 3,22
	Socialinių mokslų dalykų mokytojai	55,17 ± 8,17	16,34 ± 2,77	10,35 ± 2,72
	Gamtos mokslų dalykų mokytojai	52,36 ± 8,28	15,68 ± 2,70	11,07 ± 3,16
	Kitų dalykų mokytojai	56,45 ± 7,76	16,38 ± 3,11	10,67 ± 3,42
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,004***	*0,671*	*0,733*
Ugdymo įstaigos vieta	Viename iš didžiųjų Lietuvos miestų	57,68 ± 7,54	15,81 ± 3,85	10,42 ± 3,85
	Mieste / rajono centre	55,92 ± 7,80	15,38 ± 3,63	10,69 ± 3,52
	Mažame miestelyje	55,07 ± 7,96	15,52 ± 3,57	11,22 ± 3,43
	Kaime	55,85 ± 7,92	16,32 ± 3,03	10,38 ± 2,85
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***	***0,035***	***0,010***
Apskritis, kurioje yra ugdymo įstaiga	Alytaus	58,01 ± 6,34	15,58 ± 3,73	10,01 ± 3,32
	Kauno	55,36 ± 8,05	15,19 ± 3,74	10,66 ± 3,36
	Klaipėdos	54,62 ± 9,15	15,43 ± 3,37	11,14 ± 3,47
	Marijampolės	56,57 ± 7,53	16,26 ± 3,07	10,69 ± 3,35
	Panevėžio	55,27 ± 8,01	16,23 ± 3,17	10,88 ± 3,52
	Šiaulių	56,19 ± 7,68	15,89 ± 3,82	10,57 ± 3,57
	Tauragės	54,57 ± 7,82	15,24 ± 3,44	11,83 ± 3,34
	Telšių	55,64 ± 7,44	15,50 ± 3,48	10,67 ± 3,46
	Utenos	56,27 ± 7,54	15,38 ± 3,55	10,88 ± 3,90
	Vilniaus	55,74 ± 8,28	14,98 ± 3,85	10,01 ± 3,58
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,075*	***0,013***	*0,051*

Pedagogų buvo prašoma pateikti komentarų apie tai, kas būdinga jų ugdymo įstaigai bendradarbiavimo ir partnerystės aspektu. Savo pasisakymuose pedagogai akcentuoja bendradarbiavimo reikšmę sprendžiant problemas, tačiau labai dažnai pasigenda tėvų įsitraukimo, specialistų pagalbos ir jų aktyvesnės veiklos (dažnai tai siejama su maža specialisto užimama etato dalimi). Išsamiau žr. 4.1.4.6 lentelę.

4.1.4.6 lentelė. *Atsakymų į klausimą „Jūsų pastebėjimai, komentarai apie bendradarbiavimą ir partnerystę“ pasiskirstymas*

Kategorijos	Subkategorijos ir iliustruojantys teiginiai
Teigiami aspektai (159)	**Problemų sprendimas bendradarbiaujant (108).** „Bendradarbiaujant su tėvais ir vaiku suprantama apie kylančias problemas, ieškoma būdų joms išspręsti“; „Bendradarbiaujame su socialiniais partneriais“; „Bendradarbiavimas ir partnerystė padeda spręsti problemas“; „Bendradarbiavimas ir partnerystė pakankamai geri“; „Bendradarbiavimas yra svarbu mūsų gimnazijoje. Mokytojai pagalbos, patarimo ar tiesiog išsikalbėti kreipiasi į kolektyvą ar specialistus. Didesnės problemos sprendžiamos VGK“; „Bendradarbiavimas tarp tėvų - administracijos - vaiko - specialistų nuolat vyksta, stengiamasi padėti mokiniui, tėvams, išsakant mokinio problemas“; „Bendradarbiavimas tarpusavyje yra nuoširdus ir siekiantis tikslo“; „Bendradarbiavimas tarpusavio pagalba tarp pedagogų tėvų, vaikų yra, mokykla nėra didelė, todėl lengviau pastebėti problemas, sunkumus, jas išspręsti“; „Visi mokytojai ir specialistai labai stengiasi padėti vaikam jeigu iškyla problemos.“
	Specialistų pagalba (13). „Su vaiku kalbasi specialistai dažniausiai atskirai“; „Vaikai gali kreiptis pagalbos į specialistą“; „Visada veikia visos specialistų komandos“; „Mes (specialistai ir mokytojai) darome viską, kas priklauso nuo mūsų, ką galime mes pasiūlyti, pagelbėti, rekomenduoti“; „Buriama specialistų komandą dėl pagalbos teikimo“; „Kolektyvas darniai dirba, manau, kad tam didelę įtaką daro pagalbos mokiniui specialistas, akivaizdu – tikras lyderis, įvairių projektų moderatorius, vertybinis ir kompetentingas savo srityje Žmogus“; „Manau, kad labai gerai dirba VGK. Mokytojai nori, kad pagalbos mokiniui specialistai, vedant kompleksinę veiklą dirbtų grupėse, o neišsivestų vaiką(us) į kabinetą. Kartais pagalbos mokiniui specialistai dirba grupėse, bet didesnę dalį kabinetuose. Manau, tai būtų tikslinga.“
	Dėmesys vaikui (8). Suteikiama pagalba (7). Tėvų įsitraukimas (4).
Nepasitenkinimą keliantys aspektai (155)	**Tėvų reakcija, įsitraukimas ir noras bendradarbiauti (55).** „Tėvams nėra sunku suprasti ką sako specialistai, jiems sunku pripažinti problemą“; „Daugiau bendrauti su tėvais, globėjais“; „Vaikas greičiau ir geriau įsisavina ugdymo medžiagą, kai dirba visa specialistų komanda, taip pat ir tėvai, nors būna, kad tėvai sunkiau įsitraukia ir tokių pačių taisyklių laikosi namuose“; „Kitas klausimas – ne visi noriai įsitraukia, sulaukiame ir pasipriešinimo, abejingumo, nenoro išgirsti kitų nuomonę. Kol kas pavysta su šiomis problemomis susitvarkyti“; „Bendradarbiavimas ir partnerystė yra tokio aukšto lygio, kiek tėvai ir vaikai tai supranta ir leidžiasi priimti iš mokytojų ar specialistų“; „Bendradarbiavimui dažnai pritrūksta tėvų ar vaikų noro“; „Dalis tėvų (ikimokyklinukų) net ir suvokdami, kad vaikui kyla ugdymosi sunkumų, nenoriai priima pagalbą, bijo, jog apie tai sužinos būsimos mokyklos pedagogai, atsiras kažkokie įrašai, kurie gali turėti įtakos vaiko ateičiai.“
	Bendradarbiavimo stoka (31). „Bendradarbiaujam kiek galima glaudžiau ir produktyviau, tačiau ne visada atsiranda mokytojų, tėvų ir mokių tarpusavio supratimas. Kartais viršų ima ambicijos ir principai arba nemotyvuotumas, nenoras priimti pagalbos“; „Bendradarbiauja, bet ne visi“; „Bendradarbiavimas ir partnerystė vykdoma tinkamai, tačiau kolegialumo principas tik pradedamas įgyvendinti. Mokytojai varžosi dalintis patirtimi atvirose pamokose“; „Bendradarbiavimas nuotoliniu būdu yra ypač sudėtingas, nes su kai kuriais vaikais reikia ilgo betarpiško pokalbio: jausti jo emocijas, reakcijas. Bendrame aptarime, kur dalyvautų specialistai, vaikas ir mokytojas, nesu dalyvavusi, bet specialistai, manau dalyvauja, nes informaciją perduoda“; „Bendradarbiavimas visada galėtų būti glaudesnis, atviresnis, labiau įsiklausant į vaiko nuomonę“; „Bendradarbiavimo tarp specialistų ir mokytojų trūksta, ypač rengiant pritaikytas programas ir individualizuotas programas. norėtųsi daugiau pagalbos iš specialiojo pedagogo“; „Bendradarbiavimo trūksta.“
	Specialistų stoka (28). „Įstaigoje tik logopedai, tad nėra veiksmingos specialistų komandos. <...> Kontakto dažniausiai su visais ieško pats švietimo pagalbos specialistas“; „Daugiau konkrečios specialistų pagalbos“; „Gimnazijoje nėra psichologo“; „Ikimokyklinėje įstaigoje, kad įmanomas būtų bendradarbiavimas ir darbas komandoje, reikalinga, kad kiekvienoje grupėje dirbtų du pedagogai kiekvieną dieną“; „Yra dar kur tobulėti. Kitokių vaikų įstaigoje nemažai, tai tenka ilgai laukti specialisto pagalbos“; „Kadangi mūsų darželis priklauso gimnazijai ir esame mažame miestelyje, mūsų ugdymo įstaigoje nėra pagalbos vaikui specialisto. Logopedė dirba tik su priešmokyklinio ugdymo grupe ir gimnazijos mokiniais, o dvi ikimokyklinio ugdymo grupės neturi nieko, išskyrus auklėtojas.“
	Per jaunas vaikų amžius (18). „Vaikai yra per maži, kad suprastų kodėl jiems rekomenduojami specialistai ar dalyvavimas sudarant individualų pagalbos planą“; „Jauni didelių specialiųjų poreikių vaikai nebūtinai supras, kas tas pagalbos planas ir kiti dalykai išvardyti anketos gale (šie vaikai gali sudaryti ir apie pusę visų pagalbos gavėjų). Taip pat norėčiau papildyti, kad suvokimas pagalbos priklauso nuo individualaus vaiko (jo gebėjimo suvokti aplinką, save ir pan.) – nereiktų pamiršti, kad tai vaikas, o ne suaugęs ir ypač jei jis turi didelių poreikių jo suvokimas kardinaliai skiriasi nuo mūsų ir jūsų (todėl kyla klausimas apie tokio vaiko dalyvavimo tikslingumą planuojant jo pagalbą)“; „Vaikų amžius įtakoja sprendimus“; „2–5 metų vaikai nedalyvauja sprendžiant jo ugdymosi ar asmenybės problemas.“
	Pedagogų krūvis (6). Vaikas nepriima pagalbos (6). Autoritariškas administracijos vaidmuo (3). Kita (8).

Vaiko gerovės komisija (VGK) ir jos veikla

Tyrimo metu pedagogų buvo teiraujamasi apie jų ugdymo įstaigoje veikiančią VGK. Jos veiklą nusakantys veiksniai buvo vertinami 1–5 balų skale, kai 1 reikšmė visišką nepritarimą, 5 – didelį pritarimą. Pastebėta, kad tyrimo dalyviai buvo linkę itin gerai atsiliepti apie VGK ir jos veiklą. Labiausiai respondentai pritarė tam, kad VGK visuomet išklauso pedagogą ir ieško būdų, kaip geriausiai galima būtų reaguoti į vaiko ugdymosi problemas (vertinimų vidurkis – 4,42), suteikia pakankamai galių priimant sprendimus dėl vaikų poreikių vertinimo, programų pritaikymo ir kitais klausimais (vertinimų vidurkis – 4,30), įstaigoje dirbantiems pedagogams rekomenduoja aktualius kvalifikacijos tobulinimo renginius, skirtus vaikų socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymui (vertinimų vidurkis – 4,30), kad jų įstaigoje greitai reaguojama ir laiku organizuojama reikalinga pagalba vaikui, šeimai, pedagogams (vertinimų vidurkis – 4,27). Tyrime dalyvavę pedagogai itin dažnai pritarė, kad VGK ugdymo įstaigoje kuria pozityvų mikroklimatą ir puoselėja įtraukiojo ugdymo vertybes (vertinimų vidurkis – 4,20), efektyviai organizuoja vaikų specialiųjų ugdymosi poreikių vertinimą (vertinimų vidurkis – 4,19), kad jie kaip pedagogai / specialistai dažnai dalyvauja bendrose diskusijose, kaip pagerinti pagalbos sistemą jų ugdymo įstaigoje (vertinimų vidurkis – 4,19), kad dedama daug pastangų padedant specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams sklandžiai pereiti į kitą ugdymo įstaigą ar ugdymo pakopą (vertinimų vidurkis – 4,16), kad rekomenduojami aktualūs kvalifikacijos tobulinimo renginiai, skirti įtraukiojo ugdymo kompetencijai tobulinti (vertinimų vidurkis – 4,12). Kiek rečiau respondentai sutiko, kad jų darbovietėje organizuojami aktualūs šviečiamojo pobūdžio renginiai ugdymo įstaigos bendruomenei vaiko teisių apsaugos, individualių poreikių pažinimo, tenkinimo ir kitomis aktualiomis temomis (vertinimų vidurkis – 3,91). Mažiausiai tyrime dalyvavę pedagogai buvo linkę pritarti, kad VGK veikia tik formaliai ir mažai prisideda prie realių problemų sprendimo (vertinimų vidurkis – 1,80) (žr. 4.1.4.11 pav.).

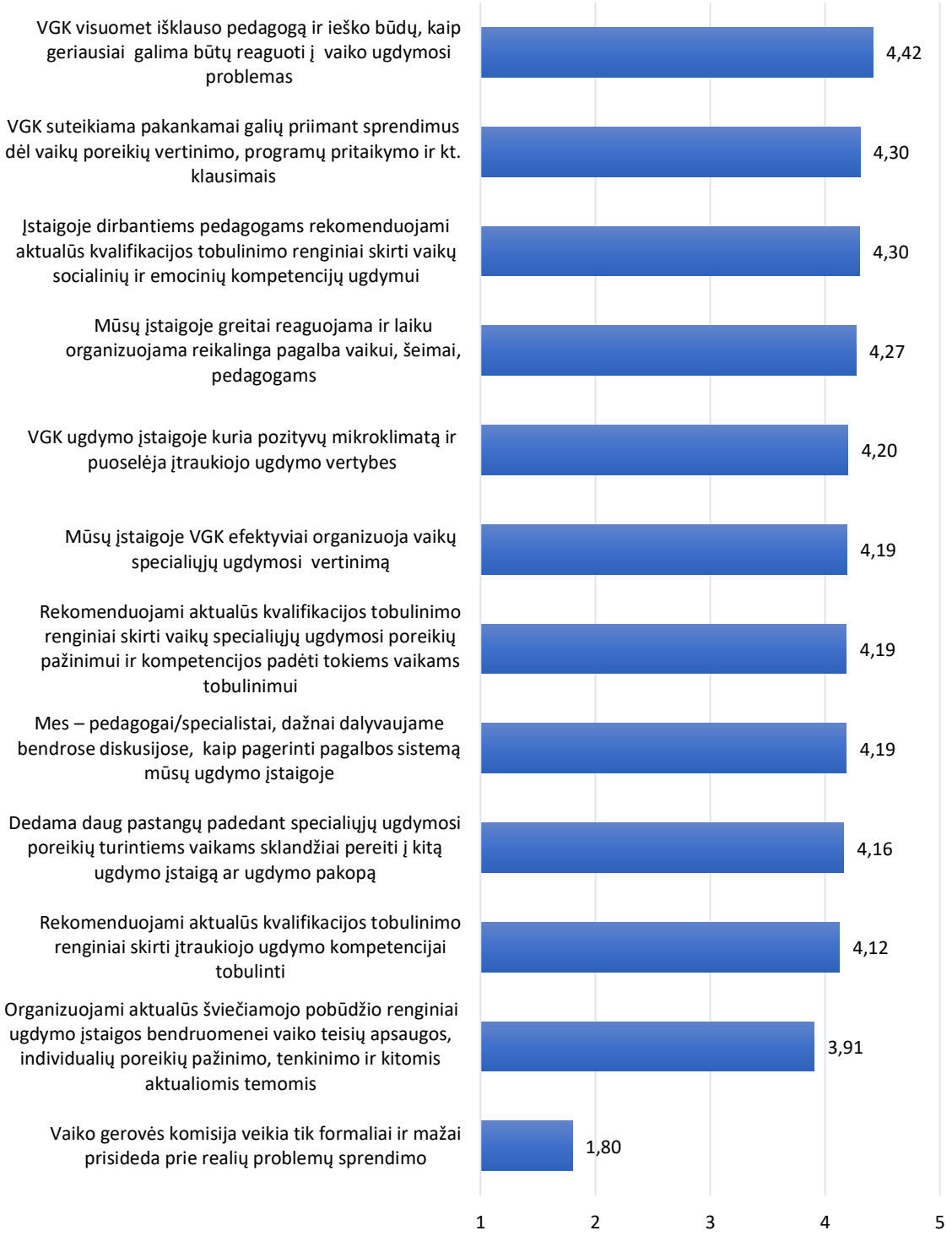

4.1.4.11 pav. *Ugdymo įstaigoje veikiančios vaiko gerovės komisijos ir jos veiklos vertinimo pasiskirstymo vidurkiai, N = 1678*

Siekiant patikrinti, ar klausimus apie ugdymo įstaigoje veikiančią VGK ir jos veiklą galima jungti į skales, buvo atlikta pagrindinių faktorių (ašių) faktorinė analizė su Promax pasukimu. Rezultatai parodė, kad duomenys tinka faktorinei analizei: KMO = 0,941, o Barleto sferiškumo testo $p < 0,001$. Faktorių analizės rezultatai leidžia teigti, kad klausimų apie VGK ir jos veiklą bloką sudaro du faktoriai, kurie paaiškina 67,55 proc. duomenų išsibarstymo. Kintamųjų faktorių svoriai kiekviename faktoriuje svyruoja nuo 0,536 iki 0,947. Pagal faktorius sudarančių teiginių turinį pirmasis faktorius pavadintas **Svarbus VGK vaidmuo užtikrinant pagalbą**

kiekvienam vaikui, antrasis – **VGK vaidmuo skatinant pedagogų profesinį tobulėjimą**. Pirmąjį faktorių sudaro šie teiginiai: „VGK ugdymo įstaigoje kuria pozityvų mikroklimatą ir puoselėja įtraukiojo ugdymo vertybes“, „VGK visuomet išklauso pedagogą ir ieško būdų, kaip geriausiai galima būtų reaguoti į vaiko ugdymosi problemas“, „VGK suteikiama pakankamai galių priimant sprendimus dėl vaikų poreikių vertinimo, programų pritaikymo ir kt. klausimais“, „Mūsų įstaigoje greitai reaguojama ir laiku organizuojama reikalinga pagalba vaikui, šeimai, pedagogams“, „Mes – pedagogai / specialistai, dažnai dalyvaujame bendrose diskusijose, kaip pagerinti pagalbos sistemą mūsų ugdymo įstaigoje“, „Mūsų įstaigoje VGK efektyviai organizuoja vaikų specialiųjų ugdymosi vertinimą“, „Dedama daug pastangų padedant specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams sklandžiai pereiti į kitą ugdymo įstaigą ar ugdymo pakopą“, „Vaiko gerovės komisija veikia tik formaliai ir mažai prisideda prie realių problemų sprendimo.“ VGK vaidmens skatinant pedagogų profesinį tobulėjimą faktorių sudaro tokie teiginiai: „Rekomenduojami aktualūs kvalifikacijos tobulinimo renginiai, skirti įtraukiojo ugdymo kompetencijai tobulinti“, „Rekomenduojami aktualūs kvalifikacijos tobulinimo renginiai, skirti vaikų specialiųjų ugdymosi poreikių pažinimui ir kompetencijos padėti tokiems vaikams tobulinimui“, „Įstaigoje dirbantiems pedagogams rekomenduojami aktualūs kvalifikacijos tobulinimo renginiai, skirti vaikų socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymui“, „Organizuojami aktualūs švietiamojo pobūdžio renginiai ugdymo įstaigos bendruomenei (mokiniams, tėvams, pedagogams) vaiko teisių apsaugos, individualių poreikių pažinimo, tenkinimo ir kitomis aktualiomis temomis.“

VGK ir jos veiklos vertinimą ugdymo įstaigoje reprezentuojantys veiksniai buvo analizuojami atsižvelgiant į respondentų profesiją, specializaciją, ugdymo įstaigos vietą ir apskritį, kurioje yra ugdymo įstaiga. Pastebėta, kad švietimo pagalbos specialistai dažniau nei ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai bei dar dažniau nei dalykų mokytojai buvo linkę teigti, kad VGK vaidmuo užtikrinant pagalbą kiekvienam vaikui yra svarbus ($p < 0,001$). Su apartu teiginiu dažniau sutiko švietimo pagalbos specialistai nei mokytojai ($p < 0,001$). VGK vaidmens užtikrinant pagalbą kiekvienam vaikui svarbą rečiau buvo linkę pripažinti gamtos mokslų mokytojai ir pedagogai, dirbantys mažame miestelyje, nei kitų sričių dalykų mokytojai ir didmiesčiams atstovaujantys respondentai ($p < 0,05$). Iš 4.1.4.7 lentelės duomenų galima matyti, kad aptariamam teiginiui labiau linkę pritarti Alytaus apskrityje dirbantys pedagogai nei dirbantieji Kauno, Tauragės ir Klaipėdos apskrityse ($p < 0,05$).

Tyrimo duomenys atskleidė, kad ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai dažniau nei dalykų mokytojai buvo linkę pritarti, jog jų įstaigoje svarbus VGK vaidmuo skatinant pedagogų profesinį tobulėjimą ($p < 0,05$), o švietimo pagalbos specialistai dar dažniau nei ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai pritarė minėtam teiginiui ($p < 0,001$). Kad VGK vaidmuo svarbus skatinant pedagogų profesinį tobulėjimą, dažniau teigė švietimo pagalbos specialistai nei mokytojai ($p < 0,05$). Šiam teiginiui mažiau buvo linkę pritarti kalbų nei kitų dalykų mokytojai ($p < 0,05$). VGK vaidmens svarbą užtikrinant pagalbą kiekvienam vaikui buvo labiau linkę pabrėžti pedagogai, dirbantys didmiesčių ugdymo įstaigose, nei dirbantieji mažuose miesteliuose ($p < 0,05$). Pastarieji taip pat rečiau nei miesto / rajono centro ugdymo įstaigų atstovai sutiko, kad pedagogų profesiniam tobulėjimui svarbią įtaką turi VGK vaidmuo ($p < 0,05$). Atsižvelgus į apskritį, kurioje dirba tyrimo dalyviai, pastebėta, kad analizuojamam teiginiui labiau pritarė pedagogai, dirbantys Alytaus nei Klaipėdos apskrityje ($p < 0,05$). Alytaus apskrities ugdymo įstaigoms atstovaujantys pedagogai dažniau nei Tauragės apskrityje dirbantys respondentai išskyrė VGK vaidmens svarbą skatinant pedagogų profesinį tobulėjimą ($p < 0,001$). VGK vaidmuo pedagogų profesiniam tobulėjimui reikšmingesnis atrodė Utenos nei Tauragės apskrities pedagogams ($p < 0,05$). Plačiau žr. 4.1.4.7 lentelę.

4.1.4.7 lentelė. *Ugdymo įstaigoje veikiančios Vaiko gerovės komisijos ir jos veiklos vertinimo vidurkiai, N = 1678*

		Ugdymo įstaigoje veikiančios Vaiko gerovės komisijos ir jos veiklos vertinimas	
		Svarbus VGK vaidmuo užtikrinant pagalbą kiekvienam vaikui	VGK vaidmuo skatinant pedagogų profesinį tobulėjimą
Pedagoginė specializacija	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai	28,16 ± 6,01	17,04 ± 3,42
	Pradinio ugdymo pedagogai	27,62 ± 5,09	16,75 ± 2,27
	Dalykų mokytojai	27,50 ± 5,69	16,17 ± 3,45
	Švietimo pagalbos specialistai	30,39 ± 3,58	17,35 ± 2,63
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***	***<0,001***
Pareigos mokykloje	Švietimo pagalbos specialistai	30,39 ± 3,58	17,35 ± 2,63
	Mokytojai	27,63 ± 5,75	16,35 ± 3,45
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***	***0,001***
Dalykų mokytojai	Kalbų mokytojai	26,97 ± 6,25	15,62 ± 3,72
	Matematikos ir informatikos dalykų mokytojai	26,76 ± 5,38	15,69 ± 3,32
	Socialinių mokslų dalykų mokytojai	27,30 ± 5,53	16,41 ± 3,32
	Gamtos mokslų dalykų mokytojai	25,88 ± 5,83	16,10 ± 2,95
	Kitų dalykų mokytojai	28,28 ± 5,35	16,57 ± 3,41
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,036***	***0,022***
Ugdymo įstaigos vieta	Viename iš didžiųjų Lietuvos miestų	28,74 ± 5,65	16,90 ± 3,47
	Mieste / rajono centre	28,18 ± 5,48	16,64 ± 3,34
	Mažame miestelyje	27,47 ± 5,62	16,10 ± 3,28
	Kaime	28,19 ± 5,44	16,54 ± 3,30
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,019***	***0,001***
Apskritis, kurioje yra ugdymo įstaiga	Alytaus	29,49 ± 4,49	17,35 ± 2,74
	Kauno	27,47 ± 5,42	16,54 ± 3,13
	Klaipėdos	27,14 ± 6,40	15,86 ± 4,07
	Marijampolės	28,29 ± 5,61	16,64 ± 3,23
	Panevėžio	27,81 ± 5,81	16,15 ± 3,51
	Šiaulių	28,37 ± 5,44	16,34 ± 3,30
	Tauragės	26,80 ± 5,49	15,12 ± 3,23
	Telšių	28,47 ± 4,98	16,46 ± 3,13
	Utenos	28,15 ± 5,32	17,15 ± 3,36
	Vilniaus	27,94 ± 5,97	16,70 ± 3,42
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,022***	***<0,001***

Pedagogų buvo prašoma pateikti komentarų ir pastabų apie VGK veiklos veiksmingumą. Atsakymai, sugrupuoti į kategorijas ir subkategorijas, atsispindi 4.1.4.8 lentelėje.

4.1.4.8 lentelė. *Atsakymų į klausimą „Jūsų pastebėjimai, komentarai apie VGK veiklą“ pasiskirstymas*

Kategorijos (paminėjimų skaičius)	Subkategorijos (paminėjimų skaičius), iliustruojantys teiginiai
Teigiami aspektai (210)	**Sėkminga veikla (88).** „Puikiai koordinuojama ir vykdoma VGK veikla“; „VGK pagalbos poreikis didelis. Kiek leidžia galimybės, dirba iš širdies“; „VGK veiklą vertinu gana gerai, komisija yra labai svarbi ir reikalinga

Kategorijos (paminėjimų skaičius)	Subkategorijos (paminėjimų skaičius), iliustruojantys teiginiai
	gimnazijai, nes tokių mokinių turime gana nemažai“; „Dirba labai efektyviai“; „Dirba nuoširdžiai“; „Gimnazijoje VGK veikla sisteminga ir efektyvi“; „VKG veika vykdoma gerai.“
	Veiksmingumas (62). „Aktyviai dalyvauja ir prižiūri, kaip realizuojamos pritaikytos programos, ar jos padeda vaikui mokytis“; „Būna situacijų, kai VGK padeda praktiškai“; „Daug dirba, teikia pagalbą mokiniams, mokytojams“; „Dauguma problemų sprendžiama VGK, vyksta nuolatiniai VGK posėdžiai, kviečiami dalyvauti mokytojai, mokiniai, tėvai (globėjai)“; „Dedama daug pastangų padedant specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams sklandžiai pereiti į kitą ugdymo pakopą“; „Gerai, kad mūsų mokykloje ji yra - mokytojui pagalba“; „Reikalui esant sulaukiama pagalbos“; „Stengiamasi, kad tai tikrai būtų naudinga visiems“; „Tikrai didžiulį darbą atlieka VGK!“
	VGK reaguoja į kylančias problemas (25). „Aktyviai dalyvauja įstaigos gyvenime ir už jos ribų“; „Galima pasidžiaugti VGK veikla. Kiekvieną pirmadienį komisija renkasi pasitarimams, o esant poreikiu ir dažniau. Iškilusios problemos sprendžiamos ,,čia ir dabar“; „Iškilus mokymosi sunkumams, VGK visada svarsto kokią pagalbą suteikti mokiniui ir jo tėvams (globėjams)“; „Iškilus problemai, ji greitai ir operatyviai būna išsprendžiama“; „Laiku reaguojama ir organizuojama pagalba mokiniui“; „Mūsų įstaigoje VGK tikrai veikia, reaguoja į vaikų ugdymosi problemas ir ieško būdų, kaip tas problemas padaryti mažesnes“; „Mūsų įstaigoje VGK visada reaguoja ir padeda vaikams turintiems problemų“; „Mūsų įstaigos pedagogai ir specialistai greitai reaguoja ir laiku organizuoja reikalingą pagalbą vaikui.“
	Bendradarbiavimas (15). „Mokyklos VGK glaudžiai bendradarbiauja su kolegomis“; „Bendradarbiaujama su tėvais“; „Sėkmė yra komandinis darbas“; „Svarbi kiekvieno mokinio ir tėvelio nuomonė“; „Tik dirbant visiems kartu pasiekiami geri rezultatai“; „Tikrai stengiasi atsižvelgti į visų pasisakymus, dėl vaiko gerovės“; „VGK deda daug pastangų padedant SUP turintiems vaikams. Stengiasi glaudžiai bendradarbiauti su tėvais, nors ne visada pavyksta“; „VGK komandos nariai dirba komandiniu principu, stengiamasi įtraukti ugdytinių šeimas sprendžiant ugdymo (si) problemas, ieškant efektyvių metodų ir priemonių kiekvienu atveju, tačiau neretai norint visai specialistų komandai susirinkti „nukenčia“ kiti ugdymo dalyviai, nes trūkstant laiko atsisakoma kasdieninių užsiėmimų ir laikas skiriamas pvz. specialistų komandos individualiems pokalbiams su tėvais/globėjais“; „VGK įstaigoje sprendžia svarbius klausimus bendradarbiaudama su tėvais. PPT specialistais.“
	Pedagogų kompetencijų kėlimas, švietimas (6), nekonkretūs teigiami komentarai (12). „Pedagogai šviečiami įtraukiojo ugdymo, darbo su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais vaikais temomis“; „Planuojami ir organizuojami kvalifikacijos tobulinimo kursai mokytojams ir tėvams apie socialinių emocinių kompetencijų ugdymą“; „Kvalifikacijos tobulinimo renginius renkasi pats pedagogas, gilina savo profesines žinias. Daug dėmesio skiriama SEU. Gimnazijoje organizuojami šviečiamojo pobūdžio renginiai mokiniams, tėvams aktualiomis temomis“; „Vykdomos paskaitos, seminarai tėveliams. Organizuojami „Pozityvios tėvystės mokymai“.“
Nepasitenkinimą atspindintys aspektai (178)	**Aktyvesnės veiklos stoka (21).** „Darbas formalus, dirbama dėl „pliusiuko“; „Daugiau praktinių darbų“; „Nesulaukiu pagalbos iš VGK“; „VGK komanda turi ir patys domėtis esamų vaikų problemomis“; „Ikimokyklinėje įstaigoje VGK veikla nėra efektyvi, daugiau dėl popierių, nei dėl realios pagalbos“; „Kai kurias problemas reikia spręsti čia ir dabar, o ne laukti kada bus posėdis“; „Susidūrus su rimta problema, ši komisija beveik nesulaukia realios pagalbos iš rajono tarnybų“; „Vaiko gerovės komisija veikia tik formaliai ir mažai prisideda prie realių problemų sprendimo“; „Veikia tik formaliai. Trūksta realios pagalbos vaikams“; „VGK dažniausia yra formaliai“; „VGK geba gerai sutvarkyti dokumentus, o dirbti tai reikia mokytojui“; „VGK turėtų dažniau rinktis pasitarimams – aptarimams“; „VGK turi būti reali(ne popierinė) pagalba ir vaikui ir pedagogui ir tėvams“; „VGK veiklos nepastebiu“; „VGK veikla – pasyvi, nenorinti išryškinti šeimos problemų, jų sprendimo.“
	Per menkos VGK galios, formalūs sprendimai (12).„Tūkstančiai žodžių, rekomendacijų, susitarimų (ir dar kažin ko) nepadeda piktybiškai nelankančių, nesimokančių mokinių atvesti į mokyklą, įpareigoti jų tėvus prisiimti už tai atsakomybės. Pakalbama, užfiksuojama protokoluose, tačiau realaus pokyčio nėra (mintyse nuskamba žodžiai - o ką man padarysit?). Vaiko teisės iš savo varpinės – „O ką daro mokykla, auklėtojai????“ nei daug, nei mažai - kalbasi su tėvais, mokiniais.. Ir vėl tūkstančiai žodžių. O ką gi galima daugiau. Juk įgaliojimų daugiau neturime“; „Galėtų VGK turėti daugiau galių“; „Kas VGK galiose, tą ji padaro, bet tos galios, deja ribotos“; „**Siūlyčiau įtvirtinti tokią nuostatą, jog VGK turėtų galimybę 1–3 mėn. pritaikyti ugdymo programą, nes dabar nuo vaiko įvertinimo VGK iki dokumentų gavimo iš PPT praeina pusmetis, kol vaikas gauna specialiojo pedagogo pagalbą. Įtvirtinus tokią nuostatą, spec. pedagogas galėtų iš karto pradėti dirbti su vaiku, kai tik atliekamas įvertinimas VGK“**; „VGK trūksta konkretumo apie galias ir įgaliojimus“; „VGK turi per mažai galių įtakoti tėvus, kad jie jaustų atsakomybę už sėkmingą vaiko vystymąsi“; „VGK veikla labai ribota, nelabai turi įtakos mokiniams“; VGK turėtų turėti daugiau įrankių spręsti elgesio problemų turinčių ugdytinių dalyvavimą bendrame ugdymo(si) procese.“

Kategorijos (paminėjimų skaičius)	Subkategorijos (paminėjimų skaičius), iliustruojantys teiginiai
	Specialistų stoka, mažinanti VGK efektyvumą (13). „Būtina VGK veikla, t. p. būtinas psichologo, soc. pedagogo etatas ikimokyklinio ugdymo įstaigose“; „Rimtos specialistų komandos nėra, tai logopedas ir auklėtojas vaiko raidos problemas vadovui išdėsto ir, jei reikia siunčia į PPT. Toliau pedagogai dirba pagal jų rekomendacijas, nors nieko naujo nepataria, ko specialistai nežinotų. Tad siunčiame dažniausiai išvadai patikslinti“; „Reikia psichologo!!!“; „Socialinės pedagogės labai silpna veikla, kylančias problemas sprendžia patys klasių vadovai“; „Specialistai dažnai dirba ne vienoje įstaigoje, todėl geri norai ne visada sutampa su galimybėmis“; „Trūksta psichologo, konkrečios pagalbos vaikui. Turėtų būti didesnė mokytojo padėjėjo pagalba vaikui“; „Ugdymo įstaigoje nėra psichologo, todėl kyla sunkumų, kai reikia greitos psichologinės pagalbos“; „VGK dirba pagal turimas galimybes, specialistų trūksta, ypač mažai valandų turi psichologas, daug vaikų nesulaukia laiku logopedo pagalbos, neturime socialinio pedagogo. reikia žymiai didesnių specialistų pajėgų, kad visi vaikai laiku gautų pagalbą“; „VGK veikla būtų daug sklandesnė, jei mokykloje dirbtų psichologas ir spec. pedagogas. Iš specialistų turime tik logopedą, kuriam tenka didžiulis krūvis ir atsakomybė dirbant su vaikais turinčiais spec. poreikių.“
	Tėvų ir vaikų įsitraukimo stoka (13). „Jei tėvai nesutinka rodyti, kad jų vaikas turi mokymosi sunkumų (arba specialiųjų poreikių), VGK veikla yra beprasmė“; „Jei tėvai nesutinka, kad būtų vertinamas jų vaikas – jokia VGK negali padėti“; „Labai daug sprendimo dėl vaiko specialiųjų poreikių turi tėvai. Jeigu jie nesutinka, kad vaikui reikia pritaikyti SUP, tai jokia VGK negali jų perkalbėti ir padėti vaikui. Vaikai lieka be pagalbos tik dėl to, kad nesutinka tėvai (pvz., mano vaikas ne durnas, kam jam programa? - labai dažnas argumentas)“; „Veiksminga, bet ne visiems, kai kurie mokiniai to tiesiog nepriima“; „VGK dažnai neturi galimybių prisikviesti, pabendrauti su viskam abejingais, žalingų įpročių turinčiais tėvais.“
	Tobulintina sritis (9). Šviečiamosios veiklos stoka (8). Neigiamas požiūris į VGK (7). Per didelis krūvis (5). Bendradarbiavimo stoka (5). Kiti kritikuojami aspektai (4).

Komentarai patvirtina kiekybinio tyrimo duomenis, kad pedagogai pastebi VGK veiklą, vertina ją teigiamai ir laiko veiksminga, tačiau situacija šiuos aspektu ugdymo įstaigose yra nevienoda – yra įstaigų, kuriose VGK veikla yra formali ir pedagogams mažai pastebima; kai kurie pedagogai pasigenda didesnių VGK galių priimant sprendimus, susijusius su ugdymo turinio pakeitimu.

Priemonės ir aplinka

Tyrimo dalyvių buvo prašoma 1–5 balų skale įvertinti priemones ir aplinką, vyraujančią jų ugdymo įstaigoje, kur 1 reiškia visišką nepritarimą, o 5 – didelį pritarimą. Vadovaujantis 4.1.4.12 pav. pateiktais duomenimis galima teigti, jog respondentai labiausiai buvo linkę pritarti, kad jų darbovietėje esančios ugdymo priemonės, technologijos prireikus yra prieinamos bet kuriam pedagogui (vertinimų vidurkis – 4,16), kad įsigyjant ugdymo priemones pagalvojama, kaip užtikrinti, kad jomis lengvai galėtų dalytis visi pedagogai (vertinimų vidurkis – 4,09), kad įstaigos lauko aplinka yra visiems lengvai prieinama, taip pat ir įvairių negalių turintiems asmenims (vertinimų vidurkis – 4,06). Pedagogai gana dažnai sutiko su teiginiais, kad ugdymo įstaiga užtikrina galimybę pedagogams laisvai rinktis ir naudoti vaikų ugdymosi poreikius atitinkančias ugdymo priemones (vertinimų vidurkis – 3,91), planuojant ir įgyvendinant ugdymo įstaigos fizinių aplinkų atnaujinimą atsižvelgiama į prieinamumą visiems, taip pat ir įvairių negalių turintiems asmenims (vertinimų vidurkis – 3,80). Kiek rečiau apklaustieji pritarė, kad virtualios, elektroninės ugdymo priemonės yra parengtos taip, kad jas pedagogui patogu būtų pritaikyti pagal klasės ar vaiko poreikius (vertinimų vidurkis – 3,52), kad ugdymo įstaigos vidaus erdvės pritaikytos visiems, taip pat ir įvairių negalių turintiems asmenims (vertinimų vidurkis – 3,40), kad pakanka techninių pagalbos mokiniui priemonių, pritaikytų atsižvelgiant į specialiuosius ugdymosi poreikius (vertinimų vidurkis – 3,35), kad trūksta SUP turintiems mokiniams tinkamai parengtų ugdymo priemonių (vertinimų vidurkis – 3,21). Mažiausiai tyrimo dalyviai buvo linkę sutikti, kad ugdymo įstaigoje yra vaikų, kuriems reikia labiau pritaikytų aplinkų (vertinimų vidurkis – 2,62).

4.1.4.12 pav. *Priemonių ir aplinkos vertinimo pasiskirstymo vidurkiai, N = 1678*

Siekiant patikrinti, ar klausimus apie priemones ir aplinką ugdymo įstaigoje galima jungti į skales, buvo atlikta pagrindinių faktorių (ašių) faktorinė analizė su Promax pasukimu. Rezultatai parodė, kad duomenys tinka faktorinei analizei: KMO = 0,839, o Barleto sferiškumo testo $p < 0,001$. Du teiginiai pašalinti iš analizės, nes mažai koreliavo su likusiais teiginiais. Faktorių analizės rezultatai leidžia teigti, kad klausimų apie priemones ir aplinką ugdymo įstaigoje bloką sudaro du faktoriai, kurie paaiškina 69,61 proc. duomenų išsibarstymo. Kintamųjų faktorių svoriai kiekviename faktoriuje svyruoja nuo 0,585 iki 0,939. Pagal faktorius sudarančių teiginių turinį pirmasis faktorius pavadintas **Ugdymo priemonių prieinamumo ir įvairovės užtikrinimu**, antrasis – **Fizinės aplinkos prieinamumu**. Ugdymo priemonių prieinamumo ir įvairovės užtikrinimo faktorių sudaro šie teiginiai: „Ugdymo įstaiga užtikrina galimybę pedagogams laisvai rinktis ir naudoti vaikų ugdymosi poreikius atitinkančias ugdymo priemones“, „Ugdymo įstaigoje esančios ugdymo priemonės, technologijos prireikus yra prieinamos bet kuriam pedagogui“, „Įsigyjant ugdymo priemones pagalvojama, kaip užtikrinti, kad jomis lengvai galėtų dalintis visi pedagogai“, „Virtualios, elektroninės ugdymo priemones yra parengtos taip, kad jas pedagogui patogu būtų pritaikyti pagal klasės ar vaiko poreikius“, „Ugdymo įstaigoje pakanka techninių pagalbos mokiniui priemonių, pritaikytų atsižvelgiant į specialiuosius ugdymosi poreikius (specialių

kompiuterių, klaviatūrų ir pan.).“ Fizinės aplinkos prieinamumo faktorių sudaro tokie teiginiai: „Ugdymo įstaigos vidaus erdvės pritaikytos visiems, taip pat ir įvairių negalių turintiems asmenims“, „Planuojant ir įgyvendinant ugdymo įstaigos fizinių aplinkų atnaujinimą atsižvelgiama į prieinamumą visiems, taip pat ir įvairių negalių turintiems asmenims“, „Įstaigos lauko aplinka yra visiems lengvai prieinama, taip pat ir įvairių negalių turintiems asmenims.“

Priemonių ir aplinkų ugdymo įstaigoje vertinimą reprezentuojantys veiksniai buvo analizuojami atsižvelgiant į respondentų profesiją, specializaciją, ugdymo įstaigos vietą ir apskritį, kurioje yra ugdymo įstaiga. Iš 4.1.4.9 lentelės duomenų matyti, kad pedagogai, dirbantys ugdymo įstaigoje, įsikūrusioje viename iš didžiųjų Lietuvos miestų, dažniau nei dirbantieji mažo miestelio įstaigoje pritarė, kad ugdymo priemonių prieinamumas ir jų įvairovė darbovietėje yra užtikrinama ($p < 0,05$). Šiam teiginiui dažniau pritarė Alytaus nei Klaipėdos apskričiai atstovaujantys pedagogai ($p < 0,05$). Tyrimo duomenys rodo, kad dalykų mokytojai dažniau nei ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai pritarė, jog ugdymo įstaigoje egzistuoja fizinės aplinkos prieinamumas ($p < 0,05$). Šiam aspektui buvo labiau linkę pritarti pedagogai, kurių ugdymo įstaiga įsikūrusi mieste / rajono centre ir Kauno apskrityje nei kaimiškoje vietovėje ir Vilniaus ar Marijampolės apskrityse ($p< 0,05$). Plačiau žr. 4.1.4.9 lentelę.

4.1.4.9 lentelė. *Priemonių ir aplinkos ugdymo įstaigoje vertinimo vidurkiai, N = 1678*

		Priemonių ir aplinkos ugdymo įstaigoje vertinimas	
		Ugdymo priemonių prieinamumo ir įvairovės užtikrinimas	Fizinės aplinkos prieinamumas
Pedagoginė specializacija	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai	19,37 ± 4,70	10,66 ± 3,44
	Pradinio ugdymo pedagogai	19,60 ± 3,54	11,43 ± 3,30
	Dalykų mokytojai	18,94 ± 4,41	11,48 ± 3,13
	Švietimo pagalbos specialistai	18,99 ± 4,19	11,02 ± 3,21
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,564*	***0,003***
Pareigos mokykloje	Švietimo pagalbos specialistai	18,99 ± 4,19	11,02 ± 3,21
	Mokytojai	19,04 ± 4,47	11,32 ± 3,21
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,900*	*0,247*
Dalykų mokytojai	Kalbų mokytojai	18,28 ± 4,84	11,27 ± 3,40
	Matematikos ir informatikos dalykų mokytojai	19,15 ± 4,04	11,69 ± 2,99
	Socialinių mokslų dalykų mokytojai	19,46 ± 3,18	12,10 ± 2,86
	Gamtos mokslų dalykų mokytojai	19,12 ± 3,66	11,55 ± 2,61
	Kitų dalykų mokytojai	19,26 ± 4,58	11,13 ± 3,25
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,177*	*0,236*
Ugdymo įstaigos vieta	Viename iš didžiųjų Lietuvos miestų	19,87 ± 4,49	11,09 ± 3,61
	Mieste / rajono centre	19,26 ± 4,39	11,63 ± 3,07
	Mažame miestelyje	18,60 ± 4,44	11,19 ± 3,25
	Kaime	18,77 ± 4,26	10,51 ± 3,01
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,007***	***0,001***
Apskritis, kurioje yra ugdymo įstaiga	Alytaus	20,07 ± 4,08	11,30 ± 3,26
	Kauno	19,78 ± 4,19	12,11 ± 2,97
	Klaipėdos	18,24 ± 4,62	11,06 ± 3,13
	Marijampolės	18,91 ± 4,18	10,84 ± 3,03
	Panevėžio	18,86 ± 4,43	11,39 ± 3,38
	Šiaulių	19,26 ± 4,18	11,54 ± 3,17
	Tauragės	18,31 ± 4,48	10,82 ± 3,34
	Telšių	18,26 ± 4,50	11,47 ± 3,01

		Priemonių ir aplinkos ugdymo įstaigoje vertinimas	
		Ugdymo priemonių prieinamumo ir įvairovės užtikrinimas	Fizinės aplinkos prieinamumas
	Utenos	19,30 ± 4,63	11,41 ± 3,17
	Vilniaus	19,02 ± 4,80	10,81 ± 3,45
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,005***	***0,003***

Pedagogai pateikė nemažai komentarų, patikslinančių ir paaiškinančių ugdymo aplinkų funkcionalumo ir aprūpinimo priemonėmis situaciją (žr. 4.1.4.10 lentelę).

4.1.4.10 lentelė. *Atsakymų į klausimą „Jūsų pastebėjimai, komentarai apie priemones ir aplinką“ pasiskirstymas*

Kategorijos (paminėjimų skaičius)	Subkategorijos (paminėjimų skaičius), Iliustruojantys teiginiai
Nepasitenkinimą keliantys aspektai (164)	**Priemonių stoka (69)**. „Atsiradus nuotoliniam mokymui, būtina turėti klasėje nors vieną kompiuterį. Mano klasėje kompiuteris atsirado tik šių metų spalio mėnesį“; „Dar nemažai trūksta vaizdinių priemonių“; „Yra labai mažai tokių priemonių, kurios būtų pritaikytos specialiuosius ugdymosi poreikius turintiems vaikams. Mokytojas pats kuria individualias užduotis savo mokiniams“; „Įstaiga neturi tiek lėšų aprūpinti priemonėmis, sutvarkyti klases pagal poreikius“; „Įstaigai trūksta priemonių“; „<...> tik būtų gerai geras internetinis ryšys“; „Jau penki metai, kai vadovauja l. einanti direktorė, tačiau jokių priemonių jai vadovaujant nesu gavusi. Viską perku už savo lėšas“; „Jei kalbame apie priemones ir aplinką pritaikytą specialiųjų poreikių mokiniams, tai vienu sakiniu to pasakyti negalima nes tai platu. PVZ., lovų, vežimėlių, specialiųjų kėdučių, minkštasuolių, keltuvų ir kt. priemonių nėra“; „Neturiu kompiuterio su mikrofonu ir kamera, tenka naudoti asmeninį“; „Specialiųjų priemonių nėra, pvz., regos negalią turinčiam mokiniui nėra tam pritaikytų vadovėlių, klaviatūros ar kitų priemonių“; „Trūksta specialiųjų ugdymo poreikių turintiems mokiniams pritaikytų vadovėlių, pratybų vyresnėse klasėse (7–10 kl.) anglų kalbos ir gamtamokslių mokomųjų dalykų“; „Trūksta specialių ugdymosi priemonių.“
	Erdvių pritaikymo neįgaliesiems stoka (50). „Ne visos gimnazijos vidaus erdvės pritaikytos įvairių negalių turintiems asmenims“; „Aplinka tikrai nėra pritaikyta fizinių negalių turintiems vaikams“; „Aplinkos ir kiemeliai tūrėtų būti labiau pritaikyti fizinę negalią turintiems vaikams“; „Atsiradus įstaigoje negalią turinčių vaikų į tai atsižvelgtume. Šiuo metu turime 2 vaikus su negalia, tačiau jie turi asistentus visai dienai, kurie padeda vidaus ir lauko erdvėje“; „Autistiškiems vaikams aplinka nepritaikyta“; „Mokykloje nėra lifto, jei mokinys turi judėjimo negalią, jam pamokos gali vykti tik pirmame aukšte esančiuose kabinetuose“; „Mokykloje reikalingas liftas mokinių su judėjimo negalia ugdymosi aplinkos geresniam pritaikymui“; „Neturime lifto. Trūksta priemonių autizmo spektro sutrikimų turintiems vaikams, reikiamos aplinkos parengimui“; „<...> vidaus aplinka kaip ir viskas neblogai, lauko aplinkai, reikėtų skirti daugiau dėmesio“; „Vidaus erdvės turėtų būti labiau pritaikytos neįgaliems vaikams.“
	Nepakankamas finansavimas (20)..„Gimnazijos ugdytiniai, turintys SUP, mokosi kitose patalpose. Lėšų vidaus aplinkų gerinimui ar pritaikymui nėra skiriama arba skiriama labai mažai“; „Ikimokyklinių įstaigų finansavimas nepakankamas, kad būtų įsigytos sertifikuotos priemonės ypač ugdytiniams su specialiais poreikiais“; „Įsigyjant priemones, tariamasi, kurios labiau reikalingos, nes įsigyti viską, kas reikalinga, trūksta finansavimo“; „Kiek leidžia mokyklos finansinės galimybės, aprūpina įvairiomis svarbiausiomis priemonėmis“; „Tik aišku nepakankamas finansavimas“; „Ne ten nukreiptos lėšos“; „Ne visada ugdymo įstaiga pajėgi pritaikyti aplinkas įvairių negalių turintiems asmenims, pvz.: judėjimo negalią turintiems mokiniams nepritaikytas judėjimas mokyklos viduje - neskiriamos lėšos lifto įrengimui.“
	Kiti kritikuojami aspektai (10). Tobulinimo poreikis (8). Atskirų erdvių, skirtų nusiraminti, poreikis (7).
Teigiami aspektai (128)	**Aplinka, pritaikyta visiems (61).** „Mokyklos vidaus erdvės <...> prieinamos visiems“; „Tinkama aplinka“; „Viskas kol kas yra tikrai puiku. Kabinetai turtingi, renovuoti, jaukūs, gražios laisvalaikio erdvės, poilsio ir žaidimų kambariai pradinukams, skaitykla ir pan.“; „Aplinka <...> pritaikytos vaikų ugdymui“; „Aplinka yra pritaikyta ikimokyklinio amžiaus vaikams“; „Aplinka yra pritaikyta visiems asmenims, atitinka higienos

Kategorijos (paminėjimų skaičius)	Subkategorijos (paminėjimų skaičius), Iliustruojantys teiginiai
	normas“; „Aplinka nuolat atnaujinama, derinama prie pokyčių ir poreikių“; „Aplinka pritaikyta atsižvelgiant į poreikį“; „Aplinka puikiai prieinama ir pritaikyta visiems vaikams “„Mokykloje įrengtas liftas, kuriuo naudojasi mokiniai turintys judėjimo negalią“; „Mokykloje vidaus erdvės pritaikytos visiems, techninės priemonės galėtų būti kokybiškesnės“; „Ugdymo aplinka mūsų esamiems mokiniams yra tinkama ir prieinama“; „Trijų aukštų pastate yra įrengtas liftas ir judėjimo negalią turintys mokiniai, tėvai ar svečiai gali patekti į bet kurį aukštą“; „Mokykla pritaikyta įvairių negalių turintiems mokiniams – veikia liftas, yra įrengti įvažiavimai neįgaliojo vežimėliu“; „Ugdymo įstaiga atitinka reikalavimus neįgaliesiems.“
	Ugdymo įstaiga aprūpina priemonėmis (44). „Didelis ugdymo priemonių pasirinkimas“; „Gimnazija stengiasi sudaryti visas galimybes visiems mokiniams. Esant poreikiui suteikiami kompiuteriai, kitos pagalbos priemonės“; „Yra visos priemonės reikalingos mokymuisi ir jauki aplinka“; „Įstaigoje yra daug ir įvairių priemonių“; „Įstaigoje yra reikalingos priemonės“; „<...> pedagogai grupėse turintys spec. poreikių vaikų gali pasirinkti priemones pagal poreikį“; „Įvairių projektų, programų pagalba įstaigoje didžiausias dėmesys skiriamas sup turintiems vaikams, todėl priemonės prieinamos visiems, jomis naudojimąsi“; „Mokykloje pakanka ugdymosi priemonių specialiųjų poreikių mokiniams“; „Mokykloje visi pedagogai turi galimybę naudotis papildomomis ugdymo priemonėmis, technologijomis, sukurtomis edukacinėmis erdvėmis“; „Ugdymo įstaiga stengiasi aprūpinti ir užtikrinti ugdymo priemonėmis, kad pedagogui būtų sudarytos kuo geriausios ugdymo(si) veiklai organizuoti.“
	Kiti teigiami (12). Teigiami nekonkretūs (8). Sprendimai priimami pasitarus (3).
Mokykloje nesusiduriama su specialiaisiais ugdymosi poreikiais (32)	„Gimnazijoje nėra mokinių, kuriems reikia techninių pagalbos mokiniui priemonių, pritaikytų atsižvelgiant į specialiuosius ugdymosi poreikius (specialių kompiuterių, klaviatūrų ir pan.“; „Buvo, bet šiuo metu nėra“; „Esant būtinumui galima greitai pritaikyti“; „Gimnazijoje šiuo metu nesimoko nė vienas mokinys, kuriam fiziškai reikėtų specifiškai pritaikyti ugdymo(si) aplinką ar priemones“; „Yra tik keletas mokinių su nežymiais specialiaisiais poreikiais“; „Įstaigoje nėra įv. negalių turinčių vaikų, todėl spec. erdvių pritaikymo nėra“; „Įstaigoje nėra vaikų, kuriems reikia labiau pritaikytų aplinkų“; „Kadangi gimnazija neturi mokinių su fizine negalia, tai kol kas vidaus aplinka nėra tam pritaikyta“; „Kadangi įstaigoje nėra vaikų, kuriems reikia labiau pritaikytų lauko – vidaus aplinkų, tai ir nenumatomos priemonės.“

Pedagogai akcentavo priemonių stoką, ypač – techninių priemonių mokantis nuotoliniu būdu, specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams pritaikytų ugdymo priemonių. Ne visuomet pritaikytos ir fizinės aplinkos, daug kur nėra lifto. Tačiau komentarai rodo, kad šiuo aspektu ugdymo įstaigos labai skiriasi (kiekybinio tyrimo rezultatai tai patvirtina).

Ugdymo turinio pritaikymas

Tyrimo metu norėta išsiaiškinti, kaip respondentų ugdymo įstaigoje yra pritaikomas ugdymo turinys. Jį apimantys aspektai buvo vertinami 1–5 balų skale, kur 1 reiškė visišką nepritarimą, o 5 – didelį pritarimą. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad apklaustieji buvo labiausiai linkę pritarti, jog jie supranta, kam reikalingas individualus pagalbos vaikui planas (vertinimų vidurkis – 4,66), kad jų įstaigoje yra rengiami minėti planai (vertinimų vidurkis – 4,57), kad planas padeda užtikrinti efektyvesnę pagalbą vaikui (vertinimų vidurkis – 4,46), kad individualizuotos ar pritaikytos programos padeda planuoti ugdymo turinį, sekti vaiko pažangą (vertinimų vidurkis – 4,36). Kiek rečiau pedagogai pritarė, kad jiems yra tekę dalyvauti rengiant individualų pagalbos vaikui planą (vertinimų vidurkis – 4,02), o dar rečiau, kad specialistai jiems padeda parinkti vaikui tinkamas ugdymo priemones (vertinimų vidurkis – 3,83). Mažiausiai apklaustieji buvo linkę pritarti, kad individualizuotų ar pritaikytų programų rengimas yra daugiau laiko gaišimas negu reali pagalba (vertinimų vidurkis – 2,41), kad į programų pritaikymą, individualizavimą aktyviai įsitraukia patys vaikai (vertinimų vidurkis – 2,36). Plačiau žr. 4.1.4.13 pav.

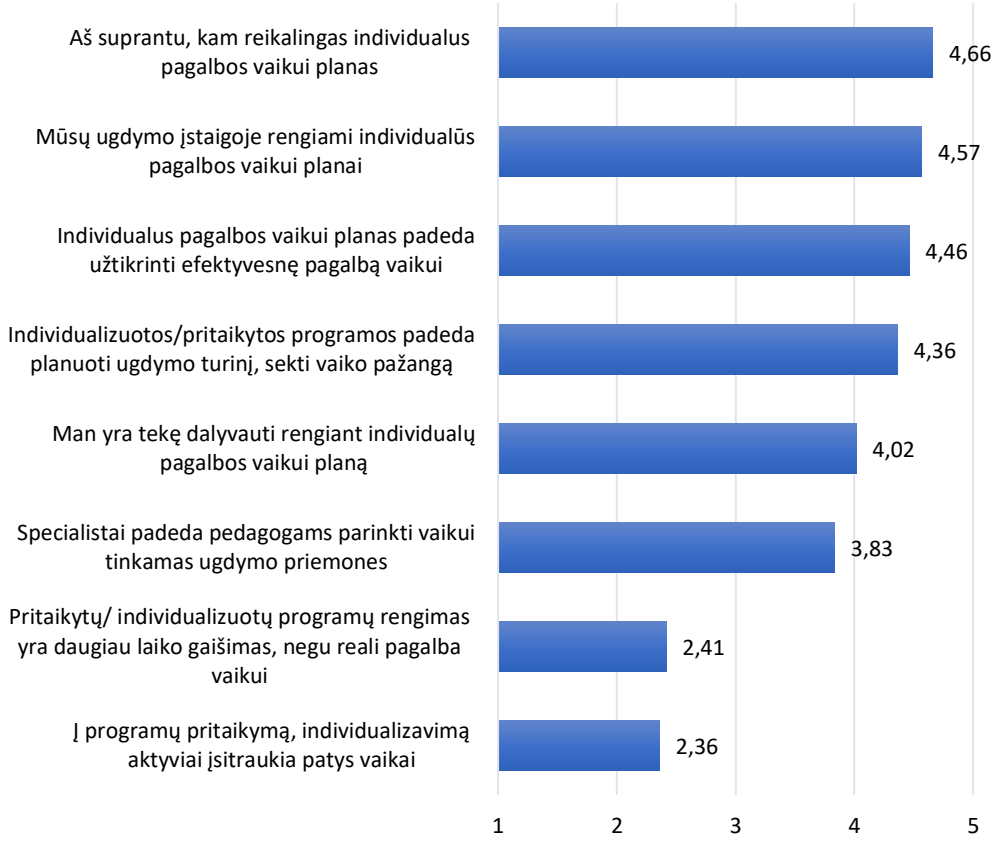

4.1.4.13 pav. *Ugdymo turinio pritaikymo vertinimo pasiskirstymo vidurkiai, N = 1678*

Siekiant patikrinti, ar klausimus, susijusius su ugdymo turinio pritaikymu, galima jungti į skales, buvo atlikta pagrindinių faktorių (ašių) analizė su Promax pasukimu. Rezultatai parodė, kad duomenys tinka faktorinei analizei: KMO = 0,773, o Barleto sferiškumo testo $p < 0,001$. Du teiginiai buvo pašalinti iš analizės, nes jie silpnai koreliavo su kitais kintamaisiais. Faktorių analizės rezultatai leidžia teigti, kad ugdymo turinio pritaikymo klausimų bloką sudaro vienas faktorius, paaiškinantis 49,85 proc. duomenų dispersijos. Kintamųjų svoriai faktoriuje svyruoja nuo 0,457 iki 0,819. Faktorius buvo pavadintas **Individualios pagalbos planavimo reikšmės suvokimu**.

Individualios pagalbos planavimo reikšmės suvokimas vėliau buvo analizuojamas atsižvelgiant į respondentų profesiją, specializaciją, ugdymo įstaigos vietą ir apskritį, kurioje yra ugdymo įstaiga. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad dalykų mokytojai rečiau sutiko, jog jų ugdymo įstaigoje egzistuoja individualios pagalbos planavimo reikšmės suvokimas nei ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai bei švietimo pagalbos specialistai ($p < 0,001$). Šiam teiginiui buvo labiau linkę pritarti švietimo pagalbos specialistai nei mokytojai ($p < 0,001$). Gamtos mokslų dalykų mokytojai rečiau nei kitų dalykų mokytojai pritarė, kad jų atstovaujamai ugdymo įstaigai būdingas individualios pagalbos planavimo reikšmės suvokimas ($p < 0,05$). Plačiau žr. 4.1.4.11 lentelę.

4.1.4.11 lentelė. *Individualios pagalbos planavimo reikšmės suvokimo vertinimo vidurkiai, N = 1678*

		Individualios pagalbos planavimo reikšmės suvokimas
Pedagoginė specializacija	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai	20,78 ± 3,45
	Pradinio ugdymo pedagogai	19,88 ± 3,88
	Dalykų mokytojai	19,07 ± 4,25
	Švietimo pagalbos specialistai	20,57 ± 3,28

		Individualios pagalbos planavimo reikšmės suvokimas
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***
Pareigos mokykloje	Švietimo pagalbos specialistai	20,57 ± 3,28
	Mokytojai	19,42 ± 4,15
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***
Dalykų mokytojai	Kalbų mokytojai	18,82 ± 4,57
	Matematikos ir informatikos dalykų mokytojai	18,79 ± 4,06
	Socialinių mokslų dalykų mokytojai	18,45 ± 3,85
	Gamtos mokslų dalykų mokytojai	17,92 ± 3,76
	Kitų dalykų mokytojai	19,79 ± 3,93
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,019***
Ugdymo įstaigos vieta	Viename iš didžiųjų Lietuvos miestų	20,08 ± 4,15
	Mieste / rajono centre	19,73 ± 4,07
	Mažame miestelyje	19,23 ± 4,11
	Kaime	19,71 ± 3,50
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,070*
Apskritis, kurioje yra ugdymo įstaiga	Alytaus	20,36 ± 3,99
	Kauno	19,75 ± 3,75
	Klaipėdos	18,69 ± 4,43
	Marijampolės	19,24 ± 3,86
	Panevėžio	19,22 ± 4,60
	Šiaulių	19,90 ± 3,66
	Tauragės	19,68 ± 3,94
	Telšių	19,62 ± 3,90
	Utenos	19,90 ± 4,00
	Vilniaus	19,73 ± 4,28
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,068*

Emocinė gerovė ir elgesio valdymas

Tyrimo dalyvių teirautasi apie jų ugdymo įstaigoje vyraujančią emocinę gerovę ir elgesio valdymą, kurią nusakantys veiksniai buvo vertinami 1–5 balų skale (1 reiškia visišką nepritarimą, 5 – didelį pritarimą). Remiantis 4.1.4.14 pav. pateiktais duomenimis galima teigti, jog pedagogai labiausiai buvo linkę pritarti tam, kad jų darbovietėje rūpinamasi, jog kiekvienas vaikas jaustųsi gerai (vertinimų vidurkis – 4,66), kad smurtą patyrę vaikai sulauktų pagalbos (vertinimų vidurkis – 4,58), kad veikia aiškios ir suprantamos elgesio taisyklės (vertinimų vidurkis – 4,57), kad nuosekliai skatinamas pozityvus elgesys (vertinimų vidurkis – 4,55), kad jie žino, ką reikia daryti patyčių ar smurto atveju (vertinimų vidurkis – 4,51). Apklaustieji dažnai pritarė, kad pedagogai ir švietimo pagalbos specialistai geba pastebėti vaiko pozityvius elgesio pokyčius (vertinimų vidurkis – 4,44), kad smurtauti linkę vaikai sulaukia reikiamo dėmesio ir pagalbos (vertinimų vidurkis – 4,40), kad vaikams sudaromos galimybės mokytis pozityvaus elgesio, dalyvauti socialinių įgūdžių ugdymo užsiėmimuose (vertinimų vidurkis – 4,31), kad jų ugdymo įstaigoje vaiko emocinė sveikata yra prioritetas (vertinimų vidurkis – 4,31), kad pedagogai priima ir įgyvendina švietimo pagalbos specialistų rekomendacijas siekiant įveikti elgesio sunkumus (vertinimų vidurkis – 4,31), kad jų įstaigoje kiekvienas vaikas dalyvauja bent vienoje socialines ir emocines kompetencijas ugdančioje prevencinėje programoje (vertinimų vidurkis – 4,22). Kiek rečiau pedagogai pritarė, kad žino, ką daryti ištikus krizei (vertinimų vidurkis – 4,17), kad ugdymo įstaigoje rūpinamasi, jog kiekvienas pedagogas / darbuotojas jaustųsi gerai (vertinimų vidurkis – 4,09), kad ugdymo institucija geba įtraukti tėvus siekiant įveikti elgesio sunkumus (vertinimų vidurkis – 4,00). Dar rečiau

apklaustieji buvo linkę pritarti, kad ugdymo institucijoje sudaroma galimybė tėvams dalyvauti pozityvios tėvystės programose (vertinimų vidurkis – 3,89), kad suteikiama tinkama pagalba smurtą patiriantiems pedagogams (vertinimų vidurkis – 3,61), kad tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorius yra stiprus pagalbos šaltinis siekiant įveikti vaiko elgesio sunkumus (vertinimų vidurkis – 3,47). Mažiausiai pedagogai pritarė tam, kad ugdymo institucijoje vaiko elgesio sunkumų įveikimas yra vieno specialisto reikalas (vertinimų vidurkis – 1,96).

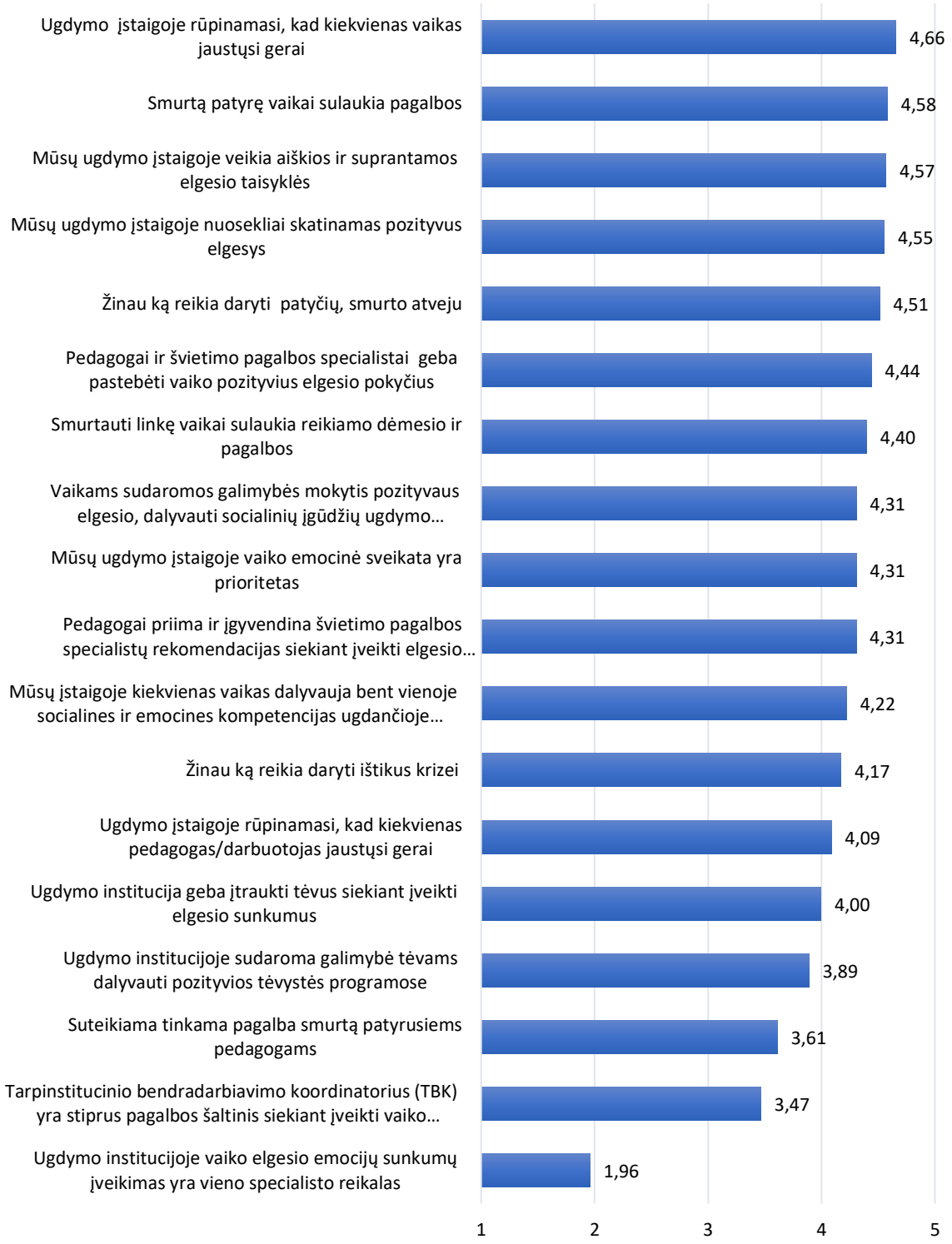

4.1.4.14 pav. *Emocinės gerovės ir elgesio valdymo vertinimo pasiskirstymo vidurkiai, N = 1678*

Siekiant patikrinti, ar emocinės gerovės ir elgesio valdymo ugdymo įstaigoje vertinimo klausimus galima jungti į skales, buvo atlikta pagrindinių komponenčių faktorių analizė su Promax pasukimu. Rezultatai parodė, kad duomenys tinka faktorinei analizei: KMO = 0,935, o Barleto sferiškumo testo p < 0,001. Vienas teiginys buvo pašalintas iš analizės dėl silpnos koreliacijos su likusiais klausimų bloko teiginiais. Faktorių analizės rezultatai leidžia teigti, kad emocinės gerovės ir elgesio valdymo mokykloje klausimų bloką sudaro trys faktoriai, kurie paaiškina 63,87 proc. duomenų išsibarstymo. Kintamųjų faktorių svoriai kiekviename faktoriuje svyruoja nuo 0,293 iki 0,996. Pagal faktorius sudarančių teiginių turinį pirmasis faktorius pavadintas **Pozityvaus elgesio palaikymas ir dėmesys emocinei sveikatai**, antrasis – **Pagalba ugdymo proceso dalyviams įveikiant vaikų elgesio sunkumus**, trečiasis – **Pedagogo kompetencija reaguojant į kritinius įvykius**. Pozityvaus elgesio palaikymo ir dėmesio emocinei sveikatai konstruktą sudaro šie teiginiai: „Mūsų ugdymo įstaigoje nuosekliai skatinamas pozityvus elgesys“, „Ugdymo įstaigoje rūpinamasi, kad kiekvienas vaikas jaustųsi gerai“, „Mūsų ugdymo įstaigoje veikia aiškios ir suprantamos elgesio taisyklės“, „Smurtą patyrę vaikai sulaukia pagalbos“, „Smurtauti linkę vaikai sulaukia reikiamo dėmesio ir pagalbos“, „Mūsų ugdymo įstaigoje vaiko emocinė sveikata yra prioritetas“, „Ugdymo įstaigoje rūpinamasi, kad kiekvienas pedagogas / darbuotojas jaustųsi gerai“, „Mūsų įstaigoje kiekvienas vaikas dalyvauja bent vienoje socialines ir emocines kompetencijas ugdančioje prevencinėje programoje.“ Pagalbos ugdymo proceso dalyviams įveikiant vaikų elgesio sunkumus faktorių sudaro tokie teiginiai: „Ugdymo institucijoje sudaroma galimybė tėvams dalyvauti pozityvios tėvystės programose“, „Ugdymo institucija geba įtraukti tėvus siekiant įveikti elgesio sunkumus“, „Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorius (TBK) yra stiprus pagalbos šaltinis siekiant įveikti vaiko elgesio sunkumus“, „Vaikams sudaromos galimybės mokytis pozityvaus elgesio, dalyvauti socialinių įgūdžių ugdymo užsiėmimuose“, „Pedagogai priima ir įgyvendina švietimo pagalbos specialistų rekomendacijas siekiant įveikti elgesio sunkumus“, „Pedagogai ir švietimo pagalbos specialistai geba pastebėti vaiko pozityvius elgesio pokyčius.“ Trečiąjį faktorių – Pedagogo kompetencija reaguojant į kritinius įvykius – sudaro šie teiginiai: „Žinau, ką reikia daryti ištikus krizei (pvz., netekties, savižudybės atveju, prievartos ir kt.)“, „Žinau, ką reikia daryti patyčių, smurto atveju“, „Suteikiama tinkama pagalba smurtą patyrusiems pedagogams.“

Tris skirtingus emocinės gerovės ir elgesio valdymo ugdymo įstaigoje aspektus reprezentuojantys veiksniai buvo analizuojami atsižvelgiant į respondentų profesiją, specializaciją, ugdymo įstaigos vietą ir apskritį, kurioje yra ugdymo įstaiga. Pastebėta, kad ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai dažniau nei dalykų mokytojai pritarė, kad jų ugdymo įstaigoje egzistuoja <u>pozityvaus elgesio palaikymas ir dėmesys emocinei sveikatai</u> (p < 0,05). Šiam teiginiui labiau pritarė švietimo pagalbos specialistai nei dalykų mokytojai (p < 0,001). Švietimo pagalbos specialistai dažniau nei mokytojai sutiko, kad jų ugdymo įstaigai būdingas pozityvaus elgesio palaikymas ir dėmesys emocinei sveikatai (p < 0,05).

Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai buvo dažniau nei dalykų mokytojai linkę pritarti, kad ugdymo įstaigose, kuriose jie dirba, egzistuoja <u>pagalba ugdymo proceso dalyviams įveikiant vaikų elgesio sunkumus</u> (p < 0,001). Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai dažniau nei švietimo pagalbos specialistai pritarė aptariamam teiginiui (p < 0,05). Kad ugdymo įstaigoje vyrauja pagalba ugdymo proceso dalyviams įveikiant vaikų elgesio sunkumus, rečiau minėjo gamtos mokslų mokytojai nei kitų dalykų mokytojai (p < 0,05).

Tyrimo duomenys atskleidė, kad ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai dažniau nei švietimo pagalbos specialistai nurodė, jog ugdymo įstaigoje, kurioje jie dirba, pedagogo kompetencija leidžia reaguoti į kritinius įvykius (p < 0,05). Šiam teiginiui dažniau buvo linkę pritarti švietimo pagalbos specialistai nei mokytojai (p < 0,001).Plačiau žr. 4.1.4.12 lentelę.

4.1.4.12 lentelė. *Emocinės gerovės ir elgesio valdymo ugdymo įstaigoje vertinimo vidurkiai, N = 1678*

		Emocinės gerovės ir elgesio valdymo ugdymo įstaigoje vertinimas		
		Pozityvaus elgesio palaikymas ir dėmesys emocinei sveikatai	Pagalba ugdymo proceso dalyviams įveikiant vaikų elgesio sunkumus	Pedagogo kompetencija reaguojant į kritinius įvykius
Pedagoginė specializacija	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai	36,20 ± 4,64	25,88 ± 4,12	12,45 ± 2,56
	Pradinio ugdymo pedagogai	36,47 ± 3,00	25,50 ± 3,63	12,09 ± 2,07
	Dalykų mokytojai	35,08 ± 4,89	24,10 ± 4,47	12,02 ± 2,42
	Švietimo pagalbos specialistai	36,68 ± 3,45	24,33 ± 4,00	13,30 ± 2,07
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***	***<0,001***	***<0,001***
Pareigos mokykloje	Švietimo pagalbos specialistai	36,68 ± 3,45	24,33 ± 4,00	13,30 ± 2,07
	Mokytojai	35,33 ± 4,84	24,50 ± 4,45	12,10 ± 2,45
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,002***	*0,671*	***<0,001***
Dalykų mokytojai	Kalbų mokytojai	34,86 ± 5,24	23,77 ± 4,44	11,99 ± 2,44
	Matematikos ir informatikos Dalykų mokytojai	34,86 ± 4,51	24,00 ± 4,17	11,85 ± 2,49
	Socialinių mokslų dalykų mokytojai	35,02 ± 4,61	24,03 ± 5,05	12,13 ± 2,34
	Gamtos mokslų dalykų mokytojai	34,52 ± 4,53	21,68 ± 4,57	11,91 ± 2,41
	Kitų dalykų mokytojai	35,06 ± 5,34	24,50 ± 4,33	12,03 ± 2,56
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,704*	***0,013***	*0,952*
Ugdymo įstaigos vieta	Viename iš didžiųjų Lietuvos miestų	36,16 ± 4,33	25,10 ± 4,86	12,56 ± 2,66
	Mieste / rajono centre	35,48 ± 4,75	24,40 ± 4,37	12,28 ± 2,41
	Mažame miestelyje	35,20 ± 4,80	24,49 ± 4,00	12,12 ± 2,41
	Kaime	36,00 ± 4,16	23,86 ± 4,54	12,44 ± 2,23
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,098*	*0,227*	*0,096*
Apskritis, kurioje yra ugdymo įstaiga	Alytaus	36,62 ± 3,91	25,64 ± 3,79	12,57 ± 2,45
	Kauno	35,46 ± 4,66	24,43 ± 4,19	12,40 ± 2,26
	Klaipėdos	34,96 ± 5,08	24,22 ± 4,50	11,90 ± 2,62
	Marijampolės	35,13 ± 5,31	23,85 ± 3,64	12,09 ± 2,33
	Panevėžio	35,22 ± 4,66	23,58 ± 4,96	12,28 ± 2,72
	Šiaulių	36,20 ± 4,03	24,74 ± 4,56	12,68 ± 2,09
	Tauragės	34,74 ± 4,99	24,28 ± 4,46	12,16 ± 2,35
	Telšių	35,99 ± 4,21	24,34 ± 4,46	12,55 ± 2,07
	Utenos	35,82 ± 4,48	25,00 ± 4,30	12,27 ± 2,58
	Vilniaus	35,07 ± 5,01	24,49 ±4,46	12,00 ± 2,70
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,056*	*0,082*	*0,350*

Anketoje buvo prašoma pateikti savo pastabų ir komentarų apie emocinę gerovę ugdymo įstaigoje. Išanalizavus atsakymus išryškėjo dvi kategorijos: Teigiami emocinės gerovės ugdymo įstaigoje aspektai (132 paminėjimai) ir Nepasitenkinimą keliantys emocinės gerovės aspektai (98 paminėjimai). Kalbėdami apie emocinės gerovės jų ugdymo įstaigoje apraiškas, pedagogai dažniausiai akcentavo tai, kad emocinė gerovė jų ugdymo įstaigoje laikoma prioritetu, o tam padeda įvairios vykdomos priemones ir programos (pvz., pozityvios tėvystės kursai), emocinį saugumą užtikrinančios elgesio taisyklės, specialistų pagalba ir ugdymo proceso dalyvių bendradarbiavimas (žr. 4.1.4.13 lentelę).

4.1.4.13 lentelė. *Atsakymų į klausimą apie emocinę gerovę ir elgesio valdymą kategorijos Teigiami emocinės gerovės ugdymo įstaigoje aspektai turinys*

Teigiami emocinės gerovės ugdymo įstaigoje aspektai (132) Subkategorijos (paminėjimų skaičius) ir iliustruojantys teiginiai
Emocinė gerovė – mokyklos prioritetas (48). „Emocine gerove nuolat rūpinamasi. Elgesio valdymui - didelis dėmesys“; „Emocinės gerovės ir elgesio valdymas vyksta tinkamai“; „Geras emocijas ugdymo įstaigoje patiriantys tiek pedagogai, tiek mokiniai gali sėkmingai siekti savo tikslų“; „Geras emocinis mikroklimatas mokykloje“; „Įstaiga rūpinasi, kad kiekvienas bendruomenės narys jaustųsi gerai“; „Įstaigoje daroma viskas, jog vaikai čia nuolat jaustųsi emociškai saugūs“; „Įstaigoje skatinamas pozityvus elgesys“; „Įstaigoje vyrauja geros emocijos“; „Kuriama vaiką tausojanti emocinė aplinka“; „Maloni ugdymo atmosfera skatina puoselėti emocinę gerovę ir elgesio valdymą“; „Manau mūsų įstaigoje tiek suaugę tiek vaikai jaučiasi puikiai.“
Vykdomos priemonės, programos (25). „<...> organizuojami specialūs seminarai, mokymai“; „Minėtos priemonės vykdomos įstaigoje, nuolat svarstomi klausimai“; „Pozityvios tėvystės programos organizuojamos rajono savivaldybėje, todėl iškyla klausimas dėl transporto“; „Pozityvios tėvystės programos vykdomos Švietimo pagalbos centre, gimnazijoje organizuojami susitikimai su tėvais vykdant tėvų švietimą“; „Pozityvios tėvystės programos yra prieinamos nemokamai ne mokykloje“; „Dalyvaujame įvairiose prevencinėse programose“; „Dalyvaujame keliose prevencinėse programose“; „Emocinio intelekto ir sveikatos tema vyksta seminarai ir konferencijos“; „Mokykla dalyvauja Lions Quest programoje“; „Mokykla dalyvauja prevencinėje programoje OLWEUS“; „Mokykla dalyvauja programose ,,Zipio“ draugai, ,,Obuolio draugai“; „Tinkamo elgesio valdymui, patyčių prevencijai, situacijų sprendimui taikoma Olweus patyčių prevencijos programa“; „Vaikams sudaromos galimybės mokytis pozityvaus elgesio“; „Vaikams sudaromos galimybės mokytis pozityvaus elgesio.“
Elgesio taisyklės (11). „Ugdymo įstaigoje veikia suprantamos elgesio taisyklės“; „Gimnazijoje netoleruojamas smurtas ar kitoks nepagarbus elgesys. Budi mokytojai koridoriuose. Fiksuojami pažeidimai (jų labai retai pasitaiko). Mokiniai yra supažindinami su elgesio taisyklėmis“; „Įstaigoje visada yra paruoštos elgesio taisyklės vaikams“; „Koordinuoti ir pagal taisykles vykdomi veiksmai sulaukia greitesnių rezultatų“; „Manau mokiniai saugūs jaučiasi tokioje mokykloje, kurioje visi nariai vadovaujasi priimtomis vidaus elgesio taisyklėmis“; „Mokykloje aiškios taisyklės“; „Mokykloje visi mokiniai supažindinami su elgesio taisyklėmis“; „Mūsų įstaigoje veikia aiškios ir suprantamos taisyklės vaikams.“
Bendradarbiavimas (10). „Sunkus, bet naudingas darbas, sutelkiant komandą“; „Dalyvauja visa mokyklos bendruomenė užtikrinant vaiko emocinę gerovę ar elgesio korekciją“; „Elgesio valdyme pagalbos galiu kreiptis į pagalbos specialistus“; „Elgesio valdymo procese dalyvauja pedagogai, dirbantys su tais pačiais mokiniais, mokinių tėvai. Mūsų bendruomenei labai svarbu dirbti ir mokytis saugioje aplinkoje“; „Emocinę gerovę užtikrina visa komanda“; „Siekiama visada palaikyti ryšius su tėvais, bendradarbiauti, tartis, diskutuoti. Aiškintis iškilusias problemas“; „Sunkumai įveikiami susitelkus visai bendruomenei“; „Visi geranoriškai bendradarbiauja.“
Specialistų / pedagogų darbas (8). „Dirba psichologas, socialinis pedagogas“; „Mes su socialine pedagoge, tik kelis pastaruosius metus stebime mūsų inicijuotus emocinio raštingumo pokyčius mokyklos bendruomenėje. Iki kokių 2016 m. emocijų ir elgesio sunkumų turinčius mokinius tiesiog traktuodavo kaip nepažangius ir juos „tramdydavo“ nuobaudomis ir psichologiniu smurtu. Šiuo metu vis daugiau mokytojų supranta, jog po kiekvienu netinkamu elgesiu pirmiausia slepiasi emocijos ir palaipsniui, po truputį pradeda į mokinį žvelgti kaip į kenčiantį žmogų, kuriam reikia pagalbos, o ne bausmių“; „Įstaigos specialistai stengiasi padėti vaikui turinčiam elgesio emocijų sunkumų ir padeda jas įveikti“; „Mokytojai stengiasi pažinti mokinius, juos motyvuoja, įgalina tolesniam pažangos siekiui. Siekiant suvaldyti mokinių elgesį, pravartu mokytojui išmokti pasižiūrėti į tai, kas vyksta klasėje, nemokytojo, o mokinių akimis, taip gaunamos įžvalgos kokia veikla ir kodėl skatina mokinius netinkamai elgtis“; „Mūsų įstaigoje gerai dirba soc. pedagogas. Kartais „kliūna“ tai, kad aš mokytojas galiu nepastebėti problemos.“
Abstraktūs teigiami vertinimai (17). Pastangos spręsti problemas (6). Prieinama pagalba (4).Tėvų įsitraukimas (3).

Pedagogai išreiškė ir nerimą dėl emocinės aplinkos jų ugdymo įstaigoje. Dažniausiai tai buvo susiję su nepakankamu tėvų įsitraukimu į vaiko emocinių problemų sprendimą ir pagalbos stoka. Atkreiptinas dėmesys, kad mokytojai minėjo ne tik tai, jog jiems trūksta specialistų pagalbos sprendžiant vaikų problemas. Pedagogai ir patys pasigenda pagalbos, rūpesčio jų emocine sveikata ir profesinio streso įveikimu. Mokytojai pažymi patiriantys daug įtampos, reaguodami į nepageidaujamą mokinių elgesį, pastebi vis daugiau vaikų, kurių elgesys kelia rūpesčių (žr. 4.1.4.14 lentelę).

4.1.4.14 lentelė. *Atsakymų į klausimą apie emocinę gerovę ir elgesio valdymą kategorijos Nepasitenkinimą keliantys aspektai turinys*

Nepasitenkinimą keliantys emocinės gerovės aspektai (98) Subkategorijos (paminėjimų skaičius) ir iliustruojantys teiginiai
Nepakankamas tėvų įsitraukimas (18). „Daugiau įtraukti tėvus“; „Dažnai tėvai neigia vaiko elgesio problemas, tada sunku ir pritaikyti reikiamą pagalbą“; „Į šią sritį turėtų labiau įsitraukti tėvai, nes dažniausiai smurtą patiria šeimose, o išlieja visą negatyvą mokykloje“; „Tėveliai dažnai nepritaria pedagogo pastebėjimams apie vaiko elgesį“; „Ne visi tėvai linkę įsitraukti į programas, siekiančias įveikti elgesio sunkumus“; „Ne visi tėvai noriai įsitraukia“; „Pedagogams ne visada pavyksta pasiekti gerų rezultatų šioje srityje. Norėtųsi didesnio tėvų aktyvumo“; „Problema – kaip bendrauti su tėvais, kuriems nerūpi jų vaikų problemos“; „Reikėtų į valdymą labiau įtraukti tėvus, suteikiant jiems ne tik teorinių žinių, bet ir praktinių užsiėmimų.“
Specialistų stoka (15). .„Ugdymo institucijoje vaiko elgesio emocijų sunkumų įveikimas yra vieno specialisto reikalas (pvz., socialinio pedagogo / psichologo)“; „Gimnazijoje švietimo pagalbos specialistai yra atvažiuojantys, vyrauja laikinumo jausmas“; „Įstaigoje trūksta soc. pedagogo, psichologo todėl kartais pedagogas lieka vienas su problemomis“; „Labai trūksta mokytojų padėjėjų, ypač mokiniams su elgesio sutrikimais“; „<...> stengiamės rasti laiko visiems mokiniams, bet dėl žmogiškųjų išteklių kartasi pagalba vėluoja.“
Problemos, susijusios su ugdytiniais ir jų elgesiu (12). „Mokinių elgesys sunkiai valdomas“; „Ugdymo įstaiga rūpinasi emocine vaiko gerove. Bet daugėja vaikų su elgesio problemomis“; „Yra visokių vaikų ir suvaldyti jų emocijas kartais yra labai sunku“; „Liūdina tik tai, kad daugėja vaikų, turinčių emocijų ir elgesio sutrikimų“; „Sunku suvaldyti turinčius emocinį sutrikimą vaikus“; „Klasėse, kuriose mokysis didelių ar labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai, nors ir dirbtų du mokytojai kartu su švietimo pagalbos specialistais, produktyvaus darbo nebus“; „Kai klasėje mokosi nors vienas elgesio ir emocijų sutrikimų turintis mokinys, praktiškai labiausiai nukenčia ne jis, bet kiti. Vienas pažeidinėja daugumos teises. Turiu tokios patirties nemažai“; „Trūksta žinių, patirties darbui su agresyviais, smurtaujančiais, elgesio ir emocijų sutrikimus turinčiais vaikais“; „Būtų vaikui lengviau, jei jis mokytųsi mažesnėje klasėje“; „Didelė mokykla, didelis kolektyvas, daug mokinių – sunku viską laiku pastebėti.“
Pagalbos pedagogams stoka (11). „Dažnai užmirštamas mokytojas“; „Dažnai vadovai pamiršta rūpintis pedagogo emocine savijauta, per daug iš jo reikalauja, spaudžia“; „Galima pastebėti, kad didžiausią darbą turi dirbti mokytojas, ypač klasės auklėtojas“; „Manau, kad visose mokyklose labai rūpinamasi mokinio gerovę, o pamirštami mokytojai. Ir tai ne mokyklos, o valstybės mąsto problema“; „Mokytojai laukia didesnio supratimo, nes jei jo pamokoje kyla problemų dėl mokinių elgesio, tai dažniausiai pripažįstama kaip mokytojo kompetencijos valdyti klasę stoka“; „Mokytojas neturi likti vienas su SUP mokiniais. Pagalba dėl specialistų stokos ir daugėjant mokinių su SUP yra santykinai patenkinama, o turėtų labai operatyvi ir profesionali“; „Mokytojas paliekamas visai vienas, bet kurioje situacijoje“; „Vaiko elgesio emocinių sunkumų įveikimas dažniausiai yra grupės pedagogo reikalas“; „Vaiko elgesio sunkumų įveikimas yra mokytojo reikalas.“
Bendrabiavimo stoka (8). „Bendradarbiauti ne visada pavyksta, tenka daug kartų ,,belstis“ į kitų įstaigų duris“; „Mokykla labai susitelkusi dirba, kad būtų visiems kuo saugiau tiek psichologiškai, tiek fiziškai. Kitos sukurtos nuėjusios vyriausybes institucijos nepadeda, o trukdo su savo papildomų reikalavimų paketu. Norint, kad mokyklai padėtų, reikia įrodinėti, kad iki to prašymo padėti padarei tiek, kad įrodytum, jog esi vertas pagalbos. Labai blogas jausmas. Nepasitikėjimo mokykla atmosfera. Ir toks įspūdis, kad kitos institucijos sukurtos ne mokyklai padėti, o mokykla jas turi aptarnauti, kad šios įsisegę mokyklos popierėlius patvirtintų savo buvimo „prasmingumą“. Kalbėjimas iš didesnės jėgos pozicijų, lyg mokykla būtų nebrandi- „ką padarėte, kad pasikeistų situacija?“. Mes tiek darome, kad kartais atrodo, jog primirštame savo pagrindinę misiją - mokyti ir mokyti mokytis. Jeigu jau prašome pagalbos, tai turbūt, jos nuoširdžiai laukiame. Kartais pagalbos reikia nedelsiant“; „Pedagogai priimtų ir įgyvendintų švietimo pagalbos specialistų rekomendacijas siekiant įveikti elgesio sunkumus, jeigu švietimo pagalbos specialistai įsitrauktų ir pagelbėtų“; „Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorius išsiaiškinęs problemą dažnai ją spręsti liepia mokyklos darbuotojams“; „TBK visiškai atskira respublika nuo ugdymo įstaigos. Bendradarbiavimo nėra, tik reikalavimai iš mokyklos.“
Didesnio dėmesio šiai sričiai poreikis (8). Informacijos ir rekomendacijų stoka (6). Neaiškus tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriaus vaidmuo (5). Sunkumai vykdant programas ir laikantis susitarimų (5). Emocinės gerovės kūrimo iššūkiai (5). Kiti kritikuojami aspektai (5).

Pokyčiai emocinės gerovės srityje, pedagogų nuomone, galimi, jei tam susitelkia visa bendruomenė, jei pedagogai turi kompetencijų reaguoti į netinkamą vaiko elgesį, suvokia emocinės aplinkos svarbą ir reikšmę.

Nuotolinis mokymasis ir švietimo pagalba

Tyrimo metu buvo norima sužinoti, kaip pedagogai vertina nuotolinį mokymąsi ir švietimo pagalbą. Šį aspektą apimantys veiksniai buvo vertinami 1–5 balų skale, kur 1 reiškė visišką nepritarimą, o 5 – didelį pritarimą. Labiausiai pedagogai buvo linkę pritarti, kad nuotolinio ugdymo sistema jų įstaigoje yra aiški ir patogi visiems (vertinimų vidurkis – 4,10). Kiek mažiau tyrimo dalyviai pritarė tam, kad mokantis nuotoliniu būdu švietimo pagalbos poreikis vaikams padidėjo (vertinimų vidurkis – 3,91), kad specialistų konsultacijų poreikis pedagogams padidėjo (vertinimų vidurkis – 3,61), kad švietimo pagalbos specialistų nuotolinė pagalba yra kokybiška (vertinimų vidurkis – 3,81). Mažiausiai pedagogai pritarė teiginiui, kad mokantis nuotoliniu būdu

su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais dažniausiai dirba tik specialistai (vertinimų vidurkis – 2,18). Plačiau žr. 4.1.4.15 pav.

4.1.4.15 pav. *Nuotolinio mokymosi ir švietimo pagalbos vertinimo pasiskirstymo vidurkiai, N = 1678*

Nuotolinio mokymosi ir švietimo pagalbos ugdymo įstaigoje aspektus reprezentuojantys veiksniai buvo analizuojami atsižvelgiant į respondentų profesiją, specializaciją, ugdymo įstaigos vietą ir apskritį, kurioje yra ugdymo įstaiga.

Tyrimo rezultatai rodo, kad su tuo, jog nuotolinio ugdymo sistema ugdymo įstaigoje yra aiški ir patogi visiems, dažniau sutiko mokytojai, dalykų mokytojai nei ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai ($p < 0,001$). Pastarieji taip pat rečiau buvo linkę sutikti su minėtu teiginiu nei švietimo pagalbos specialistai ($p < 0,001$). Duomenys atskleidė, kad Kauno apskričiai atstovaujantys pedagogai dažniau nei Vilniaus apskrityje dirbantieji sutiko, jog jų ugdymo įstaigoje nuotolinio ugdymo sistema yra aiški ir patogi visiems ($p < 0,05$).

Tyrimo duomenys atskleidė, kad švietimo pagalbos specialistai dažniau nei dalykų mokytojai ir dar dažniau nei ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai buvo linkę pritarti, jog jų atstovaujamoje ugdymo įstaigoje švietimo pagalbos specialistų nuotolinė pagalba yra kokybiška ($p < 0,001$). Šiam teiginiui buvo labiau linkę pritarti Alytaus ir Marijampolės nei Klaipėdos apskrities pedagogai ($p < 0,05$).

Vadovaujantis duomenimis galima pastebėti, kad dalykų mokytojai dažniau nei ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai teigė, jog mokantis nuotoliniu būdu švietimo pagalbos poreikis vaikams padidėjo ($p < 0,001$). Plačiau žr. 4.1.4.15 lentelę.

4.1.4.15 lentelė. *Nuotolinio mokymosi ir švietimo pagalbos vertinimo vidurkiai, N = 1678*

		Nuotolinio mokymosi ir švietimo pagalbos vertinimas		
		Nuotolinio ugdymo sistema ugdymo įstaigoje yra aiški ir patogi visiems	Švietimo pagalbos specialistų nuotolinė pagalba yra kokybiška	Mokantis nuotoliniu būdu švietimo pagalbos poreikis vaikams padidėjo
Pedagoginė specializacija	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai	3,76 ± 1,29	3,69 ± 1,27	3,59 ± 1,37
	Pradinio ugdymo pedagogai	4,06 ± 1,12	3,64 ± 1,15	3,27 ± 1,28
	Dalykų mokytojai	4,18 ± 0,90	3,76 ± 1,14	4,02 ± 1,10
	Švietimo pagalbos specialistai	4,14 ± 0,93	4,22 ± 0,84	3,84 ± 1,24
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***	***<0,001***	***<0,001***
Pareigos mokykloje	Švietimo pagalbos specialistai	4,14 ± 0,93	4,22 ± 0,84	3,84 ± 1,24

		Nuotolinio mokymosi ir švietimo pagalbos vertinimas		
		Nuotolinio ugdymo sistema ugdymo įstaigoje yra aiški ir patogi visiems	Švietimo pagalbos specialistų nuotolinė pagalba yra kokybiška	Mokantis nuotoliniu būdu švietimo pagalbos poreikis vaikams padidėjo
	Mokytojai	4,10 ± 1,00	3,75 ± 1,16	3,93 ± 1,17
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,889*	***<0,001***	*0,413*
Dalykų mokytojai	Kalbų mokytojai	4,18 ± 0,89	3,72 ± 1,10	4,00 ± 1,05
	Matematikos ir informatikos dalykų mokytojai	4,33 ± 0,75	3,82 ± 1,15	4,18 ± 0,95
	Socialinių mokslų dalykų mokytojai	4,31 ± 0,84	3,70 ± 1,03	4,21 ± 0,91
	Gamtos mokslų dalykų mokytojai	4,26 ± 0,70	3,48 ± 1,13	3,76 ± 1,18
	Kitų dalykų mokytojai	4,26 ± 0,87	3,92 ± 1,09	4,04 ± 1,14
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		0,607	*0,090*	0,164
Ugdymo įstaigos vieta	Viename iš didžiųjų Lietuvos miestų	4,03 ± 1,01	3,82 ± 1,09	4,02 ± 1,11
	Mieste / rajono centre	4,11 ± 1,03	3,85 ± 1,13	3,87 ± 1,22
	Mažame miestelyje	4,08 ± 0,96	3,72 ± 1,16	3,93 ± 1,16
	Kaime	4,17 ± 0,89	3,82 ± 1,04	3,87 ± 1,04
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,355*	*0,241*	*0,559*
Apskritis, kurioje yra ugdymo įstaiga	Alytaus	4,21 ± 0,92	4,01 ± 0,95	3,72 ± 1,22
	Kauno	4,22 ± 0,89	3,79 ± 1,13	4,01 ± 1,11
	Klaipėdos	4,10 ± 1,06	3,53 ± 1,26	3,83 ± 1,18
	Marijampolės	4,25 ± 0,94	3,99 ± 1,07	3,98 ± 1,16
	Panevėžio	4,10 ± 0,95	3,82 ± 1,09	3,96 ± 1,19
	Šiaulių	4,01 ± 0,99	3,89 ± 1,15	3,88 ± 1,24
	Tauragės	4,10 ± 1,03	3,75 ± 1,09	3,75 ± 1,25
	Telšių	4,03 ± 1,06	3,88 ± 1,14	3,79 ± 1,20
	Utenos	4,00 ± 1,08	3,75 ± 1,19	3,94 ± 1,27
	Vilniaus	3,92 ± 1,09	3,63 ± 1,15	4,00 ± 1,11
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,036***	***0,012***	*0,279*

Tyrimo duomenys atskleidė, kad matematikos ir informatikos dalykų mokytojai dažniau nei gamtos mokslų dalykų mokytojai sutiko su teiginiu, jog mokantis nuotoliniu būdu specialistų konsultacijų poreikis pedagogams padidėjo ($p < 0,05$). Šiam teiginiui buvo labiau linkę pritarti Utenos nei Alytaus apskričiai atstovavę tyrimo dalyviai ($p < 0,05$). Teiginiui, kad mokantis nuotoliniu būdu su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais dažniausiai dirba tik specialistai, labiau buvo linkę pritarti socialinių mokslų ir kitų dalykų nei kalbų mokytojai ($p < 0,05$). Plačiau žr. 4.1.4.16 lentelę.

4.1.4.16 lentelė. *Nuotolinio mokymosi ir švietimo pagalbos vertinimo vidurkiai, N = 1678*

		Nuotolinio mokymosi ir švietimo pagalbos vertinimas	
		Mokantis nuotoliniu būdu specialistų konsultacijų poreikis pedagogams padidėjo	Mokantis nuotoliniu būdu su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais dažniausiai dirba tik specialistai
Pedagoginė specializacija	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai	3,57 ± 1,38	2,37 ± 1,50
	Pradinio ugdymo pedagogai	3,08 ± 1,19	2,00 ± 1,11
	Dalykų mokytojai	3,64 ± 1,23	2,12 ± 1,28
	Švietimo pagalbos specialistai	3,59 ± 1,24	2,21 ± 1,37

		Nuotolinio mokymosi ir švietimo pagalbos vertinimas	
		Mokantis nuotoliniu būdu specialistų konsultacijų poreikis pedagogams padidėjo	Mokantis nuotoliniu būdu su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais dažniausiai dirba tik specialistai
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,347*	*0,365*
Pareigos mokykloje	Švietimo pagalbos specialistai	3,59 ± 1,24	2,21 ± 1,37
	Mokytojai	3,62 ± 1,26	2,16 ± 1,33
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,633*	*0,732*
Dalykų mokytojai	Kalbų mokytojai	3,59 ± 1,28	1,97 ± 1,16
	Matematikos ir informatikos dalykų mokytojai	3,90 ± 1,07	2,28 ± 1,34
	Socialinių mokslų dalykų mokytojai	3,88 ± 1,07	1,82 ± 1,23
	Gamtos mokslų dalykų mokytojai	3,31 ± 1,21	2,22 ± 1,14
	Kitų dalykų mokytojai	3,66 ± 1,24	2,38 ± 1,38
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,033***	***0,004***
Ugdymo įstaigos vieta	Viename iš didžiųjų Lietuvos miestų	3,55 ± 1,27	2,11 ± 1,33
	Mieste / rajono centre	3,59 ± 1,29	2,16 ± 1,37
	Mažame miestelyje	3,67 ± 1,23	2,28 ± 1,34
	Kaime	3,55 ± 1,22	2,06 ± 1,17
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,663*	*0,215*
Apskritis, kurioje yra ugdymo įstaiga	Alytaus	3,40 ± 1,29	2,14 ± 1,41
	Kauno	3,47 ± 1,34	2,12 ± 1,30
	Klaipėdos	3,57 ± 1,24	2,20 ± 1,26
	Marijampolės	3,70 ± 1,18	2,16 ± 1,21
	Panevėžio	3,57 ± 1,31	2,15 ± 1,28
	Šiaulių	3,65 ± 1,30	2,22 ± 1,41
	Tauragės	3,68 ± 1,18	2,46 ± 1,46
	Telšių	3,45 ± 1,23	2,06 ± 1,40
	Utenos	3,89 ± 1,21	2,32 ± 1,34
	Vilniaus	3,77 ± 1,21	2,20 ± 1,38
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,030***	*0,660*

Komentuodami nuotolinio mokymosi ir pagalbos vaikams situaciją, pedagogai dažniausiai minėjo nepasitenkinimą keliančius aspektus (žr. 4.1.4.17 lentelę). Didžiausią nerimą kelia nuotolinio mokymosi poveikis mokinių pasiekimams, specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių ir ikimokyklinio amžiaus ir pradinių klasių vaikų ugdymas.

4.1.4.17 lentelė. *Atsakymų į klausimą „Jūsų pastebėjimai, komentarai apie nuotolinį ugdymą“ pasiskirstymas*

Kategorijos (paminėjimų skaičius)	Subkategorijos (paminėjimų skaičius), iliustruojantys teiginiai
	Neigiamas poveikis pasiekimams (36). „Prastėja mokymosi pasiekimai, dirbant nuotoliniu būdu“; „Labai laukiame nuotolinio mokymosi pabaigos, ypač su pradinukais. Tai mokinių bukinimas. Vaikai ne patys

Kategorijos (paminėjimų skaičius)	Subkategorijos (paminėjimų skaičius), iliustruojantys teiginiai
Nepasitenkinimą keliantys aspektai (224)	mokosi, o dažniausiai tėvai už juos. Tos spragos šiai kartai jausis dar labai ilgai“; „Didelės spragos atsiveria po nuotolinio mokymosi“; „Atsiranda mokymosi spragų, trūksta susikaupimo, sunkiai išmoksta pamoką“; „Nuotolinis ugdymas apriboja veiklų galimybes“; „Jei kreipsiuosi pagalbos manau, kad nuotoliniu būdu padės lygiai taip pat kaip ir mokykloje“; „Profesiniame mokyme sudėtinga atlikti praktikos darbus nuotoliniu būdu, dėl to mažomis grupėmis renkamės mokykloje“; „Nuotolinis darbas negali būti produktyvus nei bendrojo gebėjimų mokiniams nei specialiųjų poreikių mokiniams“; „Sunku, bet prisitaikau. Jeigu atvirai, tai praradimų laikas. Nereikia apsimetinėti (turiu omeny viešąją erdvę, ŠM, politikus...), kad tai dar viena puiki mokymo(si) forma. Tai pražūties laikas. Mokiniai imituoja mokymąsi, o mokytojai ,,džiaugiamės“ ir giriame vaikus, kaip jie stengiasi. Vaikams, kurie turi mažiau motyvacijos, dabar dar labiau tinginiavimo laikas, o tiems, kurie nori mokytis, labai sunku, nepakeliama.“
	Sunkumai, susiję su SUP turinčių mokinių ugdymu (32). „Mokantis nuotoliniu būdu su spec. poreikius turinčiais vaikais, daug dirba specialistai ir pedagogai“; „Mokantis nuotoliniu būdu su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais dirba mokytojai ir pagalbos mokiniui specialistai“; „Mokantis nuotoliniu būdu su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais dažniausiai dirba pedagogas“; „Mokantis nuotoliniu būdu su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais dažniausiai dirba tik specialistai ir dalyko mokytojai“; „Mokantis nuotoliniu būdu su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais dažniausiai dirba tik specialistai“; „Nuotolinis mokymas labai apsunkina SUP turinčių vaikų ugdymą“; „<...> specialiųjų poreikių mokiniams šis ugdymo būdas yra sudėtingas“; „Nuotolinio ugdymo metu, ypatingai sunki SUP mokiniu emocine savijauta“; „Dalyko mokytojui yra naudinga ir patogu kai su mokymosi sunkumų turinčiu mokiniui pamokos metu atskirai dirba ir pagalbos specialistas. Tačiau tai ne visada įmanoma. O gaila.“
	Ikimokyklinio amžiaus ir pradinių klasių mokinių nuotolinio ugdymo sunkumai (23). „Ikimokykliniame ugdyme nuotolinis ugdymas gali būti taikomas iki 20 proc. ugdymo laiko“; „Kai ikimokyklinis ugdymas yra neprivalomas, tai tokioje įstaigoje pedagogui sunku dirbti nuotoliniu būdu, tuo labiau, kad tai jis turi daryti vienus metu ir būdamas kontakte su vaikais, ir nuotoliu bendraudamas su besiugdančiais iš namų. Nuotolinis ugdymas, mano nuomone, ikimokyklinėje įstaigoje labiau ugdo emocinius įgūdžius, o ne pažintinius“; „Nuotolinis mokymas(-is) reikalauja iš pradinio ugdymo mokytojo didelių laiko, darbo, sveikatos resursų. Sunku sekti pažangą, nes dažnai nėra aišku, ką vertiname vaiko pastangas ar tėvų atliktus darbus. Sunku kontroliuoti ir motyvuoti“; „Ankstyvojo amžiaus vaikams nuotolinis mokymasis veikia labai prastai, nes tėvai nemato arba nemano kad tam yra poreikis. Vaikai labai mažai dalyvauja siūlomoje veikloje, nėra aktyvaus grįžtamojo ryšio pateikimo“; „Darželių situacija tikrai kitokia, šiuo metu nuotolinis ugdymas yra tik rekomendacinio pobūdžio. Be tėvų (globėjų) pagalbos ir darbo su vaikais, nuotolinis ugdymas ir švietimo pagalba yra neįmanomi.“
	Kontaktinio ugdymo poreikis (20). „Ar gali neįprastas ir naujas, ne visais atvejais efektyvus nuotoliniu būdu organizuojamas ugdymas prilygti tiesioginiam, kai matai vaiką, jo akis, ką jis veikia, kai žvilgsniu gali jį klasėje ir sudrausti, ir padrąsinti. IT, deja, negali patenkinti visų poreikių. Pagalvokit, o kas būtų, jei ne tos IT. Kaip tada vyktų procesas? Turbūt, kai negalima pakeisti situacijos, reikia keisti požiūrį. Dabar svarbiau sveikata ir gyvybė. Laukiu savo skiepo. Noriu grįžti į klasę“; „Nuotolinis ugdymas dar kol kas sunkiai gali pakeisti gyvą bendravimą su vaiku“; „Nuotolinis švietimas neatstos gyvo pedagogo ir vaiko bendravimo, ugdymo, ypač mažesniems“; „Nuotolinis neatstoja gyvo žmogaus pasakyto žodžio su veido išraiška, balso tonu, kūno kalba, paties žmogaus atliekamais darbais ir sakomais žodžių skirtumais. Nuotoliniu nejaučiama spinduliuojama žmogaus meilė, šiluma, artumas, atjauta. Tinka išdėstyti faktus.“
	Iššūkis (17). „Išbandymai visiems“; „Sunku, dar mokomės patys“; „Nuotolinis ugdymas kaip ir suprantamas, bet sunkokai įveikiamas“; „Nuotolinis mokymasis tapo nemažu iššūkiu“; „Nuotolinis mokymas tebėra iššūkis“; „Nuotolinis mokymas mokiniams ir mokytojams yra sudėtingas“; „Nuotolinis mokymas – iššūkis visiems, o ypač spec. poreikių mokiniams“; „Nuotolinis mokymas – didelis iššūkis visiems ugdymo proceso dalyviams“; „Sunku ir mokytojams ir vaikams.“
	Pagalbos specialistų įsitraukimo stoka (16). „Trūksta specialistų konkrečios pagalbos, patarimų“; „Trūksta pagalbos mokiniui specialistų“; „Specialistų pagalba mokantis nuotoliniu būdu labai reikalinga kiekvienam vaikui. Su pradinių klasių mokiniais bendraujama per tėvus, o vyresnieji patys kreipiasi pagalbos“; „Specialistų pagalba galėtų būti efektyvesnė, reaguoti galėtų greičiau“; „Specialisto pagalba veikia tik tuomet, kai yra 2 žmonių kontaktas“; „Specialistai tik atsiunčia užduotis, kurių vaikai savarankiškai negeba atlikti“; „Specialistai teikė tik bendro pobūdžio informaciją, rekomendacijas“; „Nuotolinio mokymosi metu psichologine pagalba efektyvi daliai tėvų, o vaikams ji komplikuota (darželyje dalis psichologo klientų vaikų prastai kalba, o dalis nekalba)“; „Nuotolinė logopedo pagalba nėra tokia efektyvi, kaip dirbant tiesioginio

Kategorijos (paminėjimų skaičius)	Subkategorijos (paminėjimų skaičius), iliustruojantys teiginiai
	kontakto būdu“; „Socialinio pedagogo pagalba buvo sunkiai prieinama“; „Maži vaikai negeba dirbti su logopedu. Geriau sekėsi spec. pedagogo ir soc. pedagogo konsultacijos“; „Ar dirba specialistai su specialiųjų poreikių vaikais nežinau. Trūksta informacijos iš administracijos.“
	Didelis krūvis, tenkantis pedagogams ir kitiems ugdymo proceso dalyviams (15). „Mokytojas ir klasės auklėtojas – didžiausia paspirtis vaikams dirbant nuotoliniu būdu“; „Spec. pedagogas ir mokytojas daugiausia dirba“; „Tampame darboholikais iš reikalo“; „Reikia papildomų konsultacijų“; „Per nuotolinį mokymą labai apkraunami tėvai“; „Nuotoliniu būdu mokantis vaikams pagalba yra didesnė“; „Pedagogams tai atima daug daugiau laiko – darbo diena nuo 8 iki 20 val.“; „Nuotolinio mokymosi metu išauga konsultacijų poreikis visiems mokiniams“; „Dvigubai padidėjo darbo mokytojams. Mokytojai patys turi ieškoti patogiausiu dėstymo metodu. Bet sąžiningas pasiruošimas duoda geru rezultatu“; „Dirbant nuotoliniu būdu ženkliai padidėjo laiko ir resursų sąnaudos visiems tikslams pasiekti ir uždaviniams įgyvendinti visuose lygmenyse“; „Dirba mokytojai neskaičiuodami valandų“; „Didžiausias krūvis bet kokiu atveju tenka pačiam mokytojui ir klasės auklėtojui“; „Daug darbo mokytojui, siekiant tinkamai įvertinti mokinį.“
	Kiti nepasitenkinimą atspindintys komentarai (17). Tėvams kylantys sunkumai dėl nuotolinio mokymo (9). Techninių priemonių problematika (9). Veiksniai, trukdantys mokytis nuotoliniu būdu (9). Pagalbos mokytojams ir mokiniams stoka (8). Sistemos aiškumo ir patogumo stoka (6). Kompetencijų tobulinimo poreikis (4). Komunikacijos stoka (3).
Teigiami aspektai (83)	**Sklandus procesas (42).** „Nuotolinio ugdymo(si) metu švietimo pagal teikiama visiems SUP mokiniams sinchroniniu būdu pagal tvarkaraštį patvirtintą mokslo metų pradžioje“; „Mokytojai dirba su visais mokiniais, spec. pedagogas pagal tvarkaraštį padeda sup mokiniams“; „Dauguma mokinių nesunkiai prisitaiko prie nuotolinio mokymosi, noriai padeda bendraamžiams“; „Dažniausiai specialiųjų poreikių turintys vaikai dirba kartu su klase, o papildomai su specialistu“; „Dirbam mišriuoju būdu“; „Kokybiška mokytojos padėjėjos pagalba“; „Mokantis nuotoliniu būdu su mokiniais dirba pedagogai. Individualią pagalbą teikia pagalbos specialistai“; „Mokytojai ir mokiniai įsisavino naujas nuotolinio mokymosi platformas, pagal galimybes yra teikiama specialistų pagalba“; „Su specialiųjų poreikių mokiniais dirba tiek pedagogai dalykininkai, tiek įv. specialistai“; „Vyksta ir konsultacinės valandos“; „Švietimo pagalba mūsų įstaigoje teikiama daugeliui vaikų. Tėvai patenkinti pasiektais rezultatais“; „Kokybiškai ir puikiai organizuotas mokinių nuotolinis ugdymas“; „Pagalbos specialistų nuotolinė pagalba yra kokybiška“; „Mano dailės ir technologijų pamokose specialistai palaiko tiesioginį ryšį su tėvais-juos konsultuoja.“
	Aiški sistema (16). „Dirbame su Moodle ir Zoom“; „Aiškiai aptartos ir įgyvendinamos sutartos nuotolinio mokymo platformos“; „Sistema aiški ir patogi“; „Nuotolinio ugdymo sistema ugdymo įstaigoje yra aiški ir patogi visiems“ [3 k.]; „Nuotolinio ugdymo sistema ugdymo įstaigoje yra aiški“; „Nuotolinio ugdymo sistema mūsų įstaigoje yra patogi visiems“; „Nuotolinio ugdymo sistema mūsų įstaigoje yra aiški visiems. Ar ji patogi visiems, nežinau“; „Nuotolinio ugdymo sistema mokykloje yra patogi“; „Nuotolinio ugdymo sistema yra aiški ir patogi visiems“; „Nuotolinio ugdymo sistema yra aiški ir patogi visiems“; „Nuotolinio ugdymo sistema aiški“; „Nuotolinio ugdymas įstaigoje yra aiškus visiems“; „Nuotolinio mokymosi sistema sukurta kokybiškai ir visiems aiški“; „Mokykloje susitarta dėl nuotolinio mokymo tvarkos. Mokymas mokykloje organizuojamas pagal mokyklos susitarimus, kurie aiškūs ir žinomi tiek mokiniams, tiek jų tėvams, tiek mokytojams.“
	Kiti teigiami aspektai (11). Bendradarbiavimas (6). Tobulinamos kompetencijos (6). Nuotolinis mokymasis – gera išeitis esamoje situacijoje (3).

Švietimo pagalbos specialistai ir jų pagalba

Socialinis pedagogas

Tyrimo metu buvo norima išsiaiškinti, kokie specialistai dirba respondentų ugdymo įstaigose ir kaip yra vertinamas šių specialistų darbas. Kalbėdami apie socialinį pedagogą didžioji dalis (87,9 proc.) apklaustųjų nurodė, kad šis specialistas jų darbovietėje dirba nuolat. Kiek daugiau nei dešimtadalis (10,7 proc.) respondentų teigė, jog jų ugdymo įstaigoje nėra tokio specialisto, o 1,4 proc. nurodė, kad jis atvyksta iš PPT (žr. 4.1.4.16 pav.).

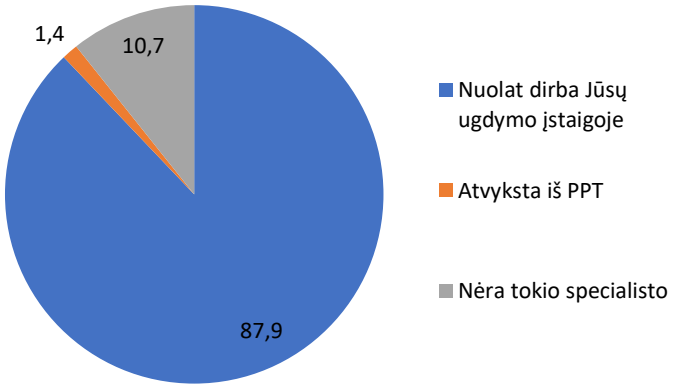

4.1.4.16 pav. *Socialinio pedagogo darbas tyrime dalyvavusioje ugdymo įstaigoje proc., N = 1678*

Tyrimo dalyvių, nurodžiusių, jog ugdymo įstaigoje, kurioje jie dirba, galima socialinio pedagogo pagalba, buvo prašoma įvertinti šios pagalbos veiksmingumą 1–10 balų skale. Galima daryti prielaidą, kad pagalba laikoma itin veiksminga (vertinimų vidurkis – 8,23, standartinis nuokrypis – 1,907). Ši tendencija stebima ir analizuojant detalesnį socialinio pedagogo paslaugų vertinimą: apimančius veiksnius respondentai vertino 1–5 balų skale, kur 1 reiškė visišką nepritarimą, 5 – didelį pritarimą. Tyrime dalyvavę pedagogai buvo labiausiai linkę pritarti, kad socialinis pedagogas dirba kartu su jais, kai reikia specifinės pagalbos (vertinimų vidurkis – 4,32). Dažnai buvo sutinkama su teiginiais, kad socialinis pedagogas padeda vaikams geriau jaustis ugdymo įstaigoje (vertinimų vidurkis – 4,29), kad padeda užtikrinti saugią ugdymosi aplinką kiekvienam vaikui (vertinimų vidurkis – 4,26), kad jų pagalba padeda veiksmingai spręsti vaikams kylančias socialines, elgesio ir kitas problemas (vertinimų vidurkis – 4,26), kad padeda vaikams ugdytis socialinius įgūdžius (vertinimų vidurkis – 4,15). Kiek mažiau apklaustieji pritarė, jog jų atstovaujamoje ugdymo įstaigoje sėkmingai sprendžiamos mokyklos nelankymo problemos (vertinimų vidurkis – 3,99) (žr. 4.1.4.17 pav.).

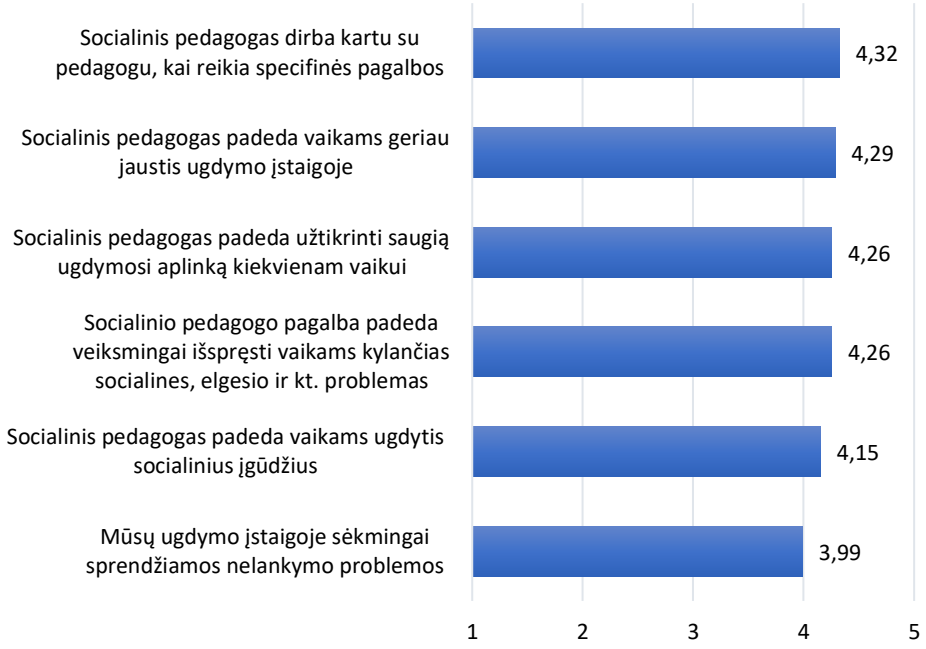

4.1.4.17 pav. *Socialinio pedagogo pagalbos vertinimo vidurkiai, N = 1483*

Siekiant patikrinti, ar klausimus, susijusius su socialinio pedagogo darbo vertinimu, galima jungti į skales, buvo atlikta pagrindinių faktorių (ašių) analizė su Promax pasukimu. Rezultatai parodė, kad duomenys tinka faktorinei analizei: KMO = 0,908, o Barleto sferiškumo testo $p < 0,001$. Faktorių analizės rezultatai leidžia teigti, kad socialinio pedagogo darbo vertinimo klausimų bloką sudaro vienas faktorius, kuris paaiškina 77,18 proc. duomenų dispersijos. Kintamųjų svoriai faktoriuje svyruoja nuo 0,676 iki 0,928. Faktorius pavadintas **Efektyvia socialinio pedagogo pagalba**.

Socialinio pedagogo veiklos vertinimas vėliau buvo analizuojamas atsižvelgiant į respondentų profesiją, specializaciją, ugdymo įstaigos vietą ir apskritį, kurioje yra ugdymo įstaiga. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad švietimo pagalbos specialistai dažniau nei dalykų mokytojai ($p < 0,001$) ir dar dažniau nei ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai sutiko, kad jų atstovaujamoje ugdymo įstaigoje egzistuoja efektyvi socialinio pedagogo pagalba. Atsižvelgus į apskritį pastebėta, kad Kauno apskrityje dirbantieji pedagogai rečiau nei Marijampolės, Šiaulių ir Telšių buvo linkę sutikti, jog jų ugdymo įstaigoje teikiama efektyvi socialinio pedagogo pagalba ($p < 0,05$). Su aptariamu teiginiu rečiau buvo linkę sutikti Klaipėdos nei Marijampolės, Šiaulių ir Telšių apskritims priskiriami tyrimo dalyviai ($p < 0,05$). Marijampolės apskrityje dirbantys pedagogai dažniau nei dirbantieji Panevėžio apskrityje pritarė, kad jų ugdymo įstaigai būdinga efektyvi socialinio pedagogo pagalba ($p < 0,05$). Kad ugdymo įstaigoje galima gauti efektyvią socialinio pedagogo pagalbą rečiau sutiko Panevėžio nei Šiaulių ir Telšių apskrityse dirbantys pedagogai ($p < 0,05$). Plačiau žr. 4.1.4.18 lentelę.

4.1.4.18 lentelė. *Socialinio pedagogo pagalbos vertinimo vidurkiai, N = 1483*

		Efektyvi socialinio pedagogo pagalba
Pedagoginė specializacija	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai	24,70 ± 5,93
	Pradinio ugdymo pedagogai	25,44 ± 4,98
	Dalykų mokytojai	25,12 ± 5,09
	Švietimo pagalbos specialistai	26,97 ± 3,61
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***
Pareigos mokykloje	Švietimo pagalbos specialistai	26,97 ± 3,61

		Efektyvi socialinio pedagogo pagalba
	Mokytojai	25,06 ± 5,20
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***
Dalykų mokytojai	Kalbų mokytojai	24,70 ± 5,38
	Matematikos ir informatikos dalykų mokytojai	25,51 ± 4,52
	Socialinių mokslų dalykų mokytojai	25,50 ± 4,65
	Gamtos mokslų dalykų mokytojai	24,11 ± 5,50
	Kitų dalykų mokytojai	25,72 ± 4,92
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,139*
Ugdymo įstaigos vieta	Viename iš didžiųjų Lietuvos miestų	25,37 ± 5,25
	Mieste / rajono centre	25,36 ± 5,16
	Mažame miestelyje	25,16 ± 4,95
	Kaime	26,14 ± 4,16
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,389*
Apskritis, kurioje yra ugdymo įstaiga	Alytaus	25,56 ± 5,29
	Kauno	24,51 ± 5,11
	Klaipėdos	24,32 ± 5,53
	Marijampolės	26,81 ± 3,91
	Panevėžio	24,50 ± 5,26
	Šiaulių	26,64 ± 4,31
	Tauragės	24,49 ± 5,97
	Telšių	26,69 ± 4,11
	Utenos	25,17 ± 5,25
	Vilniaus	25,26 ± 5,04
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***

Komentuodami socialinio pedagogo darbą, pedagogai dažniausiai išsakė susirūpinimą dėl to, kad nėra šio specialisto arba tokio etato dalis yra nepakankama. Kai kuriais atvejais socialiniams pedagogams trūksta aktyvumo (žr. 4.1.4.19 lentelę).

4.1.4.19 lentelė. *Atsakymų į klausimą „Jūsų pastebėjimai, komentarai apie socialinį pedagogą“ pasiskirstymas*

Kategorijos	Iliustruojantys teiginiai
Kritikuojami aspektai (122)	**Specialistų trūkumas / etato didinimo poreikis (50).**.„Būtų daug geriau, jeigu tokį specialistą turėtume kiekvieną dieną savo įstaigoje. Viena diena per savaitę neefektyvi“; „Būtų labai puiku, kad įstaigoje dirbtų toks specialistas“; „Daugiau socialinių pedagogų!“; „Didinti etatų skaičių mokyklose“; „Įstaigoje labai reikalingas“; „Įstaigoje reikėtų socialinio pedagogo“; „Jo labai reikia, bet nesulaukiame. PPT rekomendacijose daugumai vaikų yra rekomenduojama jo pagalba“; „Jų turėtų būti ne vienas.“
	Socialinio pedagogo pagalbos ir aktyvumo stoka (18). „Kiek kartų kreipiausi dėl mokinių, tiek kartų buvau kaltinama. Jokios pagalbos, patarimų dėl mokinių niekada negavau, jokio palaikymo ar gero žodžio negirdėjau“; „Socialinis pedagogas nepadeda spręsti problemų, daugiau dirba projektinėse veiklose“; „Socialinis pedagogas vaikų nemato ir jų problemų nesprendžia. Su visomis problemomis turi susitvarkyti pats pedagogas, o socialinis pedagogas rašo projektus, pildo darželio feisbuko puslapį, tvarko nuotraukas, veda renginius, apipavidalina darželio patalpas ir t. t.“
	Bendradarbiavimo stoka (11). „Būtų gerai dažniau bendradarbiauti“; „Mažiau pildyti įvairius dokumentus, o konkrečiai teiktų pagalbą“; „Mokytojas problemas sprendžia vienas“; „Mokytojas sprendžia problemas, tik ypatingais atvejais kreipiasi į soc. pedagogą“; „Ne vienam soc. pedagogui spręsti problemas, o komandai.“

Kategorijos	Iliustruojantys teiginiai
	Socialinio pedagogo krūvis (8). „Dirba labai daug. Mokinių problemų yra daug, o jos daugiausiai susijusios su šeima“; „Socialinis pedagogas dirba pusė etato, tačiau savo darbą atlieka ir dar daugiau“; „Mano nuomone, darbo krūvis vienam asmeniui užtikrinti saugią ugdymosi aplinką kiekvienam vaikui yra per didelis“; „Mažinti mokinių skaičių“; „Mokinių daug, problemų daug, vienas soc. pedagogas nespėja. Pagalba vėluoja.“
	Nepakankama kompetencija (5). Augantis paslaugų poreikis (3). Tėvų ir vaikų nusiteikimas priimti paslaugas (4). Ne viskas priklauso nuo socialinio pedagogo (5). Kiti kritikuojami aspektai (10). Biurokratizmas socialinio pedagogo darbe (3).
Teigiami socialinio pedagogo veiklos aspektai (109)	**Efektyvus darbas ir tinkama komunikacija (50).** „Daug dėmesio skiria mokinių socialinėms – emocinėms kompetencijoms ugdyti“; „Profesionaliai sprendžia bet kokią atsiradusią problemą“; „Socialinio pedagogo pagalba svarbi, padeda mokytojui dirbti su spec. poreikių turinčiu vaiku“; „Džiugina, kad specialistas reaguoja greitai, padeda čia ir dabar“; „Greitai reaguojama ir pasiūloma pagalba“; „Iškilus problemoms visada sulaukiu pagalbos.“
	Teigiami nekonkretūs komentarai (28). „Socialinis pedagogas mūsų mokykloje turi tikrai daug darbo ir jį puikiai atlieka“; „Socialinis pedagogas gerai atlieka savo pareigas“; „Socialinis pedagogas gerai atlieka savo darbą“; „Veiklą atlieka veiksmingai“; „Socialinis pedagogas būtinas, ir puikiai atlieka savo funkcijas“; „Sociainio pedagogo pagalba puiki.“
	Bendradarbiavimas (15). „Bendradarbiauja nuolat sprendžiant su klase iškilusias problemas“; „Bendros konsultacijos padeda išspręsti grupėje susidariusias problemas“; „Dirbame dažnai komandoje“; „Džiaugiuosi dirbdama su su socialiniu pedagogu“; „Galima kreiptis pagalbos.“
	Reikalinga pareigybė (9). „Jei gerai atlieka savo darbą, galėtų būti labai naudingas ugdymo procesui pagerinti“; „Ji būtina“; „Jie yra naudingi ir reikalingi“; „Jie yra reikalingi mokykloje“; „Socialinio pedagogo pagalba reikalinga vaikams ir pedagogams“; „Socialinis pedagogas yra svarbi ugdymo sistemos grandis“; „Socialinis pedagogas įstaigoje turėtų būti, nes SUP vaikų daug“; „Tai labai reikalingas specialistas“; „Tikrai reikalinga socialinio pedagogo pagalba.“
	Prieinama pagalba (7). „Asmeniškai teko gauti pagalbą iš socialinės pedagogės, kai mano mokiniams pamokose buvo iškilę sunkumų dėl netinkamo elgesio ir nesugebėjimo jį valdyti“; „Labai efektyvu, kai socialinis pedagogas iškart padeda spręsti kilusias problemas, vos tik gauna signalą iš klasės vadovo ar dalyko mokytojo.“

Psichologas

Kiek daugiau nei pusė (55,4 proc.) tyrime dalyvavusių pedagogų nurodė, kad ugdymo įstaigoje, kurioje jie dirba, nuolat dirba psichologas. Kiek daugiau nei dešimtadalis (13,0 proc.) tvirtino, jog psichologas į jų ugdymo įstaigą atvyksta iš PPT, o 31,6 proc. nurodė, kad jų darbovietėje nėra tokio specialisto (žr. 4.1.4.18 pav.).

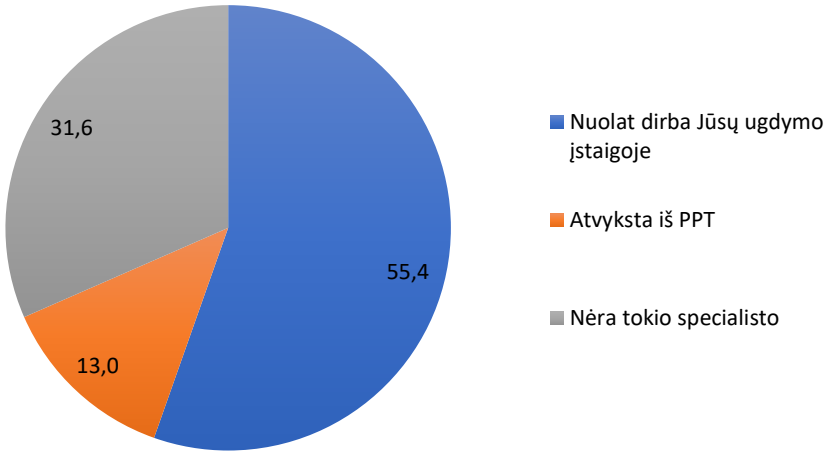

4.1.4.18 pav. *Psichologo darbo tyrime dalyvavusioje ugdymo įstaigoje pasiskirstymas proc., N = 1678*

Tyrimo dalyviai, nurodę, jog jų ugdymo įstaigoje yra prieinama psichologo pagalba, buvo prašomi ją įvertinti 1–10 balų skale. Remiantis tyrimo duomenimis galima daryti prielaidą, kad tyrime dalyvavę pedagogai psichologų, dirbančių toje pačioje ugdymo įstaigoje, darbą vertina kaip pakankamai veiksmingą (vertinimų vidurkis – 7,53, standartinis nuokrypis – 2,367). Tai patvirtina ir detalesnė psichologų pagalbos vertinimo analizė.

Respondentams buvo pateikiami su psichologų darbu susiję teiginiai, kuriuos jie turėjo įvertinti 1–5 balų skale, kur 1 reiškė visišką nepritarimą, 5 – didelį pritarimą. Dažniausiai respondentai buvo linkę pritarti tam, kad prireikus tėvai visuomet gali dėl savo vaiko kreiptis į ugdymo įstaigos psichologą (vertinimų vidurkis – 4,33). Kiek rečiau pedagogai nurodė pritariantys, kad jei reikia, vaikai visuomet laiku sulaukia psichologo pagalbos (vertinimų vidurkis – 3,96), kad psichologai visuomet suteikia pedagogams ar kitiems specialistams pagalbą, kai vaikui kyla mokymosi, emocinių ar kitų sunkumų (vertinimų vidurkis – 3,96). Dar rečiau apklaustieji sutiko, kad jų ugdymo įstaigos psichologas padeda bendruomenei suprasti aktualių problemų psichologines priežastis, dalijasi naudinga informacija, žiniomis (vertinimų vidurkis – 3,89) (žr. 4.1.4.19 pav.).

4.1.4.19 pav. *Psichologo pagalbos vertinimo vidurkiai, N = 1134*

Siekiant patikrinti, ar klausimus, susijusius su psichologo darbo vertinimu, galima jungti į skales, buvo atlikta pagrindinių faktorių (ašių) analizė su Promax pasukimu. Rezultatai parodė, kad duomenys tinka faktorinei analizei: KMO = 0,842, o Barleto sferiškumo testo p < 0,001. Faktorių analizės rezultatai leidžia teigti, kad psichologo darbo vertinimo klausimų bloką sudaro vienas faktorius, paaiškinantis 81,67 proc. duomenų dispersijos. Kintamųjų svoriai faktoriuje svyruoja nuo 0,817 iki 0,928. Faktorius buvo pavadintas **Efektyvi psichologo pagalba**.

Psichologo veiklos vertinimas vėliau buvo analizuojamas atsižvelgiant į respondentų profesiją, specializaciją, ugdymo įstaigos vietą ir apskritį, kurioje yra ugdymo įstaiga. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad švietimo pagalbos specialistai dažniau nei ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai psichologo pagalbą atstovaujamoje ugdymo įstaigoje vertino kaip efektyvią (p < 0,05). Švietimo pagalbos specialistai dažniau nei dalykų mokytojai tvirtino, kad jų atstovaujamoje ugdymo įstaigoje psichologai dirba efektyviai (p < 0,001). Šiam teiginiui buvo dažniau linkę pritarti švietimo pagalbos specialistai nei mokytojai (p < 0,001). Kad jų ugdymo įstaigoje yra teikiama efektyvi psichologo pagalba, dažniau teigė viename iš didžiųjų Lietuvos miestų dirbantys pedagogai nei dirbantieji mažame miestelyje (p < 0,001). Kad ugdymo įstaigoje prieinama efektyvi psichologo pagalba, dažniau teigė Alytaus nei Vilniaus, Šiaulių nei Klaipėdos, Telšių nei Klaipėdos ir Šiaulių nei Vilniaus apskrityse dirbantys pedagogai (p < 0,05). Plačiau žr. 4.1.4.20 lentelę.

4.1.4.20 lentelė. *Psichologo pagalbos vertinimo vidurkiai, N = 1134*

		Efektyvi psichologo pagalba
Pedagoginė specializacija	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai	16,28 ± 4,01
	Pradinio ugdymo pedagogai	15,92 ± 3,12
	Dalykų mokytojai	15,89 ± 4,11
	Švietimo pagalbos specialistai	17,82 ± 3,06
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***
Pareigos mokykloje	Švietimo pagalbos specialistai	17,82 ± 3,06
	Mokytojai	15,95 ± 4,08
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***
Dalykų mokytojai	Kalbų mokytojai	16,07 ± 3,83
	Matematikos ir informatikos dalykų mokytojai	16,93 ± 3,35
	Socialinių mokslų dalykų mokytojai	17,00 ± 3,60
	Gamtos mokslų dalykų mokytojai	15,38 ± 4,73
	Kitų dalykų mokytojai	16,17 ± 4,46
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,278*
Ugdymo įstaigos vieta	Viename iš didžiųjų Lietuvos miestų	17,05 ± 3,66
	Mieste / rajono centre	16,66 ± 3,91
	Mažame miestelyje	15,19 ± 4,19
	Kaime	15,71 ± 3,90
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***
Apskritis, kurioje yra ugdymo įstaiga	Alytaus	17,22 ± 2,89
	Kauno	16,35 ± 3,68
	Klaipėdos	15,40 ± 4,96
	Marijampolės	16,46 ± 4,13
	Panevėžio	15,44 ± 3,85
	Šiaulių	17,18 ± 3,32
	Tauragės	15,37 ± 3,95
	Telšių	17,54 ± 2,99

		Efektyvi psichologo pagalba
	Utenos	16,73 ± 4,15
	Vilniaus	15,48 ± 4,30
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***

Komentuodami psichologo pagalbos veiksmingumą, pedagogai dažniausiai skundėsi mažu specialistų skaičiumi ir menku pagalbos prieinamumu, pagalbos stoka ir augančiu jos poreikiu (žr. 4.1.4.21 lentelę).

4.1.4.21 lentelė. *Atsakymų į klausimą „Jūsų pastebėjimai, komentarai apie psichologo pagalbą“ pasiskirstymas*

Kategorijos (paminėjimų skaičius)	Subkategorijos Iliustruojantys teiginiai
Kritikuojami aspektai (212)	**Specialistų skaičius / prieinamumas (72). „**Būtinai reikėtų, kad įstaigoje būtų nuolat dirbantis specialistas“; „Būtinai reikalinga psichologo pareigybė mokykloje. Ir ne tik vaikams ar tėvams, bet ir pedagogams. O šiuo metu ypač aktualu“; „Būtinas psichologas tiek vaikams, tiek tėvams ir pedagogams. Labai pasigendame“; „Būtinas specialistas mokykloje“; „Būtų gerai, jei įstaiga turėtų savo psichologą“; „Būtų gerai, jei nuolat dirbtų psichologas mūsų mokykloje“; „Būtų gerai, kad mokykla turėtų nuolatinį psichologą.“
	Per maža etato dalis (44). „Psichologas dirba 0,25 et. – nepakanka“; „Reikėtų daugiau nei 1 val į mėnesį vaikui skirti“; „Reikia, kad psichologas būtų kasdien“; „Reikia kasdien dirbančio psichologo“; „Reikėtų mokykloje nuolat dirbančio psichologo“; „Reikėtų nuolatos mokykloje dirbančio specialisto“; „Reikalingas didesnis psichologo darbo krūvis, etatas.“
	Pagalbos stoka (36). „Labai reikalinga pedagogo pagalba“; „Greičiau sureaguoti ir nedelsiant teikti pagalbą“; „Labai gaila, bet mūsų psichologė stengiasi gražiai sutvarkyti ataskaitas, paruošti gražias diagramas, bet nelabai sulauki jos realios pagalbos“; „Mokykloje nėra pastovaus psichologo, dėl to pagalba ne visada suteikiama“; „Mokykloje psichologas reikalingas mokinių ir mokytojų problemoms spręsti“; „Mokykloje reikalingas psichologas tiek mokiniams, tiek mokytojams.“
	Augantis pagalbos poreikis (14). „Psichologo pagalba reikalinga vaikams“; „Psichologo pagalba yra būtina“; „Psichologas reikalingas“; „Įstaigoje reikėtų psichologo, nors 0,25 etato, nes daugėja vaikų hiperaktyvių, su įvairiomis elgesio problemomis ir kt. pedagogai, tėvai mielai pasikonsultuotų su psichologu ir būtų išspręsta daug problemų vaikų ir šeimų“; „Jis privalo būti mokykloje , nes reikalingas ir mokiniui, ir mokytojui.“
	Formalus, lūkesčių netenkinantis darbas (11). „Dirba dvi valandas į savaitę, tai ir paslaugos atitinkamos“; „Psichologas dirba vieną dieną savaitėje. Negali suteikti visiems kokybiškos pagalbos“; „Psichologas labai dažnai turi nedarbingumą. Jo pagalba vaikui labai silpna“; „Psichologo etatas yra lėšų švaistymas. Gerų psichologų, gebančių tikrai dirbti, o ne tik vaizduoti darbą, Lietuvoje turbūt labai mažai“; „Sudėtingo charakterio psichologas įstaigoje, tad psichologinės pagalbos nesitikiu.“
	Nepalankios tėvų nuostatos dėl psichologo pagalbos (10). „Be tėvų sutikimo su vaiku nebendrauja, tėvai nemato problemų“; „Psichologas gali norėti teikti pagalbą, bet tėvai-ne. Ir viskas lieka kaip buvę“; „Tiems, kurie kreipiasi ir patys dalyvauja vaiko konsultavime, yra poveikis ir rezultatas, tačiau būna, kad psichologo pagalba siūloma vaikui, tačiau nei jis pats, nei tėvai nenusiteikę dalyvauti konsultacijose, nesiima atsakomybės už savo gyvenimą, tiems, suprantama, joks psichologas negali padėti“; „Nesutikus tėvams, psichologas nieko negali padėti. Manau, tai turėtų spręsti mokytojas ir psichologas“; „Nenori kai kurie tėvai mokyklos psichologo konsultacijų.“
	Kompetencija (8). „Reiktų profesionalo, kuris ne tik iš gyvenimiškos patirties padėtų mokiniams, o turėtų ir teorinių žinių“; „Nekompetentinga“; „Mūsų įstaiga neturi kompetentingo psichologo“; „Mokykloje jo būtinai reikia. Bet kompetentingo, galinčio ir norinčio padėti.“
	Bendradarbiavimas (6). Krūvis (6). Kiti kritikuojami aspektai (5).

Kategorijos (paminėjimų skaičius)	Subkategorijos Iliustruojantys teiginiai
Teigiami aspektai (64)	**Teigiami atsiliepimai apie specialistą (20).** „Turime nuostabų specialistą-psichologą, labai gaila, kad jis dirba ne pilnu krūviu“; „Turime puikią psichologę, kuriai svarbios visų problemos“; „Vertiname ir džiaugiamės, kad turime psichologą“; „Turime puikų psichologą.“
	Veiksminga pagalba (19). „Sunku pasakyti, manau, kad ji efektyvi ir naudinga“; „Įsitraukia sprendžiant problemas“; „Labai didelė pagalba pedagogams“; „Mūsų psichologas daugiau laiko skiria individualioms konsultacijoms“; „Psichologas nuolat konsultuoja vaikus ir jų tėvus, jeigu reikia suteikia pagalbą arba pasiūlo kreiptis pas kitus specialistus jeigu tam yra poreikis“; „Psichologas padeda dirbti mokytojui“; „Visada pataria ir padeda spręsti problemas.“
	Prieinama pagalba (11). „Dažniau, esant reikalui, tėvai visuomet gali dėl savo vaiko kreiptis pagalbos į ugdymo įstaigos psichologą“; „Prireikus psichologinę pagalbą teikia PPT tarnybos psichologai“; „Iškilus sunkumui visada kreiptis pas specialistą“; „Mūsų įstaigos psichologė visuomet pasiruošusi pagelbėti“; „Psichologas dirba dar tik 6 mėn. ir tik 2 dienas įstaigoje, tačiau reikiamą pagalbą gauname visuomet. Tėvai gali kreiptis ir gauti pagalbą.“
	Teigiami nekonkretūs (5). Kiti teigiami (5). Bendradarbiavimas (4).

Specialusis pedagogas

Tyrime dalyvavusių pedagogų buvo teiraujamasi ir apie specialiojo pedagogo darbą bei darbo efektyvumą. Didesnė dalis (73,9 proc.) apklaustųjų nurodė, kad jų atstovaujamoje ugdymo įstaigoje yra nuolat dirbantis specialusis pedagogas. 2,5 proc. respondentų nurodė, kad šis specialistas į jų ugdymo instituciją atvyksta iš PPT. Kiek mažiau nei ketvirtadalis (23,6 proc.) teigė, kad specialiojo pedagogo paslaugos jų mokykloje neteikiamos (žr. 4.1.4.19 pav.).

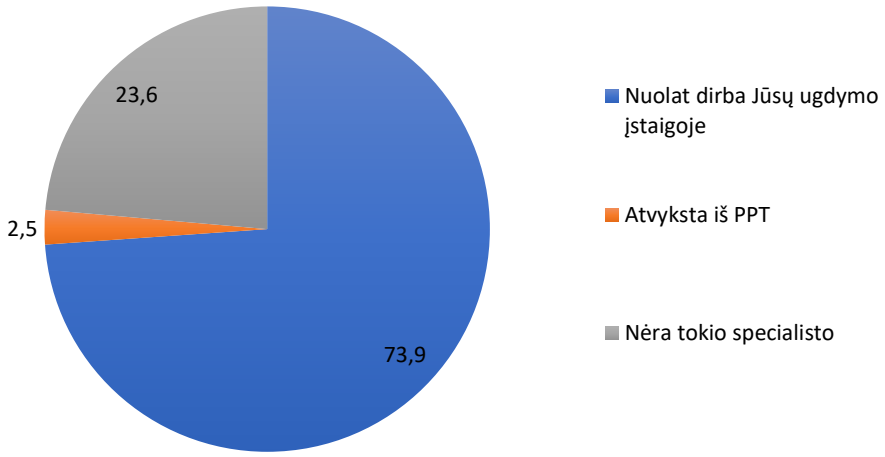

4.1.4.19 pav. *Specialiojo pedagogo darbas tyrime dalyvavusioje ugdymo įstaigoje proc., N = 1678*

Tų respondentų, kurie nurodė, jog jų atstovaujamoje ugdymo įstaigoje specialiojo pedagogo paslaugos yra prieinamos, buvo teiraujamasi, ar bent vienam jų ugdytiniui yra, o gal buvo anksčiau jos teiktos. Didesnė dalis (78,6 proc.) apklaustųjų atsakė teigiamai, t. y. kad jų ugdytiniams buvo teiktos šio specialisto paslaugos (žr. 4.1.4.20 pav.). Šių respondentų buvo prašoma įvertinti specialiojo pedagogo pagalbos veiksmingumą 1–10 balų skale. Tyrimo duomenys leidžia daryti prielaidą, kad aptariamo specialisto pagalbą respondentai vertina kaip itin veiksmingą (vertinimų vidurkis – 8,46, standartinis nuokrypis – 1,742).

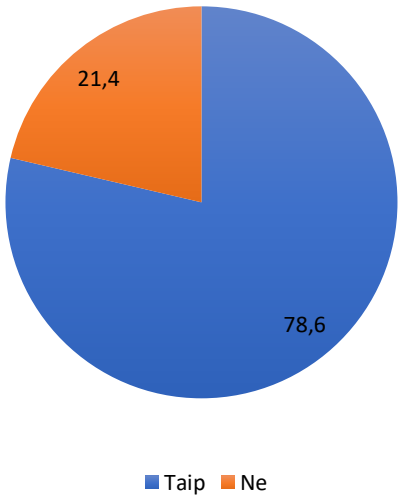

4.1.4.20 pav. *Atsakymų į klausimą „Ar bent vienam Jūsų ugdytiniui (per Jūsų dėstomo dalyko pamokas) yra teikiama arba buvo teikiama specialiojo pedagogo pagalba?“ vertinimas proc., N = 1255*

Detaliau analizuojant specialiojo pedagogo paslaugas stebimas itin aukštas jų veiksmingumo įvertinimas. Tyrimo dalyviai specialiojo pedagogo paslaugas vertino 1–5 balų skale, kuomet 1 reiškė visišką nepritarimą, 5 – didelį pritarimą. Labiausiai buvo linkstama pritarti, kad specialusis pedagogas padeda specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams daryti pažangą (vertinimų vidurkis – 4,46), kad šie specialistai dažniausiai pagalbą ugdymo įstaigoje teikia specialiojo pedagogo kabinete (vertinimų vidurkis – 4,46), kad jie daugiausia laiko skiria tiesioginiam darbui su vaiku (vertinimų vidurkis – 4,45), kad specialisto konsultacijos pedagogams ir tėvams yra labai vertingos, nes padeda suprasti, kaip geriausiai padėti specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams (vertinimų vidurkis – 4,45). Dažnai tyrime dalyvavę pedagogai sutiko su teiginiais, jog specialiojo pedagogo konsultacijos mokiniams padeda efektyviau mokytis (vertinimų vidurkis – 4,39), kad efektyviausia specialiojo pedagogo pagalba yra tada, kai jis išsiveda vaikus į savo kabinetą ir ten dirba individualiai (vertinimų vidurkis – 4,27), kad specialiojo pedagogo konsultacijos jiems padeda sėkmingiau dirbti su vaikais, turinčiais specialiųjų ugdymosi poreikių (vertinimų vidurkis – 4,25). Kiek rečiau apklaustieji sutiko, kad aptariamas specialistas padeda jiems rengti vaikų, kuriems paskirta specialioji pedagoginė pagalba, ugdymo programas, pasirinkti ugdymosi metodus (vertinimų vidurkis – 3,99), kad šie specialistai turėtų daugiau laiko skirti ugdymo dalyvių konsultavimui (vertinimų vidurkis – 3,71), kad jie dažniausiai teikia mokiniams specialiąją pedagoginę pagalbą klasėje ar grupėje (vertinimų vidurkis – 3,69), kad efektyvu, kai specialusis pedagogas padeda visiems vaikams, kuriems to reikia, ateidamas į bendras ugdomąsias veiklas (vertinimų vidurkis – 3,67). Plačiau žr. 4.1.4.21 pav.

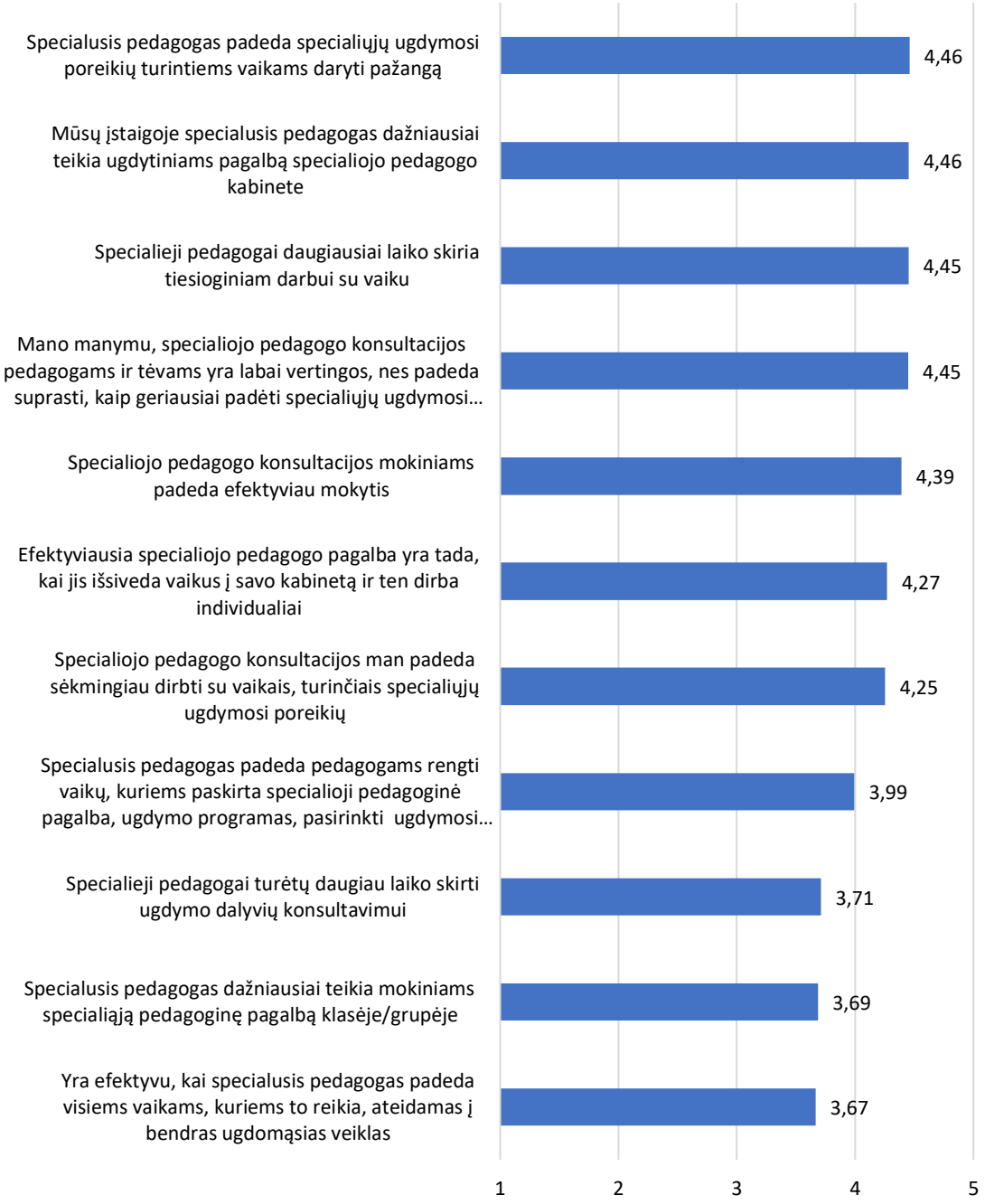

4.1.4.21 pav. *Specialiojo pedagogo pagalbos vertinimo vidurkiai, N = 1255*

Siekiant patikrinti, ar specialiojo pedagogo darbo vertinimo klausimus galima jungti į skales, buvo atlikta pagrindinių komponenčių faktorių analizė su Promax pasukimu. Rezultatai parodė, kad duomenys tinka faktorinei analizei: KMO = 0,854, o Barleto sferiškumo testo $p < 0,001$. Vienas teiginys buvo pašalintas iš analizės dėl silpnos koreliacijos su likusiais klausimų bloko teiginiais. Faktorių analizės rezultatai leidžia teigti, kad specialiojo pedagogo darbo vertinimo klausimų bloką sudaro trys faktoriai, kurie paaiškina 65,12 proc. duomenų išsibarstymo. Kintamųjų faktorių svoriai kiekviename faktoriuje svyruoja nuo 0,264 iki 0,997. Pagal faktorius sudarančių teiginių turinį pirmasis faktorius pavadintas **Efektyvi specialiojo pedagogo pagalba**, antrasis – **Įtrauki specialiojo pedagogo pagalba**, trečiasis – **Specialiojo pedagogo pagalba vaikui atskirame kabinete**. Efektyvios specialiojo pedagogo pagalbos konstruktą sudaro šie teiginiai: „Specialusis pedagogas padeda specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams daryti pažangą“, „Specialiojo pedagogo

konsultacijos mokiniams padeda efektyviau mokytis (taikyti racionalias mokymosi strategijas ir būdus)“, „Specialieji pedagogai daugiausiai laiko skiria tiesioginiam darbui su vaiku“, „Specialusis pedagogas padeda pedagogams rengti vaikų, kuriems paskirta specialioji pedagoginė pagalba, ugdymo programas (jas pritaikyti ir individualizuoti), pasirinkti ugdymosi metodus.“ Įtraukios specialiojo pedagogo pagalbos faktorių sudaro tokie teiginiai: „Yra efektyvu, kai specialusis pedagogas padeda visiems vaikams, kuriems to reikia, ateidamas į bendras ugdomąsias veiklas“, „Specialusis pedagogas dažniausiai teikia mokiniams specialiąją pedagoginę pagalbą klasėje / grupėje (pvz., paaiškina vaikui, pritaiko užduotis, kt.)“, „Specialiojo pedagogo konsultacijos man padeda sėkmingiau dirbti su vaikais, turinčiais specialiųjų ugdymosi poreikių“, „Mano manymu, specialiojo pedagogo konsultacijos pedagogams ir tėvams yra labai vertingos, nes padeda suprasti, kaip geriausiai padėti specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams“, „Specialieji pedagogai turėtų daugiau laiko skirti ugdymo dalyvių konsultavimui.“ Faktorių Specialiojo pedagogo pagalba vaikui atskirame kabinete sudaro šie teiginiai : „Mūsų įstaigoje specialusis pedagogas dažniausiai teikia ugdytiniams pagalbą specialiojo pedagogo kabinete“, „Efektyviausia specialiojo pedagogo pagalba yra tada, kai jis išsiveda vaikus į savo kabinetą ir ten dirba individualiai.“

Tris skirtingus su specialiojo pedagogo darbu susijusius aspektus reprezentuojantys veiksniai buvo analizuojami atsižvelgiant į respondentų profesiją, specializaciją, ugdymo įstaigos vietą ir apskritį, kurioje yra ugdymo įstaiga. Pastebėta, kad ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai dažniau nei dalykų mokytojai buvo linkę pritarti, kad ugdymo įstaigoje, kurioje jie dirba, teikiama efektyvi specialiojo pedagogo pagalba ($p < 0,05$). Su šiuo teiginiu taip pat dažniau sutiko švietimo pagalbos specialistai nei pradinio ugdymo pedagogai ($p < 0,05$), mokytojai ir dalykų mokytojai ($p < 0,001$). Kad ugdymo įstaigoje teikiama efektyvi specialiojo pedagogo pagalba, dažniau teigė švietimo pagalbos specialistai nei mokytojai ($p < 0,001$). Atsižvelgus į ugdymo įstaigos vietą paaiškėjo, kad mažame miestelyje dirbantys pedagogai rečiau nei dirbantieji didžiuosiuose Lietuvos miestuose ir miestuose / rajono centruose sutiko, kad jų ugdymo įstaigose yra suteikiama efektyvi specialiojo pedagogo pagalba ($p < 0,05$). Pedagogai, atstovaujantys Alytaus apskričiai, dažniau nei dirbantieji Klaipėdos, Panevėžio, Utenos ir Vilniaus apskrityse teigė, kad jų atstovaujamoje ugdymo įstaigoje suteikiama efektyvi specialiojo pedagogo pagalba ($p < 0,05$). Analizuojamam teiginiui dažniau pritarė Šiaulių nei Vilniaus apskričiai priskiriami pedagogai ($p < 0,05$).

Kad ugdymo įstaigoje egzistuoja įtraukioji specialiojo pedagogo pagalba, dažniau teigė švietimo pagalbos specialistai nei dalykų mokytojai ($p < 0,05$). Šiam teiginiui taip pat labiau pritarė švietimo pagalbos specialistai nei mokytojai ($p < 0,05$).

Tyrimo duomenys atskleidė, kad ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai rečiau nei dalykų mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai sutiko, jog specialiojo pedagogo pagalba vaikui suteikiama atskirame kabinete ($p < 0,05$). Šiam teiginiui dažniau buvo linkę pritarti švietimo pagalbos specialistai nei mokytojai ($p < 0,05$). Pastebėta, kad kaimiškoje vietovėje dirbantys pedagogai rečiau nei dirbantieji mažame miestelyje ir mieste / rajono centre sutiko, kad jų ugdymo įstaigoje specialiojo pedagogo pagalba vaikui teikiama atskiriame kabinete ($p < 0,05$). Plačiau žr. 4.1.4.22 lentelę.

4.1.4.22 lentelė. *Specialiojo pedagogo pagalbos vertinimo vidurkiai, N = 1255*

		Efektyvi specialiojo pedagogo pagalba	Įtrauki specialiojo pedagogo pagalba	Spec. pedagogo pagalba vaikui atskirame kabinete
Pedagoginė specializacija	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai	17,85 ± 2,76	20,33 ± 3,14	8,28 ± 2,04
	Pradinio ugdymo pedagogai	16,47 ± 3,58	18,46 ± 2,93	8,60 ± 1,92
	Dalykų mokytojai	16,97 ± 3,11	19,66 ± 3,35	8,73 ± 1,61
	Švietimo pagalbos specialistai	18,72 ± 1,88	20,41 ± 3,28	9,01 ± 1,57
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***	***0,018***	***0,003***

		Efektyvi specialiojo pedagogo pagalba	Įtrauki specialiojo pedagogo pagalba	Spec. pedagogo pagalba vaikui atskirame kabinete
Pareigos mokykloje	Švietimo pagalbos specialistai	18,72 ± 1,88	20,41 ± 3,28	9,01 ± 1,57
	Mokytojai	17,08 ± 3,09	19,74 ± 3,32	8,66 ± 1,69
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***	***0,033***	***0,010***
Dalykų mokytojai	Kalbų mokytojai	16,46 ± 3,21	19,24 ± 3,27	8,84 ± 1,53
	Matematikos ir informatikos dalykų mokytojai	17,05 ± 2,78	19,48 ± 3,29	8,88 ± 1,31
	Socialinių mokslų dalykų mokytojai	17,47 ± 2,96	20,29 ± 3,42	8,42 ± 1,68
	Gamtos mokslų dalykų mokytojai	16,72 ± 3,19	18,77 ± 4,15	8,52 ± 1,60
	Kitų dalykų mokytojai	17,50 ± 3,05	20,29 ± 3,15	8,46 ± 1,92
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,067*	*0,062*	*0,150*
Ugdymo įstaigos vieta	Viename iš didžiųjų Lietuvos miestų	17,77 ± 2,72	20,52 ± 3,09	8,59 ± 1,70
	Mieste / rajono centre	17,53 ± 2,86	19,88 ± 3,32	8,83 ± 1,58
	Mažame miestelyje	16,95 ± 3,25	19,56 ± 3,28	8,76 ± 1,68
	Kaime	16,98 ± 3,16	19,70 ± 3,52	8,21 ± 1,90
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,007***	*0,066*	***0,009***
Apskritis, kurioje yra ugdymo įstaiga	Alytaus	18,64 ± 2,01	20,43 ± 3,20	9,10 ± 1,55
	Kauno	17,57 ± 2,48	19,93 ± 3,31	8,80 ± 1,41
	Klaipėdos	16,83 ± 2,83	19,14 ± 3,30	8,69 ± 1,78
	Marijampolės	17,53 ± 2,48	20,42 ± 2,76	8,46 ± 1,79
	Panevėžio	17,11 ± 3,18	19,59 ± 3,49	8,82 ± 1,45
	Šiaulių	17,84 ± 2,88	20,42 ± 3,39	8,63 ± 1,96
	Tauragės	17,16 ± 3,08	19,38 ± 3,25	9,02 ± 1,54
	Telšių	17,38 ± 2,94	19,85 ± 3,34	8,53 ± 1,95
	Utenos	16,85 ± 3,71	19,70 ± 3,26	8,62 ± 1,79
	Vilniaus	16,47 ± 3,79	19,39 ± 3,42	8,77 ± 1,41
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***	*0,068*	*0,181*

Logopedas

Tyrime dalyvavusių pedagogų buvo teiraujamasi, ar jų atstovaujamoje ugdymo įstaigoje yra galimybė jų ugdytiniams gauti logopedo pagalbą. 16,5 proc. respondentų nurodė, kad tokio specialisto jie neturi. Didesnė dalis (80,3 proc.) nurodė, kad toks specialistas jų ugdymo įstaigoje dirba nuolatos, 3,2 proc. teigė, jog į jų ugdymo įstaigą logopedas atvyksta iš PPT (žr. 4.1.4.22 pav.). Šių respondentų buvo prašoma įvertinti aptariamo specialisto teikiamos pagalbos veiksmingumą. Kaip rodo tyrimo rezultatai, pedagogų manymu, logopedo teikiama pagalba ugdytiniams yra veiksminga (vertinimų vidurkis – 8,72, standartinis nuokrypis – 1,609).

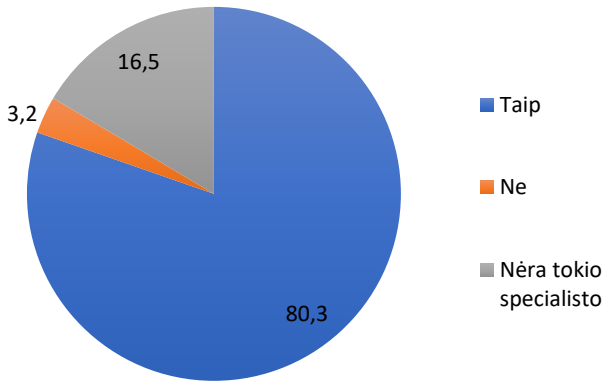

4.1.4.21 pav. *Logopedo darbas tyrime dalyvavusioje ugdymo įstaigoje proc., N = 1678*

Pedagogų, nurodžiusių, jog įstaigoje, kurioje jie dirba, yra galimybė gauti logopedo pagalbą, buvo teiraujamasi, ar bent vienam jų ugdytiniui ji yra ar buvo teikiama. 80,4 proc. respondentų nurodė, kad šio specialisto pagalba jų ugdytiniams teikiama, 19,6 proc. nurodė, kad logopedo pagalba jų mokiniams teikiama nebuvo (žr. 4.1.4.22 pav.).

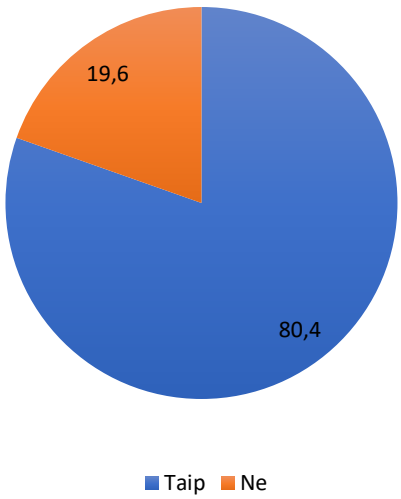

4.1.4.22 pav. *Atsakymų į klausimą „Ar bent vienam Jūsų ugdytiniui yra teikiama (arba buvo teikiama) logopedo pagalba?“vertinimas proc., N = 1376*

Pedagogų, kurių ugdymo įstaigoje ugdytiniams buvo teikiama logopedo pagalba, prašyta detaliau ją įvertinti 1–5 balų skale, kur 1 reiškė nepritarimą, 5 – didelį pritarimą. Respondentai buvo labiausiai linkę pritarti tam, kad logopedo pagalba mokiniams padeda įveikti kalbos ir kalbėjimo sunkumus (vertinimų vidurkis – 4,69), kad jis daugiausia laiko skiria tiesioginiam darbui su vaiku (vertinimų vidurkis – 4,67), kad jo pagalba padeda pedagogui efektyviau dirbti su ugdytiniais, turinčiais kalbos ir kalbėjimo sunkumų (vertinimų vidurkis – 4,59). Pedagogai dažnai sutiko su tuo, kad logopedo ir specialiojo pedagogo pagalba yra koordinuota ir papildo viena kitą (vertinimų vidurkis – 4,30), kad jų ugdymo įstaigoje yra efektyvi ir vertinga logopedo prevencinė veikla (vertinimų vidurkis – 4,18), kad logopedas padeda pedagogams pasirinkti tinkamus metodus, pritaikyti ugdomąją medžiagą ir priemones vaikams, turintiems kalbos ir kalbėjimo sutrikimų (vertinimų vidurkis –

4,14). Kiek rečiau tyrimo dalyviai buvo linkę sutikti, kad šis specialistas turėtų daugiau laiko skirti bendravimui su pedagogais ir konsultacijoms teikiant pagalbą (vertinimų vidurkis – 3,45). Plačiau žr. 4.1.4.23 pav.

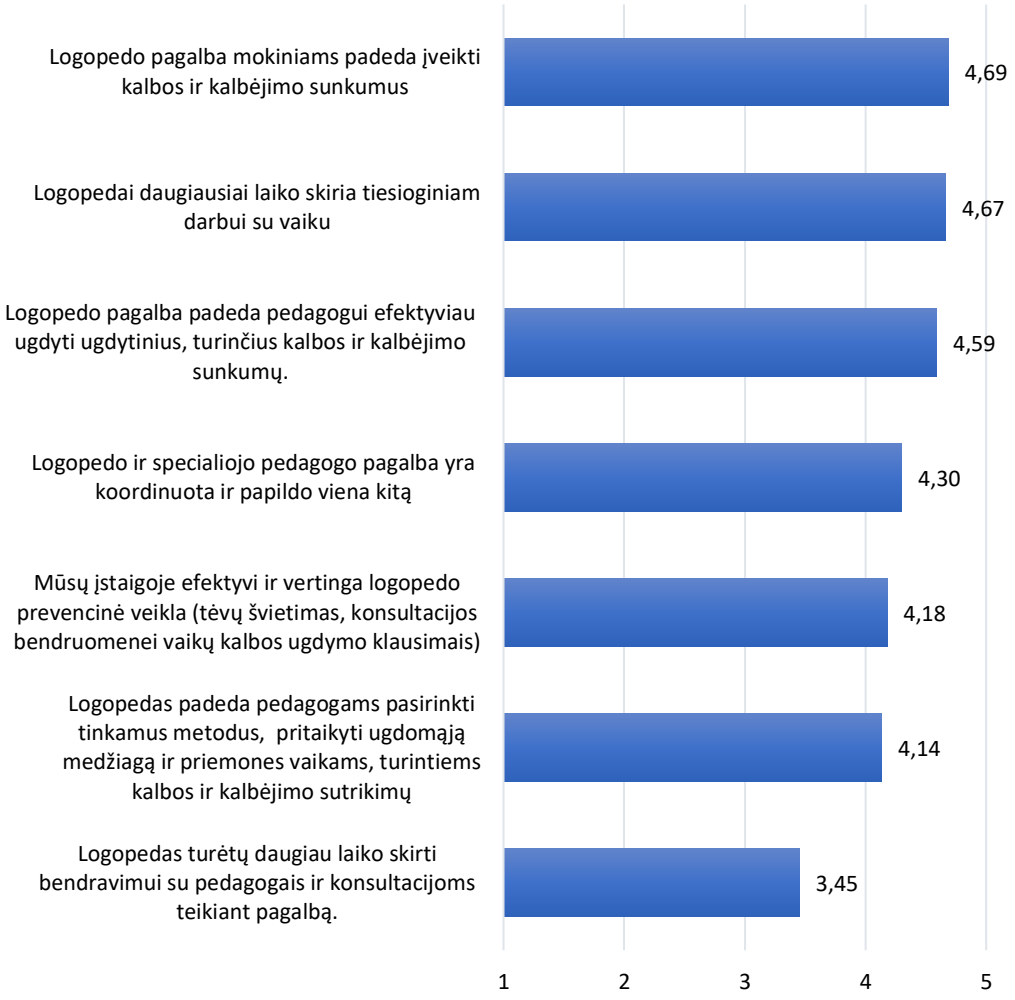

4.1.4.23. pav. *Logopedo pagalbos vertinimo vidurkiai, N = 1376*

Siekiant patikrinti, ar klausimus, susijusius su logopedo darbo vertinimu, galima jungti į skales, buvo atlikta pagrindinių faktorių (ašių) analizė su Promax pasukimu. Rezultatai parodė, kad duomenys tinka faktorinei analizei: KMO = 0,846, o Barleto sferiškumo testo $p < 0,001$. Vienas teiginys buvo pašalintas iš analizės dėl silpnos koreliacijos su likusiais teiginiais. Faktorių analizės rezultatai leidžia teigti, kad logopedo darbo vertinimo klausimų bloką sudaro vienas faktorius, kuris paaiškina 65,39 proc. duomenų dispersijos. Kintamųjų svoriai faktoriuje svyruoja nuo 0,618 iki 0,848. Faktorius pavadintas **Efektyvi logopedo pagalba**.

Logopedo teikiamos pagalbos vertinimas vėliau buvo analizuojamas atsižvelgiant į respondentų profesiją, specializaciją, ugdymo įstaigos vietą ir apskritį, kurioje yra ugdymo įstaiga. Tyrimo duomenys atskleidė, kad švietimo pagalbos specialistai dažniau nei dalykų mokytojai buvo linkę teigti, jog ugdymo įstaigoje, kuriai jie atstovauja, egzistuoja efektyvi logopedo pagalba ($p < 0,05$). Minėtam teiginiui dažniau pritarė švietimo pagalbos specialistai nei mokytojai ($p < 0,001$). Kad ugdymo įstaigoje yra prieinama efektyvi logopedo pagalba, dažniau teigė kitų dalykų mokytojai nei kalbų mokantys pedagogai ($p < 0,05$). Plačiau žr. 4.1.4.23 lentelę.

4.1.4.23 lentelė. *Logopedo pagalbos vertinimo vidurkiai, N = 1376*

		Efektyvi logopedo pagalba
Pedagoginė specializacija	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai	27,16 ± 3,61
	Pradinio ugdymo pedagogai	25,38 ± 4,93
	Dalykų mokytojai	26,40 ± 4,00
	Švietimo pagalbos specialistai	27,65 ± 3,16
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***
Pareigos mokykloje	Švietimo pagalbos specialistai	27,65 ± 3,16
	Mokytojai	26,57 ± 3,93
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***
Dalykų mokytojai	Kalbų mokytojai	25,43 ± 4,60
	Matematikos ir informatikos dalykų mokytojai	27,12 ± 3,02
	Socialinių mokslų dalykų mokytojai	26,81 ± 4,11
	Gamtos mokslų dalykų mokytojai	25,75 ± 3,98
	Kitų dalykų mokytojai	27,17 ± 3,65
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,009***
Ugdymo įstaigos vieta	Viename iš didžiųjų Lietuvos miestų	26,56 ± 3,94
	Mieste / rajono centre	26,93 ± 3,75
	Mažame miestelyje	26,73 ± 3,84
	Kaime	25,93 ± 4,13
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,137*
Apskritis, kurioje yra ugdymo įstaiga	Alytaus	27,36 ± 3,52
	Kauno	26,84 ± 3,47
	Klaipėdos	26,53 ± 4,21
	Marijampolės	26,38 ± 3,84
	Panevėžio	27,12 ± 3,38
	Šiaulių	26,27 ± 4,51
	Tauragės	26,08 ± 4,05
	Telšių	27,19 ± 3,40
	Utenos	27,36 ± 3,43
	Vilniaus	26,14 ± 4,15
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,088*

Pedagogų komentarai apie logopedo pagalbos veiksmingumą dažniausiai susiję su specialistų trūkumu ir per mažu pagalbos prieinamumu. Kai kurie pedagogai norėtų, kad logopedas daugiau konsultuotų apie pagalbos teikimą, būtų labiau bendradarbiaujantis (žr. 4.1.4.24 lentelę).

4.1.4.24 lentelė. *Atsakymų į klausimą „Jūsų pastebėjimai, komentarai apie logopedo pagalbą“ pasiskirstymas*

Kategorijos	Iliustruojantys teiginiai
Kritikuojami aspektai (124)	**Specialistų trūkumas / etato didinimo poreikis (41).** „Jau visi metai, kaip tokio specialisto mokykla neturi. Buvusi darbuotoja yra motinystės atostogose, o kito specialisto nėra“; „Labai reikalinga mokyklose nors dalis logopedo etato, kad vyktų nuolatinis darbas su mokiniais ir tėvais“; „Daugiau etatų įstaigoje“; „Daugiau logopedų, nes vaikų skaičius didelis“; „Įstaigose turėtų būti daugiai etatų šiems specialistams“; „Jų reikia 10 kartų daugiau, o ne vieną dieną“; „Turėtų būti daugiau individualių pamokų. Logopedinėse pratybose, grupėje mažiau vaikų. Vieno logopedo mokykloje neužtenka“; „Netenkina logopedo darbo laikas, kadangi jis dirba keliose mokyklose. Mokiniai į užsiėmimus turi ateiti iš namų. Vieni be tėvų priežiūros pamiršta, kiti - neturi galimybių atvykti, nes gyvena toliau.“

Kategorijos	Iliustruojantys teiginiai
	Menkas pagalbos intensyvumas (21). „Teikti individualią pagalbą“; „Teikti daugiau užsiėmimų. Bent 3 karus savaitėje“; „Specialistas reikalingas kasdien“; „Skiriamų valandų nepakanka. Yra vaikų, kurie negauna reikiamos logopedo pagalbos“; „Logopedui skirta per mažai valandų“; „Logopedo pagalba reikalinga daugiau mokinių, bet jie „netelpa į tvarkaraštį“; „Logopedė turi mažai valandų, todėl ir vaikams pagalbos tenka per mažai“; „Logopedinę pagalbą teikti individualiai kiekvienam vaikui, o ne vaikų grupei.“
	Bendradarbiavimo stoka (17). „Net nežinojom, kad logopedas turėtų padėti pritaikyti medžiagą ar pasirinkti metodus“; „Dirbti su šeima“; „Labai svarbus specialistų ir dalykų mokytojų bendradarbiavimas ir aiški komunikacija“; „Logopedai nuolat vaiko ugdymo, jo kalbos, tarties klausimais turėtų konsultuoti ir mokytojus bei tėvus“; „Logopedas turėtų daugiau padėti mokytojui“; „Logopedas turėtų daugiau konsultuoti mokytojus, kaip šalinti kalbėjimo sutrikimus per visų dalykų pamokas.“
	Krūvis (17). „Logopedas turi labai daug vaikų, kai kuriems pagalba yra teikiama epizodiškai. Taip pat apkrauti dokumentais ir papildomais darbais“; „Trūksta laiko skirti pokalbiams ir pasitarimams“; „Itin didelis vaikų, kuriems reikalinga logopedo pagalba skaičius, dėl to ne visada pavyksta laiku pastebėti ir pradėti teikti pagalbą ankstyvojo amžiaus ar nežymių kalbos / kalbėjimo sutrikimų turintiems vaikams“; „Ikimokyklinėse įstaigoje nėra specialiojo pedagogo etato, tad visas specialiojo ugdymo krūvis tenka logopedui“; „Jos pakanka, nes per didelis krūvis vienam logopedui“; „Logopedai, kaip ir spec. pedagogai, ima žymiai daugiau vaikų, negu nustatyta. Jie labai pervargsta. Jaučiamas požiūris, kad tai nėra specialistas, jis tik žaidžia su vaikais.“
	Logopedo kaip specialisto poreikis (8). „Logopedas būtinas mokykloje“; „Logopedo pagalba labai reikalinga“; „Vyresnių klasių mokiniams jis irgi būtų reikalingas“; „Būtų labai reikalingas toks specialistas, nes nemažai mokinių turi problemų“; „Dirbdama su vyresniais mokiniais pastebiu vis dar „švepluojančius“ 5, 6, 7 kl. mokinius“; „Didelis mokinių skaičius, kuriems reikia logopedo pagalbos“; „Logopedai dažniausiai dirba su žemesnių klasių moksleiviai, t. y. pradinukais, bet ši pagalba reikalinga ir vyresniems mokiniams“; „Labai reikalinga.“
	Abejotina darbo kokybė (7). Kiti neigiami atsiliepimai (4). Pagalbos teikimas ankstyvame amžiuje (4). Nereikalingas specialistas (3). Biurokratizmo mažinimas (2).
Teigiami aspektai (80)	**Geras specialistas (32)**. „Mokykloje dirbanti logopedė savo darbą atlieka puikiai ir tuo džiaugiuosi“; „Pas mus puikus logopedas“; „Turime labai gerai dirbančią logopedę“; „Turime puikų logopedą :))“; „Tik geros patirtys. Mūsų mokykloje dirba logopedas – profesionalas, turintis ilgametę patirtį, gebantis suteikti savalaikę pagalbą vaikui, šeimai ir pedagogams“; „Specialistas puikus“; „Įstaigoje dirba atsidavusi savo darbui su vaikais, gerąja patirtimi besidalinanti logopedė metodininkė – puikus žmogus!“; „Dirba kompetentingas logopedas.“
	Bendradarbiavimas (10). „Logopedai dirba individualiai, derina savo darbą su kitais specialistais“; „Nuolat konsultuoja IU mokytojas, bendradarbiauja su kitais švietimo pagalbos specialistais, tėvais (globėjais)“; „Daug bendradarbiaujam, konsultuojamės, derinam planus“; „Logopedas padeda pasirinkti tinkamus metodus dirbant su vaikais.“
	Nekonkretūs teigiami komentarai (9). „Viskas labai gerai“; „Veikla yra nepriekaištinga“; „Puikiai“; „Darbas atliekamas kokybiškai“; „Labai gerai“ [2 k.]; „Gerai“ [2 k.]; „Dirba puikiai.“

Mokytojo padėjėjas

Tyrime dalyvavusių pedagogų buvo teiraujamasi, ar įstaigoje, kurioje jie dirba, yra mokytojo padėjėjų. Kiek daugiau nei penktadalis (22,0 proc.) tvirtino, kad jų ugdymo institucijoje tokio specialisto nėra. 0,1 proc. nurodė, kad mokytojo padėjėjas pas juos atvyksta iš PPT, 77,9 proc. nurodė, kad mokytojo padėjėjas jų ugdymo įstaigoje dirba nuolatos (žr. 4.1.4.23 pav.). Šių respondentų buvo prašoma įvertinti mokytojo padėjėjo pagalbos veiksmingumą dešimties balų skale. Tyrimo dalyvių manymu, mokytojo padėjėjo pagalba yra gana veiksminga (vertinimų vidurkis – 8,36, standartinis nuokrypis – 1,854).

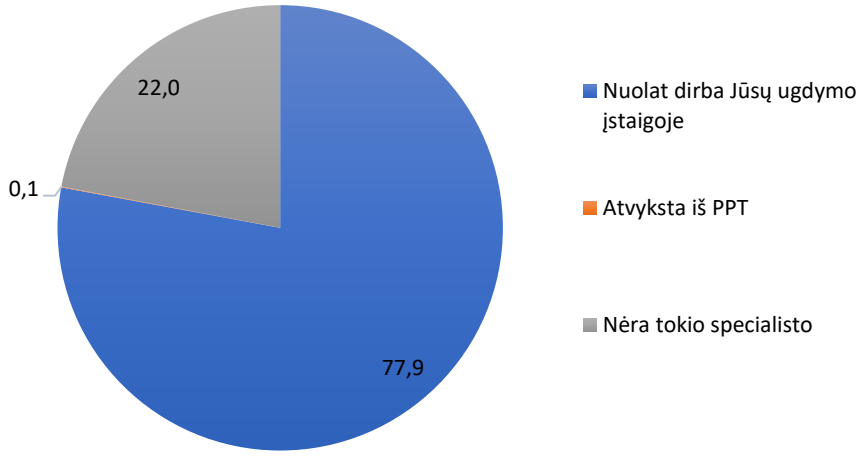

4.1.4.23 pav. *Mokytojo padėjėjo darbas tyrime dalyvavusioje ugdymo įstaigoje proc., N = 1678*

Tyrimo dalyvių pasiteiravus, ar bent vienam jų ugdytiniui yra teikiama arba buvo teikta mokytojo padėjėjo pagalba, didesnė dalis, sudariusi 70,4 proc. apklaustųjų, atsakė teigiamai (žr. 4.1.4.24 pav.).

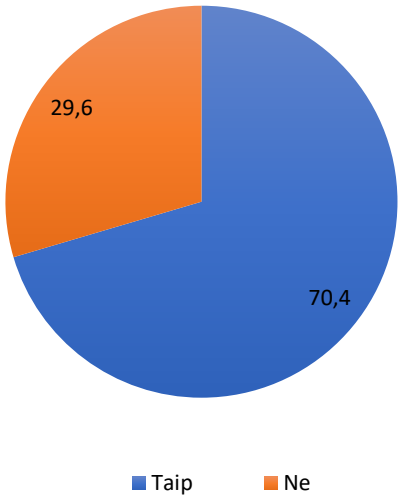

4.1.4.24 pav. *Atsakymų į klausimą „Ar bent vienam Jūsų ugdytiniui yra teikiama (arba buvo teikiama) mokytojo padėjėjo pagalba?“ vertinimas proc., N = 1274*

Pedagogų, nurodžiusių, jog jų ugdytiniams teikė pagalbą mokytojo padėjėjas, buvo prašoma detaliau įvertinti teikiamą pagalbą. Ją apimantys veiksniai buvo vertinami 1–5 balų skale, kur 1 reiškė visišką nepritarimą, 5 – didelį pritarimą. Pedagogai dažniausiai pritarė, kad mokytojo padėjėjo pagalba vaikui padeda sėkmingiau įsitraukti į mokymosi veiklas klasėje (vertinimų vidurkis – 4,60), kad jis dalyvauja vaiko ugdyme kaip lygiavertis komandos narys (vertinimų vidurkis – 4,16), kad mokyklos administracija sudaro sąlygas mokytojo padėjėjams tobulinti savo profesinę kvalifikaciją ir gilinti žinias apie įvairius raidos sutrikimus, vaikų su specialiaisiais ugdymosi poreikiais ugdymą (vertinimų vidurkis – 4,05). Kiek rečiau respondentai buvo linkę pritarti, kad jų atstovaujamoje ugdymo įstaigoje teikiama mokytojo padėjėjo pagalba vaikui įsitraukiant ne tik į mokymosi, bet ir į būrelių bei kitas veiklas (vertinimų vidurkis – 3,27). Rečiausiai respondentai pritarė tam, kad mokytojo padėjėjui trūksta kompetencijų padėti vaikui mokytis (vertinimų vidurkis – 2,60), kad jis

dažnai yra tik papildomas rūpestis mokytojui, nes padėjėją reikia nuolat instruktuoti (vertinimų vidurkis – 2,08). Plačiau žr. 4.1.4.25 pav.

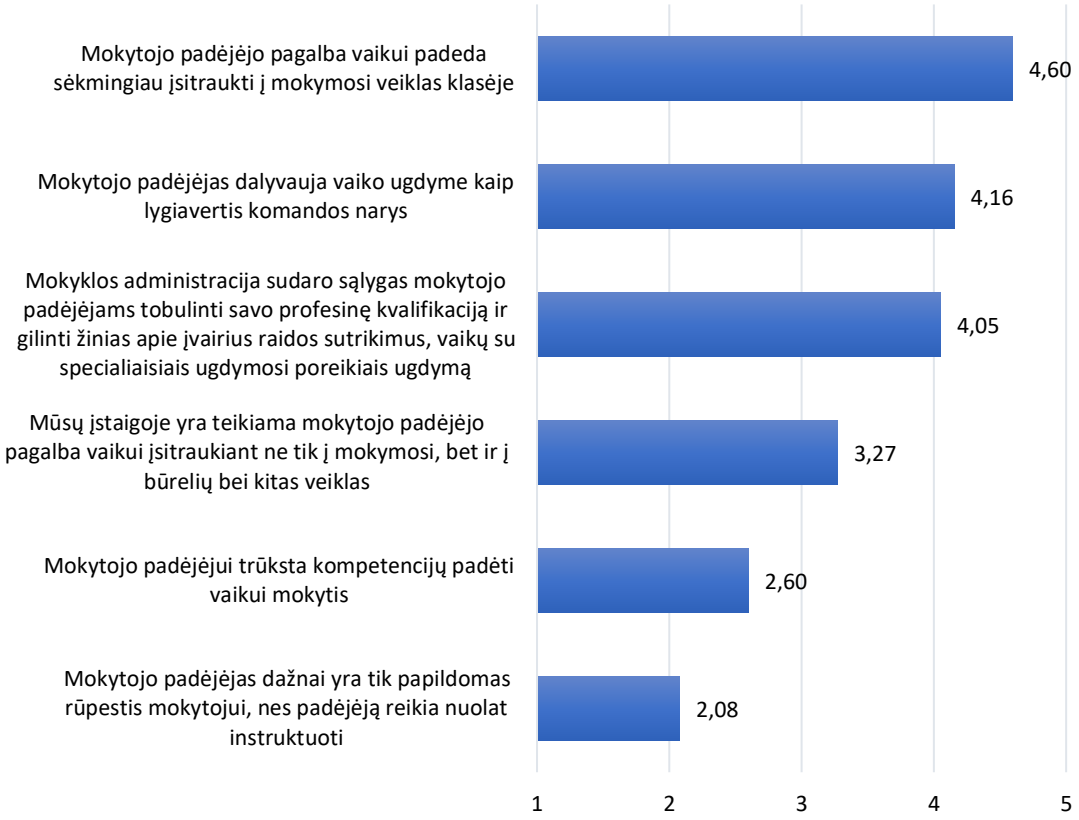

4.1.4.25 pav. *Mokytojo padėjėjo pagalbos vertinimo vidurkiai, N = 1274*

Mokytojo padėjėjo teikiamos pagalbos vertinimas buvo analizuojamas atsižvelgiant į respondentų profesiją, specializaciją, ugdymo įstaigos vietą ir apskritį, kurioje yra ugdymo įstaiga. Tyrimo duomenys atskleidė, kad ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai dažniau nei dalykų mokytojai pritarė, jog ugdymo įstaigoje, kurioje jie dirba, mokytojo padėjėjo pagalba vaikui padeda sėkmingiau <u>įsitraukti į mokymosi veiklas klasėje</u> ($p < 0,05$). Šiam teiginiui buvo labiau linkę pritarti ikimokyklinio ugdymo pedagogai nei švietimo pagalbos specialistai ($p < 0,05$). Kad mokytojo padėjėjas padeda vaikams sėkmingiau įsitraukti į mokymosi veiklas klasėje, dažniau pritarė švietimo pagalbos specialistai nei mokytojai ($p <0,05$). Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai dažniau nei dalykų mokytojai buvo linkę pritarti, kad <u>mokytojo padėjėjui trūksta kompetencijų</u> padėti vaikui mokytis ($p < 0,05$). Šiai nuomonei dažniau pritarė mieste / rajono centre nei kaimiškose vietovėse dirbantys respondentai ($p < 0,05$). Mokytojų kompetencijos stoką buvo labiau linkę pabrėžti Klaipėdos ir Utenos nei Marijampolės apskričiai priskiriami tyrimo dalyviai ($p < 0,05$). Plačiau žr. 4.1.4.26 lentelę.

4.1.4.26 lentelė. *Mokytojo padėjėjo pagalbos vertinimas, vidurkiai, N=1274*

		Mokytojo padėjėjo pagalba vaikui padeda sėkmingiau įsitraukti į mokymosi veiklas klasėje	Mokytojo padėjėjui trūksta kompetencijų padėti vaikui mokytis	Mokytojo padėjėjas dažnai yra tik papildomas rūpestis mokytojui, nes padėjėją reikia nuolat instruktuoti
Pedagoginė specializacija	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai	4.71 ± 0,65	2.90 ± 1,58	2.05 ± 1,51

		Mokytojo padėjėjo pagalba vaikui padeda sėkmingiau įsitraukti į mokymosi veiklas klasėje	Mokytojo padėjėjui trūksta kompetencijų padėti vaikui mokytis	Mokytojo padėjėjas dažnai yra tik papildomas rūpestis mokytojui, nes padėjėją reikia nuolat instruktuoti
	Pradinio ugdymo pedagogai	4.33 ± 0,87	3.33 ± 1,50	2.78 ± 1,86
	Dalykų mokytojai	4.55 ± 0,71	2.49 ± 1,44	2.13 ± 1,37
	Švietimo pagalbos specialistai	4.68 ± 0,70	2.69 ± 1,52	1.93 ± 1,24
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,005***	***0,034***	*0,308*
Pareigos mokykloje	Švietimo pagalbos specialistai	4,68 ± 0,70	2,69 ± 1.52	1,93 ± 1,24
	Mokytojai	4,57 ± 0,70	2,58 ± 1.47	2,13 ± 1,40
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,032***	*0,477*	*0,293*
Dalykų mokytojai	Kalbų mokytojai	4,39 ± 0,84	2,31 ± 1,40	1,98 ± 1,36
	Matematikos ir informatikos dalykų mokytojai	4,62 ± 0,63	2,65 ± 1,34	2,21 ± 1,39
	Socialinių mokslų dalykų mokytojai	4,71 ± 0,519	2,68 ± 1,47	1,94 ± 1,48
	Gamtos mokslų dalykų mokytojai	4,35 ± 0,83	2,41 ± 1,26	2,22 ± 1,35
	Kitų dalykų mokytojai	4,63 ± 0,66	2,41 ± 1,45	2,12 ± 1,39
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,052*	*0,421*	*0,586*
Ugdymo įstaigos vieta	Viename iš didžiųjų Lietuvos miestų	4,64 ± 0,65	2,38 ± 1,43	1,95 ± 1,26
	Mieste/rajono centre	4,59 ± 0,70	2,73 ± 1,49	2,13 ± 1,39
	Mažame miestelyje	4,59 ± 0,69	2,58 ± 1,47	2,10 ± 1,38
	Kaime	4,61 ± 0,82	2,14 ± 1,42	1,87 ± 1,28
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,806*	***0,009***	*0,496*
Apskritis, kurioje yra ugdymo įstaiga	Alytaus	4,73 ± 0,53	2,53 ± 1,51	1,99 ± 1,29
	Kauno	4,62 ± 0,61	2,58 ± 1,45	2,35 ± 1,30
	Klaipėdos	4,44 ± 0,82	2,93 ± 1,43	2,00 ± 1,38
	Marijampolės	4,57 ± 0,73	2,20 ± 1,41	1,98 ± 1,38
	Panevėžio	4,56 ± 0,73	2,35 ± 1,42	2,15 ± 1,32
	Šiaulių	4,67 ± 0,70	2,87 ± 1,53	2,31 ± 1,41
	Tauragės	4,55 ± 0,83	3,03 ± 1,47	1,63 ± 1,47
	Telšių	4,72 ± 0,56	2,57 ± 1,55	2,35 ± 1,09
	Utenos	4,64 ± 0,79	2,97 ± 1,65	2,21 ± 1,54
	Vilniaus	4,50 ± 0,73	2,54 ± 1,41	1,99 ± 1,43
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,125*	***0,012***	*0,073*

Kad ugdymo įstaigoje teikiama mokytojo padėjėjo pagalba vaikui įsitraukiant ne tik į mokymosi, bet ir būrelių bei kitas veiklas, dažniau pritarė ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai nei švietimo pagalbos specialistai ir dar dažniau nei dalykų mokytojai ($p < 0,05$). Aptariamam aspektui dažniau buvo linkę pritarti socialinių mokslų dalykų nei kalbų mokytojai ($p < 0,05$).

Tyrimo duomenys atskleidė, kad švietimo pagalbos specialistai dažniau nei ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai bei dar dažniau nei pradinio ugdymo pedagogai pritarė, jog mokyklos administracija sudaro sąlygas mokytojo padėjėjams tobulinti savo profesinę kvalifikaciją ir gilinti žinias apie įvairius raidos sutrikimus, vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymą ($p < 0,05$). Šiam teiginiui dažniau buvo linkę pritarti švietimo pagalbos specialistai nei mokytojai ($p < 0,05$). Atsižvelgus į pedagogų dėstomas disciplinas pastebėta, kad socialinių mokslų dalykų mokytojai dažniau nei matematikos ir informatikos mokytojai sutiko, kad jų ugdymo įstaigos administracija sudaro sąlygas mokytojų padėjėjams tobulinti savo profesinę kvalifikaciją ir gilinti žinias apie įvairius raidos sutrikimus, vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymą ($p < 0,05$). Minėtam teiginiui dažniau pritarė pedagogai, dirbantys mieste /rajono centre, nei dirbantieji ugdymo įstaigose, kurios įsikūrusios mažame miestelyje ($p < 0,05$).

Kalbant apie mokytojo padėjėjo galimybę įsitraukti į vaiko ugdymą kaip lygiaverčiam komandos nariui pastebėta, kad ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai dažniau nei pradinio ugdymo pedagogai teigė, jog tokia galimybė jų darbovietėje yra sudaroma ($p < 0,05$). Šiam teiginiui pritarti dažniau buvo linkę ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai nei švietimo pagalbos specialistai ir dalykų mokytojai ($p < 0,05$). Kad ugdymo įstaigoje yra sudarytos sąlygos mokytojo padėjėjui dalyvauti vaiko ugdyme kaip lygiaverčiam komandos nariui, dažniau sutiko socialinių mokslų dalykų mokytojai nei kalbų ir matematikos mokytojai ($p < 0,05$). Plačiau žr. 4.1.4.27 lentelę.

4.1.4.27 lentelė. *Mokytojo padėjėjo pagalbos vertinimo vidurkiai, N = 1274*

		Mūsų įstaigoje teikiama mokytojo padėjėjo pagalba vaikui įsitraukiant ne tik į mokymosi, bet ir į būrelių bei kitas veiklas	Mokyklos administracija sudaro sąlygas mokytojo padėjėjams tobulinti savo profesinę kvalifikaciją ir gilinti žinias apie įvairius raidos sutrikimus, vaikų su specialiaisiais ugdymosi poreikiais ugdymą	Mokytojo padėjėjas dalyvauja vaiko ugdyme kaip lygiavertis komandos narys
Pedagoginė specializacija	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai	3,60 ± 1,65	4,03 ± 1,40	4,34 ± 1,13
	Pradinio ugdymo pedagogai	2,86 ± 1,57	3,29 ± 1,60	3,67 ± 1,32
	Dalykų mokytojai	3,13 ± 1,57	3,97 ± 1,18	4,09 ± 1,10
	Švietimo pagalbos specialistai	3,48 ± 1,55	4,26 ± 1,04	4,31 ± 0,94
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,003***	***0,023***	***0,004***
Pareigos mokykloje	Švietimo pagalbos specialistai	3,48 ± 1,55	4,26 ± 1,04	4,31 ± 0,94
	Mokytojai	3,21 ± 1,59	3,97 ± 1,24	4,13 ± 1,11
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,074*	***0,025***	*0,132*
Dalykų mokytojai	Kalbų mokytojai	2,72 ± 1,53	3,91 ± 1,12	3,91 ± 1,15
	Matematikos ir informatikos dalykų mokytojai	3,20 ± 1,42	3,60 ± 1,29	3,82 ± 1,26
	Socialinių mokslų dalykų mokytojai	3,93 ± 1,36	4,33 ± 0,88	4,48 ± 0,83
	Gamtos mokslų dalykų mokytojai	3,11 ± 1,52	3,77 ± 1,17	4,30 ± 0,82
	Kitų dalykų mokytojai	3,37 ± 1,53	4,20 ± 1,08	4,16 ± 0,94
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,002***	***0,037***	***0,043***
Ugdymo įstaigos vieta	Viename iš didžiųjų Lietuvos miestų	3,64 ± 1,52	4,19 ± 1,11	4,24 ± 0,99
	Mieste / rajono centre	3,35 ± 1,57	4,17 ± 1,12	4,12 ± 1,11
	Mažame miestelyje	3,10 ± 1,60	3,89 ± 1,23	4,15 ± 1,07
	Kaime	3,10 ± 1,57	3,84 ± 1,39	4,33 ± 1,00
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,054*	***0,027***	*0,440*
Apskritis, kurioje yra ugdymo įstaiga	Alytaus	3,59 ± 1,58	4,15 ± 1,13	4,09 ± 1,18
	Kauno	3,23 ± 1,59	4,12 ± 1,14	4,27 ± 0,95
	Klaipėdos	2,86 ± 1,57	3,90 ± 1,23	4,19 ± 0,98
	Marijampolės	3,60 ± 1,50	4,05 ± 1,21	4,27 ± 0,99
	Panevėžio	3,33 ± 1,57	3,94 ± 1,26	4,22 ± 1,12
	Šiaulių	3,31 ± 1,69	3,79 ± 1,34	3,87 ± 1,30
	Tauragės	3,25 ± 1,57	3,82 ± 1,16	4,16 ± 1,11
	Telšių	2,87 ± 1,53	4,22 ± 1,11	4,29 ± 0,94
	Utenos	3,46 ± 1,53	4,43 ± 1,02	4,18 ± 1,14
	Vilniaus	3,14 ± 1,62	4,02 ± 1,19	3,98 ± 1,13
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,062*	*0,152*	*0,470*

Pedagoginė psichologinė tarnyba (PPT) ir jos teikiama pagalba

Tyrimo metu buvo norima išsiaiškinti, ar pedagogams teko ugdyti mokinį, kuris buvo vertintas ir nustatyti specialieji jo ugdymosi poreikiai arba teiktos psichologo ar kitų specialistų konsultacijos PPT. 77,4 proc. apklaustųjų atsakė teigiamai, o 18,8 proc. neigiamai. 3,8 proc. nurodė nežinantys, ar PPT specialistų pagalba buvo teikta jų mokiniams (žr. 4.1.4.26 pav.).

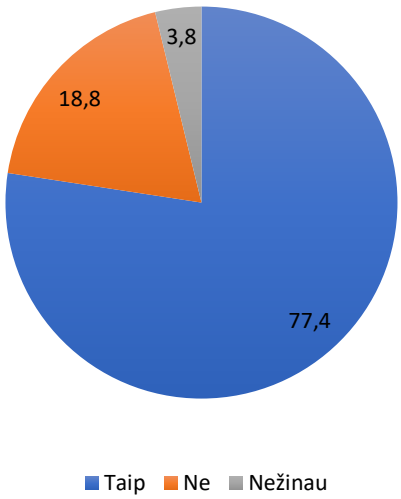

4.1.4.26 pav. *Atsakymų į klausimą „Ar Jums yra tekę ugdyti vaiką, kuriam buvo vertinti ir nustatyti specialieji ugdymosi poreikiai (SUP) arba teiktos psichologo, kitų specialistų konsultacijos PPT?“ vertinimas proc., N = 1678*

Tyrimo dalyvių, kurių mokiniams buvo teikta PPT specialistų pagalba, teirautasi, kaip ilgai dažniausiai tenka laukti vaiko ugdymosi poreikių vertinimo PPT. Kiek daugiau nei ketvirtadalis respondentų (26,8 proc.) teigė, kad laukti reikia iki mėnesio, o kiek daugiau nei penktadalis (21,2 proc.) – nuo mėnesio iki dviejų. Kiek daugiau nei dešimtadalis (12,9 proc.) apklaustųjų nurodė vertinimo laukę 3–4 mėnesius ir daugiau. 36,3 proc. apklaustųjų negalėjo atsakyti, kiek laiko reikia laukti vaiko ugdymosi poreikių vertinimo PPT (žr. 4.1.4.27 pav.). 2,9 proc. nurodė kitą atsakymo variantą.

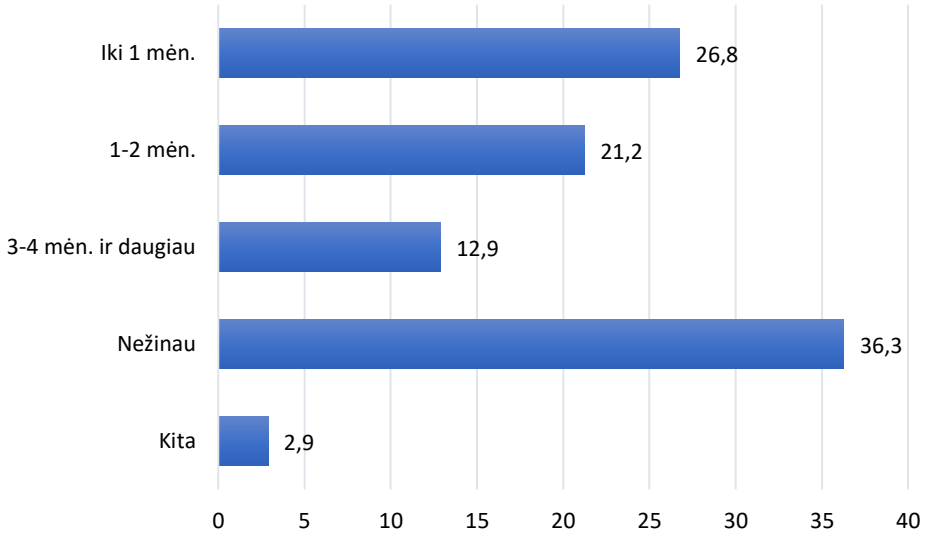

4.1.4.27 pav. *Atsakymų į klausimą „Kiek laiko dažniausiai reikia laukti vaiko ugdymosi poreikių vertinimo PPT?“ vertinimas proc., N = 1282*

Pedagogų buvo prašoma pakomentuoti savo teiginius apie laukimo trukmę po registracijos PPT. Atsakymai matyti 4.1.4.28 lentelėje.

4.1.4.28 lentelė. *Kiti atsakymai apie vaiko ugdymosi poreikių vertinimą PPT*

Kategorijos	Iliustruojantys teiginiai
Neapibrėžti, skirtingi terminai (9)	„Labai operatyviai“; „Kartais laukiama metus ir ilgiau, nes NĖRA VIETŲ ar nesutinka tėvai“; „Įvairiai, nuo 1 mėn. iki 6 mėn.“; „Įvairiai —-kartais 2 savaites, kartais 2 mėnesius“; „Dažnai ir metus“; „1 metus“; „1,5 metų“; „6 mėn.“; „6 mėn. ir daugiau.“
Pandemijos įtaka laukimo laikui (6)	„Nuotolinio mokymosi metu – labai ilgai“; „Karantino metu nevertinama“; „Karantino metu laukiu 3 mėn.“; „Karantino laikotarpiu vertinimo laikotarpis pailgėjo“; „Dėl karantino, laukiu antri metai“; „Dėl pandemijos vaiko ugdymosi poreikių vertinimo PPT neatlieka.“
Sunku nurodyti (17)	„Priklauso nuo situacijos“; „Įvairiai“ [5 k.]; „Įvairiai būta“; „Kaip kada“ [2 k.]; „Kiek žinau, ilgai“; „Konkrečiai nurodyti laiką sunku, nes su tokiu vaiku dirba tam paskirtas žmogus“; „Labai skirtingai. Priklauso nuo vaiko elgesio, mokymosi. Vieniems mėnesį, kitiems - 2, 3 mėnesius“; „Negaliu pasakyti, kadangi paskutiniu metu nereikėjo kreiptis pagalbos“; „Nevienodai“; „Negaliu pasakyti, nes tai priklauso nuo konkretaus atvejo“; „Nežinau tiksliai, bet ilgokai“; „Pakartotiniai vertinimai planuojami iš anksto, o pirminiai -priklausomai nuo situacijos-nuo 2 sav. iki 3 mėn.“
Tiesiogiai nesinaudojo PPT paslaugomis (5)	„Mūsų įstaiga nesiunčia vaikų į PPT gebėjimų vertinimui“; „Į gimnaziją mokinys jau ateina įvertintas PPT tarnybos“; „Vaikas atvyko jau su dokumentais ir vertinimu“; „Vaikai ateina mokytis jau turėdami PPT pažymą“; „9 klasėje per vėlu kreiptis dėl poreikių vertinimo.“
Kita (5)	„Mokykloje pasiruošiame dokumentus anksčiau“; „Kadangi tėvai dokumentų iš PPT gali nepristatyti, kokia prasmė siųsti mums vaiką konsultacijai ir tvarkyti bereikalingai dokumentaciją“; „Dabar nesulaukiam“; „Šiuo metu nežinau“; „Pagal susitarimą, visada PPT specialistai paskambina, jei yra laisva vieta.“

Teirautasi, kiek laiko reikia laukti psichologo konsultacijų PPT. Daugiau nei pusė (56,9 proc.) apklaustųjų teigė negalintys atsakyti. Kiek mažiau nei dešimtadalis (8,6 proc.) teigė, kad psichologo konsultacijos reikia laukti savaitę, 12,6 proc. nurodė dvi savaites, 14,0 proc – 1–2 mėnesius, 5,3 proc. – 3–4 mėnesius ir daugiau (žr. 4.1.4.28 pav.). 2,7 proc. pasirinko kitą atsakymo variantą.

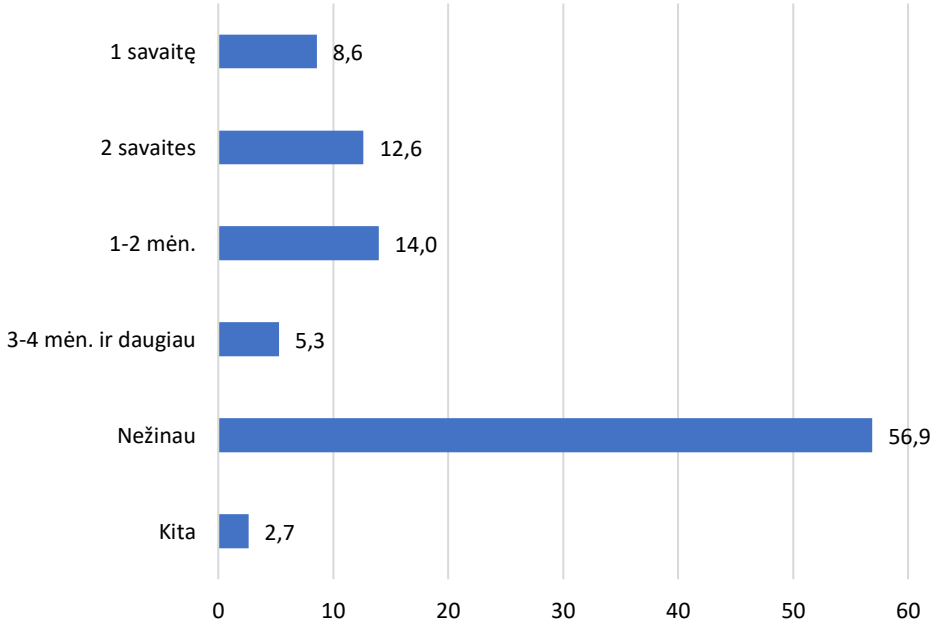

4.1.4.28 pav. *Atsakymų į klausimą „Kiek laiko dažniausiai reikia laukti psichologo konsultacijų PPT?“vertinimas proc., N = 1282*

Atsakymo variantą „Kita“ pasirinkę respondentai nurodė konkretų laiką, kiek teko laukti psichologo paslaugos, arba paaiškino, kodėl negali jo nurodyti, paminėjo, kokios kliūtys trukdo gauti psichologo paslaugų. Plačiau žr. 4.1.4.29 lentelę.

4.1.4.29 lentelė. *Kiti atsakymai apie PPT teikiamas psichologo paslaugas*

Kategorijos	Iliustruojantys teiginiai
Psichologo konsultacijos laukiama (4)	„1–2 dienos“; „Kartais iki 3 savaičių“; „Nesulaukiame, arba tėvai nepristato atsakymo“; „Nesu sulaukusi.“
Negalėjo konkrečiai nurodyti (14)	„Ilgai“; „Įvairiai“ [4 k.]; „Įvairiai, priklausomai nuo to, koks psichologų užimtumas ir koks vaiko problemos sudėtingumas“; „Negaliu pasakyti, kadangi paskutiniu metu nereikėjo kreiptis pagalbos“; „Pagal situaciją, kartais greičiau, kartais ilgiau“; „Priklauso nuo psichologo dienotvarkių“; „Priklauso nuo aplinkybių“; „Priklausomai nuo esančių vaikų skaičiaus“; „Priklausomai nuo psichologų užimtumo“; „Visada skirtingai“; „Kaip užsiregistruoja.“
Paslaugos prieinamumo problema (6)	„PPT psichologas nekonsultuoja mokyklos mokinių“; „Neteikiama“; „Anksčiau greitai sulaukdavome psichologo pagalbos, dabar tokio specialisto nebeliko“; „Apskritai neteikia jokios pagalbos“; „Dažniausiai vaikus tėvams nepatogu vežioti į PPT“; „Konkrečiai dabartiniu atveju vaikas konsultacijai buvo užregistruotas lapkričio pradžioje, bet dėl plintančios ligos registracija atšaukta neribotam laikui. Praeis ir visi mokslo metai.“
Kita (4)	„Mūsų mokykloje tuo rūpinosi specialusis pedagogas ir logopedė, mokytojus supažindindavo su PPT rekomendacijomis“; „Mūsų ugdymo įstaigos mokinių PPT psichologai nekonsultuoja“; „Visas vaiko ugdymosi vertinimas vyksta kartu, tiek ir psichologinis“; „Dėl pandemijos vaiko ugdymosi poreikių vertinimo PPT neatlieka.“

Pedagogų, kurių ugdytiniai buvo vertinti ir jiems nustatyti specialieji ugdymosi poreikiai arba teiktos specialistų iš PPT konsultacijos, buvo prašoma detaliau aptarti šios institucijos pagalbą. Ją nusakantys veiksniai buvo vertinami 1–5 balų skale, kur 1 reiškė visišką nepritarimą, 5 –didelį pritarimą. Tyrimo dalyviai labiausiai buvo linkę sutikti su tuo, kad PPT pateikiamos rekomendacijos po vaiko specialiųjų ugdymosi poreikių vertinimo padeda pedagogui ir ugdymo įstaigai veiksmingiau teikti pagalbą ir organizuoti ugdymą konkrečiam vaikui (vertinimų vidurkis – 4,03). Pedagogai dažnai pritarė, kad PPT teikiamos rekomendacijos yra išsamios, pritaikytos konkretaus vaiko situacijai (vertinimų vidurkis – 3,79), kad pedagogams ir specialistams labai vertingos PPT konsultacijos įveikiant vaikų elgesio sunkumus (vertinimų vidurkis – 3,75). Kiek mažiau apklaustieji buvo linkę pritarti, kad PPT konsultacijos ugdymo proceso dalyviams padeda spręsti aktualias psichologines problemas (vertinimų vidurkis – 3,67), kad esant reikalui PPT suteikia ugdymo įstaigai metodinę paramą (vertinimų vidurkis – 3,62). Dar rečiau respondentai pritarė tam, kad PPT specialistai teikia naudingą švietimo pagalbą bendruomenei (vertinimų vidurkis – 3,51), kad PPT paslaugos teikiamos lanksčiai (vertinimų vidurkis – 3,43) (žr. 4.1.4.29 pav.).

4.1.4.29 pav. *PPT pagalbos vertinimo vidurkiai, N = 1282*

Siekiant patikrinti, ar klausimus, susijusius su PPT pagalbos vertinimu, galima jungti į skales, buvo atlikta pagrindinių faktorių (ašių) analizė su Promax pasukimu. Rezultatai parodė, kad duomenys tinka faktorinei analizei: KMO = 0,887, o Barleto sferiškumo testo $p < 0,001$. Faktorių analizės rezultatai leidžia teigti, kad PPT pagalbos vertinimo klausimų bloką sudaro vienas faktorius, kuris paaiškina 71,31 proc. duomenų dispersijos. Kintamųjų svoriai faktoriuje svyruoja nuo 0,758 iki 0,853. Faktorius pavadintas **PPT pagalbos efektyvumu**.

PPT teikiamos pagalbos efektyvumas vėliau buvo analizuojamas atsižvelgiant į respondentų profesiją, specializaciją, ugdymo įstaigos vietą ir apskritį, kurioje yra ugdymo įstaiga. Pastebėta, kad mokytojai, dalykų mokytojai rečiau nei švietimo pagalbos specialistai ($p < 0,05$) ir dar rečiau nei ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai ($p < 0,001$) sutiko, jog PPT pagalba yra efektyvi. Tam taip pat dažniau pritarė Alytaus nei Klaipėdos apskrityje įsikūrusių ugdymo įstaigų pedagogai ($p < 0,05$). Plačiau žr. 4.1.4.30 lentelę.

4.1.4.30 lentelė. *PPT pagalbos vertinimo vidurkiai, N = 1282*

		PPT pagalbos efektyvumas
Pedagoginė specializacija	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai	28,09 ± 6,26
	Pradinio ugdymo pedagogai	25,73 ± 5,52
	Dalykų mokytojai	24,89 ± 7,03
	Švietimo pagalbos specialistai	27,30 ± 6,98
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***<0,001***
Pareigos mokykloje	Švietimo pagalbos specialistai	27,30 ± 6,98
	Mokytojai	25,54 ± 6,97

		PPT pagalbos efektyvumas
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,004***
Dalykų mokytojai	Kalbų mokytojai	23,73 ± 7,38
	Matematikos ir informatikos dalykų mokytojai	24,42 ± 6,79
	Socialinių mokslų dalykų mokytojai	23,88 ± 6,36
	Gamtos mokslų dalykų mokytojai	25,88 ± 5,82
	Kitų dalykų mokytojai	26,12 ± 7,01
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,109*
Ugdymo įstaigos vieta	Viename iš didžiųjų Lietuvos miestų	25,84 ± 7,25
	Mieste / rajono centre	26,23 ± 6,96
	Mažame miestelyje	25,69 ± 7,01
	Kaime	25,69 ± 6,86
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		*0,744*
Apskritis, kurioje yra ugdymo įstaiga	Alytaus	27,85 ± 6,63
	Kauno	27,17 ± 6,56
	Klaipėdos	24,35 ± 7,92
	Marijampolės	24,87 ± 6,81
	Panevėžio	25,97 ± 6,83
	Šiaulių	25,93 ± 6,99
	Tauragės	25,69 ± 6,31
	Telšių	25,46 ± 6,76
	Utenos	26,77 ± 7,15
	Vilniaus	24,72 ± 7,15
Reikšmingumo lygmuo (p reikšmė)		***0,005***

Pedagogų siūlymai, kaip tobulinti pagalbos kiekvienam vaikui sistemą

Pedagogų buvo prašoma pateikti tris sistemos tobulinimo siūlymus. Pedagogai aktyviai reiškė savo nuomonę ir teikė įvairius siūlymus. Apibendrintos atsakymų kategorijos ir subkategorijos atsispindi 4.1.4.31 lentelėje.

4.1.4.31 lentelė. *Pedagogų siūlymų sistemai tobulinti kategorijos ir subkategorijos*

Kategorijos (paminėjimų skaičius)	Subkategorijos (paminėjimų skaičius)
Mokinys ir jo aplinka (530)	Tėvų įsitraukimo ir bendradarbiavimo skatinimas (217)
	Laiku pastebėtas pagalbos poreikis ir pedagogo dėmesys (119)
	Santykis su mokiniu (84)
	Pagalba mokiniams (45)
	Vaikų nusiteikimas (28)
	Pagalba tėvams ir jų švietimas (23)
	Mokinių skirstymas / diskriminavimas / patyčios (6)
	Požiūrio keitimo svarba (8)
Personalas (468)	Pedagogų / specialistų skaičiaus didinimas (248)
	Mokytojų padėjėjų skaičiaus didinimas (101)
	Kompetencijų tobulinimas (38)
	Pedagogų ir specialistų nusiteikimas teikti pagalbą ir jos stiprinimas (40)
	Ugdymo įstaigos erdvės, individualus, segreguotas ugdymas (26)
	Padėjėjų kompetencija (17)
	Požiūris ir nusiteikimas (17)
	Darbuotojų motyvavimas (13)

	Kompetentingi pedagogai (11)
Specialistai ir išorės institucijos (300)	Specialistų ir pedagogų bendradarbiavimas (196)
	Efektyvesnis mokyklos ir kitų PPT specialistų darbas (49)
	PPT veiklos efektyvumas (39)
	Specialistų paslaugos ugdymo įstaigoje (16)
Sąlygos mokytis ir mokyti (217)	Vaikų skaičiaus / krūvio mažinimas (32)
	Ugdymo priemonės (80)
	Tinkamas ugdymo turinys (5)
Švietimo sistema (95)	Finansavimas (36)
	Biurokratijos mažinimas (33)
	Efektyvi švietimo pagalbos sistema (21)
	Švietimo sistemos kaita (5)

Daugiausia siūlymų buvo susiję su mokiniu ir jo aplinka. Pagrindinė problema, pedagogų nuomone, – vaiko šeima ir nepakankamas tėvų įsitraukimas. Pedagogai įžvelgia ir didesnio individualaus dėmesio kiekvienam vaikui, pozityvaus pedagogo ir mokinio santykio svarbą (žr. 4.1.4.32 lentelę).

4.1.4.32 lentelė. *Pedagogų siūlymai sistemai tobulinti, susiję su mokiniu ir jo aplinka*

Kategorijos (paminėjimų skaičius)	Subkategorijos (paminėjimų skaičius)
Mokinys ir jo aplinka (530)	**Tėvų įsitraukimo ir bendradarbiavimo skatinimas (217).** „Išaiškinti tėvams, kad jų vaikui reikalinga pagalba. Nuolat su tokiu vaiku turi dirbti ir šeima. Palaikyti labai artimus ryšius su vaiko šeima“; „Įtikinti tėvus, kad vaikui reikalinga pagalba“; „Įtikinti tėvus“; „Kad tėvai suprastų vaiko problemą“; „Kad tėvai pripažintų, kad jo vaikui reikia pagalbos“; „Tėvai neturi bijoti specialistų pagalbos“; „Tėvai turi aiškiai suprasti, kad jo vaikui reikalinga pagalba ir padėti mokymo procese. Tėvai neturi priešintis teikiamai pagalbai“; „Didesnė atsakomybė tėvams“; „Pirmiausia to turi norėti mokinio tėvai“; „Nuolatinis, draugiškas, kvalifikuotas bendravimas ir bendradarbiavimas su vaiko tėvais“; „Su tėvais reikia kalbėtis apie vaikų poreikius „Nuolatinis ryšys su tėvais“; „Daugiau pagalbos vaikai turėtų sulaukti namuose, o ne tik ugdymo įstaigoje. Didelė dalis tėvų ugdymą palieka mokyklai ir nenori prisiimti sau atsakomybės“; „Bendradarbiauti su vaiko tėvais“; „Daugiau atsakomybės už mokinio pasiekimus turi prisiimti tėvai, o ne palikti viską mokyklai. Mokyklos ir tėvų glaudus bendradarbiavimas“; „Bendradarbiavimas su tėvais“; „Palaikyti kontaktus su šeima, pažinti šeimą“; „Problemos išsakymas tėvams ir specialistams. Sprendimų priėmimas ir vykdymas“; „Didinti tėvų atsakomybę už vaikų priežiūrą“; „Didinti tėvų atsakomybę(baudos?) dėl netinkamo vaikų elgesio mokykloje, dėl įtakos, poveikio savo vaikams nepanaudojimo. Mokykla nusprendžia, nukreipia mokinį ir tėvus psichologo, kitų specialistų konsultacijoms (ne tėvų nuomonė ar noras, o mokyklos sprendimas turi būti lemiamas).“
	Laiku pastebėtas pagalbos poreikis ir pedagogo dėmesys (119). „Matyti ne tik vaiką, bet ir jį supančią aplinką“; „Ugdyti pagal vaiko sugebėjimus, vertinti pagal jo asmeninę pažangą“; „Pirmiausia pastebėti turi klasės mokytojas, kuriam vaikui reikalinga spec. pagalba. Pasitarti su mokyklos specialistais. Nukreipti mokinį mokyklos specialistams“; „Sukurti kiekvieno vaiko savo pažangos stebėjimą“; „Išklausyti problemą. Įvertinti. Parinkti tinkamą specialistą“; „Mokinį nukreipti tinkama linkme“; „Žinoti ko trūksta tam vaikui“; „Žinoti vaiko galimybes. Žinoti vaiko poreikius“ [2 k.]; „Žinoti vaiko psichologinę ir emocinę būseną. Stebėti vaiko aplinką, domėtis vaiku“; „Stebėti ir vertinti vaiko pasiekimus“; „Mokytojas laiku pastebi problemą. Mokytojas laiku kreipiasi į VGK“; „Informuoti specialistus apie pastebėtus mokinio sunkumus. Informaciją apie mokinį pateikti laiku, ne pavėluotai specialistui“; „Atsižvelgti į vaiko poreikius ir gebėjimus“; „Vaikas turi būti įtrauktas į įvairias veiklas. Jis turi būti visą laiką matomas, stebimas“; „Skirti laiko“; „Skirti jam daugiau dėmesio“; „Kuo daugiau domėtis vaiku, jį analizuoti, stebėti ir tyrinėti. Tuomet bus laiku suteikta vaikui efektyvi pagalba“; „Jį stebėti“; „ „Daugiau individualaus dėmesio problemų turinčiam vaikui“; „Mikroklimatas šeimoje“; „Domėtis šeima“; „Pažinti šeimą.“
	Santykis su mokiniu (84). „Mokinys turi gerai jaustis mokykloje. Pastebėti ir vertinti teigiamus pokyčius, nors jie ir minimalūs. Išklausyti, siūlyti pagalbą“; „Pačiam vaikui pasisakyti apie tai ko jam reikia. Skatinti vaikus atvirumo. Fokusuotis į vaikų emocinį intelektą“; „Reikalingas įsiklausymas gilesnis į vaiką“; „Bendrauti, išklausyti“; „Bendrauti, stebėti, analizuoti“; „Bendrauti, įsiklausyti, suprasti“; „Pažinti vaiką. Gerbti kiekvieną vaiką“; „Išklausyti, išgirsti, padėti“; „Išklausyti. Žinoti, kokioje aplinkoje gyvena“; „Pirmoje vietoje turi būti vaikas“; „Būti dėmesingais. Pažinti mokinius“; „Mylėti vaikus ir savo darbą“; „Daug kalbėtis su vaikais, skatinti jų draugiškumą, supratingumą, emocinį empatinį suvokimą“; „Atsižvelgti į kiekvieną mokinį kaip asmenybę.“
	Pagalba mokiniams (45). „Veiksmingiau teikti pagalbą ir organizuoti ugdymą konkrečiam vaikui“; „Visi, kurie gali ir privalo, turi sutelktai teikti vaikui pagalbą“; „Vaiko emocinė būsena“; „Individuali pagalba

Kategorijos (paminėjimų skaičius)	Subkategorijos (paminėjimų skaičius)
	psichosocialinėje įtampoje augantiems vaikams“; „Specialistų pagalba“ [3 k.]; „Daugiau sulaukti pagalbos iš specialistų“; „Vaikus konsultuoti, jei PPT specialistai jiems paskyrė konsultacijas, o mokykloje nėra specialistų, jie patys ir privalo. Šiandien, deja, siūlomos tik konsultacijos mokytojams, ugdantiems SUP vaikus, realios specialistų pagalbos vaikas nesulaukia“; „Vaiko problemoms spręsti reikalinga ne tik šeimos, bet ir tinkama pedagogų, socialinių pedagogų, psichologų, spec. pedagogų ir kitų specialistų parama bei pagalba“; „Suteikti vaikui pagalbą čia ir dabar“; „Suteikti pagalbą visiems nėra galimybių“; „Suteikti pagalbą čia ir dabar“; „Švietimo pagalba turėtų būti teikiama sistemingai kiekvieną pamoką, visų sunkesnių dalykų pamokose, ne tik per matematikos ir lietuvių kalbos pamokas.“
	Vaikų nusiteikimas (28). „Kad vaikas priimtų tą pagalbą“; „Vaiko noro“; „Vaikas turėtų norėti gauti pagalbos“; „Turi pats norėti“; „Tinkama vaiko nuostata ir noras bendradarbiauti“; „Skatinti vaikus esant reikalui kreiptis pagalbos“; „Pagalba pastoviai reikia siūlinti“; „Pats vaikas turi suprasti, kad jam reikalinga pagalba“; „Pats vaikas turėtų pasakyti, kokios jam pagalbos labiau reikia. Pats vaikas turi norėti priimti jam teikiamą pagalbą“; „Vaikas pats norėtų pagalbos“; „Išaiškinti vaikui, kad tai nėra gėdinga. Išaiškinti vaikams, kad pagalbos gali prireikti visiems“; „Motyvuoti vaiką, kad jis tos pagalbos norėtų ir pagalbą priimtų“; „Vaikas turi to norėti“; „Vaiko noro“; „Paties vaiko motyvacija“; „Vaikas ir pats turėtų norėti, kad jam būtų padedama.“
	Pagalba tėvams ir jų švietimas (23). Požiūrio keitimo svarba (8). Mokinių skirstymas / diskriminavimas / patyčios (6).

Kita svarbi tobulinimo sritis, pedagogų nuomone, – personalas. Labai svarbu užtikrinti vaikams specialistų ir mokytojų padėjėjų pagalbą; svarbu stiprinti pedagogų kompetencijas dirbti su skirtingų poreikių ir gebėjimų mokiniais, užtikrinti galimybę mokiniams gauti individualią mokytojo pagalbą (žr. 4.1.4.33 lentelę).

4.1.4.33 lentelė. *Pedagogų sistemos tobulinimo siūlymai, susiję personalu*

Kategorijos (paminėjimų skaičius)	Subkategorijos (paminėjimų skaičius), teiginių pavyzdžiai
Personalas (468)	**Pedagogų / specialistų skaičiaus didinimas (248)**. „Periferijoje, deja, labai trūksta specialistų, be to, mažuose darželiuose nėra tiek daug SUP vaikų, kad būtų galima įsisteigti bent po dalį specialiojo pedagogo ar psichologo etato, nors specialistų „susitrupinimas“ per kelias įstaigas, mano patyrimu, geros vertės nesukuria“; „Reikia specialisto, kad padėtų įvertinti vaiko elgesį“; „Kuo daugiau specialistų“; „Klasės vadovo etato“; „Psichologų etatai reikalingi visuose mokyklose“; „Psichologo dažnesnė pagalba reikalinga“; „Didinti švietimo pagalbos specialistų krūvius“; „Specialistų skyrimas dirbti ikimokyklinėse įstaigose“; „Turėti įstaigoje etatinį logopedą. Turėti įstaigoje etatinį psichologą“; „Turėti daugiau švietimo specialistų. Grupėje, kad dirbtų du pedagogai“; „Trūksta specialistų“; „Trūksta psichologo. Pagalbos vaikams socialinio pedagogo daugėja, todėl vienai sunku dirbti“; „Trūksta psichologo“; „Trūksta kvalifikuotų specialistų“; „Tinkamas specialistų etatų skaičius įstaigoje“; „Daugiau specialistų“; „Pagalbos specialistų ryškesnės pagalbos, jeigu būtų skiriama daugiau etatų“; „Reikia daugiau specialistų ir padėjėjų“; „Reikia daugiau pagalbos specialistų. Reikia specialiųjų pedagogų, nes 1 visai mokyklai NEPAKANKA!“; „Psichologo“; „Mokymo lėšose nepakankamas finansavimas švietimo pagalbai, todėl negalime užtikrinti pakankamo specialistų skaičiaus“; „Reikalingas mokykloje psichologas.“
	Mokytojų padėjėjų skaičiaus didinimas (101). „Turi būti mokytojo padėjėjas“; „Šalia kiekvieno spec. poreikių turinčio vaiko turėtų būti mokytojo padėjėjas“; „Turėti mokytojo padėjėją“; „Jei yra mokinys su individualizuota programa, jam mokytojo padėjėjas reikalingas nuolatos“; „Mokykloje mokosi daug mokinių, kuriems reikalinga individuali mokytojo padėjėjo pagalba. Deja, mokykloje nėra pakankamai mokytojo padėjėjų“; „Trūksta mokytojų padėjėjų“; „Trūksta mokytojo padėjėjų“; „Turėti mokytojo padėjėją ne tik rytinėje veikloje, bet per visą darbo dieną. Padėjėją skirti ne tik su dideliais poreikiais vaikui, bet ypač su elgesio sutrikimais (vidutinis) ir kitiems“; „Klasėje turėtų būti pagalbininkas būtinai“; „Steigti mokytojų padėjėjų etatus (gimnazijoje 500 vaikų, yra tik vienas etatas)“; „Padėjėjas klasėje / grupėje“; „Skirti daugiau mokytojų padėjėjų“ [2 k.]; „Reiktų daugiau skiriamų etatų mokytojo padėjėjo.“
	Kompetencijų tobulinimas (38). „Kompetencijų tobulinimo pedagogams“; „Pedagogų kompetencijos“; „Pedagogas turi būti aukštos kvalifikacijos. Pedagogas turi nuolat tobulėti“; „Pedagogai ir specialistai turėtų daugiau žinių“; „Nuolat tobulinti kvalifikaciją“; „Šviečiamojo pobūdžio renginiai įstaigos bendruomenei (vaikams, tėvams, pedagogams)“; „Užtikrinti specialistų tobulinimą“; „Organizuoti daugiau seminarų“; „Apmokomi pedagogai efektyviai dirbti su šiais vaikais“; „Rengti mokymus, seminarus pedagogams, kad suteiktų efektingą pagalbą“; „Didinti mokytojų kvalifikaciją, stiprinant jų psichologinio atsparumo ir emocinio

Kategorijos (paminėjimų skaičius)	Subkategorijos (paminėjimų skaičius), teiginių pavyzdžiai
	intelekto galias, formuojant teigiamą požiūrį į įtraukųjį ugdymą“; „Ruošti pagalbos mokytojui specialistus“; „Skatinti mokytis, tobulėti įvairių sričių pedagogus ir kitus specialistus.“
	Pedagogų ir specialistų nusiteikimas teikti pagalbą ir jos stiprinimas (40). „Kiekvienoje įtaigoje turi dirbti pedagogai, kurie myli vaikus“; „Organizuoti ugdymą, nemačiau tokios pagalbas, viskas tik mano reikalas, kaip tai suprantu. Dar kartą, mokytojas ne gydytojas, nors to iš mūsų reikalaujama“; „Spec. poreikių mokiniams įvesti individualų ugdymą. Spec .poreikių mokiniams būtinos individualios pamokos“; „Vesti individualius užsiėmimus specialiųjų poreikių mokiniams“; „Gal mokytojas turėtų papildomą laiką dirbti su tokiais mokiniais“; „Skirti papildomas valandas mokytojui“; „Daugiau spec. pedagogo pagalbos valandų mokiniui“; „Proporcingai išdėlioti kontaktines ir nekontaktines valandas“; „Realybę atitinkantis mokytojo etatas, nes dabartinis etatas yra nepakeliamas kokybiško darbo požiūriu (aš kalbu apie daug pasiruošimo pamokoms reikalaujančius dalykus, pavyzdžiui, lietuvių kalbą)“; „Kad kiekvienas vaikas turėtų galimybę individualiai pabendrauti su mokytoju ar pagalbos specialistu“; „Pedagogas turi būti pasišventęs pedagoginiam darbui.“
	Ugdymo įstaigos erdvės, individualus, segreguotas ugdymas (26). „Specialiųjų poreikių mokiniams turėtų būti sukurtos atskiros klasės, nes su intelekto sutrikimais sėdėti ir mokytis iki 10 klasės kartu su gabiais vaikais netikslinga. Nukenčia arba tie arba tie. O tokius vaikus reikia ruošti išgyvenimui, o ne teoremas aiškinti“; „Sudaryti sąlygas, kur būtų tinkama erdvė, pakankamas dėmesys išgirsti vaiką, pajusti“; „Fizinės ir emocinės aplinkos mokykloje sukūrimas“; „Vaikas galėtų pasirinkti, kur dirbs per pamoką: klasėje su visais ar spec. pedagogo kabinete. Mokytojas čia turėtų patariamąjį balsą“; „Daugiau pritaikytų erdvių (tylos, poilsio zonų)“; „Sudaroma atskira klasė sunkių sutrikimų vaikams, nes jie trukdo kitiems vaikams“; „Specialiųjų poreikių mokiniai turi mokytis atskirai nuo gabių, nes specialiųjų poreikių vaikams skiriant daugiau dėmesio, kiti vaikai lieka nuskriausti“; „Reikėtų patalpų, kad iškilus tam tikrai situacijai, mokytojas padėjėjas galėtų su vaiku dirbti kitoje aplinkoje.“
	Padėjėjų kompetencija (17). „Gelbėtų kvalifikuoti mokytojų padėjėjai, įgiję ir praktinių įgūdžių sėkmingai dirbančiose ugdymo įstaigose. Tuomet jų etatus būtų galima finansuoti MK lėšomis“; „Mokytojo padėjėjams tobulinti kvalifikaciją“; „Mokytojo padėjėjas turi turėti daugiau kompetencijos teikiant mokiniams pagalbą pamokose“; „Mokytojo padėjėjo apmokymas prieš atvykstant dirbti“; „Auklėtojų padėjėjams trūksta profesionalumo“; „Mokytojų padėjėjos (ankščiau vadinamos buvo auklytės), jeigu neturi pedagoginio išsilavinimo, tai turėtų būti išklausę atitinkamą paskaitų kursą pedagogine tema“; „Kelti padėjėjų kompetencijas“; „Apmokyti mokytojo padėjėjus“; „Dirbtų kompetentingi padėjėjai“; „Rekomenduojama mokytojo padėjėjams turėti bent kokį aukštesnįjį išsilavinimą arba bent daryti atranką dėl tinkamų kompetencijų.“
	Požiūris ir nusiteikimas (17). „Vadovo požiūrio“; „Reikia bendros, sutartinos mokyklos pozicijos, kad tokia pagalba visais atvejais turi būti suteikta“; „Administracijos didesnio dėmesio“; „Administracijos bendradarbiavimo su mokytojais, o ne darbų „numetimas“ mokytojams“; „Visa įstaiga turi būti suinteresuota padėti šeimai, padėti vaikui ir dirbančiam pedagogui“; „Mokyklos administracija turi daugiau dėmesio skirti SUP turintiems vaikams, aprūpinant juos mokymosi priemonėmis“; „Palankaus administracijos požiūrio“; „Pozityvaus mokyklos bendruomenės požiūrio“; „Administracijos didesnio palaikymo ir patarimo, susitarimo“; „Bendrojo lavinimo mokyklos nepasiruošusios priimti turinčius didelius ir labai didelius specialiuosius udymosi poreikius“; „Valstybės, savivaldybės mastu peržiūrėti pagalbos mokiniui specialistų trūkumą, patalpų trūkumą, imtis veiksmų, jeigu tikrai galvojama apie kiekvieną vaiką. Savivaldybei tenka aiškintis, rašyti motyvacinius laiškus, ar tikrai vaikui reikia mokytojo padėjėjo, nepasitikima specialistais.“
	Darbuotojų motyvavimas (13). „Labiau pasitikėti mokytoju, leisti jam lanksčiai dirbti“; „Kelti motyvaciją, skatinti, girti“; „Didinti specialistų motyvaciją“; „Motyvuoti pedagogus teikti pagalbą“; „Įstaigai reikia gerų specialistų, o kad jie ateitų į įstaigą – motyvuojančių atlyginimų ir motyvuojančių darbo sąlygų“; „Specialistų uždarbio kėlimas“; „Kad specialistus motyvuotų vadovai“; „Gerai apmokamas mok. padėjėjų darbas“; „Paskatinimo“; „Atlyginti mokytojams „oriai“ už atliekamą papildomą darbą“; „Motyvuotas specialistas – efektyviausia pagalba. Gerbiamas specialistas – efektyviausia pagalba“; „Specialistų atlyginimas turėtų būti didesnis“; „Daugiau dirbti individualiai. Motyvuoti, skatinti. Ugdyti atsakomybę, reflektuoti.“
	Kompetentingi pedagogai (11). „Kompetentingų pedagogų“; „Mokytojai nepasiruošę vis dar priimti šiuos mokinius“; „Daug visų mokykloje dirbančių specialistų dėmesio. Gerų specialistų“; „Mokytojų kompetencijos dirbant su įvairiais mokiniais“; „Aukštesnė specialistų kvalifikacija. Turėtų būti atsakingi už savo darbą“; „Ribotas pedagogų konsultavimas, kompetencijos kai kuriais klausimais“; „Turi dirbti kompetentingi pagalbos specialistai“; „Turėti kompetencijų įtraukiojo ugdymo srityje.“

Daug pateikta siūlymų, susijusių su tarpinstituciniu bendradarbiavimu, PPT veiklos efektyvinimu (žr. 4.1.4.34 lentelę). Pedagogai pasigenda didesnės pagalbos iš PPT.

4.1.4.34 lentelė. *Pedagogų sistemos tobulinimo siūlymai, susiję su bendradarbiavimu (instituciniu ir tarpinstituciniu)*

Kategorijos (paminėjimų skaičius)	Subkategorijos (paminėjimų skaičius), iliustruojantys teiginiai
Specialistai ir išorės institucijos (300)	**Specialistų ir pedagogų bendradarbiavimas (196).** „Reikėtų daugiau bendradarbiavimo tarp specialistų ir pedagogų“; „Pilnos informacijos apie tiriamo vaiko būklę pateikimas pedagogams iš specialistų. Pagalbos būdai ir metodai suderinami su specialistais ir taikomi bendradarbiaujant su tėvais“; „Suteikti daugiau informacijos. Pagalba iškilus sunkumams“; „Lankytis pamokose. Bendradarbiauti su mokytojais“; „Konsultuotis su spec. pedagogu, psichologu“; „Visiems ieškoti būdų, galbūt kiekvienam vaikui skirtingų, kad pagalba būtų veiksminga (patirtis, mokymai ir kt.)“; „Visų sričių specialistų bendradarbiavimo“; „Visų specialistų ir tėvų didelio noro ir supratimo“; „Efektyvus tarpinstitucinis bendradarbiavimas“; „Bendradarbiauti: administracijai, pedagogams, socialiniams darbuotojams, tėvams, vaikams“; „Komandinis darbas“; „Bendradarbiauti su pagalbos mokiniui specialistais ir mokinio šeima“; „Aktyvaus ugdytojų ir pagalbos specialistų bendradarbiavimo. Institucijų bendradarbiavimo.“
	Efektyvesnis mokyklos ir kitų PPT specialistų darbas (49). „PPT speciali tas turėtų atvykti ir papasakoti apie kiekvieną mokinį konkrečiam mokytojui. Tik gaištamas laikas mokytojo irgi turi būti apmokamas“; „PPT tarnybos darbo efektyvinimą nustatant vaiko sutrikimus“; „PPT turėtų konsultuoti pedagogus. PPT turėtų suteikti ugdymo įstaigai konkrečią metodinę medžiagą. Atvykti į įstaigą“; „Rekomendacijos. Pokalbis su specialistais“; „Soc. pedagogas privalo daugiau spręsti mokiniams bei pedagogams kylančias problemas ugdymo proceso metu. Spec pedagogas turėtų daugiau dėmesio skirti SUP mokiniams, ypač nuotolinio mokymo metu“; „Specialistai padirbtų ne tik savo kabinete, bet ateitų ir į grupes“; „Sulaukti daugiau rekomendacijų“; „Efektyvios soc. pedagogo pagalbos. Efektyvios spec. pedagogo ir logopedo pagalbos“; „Kad kiekvienas specialistas sąžiningai atliktų savo darbą“; „Aukštos kvalifikacijos specialistų komanda“; „Efektyviai turi dirbti socialinis pedagogas“; „Kompetentingi specialistai“; „Kokybiško PPT darbo, išvadų, dabar ateina tik šabloninės frazės. Arba akivaizdu, kad vaikui būtinas mokytojo padėjėjas, PPT to „nemato“; „Darbinga specialistų komanda. Grįžtamasis ryšys“; „Specialistų pagalbos“; „Didesnio šių tarnybų noro dirbti“; „Didesnės specialistų pagalbos, pritaikant metodus“; „Bent kartą per metus sulaukti konsultacijai.“
	PPT veiklos efektyvumas (39). „Kad PPT paslaugos būtų teikiamos konkrečioje įstaigoje, konkrečiam vaikui“; „PPT tarnybų pateikiamos rekomendacijos būtų išsamesnės, labiau pritaikytos konkretaus vaiko situacijai. Ne tokios abstrakčios, kaip yra dabar“; PPT tempai“; „Efektyvinti PPT veiklą“„Didinti PPT tarnybų funkcijas-kompleksinei pagalbai“; „Duoti greitą įvertinimo atsakymą“; „Tikslinga, kad būtų stiprinamas PPT vaidmuo koordinuojant ir netgi vykdant priežiūrą švietimo pagalbos savivaldybėje“; „Vertinti vaikus iki pradedant lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą, o nepalankius lopšelį-darželį. Vertinti vaikus sulaukus ir 2 metų amžiaus. Keisti vertinimą pradiniame ugdyme (vertina tik 2 kl.)“; „Operatyviau atliekami mokinių vertinimai“; „Trumpinti laukimo į PPT laiką“; „Laiku suteikiama PPT pagalba“; „Pagreitinti poreikių vertinimą. Tai padėtų greičiau parengti vaikui individualią mokymosi programą“; „Nustatyti, kad vaikui reikia pagalbos. Profesionaliai įvertinti kokios vaikui pagalbos reikia.“
	Specialistų paslaugos ugdymo įstaigoje (16). „Trūksta psichologo patarimų, konkrečių situacijų aptarimų“; „Konsultacijos su įvairiais specialistais ugdymo įstaigoje“; „Reikalingas didesnis specialistų įsitraukimas“; „Efektyvi specialistų pagalba“; „Jei kontaktas su psichologu būtų ne tik „popierinis“; „Dažnesnės psichologo pagalbos“; „Visos institucijos paslaugas teiktų lanksčiau ir per trumpesnį laiką“; „Daugiau individualaus darbo su spec. pedagogais“; „Daugiau laiko skirti spec. pedagogo darbui“; „Reikiamos specialistų pagalbos.“

Nemažai buvo komentarų (217), susijusių su būtinumu mažinti vaikų skaičių klasėje, geresniu aprūpinimu ugdymo priemonėmis (80), finansavimo gerinimu (36), mokyklinės biurokratijos mažinimu (33), kitų pasiūlymų.

Ryšiai ir sąsajos tarp išryškėjusių faktorių (regresinė analizė)

Sudarytas daugiamatės tiesinės regresijos modelis sąsajoms tarp įtraukiojo ugdymo kūrimo, vaikų skirstymo ir patyčių kultūros, pagarbių vaikų tarpusavio santykių, pagalbos kultūrą skatinančios mokyklos politikos ir lyderystės ir pagalbos ugdymo proceso dalyviams įveikiant vaikų ugdymo sunkumus rasti. Sudarytas tiesinės regresijos modelis statistiškai reikšmingas ($F(4) = 315{,}082$, $p < 0{,}001$). Determinacijos koeficientas lygus 0,640, koreguotasis determinacijos koeficientas – 0,638. Multikolinearumas tarp nepriklausomų kintamųjų nestebimas, nes visų kintamųjų VIF < 4. Gretimų stebėjimų liekamosios paklaidos yra nepriklausomos, Durbino-Vatsono d = 2,131. Rezultatai parodė, kad įtraukiojo ugdymo kultūros kūrimas statistiškai

reikšmingai susijęs su vaikų skirstymo ir patyčių kultūra (β = -0,080, p < 0,05), pagarbiais vaikų tarpusavio santykiais (β = 0,218, p < 0,001), pagalbos kultūrą skatinančia mokyklos politika ir lyderyste (β = 0,461, p < 0,001), pagalba ugdymo proceso dalyviams įveikiant vaikų elgesio sunkumus (β = 0,248, p < 0,001). Įtraukiojo ugdymo kultūros kūrimą teigiamai veikia pagarbūs vaikų tarpusavio santykiai, pagalbos kultūrą skatinanti mokyklos politika ir lyderystė, pagalba ugdymo proceso dalyviams įveikiant vaikų elgesio sunkumus, o neigiamai – vaikų skirstymo ir patyčių kultūra. Remiantis standartizuotais regresijos koeficientais galima teigti, kad įtraukiojo ugdymo kultūros kūrimas stipriausiai susijęs su pagalbos kultūrą skatinančia mokyklos politika ir lyderyste (žr. 4.1.4.30 pav.).

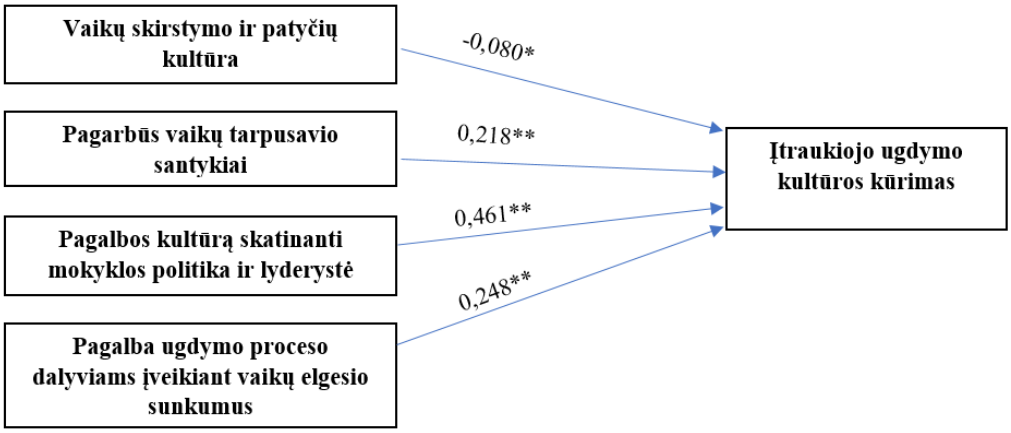

4.1.4.30 pav. *Įtraukiojo ugdymo kūrimą prognozuojantys veiksniai*

Sudarytas daugiamatės tiesinės regresijos modelis sąsajoms tarp bendradarbiavimo ir komandinio darbo, pagalbos kultūrą skatinančios mokyklos politikos ir lyderystės, vaiko įtraukties į pagalbos planavimo ir teikimo procesą, VGK vaidmens užtikrinant pagalbą kiekvienam vaikui svarbos, VGK vaidmens skatinant pedagogų profesinį tobulėjimą ir pagalbos ugdymo proceso dalyviams įveikiant ugdymo sunkumus rasti. Sudarytas tiesinės regresijos modelis statistiškai reikšmingas (F(5) = 432,017, p < 0,001). Determinacijos koeficientas lygus 0,757, koreguotasis determinacijos koeficientas – 0,755. Multikolinearumas tarp nepriklausomų kintamųjų nestebimas, nes visų kintamųjų VIF < 4. Gretimų stebėjimų liekamosios paklaidos yra nepriklausomos, Durbino-Vatsono d = 1,872. Rezultatai parodė, kad bendradarbiavimas ir komandinis darbas statistiškai reikšmingai susiję su pagalbos kultūrą skatinančia mokyklos politika ir lyderyste (β = 0,291, p < 0,001), vaiko įtrauktimi į pagalbos planavimo ir teikimo procesą (β = 0,210, p < 0,001), VGK vaidmens užtikrinant pagalbą kiekvienam vaikui svarbą (β = 0,301, p < 0,001), VGK vaidmeniu skatinant pedagogų profesinį tobulėjimą (β = 0,072, p < 0,05) ir pagalba ugdymo proceso dalyviams įveikiant vaikų elgesio sunkumus (β = 0,183, p < 0,001). Bendradarbiavimą ir komandinį darbą teigiamai veikia pagalbos kultūrą skatinanti mokyklos politika ir lyderystė, vaiko įtrauktis į pagalbos planavimo ir teikimo procesą, VGK vaidmens užtikrinant pagalbą kiekvienam vaikui svarba, VGK vaidmuo skatinant pedagogų profesinį tobulėjimą ir pagalba ugdymo proceso dalyviams įveikiant vaikų elgesio sunkumus. Remiantis standartizuotais regresijos koeficientais galima teigti, kad bendradarbiavimas ir komandinis darbas stipriausiai susijęs su VGK vaidmens skatinant pedagogų profesinį tobulėjimą svarba (žr. 4.1.4.31 pav.).

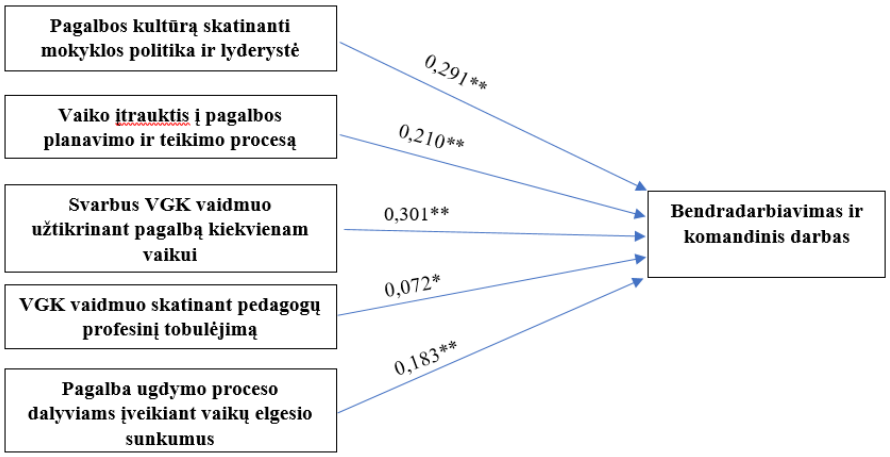

4.1.4.31 pav. *Bendradarbiavimą ir komandinį darbą prognozuojantys veiksniai*

Sudarytas daugiamatės tiesinės regresijos modelis sąsajoms tarp VGK vaidmens užtikrinant pagalbą kiekvienam vaikui svarbos ir bendradarbiavimo ir komandinio darbo, VGK vaidmens skatinant pedagogų profesinį tobulėjimą, individualios pagalbos planavimo reikšmės suvokimo, pozityvaus elgesio palaikymo bei dėmesio emocinei sveikatai, efektyvios socialinio pedagogo pagalbos ir efektyvios psichologo pagalbos rasti. Sudarytas tiesinės regresijos modelis statistiškai reikšmingas ($F(6) = 263{,}600$, $p < 0{,}001$). Determinacijos koeficientas lygus 0,748, koreguotasis determinacijos koeficientas – 0,745. Multikolinearumas tarp nepriklausomų kintamųjų nestebimas, nes visų kintamųjų VIF < 4. Gretimų stebėjimų liekamosios paklaidos yra nepriklausomos, Durbino-Vatsono d = 2,057. Rezultatai parodė, kad VGK vaidmens užtikrinant pagalbą kiekvienam vaikui svarba statistiškai reikšmingai susijusi su bendradarbiavimu ir komandiniu darbu ($\beta = 0{,}346$, $p < 0{,}001$), VGK vaidmeniu skatinant pedagogų profesinį tobulėjimą ($\beta = 0{,}253$, $p < 0{,}001$), individualios pagalbos planavimo reikšmės suvokimu ($\beta = 0{,}094$, $p < 0{,}05$), pozityvaus elgesio palaikymu ir dėmesiu emocinei sveikatai ($\beta = 0{,}146$, $p < 0{,}001$), efektyvia socialinio pedagogo pagalba ($\beta = 0{,}0{,}125$, $p < 0{,}001$) ir efektyvia psichologo pagalba ($\beta = 0{,}068$, $p < 0{,}05$). VGK vaidmens užtikrinant pagalbą kiekvienam vaikui svarbą teigiamai veikia bendradarbiavimas ir komandinis darbas, VGK vaidmuo skatinant pedagogų profesinį tobulėjimą, individualios pagalbos planavimo reikšmės suvokimas, pozityvaus elgesio palaikymas ir dėmesys emocinei sveikatai, efektyvi socialinio pedagogo ir psichologo pagalba. Remiantis standartizuotais regresijos koeficientais, VGK vaidmens užtikrinant pagalbą kiekvienam vaikui svarba stipriausiai susijusi su bendradarbiavimu ir komandiniu darbu (žr. 4.1.4.32 pav.).

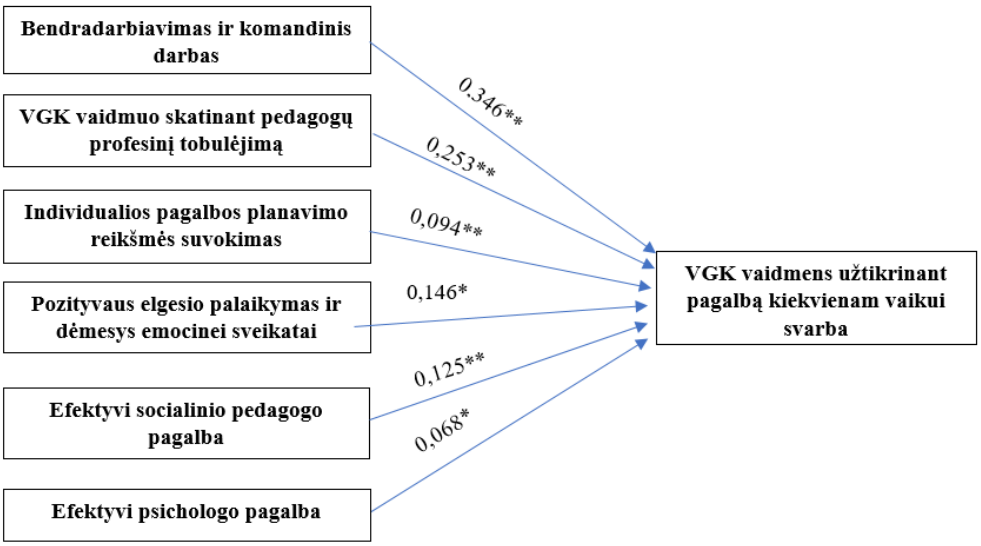

4.1.4.32 pav. *VGK vaidmens užtikrinant pagalbą kiekvienam vaikui svarbą prognozuojantys veiksniai*

Sudarytas daugiamatės tiesinės regresijos modelis sąsajoms tarp PPT pagalbos efektyvumo ir pagarbių vaikų tarpusavio santykių, pagalbos ugdymo proceso dalyviams įveikiant vaikų elgesio sunkumus, pedagogo kompetencijos reaguojant į kritinius įvykius ir efektyvios logopedo pagalbos rasti. Sudarytas tiesinės regresijos modelis statistiškai reikšmingas ($F(4) = 49{,}417$, $p < 0{,}001$). Determinacijos koeficientas lygus 0,330, koreguotasis determinacijos koeficientas – 0,323. Multikolinearumas tarp nepriklausomų kintamųjų nestebimas, nes visų kintamųjų VIF < 4. Gretimų stebėjimų liekamosios paklaidos yra nepriklausomos, Durbino-Vatsono d = 1,986. Rezultatai parodė, kad PPT pagalbos efektyvumas statistiškai reikšmingai susijęs su pagarbiais vaikų tarpusavio santykiais ($\beta = 0{,}100$, $p < 0{,}05$), pagalba ugdymo proceso dalyviams įveikiant vaikų elgesio sunkumus ($\beta = 0{,}299$, $p < 0{,}001$), pedagogo kompetencija reaguojant į kritinius įvykius ($\beta = 0{,}129$, $p < 0{,}05$) ir efektyvia logopedo pagalba ($\beta = 0{,}225$, $p < 0{,}05$). PPT pagalbos efektyvumą teigiamai veikia pagarbūs vaikų tarpusavio santykiai, pagalba ugdymo proceso dalyviams įveikiant vaikų elgesio sunkumus, pedagogo komepetencija reaguojant į kritinius įvykius ir efektyvi logopedo pagalba. Remiantis standartizuotais regresijos koeficientais galima teigti, kad PPT pagalbos efektyvumas stipriausiai susijęs su pagalba ugdymo proceso dalyviams įveikiant vaikų elgesio sunkumus (žr. 4.1.4.33 pav.).

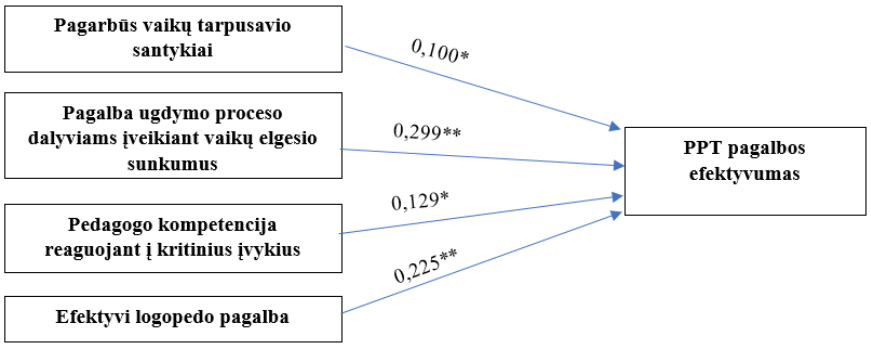

4.1.4.33 pav. *PPT pagalbos efektyvumą prognozuojantys veiksniai*

Sudarytas daugiamatės tiesinės regresijos modelis sąsajoms tarp vaikų skirstymo ir patyčių kultūros ir įtraukiojo ugdymo kūrimo, pasidalijimo vaidmenimis ir atsakomybės sunkumų bei pozityvaus elgesio palaikymo ir dėmesio emocinei sveikatai rasti. Sudarytas tiesinės regresijos modelis statistiškai reikšmingas ($F(3) = 111{,}716$, $p < 0{,}001$). Determinacijos koeficientas lygus 0,250, koreguotasis determinacijos koeficientas – 0,248. Multikolinearumas tarp nepriklausomų kintamųjų nestebimas, nes visų kintamųjų VIF < 4. Gretimų stebėjimų liekamosios paklaidos yra nepriklausomos, Durbino-Vatsono d = 1,936. Rezultatai parodė, kad vaikų skirstymo ir patyčių kultūra statistiškai reikšmingai susijusi su įtraukiojo ugdymo kultūros kūrimu ($\beta = -0{,}208$, $p < 0{,}001$), pasidalijimo vaidmenimis ir atsakomybės sunkumais ($\beta = 0{,}308$, $p < 0{,}001$) ir pozityvaus elgesio palaikymu ir dėmesiu emocinei sveikatai ($\beta = -0{,}121$, $p < 0{,}05$) (žr. 4.1.4.34 pav.).

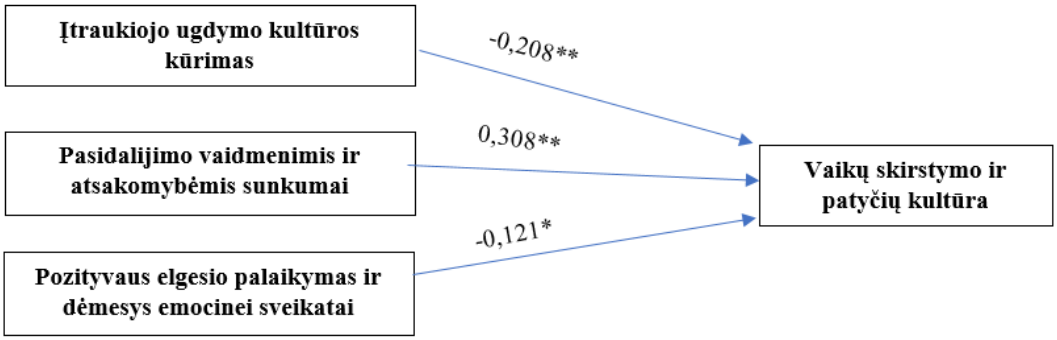

4.1.4.34 pav. *Vaikų skirstymo ir patyčių kultūrą prognozuojantys veiksniai*

Vaikų skirstymo ir patyčių kultūrą teigiamai veikia pasidalijimo vaidmenimis ir atsakomybėmis sunkumai, o neigiamai – įtraukiojo ugdymo kūrimas bei pozityvaus elgesio palaikymas ir dėmesys emocinei sveikatai, t. y. mažėjant įtraukiojo ugdymo kultūros kūrimui ir pozityvaus elgesio palaikymui bei dėmesiui emocinei sveikatai ir didėjant pasidalijimu vaidmenimis ir atsakomybėmis didėja vaikų skirstymo ir patyčių kultūra. Remiantis standartizuotais regresijos koeficientais galima teigti, kad vaikų skirstymo ir patyčių kultūra stipriausiai susijusi su pasidalijimo vaidmenimis ir atsakomybėmis sunkumais.

Apibendrinimas

Vertybės ir santykiai

Įtraukiojo ugdymo kultūra ir pagarbūs vaikų santykiai dažniausiai būdingi ikimokykliniam ir priešmokykliniam ugdymui, o vaikų skirstymas ir patyčios – dalykinei sistemai.
Įtraukiojo ugdymo kultūra, patyčių nebuvimu, pagarbiais vaikų tarpusavio santykiais kiek labiau nei kitos išsiskiria Alytaus apskritis.

Vidinė ugdymo įstaigos politika ir lyderystė

Ugdymo įstaigos politika ir lyderystė yra orientuota į skirtingų vaikų poreikių tenkinimą, vadovai deda pastangas, kad įstaigoje pagalbą teiktų švietimo pagalbos specialistai, skatina pedagogus kelti kompetencijas įtraukiojo ugdymo srityje. Patys pedagogai ne visuomet jaučiasi sulaukiantys emocinės paramos ir palaikymo. Pagalbos kultūrą skatinančią lyderystę labiausiai linkę pastebėti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų mokytojai, didžiuosiuose miestuose gyvenantys pedagogai. Ši tendencija stipriausia Alytaus apskrityje. Pedagogų komentarai leido išryškinti tokias vidinės mokyklos politikos kategorijas – į mokinį orientuota vidinė mokyklos politika ir dėmesys pedagogui. Kiek silpnesne vieta pedagogai laiko kompetencijas ir jų kėlimo galimybes, dalis pedagogų pasigenda partneriško dialogo tarp administracijos ir pedagogų, ugdymo įstaigos vadovo palaikymo.

Bendradarbiavimas ir partnerystė

Pedagogai aukštai vertina savo pastangas, įdedamas į bendradarbiavimą su šeima, – jie įsiklauso ir išklauso tėvus, vaiką, informuoja apie vaikams kylančius sunkumus, specialistai padeda tėvams suprasti vaiko ugdymosi sunkumų priežastis.
Bendradarbiavimą ir komandinį darbą labiausiai pastebi ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai, švietimo pagalbos specialistai, mažiausiai – dalykų mokytojai (iš jų – gamtos mokslų mokytojai). Ikimokyklinių ugdymo įstaigų pedagogai dažniau nei kiti susiduria su pasidalijimo vaidmenimis ir atsakomybėmis sunkumais. Tai būdinga ir mažuose miesteliuose esančių ugdymo įstaigų pedagogams. Vaiko įtrauktį į pagalbos planavimo ir teikimo procesą labiausiai pastebi dalykų mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai.

Vaiko gerovės komisija (VGK) ir jos veikla

Pedagogai gerai vertina VGK pastangas reaguoti į problemines situacijas, organizuoti pagalbą, mano, kad VGK turi pakankamai galių tai padaryti.
VGK vaidmenį užtikrinant pagalbą kiekvienam vaikui geriausiai supranta ir pripažįsta švietimo pagalbos specialistai ir Alytaus apskrities pedagogai, mažiausiai – dalykų mokytojai, o iš jų – gamtos mokslų mokytojai ir mažų miestelių mokytojai, tarp apskričių – Kauno, Tauragės ir Klaipėdos apskričių pedagogai.
VGK vaidmenį skatinant pedagogų profesinį tobulėjimą pripažįsta ir pastebi švietimo pagalbos specialistai, didžiuosiuose miestuose dirbantys ir Alytaus apskrities pedagogai.

Pedagogų komentarai, susiję su VGK veiklos vertinimu, papildė teigiamus kokybinius vertinimus, tačiau parodė, kad skirtingose ugdymo įstaigose situacija skiriasi – kai kur ši komisija nėra pastebima ir matoma, o jos veikla yra daugiau formali. Pateikti svarbūs pastebėjimai apie ribotas VGK galias priimti sprendimus, susijusius su ugdymo turinio pritaikymu, kas leistų teikti vaikui pagalbą greičiau ir operatyviau, nelaukiant vertinimo PPT, kurio laukti dažnu atveju reikia ilgai.

Priemonės ir aplinka

Priemonės ir aplinka pedagogų yra vertinami pakankamai gerai, tačiau ne taip gerai, kaip kitos sritys. Pedagogai yra linkę sutikti, kad ugdymo įstaigos turimos priemonės prieinamos kiekvienam pedagogui, siekiama įsigyti tokių priemonių, kuriomis būtų lengva naudotis ir dalytis visiems. Tačiau pedagogai norėtų, kad virtualios ugdymo priemonės būtų lankstesnės. Pasigendama patogių ir skirtingų poreikių turintiems mokiniams pritaikytų vidaus erdvių.
Ugdymo priemonių prieinamumas ir jų įvairovė darbovietėje geriau užtikrinama didžiuosiuose miestuose, pagal apskritis – Alytaus ir Klaipėdos apskričių ugdymo įstaigose.
Fizinę aplinką geriausiai vertina dalykų mokytojai, miestų ir rajonų centrų pedagogai, Kauno apskrities pedagogai.

Ugdymo turinio pritaikymas

Pedagogai supranta individualaus pagalbos vaikui plano svarbą ir reikšmę, tačiau praktiškai prie jo rengimo ne visuomet prisideda. Dauguma mano, kad pritaikytos ir individualizuotos ugdymo programos padeda sėkmingiau ugdyti vaikus, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių, tačiau rengia jas dažniausiai savarankiškai, be specialistų pagalbos.
Geriausiai individualaus planavimo reikšmę supranta ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai ir švietimo pagalbos specialistai, prasčiau – dalykų mokytojai, ypač – gamtos mokslų mokytojai.

Emocinė gerovė ir elgesio valdymas

Pedagogai yra linkę manyti, kad emocinei gerovei (gerai vaiko savijautai, pagalbai smurto atveju ir kt.) skiriama pakankamai dėmesio, jų ugdymo įstaigoje veikia suprantamos elgesio taisyklės, orientuojamasi į pozityvaus elgesio palaikymą, emocinė sveikata yra prioritetas. Tačiau abejoja, ar jie patys sulauktų pagalbos, jei patirtų smurtą. Pedagogams yra neaiškus tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriaus vaidmuo.
Pozityvaus elgesio palaikymas ir dėmesys emocinei sveikatai labiausiai pastebimas ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų ir švietimo pagalbos specialistų, mažiausiai – dalykų mokytojų.
Pagalba ugdymo proceso dalyviams įveikiant vaikų elgesio sunkumus būdingesnė ikimokyklinio ugdymo įstaigoms, rečiau ją pastebi dalykų mokytojai. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų pedagogai jaučiasi geriausiai pasirengę reaguoti į kritinius įvykius.
Pedagogų komentarai apie emocinę gerovę ugdymo įstaigoje rodo, kad pedagogai laiko šią sritį prioritetu, ugdymo įstaigos tam skiria dėmesio, vykdydamos įvairias programas, stengiasi užtikrinti, kad ugdymo įstaigoje veiktų saugumą ir emocinę gerovę užtikrinančios elgesio taisyklės, bendradarbiauti sprendžiant problemas. Tačiau klausimo komentarai rodo, kad pedagogai dažnai jaučiasi palikti vieni spręsti šias problemas: jie pasigenda tėvų susidomėjimo ir įsitraukimo, specialistų pagalbos (dėl to, kad trūksta specialistų – psichologo, socialinio pedagogo), o vaikų, kuriems reikia pagalbos, jų nuomone, vis daugėja. Pedagogai pasigenda dėmesio ir jų pačių emocinei sveikatai ir gerovei.

Nuotolinis mokymasis ir švietimo pagalba

Mokytojai mano, kad nuotolinio mokymosi sistema yra pakankamai aiški ir suprantama, tačiau įžvelgia padidėjusį tiek jų pačių, tiek specialistų pagalbos poreikį. Specialistų nuotolinė pagalba, mokytojų nuomone, ne visuomet yra kokybiška.
Geriausiai nuotolinio mokymosi sistemą vertina dalykų mokytojai, Kauno apskrities pedagogai (prasčiausi vertinimai – tarp Vilniaus apskrities pedagogų).
Švietimo pagalbos kokybę mokantis nuotoliniu būdu geriausiai vertina patys švietimo pagalbos specialistai bei Alytaus ir Marijampolės apskrities pedagogai (prasčiau – Klaipėdos apskrities). Išaugusį švietimo pagalbos poreikį labiausiai pastebi dalykų mokytojai.
Specialistų konsultacijų pedagogams labiausiai pasigenda matematikos ir informatikos mokytojai, Utenos apskrities pedagogai, mažiausiai – gamtos mokslų mokytojai, Alytaus apskrities pedagogai.
Pedagogai daugiausia grėsmių įžvelgia dėl vaikų pasiekimų, specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių ir jauno amžiaus vaikų nuotolinio ugdymosi rezultatų.

Švietimo pagalbos specialistai ir jų pagalba

Socialinis pedagogas

Socialinio pedagogo pagalba vertinama kaip veiksminga. Geriausiai vertinama socialinio pedagogo funkcija padėti pedagogams, kai jiems to reikia, aukštai vertinama pagalba kuriant sąlygas vaikams geriau jaustis, užtikrinti saugią ugdymosi aplinką, spręsti vaikams kylančias socialines, elgesio problemas. Geriausiai socialinio pedagogo pagalbą vertina švietimo pagalbos specialistai, labiau jos pasigenda ikimokyklinių įstaigų pedagogai. Lyginant pagal apskritis, socialinio pedagogo veiklos veiksmingumo vertinimai aukštesni Marijampolės, Šiaulių ir Telšių apskrityse.
Komentuodami socialinio pedagogo veiklos efektyvumą, pedagogai dažniausiai reiškė nepasitenkinimą dėl to, kad šio specialisto nėra, arba dėl to, kad etato dalis yra per maža ir specialisto pagalba neužtikrinama.

Psichologas

Psichologo pagalba laikoma mažiau veiksminga nei kitų švietimo pagalbos specialistų. Tai galima sieti su menku pagalbos prieinamumu – mokytojai dažnai teigia, kad nėra nuolat ugdymo įstaigoje dirbančio psichologo (jis arba atvyksta iš PPT, arba mokiniams patiems ten reikia vykti), o jei yra – etato dalis nepakankama. Geriausiai vertinama psichologo funkcija konsultuoti tėvus, kiek prasčiau – tiesiogiai padėti vaikui, dar žemiau (nors vis tiek pakankamai gerai) – bendruomenės švietimo.
Geriausiai psichologo pagalbą vertina švietimo pagalbos specialistai, didžiuosiuose Lietuvos miestuose dirbantys pedagogai, Alytaus, Šiaulių, Telšių apskričių pedagogai.

Specialusis pedagogas

Specialiojo pedagogo pagalbą respondentai vertina kaip labai veiksmingą. Ypač gerai vertinama tiesioginės pagalbos vaikui funkcija – specialusis pedagogas, mokytojų nuomone, padeda vaikui tiesiogiai teikdamas jam pagalbą, bet dažniausiai tai daro atskiroje erdvėje, ne vaiko klasėje. Pedagogai yra linkę abejoti specialiojo pedagogo pagalbos bendroje klasėje / grupėje veiksmingumu. Rečiau specialusis pedagogas konsultuoja mokytojus ugdymo turinio pritaikymo klausimais.
Labiausiai specialiojo pedagogo pagalbos veiksmingumą yra linkę pripažinti ikimokyklinių įstaigų pedagogai ir švietimo pagalbos specialistai, mažiau – dalykų mokytojai ir pradinių klasių mokytojai. Geriau veiksmingumą vertina miestų ir rajonų centrų mokyklų mokytojai, Alytaus, Šiaulių apskrities mokytojai (prasčiau – Vilniaus apskrities). Segreguotoje aplinkoje, pedagogų teigimu, specialieji pedagogai dažniau dirba ikimokyklinio ugdymo įstaigose ir mažų miestelių ugdymo įstaigose.

Logopedas

Logopedo pagalba laikoma labai veiksminga. Geriausiai vertinama funkcija – tiesioginė pagalba vaikui įveikiant kalbos ir kalbėjimo sutrikimus. Gerai, bet kiek prasčiau vertinama konsultavimo funkcija (pagalba pedagogams, mokinių tėvų konsultavimas). Tyrimas rodo, kad pedagogai nelabai pasigenda aktyvesnės logopedo veiklos konsultuojant pedagogus.

Lyginant su kitų dalykų mokytojais, kalbų mokytojai logopedo pagalbos veiksmingumą vertina prasčiau. Geriausiai logopedo pagalbą vertina švietimo pagalbos specialistai (lyginant su kitų specializacijų pedagogais). Svarbiausiu trūkumu, susijusiu su logopedo pagalba, pedagogai nurodo menką pagalbos prieinamumą dėl per mažos etato dalies, su tuo susijusį per mažą pagalbos intensyvumą. Kai kurie pedagogai pasigenda bendradarbiavimo su logopedu ir konsultacijų.

Mokytojo padėjėjas

Mokytojo padėjėjo pagalbą pedagogai vertina kaip veiksmingą. Geriausiai vertinama mokytojo padėjėjo veiklos funkcija – pagalba mokiniui įsitraukiant į mokymosi veiklas. Mokytojai yra linkę pripažinti mokytojo padėjėją kaip komandos narį. Labiausiai mokytojo padėjėjo pagalbą įsitraukiant į veiklas klasėje / grupėje vertina ikimokyklinio ugdymo pedagogai, bet jie dažniausiai ir pastebi, kad šiems darbuotojams trūksta kompetencijų padėti vaikui. Tai pastebi miestų / rajonų centrų pedagogai, Klaipėdos ir Utenos apskrities pedagogai.

Pedagoginė psichologinė tarnyba (PPT) ir jos teikiama pagalba

Dažniausiai vertinimo PPT reikia laukti iki 1 mėn., tačiau neretai iki 2 mėn. ar dar ilgiau. Ilgai tenka laukti psichologo konsultacijų PPT – pedagogai nurodo, kad kartais mėnesį ar ilgiau. Konsultacijų ir vertinimo reikšmę ugdymui pedagogai vertina gana santūriai, nors teigiamai. Palankiausią požiūrį išsakė Alytaus apskrities pedagogai.

Pagalbos kiekvienam vaikui sistemos tobulinimo srityje didžiausią potencialą pedagogai mato veiksniuose, susijusiuose su mokiniu ir jo aplinka – šeimos atsakomybės didinimu ir individualaus dėmesio bei pagalbos vaikui stiprinimu. Kitas svarbus dalykas – specialistų pagalbos prieinamumo didinimas, mokytojo padėjėjo pagalbos užtikrinimas. Pedagogai mano, kad reikėtų stiprinti ugdymo proceso dalyvių ir tarpinstitucinį bendradarbiavimą, pasigenda glaudesnių ryšių su PPT ir daugiau šios institucijos pagalbos ne tik vertinant specialiuosius ugdymosi poreikius, bet ir teikiant kitas lanksčias paslaugas.

Pagalbos sėkmę prognozuojantys veiksniai

Kuriant įtraukiojo ugdymo kultūrą, reikšmės turi pagarbūs vaikų tarpusavio santykiai ir pagalbos kultūrą skatinanti mokyklos politika, lyderystė, pagalba ugdymo proceso dalyviams įveikiant vaikų elgesio sunkumus. Bendradarbiavimą ir komandinį darbą veikia pagalbos kultūrą skatinanti mokyklos politika ir lyderystė, vaiko įtrauktis į pagalbos planavimo ir teikimo procesą, VGK vaidmens užtikrinant pagalbą kiekvienam vaikui stiprinimas, VGK dėmesys pedagogų profesiniam tobulėjimui, pagalba ugdymo proceso dalyviams įveikiant vaikų elgesio sunkumus.

VGK vaidmens užtikrinant pagalbą kiekvienam vaikui svarbą lemia bendradarbiavimas ir komandinis darbas, VGK dėmesys pedagogų profesiniam tobulėjimui, individualios pagalbos planavimo reikšmės suvokimas, pozityvaus elgesio palaikymas ir dėmesys emocinei sveikatai, efektyvi socialinio pedagogo pagalba, efektyvi psichologo pagalba.

PPT pagalbos efektyvumas susijęs su pagarbiais vaikų tarpusavio santykiais, pagalba ugdymo proceso dalyviams įveikiant vaikų elgesio sunkumus, pedagogo kompetencija reaguojant į kritinius įvykius.

Vaikų skirstymo ir patyčių kultūra susijusi su pasidalijimo vaidmenimis ir atsakomybės sunkumais ir yra atvirkščiai priklausoma nuo įtraukiojo ugdymo kultūros ir pozityvaus elgesio palaikymo, dėmesio emocinei sveikatai.

Apibendrinimas

Mokinių patiriami sunkumai mokykloje dažniausiai susiję su mokymosi procesu ir santykiais su bendraamžiais, rečiau, bet susiduriama su patyčiomis, atstūmimu, kyla bendravimo su mokytojais sunkumų, savikontrolės ir elgesio problemų. Daugiau kaip ketvirtadalis mokinių nurodė nesulaukiantys pagalbos.

Remiantis pedagogų nuomone galima teigti, kad tyrime dalyvavusiose įstaigose labiausiai prieinama yra socialinio pedagogo, logopedo ir mokytojo padėjėjo pagalba (nevertinant jos aprėpties). Šiek tiek mažiau prieinama specialiojo pedagogo pagalba. Specialiojo pedagogo pagalbos nesulaukia beveik ketvirtadalyje ugdymo įstaigų besimokantys vaikai, jų tėvai ir pedagogai. Mažiausias yra psichologinės pagalbos prieinamumas, nes tik pusėje mokyklų nuolat dirba psichologas, dalis mokyklų turi tenkintis epizodinėmis psichologo, atvykstančio iš PPT, konsultacijomis, o trečdalyje ugdymo įstaigų psichologo pagalba visiškai neprieinama.

Ugdymo dalyviai ugdymo įstaigose veikiančią pagalbos sistemą iš esmės vertina kaip efektyvią, nes ten, kur efektyviai veikia pagalbos sistema, pagalbą teikia švietimo pagalbos specialistai ir VGK, stebima didesnė įtraukiojo ugdymo raiška, dėmesys kiekvienam vaikui ir geresnė mokinių savijauta.

Žemus akademinius pasiekimus turintys mokiniai (mokosi blogai / patenkinamai) patenka į pažeidžiamumo situaciją, nes nesulaukia arba mažiau sulaukia mokytojų, bendraamžių pagalbos, dažniau patiria patyčias ir diskriminavimą, labiau neigiamai vertina pagalbos kultūrą, pagalbos veiksmingumą.

Specialioji pedagoginė pagalba tampa apsaugos veiksniu mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, nes turi įtakos geresniam pagalbos kultūros ir savijautos, pagalbos veiksmingumo vertinimui, padidina vaiko ir šeimos pripažinimą ir priėmimą, mokinių įtraukimą ir dalyvavimą sprendžiant su jų mokymusi susijusius klausimus.

Vienas iš svarbiausių pagalbos kultūrą, vaiko gerą savijautą prognozuojančių veiksnių – mokinio ir jo šeimos pripažinimas, išklausymas ir įtraukimas. Kitas svarbus veiksnys – pagalbos kultūrą skatinanti mokyklos lyderystė, efektyvi VGK pagalba vaikui ir mokytojui, leidžianti išvengti mokinių segregacijos ir patyčių.

Mokykloje vyraujanti kultūra

Ugdymo įstaigose stebimi įtraukiojo ugdymo kultūros požymiai:

- pedagogai akcentuoja kiekvieno vaiko pripažinimą, dėmesį mokiniui, tikėjimą jo galimybėmis, skiriamą dėmesį diskusijoms apie įtraukiojo ugdymo vertybes ir susitarimams;
- tėvai mano, kad ugdymo įstaigose veikia aiškios ir suprantamos taisyklės, leidžiančios vaikams jaustis saugiai, vaikai mokykloje ar darželyje turi draugų, nesijaučia atstumti, ugdymo įstaigoje vyrauja gera atmosfera, pastebimas teigiamas pedagogų ir viso personalo vaidmuo ir pastangos, pagarbūs ir draugiški santykiai;
- mokiniai ypač pastebi pozityvius mokinių tarpusavio santykius ir pagalbą, nors mokytojai mokinių tarpusavio santykius ir bendravimą vertina šiek tiek prasčiau nei bendrai mokyklos kultūrą;
- mokykloje kuriamą kultūrą pozityviausiai vertina mokiniai ir pedagogai;
- ugdymo įstaigoje mokinių stebima pagalbos kultūros raiška ir gera mokinių savijauta stipriausiai susijusi su mokinio ir jo šeimos pripažinimu ir priėmimu, su į mokinio poreikius orientuota mokymosi aplinka, pozityviais mokinių tarpusavio santykiais ir pagalba vienas kitam, bendrai pagalbos mokykloje veiksmingumu ir pagalba mokantis nuotoliniu būdu.

Įtraukiojo ugdymo kultūrą geriausiai sekasi kurti ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo pakopose:

- ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pakopoje daugiausia pastebima dėmesio kiekvienam vaikui apraiškų;
- pradinio ugdymo pakopoje geriausiai sekasi užtikrinti pagalbos kultūrą ir gerą mokinių savijautą, dėmesį kiekvienam mokiniui, pozityvius mokinių tarpusavio santykius ir pagalbą.

Segregacijos ir patyčių apraiškų daugiausia yra aukštesnėse klasėse. Segregacija ir patyčias skatinanti kultūra stipriausiai susijusi su VGK pagalbos vaikui ir mokytojui stoka:

- 5–8 klasių mokinių tėvai, dalykų pedagogai pastebi daugiau segregacijos ir patyčių apraiškų;
- gimnazijų (9–12 klasių) mokiniai mažiau nei kiti pastebi pagalbos kultūrą, blogiau vertina savo savijautą. Be to, gimnazistai dažniau nei kiti nurodė pastebintys patyčias ir diskriminaciją mokykloje;
- dalykų mokytojai dažniau nei kiti pedagogai pastebi segregaciją ir patyčias tarp mokinių;
- įvairių klasių mokinių tėvams susirūpinimą ir nerimą kelia mokinių segregavimas ir skirstymas, patyčios (tiek tarp mokinių, tiek tarp mokinių ir mokytojų), pedagogų abejingumas, empatiškumo ir nusiteikimo priimti kiekvieną mokinį, dialogo tarp mokinių, tėvų ir pedagogų stoka;
- mokiniai ir tėvai siūlo mokykloje daugiau dėmesio skirti tolerancijos ugdymui, mažinti mokinių skirstymą ir diskriminavimą socialinio statuso, mokymosi pasiekimų ar kitu pagrindu;
- patyčios ir diskriminacija neigiamai veikia pagalbos kultūrą ir gerą mokinių savijautą, mažina pagalbos veiksmingumą;
- segregacija ir patyčias skatinanti kultūra turi stipresnę raišką ten, kur trūksta VGK pagalbos vaikui ir mokytojui, yra didesnė specialistų prieinamumo stoka, mažesni vaikui draugiškos ir priimančios aplinkos rodikliai, menkiau vertinamas VGK pagalbos efektyvumas.

Mokinių pasiekimai ir specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumas turi įtakos įtraukiojo ugdymo kultūros ugdymo įstaigose vertinimui:

- puikiai ir labai gerai besimokantys mokiniai pozityviau nei prasčiau besimokantys mokiniai vertina daugelį vertintų aspektų: pagalbos kultūrą mokykloje, savijautą, mokinių tarpusavio santykius;
- patenkinamai / blogai besimokantys mokiniai dažniau negu kiti pastebi patyčias ir diskriminaciją, mažiau nei kiti pastebi pagalbos kultūrą, blogiau vertina savijautą ir mokinių tarpusavio santykius ir pagalbą;
- mokiniai, kuriems pritaikomos ugdymo programos ir teikiama specialioji pedagoginė pagalba, dažniau nei kiti mokiniai yra patenkinti pagalbos kultūra ugdymo įstaigoje, kurioje mokosi, ir pozityviau vertina savo savijautą.

Mokiniai pageidautų artimesnio, nuoširdesnio, geranoriško, labiau lygiavertiško ir pagarbaus ryšio su mokytoju, daugiau galimybių mokiniui išsakyti nuomonę ir kad ji būtų priimta kaip svarbi, daugiau dėmesio skirti mokiniui kaip asmenybei.

Mokinių pastebimas dėmesys kiekvienam vaikui ir tolerancija įvairovei stipriausiai susijusi su vaiko ir šeimos išklausymu ir įtraukimu. Dėmesį kiekvienam vaikui ir toleranciją įvairovei teigiamai veikia vaikui draugiška ir priimanti aplinka, prieinama specialistų pagalba ir efektyvi VGK pagalba.

Įtraukiojo ugdymo kultūros kūrimas stipriausiai susijęs su pagalbos kultūrą skatinančia mokyklos politika ir lyderyste. Įtraukiojo ugdymo kultūros kūrimą teigiamai veikia pagarbūs vaikų tarpusavio santykiai, pagalba ugdymo proceso dalyviams įveikiant vaikų elgesio sunkumus, o neigiamai – vaikų skirstymo ir patyčių kultūra.

Vaikų skirstymo ir patyčių kultūrą didina pasidalijimo vaidmenimis ir atsakomybėmis sunkumai, mažina įtraukiojo ugdymo kultūros kūrimas ir pozityvaus elgesio palaikymas, dėmesys emocinei sveikatai, t. y. mažėjant įtraukiojo ugdymo kultūros raiškai ir pozityvaus elgesio palaikymui bei dėmesiui emocinei sveikatai ir didėjant pasidalijimo vaidmenimis ir atsakomybėmis sunkumams, didėja vaikų skirstymo ir patyčių kultūra.

Vidinė mokyklos politika ir lyderystė

Pedagogų manymu, daugumoje ugdymo įstaigų vykdoma politika ir lyderystė yra orientuota į skirtingų mokinių poreikių tenkinimą ir pagalbos kiekvienam vaikui užtikrinimą. Pastebimos vadovų pastangos įdarbinti reikalingus švietimo pagalbos specialistus, pagalba pedagogams sprendžiant sudėtingas situacijas.

Dauguma atvejų pozityviai vertinamas vadovų dėmesys, skiriamas pedagogų profesiniam tobulėjimui gerinti keliant kompetencijas įtraukiojo ugdymo srityje, skatinant pedagogų partnerystę, pagalbą vienas kitam, dalijimąsi patirtimi.

Pagalbos kiekvienam mokiniui kultūrą palaikanti mokyklos politika ir lyderystė stipriausią raišką turi ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose bei ugdymo įstaigose, veikiančiose didžiuosiuose Lietuvos miestuose.

Kaip probleminės sritys kai kuriose ugdymo įstaigose įvardijama emocinės paramos ir palaikymo stoka pedagogams, kompetencijos tobulinimo sričių pasirinkimo kryptingumo stoka arba atvirkščiai – pernelyg didelis reguliavimas ir laisvės pasirinkti aktualias temas trūkumas. Dalis pedagogų pasigenda partneriško dialogo tarp administracijos ir pedagogų, ugdymo įstaigos vadovų pritarimo įtraukiojo ugdymo idėjoms ir palaikymo jas įgyvendinant.

Ugdymo įstaigose siekiama kurti įvairią, į mokinių poreikius orientuotą fizinę aplinką, tačiau jos prieinamumas visiems, taip pat ir negalių turintiems mokiniams, vertinamas vidutiniškai. Dalis ugdymo įstaigų nėra pritaikytos mokiniams, turintiems ypatingesnių poreikių (fizinę negalią, autizmo spektro sutrikimų). Deklaruojamas siekis ir noras pritaikyti fizines erdves visiems vaikams, tačiau sunkumų kyla dėl lėšų stokos aplinkai gerinti ir pritaikyti.

Fizinės aplinkos prieinamumą geriausiai vertina dalykų mokytojai ir miestų mokyklose dirbantys pedagogai, prasčiausiai – ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai bei kaimo vietovėse dirbantys pedagogai.

Mokiniai norėtų, kad mokykloje būtų kuriama jauki ir ergonomiška aplinka, modernizuojamos klasės, sporto salės, aikštynai, būtų įkurta daugiau laisvalaikio, poilsio erdvių, tylos zonų.

Didėjant pagalbos kultūrą skatinančiai mokyklos politikai ir lyderystės raiškai, gerėja įtraukiojo ugdymo kultūra, didėja bendradarbiavimo ir komandinio darbo raiška.

Bendradarbiavimas ir partnerystė

Visi ugdymo proceso dalyviai dažniausiai teigiamai vertina bendradarbiavimo su šeima kultūrą ir komandinio darbo procesus ugdymo įstaigose:

- pedagogai itin aukštai vertina savo pastangas kurti bendradarbiavimo santykius su mokiniu ir jo šeima, pabrėždami siekį įsiklausyti į vaiko ir tėvų nuomonę, dalytis su šeima grįžtamuoju ryšiu apie vaikui kylančius sunkumus, teikti konsultacijas dėl galimų sunkumų priežasčių;
- mokiniai ir tėvai pastebi ir pozityviai vertina mokyklos pastangas įtraukti mokinį ir jo šeimą į mokyklos gyvenimą, pastebi mokinio ir šeimos pripažinimą ir priėmimą, siekį kurti partneriškus šeimos ir ugdymo įstaigos santykius ir sklandžią komunikaciją;
- pedagogai pastebi susitelkimo ir pagalbos kultūros požymius pedagogų bendruomenėje.

Bendradarbiavimas su šeima ir komandinis darbas labiau pastebimas ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio ugdymo pakopoje. Aukštesni mokinių pasiekimai ir teikiama specialioji pedagoginė pagalba turi įtakos geresniam mokinio ir jo šeimos pripažinimo ir priėmimo vertinimui.

Silpniausia komandinio darbo sritis – mokinių įtraukimas ir dalyvavimas. Mokinių ir tėvų teigimu, patys mokiniai retai dalyvauja susitikimuose, kuriuose kartu su tėvais, mokytojais sprendžiamos mokiniui aktualios

problemos. Tačiau mokiniai, kuriems teikiama specialioji pedagoginė pagalba ir pritaikomos ar individualizuojamos ugdymo programos, dažniau nei kiti mokiniai įtraukiami ir dalyvauja sprendžiant su jų mokymusi susijusius klausimus.

Vis dėlto dalis tėvų nėra patenkinti bendradarbiavimo procesais, nes ne visi pedagogai linkę į dialogą, ne visada atsižvelgiama į tėvų išsakytą nuomonę, o įstaigos nuostata bendradarbiauti kartais yra tik deklaratyvi. Dalis pedagogų bendradarbiavimo procese susiduria su pasidalijimo vaidmenimis ir atsakomybėmis sunkumais. Tyrimo duomenys rodo, kad šie sunkumai labiau būdingi ikimokyklinio ugdymo ir ugdymo įstaigose, esančiose mažuose miesteliuose.

Bendradarbiavimas ir komandinis darbas stipriausiai susijęs su VGK vaidmeniu užtikrinant pagalbą kiekvienam vaikui. Bendradarbiavimą ir komandinį darbą teigiamai veikia tokie veiksniai kaip pagalbos kultūrą skatinanti mokyklos politika ir lyderystė, vaiko įtrauktis į pagalbos planavimo ir teikimo procesą, pagalba ugdymo proceso dalyviams įveikiant vaikų elgesio sunkumus, VGK vaidmuo skatinant pedagogų profesinį tobulėjimą.

Pagalbos kiekvienam vaikui sistema ir praktika

Vaiko gerovės komisijos veikla

Tiek tėvai, tiek pedagogai pozityvai vertina Vaiko gerovės komisijos veiklą:

- nors ne visi tėvai žino, kokius klausimus sprendžia VGK, tačiau pozityviai vertina VGK posėdžių atmosferą ir tai, kaip į sprendimų priėmimą įtraukiamas vaikas. Tėvų nuomone, stiprioji pusė yra greitas reagavimas į vaikui kylančius sunkumus – šis aspektas geriausiai vertinamas visoje skalėje, tačiau vis dėlto ne aukščiausiais balais;
- pedagogai gerai vertina VGK pastangas įsiklausyti ir reaguoti į problemines situacijas, organizuoti pagalbą, dažniausiai mano, kad VGK yra suteikta pakankamai galių priimti sprendimus dėl vaiko poreikių tenkinimo;
- pedagogai yra linkę manyti, kad emocinei gerovei (gerai vaiko savijautai, pagalbai smurto atveju ir kt.) yra skiriama pakankamai dėmesio, jų ugdymo įstaigoje veikia suprantamos elgesio taisyklės, orientuojamasi į pozityvaus elgesio palaikymą, emocinė sveikata yra prioritetas. Tačiau pedagogai abejoja, ar jie patys sulauktų pagalbos, jei patirtų smurtą;
- pedagogai emocinės gerovės užtikrinimą laiko VGK veiklos prioritetu: ugdymo įstaigos tam skiria dėmesio vykdydamos įvairias programas, stengiasi užtikrinti, kad ugdymo įstaigoje veiktų saugumą ir emocinę gerovę užtikrinančios elgesio taisyklės, bendradarbiaujama sprendžiant problemas.

VGK veiklos trūkumai dažniausia susiję su pernelyg formaliais sprendimais, pagalbos prieinamumo trūkumu ir švietimo pagalbos specialistų stoka, mokinių dalyvavimo užtikrinimu sprendžiant jų ugdymosi klausimus:

- kai kurie pedagogai mano, kad VGK turėtų būti suteikiama daugiau teisių, pvz., priimti sprendimus dėl ugdymo turinio pritaikymo, kas leistų teikti vaikui pagalbą greičiau ir operatyviau, nelaukiant PPT vertinimo, kuris dažnu atveju užtrunka per ilgai;
- kaip tobulintinas sistemos sritis tėvai minėjo komunikavimą su šeima ir vaiku (akcentuodami vaiko įtraukimo svarbą), reikalingos švietimo pagalbos užtikrinimą, realų bendradarbiavimą su šeima, pedagogų kompetencijas dirbti šiuolaikiškai, nusiteikimą padėti vaikui;
- pedagogai dažnai jaučiasi palikti vieni spręsti šias problemas – jie pasigenda tėvų susidomėjimo ir įsitraukimo, specialistų pagalbos (dėl to, kad trūksta specialistų: psichologo, socialinio pedagogo), o vaikų, kuriems reikia pagalbos, jų nuomone, vis daugėja. Pedagogai pasigenda dėmesio ir jų pačių emocinei sveikatai ir gerovei.

Pozityvaus elgesio palaikymo nuostatas ugdymo įstaigose ir dėmesį emocinei sveikatai labiausiai pastebi ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai bei švietimo pagalbos specialistai, mažiausiai – dalykų mokytojai. Pagalba ugdymo proceso dalyviams įveikiant vaikų elgesio sunkumus būdingesnė ikimokyklinio ugdymo įstaigose, rečiau ją pastebi dalykų mokytojai.

VGK vaidmens užtikrinti pagalbą kiekvienam vaikui svarbos pripažinimas stipriausiai susijęs su bendradarbiavimu ir komandiniu darbu. Tose įstaigose, kur matoma ir pripažįstama VGK vaidmens svarba ir gerai vertinamos atliekamos funkcijos, stebima stipresnė bendradarbiavimo ir komandinio darbo raiška, pozityviau vertinamas VGK vaidmuo skatinant pedagogų profesinį tobulėjimą, padedant suvokti individualios pagalbos planavimo reikšmę, labiau pastebimas pozityvaus elgesio palaikymas ir dėmesys emocinei sveikatai, pozityviau vertinama socialinio pedagogo ir psichologo pagalba.

Ugdymo(si) planavimas ir ugdymo priemonės

Pedagogai ir tėvai pripažįsta ir supranta ugdymo programų pritaikymo ir individualizavimo, individualaus pagalbos vaikui plano svarbą ir reikšmę:

- dauguma pedagogų mano, kad pritaikytos ir individualizuotos ugdymo programos padeda sėkmingiau ugdyti vaikus, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių, tačiau rengia jas dažniausiai savarankiškai, be specialistų pagalbos. Supranta individualaus pagalbos vaikui plano svarbą, tačiau patys prie jo rengimo ne visuomet prisideda;
- tėvai, kurių vaikai ugdomi pagal pritaikytas ar individualizuotas programas, teigia patys suprantantys, kodėl jų vaikams reikalingas toks pritaikymas, tai supranta ir jų vaikai. Mano, kad ugdymo turinio pritaikymas ar individualizavimas padeda vaikui mokytis;
- geriausiai individualaus planavimo reikšmę supranta ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai ir švietimo pagalbos specialistai, prasčiau – dalykų mokytojai.

Pedagogai gerai vertina galimybes visiems pedagogams dalytis ir naudotis ugdymo įstaigos turimomis technologijomis ir priemonėmis, tačiau pasigenda didesnės ugdymo priemonių įvairovės, jų prieinamumo mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių. Ugdymo priemonių prieinamumas ir jų įvairovė geriau užtikrinama didžiuosiuose miestuose.

Pagalba nuotolinio mokymosi metu

Mokiniai ir tėvai nuotolinį mokymąsi vertina vidutiniškai, neišreiškia didelio pasitenkinimo tokia mokymosi forma. Tėvai nerimauja dėl mokymosi rezultatų, pageidautų sistemingo, kad ir nedažno, kontaktinio mokymosi ar konsultacijų mokykloje. Pedagogai taip pat daugiausia grėsmių įžvelgia dėl vaikų pasiekimų, specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių ir jauno amžiaus vaikų nuotolinio ugdymo. Pedagogai pripažįsta padidėjusį mokytojų ir specialistų pagalbos poreikį nuotolinio mokymosi metu, tačiau mano, kad nuotolinio mokymosi sistema yra pakankamai aiški ir suprantama. Geriausiai nuotolinio mokymosi sistemą vertina dalykų mokytojai, tačiau jie labiausiai pastebi ir išaugusį švietimo pagalbos poreikį. Specialistų nuotolinė pagalba, mokytojų nuomone, ne visuomet yra kokybiška.

Geriau nei nuotolinis mokymasis vertinama tame procese teikiama pagalba:

- daugiausia pagalbos nuotolinio mokymosi procese mokiniai sulaukia iš savo tėvų, mokytojų, o tėvų nuomone, – iš draugų;
- tėvų nuomone, mokytojo pagalba didmiesčiuose gyvenantiems vaikams teikiama rečiau nei gyvenantiems mažesniuose miestuose ar miesteliuose, jiems dažniau reikia papildomos pagalbos, kurią neretai turi suteikti patys tėvai;

- tėvai geriausiai vertina techninę, organizacinę pagalbą iškilus prisijungimo ar virtualios aplinkos naudojimo problemoms. Tačiau, jų nuomone, vaikai ne visuomet žino, kokios specialistų pagalbos vaikai gali tikėtis mokydamiesi nuotoliniu būdu;
- mokytojo pagalbos rečiausiai, tėvų nuomone, sulaukia 5–8 klasėse besimokantys mokiniai.

Nuotolinio mokymosi vertinimui įtakos turi mokinių pasiekimai, vaiko amžius ir ugdymo pakopa, teikiama specialioji pedagoginė pagalba:

- nuotoliniu mokymusi labiau yra patenkinti puikiai / labai gerai ir gerai bei vidutiniškai besimokantys mokiniai;
- patenkinamai / blogai besimokantys mokiniai išreiškė didesnį nepasitenkinimą nuotoliniu mokymusi, jie jaučiasi sulaukiantys mažiau pagalbos;
- pagalbą mokantis nuotoliniu būdu labiausiai jaučia pradinių klasių mokiniai, puikiai / labai gerai besimokantys mokiniai, gaunantys specialiąją pedagoginę pagalbą, ir tie mokiniai, kuriems pritaikomos / individualizuojamos programos;
- mažiausiai nuotoliniu ugdymu yra patenkinti ikimokyklinio / priešmokyklinio amžiaus vaikus auginantys tėvai: jų vaikams dažniau reikalinga papildoma pagalba, nuotolinio mokymosi aplinka nėra draugiška ir patraukli. Panašiai situaciją vertina ir pradinių klasių mokinių tėvai. Jaunesniojo amžiaus vaikams ir vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, tėvų nuomone, reikalinga papildoma pagalba. Kaip didžiausią problemą, susijusią su nuotoliniu ugdymu, tėvai įvardija jų pačių pagalbos poreikį vaikui mokantis, prastai organizuotas pamokas, kurių metu, jų nuomone, vaikai mažai išmoksta.

Pagalba ir jos veiksmingumas

Bendrai mokykloje teikiamos **pagalbos veiksmingumą** mokiniai vertina vidutiniškai:

- geriausiai mokiniai vertina informuotumą apie pagalbą teikiančius asmenis (susidūrę su sunkumais žino, į ką gali kreiptis pagalbos), teigia, kad mokytojai ir kiti darbuotojai yra draugiški ir visada padeda;
- pagalbos veiksmingumą labiausiai pastebi pradinių klasių mokiniai, puikiai / labai gerai besimokantys mokiniai, mokiniai, gaunantys specialiąją pedagoginę pagalbą, ir mokiniai, kuriems pritaikomos ar individualizuojamos programos;
- mokytojo pagalbos dažniau sulaukia puikiai / labai gerai besimokantys mokiniai, pradinių klasių mokiniai ir mokiniai, kuriems teikiama specialioji pedagoginė pagalba ir pritaikomos ar individualizuojamos programos;
- rečiau nei kiti mokytojo pagalbos sulaukia patenkinamai / blogai besimokantys mokiniai ir gimnazistai (9–12 klasių mokiniai). Jie prasčiau vertina ir pagalbos veiksmingumą.

Švietimo pagalbą ugdymo įstaigose visi tyrimo dalyviai vertina kaip veiksmingą arba pakankamai veiksmingą. Atskirai vertinant švietimo pagalbos teikėjus, kaip labiausiai veiksminga pripažįstama logopedo, mokytojo padėjėjo ir specialiojo pedagogo pagalba. Tačiau savo iniciatyva mokiniai retai kreipiasi į mokykloje dirbančius specialistus (psichologą, socialinį pedagogą, logopedą, specialųjį pedagogą).

Gavę **psichologinę pagalbą** ar su ja susidūrę ugdymo dalyviai ją vertina kaip pakankamai veiksmingą, tačiau pabrėžiama psichologinės pagalbos prieinamumo stoka:

- psichologo pagalbą gavę mokiniai ją vertino gerai, tačiau retai nurodė, kad norėtų daugiau psichologo konsultacijų;

- tėvai, susidūrę su psichologo pagalba, vertina ją kaip prieinamą ir veiksmingą – reikalui esant jaučiasi galintys kreiptis į psichologą, pastebi, kad tai padeda vaikui įveikti emocinius sunkumus;
- pedagogai psichologo pagalbos veiksmingumą vertina prasčiau nei tėvai. Jie mano, kad psichologo pagalba sprendžiant vaiko problemas yra prieinama tėvams, tačiau vaikas ne visuomet laiku sulaukia pagalbos. Tai galima sieti su menku pagalbos prieinamumu – mokytojai dažnai teigia, kad ugdymo įstaigoje nėra nuolat dirbančio specialisto, o jei yra – užimamo etato dalis yra nepakankama;
- geriausiai pedagogai vertino psichologo funkciją konsultuoti tėvus, kiek prasčiau – tiesiogiai padėti vaikui, dar žemiau (nors vis tiek pakankamai gerai) – bendruomenės švietimą.

Visos respondentų grupės **socialinio pedagogo pagalbą** vertino gerai, laiko ją veiksminga:

- vis dėlto, nepaisant teigiamo pagalbos vertinimo, socialinio pedagogo pagalbą gavę mokiniai retai nurodė, kad norėtų daugiau socialinio pedagogo konsultacijų;
- tėvai geriausiai vertino pagalbą vaikams sprendžiant socialines, elgesio problemas, o pedagogai – pagalbą jiems patiems, kai to reikia, pagalbą užtikrinant vaikams saugią ugdymosi aplinką, sprendžiant vaikams kylančias socialines, elgesio problemas;
- geriausiai socialinio pedagogo pagalbą vertina švietimo pagalbos specialistai, labiau jos pasigenda ikimokyklinių įstaigų pedagogai;
- komentuodami socialinio pedagogo veiklos efektyvumą, pedagogai dažniausiai reiškė nepasitenkinimą dėl to, kad šio specialisto nėra, arba dėl to, kad etato dalis yra per maža ir specialisto pagalba yra neužtikrinama.

Specialiojo pedagogo pagalbą dauguma ugdymo dalyvių pripažįsta kaip labai veiksmingą:

- mokiniai, kuriems buvo teikiama specialiojo pedagogo pagalba, ją vertino labai gerai, nemaža dalis mokinių nurodė, kad norėtų daugiau šio specialisto pagalbos;
- labiausiai specialiojo pedagogo pagalbos veiksmingumą yra linkę pripažinti ikimokyklinių įstaigų pedagogai ir švietimo pagalbos specialistai, mažiau – pradinių klasių ir dalykų mokytojai. Geriau veiksmingumą vertina miestuose ir rajonų centruose esančių ugdymo įstaigų mokytojai;
- specialiojo pedagogo pagalba dažniausiai teikiama atskirame kabinete, tačiau penktadalis pedagogų nurodė, kad derinama su pagalba bendroje grupėje / klasėje. Tik maža dalis apklausos dalyvių mano, kad geriau būtų, jei specialiojo pedagogo pagalba būtų teikiama klasėje. Iš specialiojo pedagogo tiek vaikai, tiek tėvai, tiek pedagogai labiausiai tikisi individualios pagalbos vaikui segreguotose aplinkose;
- segreguotoje aplinkoje specialieji pedagogai dažniau dirba ikimokyklinio ugdymo įstaigose ir mažų miestelių ugdymo įstaigose.

Logopedo pagalba vertinama kaip labai veiksminga, ją vertinant fiksuoti šiek tiek aukštesni balai nei vertinant kitų specialistų pagalbą:

- logopedo pagalbą mokiniai vertina labai gerai, tačiau retai nurodė, kad norėtų daugiau logopedo pagalbos;
- tėvų nuomone, logopedo pagalba yra itin veiksminga – tėvai mano, kad užsiėmimai duoda akivaizdžią naudą jų vaikams įveikiant kalbos ir kalbėjimo sunkumus, vertina logopedo patarimus, teikiamus tėvams. Komentuodami logopedo darbą, tėvai dažniau akcentavo pozityvius aspektus ir pagalbos veiksmingumą, akivaizdžius darbo su vaiku rezultatus;
- pedagogai logopedo pagalbą taip pat vertina kaip labai veiksmingą. Geriausia vertinama funkcija – tiesioginė pagalba vaikui įveikiant kalbos ir kalbėjimo sutrikimus. Gerai, bet kiek prasčiau, vertinama konsultavimo funkcija (pagalba pedagogams, mokinių tėvų konsultavimas), tačiau intensyvesnių konsultacijų pedagogai nelabai pasigenda;

- svarbiausiu trūkumu, susijusiu su logopedo pagalba, tiek pedagogai, tiek tėvai nurodo menką pagalbos prieinamumą dėl per mažos etato dalies, su tuo susijusį per mažą pagalbos intensyvumą. Kai kurie pedagogai pasigenda bendradarbiavimo su logopedu ir konsultacijų, tėvai – intensyvesnės komunikacijos.

Mokytojo padėjėjo pagalbą visi tyrimo dalyviai pripažįsta kaip labai veiksmingą:

- nemažai mokinių teigia susidūrę su mokytojo padėjėjo pagalba ir šią pagalbą vertina labai gerai, norėtų daugiau šio darbuotojo pagalbos;
- tėvai mokytojo padėjėjo pagalbos veiksmingumą taip pat vertina itin gerai ir reikšmingai geriau nei pedagogai;
- pedagogai mokytojo padėjėjo pagalbą pripažįsta kaip veiksmingą ir geriausiai vertina mokytojo padėjėjo veiklos funkciją – pagalba mokiniui įsitraukiant į mokymosi veiklas. Mokytojai yra linkę pripažinti mokytojo padėjėją kaip komandos narį. Labiausiai mokytojo padėjėjo pagalbą įsitraukiant į veiklas klasėje / grupėje vertina ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai, tačiau jie (taip pat ir miestų / rajonų centrų pedagogai) dažniausiai pastebi, kad šiems darbuotojams trūksta kompetencijų padėti vaikui.

Ugdymo įstaigose dirbančių specialistų pagalba labiau prieinama atrodo ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų tėvams, mažiausiai prieinama 9–12 klasėse besimokantiems mokiniams. Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių tėvai specialistų prieinamumą vertina geriau negu specialiųjų ugdymosi poreikių neturinčiųjų.

Pagalbos kiekvienam vaikui sistemos tobulinimo srityje pedagogai pokyčių nori srityje, susijusioje su mokiniu ir jo aplinka – šeimos atsakomybės didinimu ir individualaus dėmesio bei pagalbos vaikui stiprinimu. Teigiamą efektą duotų ir specialistų pagalbos prieinamumo didinimas, mokytojo padėjėjo pagalbos užtikrinimas.

Pedagogai mano, kad reikėtų stiprinti vidinį ugdymo proceso dalyvių ir tarpinstitucinį bendradarbiavimą, pasigenda glaudesnių ryšių su PPT ir daugiau šios institucijos pagalbos ne tik vertinant specialiuosius ugdymosi poreikius, bet ir teikiant kitas lanksčias paslaugas.

Pedagoginė psichologinė tarnyba

Tėvai, kuriems su vaiku teko konsultuotis PPT, nurodė, kad registruojantis vertinimo laukti reikia iki mėnesio, kiek rečiau – iki 2 mėnesių (panašiai teigia ir pedagogai), psichologo konsultacijos – iki savaitės (pedagogai nurodo, kad dažnai laikas yra ilgesnis).

Tėvai PPT psichologo konsultacijų veiksmingumą vertino pakankamai gerai, panašiai kaip ir mokyklose dirbančių psichologų.

Tėvų teigimu, po vertinimo PPT beveik visada vyksta bendri pedagogų, PPT specialistų ir tėvų susitikimai, kuriuose dalyvauja ir vaikas. Tėvai gerai vertina konsultavimo atmosferą, specialistų bendravimą, tačiau ne visada būna patenkinti rekomendacijomis, kurios, jų nuomone, ne visada padeda spręsti vaiko problemas. Pedagogai PPT konsultacijų ir vertinimo reikšmę ugdymui vertina gana santūriai, nors teigiamai.

4.2. PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS PAGALBOS PRIEINAMUMO IR VEIKSMINGUMO KOKYBINĖ ANALIZĖ

4.2.1. Focus grupės diskusijų metodologija

Atsižvelgiant į tyrimo *tikslą* – atlikti pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelio trimis lygmenimis (mokyklos, savivaldybės, nacionaliniu) analizę teisiniu, pagalbos ir paslaugų aprėpties ir prieinamumo, pagalbos veiksmingumo ir finansinio pagrįstumo, efektyvumo aspektais, iškelti probleminiai klausimai: *Koks yra pedagoginės psichologinės pagalbos prieinamumas ir efektyvumas, kokia šios pagalbos poreikio prognozė? Kaip skirtingi ugdymo proceso dalyviai – švietimo pagalbos specialistai, pedagoginių psichologinių tarnybų vadovai ir specialistai – vertina švietimo pagalbos teikimo lygį, pagalbos prieinamumą ir efektyvumą? Kokios galimos pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo modelio tobulinimo gairės?* Siekiant atsakyti į iškeltus probleminius klausimus, padedančius atskleisti teikiamos pedagoginės psichologinės pagalbos kokybės aspektus, atliktas kokybinis tyrimas. Taikytas *focus grupės* metodas[145] ir SSGG analizės metodo elementai, leidžiantys įvertinti esamą pedagoginę psichologinę praktiką Lietuvoje, atkreipiant dėmesį į stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes; duomenims apdoroti taikyta *focus* grupės diskusijų turinio analizė.

Focus grupės metodas yra pusiau struktūruota grupės diskusija ir tinkamas būdas komunikuoti, pasikeisti žiniomis, nuomonėmis, idėjomis, siekiant gauti kuo išsamesnės informacijos tam tikra tema iš respondentų, atskleisti jų nuomones, nuostatas, poreikius, bet ne kažką nuspręsti. *Focus* grupės metodas pedagoginės psichologinės pagalbos kokybiniams aspektams atskleisti ir įvertinti pasirinktas dar ir todėl, kad tai lankstus tyrimo būdas, užtikrinantis socialiai orientuotą sinergiją, skatinantis dialogą ir leidžiantis generuoti naujas idėjas, turintis „sniego gniūžtės“ efektą.

Focus grupės diskusijos vyko pagal šiam metodui keliamus reikalavimus: a) nustatyti tikslą, temą, svarstomus klausimus; b) identifikuoti potencialius dalyvius (*susijusius su analizuojama tema)*; pasirengti diskusijos planą su klausimais; c) pasirengti kiekvieno klausimo svarstymo planą; aiškius klausimus; d) grupės valdymo strategiją; e) pasirinkti diskusijos vietą ir būdą, pakviesti dalyvius; f) vesti 1,5–2 val. sesijas su gerai pasirengusiu moderatoriumi; g) parengti diskusijos protokolą ir jį validuoti su individualiais *focus* grupės nariais; h) atlikti diskusijos turinio analizę ir apibendrinimą[146]. *Focus* grupių su pedagoginių psichologinių tarnybų / švietimo pagalbos tarnybų / švietimo pagalbos centrų padalinių / švietimo centrų padalinių vadovais ir su šių tarnybų specialistais diskusijų turiniui analizuoti taikyta dedukcinė teminė analizė[147]. Dedukcinis teminės analizės metodas grindžiamas iš anksto numatyta tema, temomis, potemėmis, kuriomis remiantis analizuojami tyrimo duomenys[148]. Ugdymo įstaigų vadovų *focus* grupės diskusijų turiniui analizuoti taikyta kokybinė indukcinė turinio analizė. Tokį apsisprendimą lėmė tai, kad lygiagrečiai atliekamame kiekybiniame tyrime yra išsamiai analizuojami pagalbos požymiai ir pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo modelio ypatumai mokyklos lygmeniu vertinant pedagogų, mokinių ir jų tėvų požiūriu. Indukcinė kokybinės vadovų *focus* grupės duomenų turinio analizės prieiga leido suteikti naujų kokybinių kategorijų pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo procesui mokykloje apibūdinti.

Toliau pristatomi *focus* grupių su pedagoginių psichologinių tarnybų / švietimo pagalbos tarnybų / švietimo pagalbos centrų padalinių / švietimo centrų padalinių (toliau tarnybos) vadovais, su šių tarnybų specialistais

[145] Krueger R. A. and Casey, M. A. (2000) Focus Groups: A Practical Guide for Applied Research, 3rd ed. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
[146] Guest, G., MacQueen, K., & Namey, E. (2012). *Applied thematic analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage.
[147] Nili, A., Tate, M., & Johnstone, D. (2017). Framework and Approach for Analysis of Focus Group Data in Information Systems Research. Communications of the Association for Information Systems, 40, pp-pp. https://doi.org/10.17705/1CAIS.04001.
[148] Smith, T. (2020). What Is A Thematic Analysis, And How To Do It? : What Is A Thematic Analysis, And How To Do It?

ir su ugdymo įstaigų vadovais diskusijų rezultatai. Aprašomi tyrimo dalyviai ir organizavimas, pristatomi *focus* grupių turinio analizės rezultatai ir apibendrinimas.

4.2.2. Focus grupės su tarnybų vadovais ir specialistais turinio analizės rezultatai

Tyrimo dalyviai ir organizavimas. Pedagoginės psichologinės pagalbos prieinamumas ir veiksmingumas analizuotas remiantis *focus* grupių diskusijomis su tarnybų vadovais ir specialistais. *Focus* grupė su tarnybų vadovais vyko 2021 m. sausio 28 d., su tarnybų specialistais – 2021 m. vasario 4 d. *Focus* grupėse dalyvavo vadovai (N = 12) ir švietimo pagalbos specialistai (N = 12) tarnybų, atrinktų pagal tokius kriterijus:

a) geografinis reprezentavimas (įtraukiant įvairių šalies regionų tarnybas);

b) reprezentavimas pagal jose dirbančių specialistų skaičių (didžiųjų šalies miestų, kitų miestų ir rajonų savivaldybių);

c) tarnybų reprezentavimas pagal skirtingą jų juridinį statusą ir pavaldumą (atskiri juridiniai vienetai (PPT), švietimo centrų (ŠC), švietimo pagalbos tarnybų (ŠPT), švietimo pagalbos centrų (ŠPC) padaliniai).

Iš viso šiame tyrimo etape dalyvavo 12 šalies tarnybų. Siekiant gauti išsamią informaciją apie pedagoginės psichologinės pagalbos prieinamumą ir efektyvumą, vadovai ir švietimo pagalbos specialistai (dalyvavo 4 specialieji pedagogai, 2 logopedai, 2 socialiniai pedagogai, 4 psichologai) atstovavo toms pačioms tarnyboms.

Focus grupių diskusijos organizuotos remiantis techninėje specifikacijoje nurodytais svarbiausiais tyrimo aspektais ir iš anksto numatytomis temomis: pedagoginės psichologinės pagalbos prieinamumas, efektyvumas, finansinis pagrįstumas (tik PPT vadovams), perspektyvos ir prognozė. Minėtos temos ir potemės pateiktos 4.2.2.1 lentelėje.

4.2.2.1 lentelė. *Focus grupių su tarnybų vadovais ir švietimo pagalbos specialistais diskusijų temos*

Focus grupių su tarnybų vadovais preliminarios diskusijų temos ir potemės	*Focus* grupių su tarnybų švietimo pagalbos specialistais preliminarios diskusijų temos ir potemės
Pedagoginės psichologinės pagalbos prieinamumas. ▶ Tarnybos paslaugų (atliekamų funkcijų) prieinamumas: - laikas nuo kreipimosi iki patekimo; - tam tikrų paslaugų (vertinimo, konsultavimo, metodinės pagalbos ir kt.) prieinamumas; - prieinamumas skirtingiems ugdymo dalyviams (ugdymo įstaigų pedagogams, specialistams, tėvams, vaikams); - stiprybės: kokios tarnybų funkcijos ir kokiems vartotojams geriausiai prieinamos; - sunkumai ir trukdžiai, kylantys užtikrinant prieinamumą nurodytais aspektais; - pastebimos galimos grėsmės; - kokios galimybės užtikrinti prieinamumą?	Pedagoginės psichologinės pagalbos prieinamumas. ▶ Tarnybos paslaugų (atliekamų funkcijų) prieinamumas: - laikas nuo kreipimosi iki patekimo; - tam tikrų paslaugų (vertinimo, konsultavimo, metodinės pagalbos ir kt.) prieinamumas; - prieinamumas skirtingiems ugdymo dalyviams (ugdymo įstaigų pedagogams, specialistams, tėvams, vaikams); - stiprybės: kokios tarnybų funkcijos ir kokiems vartotojams geriausiai prieinamos; - sunkumai ir trukdžiai, kylantys užtikrinant prieinamumą nurodytais aspektais; - pastebimos galimos grėsmės; - kokios galimybės užtikrinti prieinamumą?
Pedagoginės psichologinės pagalbos efektyvumas: ➢ tarnybų veiklos, jų prioritetai, kokybė, kylantys iššūkiai ir sunkumai; ➢ tarnybų komandų formavimas ir komandinis darbas; ➢ bendradarbiavimas su: - šeimomis;	Pedagoginės psichologinės pagalbos efektyvumas: ➢ tarnybų veiklos, jų prioritetai, kokybė, kylantys iššūkiai ir sunkumai; ➢ tarnybų komandų formavimas ir komandinis darbas; ➢ bendradarbiavimas su:

- ugdymo įstaigomis; - savivaldybėmis; - NŠA (buvęs SPPC); ➢ tarnybų veiklos reglamentavimas (ŠMSM, savivaldybių ir kiti dokumentai, ataskaitų formos, kt.);	- šeimomis; - ugdymo įstaigomis; - savivaldybėmis; - NŠA (buvęs SPPC); ➢ tarnybų veiklos reglamentavimas (ŠMSM, savivaldybių ir kiti dokumentai, ataskaitų formos ir kt.).
➢ pedagoginės psichologinės pagalbos finansinis pagrįstumas; ➢ lėšų, skiriamų tarnyboms finansuoti, apskaičiavimo tvarka; ➢ finansavimo tvarkos privalumai ir trūkumai.	
Idealaus modelio vizija: pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo modelio perspektyvos ir prognozė. ➢ Dalykai, kuriuos reikėtų nedelsiant keisti, siekiant geresnio: - prieinamumo; - veiklos efektyvumo; - veiklos reglamentavimo; - finansinių išteklių panaudojimo. ➢ Kaip demografinės situacijos pokyčiai paveiks tarnybų veiklą? Kaip šiems pokyčiams pasirengti?	Idealaus modelio vizija: pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo modelio perspektyvos ir prognozė. ➢ Dalykai, kuriuos reikėtų nedelsiant keisti, siekiant geresnio: - prieinamumo; - veiklos efektyvumo; - veiklos reglamentavimo; - finansinių išteklių panaudojimo. ➢ Kaip demografinės situacijos pokyčiai paveiks tarnybų veiklą? Kaip šiems pokyčiams pasirengti?

Gauti diskusijų duomenys buvo pateikti atskiroms *focus* grupių dalyvių grupėms (vadovų ir specialistų) validuoti. Šis tyrimo etapas leido dalyviams įsitikinti diskusijų turinio autentiškumu, prireikus papildyti diskusijų turinį. Su tyrimo dalyviais suderintas ir validuotas diskusijų turinys (protokolas) transkribuotas ir atlikta kryptinga teminė duomenų analizė.

Toliau pristatomi dviejų *focus* grupių diskusijų – su tarnybų vadovais ir su tarnybų švietimo pagalbos specialistais – turinio analizės rezultatai.

Focus grupės diskusijos su tarnybų vadovais turinio analizės rezultatai

Laikantis dedukcinio *focus* grupės diskusijų turinio teminės analizės metodo, grindžiamo iš anksto numatytomis temomis ir potemėmis, išanalizuoti gauti tyrimo duomenys. Į tyrimo duomenų analizę įtrauktos papildomai išryškėjusios diskusijų temos. Duomenys analizuoti remiantis SSGG analizės elementais. Gauti tyrimo rezultatai, t. y. kategorijos ir jas iliustruojantys dalyvių teiginių pavyzdžiai[149], pateikiami atskirose lentelėse. Pirmosios diskusijų temos *Pedagoginės psichologinės pagalbos prieinamumas* rezultatai pateikiami 4.2.2.2 lentelėje.

4.2.2.2. lentelė. *Pedagoginės psichologinės pagalbos prieinamumas tarnybų vadovų požiūriu*

Kategorijos	Kategorijas pagrindžiančių pasisakymų turinys
Vertinimo laukimo laikas	„Dėl patekimo į PPT vertinimui nuo 2005 m. 2 kartus per metus mokyklų VGK mums pateikia dokumentus, sudaromi sąrašai“; „Skirtingas laukimo laikas, tenka iki 2 mėn., laukimo laikas priklauso nuo specialistų užimtumo“ [7]; „Pirmumas teikiamas toms mokykloms, kurios užsiregistruoja pirmos“; „Pirmenybė teikiama pirmam vertinimui ir tiems, kurie nori patekti į spec. klases ar spec. mokyklas“ [7]; „Pirminiam vertinimui registruojama iš anksto, reikia palaukti 1savaitę“ [8]. „Dokumentai vertinimui iš anksto nepriimami“; „Vertinimui registruojama ir vertinimas organizuojamas vadinamosios „gyvos“ eilės principu“ [11; 12]; „Užregistravus ir pateikus dokumentus, specialistų komanda juos peržiūri, jei reikia, patikslina“; „Nuo užregistravimo iki

[149] *Dalyvių pasisakymų kalba netaisyta.*

	vertinimo – iki 3 savaičių, tačiau dažniausiai – savaitės eigoje“; „Ilgiau laukti tenka pusmečio pabaigoje“ [11]. „Vertinimai vyksta kasdien. Laukimo eilė – 2–3 mėn., priklausomai nuo laikotarpio“ [12; 1]. „Mūsų Tarnyba didelė, dirbame daug specialistų, vertinimui eilės nėra, vertinama iš karto, vertinimai vyksta visus metus“ [3]. „Vertinimui registruoja mokyklos; laukti reikia 1-2 savaites“ [4].
Vertinimo, konsultavimo, metodinės pagalbos ir kitų paslaugų prieinamumas	„Tarnybos prioritetas – vaiko vertinimas. Tačiau vykdome ir kitas funkcijas“ [7]. „Atliekame visas PPT numatytas funkcijas, jų vis daugėja, tačiau prioritetas lieka vertinimas“ [1]. „Taip pat teikiamos mobilios komandos paslaugos, kai reikia spręsti konfliktines ar krizines situacijas (pvz., suicido atveju) arba kai ugdymo įstaigoje nėra specialistų“ [2]. „Metodinė pagalba teikiama greitai. Šiuo metu ši pagalba – nuotoliniu būdu“ [1]. „Metodinė pagalba suteikiama per 1 savaitę nuo prašymo“ [11]. „Konsultacijos teikiamos 1–2 dienų laikotarpiu. Kai reikia, konsultacijoms nukreipiama į kitas įstaigas“ [1]. „Veikia atvejo analizės grupės“ [3]. „Daug dėmesio teikiame viešinimui, informacijos sklaidai“ [3]. „Daugiau dėmesio dabar teikiame korekcinei pagalbai pačioje Tarnyboje“ [4]. „PPT spec. pedagogai ir logopedai teikia korekcinę pagalbą ir ją norėtų plėsti“ [8]. „Vedame seminarus, mokymus; atliekame savivaldybės užsakomuosius tyrimus“ [4]. „3 mūsų Tarnybos specialistai dalyvauja savivaldybės VGK veikloje“ [5].
Paslaugų prieinamumas skirtingiems ugdymo dalyviams: ugdymo įstaigų pedagogams, specialistams, tėvams, vaikams	„Tarnyba daug dėmesio skiria mokyklų švietimo pagalbos specialistų pagalbai, kuri teikiama mokyklose; organizuojamos supervizijos kartą per savaitę vyksta supervizijos specialiesiems pedagogams / logopedams“ [2, 1]. „Vedami mokymai mokytojo asistentams“ [3]. „Veikia 3 metodiniai būreliai, daug dėmesio metodinei pagalbai mokykloms <...> nuotoliniu būdu visi specialistai prieinami“ [5]. „Šiuo metu vyksta nuotolinės atviros konsultacijos tėvams ir specialistams“ [3]. „Taip pat teikiame konsultacijas ir pagalbą mokyklų VGK, pavyzdžiui, kad ir kuriant švietimo pagalbos planą“ [2]. „Daug dėmesio konsultavimui mokyklose [8]. „Tarnyba turi mobilią komandą, kuri 4 dienas per savaitę paslaugas teikia mokyklose“ [12]. „Įgyvendinami projektai, per projektą vaikams teikiamos papildomos paslaugos“ [5].

Focus grupės diskusijos su tarnybų vadovais teminė analizė išryškino tokius esminius pedagoginės psichologinės pagalbos **prieinamumo** tarnyboje aspektus:

1. ***Dėl vaiko vertinimo laukimo laiko.*** Laukimo laikas nuo kreipimosi į tarnybą iki įvertinimo svyruoja nuo vertinimo iš karto po kreipimosi ar 1–2 savaičių vienose tarnybose iki 2–3 mėnesių kitose. Kai kurios tarnybos dokumentus iš mokyklų dėl vaikų vertinimo surenka 2 kartus per metus, sudaro vertinamųjų sąrašus. Dar kitose tarnybose vertinimas atliekamas „gyvos eilės“ principu. Metodinė pagalba, konsultacijos teikiamos greitai; krizinių situacijų atveju pagalba teikiama nedelsiant.
2. ***Vertinimo, konsultavimo, metodinės pagalbos ir kitų paslaugų prieinamumas***. Vaiko vertinimas laikomas tarnybos prioritetu. Akcentuojama metodinė pagalba mokykloms, atvejo analizės grupės, organizuojami seminarai, atliekami užsakomieji savivaldybių tyrimai. Daugiau dėmesio teikiama „korekcinės“ pagalbos teikimui tarnybose, kadangi ugdymo įstaigose labai trūksta švietimo pagalbos specialistų. Dalyviai pažymėjo, jog tarnybos specialistai atlieka visas numatytas funkcijas, kurių yra daug ir dar prisideda papildomos, pvz., dalyvavimas savivaldybės VGK posėdžiuose ir kt. Remiantis tyrimo dalyvių informacija, kuria buvo papildyta *focus* grupės diskusija, pastaruoju metu tarnyboms deleguojama papildomų funkcijų. Pvz., *A)* vadovaujantis LR ŠMM ministro 2017 m. rugpjūčio 30 d. įsakymu Nr. V-657 „Dėl specialiosios pedagoginės pagalbos asmeniui iki 21 metų teikimo ir kvalifikacinių reikalavimų nustatymo šios pagalbos teikėjams tvarkos aprašo patvirtinimo“ (p. 21), tarnybai deleguojama funkcija teikti pagalbą namuose vaikams, kuriems nustatyti dideli ar labai dideli specialieji ugdymosi poreikiai, nuo gimimo iki kol jiems bus pradedamas teikti ugdymas mokykloje pagal ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo programą; *B)* tarnybai dažnai paskiriama funkcija – atsakomybė už vaiko minimalios priežiūros priemonių teikimą ir įgyvendinimą; *C)* mažose rajonų savivaldybėse trūksta psichologinės pagalbos teikėjų, todėl rajono savivaldybės administracijos

direktorius savo įsakymais šią funkciją atlikti deleguoja tarnybai. Dėl vis naujų papildomai deleguojamų funkcijų tarnybų veiklos aprėptis plečiasi, auga ir papildomų išteklių poreikis. Steigėjui neskiriant finansavimo naujiems etatams kurti, kyla sunkumų įgyvendinti visas funkcijas kokybiškai.

3. ***Dėl paslaugų prieinamumo skirtingiems ugdymo dalyviams: ugdymo įstaigų pedagogams, specialistams, tėvams, vaikams.*** Tyrimo dalyvių teigimu, daug dėmesio skiriama mokykloms – VGK, švietimo pagalbos specialistų metodinei pagalbai, konsultavimui, supervizijoms, mokymams, tėvų ir specialistų konsultavimui. Dėl esamos situacijos, susijusios su pandemija, organizuojami nuotoliniai seminarai, atvirosios konsultacijos tėvams ir specialistams.

Apibendrinimas. Tyrimo duomenys rodo, kad laukimo laikas įvertinti vaiko ugdymosi poreikius skirtingose tarnybose yra nevienodas. Nors ryškios tendencijos, susijusios su vertinimo laukimo laiku, nepastebėta, tačiau kai kurios didesnių miestų tarnybos, turinčios daugiau specialistų, vaikų vertinimo klausimus gali spręsti operatyviau nei mažesnių miestų ir rajonų savivaldybių tarnybos.

Tarnyboms atstovavusių vadovų teigimu, jos atlieka reglamentuotas teisės aktais funkcijas, kurių yra daug. Vaiko vertinimą tarnybos laiko prioritetine funkcija, kuriai atlikti skiriama daugiausia dėmesio ir laiko. Švietimo pagalbos specialistų stoka ugdymo įstaigose lemia tai, kad tarnybose teikiamos ir „korekcinės“ paslaugos. Iššūkių atlikti visas reglamentuotas funkcijas tarnyboms kelia švietimo pagalbos specialistų stoka. Vis naujai skiriamos papildomos funkcijos taip pat reikalauja ir papildomų laiko, žmogiškųjų ir kitų išteklių, tačiau jie neskiriami.

Remiantis dalyvių pasisakymų analize, tarnybose teikiamų paslaugų prieinamumas skirtingiems ugdymo dalyviams (specialistams, tėvams, vaikams, mokyklų VGK) yra pakankamas. Vaikams papildomos paslaugos teikiamos ir per projektus. Paslaugos pedagogams nebuvo minimos.

Antrosios diskusijų temos *Pedagoginės psichologinės pagalbos efektyvumas* rezultatai pateikiami 4.2.2.3 lentelėje.

4.2.2.3 lentelė. *Pedagoginės psichologinės pagalba efektyvumas tarnybų vadovų požiūriu*

Kategorijos	Kategorijas pagrindžiančių pasisakymų turinys
Tarnybų veiklos, jų prioritetai, kokybė, kylantys iššūkiai ir sunkumai	„PPT veiklos prioritetas - vaiko vertinimas ir rekomendacijų rengimas. Vaiko vertinimą atliekame per keletą susitikimų – per 3–4 susitikimus“ [7]. „Kadangi dauguma šeimų gyvena rajone, vertinimui vaikas gali atvykti tik 2 kartus, nėra galimybės vertinimą atlikti per keletą kartų“ [8]. „Siekiame, kad pagalba ir rekomendacijos mokyklai būtų naudingos“ [7]. „PPT dalyvauja įgyvendinant įvairias prevencines programas“ [6]. „Svarbu nustatyti PPT funkcijų prioritetus“ [1]. „Veiklų daug, resursai riboti <...> viena didžiausių problemų – psichologų stoka. Trūksta ir kitų specialistų bei skiriamų etatų“ [6]. „Didžiausi iššūkiai kyla dėl specialistų stokos, ypač specialiųjų pedagogų ir logopedų. Etatų, finansų, patalpų ir kitų išteklių pakanka. Dėl žmonių trūkumo sunku užtikrinti operatyvias paslaugas (pvz., kokybišką vertinimą. PPT negali pilna apimtimi tenkinti mokyklų poreikių, nes tarnybos specialistai vos spėja atlikti pagrindines savo funkcijas. PPT priskiriamos funkcijos, kurios joms nepriklauso (pvz., paslaugos minimalios ir vidutinės priežiūros atveju). Daug funkcijų, mažai specialistų, jie „perdega“ [1]. „Trūksta specialistų, taip pat administracijos ar raštinės darbuotojo, nes dokumentacijos daugėja ir nėra kam jos tvarkyti“ [3]. „Trūksta vertinimo metodikų, jos yra pasenusios“; „Nėra duomenų registro, nėra duomenų bazės. Trūksta kompiuterių, turimi pasenę, nemokamų kompiuterinių programų“ [6, 1]. „Problema su tarnybų vadovų atestacija; keliami neadekvatūs reikalavimai, neatsižvelgiama į PPT specifiką, todėl daug vadovų nepereina atestacijos <...> netrukus gali pritrūkti vadovų, nes vadovams keliami per daug bendri reikalavimai apskritai. Vadovai, kurie pereina atestaciją, tačiau nėra švietimo pagalbos specialistai, patiria sunkumų vadovauti šiai Tarnybai“ [6].

Kategorijos	Kategorijas pagrindžiančių pasisakymų turinys
	„<...> yra nevienodos PPT specialistų atestavimo sąlygos – psichologai turi kas penkeri metai persiatestuoti ir pasitvirtinti turimą kvalifikacinę kategoriją; kiti specialistai neperatestuojami. Atestavimo ir peratestavimo sąlygos turi būti suvienodintos“ [6, 3].
Tarnybų komandų formavimas ir komandinis darbas	„<...> tarnyboje veikiame kaip komanda. Komandoje dirba visi reikiami specialistai, tik neurologo paslaugas perkame - 1 kartą per mėnesį“ [8].
Bendradarbiavimas su ugdytinių šeimomis, ugdymo įstaigomis; **savivaldybėmis;** **NŠA (buvusiu SPPC)**	„Dėmesys bendradarbiavimui su vaiko šeima, ugdymo įstaiga. Įgyvendinama pozityvios tėvystės įgūdžių programa“ [7]. „Vyksta intensyvus bendradarbiavimas su mokyklomis <...> sunkumų kyla bendradarbiaujant su mokyklų VGK; jose keičiasi specialistai, sunku „išjudinti“; nerodo iniciatyvos kreiptis į PPT <...> Į PPT vis dar žiūri kaip **į** kontroliuojančią instituciją“ [7]. „Su mokyklomis bendradarbiaujame daug ir dažnai“ [8]. „PPT bendradarbiauja su NŠA ir mokyklomis <...> NŠA organizuojami mokymai, kvalifikacijos tobulinimo projektai yra naudingi, jie padeda mums teikti tikslingesnę pagalbą mokykloms. <...> Su savivaldybe santykiai šiuo metu nepalankūs“ [7]. „Savivaldybė nepadeda spręsti kylančių problemų“ [3]. „Mūsų santykiai su savivaldybe geri. Tačiau savivaldybės lygmeniu vyksta daug posėdžių - savivaldybės VGK, TBK ir dar daug kitų, kuriuose turime dalyvauti“ [4]. „Labai daug atvejo vadybos posėdžių, kuriuose turime dalyvauti“ [6]. „Bendradarbiaujame su tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriumi“ [7]. „PPT dalyvauja savivaldybės inicijuotuose tyrimuose (pvz., mokyklos mikroklimato tyrimas ir kt.), dirba emocinės paramos vaikų linijoje ir kt., tokiu būdu pagalbą teikiame daugeliui vaikų. <...> Apskritai, Tarnybų ir įvairių kitų organizacijų santykiai yra geri“ [3].
Tarnybų veiklos reglamentavimas	„Sunkumų kyla dėl dokumentų, ataskaitos formų pasikeitimo. <...> Nauja ataskaitos forma reikalauja peržiūrėti ir kitaip pateikti duomenis, reikia skirti daug laiko“ [7]. „Dažnai gauname užduočių, kurios nereglamentuotos PPT funkcijose. <...> Daug koordinuojamos veiklos tenka Tarnybai; <...> įvairių įstaigų veiklos, planavimas tarsi dubliuojama. „>Daug nereglamentuotų darbų reikia atlikti“ [4]. „Turėtų būti aiškiau apibrėžti PPT funkcijų prioritetai, tačiau apibrėžus Tarnybos funkcijas kiltų nepasitenkinimas iš savivaldybės“ [6]. „Dėl PPT statuso – ŠMSM dokumentuose reglamentuota, kad PPT yra biudžetinė įstaiga (ne švietimo įstaiga). Dėl to nukenčia finansavimas, PPT vadovų atlyginimai“ [3]. „PPT turėtų turėti bendrą visoms Tarnyboms dokumentacijos paketą ar planą, pvz., registravimo, konsultavimo ir panašiai“ [6]. „Teisės dokumentų rengimas turi būti dinamiškesnis, lankstesnis <...> pateikiame rekomendacijas, bet į jas niekas neatsižvelgia; turėtų būti atsižvelgiama į rekomendacijas rengiant teisės aktus“ [1].

Focus grupės diskusijos su tarnybų vadovais teminė analizė leido išryškinti tokius esminius pedagoginės psichologinės pagalbos **efektyvumo** tarnyboje aspektus:

1. ***Dėl tarnybos veiklos prioritetų, kokybės, kylančių iššūkių.*** Vadovų teigimu, vaiko vertinimas laikomas viena svarbiausių tarnybos veiklų. Ši veikla yra „imli laikui“, reikalauja gero pasirengimo, aukštų kompetencijų. Dėl specialistų stokos sudėtinga užtikrinti kokybiškas paslaugas. Specialistų trūkumą lemia keletas veiksnių: palyginti mažas atlygis už darbą, ilgesnės nei ugdymo įstaigose darbo valandos ir kt. Tarnybos, turinčios daugiau specialistų, vaiko situacijos ir poreikių vertinimui skiria daugiau laiko (skiriami 3–4 susitikimai). Mažesnių miestų ir rajonų savivaldybių tarnybos, atsižvelgdamos į vaiko ir šeimos situaciją bei galimybes, vaiko vertinimą stengiasi atlikti kuo operatyviau (per 2 susitikimus). Dalyviai akcentavo, kad tarnybos atsakingai rengia vaiko ugdymosi poreikių tenkinimo rekomendacijas, kad jos būtų praktiškos ir naudingos mokykloms. Visi šios *focus* grupės dalyviai akcentavo, jog tarnybos atlieka daug veiklų, turėdamos ribotus išteklius – beveik visoms dalyvavusioms tarnyboms trūksta švietimo pagalbos specialistų: vienoms psichologų, kitoms specialiųjų pedagogų ir logopedų, dar kitoms administratorių / raštinės darbuotojų. Akcentuota, jog tarnybai priskiriama per daug funkcijų, kai kurios jų oficialiai nereglamentuotos (pvz., minimalios ir vidutinės priežiūros atveju). Specialistų stoka ir funkcijų

gausa lemia dirbančių specialistų „perdegimą“. Pedagoginės psichologinės pagalbos efektyvumo pasiekti trukdo vertinimo metodikų stoka, jų atnaujinimo poreikis ir būtinybė; tarnybose vertintų atvejų duomenų bazės nebuvimas; kompiuterinių programų ir kompiuterių trūkumas, jų atnaujinimo būtinybė.

Diskusijoje akcentuoti iššūkiai, susiję su tarnybų vadovų atestacijai keliamais reikalavimais, kurie nenumato šių funkcijų specifikos, su švietimo pagalbos specialistų atestavimo ir peratestavimo nevienodomis sąlygomis.

2. ***Dėl tarnybų komandų formavimo ir komandinio darbo.*** Šia tema diskusijų grupės dalyviai beveik nediskutavo. Tik vienas dalyvis trumpai pastebėjo, jog tarnyba veikia kaip komanda.
3. ***Dėl bendradarbiavimo su ugdytinių šeimomis, ugdymo įstaigomis, savivaldybėmis, NŠA (buvusiu SPPC).*** Diskusijų grupėje akcentuota, jog daug dėmesio tarnyba teikia bendradarbiavimui su ugdytinio šeima ir ugdymo įstaiga. Nors su mokyklomis tarnyba bendrauja dažnai, neretai kyla bendradarbiavimo sunkumų su mokyklų VGK. Ugdymo įstaigose vis dar gajus požiūris PPT vertinti kaip kontroliuojančią instituciją. Bendradarbiaujama su savivaldybe, tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriumi. Tarnybų santykiai su savivaldybėmis skiriasi – kai kurių labai geri, kitų prastesni. Tačiau akcentuota, jog savivaldybė nepadeda tarnybai spręsti kylančių problemų. Tarnybas bendradarbiavimas su NŠA ir jos teikiama pagalba (mokymai, projektai ir kt.) tenkina, yra naudinga.
4. ***Dėl tarnybų veiklos reglamentavimo.***

   Tyrimo dalyvių manymu, turėtų būti aiškiau apibrėžti tarnybų funkcijų prioritetai, reglamentuojamos veiklos ir funkcijos, kurias turi atlikti tarnyba. Akcentuota, kad sunkumų kyla dėl dokumentų, ataskaitos formų pasikeitimo. Nauja ataskaitos forma reikalauja peržiūrėti ir kitaip pateikti duomenis, reikia skirti daugiau laiko naujai suformuotam dokumentui pildyti. Tyrimo dalyviai išreiškė siūlymą visoms PPT parengti vienodą dokumentų (formų) paketą (pvz., registravimo, konsultavimo ir kt.).

   Akcentuota, jog turi būti dinamiškesnis ir lankstesnis teisinių dokumentų rengimas ir peržiūrėjimas, atsižvelgus į pateiktus ir apsvarstytus siūlymus.

Apibendrinimas. Siekiant užtikrinti pedagoginės psichologinės pagalbos efektyvumą, prioritetine veikla tarnybos laiko vaiko vertinimą ir rekomendacijų rengimą mokykloms. Tarnyboms priskirta ir daug kitų funkcijų, kai kurios jų nereglamentuotos. Dėl švietimo pagalbos specialistų stokos sudėtinga kokybiškai atlikti visas numatytas ir papildomas funkcijas. Nėra vertintų atvejų duomenų bazės, kuri padėtų užtikrinti kokybiškas pedagoginės psichologinės pagalbos paslaugas, vaikui pereinant iš vienos ugdymo (ar kitam sektoriui priklausančios) įstaigos į kitą. Akcentuota būtinybė įgyti ir atnaujinti vertinimo metodikas, atnaujinti kompiuterių ir programų išteklius, peržiūrėti tarnybų vadovų atestacijos reikalavimus ir švietimo pagalbos specialistų atestavimo sąlygas.

Diskusijų grupėje išryškėjo tokie tarnybų ir kitų institucijų bendradarbiavimo, leidžiančio efektyviai teikti pedagogines psichologines paslaugas, aspektai: dažniausiai bendradarbiaujama su ugdytinio šeima ir ugdymo įstaiga, mokyklos VGK. Tačiau akcentuoti ir bendradarbiavimo su mokyklų VGK sunkumai, kylantys dėl VGK nepalankaus požiūrio į tarnybas, iniciatyvos kreiptis stokos. Su NŠA bendradarbiavimas siejamas su metodine pagalba ir yra naudingas. Nors apskritai tarnybų ir įvairių kitų organizacijų santykiai yra geri, ne visos savivaldybės padeda tarnybai spręsti kylančias problemas.

Diskusijoje išryškėjo šie su tarnybų veiklos reglamentavimu susiję aspektai: siūlymas aiškiai reglamentuoti veiklas ir funkcijas bei jų prioritetus; unifikuoti veiklos dokumentavimo formas, parengti jų paketą; kuriant ir peržiūrint teisinius dokumentus aktyviau į šį procesą įtraukti tarnybas, atsižvelgti į rekomendacijas.

Trečiosios diskusijų temos *Pedagoginės psichologinės pagalbos tarnyboje finansinis pagrįstumas* rezultatai pateikiami 4.2.2.4 lentelėje.

4.2.2.4 lentelė. *Pedagoginės psichologinės pagalbos tarnyboje finansinis pagrįstumas tarnybų vadovų požiūriu*

Kategorijos	Kategorijas pagrindžiančių pasisakymų turinys
Lėšų, skiriamų tarnyboms finansuoti, apskaičiavimo tvarkos aiškumas	„Dėl finansavimo problemų nekyla. <...> Rengiamas biudžeto projekto planas, argumentuojama, procesas aiškus [5]. „Mums lėšos skiriamos ir tiek, pagrindimo mums nepateikia“ [8]. „Metodikos nėra, laviruojama tarp mokinio krepšelio lėšų ir savivaldybės skiriamų lėšų“ [3, 1, 5]. „PPT galėtų dar ir užsidirbti, bet dėl funkcijų gausos ir specialistų stokos, nespėja“ [3]. „Sunku planuoti, nes visada reikia prašyti“ [8, 4, 1]. „Lėšų pakanka tarnybos išlaikymui, atlyginimams, kitoms reikmėms reikia užsidirbti“ [11]. „Trūksta mokinio krepšelio, aplinkos, lėšų kvalifikacijai tobulinti. <...> Dėl lėšų trūkumo nebeatnaujinamos priemonės. <...> Lėšų atlyginimams pakanka [6, 4]. „Trūksta mokinio krepšelio lėšų, bet savivaldybė skiria (papildo)“ [7, 4]. „Daug lėšų skiriama kelių pastatų išlaikymui“ [8].
Finansavimo tvarkos privalumai ir trūkumai	„PPT švietimo pagalbos specialistų atlyginimai žemesni nei ugdymo įstaigose dirbančiųjų. Tai trukdo pritraukti specialistus. <...> Specialistų poreikis yra itin didelis, funkcijų daug ir jų vis daugėja, o atlyginimas mažas. Reikėtų peržiūrėti koeficientą. <...> Atlyginimo klausimas yra ignoruojamas, ypač II lygmens tarnybose dirbančių specialistų“ [5, 4]. „Karantino laikotarpiu tik psichologams skirta tikslinė dotacija (papildomos lėšos), tačiau tai sudaro nevienodas darbo atlygio sąlygas, kiti specialistai tarsi diskriminuojami“ [6]. „Teisės aktai reglamentuoja, kad steigėjas turi galimybę disponuoti (perskirstyti) švietimo pagalbai skiriamas lėšas rajone. <...> PPT sutaupytos lėšos (iš darbo užmokesčio fondo, t. y. mokinio krepšelio lėšų) dažnai yra perkeliamos ir panaudojamos kitur (steigėjo sprendimu). Tokia situacija nėra palanki PPT / ŠPT, todėl būtų tikslinga pakeisti švietimo pagalbos teikimo mokiniui, mokytojui, šeimai mokyklai funkciją iš savivaldybių savarankiškosios į valstybės deleguotą“ [11]. „Problema, kad vadovas neprilyginamas A1 pareigybės lygiui ir negauna 20 proc. PPT / ŠPT psichologai prilyginami ir gauna, taip pasidaro, kad vadovo koeficientas ir darbo atlygis yra mažesnis nei psichologų, o atsakomybių yra daugiau. Dėl to pareigas palieka ir paliks nemaža dalis PPT / ŠPT kompetentingų, savo srities profesionalų vadovų[150]“ [8].

Focus grupės diskusijos su tarnybų vadovais teminės analizės metu išryškėjo tokie esminiai tarnybų veiklų **finansavimo** aspektai:

1. ***Lėšų, skiriamų tarnyboms finansuoti, apskaičiavimo tvarkos aiškumas.*** Tyrime dalyvavusiųjų teigimu, dėl finansavimo pagrįstumo problemų nekyla. Kai kurių dalyvių teigimu, jie rengia biudžeto projekto planą ir jį argumentuoja. Tačiau kai kurie dalyviai teigė, jog lėšos yra tiesiog skiriamos, pagrindimas nepateikiamas. Daugumos teigimu, mokinio krepšelio lėšos dažnai papildomos savivaldybės skiriamomis lėšomis. Sunku planuoti finansinius išteklius, kadangi dažnai tenka prašyti savivaldybės. Lėšų dažniausiai pakanka tik tarnybai išlaikyti ir atlyginimams išmokėti, kitoms reikmėms reikia užsidirbti. Tačiau užsidirbti (organizuojant mokymus, seminarus) sudėtinga dėl specialistų trūkumo ir daugybės atliekamų funkcijų.
2. ***Finansavimo tvarkos privalumai ir trūkumai.*** Tarnybų švietimo pagalbos specialistų atlyginimai žemesni nei ugdymo įstaigose dirbančiųjų. Tai trukdo pritraukti specialistus. Švietimo pagalbos specialistų poreikis yra itin didelis, funkcijų daug ir jų vis daugėja, o atlyginimas mažas, palyginti su kitais švietimo ir ugdymo specialistais ar netgi su ugdymo įstaigose dirbančiais tais pačiais švietimo pagalbos specialistais. Teisinė tvarka, kai steigėjas turi galimybę perskirstyti švietimo pagalbai

[150] Prieiga internete: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/8e9f40831b4b11eaa4a5fa76770768ee; https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/2ca01c3020a311eabe008ea93139d588.

skiriamas lėšas rajone, nėra palanki PPT. Dėl tarnybos vadovo darbo užmokesčio netolygumų kyla rizika prarasti dalį tarnybų vadovų.

Apibendrinimas. Tyrimo dalyvių tvirtinimu, dėl pedagoginių psichologinių paslaugų finansavimo problemų nekyla. Paslaugos finansuojamos iš mokinio krepšelio ir savivaldybės skiriamų lėšų. Tačiau mažesnių miestų ir rajonų savivaldybių tarnyboms lėšų dažniausiai pakanka tik tarnyboms išlaikyti ir atlyginimams išmokėti. Trūksta lėšų kvalifikacijai tobulinti ir kitoms reikmėms. Spręstinas tarnybose dirbančių švietimo pagalbos specialistų atlyginimų klausimas, kadangi jie žemesni nei ugdymo įstaigose dirbančių švietimo pagalbos specialistų. Tai trukdo pritraukti specialistus.

Ketvirtosios diskusijų temos *Pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo modelio perspektyvos ir prognozė* rezultatai pateikiami 4.2.2.5 lentelėje.

4.2.2.5 lentelė. *Pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo modelio perspektyvos ir prognozė tarnybų vadovų požiūriu*

Kategorijos	Kategorijas pagrindžiančių pasisakymų turinys
Prieinamumo, veiklos efektyvumo, veiklos reglamentavimo, finansinių išteklių panaudojimo tobulinimas	„Mūsų manymu, PPT kaip II lygmens tarnybose, turėtų dirbti aukštesnių kompetencijų specialistai, kad ir su magistro laipsniu“ [3]. „Specialistų pagalbos stiprinimas ikimokyklinio ugdymo institucijose labai svarbus“ [1]. „Reikėtų daugiau dėmesio vertinimo ir pagalbos kokybei ugdymo įstaigoje; artinti paslaugas prie vaiko, ugdymo įstaigos“ [5]. „PPT turėtų teikti daugiau terapinių paslaugų (pvz., įrengti sensorinės integracijos kambarius)“ [5]. „Vertinimo metodikos pasenusios, jos parengtos dar pagal medicininį modelį, jas reikia atnaujinti [3]. „Vertinimo metodikų atnaujinimas, naujų įsigijimas, specifinių kompetencijų įgijimas (pvz., kompleksinių negalių atveju) yra labai svarbus klausimas, norint pagerinti vertinimo kokybę“ [5]. „Reikia atnaujinti „Vertinimo vadovą“ [6]. „Reikėtų aiškiai ir realiai suplanuoti PPT funkcijas; turi būti aiški ir pagrįsta PPT darbo organizavimo ir apmokėjimo tvarka“ [3]; „Aiškus teisinis veiklų reglamentavimas“ [1]. „<...> tikslingesnis mokinio krepšelio paskirstymas“; „<...> kiekviena veikla turi būti atlyginama“ [1]. „Daugiau švietimo strategų dėmesio reikėtų PPT įtraukimui į įtraukiojo ugdymo įgyvendinimo procesą, į diskusijas dėl PP modelio tobulinimo“ [6]. „Į pagalbos tinklą oficialiai reikėtų įtraukti ir privačias įstaigas, kurios taip pat teikia švietimo pagalbą – šios įstaigos, specialistai konsultuoja privačiai, teikia pagalbą, tačiau neteikia rekomendacijų“; „<...> glaudesnis bendradarbiavimas tarp viešojo ir privataus sektoriaus labai pagelbėtų“ [3]. „Didesnis PPT matomumas, daugiau viešinimo, aukštesnio lygio sklaidos apie PPT veiklą ir paslaugas“ [1].
Demografinės situacijos pokyčių poveikis pedagoginės psichologinės pagalbos teikimui	„Mažuose rajonuose vaikų skaičiai mažėja, tačiau švietimo pagalbos vaikams vis tiek reikia, kartais ir dar daugiau“ [8]. „Kaip keisis pedagoginės psichologinės pagalbos modelis? Galbūt, mažosios PPT bus sujungtos? Nukentės tarnybų ir pagalbos prieinamumas rajonuose gyvenantiems vaikams“ [8]. „Didžiuosiuose miestuose vaikų daugėja ir, matyt, daugės ir ateityje, trūksta specialistų, kenčia paslaugų kokybė“ [1].

Focus grupės diskusijos su tarnybų vadovais teminės analizės metu išryškėjo tokie esminiai pedagoginės psichologinės pagalbos prieinamumo, efektyvumo ir finansavimo efektyvumo **tobulinimo** aspektai:

1. ***Dėl pedagoginės psichologinės pagalbos prieinamumo, efektyvumo, finansinio tobulinimo, finansavimo efektyvumo*.** Siekiant kokybiškų pedagoginės psichologinės pagalbos paslaugų, tyrimo dalyvių teigimu, tarnybose turėtų dirbti tik aukštos kompetencijos specialistai. Aktualus pedagoginės psichologinės pagalbos stiprinimas ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Akcentuotas pagalbos kokybės

tobulinimo klausimas ugdymo įstaigoje. Išreikštas siekis daugiau terapinių („korekcinių“) paslaugų teikti tarnybose. Dalyvių manymu, reikėtų kuo greičiau atnaujinti vertinimo metodikas, aiškiai apibrėžti ir reglamentuoti tarnybos funkcijas, spręsti finansavimo klausimus, daugiau dėmesio teikti tarnybų veiklos sklaidai. Akcentuotas privačiai pedagogines psichologines paslaugas teikiančių įstaigų įtraukimas į švietimo pagalbos tinklą ir glaudesnis bendradarbiavimas tarp viešojo ir privataus sektoriaus.

2. ***Dėl demografinių pokyčių poveikio pedagoginės psichologinės pagalbos kokybei.*** Atsižvelgiant į demografinius pokyčius įvairiuose šalies regionuose, tyrimo dalyvių teigimu, ryškėja tendencija, jog mažesniuose rajonuose vaikų mažėja, tačiau švietimo pagalbos paslaugų poreikis išlieka toks pat ar net didėja, o didžiuosiuose miestuose vaikų ir švietimo pagalbos paslaugų poreikis nuolat auga. Tarnybose trūksta švietimo pagalbos specialistų.

Apibendrinimas. Siekiant kokybiškų pedagoginės psichologinės tarnybos paslaugų, tarnybose turėtų dirbti tik aukštos kompetencijos specialistai. Aktualus pedagoginės psichologinės pagalbos stiprinimas ugdymo, ypač ikimokyklinio, įstaigose. Diskusijos dalyvių manymu, reikėtų kuo greičiau atnaujinti vertinimo metodikas, aiškiai apibrėžti ir reglamentuoti tarnybos funkcijas, spręsti finansavimo klausimus, daugiau dėmesio teikti tarnybų veiklos sklaidai. Akcentuotas privačiai pedagogines psichologines paslaugas teikiančių įstaigų įtraukimas į švietimo pagalbos tinklą ir glaudesnis bendradarbiavimas tarp viešojo ir privataus sektoriaus. Atsižvelgiant į demografinius pokyčius, įvairiuose šalies regionuose ryškėja tendencija, jog mažesniuose rajonuose vaikų mažėja, tačiau švietimo pagalbos paslaugų poreikis išlieka toks pat ar net didėja, o didžiuosiuose miestuose vaikų ir švietimo pagalbos paslaugų poreikis nuolat auga.

Focus grupės diskusijos su tarnybų specialistais turinio analizės rezultatai

Focus grupės diskusijų turinio teminės analizės metodu, grindžiamu iš anksto numatytomis temomis, analizuojamos tarnybose dirbančių specialistų (psichologų, logopedų, specialiųjų pedagogų, socialinių pedagogų) subjektyvios patirtys pedagoginės psichologinės pagalbos prieinamumo, efektyvumo ir pokyčių perspektyvos aspektais.

Focus grupės diskusijoje dalyvavo 12 specialistų iš vienuolikos skirtingiems regionams priklausančių pedagoginę psichologinę pagalbą teikiančių tarnybų. Specialistų komandą diskusijoje sudarė 4 psichologai, 4 specialieji pedagogai, 2 logopedai ir 2 socialiniai pedagogai.

Duomenys analizuoti remiantis SSGG analizės elementais. Gauti tyrimo rezultatai, t. y. kategorijos ir jas iliustruojantys dalyvių teiginiai, pateikiami atskirose lentelėse.

Pirmosios diskusijų temos ***Pedagoginės psichologinės pagalbos prieinamumas*** rezultatai pateikiami 4.2.2.6 lentelėje.

4.2.2.6 lentelė. *Pedagoginės psichologinės pagalbos prieinamumas tarnybų specialistų požiūriu*

Kategorijos	Kategorijas pagrindžiančių pasisakymų turinys
Vertinimo planavimas ir laukimo laikas	„Prieinamumas pakankamas, nes nedidelė savivaldybė (galima per dvi savaites sulaukti vertinimo), jei tai yra pirminis vertinimas“ [8]; „Laikas nuo kreipimosi iki vertinimo (vidutiniškai nuo mėn. iki dviejų mėn.). Įvertiname ir pagalbos skubumą (turime rezervinio laiko ekstriniams atvejams). Diferencijuojame. Tada skubiai reikalingos pagalbos galima sulaukti gana greitai“ [5]; „Prieinamumas pakankamas. Vertinimas – nuo dviejų sav. ik dviejų mėn. <...>. Rugsėjį, spalį ieškome galimybių (tad tenka iki dviejų sav.,

Kategorijos	Kategorijas pagrindžiančių pasisakymų turinys
	palaukti)“ [4]; „Prieinamumas (nuo vieno iki dviejų mėn.). Per karantiną – išsitempė laikas. Skubiais atvejais tenka peršokti eiles“ [12]; „Per savaitę įvertiname 6-8“ [9]; „Vaikai atvyksta du kartus (vieną k. pas psichologą, antrą k. – pas pedagogus; jei maži vaikai (reikia DISC metodika atlikti vertinimą), gali ir trečią kartą ateiti)“ [8]; „Mieste (gyvenantys) vaikai atvyksta tris kartus“ [3]; „<...> iš kaimiškų vietovių vaikus galima atsivežti tik du kartuso“ [8].
Paslaugų savalaikiškumo iššūkiai dėl ilgai trunkančių medicininių vertinimų	„Mūsų paslaugų prieinamumas priklauso nuo medicininių paslaugų prieinamumo (esame aklavietėje, kai negalime, ir neturime kompetencijų, nesame įgalinti tą daryti). Labai sugaištama laiko. Problema, kad vaikai iš darželių patenka į tarnybą dėl vertinimo, bet tarnyba matydama sudėtingesnius atvejus turi nukreipti šeimas į medicinines įstaigas (problema, kad vaikų, šeimos gydytojai nepastebi)“ [1]; „Yra išvadų, kai be gydytojų pažymų negali parašyti išvados. Paaiškiname tėvams ir laukiame. Eilės pas gydytojus ilgos, kartais reikia ir palaukti“ [3]; „Sunkiau sekasi su sveikatos įstaigomis, su išvadomis. Jei tėvai bendradarbiauja, bet viskas labai užtrunka, nes ne visi pasidaro kopijas ir pan. Kol sulaukiame dokumentų, užtrunka laikas“ [7].
Mobili pagalba kaip prieinamumo priemonė	„Mobili pagalba – kaip stiprybė (psichologas, spec. pedagogas, logopedas) – vyksta į rajono mokyklas – atlieka korekcinę ir konsultacinę pagalbą, dirba su vaikais tiesiogiai, taip pat ir vertina. Mokyklos, kurios neturi specialistų (korekcinę pagalbą gauna kas antrą savaitę; specialistams labai sunku, yra didžiulis krūvis, nes tenka priimti nuo 10 iki 14 vaikų per dieną)“ [12].
Psichologinės pagalbos prieinamumas	„Konsultavimas – kadangi nedaug specialistų, stengiamasi visas funkcijas išpildyti tiek, kiek turi galimybių“ [8]; „Konsultuojama ir tarnyboje, suteikiama daug paslaugų; konsultuojama po pietų (pvz., 13 vaikų (kartą per sav.), teikiamos informacijos tėvams, kaip dirbti su vaikais namuose“ [9]; „Psichologo konsultacijas galima gauti greitai, tačiau dėl specialistų stokos jos nėra ilgalaikės (tik išskirtiniais atvejais). Jei nėra objektyvių priežasčių dėl ko negalima kreiptis į mokyklos specialistus, tada siūloma daugiau psichologinės pagalbos ieškoti mokykloje“ [5]; „Siūlome aktyviai konsultavimo paslaugas pedagogams, specialistams, tačiau pedagogus yra sunkiau prisikviesti“ [4]; „Pagal galimybes konsultuojami specialistai, mokyklų pedagogai, tėvai“ [1].
Metodinė pagalba mokyklų specialistams ir mokytojams	„Atliekamos visos funkcijos, labai daug metodinės veiklos. Yra metodiniai būreliai miesto psichologams (visų pakopų psichologams atskirai: ikimokykliniams, gimnazijų ir t. t.)“; „Mokyklų psichologų kuravimas – jauniems specialistams pagalba <...> Tad mokykla turi kuratorių <...>. Vykdoma programa mokytojų padėjėjams“[[1]; „Suaktyvėjo metodinė veiklai“ [10]; „Specialistai pasidaliję kuruojamas mokyklas, kiekvienas specialistas turi po tris-keturias mokyklas (tad kontaktas dažnesnis, tiesioginis) ir taip sprendžiami ūmūs klausimai“ [12]; „Pedagogai gan retai kreipiasi pagalbos asmeniškai, jiems pagalba – daugiau paskaitų, seminarų forma“ [8]; „Vyksta atvejo aptarimas kitiems specialistams (spec. pedagogams, logopedams, pradinių klasių mokytojams ir dalykininkams, jei pageidauja). <...>. yra atvejo aptarimai, kur gali dalyvauti psichologai“ [1];. „<...> sudėtingų atvejų aptarimai“ [10].
Mokymų paslaugų tėvams prieinamumas	„Stiprybė - dvi programos tėvams: mokykla tėvams ir auklėtojams ir privaloma programa, kur savivaldybė nukreipia – tėvystė įgūdžių ugdymo programa <...>.Yra programa, skirta mokinių tėvams, kurie turi skaitymo, rašymo problemų“ [1].

Focus grupės diskusijos su tarnybų specialistais teminės analizės metu išryškėjo tokie esminiai tarnybų teikiamų paslaugų aspektai:

1. ***Vaiko vertinimo tarnyboje prieinamumas.*** *Focus* grupės dalyvių teigimu, vertinimas yra viena svarbiausių tarnybose realizuojamų funkcijų, kuriai skiriama daugiausia laiko. Laukimo vertinti vaiką laikas ir vertinimo operatyvumas tarnybose yra skirtingas; jis dažniausiai priklauso nuo turimų specialistų ar (ir) etatų. Vertinimo funkcija dažniausiai realizuojama nuo prašymo gavimo per 2–8 savaites. Tarnybos linkusios lanksčiai reaguoti į atvejus, kai skubiai reikia suteikti paslaugą. Įprastai

vertinimui į tarnybą vaikai atvyksta 2–4 kartus. Tačiau vaikai, kurie gyvena kaimiškose, atokiose gyvenamosiose vietovėse, įvertinami per du vizitus į tarnybą, kadangi ne visos šeimos turi galimybę atvykti keletą kartų.

2. ***Psichologinės pagalbos ir konsultavimo prieinamumas ugdymo dalyviams.*** Tarnybų specialistai akcentuoja ugdymo dalyvių (mokyklų švietimo pagalbos specialistų ir kitų) konsultavimo svarbą, psichologinės pagalbos teikimą vaikams ir tėvams, jei tokios pagalbos nesuteikia mokykla (pvz., esant konfliktinėms situacijoms, kai mokyklose nėra psichologo ir pan.). Pažymėtina, kad nacionaliniu mastu koordinuojamos projektinės veiklos padidina psichologinės pagalbos prieinamumą tam tikrose savivaldybėse. Tai sudaro prielaidas vėliau pačioms savivaldybėms ieškoti resursų specialistų etatams steigti ir motyvuoti specialistus dirbti mokyklose.
3. ***Metodinės pagalbos teikimas ir specialistų kuravimas.*** Diskusijoje specialistai akcentavo metodinės pagalbos mokyklų pedagogams ir specialistams svarbą, specialistų (ypač jaunų) kuravimo ir sudėtingų atvejų aptarimų svarbą. Kai kuriose tarnybose specialistų kuravimas pristatomas kaip paslaugų įvairovės užtikrinimo naujovė. Daugumos tyrime dalyvavusių tarnybų specialistų teigimu, metodinės pagalbos prieinamumo užtikrinimas sudaro prielaidas užmegzti glaudesnius ryšius su mokykla, padeda užtikrinti pagalbos vaikui ir šeimai tęstinumą ir greitą reagavimą kritinėse situacijose.
4. ***Paslaugų*** *(vertinimo, metodinės pagalbos ir konsultavimo, kt.)* ***teikimas ugdymo įstaigose ir mobili pagalba*** vertinami kaip stiprybė ir veiksnys, užtikrinantis geresnį paslaugų prieinamumą mokyklose (ypač rajonų). Kartu nurodoma, kad mobilių komandų specialistams tenkantys darbo krūviai yra itin dideli.
5. ***Iššūkiai, susiję su vertinimo paslaugos savalaikiškumu,*** dažniausiai kyla tada, kai tenka ilgai laukti medicininės išvados apie vaiko raidos ypatingumus (pvz., įvairiapusių raidos sutrikimų ir elgesio sutrikimų atvejais). Iššūkių kyla ir dėl pedagogų vengimo konsultuotis. Tarnybų specialistų teigimu, jie bando pasiekti pedagogų auditoriją per organizuojamus seminarus ir mokymus.

Apibendrinimas. Tyrimo dalyvių vertinimu, tarnybose teikiamos ir yra prieinamos vertinimo, ugdymo dalyvių konsultavimo, metodinės pagalbos specialistams ir mokytojams paslaugos. Viena iš pagrindinių tarnybų realizuojamų funkcijų – vaikų specialiųjų ugdymosi poreikių vertinimas, traktuojamas kaip pakankamai prieinama paslauga. Vidutiniškai vertinimo paslaugos tenka laukti nuo 2 savaičių iki 2 mėnesių, priklausomai nuo turimų specialistų tarnyboje, atvejo sudėtingumo, skubumo ir kt. Akcentuojamas pakankamas metodinės pagalbos, mokymų pedagogams ir tėvams bei mokyklos specialistų kuravimo paslaugų prieinamumas. Paslaugų prieinamumo ir savalaikės pagalbos teikimo iššūkiai siejami su ilgai trunkančiais medicininiais vertinimais. Pagalbos mokytojui (dalykininkui) prieinamumas, tyrimo dalyviu vertinimu, galėtų būtų geresnis. Iššūkių kelia mokytojų motyvacijos stoka ir specialistų stoka tarnybose.

Pedagoginės psichologinės pagalbos efektyvumas. Antrosios diskusijų temos *Pedagoginės psichologinės pagalbos efektyvumas* analizės rezultatai, t. y. išryškėjusios pedagoginės psichologinės pagalbos efektyvumo stiprybės ir iššūkiai, pateikiami atskirose lentelėse (žr. 4.2.2.7 ir 4.2.2.8 lenteles).

4.2.2.7 lentelė. *Pedagoginės psichologinės pagalba efektyvumas: pagalbos teikimo stiprybės*

Kategorijos	Pagrindžiančių pasisakymų turinys
Komandinis vaiko vertinimas ir vertinimo išvadų aptarimas	„Stiprybė yra vertinimas. Manoma, kad tai svarbiausia ir koncentruojamasi į tai“ [8]; „Mūsų prioritetai – vertinimui (ko negali mokyklų specialistai atlikti) <...> Todėl orientuojamasi į tai, ką išskirtinio, lyginant su ugdymo įstaigomis galima būtų teikti. Todėl prioritetas atitenka vertinimui“ [5]; „Viena stiprybių – vertinimas“ [11]; „Veiklos prioritetas – vaikų

Kategorijos	Pagrindžiančių pasisakymų turinys
	kokybiškas galių, sunkumų vertinimas“ [3]; „Dėl komandos (vertinimo funkcijos realizavimo) – kai įvertina kiekvienas specialistas – nelaužoma taisyklė – aptarimas visų specialistų (neurologas atsako į klausimus, jei kyla – dėl vertinimo) <...>. Aptarimai visos komandos, sudėtingais atvejais mokyklose – stengiamasi eiti visa komanda“ [7]; „Antradieniais vyksta atvejo aptarimai. Po pietų į aptarimus ateina tėvai, pedagogai. Tai labai intensyvu. Mokykloje dirbantys specialistai pradeda suprasti, kokius vaikus jie „gauna“ ir kaip jiems padėti. Mūsų darbas - komandinis darbas – kas liečia vaiko vertinimą“ [3].
Tarnybų komandų formavimas ir komandinis darbas	„Dėl kitų veiklų (grupės, atvejo) – pasirenki kolegę ir kažką darai. Vedame grupes, seminarus po du (dviejų specialistų komandos“ [7]; „Yra profesionalai specialistai. Esame pasiskirstę komandomis, pasiskirstę mokyklomis“ [3]; „Turime tokią stiprią komandą tiek tarnybos viduje, tiek išorėje (psichologas su psichologais, ir t. t.). Todėl turime komunikaciją gerą su mokyklomis, specialistais“ [5].
Bendradarbiavimas su ugdymo įstaigomis	„Išskirtinumas – paslauga darželiams, jų kuravimas“ [9]; „Didelis dėmesys – metodinei pagalbai, bendradarbiavimui su specialistais (kartą per mėn. rengiami susitikimai, darbas su mokyklų specialistais). Taip kuriamas artimas ryšys ir tai mus labai gelbėja“ [5]; „Mes esame gera strateginė vieta – mūsų klientams, mums pasiekiama ir Vilniaus pagalba (esant sudėtingiems atvejams – kai reikia kompleksinės pagalbos, kitų specialistų įsikišimo – tada pagalba labiau pasiekiama iš Vilniaus ir mes tarpininkaujame gaunant pagalbą, įveikiant sunkumus) (pvz., NŠA – vertinimo klausimais; mus pasirinko kaip partnerius paramos vaikams centras, MRU – tiek konsultuojamasi su jais įvairiais klausimais, tiek mes jiems naudingi kaip partneriai)“ [10].
Dėmesys tėvams, bendradarbiavimas su ugdytinių šeimomis	„Tendencija – formaliuose susitikimuose aptariami vaiko sunkumai. Mes einame į neformalius susitikimus. Ypač pirminio vertinimo metu – skiriame dėmesio tėvams ir jų supratimui, susivokimui, susitaikymui su vaiko sutrikimu, su vaiko negalia. Pakankamai laiko skiriame jiems, kad patys galėtų pagalvoti apie pagalbą vaiku. Tada keliaujame su tėvais kartu į mokyklą, kad padėti kuo geriausiu būdu vaikui. Pamatėme naudą – susitikimui su žmonėmis, kurie gali padėti vaikui, šeimai, tie kontaktiniai žmonės <...>. Su kai kuriais tėvais keliaujame į mokyklą, aptarime pasiekimus, sunkumus“ [10]; „Stiprybė – per aštuonis metus ypatingas dėmesys konsultavimui tėvams po vertinimo. Būna aptarimas, kai atiduodame pažymą, skiriam valandą laiko pažymos atidavimui. Matome skirtumus ypač, kai ateina pakartotiniam vertinimui, ką tėvai sako, kaip jie toliau vertina. Stengiamasi įgalinti, kad būtų su savo vaikais tame kelyje į pilnavertį dalyvavimą, įsitraukimą, kad žinotų kur galima gauti pagalbą“ [7].

Pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo stiprybės siejamos su PPT komandiniu darbu, komandiniu vaiko psichopedagoginiu vertinimu ir išvadų aptarimu, bendradarbiavimu su ugdymo įstaigomis ir šeimomis:

1. ***Pedagoginis psichologinis komandinis vaiko vertinimas***, ugdymo dalyvių poreikių identifikavimas tarnyboje yra laikomi prioritetu ir stiprybe. Dėmesys taip pat teikiamas vertinimo aptarimui komandoje, į šį procesą įtraukiant ir ugdytinio tėvus. Komandinis vaiko ir kitų ugdymo dalyvių galių, sunkumų, poreikių vertinimas akcentuojamas kaip išskirtinė funkcija, kurią gali tinkamai atlikti tarnyba. Komandinio darbo principas realizuojamas tiek tarnyboje, tiek ir už jos ribų, teikiant ir metodinę pagalbą, bendradarbiaujant su mokyklų švietimo pagalbos specialistais, pedagogais, akademinių bendruomenių atstovais.
2. ***Bendradarbiavimas su ugdymo įstaigomis ir šeimomis.*** *Focus* grupės dalyvių teigimu, didelis dėmesys skiriamas bendradarbiavimui su ugdymo įstaigomis, jose dirbančiais specialistais. Nuolatiniai susitikimai su švietimo pagalbos specialistais padeda kurti glaudesnius, partneriškus ryšius tarp ugdymo institucijose ir tarnybose dirbančių specialistų ir taip užtikrina sistemingą, nuoseklią, tęstinę pagalbą vaikui ir šeimai. Tarnybose daug dėmesio teikiama ugdytinių tėvams, jų išgyvenimams, patiriamiems sunkumams įveikti.

Diskusijoje daug dėmesio dalyviai skyrė ir pedagoginės psichologinės pagalbos efektyvumo iššūkiams aptarti (žr. 4.2.2.8 lentelę).

4.2.2.8 lentelė. *Pedagoginės psichologinės pagalbos efektyvumas: pagalbos teikimo iššūkiai*

Kategorijos	Pagrindžiančių pasisakymų turinys
Specialistų stoka	„Etatai duoti, tačiau trūksta žmogiškųjų išteklių“ [9]; „Trūkumas - su mokytojais nespėjame gero kontakto užmegzti (dėl specialistų stokos)“ [5]; „Labai didelė problema – specialistų, kompetentingų specialistų trūkumas (paimti iš mokyklų patyrusius specialistus – neetiška, nes mokyklos nebeturės specialistų)“ [1]; „Prieinamumas – labai trūksta specialistų, patalpų – didelės eilės (baimė kaip reikės tai įveikti), reiktų 3 kartus daugiau specialistų“ [2]; „Pasiteisino projektas – kai darželiuose buvo įsteigti psichologų etatai. Pasibaigus projektui, kai kur pasiliko psichologai, kad ir nedideliu etatu, tad atsiranda jau komandos užuomazgos <...>. Praplėstos galimybės dėl psichologų etatų steigimo mokyklose palengvino darbą PPT“ [5].
Specialistų rengimo iššūkiai	„Universitetai nepakankami ruošia – neužtenka paruoštų psichologų (pvz., edukacinę psichologiją baigia per metus tik kokie penki psichologai). Netenkina Respublikos poreikių“ [1]; „<...> specialistai neparengiami vertinti (universitetai nemoko, kaip vertinti). Paruošiami sveikatos psichologai, bet neparuošti dirbti tarnyboje, vertinti“ [1].
Dideli darbo krūviai, viršijantys numatytus normatyvus	„Rajone vaikų skaičius auga, tai kelia iššūkius. Pirmas iššūkis – mokinių sk. ir turimų specialistų skaičiaus neatitikimas – neatitinka normatyvų“ [5]; „Labai norisi apibrėžtumo – nes krūviai yra milžiniški“ [9]; „<...> bet problema dėl nepatrauklių darbo valandų, dėl vertimo sudėtingumo, dėl darbų apimčių. PPT tampa nepatrauklia darbo vieta. Dar didesnė problema logopedų, specialiųjų pedagogų darbo valandos“ [12].
Darbo apmokėjimo tvarka, nemotyvuojanti dirbti tarnyboje	„.Mūsų žmogus eina per darželius ir dirba (tačiau valandinis įkainis neatitinka – jei dirbtų darželyje, būtų kitoks įkainis) <...> Paslaugų tarsi yra, tačiau žmogus pats nukenčia“ [9]; „Yra neatitikimas dėl darbo valandų su mokyklomis. Tai nesudaro patrauklios įstaigos atėjimui dirbti į tarnybą“ [7]; „Problema – papildomo, kito apmokėjimo nėra – mokyklos nepasidalina krepšelio lėšomis, skirtomis SUP vaikams; negalima niekaip pasiekt, kad pasidalintų tomis lėšomis <...>. Mažesni koeficientai ir ilgesnės darbo valandos – kaip problemos“ [12].
Nepalankus mokytojų ir mokyklų vadovų požiūris į įtraukųjį ugdymą	„Keliaujame į gimnazijas – kur vaikai pradeda mokytis su sutrikimais. Ką pastebėjome gimnazijose (jei pradinės, progimnazijos įpratusios su įtraukiuoju ugdymu), kad gimnazijų pedagogams labai didelis iššūkis su įtraukiuoju ugdymu“ [10]; „Sunkumai kyla bendraujant su pedagogais. Jų neįsitraukimas, neieškojimas pagalbos. Tai ne šimtaprocentinis, tačiau požiūris nepasikeitęs. Mokyklos vadovai taip pat turi turėti teigiamą požiūrį, kad sukurtų atmosferą, palankią įtraukiajam ugdymui“ [7].
Naujų vertinimo metodikų ir taikomų metodikų atnaujinimo poreikis	„Metodikų problema (intelekto vertinimo – nes vienintelė Wechsler'io – sensta“ [1]; „Dėl bendradarbiavimo su NŠA – labai tikimasi metodinės pagalbos, metodikų, ypač specialiojo pedagogo, labai reikia jų atnaujinimo. Vien tik intuityvumas ir darbo patirtis nebegali padėti ir reikia rimtų pokyčių, juolab kad atnaujinamos šiuo metu bendrosios programos“ [8]; „Reikalingos metodikos specialiesiems pedagogams, logopedams“ [3]; „<...> skaitymo, rašymo sutrikimus gebame puikiai atpažinti, bet sudėtingais atvejais, kai nėra vertinimo metodikų, yra konfliktai su tėvais – nėra priemonių, kurios padėtų įrodyti“ [1]; „Metodikos specialiųjų pedagogų vertinimui tik iki aštuntos klasės.“
Sutrikimų klasifikacijos atnaujinimo poreikis	„Problema dėl naudojamų terminų klasifikacijoje ir praktikoje (pvz., dėl disleksijos; turi ilgai aiškinti, nors išvadoje parašytas skaitymo sutrikimas)“ [7]; „Klasifikacija taip pat turėtų būti atnaujinta. Kalbama apie disleksijas, o mes įtikinėjam tėvus, kad tai skaitymo, rašymo sutrikimai“ [8]; „Problema dėl klasifikacijos. Tenka dirbti su vaikais, kurių „tarsi nėra mūsų vertinimo lentelėje“ (pvz., vaikai, kur yra spec. grupės (intūbuoti) – kaip pildai mūsų lentelę, kai pildai poreikius, kad „išeitų labai dideli poreikiai“ – surašai visas

Kategorijos	Pagrindžiančių pasisakymų turinys
	pagalbas, bet jų poreikiai labai nedera (neatitinka visiškai)“ [2]; „Klasifikacija norėtųsi, kad keistųsi.“
Vertinimo išvadų ir rekomendacijų rengimo iššūkiai	„Tos galutinės išvados gąsdina, kai išvados rašomos dviem trimis aukštais ir turi įtikinti tėvus, kad čia nėra taip baisu, kas surašyta (bent mūsų provincijoje tėvelius gąsdina tokie mūsų parašymai)“ [8]; „Ir rašome išsamias išvadas. Nemanau, kad užtektų vieno sakinio, kai vaikai turi ir elgesio ir mokymosi problemų“ [3].
Tarpinstitucinio ir tarpsektorinio bendradarbiavimo iššūkiai	„Kai kalbama apie medicininius dokumentus, labai priklauso nuo tėvų geranoriškumo, ar jie atsineš tuos dokumentus, ar ne. Nėra jokio prieinamumo prie medicininių dokumentų. Tik tėvų geranoriškumas“ [8]; „Dėl disleksijos – reikia spręsti su terminais. Atidarytas centras Vilniuje – disleksijos centras. Daug grįžta vyresnių klasių vaikų su atliktais testais (vaikai, kurie niekada nebuvo vertinti PPT). Kokiu testu atliktas tas vertinimas. Tarnyboje niekada nebuvo vertintas, o ateina su tokia vertinimo išvada. Metodikos pedagoginiam vertinimui tik iki aštuntos klasės. Vaikai ateina labai protingi bet su tokia pažyma ir nežinome kaip padėti. Kaip specialistas jautiesi labai nesaugus. Mes nieko nežinome – jokio nėra kontakto. Nežinoma, kas vyksta (nėra sistemos)“ [2].
Supervizijų poreikis	„Mūsų problemos: krizių postvenciją vykdome: ir tada, kada ištinka krizė, krizė ištinka ir mus, nes viską metame ir taip sustoja įprasti darbai (planinę veiklą paliekame ir išeiname į neplanines veiklas). Visas planavimas sutrinka ir išbalansuoja tarnybos veiklą ir specialistus“ [1]; „Būtų gerai kad turėtume supervizijas (PPT psichologų)“ [5].

Esminiai pedagoginės psichologinės pagalbos efektyvumo iššūkiai siejami tiek su vertinimo priemonių, tiek su specialistų, tiek su pagalbos jiems stoka. *Focus* grupės diskusijos su tarnybų specialistais teminės analizės metu išryškėjo tokie esminiai aspektai:

1. ***Specialistų stoka.*** Akcentuotas kompetentingų specialistų, pasirengusių tinkamai teikti paslaugas, stygius. Mažai parengiama mokyklinės specializacijos psichologų, gebančių dirbti su psichologinio vertinimo metodikomis. Specialistų stoka nurodoma kaip vienas didžiausių pedagoginės psichologinės pagalbos prieinamumo ir efektyvumo trikdis. Dėl specialistų stygiaus neužtikrinama savalaikė kokybiška pagalba mokytojui, vaikui ir šeimai. Diskusijos dalyvių nuomone, kai kuriose tarnybose specialistų skaičius turėtų didėti iki trijų kartų.
2. ***Darbo krūvio ir darbo apmokėjimo tvarkos neatitikimai.*** Diskusijų dalyviai mažesnį apmokėjimą už darbą bei ilgesnes darbo valandas, palyginus su mokyklose dirbančiais analogiškos kvalifikacijos švietimo pagalbos specialistais, vertina kaip demotyvuojantį veiksnį dirbti ir pritraukti naujus specialistus rinktis darbą tarnyboje. *Focus* grupės diskusijoje dalyvavę specialistai atkreipė dėmesį į situaciją mažesnėse savivaldybėse, kai specialistų stygių ugdymosi įstaigose mėginama kompensuoti santykinai „pigesne“ paslauga, kurią ugdymo įstaigoms teikia tarnybų specialistai.
3. ***Naujų vertinimo metodikų ir taikomų metodikų atnaujinimo poreikis.*** Diskusijos dalyvių teigimu, kai kurios psichologinio vertinimo metodikos parengtos seniai ir nevisiškai atitinka dabarties socialines ir ugdymo aktualijas. Trūksta pedagoginio ir logopedinio vertinimo metodikų, derančių su šiuolaikinėmis atnaujinamomis bendrosiomis ugdymo programomis.
4. ***Vertinimo išvadų ir rekomendacijų rengimo iššūkiai.*** Diskusijoje išryškėjo nuomonių skirtumai dėl vertinimo išvadų ir rekomendacijų rengimo: vieni dalyviai pasisako už trumpas lakoniškas, kiti – už išsamias išvadas ir rekomendacijas. Akcentuota, jog pasigendama ugdymo įstaigų ir tarnybų susitarimų dėl to, kokių išvadų ir rekomendacijų pageidauja ir kaip išsamiai jas aptaria pedagogai ir tėvai mokykloje.
5. ***Tarpinstitucinio ir (arba) tarpsektorinio bendradarbiavimo iššūkiai*.** Tyrimo dalyvių teigimu, nemažai iššūkių kyla dėl santykio su sveikatos priežiūros įstaigomis ir privačiai pedagogines psichologines

paslaugas teikiančiomis įstaigomis ir specialistais. Medicininis vaiko vertinimas neretai užtrunka ilgiau, vertinimo išvados ir kita svarbi informacija apie tarnyboje vertinamą vaiką pateikiama tėvų nuožiūra, vėluoja, pateikiama ne visa ir pan. Visa tai trukdo laiku suplanuoti ir pradėti teikti reikiamą pagalbą. Akcentuota ir tai, kad dažnai tėvai dėl vaiko patiriamų sunkumų kreipiasi į privačias įstaigas ir specialistus. Informacija apie privačiai atliktą vertinimą, taikytas vertinimo metodikas, teiktą pagalbą vaikui į tarnybas oficialiai neperduodama (apie tai sužinoma iš tėvų). Todėl tarnyboms neaišku, kaip integruoti privačiame sektoriuje atlikto vertinimo išvadas į reglamentuotą vaiko specialiųjų ugdymosi poreikių vertinimo ir pagalbos lygio nustatymo tvarką. Diskusijoje siūlyta svarstyti, kaip privačias įstaigas, teikiančias pagalbą specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams, būtų galima įtraukti į bendrą švietimo pagalbos sistemą.

6. ***Mokyklų bendruomenių požiūris į įtraukųjį ugdymą*.** Diskusijos dalyvių teigimu, vis dar pastebimas nepalankus dalyko mokytojų ir mokyklų vadovų požiūris į įtraukųjį ugdymą. Ypač tai būdinga gimnazijose.

Apibendrinimas. *Focus* grupės diskusijoje dalyviai daug dėmesio skyrė pedagoginės psichologinės pagalbos efektyvumo klausimams analizuoti. Akcentuotos efektyvumo užtikrinimo stiprybės.

Pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo stiprybės siejamos su komandinio darbo principo realizavimu, komandiniu vaiko vertinimu ir išvadų bei rekomendacijų aptarimu, bendradarbiavimu su ugdymo įstaigomis ir tėvais. Išryškėjo tarnybų orientacija į šeimą, empatišką bendravimą su tėvais, gebėjimą kurti tinkamas sąlygas vertinimo išvadoms su tėvais aptarti. Akcentuotas siekis padėti tėvams geriau suprasti vaiko ugdymosi poreikius ir pagalbos reikmę. Daug dėmesio diskusijos dalyviai skyrė pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo iššūkiams aptarti. Išryškėjo tokie tarnybų patiriami iššūkiai, susiję su pagalbos teikimo efektyvumu: specialistų stoka ir tarnybose, ir ugdymo įstaigose; jų motyvavimo dirbti tarnybose sunkumai dėl darbo krūvio ir atlygio už darbą neatitikimo; ugdymo įstaigų (ypač gimnazijų) vadovų ir pedagogų vis dar nepalankus požiūris į įtraukųjį ugdymą; tarpinstitucinio (pvz., su privačiai veikiančiomis įstaigomis) ir tarpsektorinio (pvz., su sveikatos priežiūros įstaigomis) bendradarbiavimo stoka; vertinimo metodikų ir instrumentų atnaujinimo poreikis.

Pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo modelio perspektyvos ir prognozė. Trečiosios diskusijų temos *Pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo modelio perspektyvos ir prognozė* rezultatai pateikiami 4.2.2.9 lentelėje.

4.2.2.9. lentelė. *Pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo modelio perspektyvos ir prognozė*

Kategorijos	Pagrindžiančių pasisakymų turinys
Specialistų ir tęstinės pagalbos stoka mokyklose	„Norėčiau – kad mokyklose (ypač ikimokyklinėse) – kad būtų adekvati pagalba, nes toks jausmas, kad visas resursas – nueina į vertinimą, bet pagalbos nėra kam teikti. Koks skirtumas, kaip įvertini – jei toliau nėra pagalbos, nežinau, kaip motyvuoti teikti pagalbą, jei darželyje yra 0,5 etato logopedo. Mokykloje tas pats – pradinukai dar gali gauti pagalbą, bet vėliau nėra – specializuotos pagalbos paaugliai negauna (specialistai neaprėpia)“ [1]; „Ikimokyklinėse įstaigose nėra specialistų , todėl VGK veikla silpna“ [3]. „Liūdnas vaizdas – dėl logopedų trūkumo negali pristatyti sąrašų į PPT. Logopedo poreikį tik kokiu trečdaliu patenkina. Spec. pedagogo nėra darželiuose. Tas pats mokyklose blogai – žmonės pervargę, turi tik dalį etato, pykstasi su tėvais, tėvai kelia reikalavimus. Darosi nebeįmanoma specialistams dirbti mokyklose. Tai pagalba darosi nebeįmanoma. Kai taip teikiama pagalba, tai pakartotiniame vertinime pastebime, kad vaikas realiai negavo pagalbos. Vertimas dėl vertinimo gaunasi (nes nėra pagalbos mokykloje dėl specialistų ir etatų stokos“ [2]; „Investuoti reikia į ikimokyklines įstaigas. Labai svarbu stiprinti resursus darželiuose“ [5]. „Jei miestuose neįmanoma prisikviesti jaunų gerų specialistų, tai provincijoje tuo labiau“ [8]; „Specialistų trūkumas – kaip rasti gerą specialistą, užsiauginti. Kad būtų – ištransliuotas poreikis, kad galėtume užsiauginti. Mes padedame mokyklų specialistams augti“ [5].
Ikimokyklinių ugdymo įstaigų VGK efektyvesnio darbo poreikis	„Dėl ikimokyklinio VGK – pasyvesnis darbas darželiuose, labai priklauso nuo darželio vadovo, kaip ji supranta. Ir nuo visos komandos buvimo . Jei visa komanda, tada viskas gerai, jei nėra specialistų – tai tada neefektyvus darbas. Tada PPT tenka dalyvauti. Net ne tokiu tonu tenka kalbėti posėdžiuose“ [2]; „Kai kurios VGK dirba efektyviai ir yra rezultatai, o kitos nelabai efektyviai. Yra labai skausmingų mokyklų, kuriose yra virš šimto SUP (ypač sunkių). <…> Darželiuose VGK dirba neefektyviai, darželiai nesikeičia. PPT siūlo trišalį susitikimą, darželis nepriima. Sunkiai priimami PPT specialistai. VGK veikla, efektyvumas – parašytas protokolas“ [7].
Vertinimo metodikų poreikis	„Norime daugiau darbo įrankių, atnaujintų metodikų“ [8]; „Metodikų atnaujinimas labai svarbus“ [5].
Adekvataus atlygio už darbą poreikis	„Atlygio ir funkcijų atitikimas (kad būtų adekvatesnis): darbo valandos ilgos, funkcijų daug. Jei atlyginimas aukštesnis, jei perspektyvos jauniems žmonės, darbo įvertinimas. Atlygis turi būti adekvatus darbui“ [8].
Pagalbos mokytojui poreikis	„Pedagogai turi daug dirbti. Patiems pedagogams tos pagalbos reikėtų daugiau <…> Vaikų skaičius su SUP klasėje turi būti sprendžiamas. Negali taip būti, kad jei klasėje yra 24 vaikai, iš jų 2–3 autistai, vienas su intelekto sutrikimu, dar penki kokie su skaitymo problemomis, tai mokytojui labai sudėtinga <...>. Mokytojai nesulaukdami pagalbos perdega, daro neteisingus sprendimus, pyksta“ [7].
Specifinių funkcijų išgryninimo tarnybos veikloje poreikis	„Turime koncentruotis į vertinimą o ne „taškytis“ į šonus, aprėpti kiekvieną kampą. Lyginantis su didžiosiomis tarnybomis, kur specialistai gali specializuosi (pvz., psichologai), jiems lengviau teikti įvairiapusiškesnę pagalbą, bet mažose tarnybose, esant mažam kiekiui specialistų, per sudėtinga. Norint kokybiškai kažką atlikti, reikėtų nesiblaškyti. Pagrindinė funkcija – vertinimas ir eiti į gylį. Norėtųsi gilinti savo žinias, savo sritį, o ne ir seminarus, ir mokymus, grupes vesti, bendradarbiauti su VGK, mokytojų padėjėjus apmokyti (tam reikia laiko pasiruošti). Per daug turime visko daryti“ [7].

Focus grupės diskusijos su tarnybų specialistais turinio analizė leido išryškinti tokias pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo perspektyvas:

1. ***Švietimo pagalbos specialistų ir pagalbos tęstinumo stoka ugdymo įstaigose.*** Diskusijoje akcentuota, kad, jei situacija nesikeis, ir toliau prognozuojama švietimo pagalbos specialistų ugdymo institucijose stoka (ne tik mažuose miesteliuose, bet ir miestuose) bei pagalbos tęstinumo trikdžiai. Nemotyvuojantys tarnyboje dirbančių specialistų atlyginimai (ilgesnės darbo valandos ir mažesni darbo apmokėjimo

valandiniai įkainiai, lyginant su analogiškos kvalifikacijos specialistų, dirbančių ugdymo įstaigose), kvalifikuotų specialistų stoka trukdo tarnyboms užtikrinti prieinamas ir kokybiškas vertinimo, konsultavimo ir kitas antrinio lygmens paslaugas ugdymo dalyviams. Vaiko vertinimas tarnyboje įgauna vaiko „vertinimo dėl vertinimo“ prasmę, nes ugdymo įstaigose nėra galimybės tinkamai tenkinti identifikuotus vaiko poreikius ir užtikrinti rekomenduojamą pagalbą. Dažnai pakartotinis vaiko vertinimas patvirtina, kad per pusmetį ar metus vaikui nebuvo suteikta jokia pagalba. Akivaizdu ir tai, kad, nesant mokyklose švietimo pagalbos specialistų, VGK veikla yra formali ir neefektyvi.

2. ***Ikimokyklinių ugdymo įstaigų VGK efektyvesnio darbo poreikis.*** Diskusijoje akcentuotas neretai pastebimas ikimokyklinių ugdymo įstaigų VGK neveiklumas, formali VGK veikla, pasyvus bendradarbiavimas su tarnyba.
3. ***Vertinimo metodikų atnaujinimo poreikis.*** Akcentuotas psichologinio ir pedagoginio vertinimo naujų metodikų ir taikomų metodikų atnaujinimo poreikis.
4. ***Pagalba mokytojui, tiesiogiai dirbančiam su vaiku.*** Atkreiptas dėmesys į pagalbos mokytojui, tiesiogiai dirbančiam su vaiku klasėje, teikimo svarbą. Tarnybos specialistai dažniau bendrauja su mokyklų švietimo pagalbos specialistais, o pedagogai, tiesiogiai dirbantys su vaiku, lieka nuošalyje, neįsitraukia ar nėra įtraukiami į komandinį darbą.
5. ***Svarbiausių tarnybos funkcijų išskyrimo poreikis.*** Diskusijoje išryškėjo nuostata, jog svarbu išgryninti tarnybos veiklos misiją, tikslą, uždavinius, veiklos specifiką. Reikėtų koncentruotis į kelių paslaugų, pirmiausia vertinimo, kokybišką teikimą, o ne į įvairių paslaugų plėtrą ir jų kiekybę. Įvairiapusių paslaugų plėtra ir kiekybė, specialistų teigimu, nedera su pagrindinių funkcijų kokybišku ir laiku realizavimu. Specialistai atitraukiami nuo pagrindinių funkcijų, kyla sunkumų laiku suteikti paslaugas ugdymo dalyviams.

Apibendrinimas. Antrinio lygio pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo perspektyvos siejamos su kvalifikuotais švietimo pagalbos specialistais, pakankamu specialistų skaičiumi, motyvuojančia jų atlygio sistema, kokybiškų, atnaujintomis psichologinio ir pedagoginio vertinimo metodikomis. Aiškiai apibrėžta tarnybos misija, tikslas, uždaviniai, veiklos specifika sumažintų skirtingų įstaigų veiklų dubliavimo riziką ir padidintų švietimo pagalbos paslaugų prieinamumą ir kokybę. Ugdymo įstaigos (ypač ikimokyklinio ugdymo) VGK ir švietimo pagalbos specialistų efektyvesnis darbas ugdymo įstaigose užtikrintų pagalbos vaikui tęstinumą, pagalbos prieinamumą kiekvienam vaikui ir mokytojui, tiesiogiai dirbančiam su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiu vaiku.

Pedagoginės psichologinės pagalbos tarnybose prieinamumo, efektyvumo ir finansinio pagrįstumo analizės, taikant SSGG metodo elementus, apibendrinimo rezultatai pateikiami 4.2.2.10 lentelėje.

4.2.2.10 lentelė. *Pedagoginės psichologinės pagalbos prieinamumo, efektyvumo ir finansinio pagrįstumo SSGG pedagoginių psichologinių tarnybų vadovų ir specialistų požiūriu*

	Stiprybės	Silpnybės	Grėsmės	Galimybės
Analizuoti pedagoginės psichologinės pagalbos aspektai	**PRIEINAMUMAS**			
	• Tarnybose atliekamos funkcijos yra reglamentuotos teisės aktais. Reglamentuota ir atliekama daug funkcijų. • Vaiko vertinimas yra prioritetinė funkcija; jai atlikti skiriama daugiausia dėmesio ir laiko. • Tarnybose teikiamos paslaugos prieinamos skirtingiems ugdymo dalyviams (specialistams, tėvams, vaikams, mokyklų VGK). • Psichologinio ir pedagoginio konsultavimo ir pagalbos paslaugos prieinamos mokiniams, tėvams ir pedagogams. • Metodinės pagalbos teikimas ugdymo įstaigų mokytojams ir specialistams, mokyklų kuravimas. • Mobili PPT specialistų pagalba, teikiama ugdymo įstaigose. • Mokymų paslaugos (programos) tėvams.	• Švietimo pagalbos specialistų tarnybose stoka. • Tarnyboms priskiriamos papildomos, nereglamentuotos funkcijos. • Savivaldybėse tarnyboms priskiriamos papildomos funkcijos (mokymų, tyrimų ir kt.). • Operatyviai teikti paslaugas įvairiapusių raidos sutrikimų ir elgesio sutrikimų atvejais trukdo ilgai trunkantys medicininiai vertinimai.	• Viena didžiausių kliūčių atlikti visas reglamentuotas funkcijas tarnyboms yra švietimo pagalbos specialistų stoka. • Vis naujai skiriamos papildomos funkcijos reikalauja ir papildomų laiko, žmogiškųjų, kitų išteklių, tačiau jie neskiriami. • Dėl teikiamų paslaugų įvairovės (plataus spektro) nukenčia pagrindinių paslaugų (vertinimo, konsultavimo ir kt.) teikimas, jų prieinamumas.	• Didesnių miestų tarnybos, turinčios daugiau specialistų ir remiamos savivaldybių, vaikų vertinimo ir kitas paslaugas gali teikti operatyviau nei mažesnių miestų ir rajonų savivaldybių tarnybos. • Vaikams papildomos paslaugos teikiamos ir per projektus.
	EFEKTYVUMAS			
	• Prioritetine veikla laikomas vaiko vertinimas ir rekomendacijų rengimas mokykloms. • Bendradarbiaujama su ugdymo įstaigomis, jų VGK. • Bendradarbiavimas su NŠA siejamas su metodine pagalba ir yra naudingas. • Kai kurių tarnybų ir įvairių kitų organizacijų santykiai yra geri. • Dėmesys tėvams ir jų įtraukimas į vaikų vertinimą ir pagalbos numatymą. • Paslaugų teikimas arčiau vaiko (ugdymo įstaigose, ypač ikimokyklinėse) kaip	• Tarnyboms priskirta daug funkcijų, kai kurios jų nereglamentuotos. • Nėra vertintų atvejų duomenų bazės, kuri padėtų užtikrinti kokybiškas pedagoginės psichologinės pagalbos paslaugas, vaikui pereinant iš vienos ugdymo (ar kitam sektoriui priklausančios) įstaigos į kitą.	• Dėl švietimo pagalbos specialistų stokos sudėtinga kokybiškai atlikti visas numatytas ir papildomas funkcijas. • Naujų vertinimo metodikų ir taikomų metodikų atnaujinimo poreikis. • Tarnybų materialinio aprūpinimo stoka (trūksta kompiuterių, programų, kitų IT išteklių). • Netinkami tarnybų vadovų atestacijos reikalavimai ir	• Aiškiai apibrėžti ir reglamentuoti tarnybų veiklas ir funkcijas bei jų prioritetus. • Parengti suvienodintų veiklos dokumentavimo formų paketą. • Į teisinių dokumentų kūrimą ir atnaujinimą įtraukti ir tarnybas.

	galimybė geriau pažinti vaiką, jo ugdymosi aplinką, paskatinti tėvų įsitraukimą. • Komandinis vaiko vertinimas, vertinimo išvadų aptarimas. • Komandinės veiklos prasmės aiškus suvokimas ir realizavimas.	• Bendradarbiavimo su mokyklų VGK sunkumai, kylantys dėl VGK nepalankaus požiūrio į tarnybas, iniciatyvos kreiptis stokos. • Kompetentingų tarnybų specialistų stoka ir jų pa(si)rengimo iššūkiai. • PPT specialistų realūs darbo krūviai didesni, nei numatyta veiklos normatyvuose. • Specialistų suvokiama neteisinga darbo apmokėjimo tvarka, nemotyvuojanti dirbti tarnyboje. • Nepakankamas mokytojų (dalykininkų) įtraukimas į mokinių vertinimo rezultatų aptarimą PPT ir pagalbos vaikui planavimą.	nesuderintos švietimo pagalbos specialistų atestavimo sąlygos. • Ne visos savivaldybės padeda tarnybai spręsti kylančias problemas. • Dalies įstaigų (ypač ikimokyklinių) VGK formalus, nekokybiškas darbas. • Dėl specialistų trūkumo nepakankamai teikiama švietimo pagalba ugdymo įstaigose yra trukdis užtikrinti kokybišką tęstinę ir nuoseklią pagalbą. • Vertinimo išvadų ir rekomendacijų rengimo iššūkiai. • Tarpinstitucinio ir (arba) tarpsektorinio bendradarbiavimo iššūkiai, kylantys dėl santykio su sveikatos priežiūros įstaigomis ir privačiai pedagogines psichologines paslaugas teikiančiomis įstaigomis ir specialistais.	• Atnaujinti vertinimo metodikas ir Vertinimo vadovą. • Numatyti aukštesnius reikalavimus tarnybose galinčių dirbti švietimo pagalbos specialistų kompetencijoms. • Stiprinti pedagoginę psichologinę pagalbą ugdymo (ypač ikimokyklinio) įstaigose. • Daugiau dėmesio teikti tarnybų veiklos ir rezultatų sklaidai. • Įtraukti privačiai pedagogines psichologines paslaugas teikiančias įstaigas į švietimo pagalbos tinklą.
	FINANSINIS PAGRĮSTUMAS			
	• Dėl pedagoginių psichologinių paslaugų finansavimo problemų nekyla. • Paslaugos yra finansuojamos iš mokinio krepšelio ir savivaldybės skiriamų lėšų.	• Mažesnių miestų ir rajonų savivaldybių tarnyboms lėšų dažniausiai pakanka tik tarnybai išlaikyti ir atlyginimams mokėti. • Trūksta lėšų kvalifikacijai tobulinti ir kitoms reikmėms.	• Dėl nevienodų tos pačios kvalifikacijos švietimo pagalbos specialistų, dirbančių tarnybose ir ugdymo įstaigose, atlyginimų ir darbo valandų sudėtinga pritraukti specialistus dirbti tarnybose.	• Spręsti tarnybų švietimo pagalbos specialistų atlyginimų ir darbo laiko klausimus. • Parengti ir užtikrinti teisingą ir motyvuojančią darbo apmokėjimo tvarką tarnybų specialistams.

4.2.3. Focus grupės su ugdymo įstaigų vadovais turinio analizės rezultatai

Šioje dalyje pristatomi *focus* grupės diskusijos su ugdymo įstaigų vadovais organizavimas ir kokybinės turinio analizės rezultatai. Kokybinė turinio analizė leido aiškinti ir interpretuoti tyrimo duomenis sistemingai juos klasifikuojant. Analizės procese buvo identifikuojami, koduojami duomenų masyvai, išskiriamos kokybinės subkategorijos ir kategorijos.

Tyrimo dalyviai ir organizavimas. Pedagoginės psichologinės pagalbos prieinamumas ir efektyvumas mokyklos lygmeniu analizuotas remiantis *focus* grupių diskusijomis su mokyklų vadovais (toliau – vadovai). Apsisprendžiant dėl konkrečių ugdymo įstaigų, kurių vadovai buvo kviečiami dalyvauti diskusijoje, buvo siekiama kviesti inovatyvių, įtraukiojo ugdymo vertybes puoselėjančių ugdymo įstaigų vadovus, galinčius ekspertiškai vertinti egzistuojantį pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo modelį, modeliuoti ir prognozuoti jo raidos kryptis. Buvo atsižvelgiama į šias charakteristikas:

a) skirtingų tipų (ikimokyklinio ugdymo įstaigos, progimnazijos, gimnazijos, profesinio mokymo įstaigos) skirtinguose regionuose ir skirtingo administracinio pavaldumo vienetuose esančios ugdymo įstaigos (didžiuosiuose miestuose, rajono centruose, mažuose miesteliuose);

b) ugdymo įstaigos orientacija į kokybišką visų mokinių ugdymą ir pagalbos teikimą (ugdymo įstaiga turi turėti visą arba beveik visą specialistų komandą).

Iš viso šiame tyrimo etape dalyvavo 11 ugdymo įstaigų vadovų (9 direktoriai ir 2 direktoriaus pavaduotojai), atstovavusių šiems įstaigų tipams: 3 ikimokyklinio ugdymo įstaigoms, 4 progimnazijoms, 1 pagrindinei mokyklai, 2 gimnazijoms ir 1 profesinio mokymo įstaigai.

Focus grupių diskusijos organizuotos remiantis techninėje specifikacijoje nurodytais svarbiausiais tyrimo aspektais ir iš anksto numatytomis temomis: pedagoginės psichologinės pagalbos prieinamumas, efektyvumas, finansinis pagrįstumas, perspektyvos ir prognozė. Tuo tikslu dalyviams buvo pasiūlytos šios diskusijų temos:

- Kaip vertinate dabar veikiantį pagalbos modelį? (Koks yra pagalbos prieinamumas, efektyvumas, finansavimas?)
- Koks pagalbos modelis užtikrintų įtrauktį švietime? Kokius matote pavojus?

Dalyvių pasisakymams buvo suteikiamos 3–5 minutės. Pasisakymų skaičius neribojamas. Gauti diskusijų duomenys buvo pateikti *focus* grupės dalyviams validuoti. Šis tyrimo etapas leido dalyviams įsitikinti diskusijų turinio autentiškumu, prireikus papildyti diskusijų turinį. Su tyrimo dalyviais suderintas ir validuotas diskusijų turinys (protokolas) transkribuotas ir atlikta kryptinga teminė duomenų analizė.

Siekiant atlikti pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelio ugdymo įstaigos lygmeniu analizę buvo siekiama atsakyti į šiuos probleminius klausimus: Koks pedagoginės psichologinės pagalbos prieinamumas ir efektyvumas, šios pagalbos poreikio prognozė instituciniu, savivaldybės lygmeniu? Kaip mokyklų vadovai vertina švietimo pagalbos prieinamumą ir efektyvumą, finansinį pagrįstumą? Kokios galimos pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelio tobulinimo gairės? Atliktas kokybinis tyrimas, taikant *focus* grupės metodą ir SSGG analizės metodo elementus, leidžiančius įvertinti esamą pedagoginės psichologinės pagalbos praktiką Lietuvoje, atkreipiant dėmesį į stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes, *focus* grupės diskusijų turinio analizę.

Turinio analizės rezultatai. Indukcinė kokybinė turinio analizė buvo atliekama identifikuojant atskirus, pavienius požymius ir ypatybes ir juos jungiant į stambesnius, labiau apibendrintus vienetus. Analizė apėmė

tokius etapus: atvirą kodavimą, duomenų grupavimą, kategorijų išskyrimą ir abstrahavimą[151]. Atlikus numatytą analizės procedūrą buvo išskirtos subkategorijos ir kategorijos, o jų pagrindu duomenys sujungti į tyrinėjamą reiškinį apibūdinančias temas: 1) pedagoginės psichologinės pagalbos prieinamumas; 2) pedagoginės psichologinės pagalbos efektyvumas; 3) pedagoginės psichologinės pagalbos finansinis pagrįstumas; 4) pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo modelio perspektyvos. Apibendrinant duomenis taikyti SSGG analizės elementai.

Pirmosios diskusijų temos *Pedagoginės psichologinės pagalbos prieinamumas* rezultatai pateikiami 4.2.3.1 lentelėje.

4.2.3.1 lentelė. *Pedagoginės psichologinės pagalbos prieinamumas*

Kategorijos	Subkategorijos ir jas pagrindžiančių pasisakymų turinys
Pagalbos specialistų ir kitų darbuotojų trūkumas	**Specialiųjų pedagogų, logopedų trūkumas**. „Mes specialistus turime visus, tačiau turint galvoje, kad mokykloje 1000 mokinių, tai manome, kad neteisinga kai tie patys etatai nepriklausomai nuo to, kiek mokykloje mokinių – 500 ar 1000. Kalbant apie socialinį pedagogą, psichologą, logopedus, tai mums tikrai jų reikėtų daugiau, o ne kaip mes turime – po vieną žmogų“ [4]; „Mes turime vaikų, kuriems reikia labiau kvalifikuotos pagalbos, bet turime tiesiog padėjėją, kuris mėgina toje situacijoje darbuotis, o mes mėginame padėjėjui padėti, kad jis nepabėgtų, nes tada bus dar sunkiau“ [4]; „Mūsų (profesinėje mokykloje) didelis mokinių skaičius, galbūt mažokas kiekis specialistų tam mokinių skaičiui“ [6]; „Trūksta specialistų, net mokytojų padėjėjų negali surasti, jau nekalbant apie kitus specialistus, tokius, kaip logopedai – turime 3,75 etatus, o išnaudotas tik vienas etatas. Priimtume mielai, bet nėra ką priimti“ [3].
	Pagalbos specialistų stoka ikimokyklinio ugdymo įstaigose. „<...> taip, rajono taryba skiria finansavimą, bet spec. pedagogų tikrai neturime, o žiūrint į ateitį, kokie auga vaikai, kokios šeimos, tai labai jų reikia <...> ir jų daugėja, tokių vaikų ir šeimų“ [7]; „Specialistų trūkumas. Mūsų darželis turi 1 etatą logopedo ir ketvirtį psichologo. Labai džiaugiamės jį turėdami pagal; projektą, bet nežinau, kiek tas projektas bus tęsiamas. Lyg ir turėjo būti nutrauktas, bet pratęsė. Logopedas negali suteikti visiems norintiems vaikams, yra sunku atrinkti. Tariamės su pedagoginės psichologinės pagalbos specialistais. Jų rekomendaciją – priimti vyresnius vaikus, kuriems artėja išėjimas iš darželio. Psichologo pagalba: kartą per savaitę 5 val. ateinantis žmogus, kai darželyje 8 grupės. Tai labiau panašu į pagalbos imitavimą negu realią pagalbą“ [5]; „Tad jei norėtume efektyviau, turėtume antrą tiek turėti spec. pedagogų, logopedų ir pagalbą pradėti teikti vos peržengus darželio slenkstį – ar jam 1,5 m. ar 2 m. O dabar prioritetizuojame priešmokyklinukus, vyresnius vaikus. Iš visų „tirtų“ vaikų, visiems pagalbą ir teikiame, bet yra dalis „netirtų“ ir ta statistika pasislepia“ [2]; „Mūsų darželis nedidelis, mes neturime daug SUP turinčių vaikų ir dėl tiek, kiek turime, mums neskiria finansavimo specialiojo pedagogo etatui“ [7].
	Pagalbos specialistų stoka nuo miestų nutolusiose vietovėse. „Su tuo pagalbos prieinamumu situacija dviprasmiška– miestuose tikrai yra ir galima rasti, tačiau kuo toliau, tuo iš kolegų labiau girdžiu, kad problema yra atstumai, nedideli etatai. <...> Nebūsiu labai originali pasakydama, kad labai trūksta specialistų. Ne mieste, o nutolusiose įstaigose, kur logopedo skirta ¼ etato, mokytojo padėjėjo ¼ etato, ten tada vienas žmogus dirba visus darbus, o specialisto galime ir nerasti [10]. Rajone yra tokia problema, kad mes neturime tos komandos, kuri reikalinga“ [7].
	Mokytojo padėjėjo pagalbos prieinamumo stoka. „Jei kalbame apie mokytojo padėjėją, tai santykis turėtų būti 1:1, o ne vienas mokytojo padėjėjas 5 vaikams. Žinoma, gali priklausyti ir nuo sudėtingumo, kokios pagalbos reikia vaiku“i [7]; „Mes turime 9 vaikus, kuriems reikalinga mokytojų padėjėjų pagalba, savivaldybė skiria etatus, bet dirba 7 žmonės, po pusę etato. Per dieną kelios valandos vienam vaikui tikrai nėra pakankamai. Taip pat nėra tinkamas modelis – vienas padėjėjas dviem vaikams“ [4].

[151] Žydžiūnaitė, V., Sabaliauskas S. (2017). Kokybiniai tyrimai. Principai ir metodai. Vilnius.

Kategorijos	Subkategorijos ir jas pagrindžiančių pasisakymų turinys
Uždelsti poreikių atpažinimo, vertinimo, konsultavimosi procesai	**Uždelstas poreikių atpažinimas ir pagalba.** „Bet kai kalbame apie prieinamumą <...>, mes neturime ankstyvosios intervencijos, kai pastebime tuos požymius. Prieinamumas apribojamas, kai mes pastebime per vėlai“ [1]; „Ar mes patenkiname poreikius? Mes sakome, kad patenkiname. Bet patys žinome, kad jei norėtume teikti pagalbą 100 proc., tai reiškia jau nuo pirmos dienos darželyje vaikams turėtume tą pagalbą teikti. Bet mes sakome: dabar vaiką stebėsime, po mes jį vertinsime, po to galvosime. Ir būna, kad vaikui jau trys ar kai keturi metai, kai ta reali pagalba „įsijungia“. Vaikas būna tiesiog dar „netirtas“ ir ta pagalba tėvams, pedagogams būna tik konsultacinė“ [2].
	PPT paslaugų prieinamumo stoka. „Pavyzdžiui, pusę metų reikia laukti vaiko poreikių įvertinimo PPT ir mes dirbame su vaiku intuityviai pusę metų“ [1]; „Pagalbos sulaukti iš švietimo pagalbos tarnybos specialistų be tėvų sutikimo negali. Neoficialiai pasikonsultuoti sunku, nes 18 įstaigų rajone, yra didžiulės eilės. Teoriškai tarsi galima, praktiškai – labai sunku prisibelsti“ [5].
Kliūtys dėl gyvenamosios vietos ir aplinkos	**Nepritaikyta fizinė aplinka**. „Noriu paminėti patalpų pritaikymą. Turime ir judesio negalią turinčių vaikų, bet daugiau norinčių priimti negalėjome. Užvažiuoti į pirmą aukštą kaip ir įmanoma, ten būtų ir grupė, bet kiti užsiėmimai yra organizuojami kituose aukštuose. Be to vežimėlyje judančiam vaikui ir pati grupės patalpa yra per maža. Tad, jei žiūrėti į ateitį, tai patalpų pritaikymas ne tik judėjimo negalią turintiems, bet ir kitas negalias turintiems būtų aktualus klausimas“ [2].
	Pavėžėjimo paslaugos efektyvumas. „Kaimiškose vietovėse pagrindinė problema yra gal net ne specialistai. Problema yra tas pats pavėžėjimas. Mes esame labai „pririšti“ prie vaiko gyvenamosios vietos“ [1].

Focus grupės diskusijos su ugdymo įstaigų vadovais kokybinė turinio analizė išryškino tokius esminius pedagoginės psichologinės pagalbos prieinamumo aspektus:

1. ***Pagalbos specialistų ir kitų darbuotojų trūkumas***. Visose ugdymo įstaigose pastebimas specialiųjų pedagogų, logopedų ir kitų specialistų bei mokytojų padėjėjų trūkumas. Atkreiptas papildomas dėmesys į specialistų trūkumą ikimokyklinio ugdymo įstaigose, nuo miestų nutolusiose vietovėse esančiose ugdymo įstaigose.
2. ***Uždelsti poreikių atpažinimo, vertinimo, konsultavimosi procesai***. Laiku teikiamos pagalbos prieinamumą mažina uždelstas poreikių atpažinimas ir pagalba: vaikų poreikiai per vėlai pastebimi, per ilgai užtrunka stebėjimo, vertinimo procesas. Atkreiptas dėmesys, kad pagalbos vaikai turi sulaukti kuo anksčiau. Išryškėjo ir pedagoginių psichologinių tarnybų paslaugų prieinamumo stoka, nes vaikų poreikių įvertinimo gali tekti laukti net pusę metų, neformalios tarnybų specialistų konsultacijos yra sunkiai prieinamos.
3. ***Kliūtys dėl gyvenamosios vietos ir aplinkos***. Ugdymo įstaigų fizinės aplinkos nėra pritaikytos fizinę negalią ar kitų ypatingesnių poreikių turintiems vaikams. Prieinamumą riboja ir vaiko gyvenamosios vietos nutolimas nuo ugdymo įstaigos, nes tenka organizuoti pavėžėjimo paslaugas, kurios kai kuriais atvejais tampa kliūtimi.

Apibendrinimas. Tyrimo duomenys rodo, kad pagalbos prieinamumą mažina švietimo pagalbos specialistų (specialiųjų pedagogų, logopedų, psichologų ir kt.) bei mokytojų padėjėjų trūkumas ugdymo įstaigose. Net ir tais atvejais, kai ugdymo įstaiga turi specialistų, jų skaičius yra nepakankamas, kad būtų patenkinamas pagalbos poreikis ir užtikrinama kokybiška pagalba kiekvienam vaikui.

Savalaikės pagalbos prieinamumą mažina ir uždelsti poreikių atpažinimo, vertinimo, konsultavimosi procesai, kai dėl šiuo metu numatytos pagalbos teikimo tvarkos vaikas yra per ilgai stebimas arba laukiama

poreikių įvertinimo švietimo pagalbos tarnyboje neteikiant ankstyvos ir vaiko poreikius atliepančios pagalbos ugdymo įstaigoje.

Specialistų trūkumo problema itin aktuali ikimokyklinio ugdymo įstaigose ir toliau nuo miesto ar rajono centro nutolusiose vietovėse. Vaiko gyvenamosios vietos nutolimas nuo miesto ar ugdymo įstaigos tampa rizikos veiksniu dar ir dėl pavėžėjimo paslaugos ir kitų paslaugų suderinimo, organizavimo sunkumų.

Nepritaikyta ugdymo įstaigų fizinė aplinka mažina ne tik pagalbos, bet apskritai ugdymo prieinamumą vaikams, turintiems fizinę negalią ar kitų ypatingesnių poreikių.

Antroji išskirta diskusijos tema – *pedagoginės psichologinės pagalbos efektyvumas*. Diskutuojant šia tema išryškėjo 10 kategorijų, apibūdinančių pagalbos efektyvumo vidinę struktūrą. Išryškėjusios kategorijos ir subkategorijos pateikiamos 4.2.3.2 lentelėje.

4.2.3.2 lentelė. *Pedagoginės psichologinės pagalbos efektyvumas: kategorijos ir subkategorijos*

Kategorijos	Subkategorijos
Komandinis darbas kaip būtina kokybiškos pagalbos sąlyga	Visiškai suformuotos komandos svarba.
	Susitarimai ir komandinis darbas kaip atsakomybės perkėlimo kitam prevencija.
Pagalbos politika mokykloje	Aiški pagalbos sistema ugdymo įstaigoje.
	Veikianti pedagogų bendradarbiavimo sistema kaip sėkmės veiksnys.
	Individualus pagalbos vaikui planas, kaip kokybiškos pagalbos garantas.
	Ankstyvas problemų identifikavimas.
	Vaikų poreikius atliepiančių ugdymosi aplinkų kūrimas.
Visuomenės nuostatų keitimas	Tėvų ir visuomenės švietimas.
	Tėvų pasipriešinimas.
Bendradarbiavimo su tėvais ir šeimos atsakomybė	Šeimos atsakomybės didinimas.
	Tėvai, kaip bendradarbiaujantys partneriai.
	Pagalbos tėvams poreikis.
	Požiūris į tėvus, kaip pedagogų rekomendacijų vykdytojus.
Pedagogų kompetencijų tobulinimo svarba	Pedagogų žinios ir kompetencija kaip sėkmės veiksnys.
	Pedagogų kompetencijos stoka ugdyti įvairių poreikių turinčius vaikus.
	Pedagogų siekis perkelti SUP turinčių vaikų ugdymo atsakomybę specialistams.
Mažas mokinių skaičius kaip kokybiškos pagalbos prielaida	Poreikis mažinti vaikų skaičių klasėje / grupėje.
	Sunkumai taikant mokinių mažinimo koeficientą.
Mokytojų padėjėjų ir kitų nekvalifikuotų darbuotojų veiklos efektyvumas	Mokytojo padėjėjo pagalbos užtikrinimas kaip sėkmės prielaida.
	Mokytojo padėjėjų vaidmens ir funkcijų neapibrėžtumas.
	Žemi mokytojų padėjėjų atlyginimai.
	Specialiojo pedagogo kaip mokytojo padėjėjo mentoriaus vaidmuo.
	Mokytojų padėjėjų pasirengimo ir kompetencijų stoka.

	Kitų švietimo darbuotojų kompetencijų stoka.
Pagalbos efektyvumo pradinėse ir aukštesnėse klasėse skirtumai	Pakankamai efektyvi pagalba pradinėse klasėse.
	Pagalbos efektyvumo aukštesnėse klasėse problema.
Sisteminė pagalba mokyklai	Pagalba mokyklai užtikrinant SUP tenkinimą.
	Informacijos apie vaiko poreikius užtikrinimas.
Pedagoginės psichologinės tarnybos veiklos efektyvinimas	Kokybiškų rekomendacijų stoka iš PPT.
	Tiesioginių, atvejo analize grįstų konsultacijų trūkumas pedagogams iš PPT.
	PPT specialistų pagalbos mobilumas (atvykimas į įstaigą).
	PPT parama mažoms regionų mokykloms.

Kategorijoje *Komandinis darbas kaip būtina kokybiškos pagalbos sąlyga* išryškėjusios subkategorijos ir jas pagrindžiantys teiginiai pateikiami 4.2.3.3 lentelėje.

4.2.3.3 lentelė. *Komandinis darbas kaip būtina kokybiškos pagalbos sąlyga*

Kategorijos	Subkategorijos ir pagrindžiančių pasisakymų turinys
Komandinis darbas kaip būtina kokybiškos pagalbos sąlyga	**Visiškai sukomplektuotos komandos svarba.** „Visas pagrindas yra darželiuose – čia būtinai turėtų būti visa komanda, tada mokyklose būtų mažiau bėdų ir lengviau vyktų ugdymo procesas, nes vaikams taip neįsisopėtų problemos“ [7]; „Mes turime pilną komandą, labai gerą komandą ir net turime galimybę atsirinkti specialistus, bet matyt dėl to, kad [mieste] jie buvo rengiami ir mums yra paprasčiau“ [1]; „Turime visą specialistų komandą, džiaugiamės, kad mūsų specialistai yra stiprūs – ir savo srityje, ir kaip asmenybės su savo nuostatomis ir vertybėmis teikiant pagalbą“ [4]; „Labai padeda komanda. Jei mokykloje yra visa komanda – psichologas, specialusis pedagogas, klasės vadovas ir visi mato vienodas vertybes – tai padeda“ [10]; „Turime stiprią specialistų komandą ir stiprią vaiko gerovės komisiją, kurioje yra visi specialistai ir mokyklos vadovai. Komanda priima daug sprendimų ir mokykloje yra pakankamai gerbiama ir jos klausoma. Tai lemia sėkmę“ [8]; „Ir jei mes kalbame apie kokybę <...> tai turi dirbti specialistai. Jei mes turime tik vieną logopedą, o neturime spec. pedagogo ir kitų reikalingų specialistų. Jau nekalbu apie psichologą, nes mums tai didžiulė būtų prabanga“ [7].
	Susitarimai ir komandinis darbas kaip atsakomybės perkėlimo kitam prevencija. „Neįžvelgčiau grėsmės, kad mokytojai permes atsakomybę padėjėjams ar specialistams. Mokykloje turime psichologo asistentą, mokytojų padėjėjus – stebime jų praktiką, prisidedame prie mokytojo padėjėjo pareigybės aprašo sudarymo. Visa tai veda prie bendradarbiavimo, pasidalinimo veiklomis ir rūpesčiais“ [3]; „Labai svarbu susitarimai. Jeigu mes aiškiai išsakysime, nusistatysime atsakomybes, atsakomybes už ugdymą permetimo specialistams ar padėjėjams pavyktų išvengti“ [5]; „Bet mes bandome tą supratimą sulaužyti: kai mes dirbame komandoje, tai nereiškia, kad aš pasiimu tą vaiką; dirbti komandoje reiškia ir specialistų pagalbą mokytojui atpažinti, pritaikyti ir pan. Prie visų tų problemų spektro ir rato mes mokytojų padėjėjų nepristatysim, specialistų etatų neprikursim. Mokytojas yra taip pat specialistas. Tai man atrodo labai svarbus aspektas ir labai šiuo metu apleistas“ [1]; „Mokykloje veikia susitarimai dėl mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymo. Visi mokytojai turi pasiskirstę po kelis mokyklos mokinius, susitinka per mėnesį vieną kartą ir vykdo susitarimus dėl mokėjimo mokytis“ [8]; „Dėl mokytojų. Etatinio apmokėjimo metu mes padirbėjome dėl pareiginių mokytojų nuostatų. Įtraukėme tai, kad mokytojas, kaip bet kuris bendruomenės narys dirba su mokiniais ir jei mokiniui yra problema, jis padeda ją spręsti. Kitaip tariant, mokytojas dalyvauja taip pat kaip švietimo pagalbą teikiantis specialistas. Tai didelis komandinis darbas, kuriame kiekvienas turi savo algoritminį veiksmą“ [6]; „Tik darbas mažose komandose gali padėti spręsti problemas (nes bendruomeninėse valandose mes visi

Kategorijos	Subkategorijos ir pagrindžiančių pasisakymų turinys
	įrašome dalyvavimą konsultacijose dėl specialiųjų poreikių vaikų, ir tai yra apmokama)“ [1].

Diskutuojant tema *pagalbos efektyvumas,* išryškėjusioje kategorijoje *Komandinis darbas kaip būtina kokybiškos pagalbos sąlyga* akcentuoti šie aspektai*:*

1. ***Visiškai sukomplektuotos komandos svarba*.** Daugumoje įstaigų, kurių vadovai dalyvavo diskusijoje, yra visiškai sukomplektuotos specialistų komandos (tai lėmė tyrimo imties formavimo ypatumai – buvo siekiama kviesti tų įstaigų, kuriose yra daugiau ar mažiau visos komandos, vadovus), mokyklų vadovai supranta komandos svarbą, akcentuoja ugdymo įstaigos vertybes, orientuotas į pagalbos kultūros mokykloje puoselėjimą. Pabrėžiama komandos reikšmė tenkinant specialiuosius ugdymo poreikius ikmokykliniame amžiuje – tai leistų laiku spręsti problemas, atlikti prevencinį darbą.
2. ***Susitarimai ir komandinis darbas kaip atsakomybės perkėlimo kitam prevencija*.** Komandiniam darbui svarbu susitarimai – tiek formalūs (įtvirtinami dokumentuose, pareiginiuose nuostatuose), tiek neformalūs – tai leidžia išvengti pernelyg didelės atsakomybės delegavimo specialistams. Be to, svarbu suderinti pedagogų krūvyje numatytas veiklos sritis su pareiginiais nuostatais, aiškiais veiklos algoritmais ir mokyklos vertybėmis, kai mokytojas matomas kaip bendruomenės, orientuotos į pagalbą ir palaikymą, narys. Svarbus mokytojo, kaip pirmojo asmens, kuris specialistų konsultuojamas teikia pagalbą vaikui, vaidmuo ir šio vaidmens įtvirtinimas formaliais susitarimais.

Apibendrinimas. Ugdymo įstaigų vadovai supranta specialistų komandos svarbą, siekia jas suformuoti savo įstaigose. Susitarimai ir komandinis darbas yra laikomi labai svarbia komandinio darbo sąlyga ir suprantami kaip atsakomybės perkėlimo prevencija. Akcentuojama kokybiškos švietimo pagalbos teikimo ikimokykliniame amžiuje svarba. Komandinio darbo efektyvumo ir tinkamo pasidalijimo vaidmenimis galima tikėtis įtvirtinant susitarimus dėl atsakomybės už kiekvieno vaiko kokybišką ugdymą formaliais dokumentais (pareigybių aprašais), aiškiai siejant pedagogų krūvio struktūroje esančias valandas su individualių mokinių poreikių tenkinimu.

Kita kategorija, išryškėjusi diskutuojant pagalbos efektyvumo tema – *Pagalbos politika mokykloje*. Kategorijos turinį atspindinčios subkategorijos ir teiginiai pateikiami 4.2.3.4 lentelėje.

4.2.3.4 lentelė. *Pagalbos politika mokykloje, pagalbos efektyvumo pradinėse ir aukštesnėse klasėse skirtumai*

Kategorijos	Pagrindžiančių pasisakymų turinys
Pagalbos politika mokykloje	**Aiški pagalbos sistema ugdymo įstaigoje.** „Tikrai ateina pačių įvairiausių mokinių ir įvairių mokyklų, su pačiom įvairiausiom problemom ir iš labai skirtingų aplinkų. Atrodytų, kad galėtum labiau skųstis negu girtis, bet atėjo toks laikas, kai suėmėme tą situaciją „į rankas“. Susėdę su visa švietimo pagalba ir visa mokyklos bendruomene, nusibraižėme labai konkretų ir aiškų algoritmą, kurį jau deklaruojam pačioj pradžioj prieš ateinant vaikui į mokyklą. Ateidamas mokinys turi žinoti, kur ir kaip jis gali kreiptis pagalbos. Algoritmo pati pradžia – vaikas gali kreiptis į praktiškai visus mokykloje esančius asmenis – mokytojus, švietimo pagalbos specialistus ir kt.“ [6]; „Kol kas situaciją suvaldome. Dabartiniu karantino laikotarpiu daug intensyviau tenka dirbti grupės vadovams, socialiniams pedagogams, mokytojams. Ta pagalbos sistema yra gyva, ji yra auganti. Prieš tris-keturis mėnesius priimtus sprendimus reikia „laidoti“, reikia naujų.<...> Vaikų socialinė-emocinė būsena keičiasi, ypač dabar. Į tai reikia reaguoti.. negalime sau leisti vėluoti mėnesį, du, metus ar panašiai“ [6].

Kategorijos	Pagrindžiančių pasisakymų turinys
	Veikianti pedagogų bendradarbiavimo sistema kaip sėkmės veiksnys. „Dalykininkams kasmet turime tokias klasių aptarimo dienas, kai susirenka visi dėstantys mokytojai, pagalbos specialistai, vadovai ir mes tą klasę ugdymo prasme išanalizuojame – ko reikia, kas atrasta, kokie metodai“ [10]; „Ką mes darome, kai vaikas dar „netirtas“, to nenusimato per 1–2 mėn., o vaikui reikia pagalbos. Mes turime logoritmikos užsiėmimus. Tai veikianti idėja ir ne taip brangiai kainuojanti: meninio ugdymo mokytojas kartu su logopedu veda užsiėmimą. Ne karantino laikotarpiu jį organizuodavo iš kelių grupių sujungiant vaikus. Dviejų specialistų darbas tikrai pasiteisina, lavinamas vaikų kalbėjimo aparatas. Esame eksperimentavę ir sujungę kitus specialistus (judesio korekcijos mokytoją su specialiuoju pedagogu, logopedo užsiėmimą su socialinio pedagogo). Vertinant vaiką, jį stebint matome įvairiapusę jo veiklą, tada ir pagalba būna kokybiškesnė. Tiesa, tai nėra nuolatinis procesas, tik epizodai, bet tikrai pasiteisinę“ [2]; „Naudojame vyresnių mokytojų metodinius vardus. Turime tinklą, kuriame vyresni mokytojai, kurie gali padėti, dirba su jaunesniais mokytojais ir tais pačiais švietimo pagalbos klausimais. Tai kainuoja labai daug bendradarbiavimo ir susitarimų“ [6].
	Individualus pagalbos vaikui planas, kaip kokybiškos pagalbos garantas. „Matau visai sėkmingai įgyvendinamą tokią veiklą – nuo šių mokslo metų rengiami individualūs pagalbos planai SUP mokiniams. Su specialistais pasiskirstėme tais mokiniais, kuriame tuos planus ir stengiamės, kad jie būtų „gyvi“. Kol kas dar reflektuojame, ieškome geriausio varianto ir žiūrime, kad mums tas sekasi [8]; „Su vyresniais gabiais mokiniais nuo 6 klasės darome individualizuoto mokymosi trišales sutartis – mokinys, tėvai ir mokytojas. Taip pat matome, kad tai vaikams padeda daugiau pasiekti“ [8].
	Ankstyvas problemų identifikavimas. „Dalį problemų padeda identifikuoti individualūs pokalbiai su klasės auklėtoju. Mokinys kelis kartus per metus (4–5) turi struktūruotą pokalbį su klasės vadovu. Padeda identifikuoti tam tikras problemas laiku“ [8].
	Vaikų poreikius atliepiančių ugdymosi aplinkų kūrimas. „Mes labai stengiamės aprūpinti įstaigas sensorinėmis priemonėmis, kurios yra labai brangios. Vis dažniau kalbama apie nusiraminimo vietas, patalpas. Kur tai labai reikalinga, esame išsprendę, bet 100 proc. šio poreikio nesame patenkinę. [Nurodomas miestas], kaip alternatyvą turime viešąją [miesto] biblioteką. Jie turi įrengę sensorinį kambarį, vykdo edukacines veiklas SUP turintiems vaikams. Tad galimybės yra ne tik įstaigoje, bet ir už įstaigos ribų“ [2].
Pagalbos efektyvumo pradinėse ir aukštesnėse klasėse skirtumai	**Pakankamai efektyvi pagalba pradinėse klasėse.** „Pradinukams yra daug lengviau, kai jie vaikus stebi visą dieną ir visose situacijose – identifikuoti, dirbti, nustatyti, rasti būdus“ [10]; „Pagalba stipresnė pradinėse klasėse. Ir savo specialistus labiau orientuojame į pradines klases. Ir vaikai pagalbą geriau priima, ir gal dar dėl to, kad vienas mokytojas turi tuos vaikus. Tada juos lengviau ir po pamokų pasilikti su mokytoju padėjėju padirbėti, ir į namų darbų ruošos centrą nukreipti. Pradinėse klasėse ta pagalba yra stipresnė“ [8].
	Pagalbos efektyvumo aukštesnėse klasėse problema. „Dalykininkams yra sunkiau, ir čia labai reikia komandos pagalbos“ [10].

1. ***Aiški pagalbos sistema ugdymo įstaigoje, ankstyvas problemų identifikavimas, veikianti pedagogų bendradarbiavimo sistema kaip sėkmės veiksnys*.** Prie efektyvaus poreikių tenkinimo prisideda visiems – tiek pedagogams, tiek mokiniams – aiški pagalbos sistema: susitartos procedūros, veiksmai, žingsniai, leidžiantys laiku atpažinti mokinius, patiriančius sunkumų kurioje nors srityje. Svarbu, kad visi bendruomenės nariai (ypač – mokiniai ir jų tėvai) jau ateidami į mokyklą žinotų, į ką gali kreiptis pagalbos. Siekdamos užtikrinti pagalbą ir paramą kiekvienam vaikui, ugdymo įstaigos organizuoja mokinių pasiekimų aptarimus, individualius, iš anksto suplanuotus mokinių pokalbius su klasės vadovu. Didesnis dėmesys skiriamas dalykinėje sistemoje besimokantiems vaikams, kurių pasiekimus ir pažangą periodiškai aptaria visi mokantys mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai. Mokytojai

dalijasi patirtimi ir bendradarbiauja siekdami padėti vaikams, kuriems švietimo pagalba formaliai nėra skirta (pvz., meninio ugdymo mokytojas kartu su logopedu veda logaritmikos užsiėmimus).

2. ***Individualus pagalbos vaikui planas, kaip kokybiškos pagalbos garantas.*** Mokyklų vadovai pripažįsta individualių pagalbos planų svarbą, tačiau nėra sukaupta efektyvių praktikų pavyzdžių – mokyklos ieško būdų, kaip šį įrankį paversti veiksminga priemone sprendžiant iškilusias problemas. Atkreiptas dėmesys į individualių planų gabiesiems mokiniams svarbą.
3. Vienas iš vidinės mokyklos politikos, užtikrinančios efektyvų kiekvieno vaiko poreikių tenkinimą, elementų yra ***vaikų poreikius atliepiančių ugdymosi aplinkų kūrimas***. Ugdymo įstaigos pasitelkia kitų įstaigų ir orginazicijų (pvz., miesto viešosios bibliotekos) aplinkas ir išteklius specifiniams poreikiams tenkinti.

Apibendrinimas. Aiški visiems ugdymo proceso dalyviams pagalbos sistema mokykloje padeda siekti efektyvaus individualių poreikių tenkinimo. Veikianti pedagogų bendradarbiavimo sistema suprantama kaip sėkmės veiksnys – aukštesnės kompetencijos pedagogai padeda mažesnę patirtį turintiesiems, skirtingų sričių pedagogai bendradarbiauja, siekdami vaikams padėti įveikti sunkumus. Mokyklos yra pasirengusios ieškoti efektyvių pagalbos algoritmų, yra radusios pasiteisinusių sprendimų, tačiau toks sisteminės pagalbos teikimo įrankis, kaip individualus pagalbos mokiniui planas, nors ir įtvirtintas teisės aktuose, ugdymo įstaigose tik pradedamas taikyti, ieškant prasmingo jo naudojimo galimybių. Vadovai supranta pritaikytų aplinkų, kaip vieno iš efektyvaus pagalbos teikimo elementų, svarbą, todėl, turėdami ribotas galimybes įvykdyti greitus ir reikšmingus pokyčius šioje srityje, ieško tarpinstitucinio bendradarbiavimo galimybių.

Diskusijos dalyvių nuomone, visuomenės nuostatos turi reikšmingą įtaką pagalbos teikimui ir jos efektyvumui. Kategorijos *Visuomenės nuostatų keitimas* turinys pateikiamas 4.2.3.5 lentelėje.

4.2.3.5 lentelė. *Visuomenės nuostatų keitimas*

Kategorija	Subkategorijos ir pagrindžiančių pasisakymų turinys
Visuomenės nuostatų keitimas	**Tėvų ir visuomenės švietimas.** „Labai didelė problema – bendruomenės požiūris. Vaikams nėra taip sudėtinga suprasti, pajausti ir priimti kitokį vaiką, kaip tai yra sudėtinga ir kartais neįveikiama tėvams“ [5]; „Aš galėčiau pateikti pavyzdį savo dukros, kuri darželį lankė prieš 10 m.. Kai pas mus į grupę atkėlė berniuką su protine ir fizine negale, koks kilo tėvų maištas, kaip užpuolė tą mamą!. O auklėtojų sprendimas buvo – nufilmavo veiklą, daug epizodų, kaip vaikai priima tą berniuką, kaip į jį reaguoja, tada susirinko metu analizavo kartu su tėvais. Didžios dalies tėvų baimės išsisklaidė, jie pamatė savo vaikus kitomis akimis“ [5]; „ Jeigu aš žinau, kad ateis toks vaikas, tai mes visada darome naujai atėjusių vaikų tėvų susirinkimą, kur pristatoma svarbi informacija apie įstaigą, kitiems pasakome apie naujai atvykusį vaiką“ [7]; „Pirmiausia yra tėvų švietimas, gal filmukų žiūrėjimas, aiškinimas, kad reikia būti tolerantiškiems“ [7]; „<...> tačiau turime iššūkių dirbdami su vaikais, turinčiais elgesio ir emocijų sutrikimų. Jų labai įvairus spektras. Tai ta pagalba būtų nuoseklesnė, jei ne pasipriešinimas visuomenės, jei ne tėvų „sukilimai“ [10]; „Labai svarbu visuomenės nuostatos. Manau, neblogas žingsnis yra padarytas visuomenės švietimo ir informavimo srityje - socialinė reklama, apskritai tų žmonių gyvenimo išviešinimas, priartinimas. Nes yra dar nemažai šeimų, kurios bijo šalia savęs kitokio, kitaip besielgiančio vaiko“ [4].
	Tėvų pasipriešinimas. „Yra daug destrukcijos, [kitų vaikų] tėvai nėra linkę priimti ir ieškoti sprendimų, jie linkę rašyti prašymus į ministeriją, kad vaikas būtų pašalintas iš mokyklos ir nieko kitaip“ [10]; „Yra labai didelis tėvų pasipriešinimas. Jei ateina į grupę SUP vaikas (mes esame susidūrę su tokio lygio tėvų neišmanymu), galvoja, kad tai yra užkrečiama ir kad mano vaikas negali lankytis tos grupės, kur toks vaikas. Kiti siekia savo vaikus apsaugoti, kad jie

Kategorija	Subkategorijos ir pagrindžiančių pasisakymų turinys
	(auginami šiltnamio sąlygomis), nematytų tokių vaikų, nesusidurtų su jų akiai ar suvokimui nemaloniu dalyku“ [5].

Visuomenės nuostatų keitimas, nepaisant, kad Lietuva jau ne vieną dešimtmetį eina nediskriminavimo politikos keliu, vis dar yra venas reikšmingų įtraukties principo švietime įgyvendinimo trukdžių. Todėl itin svarbu yra **tėvų ir visuomenės švietimas** – pradedant nuo viešos socialinės reklamos ir einant iki konkrečių ugdymo įstaigų sprendimų, pvz., bendrų tėvų susirinkimų arba galimybių tėvams pamatyti ugdymo procesą, kas leidžia įsitikinti, kad negalių ar sutrikimų turintis vaikas nekelia grėsmės jų vaikui (ko, neretu atveju, tėvai bijo). Vis dėlto **tėvų pasipriešinimas**, neigiamos išankstinės nuostatos, menkas informuotumas apie sutrikimus ir negales yra didelis iššūkis ugdymo įstaigose kuriant ugdymosi aplinkas, palankias kiekvienam vaikui. Tėvai neretu atveju daro viską, kad ugdymo įstaiga atsikratytų „kitokiu“ vaiku, daro spaudimą to vaiko tėvams ir ugdymo įstaigos administracijai.

Apibendrinimas. Tėvų pasipriešinimo neįgalių vaikų ugdymuisi kartu su jų vaikais bei visuomenės nuostatų keitimo reikšmė išlieka didelė. Tėvų ir visuomenės švietimas ugdymo įstaigų yra suvokiamas kaip svarbi efektyvios pagalbos teikimo prielaida. Ugdymo įstaigos ieško įvairių vidinių resursų, kad galėtų šviesti tėvus, leisti jiems įvairiais būdais (pvz., netiesiogiai stebint bendras vaikų veiklas) įsitikinti, kad skirtingų gebėjimų ir poreikių vaikai gali sėkmingai ugdytis drauge. Vis dėlto tėvų, kurių vaikai neturi ypatingų ugdymosi poreikių, pasipriešinimas tam, kad kartu su jų vaiku ugdytųsi negalių turintis vaikas, yra dažna ugdymo įstaigų patiriama problema.

Kita diskusijoje išryškėjusi kategorija – *Bendradarbiavimo su tėvais stiprinimas ir šeimos atsakomybė*. Kategorijos turinys pateikiamas 4.2.3.6 lentelėje.

4.2.3.6 lentelė. *Bendradarbiavimo su tėvais stiprinimas ir šeimos atsakomybė*

Kategorijos	Subkategorijos ir pagrindžiančių pasisakymų turinys
Bendradarbiavimo su tėvais stiprinimas ir šeimos atsakomybė	**Tėvai, kaip bendradarbiaujantys partneriai.** „Yra tėvų, kurie yra pasirengę bendradarbiauti dėl savo vaiko, prieš ateidami į mokyklą nori susitikti su būsimais vaiko mokytojais, kad galėtų jiems papasakoti kas ir kaip... Tai grupė tėvų, kurie yra pasiengę dalintis, atsakyti į klausimus ir bendradarbiauti“ [4].
	Pagalbos tėvams poreikis. „Yra dalis tėvų, kuriuos labai reikia pastiprinti pačius ir labai net pasaugoti nuo kitų“ [4]; „Tėvų bendradarbiavimas tuo aspektu, kad dažnai SUP vaikų tėvai ir patys turi tų SUP. Jie kokybiškai padėti savo vaikams negali, o mokyklai dar reikia dirbti ir su jais“ [8].
	Šeimos atsakomybės didinimas. „PPT rekomendacijos turėtų būti ne rekomenduojamojo, o privalomojo pobūdžio [įstaigai], tačiau ir šeima turėtų įsipareigoti rekomendacijas vykdyti. Mes nežinome, ar jie kreipėsi į gydytoją ar psichologą, kaip buvo rekomenduota. Pagalbos planas turėtų būti privalomas ne tik įstaigai, bet ir tėvams“ [2]; „Jei tu įtari / pastebi ypatingus vaiko poreikius, kai kurie tėvai kategoriškai nesutinka keliauti į švietimo pagalbos tarnybą ir tiesiog nepripažįsta, kad turi vaikas problemų“ [5]. „<...> ir aišku, darbas su pačia šeima, ne tik su vaikais“ [10].
	Požiūris į tėvus, kaip pedagogų rekomendacijų vykdytojus. „Prašome tėvų, kad jie eitų į PPT pas spec. pedagogą, bet susiduriame su ta problema, kad tėvai pasako – „gerai, nueisime“, bet jie tiesiog nenuveda to vaiko, trūksta grįžtamojo ryšio. Yra tėvų, kurie geranoriškai tą supranta ir stengiasi dėl savo vaiko“ [7]; „Bet yra socialinės rizikos šeimų, kai prašome ir kitų specialistų,

	kad tą vaiką nuvestų. Čia turėtų nebūti kreipiamas dėmesys į tėvų sutikimą ar nesutikimą. Mes turime mieste darželį, kuris galėtų suteikti visapusišką pagalbą, bet tėvai sako „ne, aš nevesiu“. Jei specialistai mato, kad pagalba reikalinga, tai ir nukreipti ten, kur ji yra arba įstaigoje turėtų dirbti tie reikalingi specialistai ir turėtų būti pagalba“ [7].

1. Tėvai pripažįstami kaip svarbūs ***bendradarbiaujantys partneriai***, jeigu jie pasirengę dalytis informacija apie vaiką ir bendradarbiauti jo labui, tačiau, ugdymo įstaigų vadovų teigimu, dažnai tėvams reikia paramos ir pastiprinimo, neretai jie negali padėti savo vaikams patys be pedagogų patarimų ir paramos („<...> jie kokybiškai padėti savo vaikams negali, o mokyklai dar reikia dirbti ir su jais“).

2. Diskusija išryškino bendradarbiavimo su tėvais problemas: ugdymo įstaigos pasigenda tėvų gebėjimų padėti savo vaikams, patiriantiems ugdymosi sunkumų, įsitraukimo į vaiko problemų sprendimą, akcentuoja ***šeimos atsakomybės didinimo poreikį*** – siūlo ieškoti priemonių, įpareigojančių laikytis šeimas susitarimų, užfiksuotų pagalbos planuose ar kituose dokumentuose. Ugdymo įstaigos nežino, ar vaikas gavo įvairių specialistų, pas kuriuos su vaiku buvo įsipareigoję lankytis tėvai, pagalbą, jaučia tėvų nepasitikėjimą siūloma pedagogine psichologine pagalba.

3. Nesėkmingos bendradarbiavimo su tėvais patirtys sietinos su ***požiūriu į tėvus, kaip į rekomendacijų vykdytojus*** – specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių tėvai, vadovų nuomone, dažnai yra nepasirengę padėti savo vaikui, yra nepakankamai atsakingi, atsiribojęs nuo ugdymo įstaigos pastangų ieškoti galimybių tenkinti išryškėjusius individualius ugdymosi poreikius. Ugdymosi įstaigų vadovai išreiškė poreikį ugdymo įstaigai turėti galių įpareigoti tėvus vykdyti pedagogų rekomendacijas („<...> jei specialistai mato, kad pagalba reikalinga, tai ir nukreipti ten, kur ji yra“).

Apibendrinimas. Ugdymo įstaigų ir sunkumų patiriančių ar sutrikimų ir negalių turinčių vaikų tėvų bendradarbiavimo svarba yra suprantama, tačiau bendradarbiavimo patirtys neretai nuviliančios – ugdymo įstaigų vadovai abejoja specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų tėvų galimybėmis padėti savo vaikui, nusiteikimu tą daryti, gebėjimu atpažinti ir pripažinti vaiko poreikius. Išreiškiamas pagalbos specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų tėvams poreikis, argumentuojant tai ribotais pačių tėvų gebėjimais. Nepasitikėdami šeima, kaip partneriu, kai kurie ugdymo įstaigų vadovai išreiškia poreikį, kad būtų sukurti įrankiai, įpareigojantys šeimas vykdyti pedagogų rekomendacijas, siekia padidinti šeimos atsakomybę už vaiko poreikių tenkinimą.

Svarbūs pagalbos efektyvumo veiksniai, diskusijos dalyvio požiūriu, yra *Pedagogų kompetencijų tobulinimo svarba* ir *Mokytojų padėjėjų ir kitų nekvalifikuotų darbuotojų veiklos efektyvumas*. Šių kategorijų (su subkategorijomis ir jas pagrindžiančiais teiginiais) turinys pateikiamas 4.2.3.7 lentelėje.

4.2.3.7 lentelė. *Pedagogų kompetencijų tobulinimo svarba. Kitų darbuotojų veiklos efektyvumas*

Kategorijos	Subkategorijos ir pagrindžiančių pasisakymų turinys
Pedagogų kompetencijų tobulinimo svarba	**Pedagogų žinios ir kompetencija kaip sėkmės veiksnys.** „<...> yra problema su kompetencijų stoka, jų gilinimu. Seminaras, kvalifikacijos kėlimo programa – to tikrai neužtenka. Būtų nuostabu, kad tiek pedagoginiam personalui, tiek auklėtojų padėjėjoms būtų tęstiniai, nuolatiniai mokymai“ [5]; „Yra temos, kurios mums pažįstamos – SUP turintys vaikai, tam tikrų specifinių poreikių turintys vaikai (autizmas ir pan.), tai galėčiau teigti, kad tokiais atvejais

Kategorijos	Subkategorijos ir pagrindžiančių pasisakymų turinys
	mums pasiseka užtikrinti pagalbą“ [10]; „Mokytojų dalykininkų kompetencijų didinimas, o ne galvojimas, kad prie kiekvieno vaiko galima pastatyti specialistą“ [1].
	Pedagogų kompetencijos stoka ugdyti įvairių poreikių turinčius vaikus. „Mokytojų požiūris į SUP turinčius vaikus yra trukdantis suteikti vaikams visavertę pagalbą ir juos įtraukti“ [9]; „Pamokų organizavimas įvairių gebėjimų mokiniams dar tikrai yra labai tobulintinas dalykas. Kai mokytojui nėra pagalbos, tai sunku viską išpildyti [8]. Sunku visus vaikus įtraukti taip, kad jie nejaustų išskirtinumo ir diskriminacijos. Nes tiesa ta, kad dabar klasėje visi žino – tam tokia programa, tam tokia .. ir turėti tą programą toks yra labai neprestižas vaikams“ [8]; „Personalo kompetencijų kėlimas. Mūsų kolektyvas atjaunėjęs, bet ką pastebiu – tarsi ir turi žinių apie tuos poreikius, bet kai atsiranda vaikas, kurio poreikiai ypatingesni, auklėtojos ne visada žino ir supranta, ne visada geba atpažinti“ [5].
	Pedagogų siekis perkelti SUP turinčių vaikų ugdymo atsakomybę specialistams. „Kai mes mokyklose suformuojame pilnas komandas, tai iškart susilaukiame tokios ugnies iš mokytojų <...> aš turiu tokios praktikos, kad kai mes neturėdavome specialistų, mes skaitydavome literatūrą, mes gilindavomės, o dabar, kai jau mes turime pilną komandą, tai mokytojai sako „tegul jie ir dirba“. Galvoju, kodėl <...>. Galbūt todėl, kad, kai mes ruošėmės būti dalykininkais <...> tai mums net nebuvo kurso apie tai“ [1].
Mokytojų padėjėjų ir kitų nekvalifikuotų darbuotojų veiklos efektyvumas	**Mokytojo padėjėjo pagalbos užtikrinimas kaip sėkmės prielaida.** „Kiekvienoje klasėje, nepriklausomai nuo to, koks ten yra skaičius specialiųjų poreikių vaikų, būtų mokytojas padėjėjas – kiekvienoje klasėje, o jeigu yra sunkesnių vaikų, kuriems pagal pedagoginės psichologinės tarnybos išvadas yra paskirtas mokytojas padėjėjas, tai jisai būtų papildomai“ [8]; „Mokytojas padėjėjas gerai mato vaiką, žino, kas jam yra užduota, todėl su socialiai pažeidžiamais vaikais galėtų pasilikti po pamokų, paruošti namų darbus, kad viskas mokykloje būtų padaryta“ [8]; „Su mokytojų padėjėjais mums yra pavykę. Mums reikėjo darbui su tam tikrais vaikais vyruko – autoriteto“ [1]; „Jeigu mes turime mokytojo padėjėją, mes jį priskiriame vaikui ir jis keliauja su vaiku, tiek kiek jam tenka valandų, bet tas pats žmogus keliauja ir tobulėja su vaiku <...> tas modelis labai pasiteisinęs“ [10].
	Mokytojo padėjėjų vaidmens ir funkcijų neapibrėžtumas. „Dėl mokytojų ar mokinių padėjėjų. Mes sau turėtume atsakyti į klausimą apie funkcijas – kam jis padeda: mokytojui ar mokiniui (aišku, jis padeda ir tam, ir tam)“ [1]; „<...> mokytojo padėjėjai daugiau yra mokinio padėjėjai“ [10]; „Savo mokykloje esame susidūrę su iššūkiu – kas yra tas mokytojo padėjėjas, kokia tai pareigybė. Ar jis skirtas mokytojui pagelbėti darbe, ar visgi tai labiau mokinio padėjėjas? Galbūt tai yra mokinio padėjėjas ar mokinio asistentas?“ [3].
	Maži mokytojų padėjėjų atlyginimai. „Mūsų mokykla nėra didelė, tačiau turime skyrius – nuo lopšelio iki pat darželio. Per visus skyrius turime 5 etatus mokytojų padėjėjų. Tai nėra blogai, bet <...> tie etatai nėra pilni. Žmones reikia išlaikyti ir jei nori geresnį žmogų išlaikyti, ieškai visokių papildomų dalykų.<...> reikia išlaikyti, pvz., mokytojo padėjėją, kuris šiandien vaikams padeda mokytis, ir ugdymo metodus išmoksta, ir šiame nuotoliniame etape dirba ir nuotoliniu būdu, bet šio žmogaus etato finansavimas yra beveik kaip nekvalifikuoto darbuotojo“ [10].
	Specialiojo pedagogo, kaip mokytojo padėjėjo mentoriaus, vaidmuo. „Specialioji pedagogė ėmėsi iniciatyvos – gaudama iš PPT vaikų aprašymus, juos išsianalizuoja ir su mokytojo padėjėjais mokosi, ko reikia kiekvienam vaikui, kokie metodai kam tiktų, išbando tai su mokytojo padėjėjais“ [10].
	Mokytojų padėjėjų pasirengimo ir kompetencijų stoka. „Pagal gaunamą atlyginimą ir pagal kvalifikaciją mokytojo padėjėjai dirba daug daugiau, bet aišku, jie patiria sėkmę ir manau, ta kryptimi ir turime eiti“ [10]; „Jau nekalbant apie tai, kad būna situacijų, kai nekvalifikuoto padėjėjo pagalbos neužtenka. Tam tikrose situacijose padėjėjas turi turėti daug daugiau išmanymo, žinių ir suvokimo, su kuo dirba, ką daro“ [4]; „Kitas dalykas – specialistų kvalifikacijos klausimas, kad kiekviena vaikas sulauktų adekvačios ir tinkamos pagalbos. Mokytojų padėjėju gali dirbti bet kas, bet bet ko nesinori priimti, nes mokytojo padėjėjas skiriamas tokiems mokiniams, kuriems reikia žinoti, kaip padėti (atpažinti mokinio poreikius ir žinoti, kaip padėti)“ [3]; „Yra labai daug derybinių momentų dėl to kyla klausimas dėl tam tikrų

Kategorijos	Subkategorijos ir pagrindžiančių pasisakymų turinys
	specialistų kompetencijų. Padėjėjui reikalavimas – 12 klasių <...> įsivaizduokite, kaip jiems yra sudėtingi kai kurie edukologiniai momentai“ [6].
	Kitų švietimo darbuotojų kompetencijų stoka. „Ką mes ėmėmės keisti – auklėtojos padėjėjos, jos tarsi antras žmogus, tačiau išsilavinimo reikalavimas – vidurinis. Savo iniciatyva pradėjome seminarų, kursų programas. Kvietėmės ir iš kitų darželių. Bet atsimuši į sieną. Žmonės dirba daug metų, sako „ką čia prisigalvoji“, „aš savo darbą išmanau“. Bet iš tikrųjų joms trūksta žinių ir supratimo, kaip reikėtų dirbti, pagelbėti tam vaikui“ [5].

1. ***Pedagogų žinios ir kompetencija kaip sėkmės veiksnys*.** Ugdymo įstaigų vadovų nuomone, kiekvieno vaiko sėkmę užtikrina ne vien efektyvi specialistų pagalba, bet ir kompetentingi pedagogai, kasdien dirbantys su vaiku. Pedagogai jau yra sukaupę tam tikros patirties, kaip dirbti su vieną ar kitą sutrikimą turinčiais vaikais, tačiau pedagogų kvalifikacijos kėlimas turi būti nuolatinis, tęstinis, nuoseklus. Ypač tai pasakytina apie mokytojus dalykininkus.

2. ***Pedagogų kompetencijos stoka ugdyti įvairių poreikių turinčius vaikus*.** Pedagogams neretai trūksta pozityvaus požiūrio į sunkumų patiriančius vaikus, gebėjimų organizuoti ugdymą pamokoje įtraukiant visus vaikus ir neišskiriant, nediskriminuojant mokinių, kuriems reikalinga pagalba. Pedagogai turi tinkamą kvalifikaciją, pakankamą teorinį pasirengimą, tačiau realiose ugdymo situacijose ne visuomet geba veikti tinkamai ir efektyviai.
3. ***Pedagogų siekis perkelti SUP turinčių vaikų ugdymo atsakomybę specialistams.*** Pedagogai, argumentuodami tuo, kad neturi tinkamo pasirengimo dirbti su įvairių poreikių turinčiais vaikais, ir tuo, kad mokykloje suformuota specialistų komanda, kartais yra linkę per daug atsakomybių perduoti specialistams.
   Diskusija išryškino mokytojo padėjėjo (ir kitų nekvalifikuotų darbuotojų) vaidmens svarbą ir neapibrėžtumą.
4. ***Mokytojo padėjėjo pagalbos užtikrinimas kaip sėkmės prielaida***. Mokytojo padėjėjas vertinamas kaip arčiausiai vaiko esanti pagalba, kuri turėtų būti užtikrinta kiekvienoje klasėje, nepriklausomai nuo to, kokių ugdymosi poreikių turi mokiniai. Diskusijos dalyvių nuomone, mokytojo padėjėjas gali padėti spręsti mokymosi problemas pamokoje, teikti papildomą mokymosi pagalbą vaikams iš socialinę riziką patiriančių šeimų. Mokytojo padėjėjas, kasdien dirbdamas su vaiku ir pats augina savo kompetenciją atpažinti vaikų poreikius ir juos tenkinti. Tačiau keliamas klausimas, kam mokytojo padėjėjas padeda – mokytojui ar mokiniui, išryškino ***mokytojo padėjėjų vaidmens ir funkcijų neapibrėžtumą***.
5. Dėl ***mažų mokytojų padėjėjų atlyginimų*** ugdymo įstaigoms sunku išlaikyti šiuos darbuotojus, į kurių efektyvesnį darbą yra investuota pastangų ir kurių kompetencijos per praktinę darbo su ypatingų poreikių turinčiu vaiku patirtį ir mokantis iš pedagogų pakilo.

6. ***Mokytojų padėjėjų pasirengimo ir kompetencijų stoka*.** Ugdymo įstaigų vadovai gana sutartinai pabrėžė, kad neretai iš mokytojo padėjėjo tikimasi daugiau, nei galima būtų atsižvelgiant į kvalifikacinius šios pareigybės reikalavimus: „tam tikrose situacijose padėjėjas turi turėti daug daugiau išmanymo, žinių ir suvokimo, su kuo dirba, ką daro.“ Ugdymo įstaigos ieško įvairių išeičių iš šios situacijos, buvo paminėta viena tokių: *specialiojo pedagogo, kaip mokytojo padėjėjo mentoriaus, vaidmuo*. Specialusis pedagogas padeda suprasti mokytojo padėjėjui PPT išvadas ir rekomendacijas, paaiškina, kokie darbo metodai ar ugdymo priemonės yra tinkami.

Apibendrinimas. Pedagogams, ypač dalykų mokytojams, ne visuomet pakanka kompetencijų dirbti su skirtingų poreikių turinčiais mokiniais, todėl būtinas nuoseklus, sistemingas, nuolatinis kvalifikacijos kėlimas šioje srityje. Ne visi pedagogai pasižymi palankiu požiūriu į mokinių įvairovę klasėje ir nusiteikimu ieškoti galimybių užtikrinti kokybišką visų mokinių ugdymąsi pamokoje, kartais siekdami šią atsakomybę permesti specialistams. Labai svarbiu pagalbos efektyvumo veiksniu yra laikoma mokytojo padėjėjo pagalba, tačiau išryškėjo tai, kad mokytojo padėjėjo vaidmuo nėra iki galo aiškus ir susitartas, iš jo neretai tikimasi daugiau, nei galima būti tikėtis iš nekvalifikuoto darbuotojo. Ugdymo įstaigos ieško būdų, kaip pakelti mokytojo padėjėjų kompetencijas, tačiau maži atlyginimai neužtikrina, kad darbuotojas, jau įgięs pakankamai žinių ir patirties, nepaliks ugdymo įstaigos.

Diskusijoje išryškėjo dar kelios svarbios dimensijos – *Sisteminė pagalba mokyklai, Pedagoginės psichologinės tarnybos veiklos efektyvinimas, Mažas mokinių skaičius kaip kokybiškos pagalbos prielaida*, kurių turinys atsispindi 4.2.3.8 lentelėje.

4.2.3.8 lentelė. *Pedagoginės psichologinės tarnybos veikla ir sisteminė pagalba mokyklai*

Kategorijos	Subkategorijos ir pagrindžiančių pasisakymų turinys
Sisteminė pagalba mokyklai	**Pagalba mokyklai užtikrinant SUP tenkinimą.** „Kai mokiniui yra PPT yra paskiriama pagalba – specialistai, specialiosios priemonės, atraminė medžiaga – kad tai nebūtų mokyklos rūpestis viską ir gauti – ir tuos specialistus, ir tą aplinką pritaikyti. Jei skirta tokios rekomendacijos – ne mokyklos rūpestis yra tas priemones ir specialistus gauti“ [8]; „PPT nebeturėtų rašyti „rekomenduojame“. Turėtų rašyti „skirti padėjėją“, „skirti psichologo valandas“ [1].
	Informacijos apie vaiko poreikius užtikrinimas. „Kai mes negauname informacijos apie vaiką, mes labai daug sugaištame laiko. Įstatymiškai turi būti išspręsta – pažymiai mus pasiekia, bet mes labai mažai turime informacijos apie vaiko pažangą (žiūrėkime per pozityvą)“ [1]; „Bėda, ta, kad mes ne visada žinome, kad atvyks vaikas turintis ypatingų poreikių. Jis atsiskleidžia tik lapkritį ar gruodį – va tada ir susidaro didelės problemos“ [7]; „Anksčiau išeinant vaikui iš darželio mes daug kalbėdavome su pradinių klasių mokytojomis, pavaduotojomis apie vaiką. Ne todėl, kad norėtume stigmatizuoti, bet labiau atkreipti dėmesį į jo ypatingus poreikius. Dabar to daryti negalime, tėvai mūsų perduodamus dokumentus arba pristato, arba nepristato. Mes to nežinome. Dažniausiai sužinome, kad vaikas susiduria su didelėmis problemomis ugdymo įstaigoje ir galime daryti išvadą, kad tėvai nieko nepasakė“ [5]; „Vaikams ateinant į pirmą klasę tėvai turi vilties, kad gal ikimokykliniame amžiuje turėtos bėdos nebūtinai pasireikš ir mokykloje. Bet mes žinome, kad viskas vyksta sklandžiau, kai mes žinome apie vaiko problemas. Identifikavimas nuo pat pradžių, kam ta pagalba bus reikalinga labai svarbus. Vienus vaikus iš karto žinome, o su kitomis šeimomis tenka pasidarbuoti, kol juos prikalbini, kad jie pasisakytų. Jei jie iki šiol negavę tokios pagalbos, sako kad jūs pirmieji pamatėte, kas gal neteisinga <...> manome, kad vaikams pagalba turėtų būti suteikiama kuo anksčiau“ [4].
Pedagoginės psichologinės tarnybos veiklos efektyvinimas	**Kokybiškų PPT rekomendacijų stoka.** „PPT rekomendacijos galėtų būti konkretesnės, nes kartais panašu, kad ten tik vaiko pavardė pakeista yra“[1]; „ŠPT specialistė vadovų pasitarime kalbėjo apie tai, kad mokytojai nemoka rekomendacijų vykdyti, mokytojai daro klaidas. Bet kai gauname vaiko vertinimą, tai jis yra labai formalus, galimas pritaikyti ne vienam vaikui, trūksta individualumo“ [5].
	Tiesioginių, atvejo analize grįstų PPT konsultacijų trūkumas. „Svarbu, kad PPT po vertinimo ne tik popierinę ataskaitą pateiktų, bet ir su mokytojais aptartų į ką reikia atkreipti dėmesį“ [1]; „Idealus variantas, kad PPT specialistai pakonsultuotų mūsų mokytojus, galbūt ir pamokas pastebėtų“ [1]; „Trūksta kalbėjimosi su pedagogais [po PPT vertinimo]“ [5]; „ŠPT darbą aš suprasčiau ne tik kaip formaliai atliekamą vertinimą, po kurio atiduodamos išvados su užuominomis, netiksliais nurodymais, nes pedagogai nėra specialistai. ŠPT specialistai turėtų

Kategorijos	Subkategorijos ir pagrindžiančių pasisakymų turinys
	teikti pagalbą mokytojams, turėtų būti mobilios grupės, išvažiavimai į įstaigas, pastebėti pedagogo darbą su vaiku, jei jis dirba neteisingai jų manymu – tai būtų naudinga“ [5].
	PPT specialistų pagalbos mobilumas (atvykimas į įstaigą). „[Miesto] atvejis gal nėra išskirtinis, bet mes labai džiaugiamės PPT. Vaikus vertinti ateina į įstaigą. Tai sumažina stresą ir vaikams, ir tėvams. Jie pozityviau į tai žiūri. Žinoma, tada ateina vertinti ne vieno vaiko, o tam tikros grupės. Tai vertinu kaip pozityvų dalyką“ [2].
	PPT parama mažoms regionų mokykloms. „PPT vaidmuo svarbus regionuose. Tik didžiosios mokyklos gali suformuoti komandas, specialistus, skyriaus vedėjus turėti. Bet bus ir labai daug mažų įstaigų, kurioms reikės profesionalios ir kompetentingos pagalbos“ [1].
Mažas mokinių skaičius kaip kokybiškos pagalbos prielaida	**Poreikis mažinti vaikų skaičių klasėje / grupėje.** „Reikėtų nepamiršti, kad vaikų skaičius grupėse, klasėse yra labai svarbu – teikiant pagalbą ir ugdymą mažesnei grupei yra daugiau galimybių“ [2].
	Sunkumai taikant mokinių mažinimo koeficientą. „Labai didelė problema yra vaikų skaičius darželyje – jeigu grupėje yra pilnas komplektas vaikų, o ateina vaikas, kuris turi specialių poreikių, aš negaliu sumažinti vaikų skaičiaus grupėje – aš turėčiau dviem-trims vaikams išeiti iš tos grupės“ [5]; „Kokią problemą turime? Kalbame apie vaikų skaičiaus mažinimą grupėse, kai vaikams yra nustatyti dideli ir labai dideli SUP. Kaip tai techniškai padaryti vidury metų arba pasibaigus metams? Įstaigoje grupės suformuotos iš 20 vaikų. Ir viename iš pusmečių kokiems trims vaikams yra nustatomi SUP. Tokiu atveju grupėje turėtų likti tik 17 vaikų. Aš, kaip direktorė, negaliu išprašyti tų trijų vaikų išeiti iš darželio. Tai neveikia. Ši sąlyga nėra tenkinama. Nebent yra formuojama nauja grupė – priešmokyklinukų grupė. Tada įmanoma atlikti tą vaikų mažinimą ir laikytis reglamento“ [2].

1. ***Pagalba mokyklai užtikrinant SUP tenkinimą.*** Identifikavus specialiuosius ugdymosi poreikius ir rekomendavus mokiniui specialistų pagalbą, ugdymo įstaigos, vadovų teigimu, neturi būti paliekamos spręsti šios problemos – turi būti pasiūlomi ir sprendimai. Kitas svarbus pagalbos efektyvumo veiksnys – **informacijos apie vaiko poreikius užtikrinimas**: ugdymo įstaigos nori žinoti ne tik į jų mokyklą atvykstančio mokinio pažymius, bet ir ar jis turi specialiųjų ugdymosi poreikių, o jei turi – kokių. Vadovai pabrėžė dalijimosi informacija vaikui pereinant iš ikimokyklinio ugdymo į mokyklą ar kitas įstaigas svarbą – tai leidžia planuoti pagalbą vaikui, be to, turi ryšį ir su finansavimu – jeigu SUP identifikuojami ne pirmomis mokslo metų dienomis, ugdymo įstaiga netenka finansavimo dalies, skirtos specialiesiems ugdymosi poreikiams tenkinti.
2. ***Kokybiškų PPT rekomendacijų stoka.*** Vadovų nuomone, PPT rekomendacijos yra pernelyg šabloniškos, paviršutiniškos, mažai atspindinčios konkretaus vaiko situaciją. Paminėtas **tiesioginių, atvejo analize grįstų PPT konsultacijų trūkumas** – ugdymo įstaigoms svarbu ne tik formalios vaiko vertinimo ataskaitos, bet ir jų aptarimas su mokytojais. Svarbu, kad PPT pagalba ugdymo įstaigai neapsiribotų konsultacijomis po vertinimo, o būtų teikiamos nuolatinės konsultacijos, pagrįstos atvejo analize atvykus į ugdymo įstaigą. Išreikštas **PPT specialistų pagalbos mobilumo (atvykimo į įstaigą)** pageidavimas – vertinti vaikus mokykloje, nes tai jiems kelia mažiau streso. **PPT parama mažoms regionų mokykloms** yra itin svarbi ir turėtų būti plėtojama, nes reta nutolusi mokykla gali suformuoti specialistų komandą.
3. ***Mažas mokinių skaičius kaip kokybiškos pagalbos prielaida.*** Mažesnis vaikų skaičius klasėje leidžia užtikrinti pagalbą ir dėmesį kiekvienam vaikui. Be to, ugdymo įstaigoms suformavus dideles grupes sunku reaguoti į pasikeitusią situaciją, kai į ją ateina didelių specialiųjų ugdymosi poreikių turintis vaikas – tokiu atveju turėtų būti mažinamas mokinių skaičius klasėje / grupėje, tačiau tai padaryti praktiškai neįmanoma.

Apibendrinimas. Vadovų nuomone, ugdymo įstaigos neturėtų būti paliekamos ieškoti išteklių, kai vaikui identifikuojami specialieji ugdymosi poreikiai – sistema turėtų veikti taip, kad finansavimas ir reikiama pagalba eitų kartu su vaiku. Be to, ugdymo įstaigos nori daugiau žinoti apie vaikų specialiuosius ugdymosi poreikius, jei tokie yra identifikuoti, jau vaikui atvykstant į įstaigą – tai leidžia planuoti pagalbą ir išvengti finansinių praradimų (tuo atveju, kai SUP identifikuojami per mokslo metus). Mokyklos ir darželiai pasigenda glaudesnio santykio su PPT, pageidautų, kad PPT vaidmuo neapsiribotų formaliu vertinimu ir rekomendacijomis, o būtų teikiama daugiau konsultacijų. PPT turėtų teikti daugiau mobilių paslaugų, stiprinti pagalbą nutolusioms mokykloms, neturinčioms specialistų.

Trečioji vykusios diskusijos tema – *pedagoginės psichologinės pagalbos finansinis pagrįstumas*. Šią temą sudaro trys kategorijos: *Įtraukiojo ugdymo pagalbos sistemos finansavimo užtikrinimas*, *Specialistų įdarbinimas ir darbo krūvių užtikrinimas*, *Savivaldybės vaidmuo ir atsakomybė*. Šios temos rezultatai pateikiami 4.2.3.9 lentelėje.

4.2.3.9 lentelė. *Pedagoginės psichologinės pagalbos finansinis pagrįstumas*

Kategorijos	Subkategorijos ir jas pagrindžiančių pasisakymų turinys
Įtraukiojo ugdymo pagalbos sistemos finansavimo užtikrinimas	**Lėšų trūkumas ir realios pagalbos poreikių neatitikimas**. „PPT paskiria mokytoją padėjėją ir patikina, kad mokykla tikrai duos tiek, kiek reikia. Kai „ateina“ dokumentai, tu supranti, kad gali duoti ne tiek, kiek reikia, o šiek tiek...“ [8]. „Finansavimas yra nepakankamas. Turime mokykloje dvi priešmokyklinio ugdymo grupes (kiekviena po 23 vaikus, iš viso 46 vaikai). Iš jų yra 4 vaikai su SUP, du iš jų su dideliais. Jiems yra skirta 0,25 etato mokytojui padėjėjui, t.y. iš viso per savaitę 10 darbo valandų. Ką tai reiškia? Mes galime paskirstyti po vieną valandą į kiekvieną grupę. Bet tai visiškai nieko nereiškia tokia pagalba, tai yra labai mažai“ [3]; „Jei mes norime kalbėti apie visavertę švietimo pagalbą mokyklose finansavimas nėra pakankamas“ [9]; „Finansavimas nepakankamas. Sudėtinga, nes jei tu šiemet turi grupėje SUP turintį vaiką, tai gauni finansavimą, jam išėjus, nutrūksta. Ir nesvarbu, kad ateina kiti vaikai, bet jei jiems nenustatyta, vadinasi tau nepriklauso“ [5]; „Vaikų skaičius mokykloje, klasėje - ar mokykla turi atsipirkti, ar ji turi dirbti kokybiškai, čia yra du skirtingi dalykai“ [10].
	Tikslingos finansavimo lėšos ir jų panaudojimas pagalbai stiprinti. „Labai padėjo kokybės krepšelio lėšų. Iš jų turime papildomai 8 mokytojas padėjėjas. Tai labai padeda darbui po pamokų ir pamokose. Iš kokybės krepšelio lėšų įsirengėme relaksacijos kambarį. SUP mokiniams ypatingai gerai juo pasinaudoti, nusiraminti, kai pamokų metu įvyksta protrūkiai“ [8]; „Vadovai puikiai žino, kiek yra visokių aprašymų, kokios turi būti aplinkos vaikams su emocijų, nerimo sutrikimu, aspergerio <...>. Mes džiaugiamės, kad šiemet turėjome galimybę iš kokybės krepšelio įsirenginėti multifunkcinį kabinetą. Bet gal tik po kelių metų galėsime pasakyti, kaip sekasi jį naudoti ir kokią funkciją jis atlieka. Norint tokias patalpas įsirengti reikia ne tik gero noro, bet ir finansavimas yra būtinas“ [4].
	Finansinis SUP tenkinimo pagalbos pagrįstumas ir savalaikiškumas. „Gerai būtų, kad vaikas būtų ištiriamas vasarą ir ateidamas į mokyklą pateiktų visas pažymas, ir jau „atsineštų“ savo padėjėjo etatą. Jeigu vaikas išeina, padėjėjas išeina kartu su juo“ [10]. „Jeigu į klasę ateina vaikas, turintis specialiųjų ugdymosi poreikių, ta klasė įgauna įtraukiosios klasės statusą – tada kitoks mokinių skaičius, finansavimas ir pan.“ [10].
	Skiriama pagalba – ne rekomendacija, o imperatyvas, užtikrinantis finansavimą. „Gal padėtų užtikrintumas. Pvz., įvertinus vaikus, dokumentuose labai dažnai yra parašytos rekomendacijos. Mums, kurie turi vertybes, rekomendacija reiškia, kad reikia daryti, kad vaikui būtų geriau, tačiau taip toli gražu neatrodo savivaldybių finansų skyriams. Jiems atrodo, kad tai yra rekomendacija ir nėra privaloma, vadinasi jums to etato galbūt ir nereikia, jis nėra „padengtas“ pinigais, tas vaikas „neatsiperka“ ir pan. <...> tad mes labai dažnai laviruojame tarp kokybės ir finansavimo: jei reikia kokybės, tai reikia ir didesnio finansavimo“ [10].

Kategorijos	Subkategorijos ir jas pagrindžiančių pasisakymų turinys
	Pernelyg didelis specialiųjų mokyklų finansinis skatinimas. „Specialiosiose mokyklose pinigų yra labai daug. Jeigu pamatytumėte tas lėšas, tai būtų aišku, kaip galima bendrojo ugdymo mokyklose įsteigti padėjėjų etatus“ [1].
Specialistų įdarbinimas ir darbo krūvių užtikrinimas	**Lankstumas finansuojant specialistų etatus**. „Dėl ikimokyklinių įstaigų problema yra tai kad taryba tvirtina maksimalų leistiną etatų skaičių, ir jeigu mokslo metų eigoje yra nustatytas kokiams nors vaikui sutrikimas, įstaiga negali be tarybos sprendimo steigti etato – finansavimo nėra“ [5]; „Krumpliaračiai veikia labai lėtai – tau reikia pagalbos – tu kreipiesi į eilę instancijų, kol tu ją gauni. Be galo sudėtingas ir sunkus mechanizmas – kol gauni pagalbą, tas vaikas išeina ir palieka tą grupę“ [5]; „Aš negirdžiu tarp 60 savivaldybių kalbos apie mobilias paslaugas mažoms kaimiškoms mokykloms, mažoms organizacijoms. Negirdžiu, kad kažkas kūrybiškai bandytų tai spręsti. Nueinama tradiciniu keliu – 0,25 etato. Aš turėjau etatą padėjėjo vaikui, turinčiam fizinę negalią. Tas mokinys išėjo, mokytojo padėjėjo nebereikia, tai tas žmogus eina į gatvę? Turėtų būti platesnis požiūris į finansavimo dalykus. Gal negražiai sakau, bet pinigų nedaugės pinigai turi būti naudojami efektyviai, pažiūrint, kaip geriausiai tuos dalykus galima būtų padaryti“ [1].
	Nustatyti privalomi specialistų etatai ir užtikrintas jų finansavimas. „<...> finansavimas, jeigu reikia, tai skiriamas, bet geriausia būtų, jei būtų patvirtintas etatų sąrašas, kokie specialistai turėtų būti ugdymo įstaigose ir ypač kalbant apie darželius, kad nereikėtų prašyti, maldauti, kad skirtų“ [6]; „Negi negalima įsteigti, pvz., psichologo etato – juk tų atvejų visada būna – ir variuoti pagal atvejų sudėtingumą – vieniems pagalbos daugiau, kitiems – mažiau“ [5].
	Pedagogų ir specialistų darbo apmokėjimo ir darbo krūvio nevienodumai. „Pagalbos specialistų ir mokytojo valandų skaičius per savaitę skiriasi – tada duodi jam 1,5 etato ar neparasčiau būtų dirbti normaliai visu etatu ir gauti normalų atlyginimą“ [1]; „Specialistų atlyginimai yra labai nemotyvuojantys“ [5].
Savivaldybės vaidmuo ir atsakomybė	**Priklausomybė nuo savivaldybės sprendimų**. „Dabar savivaldybės turi labai svarų įrankį vykdyti politiką – pinigai atkeliauja pas juos“ [1]; „Kai 2018 m. buvo įvestas etatinis mokytojų darbo apmokėjimas, pagerintos sąlygos, tačiau kieno sąskaita. Kelios sritys buvo nuskriaustos, ir viena iš jų – švietimo pagalba. Tik nuo savivaldybės geros valios ir skiriamo finansavimo priklauso švietimo pagalbos kokybė. Panevėžio raj. Savivaldybė labai ženkliai prisideda ir skiria apie 200 000 Eur iš biudžeto pagalbos specialistų išlaikymui. Nemanau, kad yra daug savivaldybių, kurios taip palankiai žiūri“ [9]; „Bet reikia pažvelgti skirtingai: ikimokyklinio ugdymo įstaigos turi truputį kitokį finansavimo modelį, nes ten parašyta – ne mažiau kaip 4 val. vaikui finansuoti. Ir čia prasideda jau kiti dalykai. Manau, kad ikimokyklinėms įstaigoms valstybės dotacijos tikrai nepakanka ir čia savivaldybė turi prisidėti. Bendrojo ugdymo mokykloms tų lėšų gal ir pakanka. Pavyzdžiui mes neišnaudojame tų 10 000 ir dėl to steigiamės etatus. <...> Matyt, tobulos sistemos nebus. <...> Savivaldybė ikimokyklinio ugdymo įstaigoms prisideda, o mums, bendrojo ugdymo mokykloms, kurie turime ikimokyklinio ugdymo grupes – neprisideda“ [1]; „Problema ta, kad aš neišsitenku. Mes finansavimą gauname rugsėjo 1 d. duomenimis. Jei poreikiai bus nustatyti spalį-lapkritį, tai finansavimas bus tik kitais metais. Tada mokyklos paliekamos yra, kad jos pačios turi atrasti sprendimus. Kai aš kalbėjau apie finansavimo įvairovę <...> juk yra 2,4 proc. kurias savivaldybė gali išdalinti metų pradžioje. Apsirašyti savo tvarkose (nes jų tikrai nėra), kaip metų eigoje atsiradus papildomiems vaikams atsiranda papildomas finansavimas“ [1].
	Lėšų skirstymo savivaldybės lygmeniu skaidrumas. „<...> savo rajone mes skaidriai gauname informaciją ir ji laiku pateikiama“ [5]; „Viskas vyksta skaidriai, mes matome visų mokyklų gaunamas dotacijas iš valstybės biudžeto ir matome, kiek kiekvienai mokyklai tenka pagalbos lėšų“ [1].

Focus grupės metu surinktų duomenų analizė išryškino tokius esminius pedagoginės psichologinės pagalbos finansavimo aspektus:

1. ***Įtraukiojo ugdymo pagalbos sistemos finansavimo užtikrinimas***. Diskusijoje dalyvavę vadovai atkreipė dėmesį į pagalbai užtikrinti skiriamų lėšų trūkumą ir jų realios pagalbos poreikio neatitikimą. Realaus poreikio neatitinka ir mokytojų padėjėjų skiriami etatai, kai tenka mokytojo padėjėjo

pagalbai skirtas valandas išdalyti ne vienam, o keletui vaikų. Svarbu atsižvelgti į vaiko realius poreikius, skirti reikiamą ir tikslingą finansavimą pagalbai ir jos kokybei užtikrinti. Švietimo pagalbos tarnybų skiriama pagalba turėtų būti ne rekomendacinio pobūdžio, o imperatyvas, užtikrinantis reikalingą finansavimą. Atkreiptas dėmesys į nepagrįstai didelį specialiųjų mokyklų finansavimą.

2. ***Pedagogų ir specialistų įdarbinimas ir darbo krūvių užtikrinimas***. Vadovams kyla sunkumų įdarbinant specialistus ir formuojant jiems darbo krūvį dėl sudėtingo darbuotojo paieškos ir jo įdarbinimo suderinimo proceso su kitomis atsakingomis institucijomis, krūvio tiesioginio susiejimo su konkretaus vaiko poreikiais, nemotyvuojančio specialistų atlyginimo. Pasigendama didesnio lankstumo finansuojant specialistų etatus. Kaip galima išeitis siūloma nustatyti privalomus specialistų etatus ir užtikrinti jų finansavimą.

3. ***Savivaldybės vaidmuo ir atsakomybė***. Ugdymo įstaigų vadovai išryškino didelę finansavimo priklausomybę nuo savivaldybės sprendimų. Susiklostė situacija, kad tik nuo savivaldybės geros valios ir skiriamo finansavimo priklauso švietimo pagalbos kokybė ugdymo įstaigose. Ypač šioje situacijoje pažeidžiamos yra ikimokyklinio ugdymo įstaigos, kurioms valstybės skiriamos dotacijos nepakanka, o pagalbai užtikrinti būtina savivaldybės parama. Ugdymo įstaigų vadovai išmano švietimo pagalbos finansavimo tvarką savivaldybėje ir yra patenkinti lėšų skirstymo savivaldybės lygmeniu skaidrumu.

Apibendrinimas. Tyrimo duomenys rodo, kad šiuo metu skiriamų lėšų kokybiškai pedagoginei psichologinei pagalbai organizuoti nepakanka. Ugdymo įstaigoms padeda papildomų tikslingų lėšų skyrimas. Norint, kad sistema veiktų efektyviai, svarbu atsižvelgti į vaiko realius poreikius ir užtikrinti realiems poreikiams adekvatų įtraukiojo ugdymo pagalbos sistemos finansavimą, lankstesnį specialistų etatų steigimo modelį. Palankiai vertinamas specialistų įdarbinimo modelis, nustatant privalomus specialistų etatus ir užtikrinant jų finansavimą kiekvienai ugdymo įstaigai.

Netikrumo ir neapibrėžtumo situacijas kuria šiuo metu egzistuojantis decentralizuotas finansinių resursų skirstymo modelis, kai sprendimai dėl lėšų pagalbai skyrimo deleguojami savivaldybėms. Ugdymo įstaigų vadovai pagalbos finansavimo tvarką vertina kaip skaidrią, tačiau jaučiasi priklausomi nuo savivaldybės geranoriškumo ir nuostatų. Didesnę priklausomybę nuo savivaldybės sprendimų patiria ikimokyklinio ugdymo įstaigos, nes joms valstybės skiriamos dotacijos pagalbai organizuoti yra ypač menkos.

Ketvirtoji vykusios diskusijos tema – *pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo modelio tobulinimo perspektyvos*. Analizės rezultatų pagrindu šioje temoje buvo išskirtos keturios kategorijos: *Paslaugų lankstumas ir mobilumas*, *Paslaugų ir pagalbos poreikis kuo arčiau vaiko gyvenamosios vietos*, *Mažos mokyklos kaip galimybė matyti kiekvieną vaiką*, *Specialiosios klasės ir dalinė integracija*. Detalesni rezultatai pateikiami 4.2.3.10 lentelėje.

4.2.3.10 lentelė. *Pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo modelio tobulinimo perspektyvos*

Kategorija	Kategorijas pagrindžiančių pasisakymų turinys
Paslaugų lankstumas ir mobilumas	„Aš esu už lankstų paslaugų teikimo modelį, vos ne katalogo sudarymą, ko vaikui reikia, o paslaugos gali būto mobilios, prie PPT tarnybų – tada žmonės būtų socialiai saugūs, turės etatą ir nereikės jaudintis, kad etato neliks, jei iš ugdymo įstaigos, kurioje jis dirba, išeis vaikas“ [1]. „Vienintelį dalyką, ką mes perkame kaip paslaugą (neturime kaip etatinio darbuotojo), t. y. psichologo paslaugą. Mes su psichologu bendraujame pagal sutartį esant reikalui“ [1].

	„Didesnio spektro specialistų pagalba galėtų būti prie švietimo pagalbos tarnybų, tačiau jie nėra tokie mobilūs – mes turime kreiptis į juos... Būtų idealu, jei tie specialistai galėtų atvyktų į įstaigą, su vaikais bendrautų, mokytojus konsultuotų pačioje įstaigoje“ [5].
Paslaugų ir pagalbos poreikis kuo arčiau vaiko gyvenamosios vietos	„Kuo mažesnis vaikas, tuo jis turi būti arčiau namų. Tačiau vyksta mokyklų tinklo optimizavimo procesai, kurie leidžia sutaupyti labai daug lėšų“ [1]. „Svarbu kad į nutolusias mokyklas paskui vaiką ateitų pagalba“ [10]. „Aš matyčiau prasmę priartėti prie vaikų su paslaugomis. Nes, pvz., xx kaimas, kuris yra tiek nutolęs, ir dabar dar mokyklą ten uždarėme, o neturime jokių mobilių paslaugų, todėl priėmėme sprendimą, kad mes patys pas tėvus važiuosime. 30 milijonų, kurie bus sutaupyti optimizavus tinklą, Lietuvos neišgelbės ir mokytojų atlyginimų neišgelbės. Kaime 30 proc. vaikų neina į darželius ir tai dažnai socialinės rizikos šeimų vaikai. Jei norime, kad tų žmonių gyvenimo kokybė gerėtų, tuo anksčiau reikia tuos vaikus surinkti“ [1].
Mažos mokyklos kaip galimybė matyti kiekvieną vaiką	„<...> peršasi kelios mintys, galbūt utopinės, kalbant apie inkliuzinio ugdymo modelį. Mokinių skaičius yra svarbu: jeigu mokykla yra mokiniais neskaitlinga ir nesurenkam jų taip gausiai, kaip reikėtų, arba kaip būtų pelninga, šita pandemijos situacija parodo, kad mūsų neskaitlingumas yra mūsų stiprioji pusė. Tai reiškia, kad mes galime suvaldyti vaikus, galime matyti. Labai kažko nesitikint, bet optimistiškai kalbėti reikia. Gal nejžeisiu mokyklų, kurios turi po 1000 vaikų, jos turi ir daug specialistų, bet matyti kiekvieną vaiką yra labai didelis gėris – tiek specialistui, tiek vadovui matyti visus vaikus“ [10].
Specialiosios klasės ir dalinė integracija kaip įtraukiojo ugdymo imitacija	„Iškyla pavojus – mes turime pavyzdį X miesto X mokyklos, kai integracija vaikų, kurie didžiulių poreikių yra lanksti – dalį laiko jie praleidžia kartu su visais, dalį – atskirai, kas, matyt, pas mus visus yra. Bet einant tuo keliu yra grėsmė, kad įtrauktis bus tik imituojama. Mes labai greitai devalvuojame visas sąvokas – vaikas, kuriam nesiseka, išsiunčiamas su padėjėju į atskirą kambarį. Bet ar mokytojo padėjėjas yra tam, kad vaikas dirbtų atskirame kambaryje?“ [1]; „Pamirštame specialiąsias mokyklas. Buvo kalbama, kad jos taps metodiniais centrais, papildys PPT tarnybas specialistais – tai to mes nepadarėme“[1].

1. ***Paslaugų lankstumas ir mobilumas.*** Modeliuodami pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo perspektyvas vadovai tikisi daugiau lankstumo ir mobilumo sistemoje. Tai ypač aktualu mažoms, nuo miestų ir rajono centrų labiau nutolusioms ugdymo įstaigoms. Siūloma pagalbos tarnybose burti ugdymo įstaigoje įvairių specialistų komandas, kurios teiktų pagal poreikį reikalingą konsultavimą ir pagalbą savarankiškai pagalbos mokiniams užtikrinti negalinčioms ugdymo įstaigoms.

2. ***Paslaugų ir pagalbos poreikis kuo arčiau vaiko gyvenamosios vietos***. Ugdymo įstaigos vadovai išryškino paslaugų ir pagalbos užtikrinimo svarbą kuo arčiau vaiko gyvenamosios vietos. Būtina užtikrinti, kad gyvenamoji vieta netaptų pagalbos prieinamumo kliūtimi.

3. ***Mažos mokyklos kaip galimybė matyti kiekvieną vaiką***. Paradoksalu, tačiau nors didesnis mokinių skaičius ugdymo įstaigoje garantuoja didesnį finansavimą, tai gali tapti kliūtimi įtraukiojo ugdymo ir pedagoginės psichologinės pagalbos kokybei. Buvo išreikšta mintis, kad įtraukųjį ugdymą įgyvendinti palankiau mažesnėse mokyklose, nes tokiose mokyklose yra daugiau galimybių matyti kiekvieną vaiką.

4. ***Specialiosios klasės ir dalinė integracija kaip įtraukiojo ugdymo imitacija***. Ugdymo įstaigų vadovai įžvelgė grėsmę, kad, vykdant pertvarkas ir siekiant didesnės negalių turinčių vaikų įtraukties, įtraukusis ugdymas gali būti tik imituojamas kuriant specialiąsias klases ir vykdant dalinę integraciją. Atkreiptas dėmesys, kad lieka neaiškus ir specialiųjų mokyklų vaidmuo įgyvendinant įtraukųjį ugdymą.

Apibendrinimas. Modeliuojant pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo perspektyvas svarbu kurti lankstų ir mobilų modelį, leidžiantį užtikrinti pagalbą ne tik didelėse, mieste ar rajono centre esančiose mokyklose, bet ir ten, kur pagalbos prieinamumas gali būti mažesnis. Svarbus principas – pagalba arti vaiko. Svarbu skatinti ir išlaikyti nedideles mokyklas, kuriose gali būti sukuriamos itin palankios sąlygos įtraukiajam ugdymui. Numatyti aiškų specialiųjų mokyklų vaidmenį ir jų resursų panaudojimą užtikrinant pedagoginę psichologinę pagalbą ir priemones, kaip sumažinti įtraukiojo ugdymo imitavimą kuriant specialiąsias klases, tačiau nekeičiant ugdymo kultūros, politikos ir praktikos mokykloje.

Pedagoginės psichologinės pagalbos prieinamumo, efektyvumo ir finansinio pagrįstumo analizės ugdymo įstaigų vadovų požiūriu, taikant SSGG metodo elementus, apibendrinimo rezultatai pateikti 4.2.3.11 lentelėje.

4.2.3.11 lentelė. *Pedagoginės psichologinės pagalbos prieinamumo, efektyvumo ir finansinio pagrįstumo SSGG ugdymo įstaigų vadovų požiūriu*

	Stiprybės	**Silpnybės**	**Grėsmės**	**Galimybės**
	PRIEINAMUMAS			
Analizuoti pedagoginės psichologinės pagalbos aspektai		• Specialiųjų pedagogų, logopedų ir kitų specialistų bei mokytojų padėjėjų trūkumas ugdymo įstaigose. • Uždelsti poreikių atpažinimo, vertinimo, pagalbos procesai ugdymo įstaigoje. • Pedagoginių psichologinių tarnybų paslaugų prieinamumo stoka. • Ugdymo įstaigų fizinės aplinkos nepritaikymas fizinę negalią ar kitų ypatingesnių poreikių turintiems vaikams.	• Vaiko gyvenamosios vietos nutolimas nuo ugdymo įstaigos. • Sunkumai organizuojant pavėžėjimo paslaugas.	• Paslaugų lankstumas ir mobilumas. • Pagalbos užtikrinimas kuo arčiau vaiko gyvenamosios vietos. • Mobilios specialistų komandos kūrimas teikiančios pagalbą mažoms ir nutolusioms įstaigoms.
	EFEKTYVUMAS			
	• Ugdymo įstaigos daug dėmesio skiria komandinio darbo efektyvumui, supranta jo reikšmę, siekia suformuoti sukomplektuotas komandas. • Mokyklos yra pasirengusios ieškoti efektyvių pagalbos algoritmų, yra radusios	• Individualus pagalbos planas, kaip pagalbos institucijos lygmeniu įrankis, tik pradedamas taikyti, ieškant galimybių išvengti formalaus dokumento pildymo, bet orientuojantis į funkcionalius sprendimus. • Pedagogams (ypač dalykų mokytojams) ne visuomet pakanka kompetencijų dirbti su skirtingų poreikių turinčiais mokiniais. • Ugdymo įstaigų vadovai abejoja specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių	• Įtraukiojo ugdymo imitacija kuriant specialiąsias klases ir vykdant dalinę integraciją. • Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų bendramokslių tėvai dažnai mažai supranta apie negales, jų priežastis, yra priešiški, reiškia nepasitenkinimą. • Nepasitikėdami šeima, kaip partneriu, kai kurie ugdymo įstaigų vadovai išreiškia	• Skatinti ir remti nedideles mokyklas, kuriose gali būti sukuriamos itin palankios sąlygos įtraukiajam ugdymui realizuoti. • Numatyti aiškų specialiųjų mokyklų vaidmenį ir jų resursų panaudojimą užtikrinant pedagoginę psichologinę pagalbą. • Svarbu užtikrinti, kad komandas galėtų turėti ir ikimokyklinio ugdymo įstaigos, nes tai leidžia išvengti didesnių ugdymosi sunkumų ateityje.

	pasiteisinusių sprendimų. • Mažas mokinių skaičius ir maža mokykla kaip kokybiško ugdymo kiekvienam prielaida.	vaikų tėvų galimybėmis padėti savo vaikui. • Ne iki galo aiškus mokytojo padėjėjo vaidmuo, ne visuomet tenkina pasirengimas teikti pagalbą specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams. • PPT vaidmuo apsiriboja formaliu vertinimu ir rekomendacijomis, pasigendama konsultacijų, atvejų analizių.	poreikį, kad būtų sukurti įrankiai, įpareigojantys šeimas vykdyti pedagogų rekomendacijas. • Ugdymo įstaigos neturėtų būti paliekamos ieškoti išteklių, kai vaikui identifikuojami specialieji ugdymosi poreikiai – sistema turėtų veikti taip, kad finansavimas ir reikiama pagalba eitų kartu su vaiku.	• Mokytojų padėjėjai kiekvienoje klasėje. • PPT turėtų teikti daugiau ir įvairesnių mobilių paslaugų, ypač nutolusioms mokykloms. • Ugdymo įstaigos nori daugiau žinoti apie vaikų specialiuosius ugdymosi poreikius, jei tokie identifikuoti jau vaikui atvykstant į įstaigą – tai leidžia planuoti pagalbą ir išvengti finansinių praradimų.
	FINANSINIS PAGRĮSTUMAS			
	• Ugdymo įstaigoms padeda papildomų tikslingų lėšų skyrimas. • Ugdymo įstaigų vadovai išmano švietimo pagalbos finansavimo tvarką. • Pasitenkinimas lėšų skirstymo savivaldybės lygmeniu skaidrumu.	• Trūksta lėšų kokybiškai pedagoginei psichologinei pagalbai organizuoti. • Itin mažos valstybės dotacijos pagalbai ikimokyklinio ugdymo įstaigose organizuoti. • Finansavimo priklausomybė nuo savivaldybės sprendimų.	• Nemotyvuojantys specialistų atlyginimai. • Specialistų krūvio siejimas su konkretaus vaiko poreikiais. • Ugdymo įstaigos ne visuomet pajėgios kurti individualiems vaikų poreikiams pritaikytas aplinkas, tačiau išnaudoja bendradarbiavimo su kitomis įstaigomis galimybes.	• Užtikrinti realiems poreikiams adekvatų pagalbos sistemos finansavimą. • Taikyti lankstesnį specialistų etatų steigimo modelį ugdymo įstaigoje. • Nustatyti privalomus specialistų etatus ir užtikrinti jų finansavimą kiekvienai ugdymo įstaigai. • Aiškesniam pasidalijimui vaidmenimis konkrečiau reglamentuoti pedagogų pareigybės aprašus įtraukiant pagalbą skirtingų gebėjimų mokiniams ir siejant su krūvių struktūra.

Apibendrinimas

Tyrimo dalyvių manymu, švietimo pagalbos veiksmingumą pirmuoju (mokyklos) lygmeniu lemia aiški ir visiems ugdymo proceso dalyviams suprantama pagalbos sistema ugdymo įstaigoje; sėkmingai suformuota švietimo pagalbos komanda; dėmesys komandiniam darbui ir jo efektyvumui; priemonių, leidžiančių laiku identifikuoti vaikams kylančius sunkumus (pvz., vaiko pažangos stebėjimas, kuriame dalyvauja visi ugdantys pedagogai ir pagalbos specialistai), taikymas; aiškus visų pedagogų, švietimo pagalbos specialistų pasiskirstymas atsakomybėmis ir vaidmenimis, vadovaujantis pareigybių aprašais; tikslinių lėšų pagalbos sistemai stiprinti skyrimas.

Švietimo pagalbos veiksmingumą antruoju (tarnybų) lygmeniu lemia komandinis vaiko vertinimas, vertinimo išvadų aptarimas; rekomendacijų, pagrįstų vaiko SUP komandiniu vertinimu, rengimas mokykloms; dėmesys tėvams ir jų įtraukimas į vaikų vertinimą ir pagalbos numatymą; metodinės pagalbos teikimas ugdymo įstaigų

mokytojams ir specialistams, mokyklų kuravimas, paslaugų teikimas ugdymo įstaigose (kuo arčiau vaiko, jam artimoje aplinkoje); bendradarbiavimas su ugdymo įstaigomis, jų VGK, NŠA.

Švietimo pagalbos specialistų ir kitų žmogiškųjų išteklių trūkumas ugdymo ir švietimo pagalbos įstaigose mažina pagalbos prieinamumą. Švietimo pagalbos specialistų nepatrauklūs atlyginimai ir darbo sąlygos riboja jų pritraukimo ir įdarbinimo galimybes.

Ugdymo įstaigos vadovų manymu, pagalbos prieinamumo užtikrinimo rizikos veiksniais tampa mokinio gyvenamosios vietos nutolimas nuo miesto ar rajono centro; vaiko ikimokyklinis amžius; švietimo pagalbos įstaigų veiklos organizavimo efektyvumo stoka ir paslaugų prieinamumo trūkumas; uždelsti poreikių atpažinimo, vertinimo, konsultavimosi procesai, kai dėl šiuo metu galiojančios pagalbos teikimo tvarkos vaikas yra per ilgai stebimas arba laukiama poreikių įvertinimo švietimo pagalbos tarnyboje neteikiant ankstyvos ir vaiko poreikius atliepiančios pagalbos ugdymo įstaigoje.

Pirmojo lygmens švietimo pagalbos efektyvumą mažina tolerancijos ir nusiteikimo priimti sunkumų patiriančius ir ypatingų poreikių mokinius visuomenėje stoka; dalies įstaigų (ypač ikimokyklinių) VGK formalus, nekokybiškas darbas; nepakankama šeimos atsakomybė už sutartų sprendimų vykdymą; nepakankamos dalykų mokytojų kompetencijos atpažinti ir tenkinti skirtingus vaikų poreikius; sistemingų, nuoseklių ir nuolatinių mokymų pedagogams stoka; neužtikrinama pakankamos kvalifikacijos mokytojo / mokinio padėjėjo pagalba ugdymosi procese; PPT konsultacinio pobūdžio pagalbos tiesiogiai ugdymo įstaigoje stoka.

Antrojo lygmens švietimo pagalbos efektyvumą mažina kompetentingų tarnybų specialistų ir jų pa(si)rengimo stoka; naujų vertinimo metodikų ir taikomų metodikų trūkumas; materialinio aprūpinimo stoka (trūksta kompiuterių, programinės įrangos, kitų IT išteklių); priskiriamos papildomos funkcijos tarnyboms (mokymų, tyrimų ir kt.), neatsižvelgiant į turimus žmogiškuosius ir finansinius išteklius; savivaldybės paramos stoka; tarpžinybinio ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo sunkumai su sveikatos priežiūros įstaigomis, trukdantys teikti savalaikes ir kokybiškas paslaugas įvairiapusių raidos sutrikimų ir elgesio sutrikimų atvejais; VGK nepalankus požiūris į tarnybas, iniciatyvos kreiptis stoka.

Tyrimo duomenys rodo, kad šiuo metu skiriamų lėšų kokybiškai pedagoginei psichologinei pagalbai organizuoti nepakanka (ypač mažos dotacijos ikimokykliniame sektoriuje; neskiriama lėšų papildomoms tarnyboms deleguojamoms funkcijoms atlikti).

Toks finansinių resursų skirstymo modelis, kai sprendimai dėl lėšų pagalbai skyrimo deleguojami savivaldybėms, šiuo metu neužtikrina realius mokinių poreikius atitinkančio finansavimo, vadovaujantis teisingumo, prieinamumo ir lygių galimybių principais. Šiuo metu galiojanti švietimo pagalbos finansavimo tvarka lemia tiek švietimo pagalbos tarnybų, tiek ugdymo įstaigų visišką priklausomybę nuo savivaldybės ir jos sprendimų, jose dirbančių specialistų vertybinių prioritetų ir švietimo tikslų išmanymo, kompetencijos.

Atsižvelgiant į demografinius pokyčius įvairiuose šalies regionuose ryškėja tendencija, jog mažesniuose rajonuose vaikų mažėja, tačiau švietimo pagalbos paslaugų poreikis išlieka toks pat ar net didėja, o didžiuosiuose miestuose vaikų ir švietimo pagalbos paslaugų poreikis nuolat auga.

4.3. ŠVIETIMO PAGALBOS POREIKIO PROGNOZĖ SIEJANT SU DEMOGRAFINĖS SITUACIJOS ANALIZE

Šiame skyriuje pateikiamos įžvalgos, susijusios su švietimo pagalbos poreikio prognoze. Šios įžvalgos parengtos remiantis Statistikos departamento duomenų (demografinės situacijos), *focus* grupių duomenų analize ir antrine dokumento analize[152].

Iššūkiai, susiję su pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimu dėl demografinių pokyčių

Atlikus esamos pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo sistemos vertinimą tikslinga numatyti, su kokiais iššūkiais ir kokiomis grėsmėmis švietimo politikos formuotojams gali tekti susidurti dėl vykstančių demografinių pokyčių. 4.3.1 pav. parodytas 0–19 m. gyventojų skaičiaus kitimas šalyje 2011–2021 m.

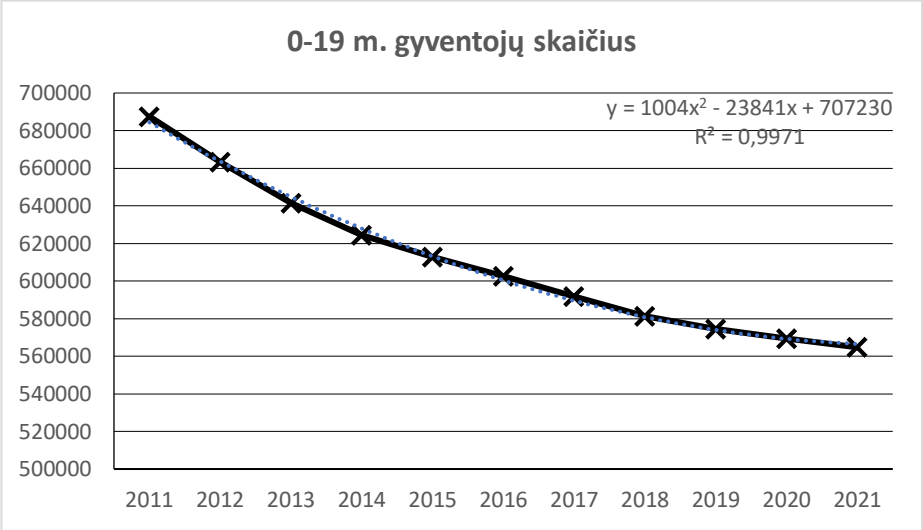

4.3.1 pav. *0–19 m. gyventojų skaičius Lietuvoje 2011–2021 m.*[153]

Kaip rodo statistiniai duomenys, 0–19 m. gyventojų skaičius kasmet mažėjo; nuo 2011 m. iki 2021 m. jis sumažėjo beveik 123 tūkstančiais, arba 17,86 proc. Trendo funkcija rodo, kad mažėjimas yra lėtėjantis, vidutinis metinis šio amžiaus gyventojų skaičiaus mažėjimo sulėtėjimas yra lygus 1004.

Kaip jau buvo nustatyta, švietimo pagalbos finansavimas iš valstybės biudžeto per mokymo lėšų tikslines dotacijas susietas su mokinių skaičiumi. Tai leistų manyti, kad, mažėjant mokinių skaičiui, mažės lėšų švietimo pagalbai poreikis arba, skiriant tą patį ar didesnį lėšų kiekį, kiekvienam mokiniui vidutiniškai teks didesnė lėšų suma švietimo pagalbai teikti. Tačiau pagrindinė problema yra ta, kad 0–19 m. gyventojų skaičiaus mažėjimo procesas atskirose savivaldybėse yra netolygus. Analizuojamo amžiaus (0–19 m.) gyventojų skaičiaus visose savivaldybėse pokyčiai pateikti 4.3.2 lentelėje.

4.3.2 lentelė. *Lietuvos gyventojų skaičiaus (0–19 metų) dinamika savivaldybėse 2011–2021 metais*[154]

[152] Pedagogų poreikio prognozavimas. Rezultatų apžvalga (2021). Apžvalgą parengė B. Leiputė, P. Skirkevičius, M. Kriaučiūnas. Strata: *20210318-pedagogu-poreikio-prognozavimas-rezultatu-apzvalga.pdf (strata.gov.lt).

[153] Šaltinis: sudaryta autorių remiantis Statistikos departamento duomenimis.

[154] Šaltinis: sudaryta autorių remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Savivaldybė	0–19 m. amžiaus gyventojų skaičius 2011 m. pradžioje	0–19 m. amžiaus gyventojų skaičius 2021 m. pradžioje	Pokytis 2011–2021 m., asmenys	Pokytis 2011–2021 m., proc.
Kelmės r. sav.	7410	4435	-2975	-40.1
Pagėgių sav.	2386	1432	-954	-40.0
Pakruojo r. sav.	5610	3417	-2193	-39.1
Joniškio r. sav.	6161	3769	-2392	-38.8
Anykščių r. sav.	5675	3504	-2171	-38.3
Skuodo r. sav.	4874	3026	-1848	-37.9
Molėtų r. sav.	4248	2676	-1572	-37.0
Biržų r. sav.	6191	3915	-2276	-36.8
Pasvalio r. sav.	6744	4301	-2443	-36.2
Šilalės r. sav.	6900	4406	-2494	-36.1
Akmenės r. sav.	5462	3492	-1970	-36.1
Alytaus m. sav.	13384	8606	-4778	-35.7
Lazdijų r. sav.	4771	3085	-1686	-35.3
Rokiškio r. sav.	7125	4621	-2504	-35.1
Ignalinos r. sav.	3369	2192	-1177	-34.9
Šakių r. sav.	7710	5024	-2686	-34.8
Kupiškio r. sav.	4421	2885	-1536	-34.7
Vilkaviškio r. sav.	10217	6693	-3524	-34.5
Zarasų r. sav.	3687	2474	-1213	-32.9
Varėnos r. sav.	5184	3506	-1678	-32.4
Raseinių r. sav.	8532	5793	-2739	-32.1
Utenos r. sav.	8677	5894	-2783	-32.1
Jurbarko r. sav.	6878	4694	-2184	-31.8
Šilutės r. sav.	11363	7785	-3578	-31.5
Radviliškio r. sav.	9977	6856	-3121	-31.3
Telšių r. sav.	11265	7746	-3519	-31.2
Rietavo sav.	2128	1467	-661	-31.1
Švenčionių r. sav.	5556	3846	-1710	-30.8
Kalvarijos sav.	3152	2191	-961	-30.5
Kėdainių r. sav.	12335	8614	-3721	-30.2
Plungės r. sav.	9676	6762	-2914	-30.1
Kaišiadorių r. sav.	7280	5211	-2069	-28.4
Ukmergės r. sav.	8148	5866	-2282	-28.0
Širvintų r. sav.	3710	2676	-1034	-27.9
Prienų r. sav.	6525	4714	-1811	-27.8
Panevėžio m. sav.	20985	15445	-5540	-26.4
Kazlų Rūdos sav.	3102	2287	-815	-26.3
Tauragės r. sav.	10063	7434	-2629	-26.1
Jonavos r. sav.	11356	8420	-2936	-25.9
Mažeikių r. sav.	14449	10721	-3728	-25.8
Marijampolės sav.	14253	10590	-3663	-25.7
Panevėžio r. sav.	9071	6890	-2181	-24.0
Birštono sav.	921	710	-211	-22.9
Kretingos r. sav.	10027	7763	-2264	-22.6
Šiaulių r. sav.	10511	8177	-2334	-22.2
Alytaus r. sav.	5882	4653	-1229	-20.9
Šiaulių m. sav.	23373	18552	-4821	-20.6
Šalčininkų r. sav.	8033	6495	-1538	-19.1
Visagino sav.	4287	3501	-786	-18.3
Elektrėnų sav.	5334	4460	-874	-16.4

Trakų r. sav.	7711	6502	-1209	-15.7
Kauno m. sav.	65254	56238	-9016	-13.8
Druskininkų sav.	21876	19011	-2865	-13.1
Klaipėdos m. sav.	33490	30656	-2834	-8.5
Palangos m. sav.	3201	2947	-254	-7.9
Vilniaus r. sav.	23060	21918	-1142	-5.0
Kauno r. sav.	20976	20405	-571	-2.7
Klaipėdos r. sav.	12972	13517	545	4.2
Vilniaus m. sav.	110077	119209	9132	8.3
Neringos sav.	533	654	121	22.7

Net 31 savivaldybėje per analizuotą 2011–2021 m. laikotarpį gyventojų iki 19 m. skaičius sumažėjo daugiau nei 30 proc.; tarp jų vyrauja mažosios, mažesniu gyventojų tankiu pasižyminčios savivaldybės, tikėtina, susidūrusios su ženklesne migracija ir spartesniu visuomenės senėjimu. Tarp šių savivaldybių yra tik viena miesto – Alytaus – savivaldybė.

Tik trijose savivaldybėse gyventojų iki 19 m. skaičius ne mažėjo, o didėjo. Didžiausias procentinis pokytis užfiksuotas Neringos savivaldybėje. Šios savivaldybės situacija yra specifinė dėl mažo gyventojų skaičiaus, o tokį didelį procentinį padidėjimą atitinka vos 121 gyventojo absoliutus padidėjimas. Vilniaus miesto savivaldybėje gyventojų iki 19 m. skaičius padidėjo daugiau nei 8 proc., Klaipėdos rajono savivaldybėje – daugiau nei 4 proc. Pažymėtina, kad tarp 10 savivaldybių, kurios neteko mažiausiai gyventojų iki 19 m., yra trijų didžiausių miestų – Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos – tiek miestų, tiek rajonų savivaldybės, tačiau Vilniaus atveju miestas nukentėjo mažiau nei rajonas, o Kauno ir Klaipėdos atveju stebėta priešinga tendencija. Šiaulių miesto savivaldybė yra 14, Šiaulių rajono – 16 vietoje, Panevėžio rajono – 19, o Panevėžio miesto – 25 vietoje tarp mažiausiai šio amžiaus gyventojų netekusių savivaldybių – jos visos nuo 2011 m. iki 2021 m. neteko daugiau nei 20 proc. gyventojų iki 19 m. amžiaus.

Pedagoginių psichologinių tarnybų (PPT / ŠPT) finansinės būklė ir jų finansavimo struktūros vertinimas, *focus* grupių rezultatų analizė parodė, kad, nepaisant vienodos lėšų švietimo pagalbai apskaičiavimo metodikos, mažųjų (gyventojų skaičiaus požiūriu) savivaldybių PPT / ŠPT dažniausiai susiduria su lėšų iš valstybės biudžeto nepakankamumu ir yra labiau priklausomos nuo papildomo finansavimo iš savivaldybių biudžetų.

Tikėtina, kad vykstantys demografiniai pokyčiai, susiję su ikimokyklinio ir mokyklinio amžiaus gyventojų skaičiaus dinamika, jau artimiausiu metu lems PPT / ŠPT sistemos pokyčius. Analizuoto amžiaus gyventojų skaičiaus mažėjimas mažosiose savivaldybėse ir didėjimas minėtose didžiosiose savivaldybėse gali turėti įtakos PPT / ŠPT skaičiaus optimizavimui (pvz., jungiant mažųjų savivaldybių tarnybas; didinant didžiųjų savivaldybių tarnybų komandas). Visais atvejais būtina atsižvelgti į švietimo pagalbos prieinamumo užtikrinimą ir mažosiose, ir didžiosiose savivaldybėse.

Dėmesys atkreiptinas į švietimo pagalbos prieinamumo užtikrinimą mažosiose savivaldybėse. Remiantis atlikta *focus* grupių diskusijų analize pastebėta tendencija, kad kuo toliau tėvams su vaikais reikia vykti iki tarnybos, tuo sunkiau užtikrinti šį procesą. Atsižvelgus į minėtas tendencijas būtina numatyti kuo efektyvesnius būdus (pvz., mobilios specialistų komandos teikiama pagalba), kuriais švietimo pagalbos specialistai galėtų pasiekti vaikus, kuriems ši pagalba yra reikalinga. Todėl, priimant sprendimus dėl pedagoginės psichologinės pagalbos modelio efektyvumo didinimo, būtina iš anksto įvertinti kaštus, kurie bus būtini tarnyboms aptarnaujant vis didesnes teritorijas su santykinai mažesniu gyventojų tankumu, taip pat sutelkiant reikiamą švietimo pagalbos specialistų (komandų) skaičių savivaldybėse, kuriose gyventojų skaičius didėja.

Pažymėtina, kad gyventojų skaičiaus mažėjimas numatomas ir ilguoju laikotarpiu. Todėl, formuojant švietimo politiką, susijusią su švietimo pagalbos teikimu, tikslinga numatyti ilgalaikę strategiją, kaip šią sistemą pritaikyti prie gyventojų skaičiaus pokyčių, t. y. gyventojų koncentravimosi keliose savivaldybėse ir ikimokyklinio / mokyklinio amžiaus vaikų skaičiaus mažėjimo ir santykinio „retėjimo“ kitose savivaldybėse.

Ilgalaikė gyventojų skaičiaus dinamikos prognozė iki 2070 m. pateikta 4.3.3 lentelėje.

4.3.3 lentelė. *Prognozuojama gyventojų skaičiaus dinamika*[155]

	2021	2030	2040	2050	2060	2070
Iš viso	2788725	2575553	2339698	2137939	1959630	1825897
0–19 metų asmenys	551610	507303	411894	365131	343399	316617
0–19 metų gyventojų dalis bendrame gyventojų skaičiuje, proc.	19.8	19.7	17.6	17.1	17.5	17.3

Statistikos departamentas nepateikia demografinių pokyčių prognozės atskiroms savivaldybėms; duomenų, leidžiančių įvertinti regioninius kitimo netolygumus, nerasta. Priežasčių, kad pastarųjų trijų dešimtmečių demografinės tendencijos pasikeistų, taip pat nėra, todėl darytina prielaida, kad gyventojų skaičius lėčiausiai mažės didžiuosiuose miestuose ir jų žiedinėse savivaldybėse. Prognozuojama, kad gyventojų iki 19 m. skaičius kas dešimtmetį vidutiniškai mažės apie 47 tūkst. gyventojų, o didžiausias sumažėjimas numatomas per dešimtmetį nuo 2030 m. iki 2040 m.; vėlesniais dešimtmečiais numatomas šio proceso lėtėjimas. Ilgalaikė 0–19 m. gyventojų skaičiaus prognozė rodo bendras neigiamas demografines tendencijas, kurios ateityje skatins ieškoti sprendimų keičiant pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelį, kad jis užtikrintų paslaugų prieinamumą ir kokybę.

Švietimo pagalbos specialistų ir pedagogų poreikio prognozavimas

Švietimo įstatymo pakeitimų, kurie įsigalios palaipsniui iki 2024 09 01, kontekste, aktualizavus įtraukiojo ugdymo įgyvendinimą, didėja dėmesys vaikų individualiems ugdymosi poreikiams ir jų tenkinimui. Įtrauki mokykla turi gebėti užtikrinti kokybišką ugdymą ir švietimo pagalbą visiems vaikams, kuriems jos reikia, t. y. įvairių ugdymosi poreikių turintiems vaikams – ne tik turintiems negalių, bet ir kitoms marginalizuojamų vaikų grupėms (iš skurdo aplinkos atėjusiems vaikams, migrantų, mišrių šeimų, daugiakalbiams vaikams, kt.). Pedagogų poreikio prognozavimo apžvalgoje (2021)[156] numatomos tokios tendencijos, susijusios su specialistų poreikio didėjimu ir pedagogų naujų kompetencijų poreikiu:

- didėjanti ugdymo įtrauktis, auganti besimokančiųjų ugdymosi poreikių įvairovė dar labiau padidins šiuo metu trūkstamų švietimo pagalbos specialistų poreikį;
- priimtos Švietimo įstatymo pataisos dėl privalomo ikimokyklinio ugdymo socialinę riziką patiriantiems vaikams taip pat ženkliai padidins pagalbos mokiniui specialistų poreikį;
- įtraukiojo ugdymo įgyvendinimas lems naujų pedagogų kompetencijų poreikį;
- nenumatytos situacijos (pvz., pandemija) sukėlė iššūkių ugdymo įstaigoms ir išryškino naujų pedagogų ir pagalbos specialistų kompetencijų poreikį dirbant nuotoliniu būdu, t. y. poreikį įgyti skaitmeninių gebėjimų, naujų ugdymo metodų, tinkamų taikyti virtualioje erdvėje.

Pedagogų poreikio prognozavimo apžvalgoje (2021) pateikti scenarijai, pagal kuriuos jau artimiausiais metais prognozuojamas švietimo pagalbos specialistų poreikio didėjimas:

- Pagal „Viskas kaip ir iki šiol“ scenarijų prognozuojama, jog mokinių, besimokančių ikimokyklinio, bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo (išskyrus tik profesijos besimokančius) mokyklose, skaičius nuo 2020–2021 m. m. iki 2024–2025 m. m. sumažės 3 proc., arba 15 tūkstančių. Mokinių pokytis geografiniu aspektu, kaip ir iki šiol, išliks netolygus – išliks stabilus ar augs 10-yje savivaldybių, likusiose mažės; ikimokyklinio ugdymo visuotinumas, priešmokyklinio ugdymo lankstumas ir įtraukiojo ugdymo plėtojimas situacijai nesikeičiant galimai prisidės prie didesnio pedagogų ir pagalbos specialistų trūkumo. Kadangi dauguma pokyčių numatoma 2023 m. ir vėlesniais metais,

[155] Šaltinis: sudaryta autorių remiantis Statistikos departamento duomenimis.
[156] Pedagogų poreikio prognozavimas. Rezultatų apžvalga (2021). Apžvalgą parengė B. Leiputė, P. Skirkevičius, M. Kriaučiūnas. Strata: *20210318-pedagogu-poreikio-prognozavimas-rezultatu-apzvalga.pdf (strata.gov.lt).

reikalingas išankstinis pasiruošimas jau dabar stiprinant šių pedagogų pritraukimą ir išlaikymą. Svarbu toliau stiprinti pedagogų ir pagalbos mokiniui specialistų pritraukimą į mokyklas.

- Pagal scenarijų „Pokyčiai, paskatinti atsigavimo“ švietimo sistemoje toliau vyksta suplanuoti ar parengiamieji darbai: ikimokyklinio ugdymo visuotinumas, priešmokyklinio ugdymo programos ilginimas, įtraukiojo ugdymo plėtra. Kartu šie veiksniai nulems didesnį ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų įsitraukimą į ugdymą ir didesnį pagalbos mokiniui specialistų poreikį. Pagal scenarijų „Pokyčiai, paskatinti atsigavimo“ pirmus dvejus metus pedagogų trūkumas bus panašus kaip ir „Viskas kaip ir iki šiol“ scenarijaus atveju. 2023–2024 m. m. ir 2024–2025 m. m. dėl planuojamų pokyčių švietimo politikoje bus stebimas didesnis poreikis pedagogų nei pagal kitus scenarijus. Dėl mokinių įtraukties nuosekliai nuo 2021–2022 m. m. auga pagalbos mokiniui specialistų poreikis.

Analizuojant švietimo pagalbos teikimo dvejų metų pokyčius šalyje pagal atskiras švietimo pagalbos rūšis matomos, nors ir netolygiai, tačiau didėjančios paslaugų apimtys visose srityse. ŠVIS duomenimis, bendrojo ugdymo mokyklų (BU) mokinių skaičius, kuriems buvo skirta ir teikta švietimo pagalba (psichologinė, socialinė pedagoginė, specialioji pedagoginė / logopedinė, specialioji, mokytojo padėjėjo), per pastaruosius dvejus metus (nuo 2019 m. iki 2021 m.) išaugo (žr. 4.3.4 lentelę). Didžiausias mokinių skaičiaus pokytis (42 proc.) fiksuotas teikiant specialiąją pedagoginę pagalbą, mažiausias – teikiant socialinę pedagoginę pagalbą (27 proc.).

4.3.4 lentelė. *Bendrojo ugdymo mokyklose skirta ir suteikta švietimo pagalba*[157]

Pagalbos pobūdis	Mokinių, kuriems skirta ir suteikta švietimo pagalba, skaičius 2019–2020 m. m.	Mokinių, kuriems skirta ir suteikta švietimo pagalba, skaičius, 2020–2021 m.m.	Mokinių, kuriems skirta ir suteikta švietimo pagalba, skaičiaus padidėjimas
Psichologinė pagalba	4 942	6 772	**37 %**
Socialinė pedagoginė pagalba	7 002	8 908	**27,2 %**
Mokytojo padėjėjo paslaugos	912	1 271	**39,4 %**
Specialioji pagalba	2 920	3 902	**33,6 %**
Specialioji pedagoginė pagalba	12 515	17 727	**41,6 %**

Analizuojant švietimo pagalbos teikimą ikimokyklinėse ugdymo įstaigose pastebima, kad, pagal mokinių skaičiaus padidėjimą teikiant jiems atskiras švietimo pagalbos rūšis, matyti dar didesni pokyčiai (žr. 4.3.5 lentelę). Mokinių, gaunančių švietimo ir (ar) specialiąją pagalbą, skaičius per dvejus metus padidėjo maždaug du kartus. Didžiausias pokytis fiksuotas teikiant psichologinę (139 proc.) ir specialiąją pedagoginę pagalbą (107 proc.).

4.3.5 lentelė. *Ikimokyklinio ugdymo įstaigose skirta ir suteikta švietimo pagalba*[158]

IU vaikų, kuriems skirta ir suteikta švietimo pagalba, skaičius	Mokinių, kuriems skirta ir suteikta švietimo pagalba, skaičius 2019–2020	Mokinių, kuriems skirta ir suteikta švietimo pagalba, skaičius 2020–2021	Mokinių, kuriems skirta ir suteikta švietimo pagalba, skaičiaus padidėjimas
Psichologinė pagalba	400	955	**138, 75 %**
Mokytojo padėjėjo paslaugos	102	208	**103, 9 %**
Socialinė pedagoginė pagalba	389	771	**98,2 %**
Specialioji pagalba	351	453	**21,5 %**
Specialioji pedagoginė pagalba	2 885	5 977	**107,2 %**

[157] SVIS ataskaita sugeneruota 2021 04 02.
[158] Ten pat.

Didėjantys mokinių, kuriems reikalinga švietimo ir specialioji pagalba, skaičiai liudija didėjantį švietimo pagalbos ir (ar) specialiosios pagalbos specialistų poreikį mokyklose ir ikimokyklinėse įstaigose.

Apibendrinimas

Remiantis antrine dokumentų analize konstatuota, kad didėjanti ugdymo įtrauktis, auganti besimokančiųjų ugdymosi poreikių įvairovė ir privalomas ikimokyklinis ugdymas socialinę riziką patiriantiems vaikams ženkliai padidins jau šiuo metu trūkstamų švietimo pagalbos specialistų poreikį.

Remiantis Statistikos departamento duomenų (demografinės situacijos) analize ir *focus* grupių analize galima teigti, kad vykstantys demografiniai pokyčiai, susiję su 0–19 m. amžiaus gyventojų skaičiaus dinamika, gyventojų skaičiaus mažėjimu ir skaičiaus pokyčiais (gyventojų skaičiaus mažėjimas mažosiose savivaldybėse ir didėjimas kai kuriose didžiosiose savivaldybėse), artimiausiu metu gali turėti įtakos PPT / ŠPT sistemos pokyčiams, jų skaičiaus optimizavimui (pvz., jungiant mažųjų savivaldybių tarnybas, didinant didžiųjų savivaldybių tarnybų komandas).

Tyrime konstatuoti didėjantys mokinių, kuriems skiriama švietimo ir (ar) specialioji pagalba, skaičiai (nuo 2019 m. iki 2021 m.) liudija didėjantį švietimo pagalbos ir (ar) specialiosios pagalbos specialistų poreikį šalies mokyklose ir ikimokyklinėse įstaigose.

IŠVADOS

TEISINĖS BAZĖS, REGLAMENTUOJANČIOS ŠVIETIMO PAGALBĄ, ATITIKTIS ĮTRAUKTIES NUOSTATOMS

1. Naujausi Lietuvos strateginiai švietimo dokumentai yra orientuoti į įtraukties švietime aktualizavimą ir iš esmės dera su pagrindinėmis tarptautinėmis įtraukiojo ugdymo (angl. *inclusive education*) nuostatomis. Švietimo įstatymo straipsnių, siejamų su kokybiško ugdymo visiems užtikrinimu, pakeitimas palaipsniui iki 2024 m. rugsėjo mėnesio, tikėtina, sudarys teisines prielaidas įtraukčiai švietime, atsisakant diskriminuojančių teisinių nuostatų; stiprinant ugdomąją pagalbą procese, kuriame dalyvauja mokiniai, turintys didelių ir labai didelių ugdymosi poreikių. Nacionaliniuose strateginiuose švietimo dokumentuose įteisintas *įtraukties* principas, tačiau pasigendama strateginės krypties *įtrauktis* ir *įtraukusis ugdymas* apibrėžties.
2. Lietuvoje šiuo metu galioja švietimo pagalbą reglamentuojantys dokumentai (poįstatyminiai aktai: aprašai, tvarkos, įsakymai ir kt.), kurie parengti skirtingu laiku, todėl juose yra nebevartojamų ar keistinų sąvokų, pavadinimų, medicininio modelio, nederančio su įtraukiojo ugdymo nuostatomis, elementų; nustatyti nevienodi reikalavimai įvairiems pagalbos teikėjams dirbant kartu, galintys kelti komandinio darbo iššūkių; nevienoda dokumentų, reglamentuojančių skirtingą pagalbą, struktūra.
3. Dokumentai, reglamentuojantys švietimo pagalbos teikėjų funkcijas, patvirtinti seniai (dauguma 2004–2006 m.), todėl nevisiškai dera su naujausių strateginių dokumentų nuostatomis, yra nebevartojamų sąvokų ir terminijos. Dalies specialistų funkcijos dokumentuose neapibrėžtos, kitų apibrėžtos dviejuose konfliktuojančiuose dokumentuose.

ŠVIETIMO PAGALBOS TEIKIMAS ŠALIES UGDYMO ĮSTAIGOSE (PIRMINIS LYGMUO): PAGALBOS APRĖPTIS, PRIEINAMUMAS IR VEIKSMINGUMAS

Pagalbos prieinamumas ir aprėptis

4. Švietimo pagalbos prieinamumas šalies ugdymo įstaigose yra netolygus. Vertinant pagal įstaigų, kuriose nebuvo specialistų, dalį, pagal normatyvo ir vienam etatui tenkančių mokinių skaičiaus santykį, konstatuotas nepakankamas švietimo pagalbos lygis. Išryškėjo ir skirtingas švietimo pagalbos lygis vertinant pagal atskiras švietimo pagalbos rūšis, ugdymo įstaigos tipą (mokykla, ikimokyklinio ugdymo įstaiga), pagal atskirus regionus ir savivaldybes:
   4.1. Itin žemas psichologinės pagalbos prieinamumas šalies ugdymo įstaigose: pusė (53 proc.) šalies mokyklų (2019 m.) ir daugiau nei pusės savivaldybių (38 iš 60) ikimokyklinio ugdymo įstaigų (2019–2020 m. m. ir 2020–2021 m. m.) neturėjo psichologo. Psichologinės pagalbos prieinamumas pagal normatyvo ir vienam etatui tenkančių mokinių skaičiaus santykį šalies mokyklose ir ikimokyklinėse įstaigose 2020–2021 m. m. buvo atitinkamai 33 proc. ir 30 proc.
   4.2. Nepakankamas ir netolygus specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumas šalies ugdymo įstaigose. Ketvirtadalyje (28 proc.) šalies mokyklų ir daugiau nei trečdalio savivaldybių ikimokyklinio ugdymo įstaigose dėl specialistų trūkumo mokiniams nebuvo užtikrintas specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumas. Vienam specialiąją pedagoginę pagalbą teikiančiam specialistui tenkančių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių didesni skaičiai būdingi kaimų mokykloms, ypač mažųjų savivaldybių kaimų mokykloms, kuriose specialistui tenkančių SUP turinčių mokinių skaičius du kartus didesnis, nei numatyta norminiuose dokumentuose. Logopedinės pagalbos

prieinamumas šalies ikimokyklinėse ugdymo įstaigose santykinai geras, siekia 85 proc., bet netolygus. Labiausiai logopedų trūksta šalies nevalstybinėse ikimokyklinio ugdymo įstaigose.

4.3. Socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas šalyje yra gana geras, tačiau pasižymi tam tikru netolygumu tiek regioniniu aspektu, tiek pagal ugdymo įstaigos tipą. Daugumoje šalies mokyklų (80 proc.) dirbo socialiniai pedagogai, prieinamumo rodiklis – 87 proc. Aukštas socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumo rodiklis mažosiose savivaldybėse. Ikimokyklinėse ugdymo įstaigose socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas žemesnis: beveik pusėje šalies savivaldybių visiškai neprieinama socialinio pedagogo pagalba, o prieinamumo rodiklis siekia 39 proc.

4.4. Dešimtadalis šalies mokyklų 2019 m. neturėjo jokio švietimo pagalbos specialisto. Ypač nerimą kelianti situacija buvo mažųjų savivaldybių kaimų mokyklose, kurių ketvirtadalyje nebuvo teikiama jokia švietimo pagalba.

5. Konstatuoti teigiami, nors ir netolygūs, švietimo pagalbos teikimo prieinamumo pokyčiai, kurie akivaizdžiausi specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo srityje.

Pagalbos sistema ir jos veiksmingumas

6. Ugdymo įstaigose veikiančią pagalbos sistemą, jei užtikrinamas švietimo pagalbos prieinamumas, iš esmės galima vertinti kaip veiksmingą, nes tose ugdymo įstaigose, kur pagalbą teikia švietimo pagalbos specialistai ir stebimas VGK veiklos veiksmingumas, pastebima didesnė įtraukiojo ugdymo kultūros požymių raiška.
7. Mokykloje teikiamos pagalbos (bendros pedagoginės pagalbos) veiksmingumą pagrindiniai pagalbos gavėjai – mokiniai – vertina vidutiniškai. Švietimo pagalbą ugdymo įstaigose visi tyrimo dalyviai vertina kaip veiksmingą arba pakankamai veiksmingą. Aukšti logopedo, specialiojo pedagogo, socialinio pedagogo, mokytojo padėjėjo pagalbos veiksmingumo rodikliai, šiek tiek mažesni – psichologo pagalbos.
8. Pozityviai vertinama ugdymo įstaigoje veikiančios VGK veikla: įsiklausoma ir reaguojama į problemines situacijas, į vaikui kylančius sunkumus, stengiamasi kurti draugišką VGK posėdžių atmosferą, į sprendimų priėmimą įtraukti mokinius. VGK veiklos prioritetu laikomas vaikų emocinės gerovės užtikrinimas ugdymo įstaigoje.
9. Teigiamai vertinami bendradarbiavimo su šeima kultūros ir komandinio darbo procesai, apimantys pedagogų pastangas kurti partneriškus šeimos ir ugdymo įstaigos santykius ir užtikrinti sklandžią komunikaciją, mokinio ir šeimos pripažinimą ir priėmimą, siekį įsiklausyti į vaiko ir tėvų nuomonę. Pastebimi susitelkimo ir pagalbos kultūros požymiai pedagogų bendruomenėje.
10. Daugumoje ugdymo įstaigų vykdoma politika ir lyderystė yra orientuota į skirtingų mokinių poreikių tenkinimą ir pagalbos kiekvienam vaikui užtikrinimą. Pastebimos vadovų pastangos įdarbinti reikalingus švietimo pagalbos specialistus, teikti pagalbą pedagogams sprendžiant sudėtingas situacijas.
11. Pagalbos sistemos veiksmingumas labiausiai pastebimas pradinio ugdymo pakopoje, ikimokykliniame ugdyme stipri dėmesio kiekvienam vaikui raiška, bendradarbiavimas ir komandinis darbas.

Pagalbos sistemos poveikis mokyklos funkcionavimui ir įtraukiojo ugdymo kultūros raiškai

12. Ugdymo įstaigose pastebimi įtraukiojo ugdymo kultūros raiškos požymiai. Nustatytos teigiamos įtraukiojo ugdymo kultūros raiškos sąsajos su pagalbos kultūrą skatinančia mokyklos politika ir lyderyste, bendradarbiavimo ir komandinio darbo efektyvumu, mokinio ir šeimos pripažinimu ir priėmimu, pagalbos veiksmingumu:

12.1. mokinių stebima pagalbos kultūros raiška ir gera mokinių savijauta stipriausiai susijusi su mokinio ir jo šeimos pripažinimu ir priėmimu, o dėmesys kiekvienam vaikui ir tolerancija įvairovei stipriausiai susiję su vaiko ir šeimos išklausymu ir įtraukimu;

12.2. pozityvaus elgesio palaikymas ir dėmesys emocinei sveikatai mažina vaikų skirstymo ir patyčių kultūrą, o patyčios ir diskriminacija neigiamai veikia pagalbos kultūrą ir gerą mokinių savijautą, mažina pagalbos veiksmingumą;

12.3. efektyvus bendradarbiavimas ir komandinis darbas stipriausiai susiję su VGK veikla užtikrinant pagalbą kiekvienam vaikui;
12.4. VGK veiklos efektyvumą lemia veiksmingas bendradarbiavimas ir komandinis darbas. Įstaigose, kur matoma ir pripažįstama VGK vaidmens svarba ir gerai vertinamos atliekamos funkcijos, stebima stipresnė bendradarbiavimo ir komandinio darbo raiška, pozityviau vertinamas VGK vaidmuo skatinant pedagogų profesinį tobulėjimą, padedant suvokti individualios pagalbos planavimo reikšmę, labiau pastebimas pozityvaus elgesio palaikymas ir dėmesys emocinei sveikatai, pozityviau vertinama socialinio pedagogo ir psichologo pagalba;
12.5. specialioji pedagoginė pagalba tampa apsaugos veiksniu mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, nes turi įtakos geresniam mokinių savijautos, pagalbos kultūros ir veiksmingumo vertinimui, padidina vaiko ir šeimos pripažinimą ir priėmimą, mokinių įtraukimą ir dalyvavimą sprendžiant su jų mokymusi susijusius klausimus;
12.6. įtraukiojo ugdymo kultūros kūrimas stipriausiai susijęs su pagalbos kultūrą skatinančia mokyklos politika ir lyderyste. Didėjant pagalbos kultūrą skatinančiai mokyklos politikai ir lyderystės raiškai, gerėja įtraukiojo ugdymo kultūra, didėja bendradarbiavimo ir komandinio darbo raiška.

Pagalbos veiksmingumą mažinantys veiksniai ir kliūtys

13. Ne visiems mokiniams užtikrinama reikalinga pagalba. Žemus akademinius pasiekimus turintys mokiniai (mokosi blogai ar patenkinamai) atsiduria pažeidžiamumo situacijoje, nes nesulaukia arba mažiau sulaukia mokytojų, bendraamžių pagalbos, dažniau patiria patyčias ir diskriminavimą, labiau neigiamai vertina pagalbos kultūrą, pagalbos veiksmingumą.
14. VGK veiklos trūkumai dažniausiai susiję su pernelyg formaliais sprendimais, pagalbos prieinamumo trūkumu ir švietimo pagalbos specialistų stoka, mokinių dalyvavimo užtikrinimu sprendžiant jų ugdymosi klausimus. VGK veiklos trūkumai dažniau pastebimi ikimokyklinio ugdymo įstaigose.
15. Silpniausia komandinio darbo sritis – mokinių įtraukimas ir dalyvavimas. Mokinių ir tėvų teigimu, patys mokiniai retai dalyvauja susitikimuose, kuriuose kartu su tėvais, mokytojais sprendžiamos mokiniui aktualios problemos. Dalis tėvų nėra patenkinti bendradarbiavimo procesais, nes ne visi pedagogai linkę diskutuoti, ne visada atsižvelgiama į tėvų išsakytą nuomonę, o įstaigos nuostata bendradarbiauti kartais yra tik deklaratyvi. Dalis pedagogų pasigenda partneriško dialogo tarp administracijos ir pedagogų, ugdymo įstaigos vadovų pritarimo įtraukiojo ugdymo idėjoms ir palaikymo jas įgyvendinant.
16. Dalis ugdymo įstaigų nėra pritaikytos mokiniams, turintiems ypatingesnių poreikių (fizinę negalią, autizmo spektro sutrikimų). Deklaruojamas siekis ir noras pritaikyti fizines erdves visiems vaikams, tačiau sunkumų kyla dėl lėšų stokos aplinkai gerinti ir pritaikyti. Mokiniai norėtų, kad mokykloje būtų kuriama jauki ir ergonomiška aplinka, modernizuojamos klasės, sporto salės, aikštynai, būtų įkurta daugiau laisvalaikio, poilsio erdvių, tylos zonų.
17. Vis dar pastebimos segregacijos ir patyčių apraiškos ugdymo įstaigose. Segregacijos ir patyčių daugiausia pastebima aukštesnėse klasėse (5–12 klasėse). Segregaciją ir patyčias skatinanti kultūra labiau pastebima ten, kur stokojama VGK efektyvios veiklos, pagalbos vaikui ir mokytojui, trūksta pagalbos specialistų. Mokiniai ir tėvai siūlo mokyklose daugiau dėmesio skirti tolerancijos ugdymui, mažinti mokinių skirstymą ir diskriminavimą socialinio statuso, mokymosi pasiekimų ar kitu pagrindu.
18. Užtikrinant veiksmingą pagalbą rizikos veiksniais tampa:
    18.1. mokymasis 5–12 klasėse;
    18.2. mokymasis kaimo vietovėje esančioje mokykloje;
    18.3. žemi akademiniai pasiekimai ir neidentifikuotas pagalbos poreikis;
    18.4. pagalbos politikos ir lyderystės stoka;
    18.5. švietimo pagalbos specialistų trūkumas ir neefektyvi VGK veikla.

ŠVIETIMO PAGALBOS TEIKIMAS PEDAGOGINĖSE PSICHOLOGINĖSE / ŠVIETIMO PAGALBOS TARNYBOSE (ANTRINIS LYGMUO): PAGALBOS APRĖPTIS, PRIEINAMUMAS IR VEIKSMINGUMAS

Pagalbos aprėptis ir prieinamumas

19. Šalies pedagoginėse psichologinėse tarnybose (toliau – tarnybose) teikiamų švietimo pagalbos paslaugų analizė rodo platų šių paslaugų (psichologinių, specialiųjų ir socialinių pedagoginių, vertinimo) ir švietimo, metodinės veiklos, atliekamų tyrimų spektrą ir jų įvairovę. Tai dera su tarnybų misija ir funkcijomis, apibrėžtomis tarnybų veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose.
20. Tarnybos pasižymi teikiamų paslaugų specifika: specialiųjų ugdymosi poreikių vertinimo, ugdymo įstaigų pedagogų ir specialistų metodinio konsultavimo, psichologinio konsultavimo, metodinės veiklos / pagalbos ir kt. paslaugos neteikiamos kitose institucijose. Specifinis tarnybų veiklos aspektas yra tas, kad tarnybos yra koordinuojanti institucija, tarpininkaujanti vertinant ir tenkinant mokinio, šeimos ir ugdymo institucijos poreikius ir galimybes bei sprendžiant iškilusias konfliktines situacijas.
21. Tarnybų teikiamų paslaugų turinys ir jų įvairovė patvirtina, kad pagal atliekamas funkcijas ir orientaciją į vartotojus tarnybos yra pagalbos vaikui, šeimai ir mokyklai įstaigos. Didžiausią tarnybų kontaktinių paslaugų dalį (per 70 proc.) sudaro psichologinė ir specialioji bei socialinė pedagoginė pagalba ir metodinis informacinis konsultavimas, labiausiai orientuotas į vaiką (mokinį) ir jo šeimą. Mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių ir kitos vertinimo paslaugos sudaro apie ketvirtadalį visų tarnybų teikiamų paslaugų. Tai griauna dar gajų stereotipą apie tarnybą kaip vertinančią, o ne pagalbą teikiančią instituciją.
22. Svarbi specifinė tarnybų veiklos funkcija, reikalaujanti daugiausia laiko sąnaudų, yra ugdymo dalyvių poreikių vertinimas. Tarnybose, taikant patikimus instrumentus, kompleksiškai (psichologiniu, pedagoginiu, logopediniu, socialiniu aspektais) įvertinami mokinių SUP ir kiti poreikiai, užtikrinamas vertinimo objektyvumas ir rekomendacijų orientacija į mokinio poreikius, o ne ugdymo institucijos galimybių įvairovę (t. y. kokią pagalbą ir švietimo paslaugas mokinys turėtų gauti, o ne tai, kokias paslaugas dabar gali ar negali teikti ugdymo įstaiga pagal turimus specialistų ir kt. išteklius).
23. Teikiamų paslaugų įvairovė, lygis ir prieinamumas šalies tarnybose skirtingi. Žemi rodikliai dažniausiai rodo nepakankamą tam tikrų paslaugų prieinamumą vartotojams (arba menką paslaugos poreikį), aukšti rodikliai – pernelyg didelius specialistų darbo krūvius, galinčius turėti neigiamos įtakos paslaugų kokybei. Skirtingas įvairių paslaugų teikimo apimtis, paslaugų įvairovę ir prieinamumą labiausiai lemia tarnybų turimi skirtingi ištekliai (specialistų etatai ir kt.). Tarnybose trūkstant specialistų tam tikros paslaugos (psichologinės ir pedagoginės) arba neteikiamos, arba nepakankamai teikiamos ir yra neprieinamos ar nepakankamai prieinamos, o specialistų kontaktinio darbo krūviai yra pernelyg dideli.
24. Aktuali problema – socialinės pedagoginės pagalbos prieinamumas tarnybose, nepakankami jos teikimo ištekliai. Daugumoje tarnybų socialinė pedagoginė pagalba teikiama nepakankamai ar visiškai neteikiama.
25. Tyrime analizuojami tarnybų teikiamų paslaugų santykiniai rodikliai (teiktų paslaugų vidutiniai dydžiai / vidurkiai) atspindi paslaugų prieinamumą ir jų lygį, tačiau jie nėra paslaugų kokybės rodikliai. Šalies tarnybų paslaugų vidurkiai gali būti tik orientyras vertinant ir lyginant vienų tarnybų veiklas su kitų tarnybų veiklomis, nes tarnybų situacija, kontekstas, kuriame jos veikia, kylantys poreikiai, savivaldybių ir tarnybų aptarnaujamų ugdymo institucijų poreikiai (socialiniai užsakymai) yra skirtingi. Veiklų pobūdis ir apimtys gali skirtis ir skirtingais metais, priklausomai nuo kilusių iššūkių ar poreikių bei tarnybos užsibrėžtų tikslų.
26. Informacija apie švietimo, metodinę veiklą, mokymus ir atliktus tyrimus tarnybų ataskaitose pateikiama nepakankamai kryptingai ir konkrečiai. Pagal ataskaitose pateiktą informaciją neįmanoma išskirti aktualių šalies tarnybose atliekamų švietimo, metodinės veiklos, tyrimų problematikos, jų poreikio. Tarnybų

metodinės, švietimo, tyrimo veiklų rodikliai skirtingi, siejasi su itin skirtingais tarnybų ištekliais (specialistų etatais ir kt.) ir galimybėmis. Šių veiklų pobūdis, apimtys, laiko kaštai įvairiose tarnybose skirtingi, todėl suminis šių veiklų vertinimas ir veiklų apimčių lyginimas mažai informatyvus.

27. Pastarąjį dešimtmetį, nepaisant deklaruojamo siekio stiprinti tarnybų savarankiškumą, akivaizdi šių tarnybų savarankiškumo mažėjimo tendencija. 2013 m. daugiau nei pusė (57 proc.) visų šalies tarnybų funkcionavo kaip atskiri juridiniai vienetai, 2020 m. tokių tarnybų buvo tik vos daugiau nei trečdalis (39 proc.). Didžioji dalis (60 proc.) šalies tarnybų dabar funkcionuoja kaip kitų tarnybų ar centrų padaliniai.
28. Švietimo pagalbos prieinamumą tiek ugdymo, tiek švietimo pagalbos įstaigose, tarnybų vadovų ir specialistų nuomone, mažina specialistų jose trūkumas dėl švietimo pagalbos specialistų nepatrauklių atlyginimų ir darbo sąlygų.

Pagalbos veiksmingumas

29. Tarnybų švietimo pagalbos veiksmingumą lemia komandinis vaiko vertinimas, vertinimo išvadų aptarimas ir rekomendacijų rengimas mokykloms; dėmesys tėvams ir jų įtraukimas į vaikų vertinimą ir pagalbos numatymą; metodinės pagalbos teikimas ugdymo įstaigų mokytojams ir specialistams; mokyklų kuravimas, paslaugų teikimas ugdymo įstaigose; bendradarbiavimas su ugdymo įstaigomis, jų VGK, NŠA, bendri pedagogų, tarnybų specialistų ir tėvų susitikimai, kuriuose dalyvauja ir vaikas, gera konsultavimo tarnybose atmosfera ir konsultavimo kokybė.
30. Švietimo pagalbos prieinamumo užtikrinimo rizikos veiksniai susiję su atokia vaiko gyvenamąja vieta, vaiko ikimokykliniu amžiumi, švietimo pagalbos įstaigų veiklos organizavimo efektyvumo stoka ir paslaugų prieinamumo trūkumu, uždelstais poreikių atpažinimo, vertinimo, konsultavimosi procesais, kai dėl šiuo metu galiojančios pagalbos teikimo tvarkos vaikas yra per ilgai stebimas arba laukiama poreikių įvertinimo tarnyboje, neteikiant vaikui ankstyvos ir vaiko poreikius atitinkančios pagalbos ugdymo įstaigoje, nepakankamai kokybiškomis, formaliomis tarnybų rekomendacijomis, kurios ne visada padeda spręsti vaiko problemas.
31. Tarnybų švietimo pagalbos efektyvumą mažina kompetentingų specialistų ir jų pa(si)rengimo stoka; naujų vertinimo metodikų ir taikomų metodikų trūkumas; materialinio aprūpinimo stoka (trūksta kompiuterių, programinės įrangos, kitų IT išteklių); priskiriamos papildomos funkcijos tarnyboms (mokymų, tyrimų ir kt.), neatsižvelgiant į turimus žmogiškuosius ir finansinius išteklius; savivaldybės paramos stoka; tarpžinybinio ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo su sveikatos priežiūros įstaigomis sunkumai, trukdantys teikti laiku ir kokybiškas paslaugas vaikų įvairiapusių raidos sutrikimų ir elgesio sutrikimų atvejais; dalies ugdymo įstaigų VGK nepalankus požiūris į tarnybas, iniciatyvos kreiptis stoka.

ŠVIETIMO PAGALBOS ORGANIZAVIMAS TRETINIU LYGMENIU

32. Bendrosiose suvestinėse pagal 2019 m. šalies tarnybų ataskaitas pateikiama suminė kiekybinė informacija apie tarnybose teikiamas švietimo ir kitas paslaugas. Informacija gali sukurti vaizdą, kad „didelės“ (t. y. miestų) tarnybos dirba daug, o „mažos“ (rajonų tarnybos, kuriose yra mažai specialistų) – mažai. Pasigendama tarnybų teikiamos švietimo pagalbos lyginamosios analizės, paslaugų santykinių rodiklių. Apibendrinant tarnybų metodinę, švietimo, prevencinę veiklas ir atliekamus tyrimus sumuojami šalies tarnybų pateikti duomenys, tačiau pasigendama veiklų turinio, poreikio, kaitos tendencijų, veiklų aktualumo analizės. Šios informacijos analizė būtų svarbi minėtų veiklų sklaidai šalies tarnybose ir ugdymo institucijose, dalijantis metodine ir tyrimų medžiaga, organizuojant praktinį jos panaudojimą

šalyje. Suminė kiekybinė šalies tarnybų paslaugų vertinimo informacija nepakankama norint įvertinti paslaugų teikimo lygį šalies tarnybose, specialistų darbo krūvius, jų veiklų intensyvumą ir kt.

33. Atnaujinta tarnybų ataskaitos forma (2021 m.) labiau orientuota į tarnybų veiklos analizę, joje geriau nei ankstesnėje atsispindi įvertinimo tikslas ir turinys, iš dalies ir švietimo pagalbos prieinamumas savivaldybėse (pagalbos prieinamumas fiksuojamas tik tų mokinių, kuriems tarnyboje nustatyti specialieji ugdymosi poreikiai), ataskaita papildyta analizės elementais: nurodomi veiklos prioritetai, pasiekimai ir problemos, siūlymai kokybei ir efektyvumui gerinti ir kt.

ŠVIETIMO PAGALBOS FINANSINIS EFEKTYVUMAS IR PAGRĮSTUMAS

34. Švietimo pagalbos teikimas šalies ugdymo įstaigose ir šią pagalbą teikiančiose įstaigose didžiąja dalimi finansuojamas iš valstybės (tikslinė mokymo lėšų dotacija) ir savivaldybių biudžetų, mažesne dalimi – iš ES lėšų, įstaigų uždirbtų lėšų ir gautos paramos. Lėšų iš valstybės biudžeto pedagoginei psichologinei pagalbai, tenkančių vienam mokiniui, apimtis kasmet auga dėl koeficientų didinimo ir dėl pareiginės algos bazinio dydžio, naudojamo skaičiuojant, augimo. Beveik penktadalis pedagoginei psichologinei pagalbai mokyklose ir pedagoginę psichologinę pagalbą teikiančiose įstaigose skirtų valstybės biudžeto lėšų atiteko Vilniaus miesto savivaldybei. Penkių didžiųjų miestų savivaldybės gavo 43,2 proc. visų lėšų, likusios 55 pasidalino kitus 56,8 proc. Išryškėja ženklūs skirtumai tarp savivaldybių pagal vienam mokiniui tenkančias pedagoginei psichologinei pagalbai skiriamas valstybės biudžeto lėšas.
35. Atlikus švietimo pagalbą teikiančių įstaigų finansinės būklės vertinimą nustatyta, kad tarp turto finansavimo šaltinių vyravo finansavimo sumos, o tarp jų – valstybės biudžeto ir savivaldybės biudžeto lėšos. Tarp tarnybų, turinčių atskirą juridinio asmens statusą, ir 2018 m., ir 2019 m. daugiausiai pajamų gavo Vilniaus, Klaipėdos, Kauno, Šiaulių ir Panevėžio miestų tarnybos. Šios didžiųjų miestų tarnybos kasmet gauna 250–850 tūkst. Eur pajamų. Pagal finansavimo šaltinius didžiųjų miestų tarnybos yra labai panašios – beveik 100 proc. pajamų jos gauna iš finansavimo pajamų. Nuo 2019 m. sausio 1 d. įsigaliojęs Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašas labiausiai paveikė mažiausią finansavimą gaunančių tarnybų pajamas. 2019 m. jų pajamų struktūra supanašėjo ir iš valstybės biudžeto jos gavo nuo trečdalio iki pusės savo finansavimo pajamų. Aštuonių tarnybų (tarp jų – trys didžiųjų miestų tarnybos) finansavimo pajamų iš valstybės biudžeto dalis išaugo, jų finansavimo pajamų struktūroje lėšos iš valstybės biudžeto 2–7 kartus viršijo pajamas iš savivaldybių biudžeto. Visose pedagoginę psichologinę pagalbą teikiančiose įstaigose didžiausią sąnaudų dalį sudarė darbo užmokesčio ir socialinio draudimo sąnaudos. Vidutiniškai jos sudarė 79 proc., tačiau 2018 m. buvo 9, o 2019 m. – 12 įstaigų, kuriose ši dalis viršijo 90 proc. – tarp šių tarnybų buvo visų penkių didmiesčių tarnybos. Įstaigų sąnaudose kvalifikacijos kėlimo sąnaudos sudaro labai mažas dalis, daugeliu atvejų jos nesiekia net 1 proc.
36. Apskaičiavus vidutines vienos suteiktos švietimo pagalbos paslaugos sąnaudas darbo užmokesčiui skirtingose tarnybose 2019 m. nustatyta, kad vienos paslaugos darbo užmokesčio sąnaudos ženkliai skiriasi: nuo 2,92 Eur iki 47,54 Eur. Vidutinės darbo užmokesčio sąnaudos, suteikiant vieną paslaugą, šalyje sudarė 11,88 Eur, o atskirų savivaldybių tarnybų sąnaudos nuo šio vidutinio lygio vidutiniškai buvo nutolusios 7,97 Eur, arba 67,05 proc., kas rodo didelę rodiklio sklaidą.
37. Atlikus švietimo pagalbą teikiančių specialistų darbo apmokėjimo analizę išryškėjo ženklūs darbo laiko ir vienai darbo valandai tenkančio darbo užmokesčio skirtumai. Specialiųjų pedagogų, logopedų, surdopedagogų ir tiflopedagogų darbo laikas per savaitę, priklausomai nuo įstaigos tipo (ikimokyklinio ugdymo įstaiga, bendrojo ugdymo mokykla, švietimo pagalbos įstaiga), atitinkamai sudaro 23, 27 ir 40 val. Skiriasi ir socialinių pedagogų darbo valandų skaičius: švietimo pagalbos įstaigose jis sudaro 40 val., kitose įstaigose – 36 val. Specialistams, dirbantiems ugdymo įstaigose ir švietimo pagalbos įstaigose, pareiginės algos pastovioji dalis nustatoma pagal skirtingo dydžio koeficientus. Akcentuotina, kad valstybės

teisiniuose dokumentuose pasigendama argumentuoto pagrindimo dėl švietimo pagalbos specialistų darbo laiko skirtumų tarp mokymo įstaigų ir švietimo pagalbos įstaigų ir pagrindimo, kodėl specialiųjų pedagogų, logopedų, surdopedagogų, tiflopedagogų darbo pobūdis yra susijęs su didesne protine, emocine įtampa nei kitų švietimo pagalbos specialistų.

PAGALBOS POREIKIO PROGNOZĖ

38. Didėjanti ugdymo įtrauktis, auganti besimokančiųjų ugdymosi poreikių įvairovė, privalomas ikimokyklinis ugdymas socialinę riziką patiriantiems vaikams ženkliai padidins jau šiuo metu trūkstamų švietimo pagalbos specialistų poreikį. Tyrime konstatuoti didėjantys mokinių, kuriems skiriama švietimo ir (ar) specialioji pagalba, skaičiai (nuo 2019 m. iki 2021 m.) liudija didėjantį švietimo pagalbos ir (ar) specialiosios pagalbos specialistų poreikį šalies mokyklose ir ikimokyklinėse įstaigose.
39. Remiantis Statistikos departamento duomenų (demografinės situacijos) analize ir *focus* grupių analize galima teigti, kad vykstantys demografiniai pokyčiai, susiję su 0–19 m. amžiaus gyventojų skaičiaus dinamika, gyventojų skaičiaus mažėjimu ir skaičiaus pokyčiais (gyventojų skaičiaus mažėjimas mažosiose savivaldybėse ir didėjimas kai kuriose didžiosiose savivaldybėse), artimiausiu metu gali turėti įtakos tarnybų sistemos pokyčiams, jų skaičiaus optimizavimui (pvz., jungiant mažųjų savivaldybių tarnybas, didinant didžiųjų savivaldybių tarnybų komandas).

REKOMENDACIJOS

REKOMENDACIJOS DĖL PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS PAGALBOS TOBULINIMO UGDYMO ĮSTAIGOSE (PIRMINIU LYGMENIU)

1. Švietimo pagalbos teikimas ugdymo dalyviams yra būtina sąlyga siekiant užtikrinti efektyvų ugdymą ir ugdymąsi, įveikti ugdymosi kliūtis ir mažinti atskirtį. Informacija apie neteikiamą arba nepakankamai teikiamą švietimo pagalbą (psichologinę, specialiąją pedagoginę, socialinę pedagoginę) ugdymo įstaigose turėtų būti pagrindas numatyti ugdymo institucijos vadovo atsakomybę užtikrinti švietimo pagalbos prieinamumą ir tinkamą mokinių ugdymosi poreikių tenkinimą, kaip tai yra numatyta šalies teisiniuose dokumentuose.
2. Siekiant užtikrinti švietimo pagalbos prieinamumą ugdymo įstaigose, kasmet turėtų būti atliekamas švietimo pagalbos poreikių tenkinimo / pagalbos prieinamumo vertinimas (monitoringas) pagal tokius rodiklius:
   2.1. mokyklų / ikimokyklinių įstaigų, neturinčių jokių švietimo pagalbos specialistų arba tik kai kurių specialistų (psichologų, specialiųjų pedagogų, logopedų, socialinių pedagogų), dalis;
   2.2. švietimo pagalbos specialistų, dirbančių mokyklose / ikimokyklinėse ugdymo įstaigose, skaičius;
   2.3. mokinių skaičius, tenkantis vienam specialisto etatui (psichologui, logopedui, specialiajam pedagogui, socialiniam pedagogui);
   2.4. vienam specialiąją pedagoginę pagalbą teikiančio specialisto (specialiojo pedagogo, logopedo) etatui tenkančių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių skaičius ir jo atitiktis nustatytam normatyvui.
3. Pagalbos politikai ugdymo įstaigoje ir lyderystei skatinti:
   3.1 tobulinti ugdymo įstaigų vadovų kompetencijas įtraukiojo ugdymo srityje ir stiprinti lyderystės gebėjimus kurti įtraukiojo ugdymo kultūrą, politiką ir praktiką mokykloje, plėtoti bendradarbiavimo ir komandinio darbo procesus;
   3.2 kurti ir tobulinti vaiko individualios pažangos stebėjimo sistemas, leidžiančias laiku identifikuoti socialiniu, emociniu ir mokymosi aspektais sudėtingoje situacijoje atsidūrusius mokinius ir jų poreikius, laiku priimti su tuo susijusius institucinio lygmens sprendimus, užtikrinančius vaikui reikalingą pagalbą;
   3.3 stiprinti VGK vaidmenį suteikiant jai daugiau įgaliojimų skirti švietimo pagalbą socialinių, emocinių ar mokymosi sunkumų patiriantiems vaikams, tokiu būdu optimaliai išnaudojant turimus švietimo pagalbos išteklius ir užtikrinant neatidėliotiną pagalbą jos poreikį turintiems vaikams;
   3.4 skirti lėšų mokyklų fizinei aplinkai gerinti, pritaikyti jas įvairių poreikių turintiems mokiniams. Planuojant ugdymo įstaigų erdves, svarbu daugiau dėmesio skirti įrengiant ir pritaikant mokinių poilsio zonas, ramybės ir tylos erdves, kurios svarbios visų mokinių emocinei gerovei užtikrinti.
4. Skatinti abipusius ugdymo įstaigos ir šeimos įsipareigojimus, vaiko ir šeimos įsitraukimą į sprendimų priėmimo procesus, susijusius su vaiko ugdymu ir pagalba.
5. Švietimo pagalbos veiksmingumui ugdymo įstaigoje stiprinti:
   5.1. didinti specialiosios pedagoginės pagalbos (ypač specialiojo pedagogo) lankstumą ir ugdymosi aplinkų įvairovę, sukuriant prielaidas vaikui gauti pagalbą ne tik atskirame kabinete, bet ir mokantis kartu su bendraamžiais klasėje / grupėje, t. y. daugiau pagalbos teikti kartu su ugdančiu pedagogu, konsultuoti ir šviesti ugdymo proceso dalyvius apie universalias įtraukiojo ugdymo strategijas ir veiksmingus pagalbos specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams būdus klasėje / grupėje;

5.2. kurti nedideles pedagogų pagalbos klasėje komandas. Tokias komandas turėtų sudaryti mokytojai, švietimo pagalbos specialistai, mokytojų padėjėjai, atsižvelgiant į konkrečios klasės mokinių ir jų poreikių įvairovę. Šiai rekomendacijai įgyvendinti būtina užtikrinti realius mokinių poreikius atitinkantį švietimo pagalbos specialistų prieinamumą;

5.3. stiprinti pedagogų ir švietimo pagalbos specialistų bendradarbiavimo ir komandinio darbo kompetencijas, kurios būtinos dirbant pedagogų komandose, planuojant ir įgyvendinant individualų pagalbos vaikui planą, veiksmingai dirbant VGK, taikant mokymą bendradarbiaujant klasėse;

5.4. užtikrinti realius poreikius atitinkantį mokytojų padėjėjų pagalbos prieinamumą ugdymo įstaigose, aiškiau apibrėžti mokytojo padėjėjo ir mokinio padėjėjo vaidmenis ir funkcijas. Apibrėžiant mokinio padėjėjo funkcijas ir veiklos kryptis, siekti įtraukios ir įgalinančios padėjėjo pagalbos vengiant pernelyg didelės mokinio priklausomybės nuo padėjėjo ar pernelyg didelės atsakomybės už vaiko mokymą ir mokymąsi delegavimo. Numatyti galimybę mokinio padėjėjui įgyti būtinų kompetencijų, kaip bendrauti su vaikais, turinčiais specialiųjų ugdymosi poreikių, ir teikti pagalbą sunkumų keliančiose ugdymosi situacijose;

5.5. stiprinti švietimo pagalbos specialistų konsultacinės pagalbos teikimą aukštesniųjų klasių mokiniams, tėvams ir mokytojams, skatinant taikyti pozityvaus elgesio palaikymo strategijas, kurti saugią, taisyklėmis ir visiems aiškiais susitarimais grįstą mokymosi aplinką ir bendravimą, pasirinkti tinkamas mokymo ir mokymosi strategijas.

REKOMENDACIJOS DĖL PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS PAGALBOS TOBULINIMO ANTRINIU LYGMENIU

6. Užtikrinti šalies švietimo pagalbą teikiančiose tarnybose (toliau – tarnybose) reikalingus žmogiškuosius išteklius (specialistus ir jų kompetencijas) ir materialiuosius išteklius (priemones, reikalingas vertinimui ir švietimo pagalbai atlikti, ir kt.), leidžiančius kokybiškai vykdyti tarnyboms deleguojamas funkcijas.
7. Švietimo pagalbos prieinamumą ir jos kokybę tarnybose vertinti kiekvienais metais. Teikiamų paslaugų prieinamumo ir kokybės vienas iš rodiklių galėtų būti paslaugų gavėjų – tėvų, vaikų (mokinių), pedagogų, švietimo pagalbos specialistų, ugdymo įstaigų administracijos atstovų, savivaldybės administracijos atstovų – pasitenkinimas tarnybų teikiamomis paslaugomis.
8. Švietimo pagalbos prieinamumas tarnybose ir vartotojų pasitenkinimas teikiama pagalba galėtų būti vertinamas pačių savivaldybių tarnybų ir nacionaliniu mastu atliekant šių tarnybų veiklos lyginamąją analizę. Tarnybų poreikių ir probleminių veiklos sričių įvertinimo pagrindu būtų teikiamos rekomendacijos tarnyboms dėl jų veiklų tobulinimo ir savivaldybėms dėl reikiamų išteklių, pagalbos užtikrinimo. Šalies tarnybų veiklos ir poreikių analizė leistų tikslingai planuoti kompetencijų tobulinimo kryptis ir veiklas, geryjų patirčių sklaidą, išteklių telkimą.
9. Vertinant teikiamų paslaugų prieinamumą ir kokybę, svarbu ne tik fiksuoti ir analizuoti tarnybose suteiktų paslaugų skaičių, bet ir sieti paslaugas su laiko sąnaudomis (darbo valandomis), kadangi įvairių paslaugų išraiška darbo valandomis yra skirtinga. Tuo tikslu tarnybų veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose derėtų apibrėžti rekomendacines paslaugų laiko sąnaudas.
10. Vaiko psichologinio ir pedagoginio vertinimo dokumentų, kuriuos tarnyba pateikia ugdymo įstaigai, turinio prioritetai turėtų būti vaiko galių ir sunkumų, jų individualių (specialiųjų) ugdymosi poreikių lygio ir pobūdžio apibūdinimas. Tuo tikslu ugdymo įstaigoms skirtoje pažymoje apie mokinio ugdymosi poreikius derėtų atsisakyti išvados apie raidos sutrikimą (priskyrimo negalių, sutrikimų ar sunkumų grupei), pagrindinį dėmesį teikti ugdymosi poreikių priežasčių analizei ir išsamioms rekomendacijoms.
11. Siekiant užtikrinti švietimo pagalbos prieinamumą, kurti lankstų ir mobilų švietimo pagalbos teikimo modelį, leidžiantį užtikrinti pagalbą ne tik didelėse mokyklose, esančiose mieste ar rajono centre, bet ir

ten, kur pagalbos prieinamumas yra ribotas – nutolusių kaimiškų vietovių mokyklose. Laikantis principo „pagalba – kuo arčiau vaiko", tarnybos turėtų numatyti mobilių specialistų komandų, teikiančių pagalbą mažoms ir nutolusioms ugdymo įstaigoms, kūrimo perspektyvą, jų funkcionavimo užtikrinimą, aprūpinimą žmogiškaisiais ir materialiniais ištekliais. Įvertinti kaštus, kurie bus būtini tarnyboms aptarnaujant vis didesnes teritorijas su santykinai mažesniu gyventojų tankumu, ir sutelkti reikiamą švietimo pagalbos specialistų (komandų) skaičių savivaldybėse, kuriose gyventojų skaičius didėja.

12. Atsižvelgiant į įtraukiojo ugdymo kontekstą siūloma aiškiau apibrėžti tarnybos veiklos specifiką ir jos prioritetus. Į dokumentų, susijusių su tarnybų veiklos reglamentavimu, rengimą įtraukti ir tarnybų vadovus bei specialistus.
13. Užtikrinti tarnybose, ypač rajonų savivaldybių, reikiamą švietimo pagalbos specialistų skaičių, finansinius, laiko ir kitus išteklius, būtinus nuosekliai ir tęstinei pedagogų kvalifikacijai kelti; numatyti ir įgyvendinti motyvuojančią darbo apmokėjimo tvarką.
14. Atsižvelgiant į tai, kad tarnybose dirbantiems specialistams deleguojamos sudėtingesnės ir specifiškesnės nei ugdymo įstaigose dirbantiesiems specialistams funkcijos – vertinimas, konsultavimas, pagalbos koordinavimas ir kt., rekomenduojama tarnybose dirbančių švietimo pagalbos specialistų kompetencijoms numatyti aukštesnius reikalavimus, atitinkančius 7 išsilavinimo lygmenį. Numatant tos pačios profesijos švietimo pagalbos teikėjų, dirbančių skirtingo lygmens įstaigose, funkcijas tarnybose ir ugdymo institucijose, remtis palyginamumo principu.

REKOMENDACIJOS DĖL PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS PAGALBOS TOBULINIMO TREČIUOJU LYGMENIU

15. Šalies tarnybų teikiamų paslaugų prieinamumui ir kokybei užtikrinti, veiklos perspektyvai numatyti padėtų šalies tarnybų veiklos monitoringas: kasmetinė tarnybų veiklų lyginamoji analizė pagal tam tikrus parametrus: paslaugų poreikis, prieinamumas, paslaugų teikimo lygis, prioritetai, tarnybos ištekliai ir kt., išskiriant stipriąsias ir silpnąsias tarnybų veiklos puses, poreikius, kylančius iššūkius. Siekiant gauti visapusišką informaciją apie šalies tarnybų veiklų pobūdį ir prieinamumą, svarbu šalies tarnybų veiklų prieinamumą ir veiksmingumą lyginti pagal santykinius paslaugų rodiklius, pvz., įvairių rūšių švietimo paslaugų skaičių, tenkantį vienam specialisto etatui. Siekiant sistemiškai įvertinti teikiamos švietimo pagalbos prieinamumą ir jos teikimo lygį vartotojams, tarnybų paslaugų santykiniai rodikliai turėtų būti analizuojami juos lyginant su analogiškų švietimo paslaugų rodikliais savivaldybių ugdymo įstaigose.
16. Analizuojant tarnybų metodinę, švietimo, prevencinę veiklas ir atliekamus tyrimus, derėtų įvertinti atliekamų veiklų turinį, pobūdį, jų aktualumą šaliai. Šios informacijos analizė būtų svarbi minėtų veiklų sklaidai šalies tarnybose ir ugdymo institucijose, dalijantis metodine ir tyrimų medžiaga, organizuojant praktinį jos panaudojimą šalyje.
17. Užtikrinti tinkamų ir patikimų psichologinio ir pedagoginio vertinimo instrumentų, derančių su dabartiniu psichosocialiniu ir ugdymosi kontekstu, rengimą, jau vartojamų atnaujinimą ir šalies tarnybų aprūpinimą jais.

REKOMENDACIJOS DĖL PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS PAGALBOS MODELIO TOBULINIMO

18. Naujausiuose Lietuvos strateginiuose švietimo dokumentuose aiškiau pateikta su tarptautinėmis nuostatomis suderinta ir įvairioms suinteresuotoms grupėms bei asmenims suprantama apibrėžtis *įtrauktis* ir *įtraukusis ugdymas*, išryškinanti sisteminį transformuojantį švietimo ir ugdymo politikos,

kultūros ir praktikos procesą, bet ne atskirą *įtraukties* principą, sumažintų interpretacijų įvairovę, padėtų suprasti įtraukiojo ugdymo procesą ir savo vaidmenis jame, pasiekti bendro susitarimo nacionaliniu, savivaldybės, mokyklos lygiu.

19. Visuomenės supratingumo apie įtraukųjį ugdymą gerinimo priemonių įtraukimas į nacionalinę švietimo strategiją paskatintų valdžios institucijų ir pilietinės bendruomenės bendrų supratingumo akcijų organizavimą. Tai prisidėtų prie visuomenės teigiamo požiūrio į besimokančiųjų įvairovę formavimo ir įtraukiosios kultūros kūrimo.
20. Nacionaliniai ugdymo ir švietimo pagalbos praktiką reglamentuojantys dokumentai (poįstatyminiai aktai: aprašai, tvarkos, įsakymai ir kt.), peržiūrėti atsižvelgiant į naujausias Švietimo įstatyme įteisintas nuostatas ir suderinti tarpusavyje dokumentų struktūros, sąvokų, principų, reikalavimų pagalbos teikėjams, pagalbos organizavimo ir kitais aspektais, sudarytų sistemišką, konceptualią teisinę bazę, užtikrinančią darnų įtraukiojo ugdymo įgyvendinimą.
21. Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos apraše neatskirtas mokymo lėšų švietimo pagalbai apskaičiavimas mokykloms ir pedagoginę psichologinę pagalbą teikiančioms įstaigoms, bendros sumos paskirstymą perkeliant savivaldybių administracijoms. Nors įžvelgiama ir tokio lėšų paskirstymo privalumų, kadangi savivaldybės administracija geriausiai išmano savivaldybės specifiką ir problemas, rekomenduojama bent dalinai apibrėžti lėšų paskirstymo tarp ugdymo įstaigų ir pedagoginės psichologinės pagalbos įstaigų taisykles. Tai leistų padidinti valstybės biudžeto lėšų naudojimo skaidrumą ir aiškumą, sumažintų tarnybų finansavimo priklausymą nuo savivaldybių atstovų palankumo.
22. Įvertinus pedagoginės ir psichologinės pagalbos specialistų darbo apmokėjimą ir nustačius ženklius darbo laiko ir vienai darbo valandai tenkančio darbo užmokesčio skirtumus, rekomenduojama suvienodinti darbo laiką visiems švietimo pagalbos specialistams. Rekomenduojama koreguoti specialistų darbo apmokėjimo sistemą, mažinant vienai darbo valandai perskaičiuoto darbo užmokesčio skirtumus, priklausomai nuo įstaigos tipo.
23. Skatintini pokyčiai koordinuoto tarpinstitucinio ir tarpsektorinio bendradarbiavimo srityje: efektyvesnis sveikatos priežiūros, socialinės apsaugos įstaigų ir privačiai pedagogines psichologines paslaugas teikiančių įstaigų įtraukimas į poreikių vertinimo ir švietimo pagalbos tinklą, glaudesnis bendradarbiavimas tarp viešojo ir privataus sektoriaus, suderintas jų veiklų reglamentavimas užtikrintų veiksmingesnę švietimo pagalbą.
24. Laikantis duomenų sistemų integralumo principo, siūloma papildyti vaikų duomenų registrą (ŠVIS) švietimo pagalbos / tarnybų vaiko psichologinio ir pedagoginio vertinimo informacija (išvadomis ir rekomendacijomis), kuria galėtų naudotis ugdymo įstaigos. Tai padėtų užtikrinti kokybiškos pedagoginės psichologinės pagalbos tęstinumą, vaikui pereinant iš vienos ugdymo įstaigos į kitą. Asmens duomenų apsaugos ir duomenų tvarkymo reikalavimų paisymas ir tėvų sutikimas yra būtinos sąlygos tvarkant duomenis.
25. Prognozuojamas didelis švietimo pagalbos specialistų, kurių trūksta jau dabar, poreikio augimas, siekiant užtikrinti tinkamą švietimo pagalbos prieinamumą tarnybose ir ugdymo įstaigose ateityje, skatina numatyti švietimo pagalbos specialistų rengimo sistemos stiprinimą: būsimų specialistų pritraukimo būdų ir priemonių įvairovę ir mastą; studijuojančiųjų skaičiaus didinimą; specialistų perkvalifikavimo galimybių ir kompetencijų tobulinimo plėtrą ir kt.

PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS PAGALBOS MODELIO EKSPERTINIO VERTINIMO IŠVADA

Dabartinis trijų lygmenų pedagoginės psichologinės pagalbos modelis grindžiamas bendradarbiavimu tarp atskirų jo komponentų, turi aiškią misiją, struktūrą ir atsakomybes, yra funkcionuojantis ir prisideda prie įtraukiojo ugdymo įgyvendinimo. Atsižvelgiant į visuomenėje vykstančius socialinius pokyčius bei ugdymo dalyvių poreikių įvairovę ir kaitą, pedagoginės psichologinės pagalbos modelis turi būti lankstus, dinamiškas, tobulinamas. Siekiant patobulinti jau funkcionuojančios sistemos veikimą, svarbu atsižvelgti į pagalbos prieinamumo, veiksmingumo, finansinio pagrįstumo ir efektyvumo užtikrinimą lemiančius veiksnius, jų tarpusavio dermę ir kontekstą, kuriame pagalbos modelis veikia.

Pedagoginės psichologinės pagalbos modelio tikslas – užtikrinti prieinamą ir veiksmingą pagalbą ugdymo dalyviams arčiausiai vaiko esančioje ugdymo aplinkoje. Visuose modelio lygmenyse teikiamos paslaugos ir yra į tai orientuotos.

PAGALBOS VEIKSMINGUMAS MOKYKLOJE

Ugdymo įstaigos lygmeniu pedagoginės psichologinės pagalbos sistema yra vertintina kaip funkcionuojanti ir turinti gerą potencialą. Pagalba veiksminga tose ugdymo įstaigose, kuriose užtikrinamas švietimo pagalbos prieinamumas, dirba pilna vaiko gerovės komanda, pasižyminti aukštu bendradarbiavimo ir komandinio darbo lygiu, lanksčiai suteikianti savalaikę pagalbą kiekvienam vaikui, gebanti įtraukti vaiką ir tėvus. Ypač atkreiptinas dėmesys į nepakankamą švietimo pagalbos prieinamumą ikimokyklinio ugdymo įstaigose

PAGALBOS VEIKSMINGUMAS PPT/ŠPT

Šalyje sukurtas ir veikia platus pedagoginių psichologinių / švietimo pagalbos tarnybų tinklas. Pedagoginės psichologinės / švietimo pagalbos tarnybos, teikiančios specifines paslaugas vaikui, šeimai ir mokyklai, yra svarbus modelio komponentas, kuris funkcionuoja ir reikšmingai prisideda prie švietimo pagalbos ugdymo dalyviams teikimo. Tarnybos atlieka nepriklausomą ugdymo proceso dalyvių poreikių vertinimą specialistų komandoje, rengia rekomendacijas dėl poreikių tenkinimo, teikia kokybišką švietimo pagalbą besimokantiesiems, konsultacinę metodinę pagalbą tėvams, mokytojams, specialistams, koordinuoja švietimo pagalbos teikimą savo aptarnaujamoje teritorijoje, tarpininkauja vertinant ir tenkinant besimokančiojo, šeimos ir ugdymo institucijos poreikius ir galimybes bei sprendžiant iškilusias konfliktines situacijas, atlieka kitas funkcijas. Kokybiška ir veiksminga pagalba sietina su komandiniu darbu bei partneryste ir bendradarbiavimu su ugdymo ir kitomis institucijomis.

RESURSŲ TELKIMAS

Švietimo pagalbos ugdymo įstaigose ir Tarnybose tobulinimas galimas tik užtikrinus šalies ugdymo įstaigose ir Tarnybose reikalingus žmogiškuosius išteklius (specialistus ir jų kompetencijas, mokytojų kompetencijas) ir materialiuosius išteklius (specialistų etatus, priemones, reikalingas vertinimui ir švietimo pagalbai, aplinkų pritaikymą), kurie leistų kokybiškai vykdyti joms deleguojamas funkcijas. Stiprinant pedagoginės psichologinės pagalbos prieinamumą ir veiksmingumą didelių ir labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams itin svarbu identifikuoti, telkti, panaudoti ir koordinuoti galimus švietimo sistemoje esamus išteklius (mokyklų, skirtų specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams, kompetencijas, infrastruktūrą, metodinius išteklius ir kt.).

LANKSTI PAGALBA

Atsižvelgiant į savivaldybių kintančią demografinę situaciją, ugdymo įstaigų išsidėstymą ir kitas aplinkybes, svarbu kurti lankstų ir mobilų švietimo pagalbos teikimo modelį, leidžiantį užtikrinti pagalbą nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos. Ypač svarbu užtikrinti švietimo pagalbą ten, kur pagalbos prieinamumas (ir pirmuoju, ir antruoju lygiu) yra mažesnis, t. y., nutolusiose kaimiškose vietovėse. Taip pat tikslinga numatyti mobilių specialistų komandų, teikiančių pagalbą mažoms ir nutolusioms ugdymo įstaigoms, kūrimo perspektyvą, jų funkcionavimo užtikrinimą

LĖŠŲ PASKIRS-TYMAS

Pedagoginės psichologinės pagalbos modelio tobulinimas sietinas ir su modelio finansavimu. Tikslinga apibrėžti pirmojo ir antrojo lygmens pedagoginės ir psichologinės pagalbos finansavimo iš valstybės biudžeto lėšų paskirstymo gaires šalies lygiu, neperkeliant šios funkcijos visa apimtimi savivaldybėms. Tai leistų padidinti valstybės biudžeto lėšų naudojimo skaidrumą ir aiškumą bei sumažintų ugdymo įstaigų ir tarnybų teikiamos pedagoginės ir psichologinės pagalbos finansavimo netolygumą

METODOLOGIJA IR TEISINIS REGLAMENTA-VIMAS

Pozityvūs švietimo pagalbos pokyčiai praktikoje neatsiejami nuo metodologinių nuostatų bei švietimo pagalbos teikimą reglamentuojančios teisinės bazės tobulinimo. Pažymint pozityvius metodologinius poslinkius, liudijančius, kad vertinant ir tenkinant besimokančiųjų ugdymosi poreikius vis labiau akcentuojamas ne sutrikimas, o individualieji ugdymosi poreikiai, tenka konstatuoti, kad iki šiol nerealizuotas esminis siekis sumažinti mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, išskirtinumą. Realizuojant įtraukiojo ugdymo politiką, kultūrą ir praktiką, svarbus apsisprendimas besimokančiųjų ugdymosi poreikius įvardyti ne specialiaisiais, o individualiaisiais ugdymosi poreikiais. Švietimo įstatyme įteisintos naujausios nuostatos, orientuotos į bet kokios diskriminacijos švietime panaikinimą ir kiekvieno vaiko teisę gauti kokybišką ugdymą kartu su bendraamžiais, sudaro tinkamą pagrindą peržiūrėti ugdymo ir švietimo pagalbos praktiką reglamentuojančius dokumentus (poįstatyminius aktus: aprašus, tvarkas, įsakymus ir kt.), suderinti juos tarpusavyje dokumentų struktūros, sąvokų, principų, reikalavimų ir funkcijų pagalbos teikėjams, pagalbos organizavimo ir kitais aspektais. Su tarptautinėmis įtraukiojo ugdymo nuostatomis bei tarpusavyje derantys atnaujinti dokumentai sudarys sistemišką, konceptualią teisinę bazę, užtikrinančią darnų įtraukiojo ugdymo įgyvendinimą šalyje

Atliktas pedagoginio psichologinio pagalbos modelio ekspertinis vertinimas parodė, kad vienas didžiausių iššūkių užtikrinant pagalbos prieinamumą ir veiksmingumą, yra švietimo pagalbos specialistų stoka, taip pat šių specialistų, ugdymo įstaigų vadovų ir mokytojų nuolatinis kompetencijų tobulinimo poreikis. Kokybiškas pedagoginės psichologinės pagalbos modelio funkcionavimas, įgyvendinant įtraukųjį ugdymą, yra glaudžiai susijęs su nacionalinio konteksto, kuriame jis veikia, veiksniais. Šio tyrimo rėmuose, vienas svarbiausių konteksto veiksnių yra švietimo pagalbos specialistų rengimas, šių specialistų bei ugdymo įstaigų vadovų ir mokytojų kompetencijų tobulinimas. Šis procesas apima specialistų rengimo politiką ir finansavimą, būsimų specialistų pritraukimo ir motyvavimo aspektus, specialistų rengimo, kompetencijų tobulinimo ir perkvalifikavimo praktiką bei švietimo pagalbos specialistų rengėjų kompetencijas ir galimybes.

Literatūra

A Guide for ensuring inclusion and equity in education - UNESCO Digital Library (2017). Prieiga internetu: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000248254

Agency Position on Inclusive Education Systems. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Prieiga internetu: https://inclusive-education-in-action.org/index.php/resources/

Agentūros pozicija dėl įtraukiojo ugdymo sistemų (european-agency.org). Prieiga internetu: https://www.european-agency.org/sites/default/files/PositionPaper-LT.pdf

Ališauskas, A. (2007). *Vaiko psichopedagoginis vertinimas: pokyčių perspektyva*. ŠUL.

Ališauskas, A. (2002). *Vaikų raidos ypatingumų ir specialiųjų ugdymosi poreikių įvertinimas.* ŠUL.

Bitinas, B. (2013). *Rinktiniai edukologiniai raštai. Edukologinis tyrimas: sistema ir procesasugdymo tyrimų idėjos ir problemos.* Prieiga internetu: http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:4354227/datastreams/MAIN/content

Booth, T., & Ainscow, M. (2002). I*ndex for inclusiondeveloping learning and participation in schools.* CSIE. Prieiga internetu: https://www.eenet.org.uk/resources/docs/Index%20English.pdf

Booth T., Ainscow M. (2016). *The Index for Inclusion: a guide to school development led by inclusive values*. Index for Inclusion Network.

Dabartinės lietuvių kalbos žodynas (2000). Vilnius.

Education 2030 Framework for Action (UNESCO, 2015). Prieiga internetu: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245656_eng

European Agency for Development in Special Needs Education (2009). *Key Principles for Promoting Quality in Inclusive Education – Recommendations for Policy Makers.* Odense, Denmark: European Agency for Development in Special Needs Education (now: European Agency for Special Needs and Inclusive Education). Prieiga internetu: https://www.european-agency.org/sites/default/files/key-principles-for-promoting-quality-in-inclusive-education_key-principles-EN.pdf

European Agency for Development in Special Needs Education (2010). *Inclusive Education in Action – Project Framework and Rationale*. Prieiga internetu: https://www.yumpu.com/en/document/view/41895577/the-iea-framework-and-rationale-inclusive-education-in-action

Geros mokyklos koncepcija (2015). Prieiga internetu: https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/Geros%20mokyklos%20koncepcija.pdf

Global education monitoring report (2021). Central and Eastern Europe, Caucasus and Central Asia: inclusion and education: all means all. UNESCO Digital Library. Prieiga internetu: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375490

Grin, F. (2001). On effectiveness and Efficiency in Education: Operationalizing the Con-cepts. *Zeitschrift für Pädagogik, 43*, 87–97.

Guest, G., MacQueen, K., & Namey, E. (2012). *Applied thematic analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcija. (2008). Valstybės Žinios, 2008-12-02, Nr. 138-5461 (Suvestinė redakcija nuo 2010-07-01). Prieiga internetu: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.332022/asr

Index for inclusion. Prieiaga internetu: http://www.indexforinclusion.org/

JT Neįgaliųjų teisių konvencija (2006). Prieiga internetu: http://www.un.org/disabilities/default.asp?id=259

Krueger, R. A. & Casey, M. A. (2000). *Focus Groups: A Practical Guide for Applied Research*, 3rd ed. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Nili, A., Tate, M,, & Johnstone, D.(2017) A Framework and Approach for Analysis of Focus Group Data in InformationSystems Research. C*ommunications of the Association for Information Systems, 40* , Article 1.DOI: 10.17705/1CAIS.04001. Prieiga internetu: http://aisel.aisnet.org/cais/vol40/iss1/1

OECD (2018). *Education at a Glance 2018: OECD Indicators*. Paris, OECD Publishing. eag-2018-en.pdf (oecd-ilibrary.org). Prieiga internetu: https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/eag-2018-en.pdf?expires=1618606025&id=id&accname=guest&checksum=87A6ACF9F6216A4BA54118ABF299583A

Pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelis (2003). Prieiga internetu: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.215856/asr

Pedagogų poreikio prognozavimas. Rezultatų apžvalga (2021). Apžvalgą parengė: B. Leiputė, P. Skirkevičius, M. Kriaučiūnas. Strata: *20210318-pedagogu-poreikio-prognozavimas-rezultatu-apzvalga.pdf (strata.gov.lt), 341

Pedagogų poreikio prognozavimas. Rezultatų apžvalga (2021). Strata. Prieiga internetu: https://strata.gov.lt/images/tyrimai/2021-metai/20210318-pedagogu-poreikio-prognozavimas-rezultatu-apzvalga.pdf

Rupšienė, L. (2007). *Kokybinių tyrimų duomenų rinkimo metodologija*. Klaipėdos universitetas.

The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education. Salamanca, Spain, 7-10 June 1994, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization; Ministry of Education ans Science, Spain. Prieiga internetu: https://www.right-to-education.org/sites/right-to-education.org/files/resource-attachments/Salamanca_Statement_1994.pdf. Žiūrėta 2020 08 09, 12

Towards inclusion in education: Status, trends and challenges. The UNESCO Salamanca Statement 25 years on (2020). United Nations Cultural Organization. Prieiga internetu: https://reliefweb.int/report/world/towards-inclusion-education-status-trends-and-challenges-unesco-salamanca-statement-25

UNESCO (2009). International Conference on Education 48th session, Geneva, Switzerland. 25–28 November 2008. "Inclusive Education: the Way of the Future". Final Report, 12. Prieiga internetu: http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Policy_Dialogue/48th_ICE/CONFINTED_48-3_English.pdf

UNESCO (2018). Handbook on Measuring Equity in Education. Prieiga internetu: http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/handbook-measuring-equity-education-2018-en.pdf

Valstybinė švietimo strategija 2013-2022. Prieiga internetu: https://www.sac.smm.lt/wp-content/uploads/2016/02/Valstybine-svietimo-strategija-2013-2020_svietstrat.pdf

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija (1946). Prieiga internetu: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.278385

Žydžiūnaitė, V., Sabaliauskas S. (2017). *Kokybiniai tyrimai. Principai ir metodai.* Vilnius.

LR papildomi dokumentai:

LR Vyriausybės 2018 m. liepos 11 d. nutarimas Nr. 679 „Dėl Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo".

LR Valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų, valstybės tarnautojų, valstybės ir savivaldybių biudžetinių įstaigų darbuotojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taikomo 2019 metais, įstatymas, 2018-12-11 Nr. XIII-1713.

LR Valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų, valstybės tarnautojų, valstybės ir savivaldybių biudžetinių įstaigų darbuotojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taikomo 2020 metais, įstatymas, 2019-12-05 Nr. XIII-2608.

LR Valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų, valstybės tarnautojų, valstybės ir savivaldybių biudžetinių įstaigų darbuotojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taikomo 2021 metais, įstatymas, 2020-12-23 Nr. XIV-128.

LR Švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymai Dėl specialios tikslinės dotacijos savivaldybių mokykloms (klasėms arba grupėms), skirtoms šalies (regiono) mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, ir kitoms savivaldybėms perduotoms įstaigoms išlaikyti paskirstymo pagal savivaldybes patvirtinimo, 2019 m. sausio 7 d. Nr. V-11; 2020 m. sausio 2 d. Nr. V-1.

Ūkio lėšų, skiriamų iš Lietuvos Respublikos atitinkamų metų valstybės biudžeto specialių tikslinių dotacijų savivaldybių biudžetams, skyrimo savivaldybių mokykloms (klasėms arba grupėms), skirtoms šalies (regiono) mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, metodika, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. gruodžio 12 d. nutarimu Nr. 1516 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. rugpjūčio 20 d. nutarimo Nr. 776 redakcija).

LR Valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo ir komisijų narių atlygio už darbą įstatymas, 2017 m. sausio 17 d. Nr. XIII-198.

LR Švietimo, mokslo ir sporto ministro 2016 m. lapkričio 2 d. įsakymas Nr. V-950 „Dėl socialinės pedagoginės pagalbos teikimo vaikui ir mokiniui tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Suvestinė redakcija:* nuo 2020-08-04. Prieiga internetu: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/06ad87e0a20911e68987e8320e9a5185/asr

Ekspertinį vertinimą atlikusios jungtinės tyrėjų grupės sudėtis

Tyrėjų grupės vadovė: Odeta Šapelytė – Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos Edukologijos instituto lektorė.

Dr. Stefanija Ališauskienė – Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademijos profesorė, Edukologijos tyrimų instituto vyriausioji mokslo darbuotoja.

Doc. Dr. Algirdas Ališauskas – Šiaulių m. PPT psichologas.

Dr. Rita Melienė - Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademijos docentė, Edukologijos tyrimų instituto vyresnioji mokslo darbuotoja, Šiaulių m. Salduvės progimnazijos vyresnioji specialioji pedagogė.

Dr. Lina Miltenienė - Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademijos docentė, Edukologijos tyrimų instituto vyresnioji mokslo darbuotoja.

Dr. Dovilė Ruplienė - Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos Regionų plėtros instituto lektorė.

Ligita Mykolaitienė – kalbos redaktorė

Priedai

1. PRIEDAS. Švietimo pagalbos specialistų funkcijos, jų turinys, pokyčiai

Švietimo pagalbos specialistų funkcijos, jų turinys, pokyčiai

Reglamentuojamos specialistų funkcijos			
Specialistai	**PPT / ŠPT**	**Specialistai**	**Ugdymo įstaiga**
Specialusis pedagogas[159] 2004	**Atlieka mokinių (vaikų) pedagoginį vertinimą**, įvertina jų specialiuosius ugdymosi poreikius Tarnyboje, mokykloje ar, esant žymiai ribotam mokinio (vaiko) mobilumui dėl ligos ar patologinės būklės – mokinio (vaiko) namuose, prireikus skiria specialųjį ugdymą	**Specialusis pedagogas[160] 2005 negalioja** (pakeitime[161] nėra funkcijų)	**Negalioja**
	Siūlo ugdymo formą, būdus ir metodus, prireikus rekomenduoja teikti specialiąją pedagoginę bei specialiąją pagalbą mokiniams (vaikams), kuriems nustatyti specialieji ugdymosi poreikiai, rekomenduoja vaikui mokyklą		
	Konsultuoja specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius, jų tėvus (globėjus, rūpintojus), mokytojus, pagalbos mokiniui specialistus specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo, ugdymo organizavimo klausimais		
	Teikia metodinę pagalbą mokytojams, pagalbos mokiniui specialistams ir tėvams (globėjams, rūpintojams) mokinio (vaiko) pažinimo, specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių (vaikų) ugdymo bei jo organizavimo, įvairių specialiųjų pedagoginių problemų sprendimo klausimais, skleidžia ir diegia specialiojo ugdymo naujoves		
	Formuoja mokyklos bendruomenės ir visuomenės teigiamą požiūrį į specialiųjų poreikių turinčius mokinius (vaikus) ir jų ugdymą kartu su bendraamžiais		
	Analizuoja mokyklos dokumentus, susijusius su specialiųjų poreikių turinčių mokinių ugdymu		
	Teikia informaciją apie mokinių (vaikų) specialiuosius ugdymosi poreikius ir jų tenkinimą suinteresuotoms institucijoms ar asmenims, susijusiems su mokinio (vaiko) ugdymu, gavęs tėvų (globėjų, rūpintojų) sutikimą		
	Rengia ir įgyvendina projektus bei programas ir/ar juose dalyvauja		

[159] ISAK-1305 Dėl Savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos specialiojo pedagogo pavyzdinio pareigybės ap.. (e-tar.lt)
[160] ISAK-2676 Dėl Mokyklos specialiojo pedagogo bendrųjų pareiginių nuostatų (lrs.lt)
[161] V-657 Dėl švietimo ir mokslo ministro 2011 m. liepos 8 d. įsakymo Nr. V-1228 „Dėl Specialiosios pedagog.. (lrs.lt)

	Rengia metodines rekomendacijas apie specialiųjų poreikių turinčių vaikų ugdymą, darbą su specialiųjų poreikių turinčiais mokiniais bei šių poreikių tenkinimą		
	Dalyvauja išbandant naujas pedagoginio vertinimo metodikas, įvertinant jų tinkamumą naudoti		
	Tvarko ir pildo savo darbo dokumentus		
	Vykdo kitus Tarnybos vadovo pavedimus, susijusius su Tarnybos specialiojo pedagogo funkcijomis		
	Tarnybos specialusis pedagogas atsako už vykdomų pedagoginių tyrimų kokybę, korektišką vertinimo metodiką ir gautų duomenų panaudojimą, turimos informacijos konfidencialumą		
Logopedas[162] 2004 galioja	**Įvertina** mokinių (vaikų) kalbos raidos ypatumus bei kalbos ir kitus komunikacijos sutrikimus Tarnyboje, mokykloje ar, esant žymiai ribotam mokinio (vaiko) mobilumui dėl ligos ar patologinės būklės – mokinio (vaiko) namuose, prireikus skiria specialųjį ugdymą	Logopedas[163] 2006 Neaišku, ar galioja	**Įvertina** mokinių kalbos raidos ypatumus, nustato kalbos ir kitus komunikacijos sutrikimus, specialiuosius ugdymosi poreikius mokykloje ar, esant žymiai ribotam mokinio mobilumui dėl ligos ar patologinės būklės, mokinio namuose
	Siūlo ugdymo formą, būdus ir metodus, prireikus rekomenduoja teikti specialiąją pedagoginę (logopedo) bei specialiąją pagalbą mokiniams (vaikams), kuriems nustatyti kalbos ir kiti komunikacijos sutrikimai, rekomenduoja vaikui mokyklą		**Siūlo skirti specialiąją pedagoginę pagalbą mokiniams**, turintiems kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų: sąrašą mokinių, kuriems numato teikti specialiąją pedagoginę (logopedo) pagalbą, suderina su mokyklą aptarnaujančia pedagogine psichologine tarnyba ir teikia tvirtinti mokyklos vadovui, o jam šį sąrašą patvirtinus, pateikia mokyklos specialiojo ugdymo komisijai
	Konsultuoja kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų turinčius mokinius, jų tėvus (globėjus, rūpintojus), mokytojus, pagalbos mokiniui specialistus specialiosios pedagoginės (logopedo) pagalbos teikimo, ugdymo organizavimo, kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų prevencijos bei jų šalinimo klausimais		**Konsultuoja** mokytojus, specialiųjų poreikių mokinių tėvus (globėjus, rūpintojus) ir kitus asmenis, tiesiogiai dalyvaujančius ugdymo procese specialiosios pedagoginės pagalbos mokiniams teikimo klausimais
	Teikia metodinę pagalbą mokytojams, pagalbos mokiniui specialistams ir tėvams (globėjams, rūpintojams) kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų turinčių mokinių (vaikų) ugdymo bei jo organizavimo klausimais, skleidžia ir diegia logopedijos naujoves		Taiko savo darbe logopedijos naujoves

[162] ISAK-1304 Dėl Savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos logopedo pavyzdinio pareigybės aprašymo (lrs.lt)

[163] LR Švietimo ir mokslo ministras į s a k y m a s dėl logopedų, dirbančių mokyklose, bendrųjų pareiginių nuostatų patvirtinimo 2006 m. kovo 31 d. Nr. ISAK-614: TAR.F5D66E747551 (1).pdf

	Formuoja mokyklos bendruomenės ir visuomenės teigiamą požiūrį į kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų turinčius mokinius ir jų ugdymą kartu su bendraamžiais		**Šviečia mokyklos bendruomenę** aktualiais kalbos raidos, kalbos neišlavėjimo ar sutrikimų prevencijos ir jų šalinimo, specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo klausimais, formuoja mokyklos bendruomenės ir visuomenės teigiamą požiūrį į specialiųjų poreikių mokinius
	Analizuoja mokyklos dokumentus, susijusius su kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų turinčių mokinių ugdymu		
	Teikia informaciją apie kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų turinčių mokinių (vaikų) kalbos raidos vertinimo išvadas ir rezultatus, specialiuosius ugdymosi poreikius ir jų tenkinimą suinteresuotoms institucijoms ar asmenims, susijusiems su mokinių (vaikų) ugdymu, gavęs tėvų (globėjų, rūpintojų) sutikimą		
	Rengia ir įgyvendina projektus bei programas ir/ar juose dalyvauja		
	Rengia metodines rekomendacijas apie darbą su kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų turinčiais mokiniais bei šių sutrikimų šalinimą		
	Dalyvauja rengiant kalbos raidos vertinimo metodikas		
	Vykdo kitus tarnybos vadovo pavedimus, susijusius su tarnybos logopedo funkcijomis		
	Tarnybos logopedas atsako už korektišką vertinimo metodiką ir gautų duomenų panaudojimą, turimos informacijos konfidencialumą.		
	Tvarko ir pildo savo darbo dokumentus		**Tvarko** ir pildo savo darbo dokumentus
			Bendradarbiaudami su mokytojais, specialiųjų poreikių mokinių tėvais (globėjais, rūpintojais), kitais asmenimis, tiesiogiai dalyvaujančiais ugdymo procese, mokyklą aptarnaujančios pedagoginės psichologinės tarnybos specialistais, numato specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tikslus ir uždavinius, jų pasiekimo būdus ir metodus, atitinkančius specialiuosius mokinių poreikius bei galimybes, ir juos taiko/
			Padeda mokytojams pritaikyti mokiniams, kuriems paskirta specialioji pedagoginė pagalba, mokomąją medžiagą ir mokymo priemones
			Padeda mokytojams rengti mokinių, kuriems paskirta specialioji pedagoginė pagalba, ugdymo programas

			Sudaro individualiąsias, pogrupines ir grupines specialiųjų poreikių mokinio/mokinių kalbos ugdymo programas, jas taiko, rengia savo veiklos ataskaitą
			Šalina specialiųjų poreikių mokinių kalbos ir kitus komunikacijos **sutrikimus**
			Rengia ir naudoja specialiosios pedagoginės (logopedinės) pagalbos teikimo procese specialiąsias **mokymo priemones**, skirtas specialiųjų poreikių mokinių kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų lavinimui
			Dalyvauja mokyklos specialiojo ugdymo komisijos veikloje
Psichologas[164] 2004 (galiojantis dokumentas)	**Įvertina** mokinio (vaiko) raidos ypatumus, galias ir sunkumus, psichologines, asmenybės ir ugdymosi problemas, SUP, brandumą mokyklai Tarnyboje, mokykloje ar, esant žymiai ribotam asmens mobilumui dėl ligos ar patologinės būklės – asmens namuose	**Psichologas[165]** 2005	**Įvertina** mokinio galias ir sunkumus, raidos ypatumus, psichologines, asmenybės ir ugdymosi problemas, vaiko brandumą mokytis pagal priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programas.
	Siūlo ugdymo formą, būdus ir metodus, prireikus rekomenduoja teikti psichologinę pagalbą, rekomenduoja vaikui mokyklą		-
	Konsultuoja SUP, psichologinių, asmenybės ir ugdymosi problemų turinčius mokinius (vaikus), jų tėvus (globėjus, rūpintojus), mokytojus, pagalbos mokiniui specialistus, specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo, ugdymo organizavimo, psichologinių, asmenybės ir ugdymosi problemų prevencijos bei jų sprendimo klausimais, mokinius – jų polinkių ir gabumų klausimais		**Konsultuoja** psichologinių, asmenybės ir ugdymosi problemų turinčius mokinius, jų tėvus (globėjus, rūpintojus) šių problemų sprendimo klausimais bendradarbiauja su mokytoju, specialiuoju pedagogu, logopedu, socialiniu pedagogu ir kitais su mokiniu dirbančiais specialistais, numatant ugdymo tikslų ir uždavinių pasiekimo būdus, dirba mokyklos specialiojo ugdymo komisijoje
	Teikia metodinę pagalbą mokytojams, specialistams ir tėvams mokinio (vaiko) pažinimo, psichologinių, asmenybės ir ugdymosi problemų turinčių mokinių (vaikų) ugdymo bei jo organizavimo, įvairių psichologinių, asmenybės ir ugdymosi problemų sprendimo klausimais, skleidžia ir diegia psichologijos mokslo naujoves		-
	Formuoja mokyklos bendruomenės ir visuomenės teigiamą požiūrį į psichologinių, asmenybės ir ugdymosi problemų turinčius mokinius (vaikus) ir jų ugdymą kartu su bendraamžiais		**Dalyvauja formuojant teigiamą mokyklos bendruomenės požiūrį į psichologinių**, asmenybės ir ugdymo problemų turinčius mokinius bei jų ugdymą kartu su bendraamžiais
	Inicijuoja, rengia ir įgyvendina prevencijos ir kitas programas, padedančias veiksmingiau ugdyti psichologinių, asmenybės ir ugdymosi		**Inicijuoja**, rengia ir įgyvendina psichologinių problemų prevencijos programas, padedančias išvengti psichologinių, asmenybės ir

[164] ISAK-1303 Dėl Savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos psichologo pavyzdinio pareigybės aprašymo (e-tar.lt)
[165] ISAK-1548 Dėl Mokyklos psichologo bendrųjų pareiginių nuostatų (e-tar.lt)

	problemų turinčius mokinius (vaikus), išvengti psichologinių, asmenybės ir ugdymosi problemų ar jas spręsti		ugdymo problemų bei veiksmingiau ugdyti psichologinių, asmenybės ir ugdymo problemų turinčius mokinius
	Kaupia informaciją, reikalingą konsultuojamų mokinių problemoms spręsti, bendradarbiaudamas su mokyklos bendruomene, o esant būtinybei – su kitomis institucijomis, bei **stebi mokinius pamokų** metu		**Renka ir kaupia informaciją**, reikalingą konsultuojamų mokinių problemoms spręsti, bendradarbiaudamas su mokyklos bendruomene, esant būtinybei – su kitomis institucijomis (Vaiko teisių apsaugos tarnybomis, psichikos sveikatos centrais, policija ir kt.), bei atlieka mokinių veiklos ir elgesio pamokų metu stebėseną
	Teikia informaciją apie mokinius (vaikus), turinčius psichologinių, asmenybės ir ugdymosi problemų, suinteresuotiems asmenims ar institucijoms, susijusiems su mokinių (vaikų) ugdymu, gavęs tėvų (globėjų, rūpintojų) sutikimą		**Teikia informaciją** apie mokinius, turinčius psichologinių, asmenybės ir ugdymo problemų, suinteresuotiems asmenims ar institucijoms, susijusioms su šių mokinių ugdymu, gavęs tėvų (globėjų, rūpintojų) sutikimą
	Atlieka mokyklose įvairius psichologinius tyrimus, suderinęs su mokyklos administracija		atlieka aktualius mokykloje psichologinius tyrimus atsižvelgdamas į mokyklos bendruomenės poreikius
	Rengia metodines rekomendacijas vaiko raidos psichologijos, pedagoginės ir socialinės psichologijos, psichologinių problemų prevencijos klausimais		**Dalyvauja kuriant rengiamas** (aprobuojamas) mokinio psichologinio vertinimo metodikas, mokslo ir studijų institucijų vykdomus projektus; rengia individualias rekomendacijas mokinio psichologinėms, asmenybės ir ugdymosi problemoms spręsti
	Išbando naujai parengtas psichologinio vertinimo metodikas, siekdamas išsiaiškinti jų tinkamumą naudoti		-
	Tvarko ir pildo savo darbo dokumentus		**Tvarko** ir pildo savo darbo dokumentus
	Vykdo kitus **Tarnybos vadovo pavedimus**, susijusius su Tarnybos psichologo funkcijomis		**Vykdo kitus mokyklos vadovo pavedimus**, susijusius su psichologo funkcijomis; derina su mokyklos direktoriumi bei mokytojų taryba metinės veiklos prioritetus ir pagal juos rengia savo veiklos programą mokslo metams
	Tarnybos psichologas atsako už vykdomų psichologinių tyrimų kokybę, turimos informacijos konfidencialumą.		**Šviečia mokyklos** bendruomenę vaiko raidos psichologijos, pedagoginės ir socialinės psichologijos klausimais
			Konsultuoja mokinius profesijos pasirinkimo klausimais
			Skiria pusę savo darbo laiko tiesioginiams ryšiams su psichologinės pagalbos gavėjais, likusiu darbo laiku tvarko mokinių įvertinimų duomenis, dokumentus, rengia rekomendacijas, prevencines programas, ruošiasi konsultacijoms, paskaitoms, tobulina profesinę kvalifikaciją. Šių darbų atlikimo vietą derina su mokyklos administracija

			Planuoja atliekamų darbų kiekį (krūvį) pagal savo turimų etatinių valandų mokykloje skaičių ir derina jį su mokyklos administracija
Psichologas taip pat galioja 2017m. dokumentas [166]	**Nurodytos veiklos sritys**	**Psichologas** taip pat galioja 2017m. dokumentas [167]	**Nurodytos veiklos sritys**
	Įvertinimas: psichologinis mokinio (vaiko) įvertinimas siekiant nustatyti jo galias ir sunkumus, raidos ypatumus, asmenybės ir ugdymosi problemas, specialiuosius ugdymosi poreikius, bendradarbiaujant su kitais Tarnybos specialistais.		**Įvertinimas:** mokinio (vaiko) asmenybės ir ugdymosi problemų, galių ir sunkumų nustatymas, psichologinis mokinio įvertinimas atliekant pirminį specialiųjų ugdymosi poreikių vertinimą
	Konsultavimas: - mokinio (vaiko) asmenybės ir ugdymosi problemų nustatymas, tiesioginio poveikio būdų numatymas ir psichologinio konsultavimo technikų taikymas individualiai ar / ir grupėje, dirbant su mokiniais (vaikais), turinčiais bendravimo, elgesio, emocinių, tarpusavio santykių, mokymosi problemų, priklausomybių, patyrusiais traumą (išgyvenusiais netektį, tėvų skyrybas ir kitais atvejais), patyrusiais smurtą ar smurtavusiais (ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo pranešimo apie smurto faktą momento), bendradarbiavimas su tėvais (globėjais, rūpintojais), mokytojais ar kitais švietimo įstaigos darbuotojais ir kitais su mokinio (vaiko) ugdymu susijusiais asmenimis, rekomendacijų jiems teikimas; - mokytojų ar kitų švietimo įstaigos darbuotojų, smurtavusių ar smurtą patyrusių Mokykloje, psichologinis konsultavimas.		**Konsultavimas:** tiesioginio poveikio mokiniui, turinčiam asmenybės ir ugdymosi problemų (taip pat ir smurtą patyrusiam ar smurtavusiam) būdų numatymas ir psichologinio konsultavimo technikų taikymas, bendradarbiavimas su tėvais (globėjais, rūpintojais), mokytojais, kitais švietimo įstaigos darbuotojais ir kitais su mokinio ugdymu susijusiais asmenimis, rekomendacijų jiems teikimas, jų konsultavimas
	Švietimas: Mokyklų bendruomenių švietimas vaiko raidos psichologijos, pedagoginės ir socialinės psichologijos, psichologinių problemų prevencijos klausimais		**Švietimas:** mokinių, tėvų (globėjų, rūpintojų), mokytojų švietimas vaiko raidos psichologijos, pedagoginės ir socialinės psichologijos klausimais
	Psichologinių problemų **prevencija:** Mokyklų, savivaldybės teritorijoje esančių vaikų globos namų mokinių (vaikų) grupių psichologinių problemų prevencijos poreikio nustatymas, prevencinių priemonių bei programų rengimas, organizavimas ir įgyvendinimas, pagalba mokyklos vaiko gerovės komisijai (toliau – komisija) krizės Mokykloje metu (psichologinių krizių Mokykloje **intervencija ir postvencija** (įvykus savižudybei, smurto atvejui ar kt.).		Psichologinių problemų **prevencija:** psichologinių problemų prevencijos poreikio įvertinimas (Mokyklos bendruomenės grupių tyrimas), prevencinių priemonių bei programų rengimas ir įgyvendinimas, **psichologinių krizių prevencija, intervencija ir postvencija.**

[166] V-663 Psichologinės pagalbos teikimo tvarkos aprašas (lrs.lt)
[167] Ten pat

Socialinis pedagogas[168]	Dokumentas nerastas	**Socialinis pedagogas**[169] **2016**	**Vertina socialinės pedagoginės** pagalbos vaikui ir mokiniui **poreikius** (kartu su kitais specialistais), esant būtinybei gali lankytis pamokose, neformaliojo ugdymo ir kitose veiklose
			Konsultuoja vaikus ir mokinius, jų tėvus (globėjus, rūpintojus), mokyklos bendruomenę socialinių pedagoginių problemų sprendimo, socialinės pedagoginės pagalbos teikimo klausimais
			Dalyvauja sprendžiant krizinius atvejus mokykloje, ugdymo ir socialinių įgūdžių problemas
			Numato socialinės pedagoginės pagalbos teikimo vaikui ir mokiniui būdus bei formas bendradarbiaudamas su mokytojais, klasių vadovais, tėvais (globėjais, rūpintojais), kitais specialistais, švietimo pagalbos įstaigomis, kitais su vaiku ir mokiniu dirbančiais asmenimis, socialinių paslaugų ir sveikatos priežiūros įstaigomis, teisėsaugos institucijomis, socialiniais partneriais
			Šviečia mokyklos bendruomenę socialinės pedagoginės pagalbos teikimo, mokyklos nelankymo ir kitų neigiamų socialinių reiškinių prevencijos, pozityviosios socializacijos klausimais, nuolat tobulina savo kompetencijas
			Inicijuoja ir įgyvendina prevencines veiklas bei socialinio ugdymo projektus kartu su mokyklos Vaiko gerovės komisija ir mokyklos savivaldos grupėmis, ugdant vaikų ir mokinių gyvenimo įgūdžius
			Atlieka aktualius socialinius pedagoginius tyrimus mokykloje, atsižvelgdamas į mokyklos bendruomenės poreikius (prioritetus, strateginį ir metinį veiklos planus)
			Renka, kaupia ir analizuoja informaciją, reikalingą vaikų ir mokinių problemoms spręsti, bendradarbiaudamas su mokyklos bendruomene, esant būtinybei – su kitomis institucijomis;
			Rengia ir skleidžia informaciją apie socialinę - pedagoginę pagalbą
			Tvarko ir pildo darbo dokumentus (konsultacijų žurnalą ir kitus reikiamus dokumentus)
			Planuoja ir derina su mokyklos vadovu metinės veiklos prioritetus ir pagal juos rengia savo veiklos programą mokslo metams

[168] Dokumentas nerastas
[169] V-951 Dėl Mokyklos socialinio pedagogo pavyzdinio pareigybės aprašo patvirtinimo (e-tar.lt)

			Mokyklos socialinis pedagogas atsako už kokybišką savo funkcijų vykdymą, korektišką gautų duomenų panaudojimą ir informacijos konfidencialumą, vaikų ir mokinių saugumą teikiant socialinę pedagoginę pagalbą
		Mokytojo padėjėjas[170] 2011 (suvestinė redakcija 2020 08 04	Padeda mokiniui ar (ir) mokinių grupei atlikti su ugdymusi, savitarna, savitvarka ir maitinimusi susijusias veiklas
			Padeda orientuotis aplinkoje, judėti, tinkamai naudotis ugdymui skirtomis techninės pagalbos priemonėmis
			Teikia teksto skaitymo ir konspektavimo bei kitas paslaugas
V-662 Pedagoginių psichologinių tarnybų darbo organizavimo tvarka[171]		**Mokyklos Vaiko gerovės komisijos funkcijos[172]**	
✓ Įvertina asmens mokymosi sunkumus, raidos ypatumus bei sutrikimus, pedagogines, psichologines asmenybės ir ugdymosi problemas, mokinio (vaiko) specialiuosius ugdymosi poreikius pedagoginiu, psichologiniu, medicininiu ir socialiniu pedagoginiu aspektais, nustato vaiko brandumą mokyklai, prireikus, skiria specialųjį ugdymąsi (toliau – Įvertinimas		✓ Remdamasi Mokyklos turimais įsivertinimo ir kitais duomenimis reguliariai atlieka Mokyklos mokymosi aplinkos, jos saugumo, Mokyklos bendruomenės narių tarpusavio santykių ir kitų su vaiko gerove susijusių aspektų analizę	
✓ Teikia psichologinę, socialinę pedagoginę, švietimo informacinę pagalbą mokiniams (vaikams), specialiąją pedagoginę pagalbą specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems asmenims iki 21 metų		✓ Rūpinasi pozityvaus Mokyklos mikroklimato kūrimu ir pozityvių vertybių puoselėjimu, koordinuoja prevencijos ir intervencijos priemonių įgyvendinimą, teikia siūlymus Mokyklos vadovui dėl saugios ir mokymuisi palankios aplinkos užtikrinimo, vaikų socialinio ir emocinio ugdymo, prevencinių ir kitų programų įgyvendinimo, kitų su vaiko gerove susijusių aspektų	
✓ Teikia psichologinę pagalbą mokytojams ar kitiems švietimo įstaigos darbuotojams, smurtavusiems ar smurtą patyrusiems švietimo įstaigoje, jei savivaldybės vykdomoji institucija Tarnybai yra delegavusi šią funkciją		✓ Organizuoja mokyklos bendruomenės švietimą vaiko teisių apsaugos, prevencijos, vaikų saviraiškos plėtojimo ir kitose vaiko gerovės srityse, rekomenduoja kvalifikacijos tobulinimo renginius vaikų socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo, kitose su vaiko gerove susijusiose srityse Mokykloje dirbantiems mokytojams	
✓ Teikia informacinę, ekspertinę ir konsultacinę pagalbą tėvams (globėjams, rūpintojams) bei švietimo įstaigoms, jų pedagoginiams darbuotojams		✓ Gavus tėvų (globėjų, rūpintojų) sutikimą, atlieka pirminį vaikų specialiųjų ugdymosi poreikių, kylančių ugdymo(si) procese, įvertinimą, prireikus, kreipiasi į pedagoginę psichologinę ar švietimo pagalbos tarnybą dėl vaikų specialiųjų ugdymosi poreikių įvertinimo, specialiojo ugdymo ir (ar) švietimo pagalbos jiems skyrimo švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatyta tvarka. Ši Komisijos funkcija nevykdoma nuotoliniu būdu	

[170] V-1229 Dėl Specialiosios pagalbos teikimo mokyklose (išskyrus aukštąsias mokyklas) tvarkos aprašo patvir.. (e-tar.lt)

[171] V-662 Pedagoginių psichologinių tarnybų darbo organizavimo tvarkos aprašas (lrs.lt)

[172] V-579 Dėl Mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo (lrs.lt)

✓ Teikia psichologinę, socialinę pedagoginę, specialiąją pedagoginę pagalbą švietimo įstaigose, kuriose nėra pagalbos mokiniui specialistų	✓ Organizuoja ir koordinuoja mokymo(si)/ugdymo(si), švietimo ar kitos pagalbos vaikui teikimą, tariasi su tėvais (globėjais, rūpintojais), mokytojais dėl jos turinio, teikimo formos ir būdų
✓ Koordinuoja švietimo pagalbos teikimą savo aptarnaujamos teritorijos mokiniams (vaikams), jų tėvams (globėjams, rūpintojams), mokytojams, kitiems švietimo įstaigos darbuotojams ir švietimo teikėjams	✓ Kartu su karjeros specialistu pagal poreikį konsultuoja baigiamosios klasės mokinį, turintį specialiųjų ugdymosi poreikių, dėl jo tolesnio mokymosi (galias atitinkančios mokymosi programos parinkimo, mokymosi įstaigos parinkimo) ir pagal galimybes užtikrina sklandų palydėjimą / perėjimą į kitą mokymosi įstaigą
✓ Aprašo 6.4 ir 6.6 papunkčiuose nurodytos funkcijos gali būti vykdomos tiesioginiu ir (arba) nuotoliniu būdu, o Aprašo 6.2, 6.3 ir 6.5 papunkčiuose – tiesioginiu, o karantino, ekstremalios situacijos, ekstremalaus įvykio ar įvykio (ekstremali temperatūra, gaisras, potvynis, pūga ir kt.), keliančio pavojų mokinių sveikatai ir gyvybei (toliau – ypatingos aplinkybės), laikotarpiu – tiesioginiu ir (arba) nuotoliniu būdu, atsižvelgiant į ypatingų aplinkybių pobūdį teisės aktų nustatyta tvarka. Aprašo 6.1 papunktyje nurodyta funkcija nevykdoma nuotoliniu būdu	✓ Teisės aktų nustatyta tvarka inicijuoja vaiko minimalios ar vidutinės priežiūros priemonės skyrimą, vaiko minimalios priežiūros priemonės pakeitimą, pratęsimą ar panaikinimą, teikia siūlymus savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisijai dėl vaiko minimalios priežiūros priemonių tobulinimo
✓ Tarnybos funkcijos dėl objektyvių aplinkybių nevykdomos tiesioginiu ir (arba) nuotoliniu būdu, pasibaigus ypatingų aplinkybių laikotarpiui turi būti kompensuojamos nustatant Tarnybos veiklos prioritetines sritis, peržiūrint veiklų atlikimo laiką.	✓ Pasibaigus nustatytam vaiko vidutinės priežiūros ar auklėjamojo poveikio priemonės vykdymo terminui, užtikrina sklandų vaiko įsitraukimą į ugdymo(si) procesą ir organizuoja vaikui reikalingos mokymo(si) / ugdymo(si), švietimo ar kitos pagalbos teikimą
✓ Mokinio (vaiko) specialiųjų ugdymosi poreikių pedagoginiu, psichologiniu, medicininiu, socialiniu pedagoginiu aspektais įvertinimas, vaiko brandumo mokyklai nustatymas, prireikus specialiojo ugdymosi skyrimas atliekamas ir švietimo pagalba teikiama Tarnyboje, prireikus – artimiausioje mokinio (vaiko) gyvenimo ar ugdymosi aplinkoje	✓ Įvykus krizei Mokykloje, t. y. netikėtam ir/ar pavojingam įvykiui, sutrikdančiam įprastą Mokyklos bendruomenės ar atskirų jos narių veiklą, emociškai sukrečiančiam visą ar didesnę Mokyklos bendruomenės dalį, organizuoja krizės valdymo priemones
✓ Jeigu ypatingų aplinkybių laikotarpiu specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiam mokiniui (vaikui) baigiasi Įvertinimo dokumentų galiojimo laikas ir būtinas pakartotinis Įvertinimas, Įvertinimo dokumentų galiojimo laikas pratęsiamas visam ypatingų aplinkybių laikotarpiui bei mėnesiui po ypatingų aplinkybių pabaigos. Pasibaigus ypatingų aplinkybių laikotarpiui Tarnybos, atsižvelgdamos į esamą situaciją, nustato Įvertinimų prioritetus	✓ Bendradarbiauja su Mokyklos savivaldos institucijomis, savivaldybės administracijos Vaiko gerovės komisija, tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriumi, vaiko minimalios priežiūros priemones vykdančiais asmenimis, vaikų socializacijos centrais, savivaldybės administracijos struktūriniais padaliniais, teritorine policijos įstaiga, vaiko teisių apsaugą savivaldybėje užtikrinančia institucija, švietimo, socialinių paslaugų, sveikatos priežiūros įstaigomis, nevyriausybinėmis organizacijomis ir kitomis suinteresuotomis institucijomis, įstaigomis ar asmenimis
✓ Tarnybos vadovas nustato Tarnybos specialistų darbo laiką mokinių (vaikų) specialiesiems ugdymosi poreikiams (išskyrus atsirandantiems dėl išskirtinių gabumų) įvertinti, gautiems duomenims apibendrinti ir rekomendacijoms dėl tolesnio mokinio (vaiko) ugdymosi rengti, prevencinėms, intervencinėms ir	✓ Atlieka Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatyme nustatytas bei kitas su vaiko gerove susijusias funkcijas

bendravimo su vaikais tobulinimo kursų programoms vykdyti, konsultacinei pagalbai teikti, profesinei kvalifikacijai tobulinti ir kitoms funkcijoms atlikti	
✓ Tarnyba bendradarbiauja su savivaldybės vykdomąja institucija, Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centru, kitų savivaldybių Tarnybomis, mokytojų švietimo centrais, švietimo įstaigomis, vaiko teisių apsaugos institucijomis, asmens sveikatos priežiūros įstaigomis, savivaldybės visuomenės sveikatos biuru, institucijomis ar organizacijomis, kurios teisės aktų nustatyta tvarka turi teisę kreiptis į Tarnybą dėl duomenų pateikimo, kitomis švietimo pagalbos įstaigomis ir organizacijomis	✓ Karantino, ekstremalios situacijos, ekstremalaus įvykio ar įvykio (ekstremali temperatūra, gaisras, potvynis, pūga ir kt.), keliančio pavojų mokinių sveikatai ir gyvybei, (toliau – ypatingos aplinkybės) laikotarpiu Komija funkcijas (išskyrus Aprašo 11.4 papunktyje nurodytą funkciją) gali vykdyti nuotoliniu būdu. Pasibaigus ypatingų aplinkybių laikotarpiui, prioritetas teikiamas Aprašo 11.4. papunktyje nurodytos funkcijos vykdymui

Apibendrinimas

1. Švietimo pagalbos teikėjų funkcijos reglamentuojamos dokumentais, kurių dauguma patvirtinta 2004 – 2006 metais:
- dalis dokumentų, reglamentuojančių švietimo pagalbos teikėjų funkcijas, yra patvirtinti 2004 – 2006 metais: Pedagoginės psichologinės tarnybos (PPT) specialiojo pedagogo pavyzdinis pareigybės aprašymas (2004; galioja); PPT logopedo pavyzdinis pareigybės aprašymas (2004; galioja); Mokyklos logopedo pareiginiai nuostatai (2006, neaišku, ar galioja); PPT psichologo pavyzdinis pareigybės aprašymas (2004; galioja); Mokyklos psichologo bendrieji pareiginiai nuostatai (2005; galioja);
- PPT psichologo funkcijos reglamentuojamos 2004 metų ir 2017 metų dokumentais. Abu dokumentai yra galiojantys, todėl neaišku, kuriuo dokumentu vadovautis;
- Mokyklos psichologo funkcijos reglamentuojamos 2005 metų ir 2017 metų dokumentais. Abu dokumentai yra galiojantys;
- 2004 -2006 metais patvirtintuose dokumentuose, reglamentuojančiose švietimo pagalbos teikėjų funkcijas, yra nebevartojamos terminijos, medicininį modelį atspindinčių sąvokų (logopedas: *„šalina specialiųjų poreikių mokinių kalbos ir kitus komunikacijos sutrikimus“;*
2. Švietimo pagalbos teikėjų funkcijos yra numatytos dirbantiems ir PPT, ir ugdymo institucijose; tačiau trūksta tos pačios profesijos specialistų, dirbančių skirtingo lygmens institucijose (PPT /ugdymo įstaigoje) funkcijų palyginamumo / aiškesnio atskyrimo;
3. Švietimo pagalbos teikėjų funkcijų apibūdinimai skiriasi - kai kurios iš nurodytųjų labiau atspindi kompetencijas (logopedas: *„taiko savo darbe inovacijas*) arba veiklos organizavimą (PPT specialusis pedagogas, logopedas, „tvarko ir pildo savo darbo dokumentus“) nei funkcijas.
4. Nurodoma daug nevienodos svarbos funkcijų, neišryškintos prioritetinės funkcijos.
5. Dalies švietimo pagalbos teikėjų funkcijos nereglamentuotos (nėra dokumentų): mokyklos specialiojo pedagogo (2005 metų dokumentas negalioja); PPT socialinio pedagogo (dokumentas nerastas).
6. Ugdymo įstaigose dirbančių atskirų švietimo pagalbos specialistų funkcijos ne visiškai dera su VGK numatytomis funkcijomis.

Analizuotų dokumentų sąrašas

1. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas Dėl savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos specialiojo pedagogo pavyzdinio pareigybės aprašymo patvirtinimo 2004 m. rugpjūčio 20 d. Nr. ISAK-1305: ISAK-1305 Dėl Savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos specialiojo pedagogo pavyzdinio pareigybės ap.. (e-tar.lt) (Nurodyta, kad galioja)
2. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas Dėl mokyklos specialiojo pedagogo bendrųjų pareiginių nuostatų patvirtinimo 2005 m. gruodžio 29 d. Nr. ISAK-2676: ISAK-2676 Dėl Mokyklos specialiojo pedagogo bendrųjų pareiginių nuostatų (lrs.lt) (NEGALIOJA)
3. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas Dėl švietimo ir mokslo ministro 2011 m. liepos 8 d. Įsakymo Nr. V-1228 Dėl specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo pakeitimo 2017 m. rugpjūčio 30 d. Nr. V-657: V-657 Dėl švietimo ir mokslo ministro 2011 m. liepos 8 d. įsakymo Nr. V-1228 „Dėl Specialiosios pedagog.. (lrs.lt) (Nėra apibrėžtos funkcijos)
4. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas Dėl savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos logopedo pavyzdinio pareigybės aprašymo patvirtinimo 2004 m. rugpjūčio 20 d. Nr. Isak-1304: ISAK-1304 Dėl Savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos logopedo pavyzdinio pareigybės aprašymo (lrs.lt) (Nurodyta, kad galioja)
5. LR Švietimo ir mokslo ministras į s a k y m a s Dėl logopedų, dirbančių mokyklose, bendrųjų pareiginių nuostatų patvirtinimo 2006 m. kovo 31 d. Nr. ISAK-614: TAR.F5D66E747551 (1).pdf (Neaišku, ar galioja)
6. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas Dėl savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos psichologo pavyzdinio pareigybės aprašymo patvirtinimo 2004 m. rugpjūčio 20 d. Nr. Isak-1303: ISAK-1303 Dėl Savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos psichologo pavyzdinio pareigybės aprašymo (lrs.lt) (Nurodyta, kad galioja)
7. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas Dėl mokyklos psichologo bendrųjų pareiginių nuostatų 2005 m. Liepos 22 d. Nr. ISAK-1548. *Suvestinė redakcija nuo 2005-11-16:* ISAK-1548 Dėl Mokyklos psichologo bendrųjų pareiginių nuostatų (lrs.lt) (Nurodyta, kad galioja)
8. LR švietimo, mokslo ir sporto ministras įsakymas Dėl psichologinės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo 2017 m. rugpjūčio 30 d. Nr. V-663. *Nauja redakcija nuo 2020-08-04:* V-663 Psichologinės pagalbos teikimo tvarkos aprašas (lrs.lt)
9. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas Dėl mokyklos socialinio pedagogo pavyzdinio pareigybės aprašo patvirtinimo 2016 m. Lapkričio 2 d. Nr. V-951: V-951 Dėl Mokyklos socialinio pedagogo pavyzdinio pareigybės aprašo patvirtinimo (lrs.lt)
10. LR švietimo ir mokslo ir sporto ministro įsakymas Dėl specialiosios pagalbos teikimo mokyklose (išskyrus aukštąsias mokyklas) tvarkos aprašo patvirtinimo 2011 m. liepos 8 d. Nr. V-1229. *Suvestinė redakcija nuo 2020-08-04*: V-1229 Dėl Specialiosios pagalbos teikimo mokyklose (išskyrus aukštąsias mokyklas) tvarkos aprašo patvir.. (e-tar.lt)
11. LR švietimo ir mokslo ir sporto ministro įsakymas Dėl mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo 2011 m. balandžio 11 d. Nr. V-579 *Suvestinė redakcija nuo 2020-08-04*: V-579 Dėl Mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo (lrs.lt)
12. LR švietimo ir mokslo ir sporto ministro įsakymas Dėl pedagoginių psichologinių tarnybų darbo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo 2017 m. Rugpjūčio 30 d. Nr. V-662. Suvestinė redakcija nuo 2020 08 28: V-662 Pedagoginių psichologinių tarnybų darbo organizavimo tvarkos aprašas (lrs.lt)

2. PRIEDAS. Mokinių anketa

Pagalba mokiniams mokykloje

Mielas moksleivi, moksleive,

Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos užsakymu mokslininkai atlieka tyrimą Tavo mokykloje. Norime sužinoti, ar mokiniai sulaukia reikalingos pagalbos, kokia pagalba mokiniams teikiama ir kaip ją vertinate.

Maloniai prašome Tavęs dalyvauti apklausoje. Mums labai svarbi kiekviena nuomonė, nes remiantis apklausos rezultatais bus planuojama, kas turėtų pasikeisti mokyklose.

Anketa yra anoniminė – vardo ir pavardės, kitų duomenų, leidžiančių atpažinti asmenį, nurodyti nereikia.

Tyrimo rezultatų ataskaita bus skelbiama Nacionalinės švietimo agentūros puslapyje https://www.nsa.smm.lt/

Labai dėkojame už skirtą laiką.
Kilus klausimams, su tyrėjais galite susisiekti el.p.: lina.milteniene@vdu.lt

Prašome patvirtinti, kad tikrai sutinki dalyvauti tyrime:

- ○ Sutinku
- ○ Nesutinku

Šiek tiek informacijos apie Tave

1. Pažymėk, kas tu esi?

- ○ Mergaitė / mergina
- ○ Berniukas / vaikinas

2. Kelintoje klasėje mokaisi?

- ○ 4
- ○ 5
- ○ 6
- ○ 7
- ○ 8
- ○ 9 (I gimnazinė klasė)
- ○ 10 (II gimnazinė klasė)
- ○ 11 (III gimnazinė klasė)
- ○ 12 (IV gimnazinė klasė)

3. Kaip tau sekasi mokytis?

- Puikiai
- Labai gerai
- Gerai
- Vidutiniškai
- Patenkinamai
- Blogai

○ Ar Tau teikia arba yra kada nors teikę pagalbą logopedas arba specialusis pedagogas?

- Taip
- Ne
- Nežinau

4. Ar Tau yra pritaikoma arba individualizuojama programa?

- Taip
- Ne
- Nežinau

Jei atsakei "taip", parašyk savo nuomonę, kodėl Tau reikalinga tokia programa? Kas tau padėjo tai suprasti?_____
_____

5. Ar tau kyla kokių nors sunkumų mokykloje (pvz., bendravimo su draugais, elgesio, mokymosi ar kt.)?

- Taip
- Ne

5.1. Jei taip, gal gali plačiau parašyti, kokių kyla sunkumų? _____
_____

6. Ar susidūrus su sunkumais visada sulauki mokykloje suaugusiųjų pagalbos?

- Taip
- Ne

O DABAR PRAŠOME TAVĘS GALVOTI APIE SAVO MOKYKLĄ IR NUOŠIRDŽIAI ĮVERTINTI KIEKVIENĄ TEIGINĮ

1 reiškia, kad visiškai nepritari,
5 – labai pritari,
0 žymėk, jei nežinai ir negali atsakyti.

9. Apie bendravimą ir santykius ..	1	2	3	4	5	0
Aš noriu eiti į mokyklą	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mokykloje aš gerai jaučiuosi	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Aš turiu keletą gerų draugų mokykloje	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mūsų mokykloje mokiniai gražiai bendrauja tarpusavyje	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mokytojai su mokiniais bendrauja pagarbiai	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mokytojai mokinius skirsto į mėgstamus ir nemėgstamus	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Pas mus sunkiai pritampa vaikai, kurie yra „kitokie“ negu dauguma	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mokytojai su mumis kalbasi apie tai, kad žmonės gali būti įvairūs ir skirtingi	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mokytojai mus skatina padėti vienas kitam	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mokytojai mane padrąsina, kai kyla sunkumų, skatina nepasiduoti	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Pasitaiko, kad mokytojai pasišaipo iš mokinių	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Man draugai padeda, jei kyla sunkumų	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Jei kam nors reikia pagalbos, aš visada padedu	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mūsų mokykloje vaikai dažnai tyčiojasi vieni iš kitų	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

1 reiškia, kad visiškai nepritari
5 – labai pritari
0 žymėk, jei nežinai ir negali atsakyti

10. Apie dalyvavimą ..	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Mano tėvai yra patenkinti mokykla	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mano šeima noriai dalyvauja mokyklos renginiuose	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mūsų mokykloje yra organizuojami pokalbiai, kai kartu dalyvauja mokinys, jo tėvai ir mokytojai	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Aš esu dalyvavęs / dalyvavusi susitikime, kuriame kartu su tėvais, mokytojais buvo kalbama apie pagalbą man įveikiant kylančius sunkumus	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Jei man mokykloje kyla sunkumų, suaugę visada paklausia, ką aš galvoju apie tai	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Galiu drąsiai išsakyti savo baimes ir norus	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mokytojai įsiklauso į mano nuomonę	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

1 reiškia, kad visiškai nepritari
5 – labai pritari
0 žymėk, jei nežinai ir negali atsakyti

11. Apie mokymosi aplinkas ir priemones ..	1	2	3	4	5	0
Mokykloje galiu rasti vietų, kur nėra triukšmo ir ten ramiai pabūti	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mokykloje yra vietų, kur galima pajudėti, pažaisti judrius žaidimus	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mūsų mokykloje mokiniai gali pasirinkti, kokia veikla užsiimti per pertraukas ar po pamokų	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mūsų mokyklos aplinka yra pritaikyta taip, kad būtų patogu ir jauku mokiniams	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mokykla pritaikyta mokiniams, turintiems ypatingų poreikių (yra specialūs įvažiavimai, liftai, įrengta rami vieta atsipalaidavimui ir pabuvimui atsiskyrus nuo kitų ir kt.)	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Kai pamokos vyksta klasėje, mes naudojamės įvairiomis technologijomis (išmania lenta, kompiuteriais, planšetėmis, telefonais)	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Vaikams, kuriems sunku mokytis, leidžiama naudotis kompiuteriu ar telefonu, kuriuose yra specialios, jiems padedančios programos.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Vadovėliuose ir pratybose esanti informacija man yra suprantama ir aiški	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Man geriau sekasi mokytis, kai mokytojai skiria užduotis iš elektroninių pratybų	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

1 reiškia, kad visiškai nepritari
5 – labai pritari
0 žymėk, jei nežinai ir negali atsakyti

12. Apie pagalbą ..	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Mokytojai ir kiti mokyklos darbuotojai yra labai draugiški	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Kai man negera, esu nusiminęs / nusiminusi, mokykloje sulaukiu suaugusiųjų paramos	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Susidūręs / susidūrusi su sunkumais žinau, kur galiu kreiptis pagalbos	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Kai susiduriu su sunkumais, paprašau mokytojo (mokytojos) pagalbos	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Kai susiduriu su sunkumais, paprašau draugų pagalbos	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mokytojas / mokytoja man visada padeda	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Kai susiduriu su sunkumais paprašau pagalbos specialistų (psichologo, socialinio pedagogo, specialiojo pedagogo, logopedo) pagalbos	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mokytojai arba specialistai man padeda suprasti, kodėl man iškyla sunkumų mokykloje	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mokytojai arba specialistai man padeda įveikti kilusius sunkumus mokykloje	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

1 reiškia, kad visiškai nepritari
5 – labai pritari
0 žymėk, jei nežinai ir negali atsakyti

13. Apie nuotolinį mokymąsi ir pagalbą ..	1	2	3	4	5	0
Man patinka mokytis nuotoliniu būdu	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Nuotolinio mokymosi aplinka man yra aiški ir patogi	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Pastebėjau, kad nuotoliniu būdu mokytis man yra lengviau	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Aš visada sulaukiu pagalbos, jei man kyla sunkumų mokantis nuotoliniu būdu	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mokantis nuotoliniu būdu vertingiausi yra draugų patarimai	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Kilus sunkumų man labiausiai padeda mokytojas / a (mokytojai) arba specialistai	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Kilus sunkumų man labiausiai padeda tėvai	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

Liko labai nedaug! Dar keletas klausimų apie pagalbos specialistų – psichologo, socialinio pedagogo, logopedo ir kitų pagalbą.

Mokiniams mokykloje gali iškilti įvairiausių sunkumų, kuriuos įveikti gali padėti pagalbą teikiantys specialistai. Nurodyk, kurių mokyklos specialistų ir darbuotojų pagalbos esi sulaukęs / sulaukusi ir kaip ją vertini.

14. Psichologas ir jo pagalba. Ar tau teikia pagalbą psichologas?

o nesu susidūręs / susidūrusi
o yra tekę anksčiau konsultuotis
o šiuo metu gaunu šio specialisto pagalbą
o kita .....

14.1. Pažymėk, kaip vertini psichologo pagalbą (jei esi susidūręs)

1 reiškia, kad visiškai nepritari
5 – labai pritari
0 žymėk, jei nežinai ir negali atsakyti

Apie psichologo pagalbą plačiau ..	1	2	3	4	5	0
Psichologas man padėjo suprasti, kas su manimi darosi.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Psichologo pagalba man labai padėjo / padeda.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Norėčiau daugiau psichologo konsultacijų.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Aš žinau ir suprantu, kodėl man reikia / reikėjo psichologo pagalbos	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Man gėda eiti pas psichologą.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

15. Socialinis pedagogas ir jo pagalba. Ar tau teikia pagalbą socialinis pedagogas?

o nesu susidūręs / susidūrusi
o yra tekę anksčiau konsultuotis
o šiuo metu gaunu šio specialisto pagalbą
o kita .....

15.1. Pažymėk, kaip vertini socialinio pedagogo pagalbą (jei esi susidūręs)

1 reiškia, kad visiškai nepritari
5 – labai pritari
0 žymėk, jei nežinai ir negali atsakyti

Apie socialinio pedagogo pagalbą plačiau ..	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Socialinio pedagogo pagalba man padėjo / padeda išspręsti kilusias problemas.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Norėčiau daugiau socialinio pedagogo pagalbos.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Aš suprantu, kodėl man reikalinga socialinio pedagogo pagalba.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Man gėda eiti pas socialinį pedagogą.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

16. Specialusis pedagogas ir jo pagalba. Ar tau teikia pagalbą specialusis pedagogas?
o nesu susidūręs / susidūrusi
o yra teikęs man pagalbą anksčiau
o šiuo metu gaunu šio specialisto pagalbą
o kita .....

16.1. Pažymėk, kaip vertini specialiojo pedagogo pagalbą (jei esi susidūręs)
1 reiškia, kad visiškai nepritari
5 – labai pritari
0 žymėk, jei nežinai ir negali atsakyti

Apie specialiojo pedagogo pagalbą plačiau ..	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Specialusis pedagogas man padeda geriau mokytis.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Norėčiau daugiau specialiojo pedagogo pagalbos.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Aš suprantu, kodėl man reikalinga specialiojo pedagogo pagalba.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Man gėda eiti pas specialųjį pedagogą.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Norėčiau, kad specialusis pedagogas ateitų į klasę ir ten teiktų man pagalbą	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

17. Logopedas ir jo pagalba. Ar tau teikia pagalbą logopedas?
o nesu susidūręs / susidūrusi
o yra teikęs man pagalbą anksčiau
o šiuo metu gaunu šio specialisto pagalbą
o kita .....

17.1. Pažymėk, kaip vertini logopedo pagalbą (jei esi susidūręs)
1 reiškia, kad visiškai nepritari
5 – labai pritari
0 žymėk, jei nežinai ir negali atsakyti

Apie logopedo pagalbą plačiau ..	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Logopedo pagalba man padėjo / padeda įveikti su kalba susijusius sunkumus.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Norėčiau daugiau logopedo pagalbos.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

Aš suprantu, kodėl man reikalinga logopedo pagalba.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Man gėda eiti pas logopedą.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

18. Mokytojo padėjėjas ir jo pagalba

o nesu susidūręs / susidūrusi
o yra teikęs man pagalbą anksčiau
o šiuo metu gaunu šio specialisto pagalbą
o kita .....

18.1. Pažymėk, kaip vertini mokytojo padėjėjo pagalbą

1 reiškia, kad visiškai nepritari
5 – labai pritari
0 žymėk, jei nežinai ir negali atsakyti

Apie mokytojo padėjėjo pagalbą plačiau ..	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Mokytojo padėjėja / padėjėjas man labai padeda mokykloje	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Norėčiau sulaukti daugiau mokytojo padėjėjos / padėjėjo pagalbos	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Aš suprantu, kodėl man reikalinga mokytojo padėjėjos / padėjėjo pagalba	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Man gėda, kai man pagalbą teikia mokytojo padėjėja / padėjėjas	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Man nepatinka mokytojo padėjėjo / padėjėjos pagalba	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

19. Kaip manai, ką mokykloje reikėtų padaryti, kad kiekvienas mokinys gerai jaustųsi ir sulauktų pagalbos? (gal gali pateikti bent tris pasiūlymus)

1. _____
2. _____
3. _____

Dėkojame už dalyvavimą apklausoje ir išsakytą nuomonę!

3. PRIEDAS. Tėvų anketa

Švietimo pagalbos veiksmingumas

Miela mama, tėti, globėja(u),

Nacionalinės švietimo agentūros ir Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos iniciatyva mokslininkų grupė atlieka tyrimą, kuriuo siekiama atskleisti, ar efektyviai darželiuose ir mokyklose veikia švietimo pagalbos sistema: ar veiksminga yra specialistų pagalba, pakankamas aprūpinimas priemonėmis, aplinkos pritaikytos vaikų poreikiams, kt. Gauti duomenys Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai leis priimti pagrįstus sprendimus, todėl mums labai svarbu išgirsti Jūsų nuomonę. Prašome atsakyti nuoširdžiai – anketoje nėra teisingų, ar klaidingų atsakymų. Tyrimo rezultatų ataskaita bus skelbiama Nacionalinės švietimo agentūros puslapyje https://www.nsa.smm.lt/.
Su tyrėjais galite susisiekti el.p rita.meliene@vdu.lt

Anketa yra anoniminė – vardo ir pavardės, kitų duomenų, leidžiančių atpažinti asmenį, nurodyti nereikia, bus renkami tik tie duomenys apie pildžiusiuosius, kuriuos jie patys pateiks.

Iš anksto dėkojame už skirtą laiką (anketos pildymui prireiks apie pusvalandžio)

Prašome patvirtinkite, kad tikrai sutinkate dalyvauti tyrime:

- ○ Sutinku
- ○ Nesutinku

Jeigu Jūs turite ne vieną vaiką ir jie lanko skirtingas ugdymo įstaigas, pildykite galvodami apie tą įstaigą, iš kurios gavote anketą
Pirmiausia – šiek tiek informacijos apie Jus ir Jūsų vaiką (vaikus):

1. Kiek nepilnamečių vaikų Jūs turite (globojate): ○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5 ir daugiau	**2. Kokio amžiau yra vaikas/ai**, lankantys ugdymo įstaigą, iš kurios gavote anketą (galima žymėti kelis variantus): ○ Ikimokyklinio amžiaus (5 metai ar mažiau) ○ Priešmokyklinio amžiaus (6 metai) ○ Mokosi pradinėse klasėse ○ Mokosi 5-8 klasėje ○ Mokosi 10 -12 klasėje
3. Kokio tipo ugdymo įstaigą lanko Jūsų vaikas(ai) ○ Darželį	**4. Kurioje apskrityje Jūs gyvenate:** ○ Alytaus ○ Kauno

○ Pradinę mokyklą ○ Progimnaziją ○ Gimnaziją ○ „Ilgąją gimnaziją“ (mokykloje yra klasės nuo 1 iki 12) ○ Profesinio rengimo ugdymo įstaigą ○ Ugdymo įstaigą, skirtą specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams ○ Specialiąją klasę, specialiąją grupę bendrojo ugdymo įstaigoje	○ Klaipėdos ○ Marijampolės ○ Panevėžio ○ Šiaulių ○ Tauragės ○ Telšių ○ Utenos ○ Vilniaus
5. Ar bent vienas Jūsų vaikas, lankantis ugdymo įstaigą, iš kurios gavote anketą, turi specialiųjų ugdymosi poreikių? ○ Taip ○ Ne ○ Nežinau ○ Nenoriu atsakyti	**6. Kur yra Jūsų vaiko ugdymo įstaiga?** ○ Viename iš didžiųjų Lietuvos miestų (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys) ○ Mieste/rajono centre ○ Mažame miestelyje ○ Kaime

O dabar prašytume pagalvoti apie savo vaiko ugdymo įstaigą ir išreikšti nuomonę įvertinant teiginius.
1 reiškia nepritarimą, 5 – didžiausią pritarimą, 0 – kad negalite atsakyti į klausimą, neturite nuomonės, nebuvote susidūręs su situacija ir pan.

7. 1. Apie santykius, vertybes Jūsų vaiko ugdymo įstaigoje	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Mano vaikas noriai eina į mokyklą/darželį	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Mano vaikas turi gerų draugų mokykloje/darželyje	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Vaikai pagarbūs tarpusavyje	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Vaikai noriai padeda vieni kitiems	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Vaikai dažnai tyčiojasi vieni iš kitų	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Jaučiu, kad kiekvienas vaikas yra svarbus ir sulaukia pedagogų dėmesio	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Labiau vertinami kuo nors pasižymėję, gabūs vaikai	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Siekiama pašalinti ar nukreipti kitur „nepatogius“ vaikus	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Vaikai skirstomi į gabius ir negabius	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Su vaikais ir tėvais kalbama apie tai, kad visi žmonės yra skirtingi	~~ϒ~~	~~ϒ~~	~~ϒ~~	~~ϒ~~	~~ϒ~~	?
Man ir mano vaikui žinomos ir suprantamos pagrindinės ugdymo įstaigos vertybės	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
„Kitokius“ vaikus bendraamžiai dažnai atstumia	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Pedagogai pagarbiai elgiasi su kiekvienu vaiku	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Pedagogai daro viską, kad mokymosi sunkumų turintys vaikai pasiektų kuo daugiau ir būtų priimti	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Gerai, kai ugdymo įstaigoje yra vaikų iš kuo įvairesnių šeimų, socialinių, kultūrinių aplinkų	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Kartais pedagogai pasišaipo iš vaikų	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Ugdymo įstaigoje veikia aiškios ir suprantamos elgesio taisyklės	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?

Vaikus siekiama skatinti, o ne bausti	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Ugdymo įstaigoje rūpinamasi, kad kiekvienas vaikas jaustųsi gerai	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Visos šeimos pedagogams yra vienodai svarbios neskirstant jų pagal materialinę padėtį, išsilavinimą ir užimamas pareigas	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Mūsų ugdymo įstaigoje vaiko emocinė sveikata yra prioritetas	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Vaikams sudaromos galimybės mokytis pozityvaus elgesio, dalyvauti socialinių įgūdžių ugdymo užsiėmimuose	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?

7.2. Jūsų pastebėjimai, komentarai apie santykius, vertybes ugdymo įstaigoje.....

.....

8. 1. Apie bendradarbiavimą ir partnerystę (1 – nepritariu, 5 – labai pritariu, 0 – neturiu nuomonės)	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Pedagogai visada įsiklauso ir išklauso tėvus.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Tėvai nedelsiant informuojami apie vaikams kylančius sunkumus.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Iškilus sunkumų mano vaikui, su manimi tariamasi dėl sprendimų	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Kilus sunkumų, pedagogai paklausia vaiko nuomonės, ką jis pats mano apie tai	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Pedagogai visada skatina vaiką išsakyti savo nuomonę ir norus.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Pedagogai įsiklauso ir išklauso vaiką.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Ugdymo įstaigoje į vaiko sunkumų įveikimą įtraukiami tėvai.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Pedagogai įsiklauso, ką aš jiems sakau apie savo vaiką.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Aš jaučiuosi ugdymo įstaigos bendruomenės dalimi.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Aptariant ir sprendžiant iškilusias problemas dalyvauja ir pats vaikas.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?

8.2. Jūsų pastebėjimai, komentarai apie bendradarbiavimą ir partnerystę

.....

9. 1. Apie pagalbos kiekvienam vaikui sistemą ugdymo įstaigoje (1 – nepritariu, 5 – labai pritariu, 0 – neturiu nuomonės)	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Ugdymo įstaigoje greitai reaguojama ir laiku organizuojama pagalba, jei vaikas patiria kokių nors sunkumų.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Ugdymo įstaigos specialistai (psichologas, socialinis pedagogas, logopedas, specialusis pedagogas) skaito paskaitas, skelbia vertingą informaciją internetiniame puslapyje ir teikia aktualias rekomendacijas.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Žinau, kokius klausimus sprendžia Vaiko gerovės komisija (toliau-VGK).	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
VGK visuomet išklauso vaiką, padeda jam suprasti kylančius sunkumus ir galimus jų sprendimo būdus.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
VGK ieškant problemų sprendimo būdų, įsigilina į šeimos situaciją, išklauso tėvus.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
VGK realios pagalbos vaikui nepasiūlo, perkelia atsakomybę šeimai.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
VGK posėdžiuose vyrauja draugiška, vaiką ir šeimą palaikanti atmosfera.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Vaiko problemoms spręsti sudaromas individualus planas.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Man yra tekę prisidėti prie individualaus plano mano vaikui sudarymo.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Pedagogai, ugdantys mano vaiką, greitai reaguoja į iškilusius sunkumus, priima tinkamus sprendimus.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?

Pedagogai žino mano vaiko poreikius, į juos atsižvelgia.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Pedagogai kartais skundžiasi, kad įstaigoje jiems niekas nepadeda, nėra į ką kreiptis pagalbos.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?

9.2. Gal galėtumėte nurodyti tris dalykus, kas ugdymo įstaigoje turėtų būti daroma, kad pagalba vaikui ir šeimai būtų efektyvesnė ir naudingesnė.....
.....

10.1. Ar Jūsų vaikas buvo/yra ugdomas nuotoliniu būdu? o Ne o Taip						
10.2. Apie nuotolinį mokymąsi ir pagalbą (1 – nepritariu, 5 – labai pritariu, 0 – neturiu nuomonės)	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Mano vaikui patinka mokytis nuotoliniu būdu	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Nuotolinio mokymosi aplinka mano vaikui yra aiški ir patogi	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Pastebėjau, kad nuotoliniu būdu mokytis mano vaikui yra lengviau	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Pedagogai lanksčiai išsprendžia problemas, jei vaikui kyla prisijungimo, orientavimosi virtualioje aplinkoje sunkumų	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Jei mokantis nuotoliniu būdu kas nors nesiseka, pedagogai mano vaikui padeda ir pataria	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Mokantis nuotoliniu būdu mano vaikui naudingiausia yra kitų vaikų pagalba	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Žinau, kokios specialistų (specialiojo, socialinio pedagogo, kt.) pagalbos mano vaikas gali tikėtis mokydamasis nuotoliniu būdu	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Manau, kad mokantis nuotoliniu būdu, mano vaikui reikia papildomos pedagogų pagalbos	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Be mūsų (tėvų) pagalbos vaikas nepajėgtų sėkmingai mokytis nuotoliniu būdu	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?

10.3. Jūsų pastebėjimai, komentarai apie nuotolinį ugdymą .....

Kai kuriems vaikams ugdymosi procese padeda specialistai – logopedas, specialusis pedagogas, socialinis pedagogas, kt. Toliau prašome atsakyti, ar teko susitarti su specialistų pagalba ir kaip ją vertinate.

11. Ar Jums arba Jūsų vaikui ugdymo įstaigoje teko susidurti su specialistais (logopedu, specialiuoju pedagogu, socialiniu pedagogu, psichologu), gal pagalbą teikė mokytojo padėjėjas?

- o Ne, nė su vienu iš jų susidurti neteko
- o Taip, teko susidurti bent su vienu iš jų

12. 1. Apie atskirų specialistų pagalbą ugdymo įstaigoje						
Ar pritariate šiems teiginiams? (1 – nepritariu, 5 – labai pritariu, 0 – neturiu nuomonės)	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Specialistai visada įsiklauso ir išklauso tėvus	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Dažnai sunku suprasti, ką sako ir rekomenduoja specialistai	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Pažįstu specialistus, kurie teikia pagalbą mano vaikui	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Žinau, į ką galiu kreiptis pagalbos ugdymo įstaigoje, jei mano vaikui kyla sunkumų	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?

Jei tik reikia, galiu tikėtis pagalbos iš bet kurio specialisto	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Su mano vaiku dirbantys specialistai su manimi dalinasi, kaip vaikui sekasi	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Mano nuomone, specialistų ugdymo įstaigoje trūksta, pedagogai ir tėvai neturi į ką kreiptis	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?

12.2. Jūsų pastebėjimai, komentarai apie specialistų pagalbą.....

O dabar – apie kiekvieną specialistą..

13. 1. Specialusis pedagogas teikia/teikė pagalbą mano vaikui:

- Taip
- Ne
- Nežinau

13.2. Specialiojo pedagogo pagalba yra/buvo veiksminga (įvertinkite pažymiu nuo 1 iki 10)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

13.3. Kur specialusis pedagogas teikia pagalbą vaikui:

- Bendroje klasėje/grupėje, kartu su kitais vaikais
- Atskirame kabinete
- Kartais kabinete, kartais – kartu su kitais vaikais
- Nežinau

13.4. Ar pritariate šiems teiginiams? (1 – nepritariu, 5 – labai pritariu, 0 – neturiu nuomonės)	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Geriausia, kai specialusis pedagogas teikia pagalbą bendroje klasėje/grupėje, kartu su kitais vaikais	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Be specialiojo pedagogo pagalbos mano vaikui būtų sunkiau pasiekti sėkmės	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Specialusis pedagogas pataria mano vaikui, kaip mokytis efektyviau, išmokti greičiau	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Su specialiuoju pedagogu aptariame mano vaiko ugdymosi sunkumus ir galimus pagalbos būdus	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Man, kaip mamai/tėčiui labai praverčia specialiojo pedagogo patarimai	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?

13.5. Jūsų pastebėjimai, komentarai apie specialiojo pedagogo pagalbą:

.....

14.1. Logopedas teikia/teikė pagalbą mano vaikui

- Taip
- Ne
- Nežinau

14.2. Logopedo pagalba buvo/yra veiksminga (įvertinkite pažymiu nuo 1 iki 10)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

14.3. Ar pritariate šiems teiginiams? (1 – nepritariu, 5 – labai pritariu, 0 – neturiu nuomonės)	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Logopedo užsiėmimai duoda akivaizdžią naudą mano vaikui įveikiant kalbos ir kalbėjimo sunkumus	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Su logopedu aptariame mano vaikui kylančius sunkumus ir galimus pagalbos būdus	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Logopedo patarimai man yra labai vertingi padedant savo vaikui įveikti kalbos ir kalbėjimo sunkumus	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?

14.4. Jūsų pastebėjimai, komentarai apie logopedo pagalbą…….

15.1. Socialinis pedagogas teikia/teikė pagalbą mano vaikui						
o Taip o Ne o Nežinau						
15.2. Socialinio pedagogo pagalba buvo/yra veiksminga (įvertinkite pažymiu nuo 1 iki 10) **1 2 3 4 5 6 7 8 9 10**						
15.3. Ar pritariate šiems teiginiams? (1 – nepritariu, 5 – labai pritariu, 0 – neturiu nuomonės)	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Socialinis pedagogas padeda vaikui spręsti kylančias socialines, elgesio problemas	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Yra tekę su socialiniu pedagogu aptarti mano vaikui kylančius sunkumus ir galimus pagalbos būdus	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Socialinio pedagogo patarimai man yra vertingi įveikiant mano vaiko socialines ir elgesio problemas	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Socialinis pedagogas padeda vaikui jaustis ugdymo įstaigoje saugiai ir gerai	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?

15.4. Jūsų pastebėjimai, komentarai apie socialinio pedagogo pagalbą……
……

16.1 .Psichologas teikia/teikė pagalbą mano vaikui						
o Taip o Ne o Nežinau						
16.2. pagalba buvo veiksminga (įvertinkite pažymiu nuo 1 iki 10) **1 2 3 4 5 6 7 8 9 10**						
16.3. Ar pritariate šiems teiginiams? (1 – nepritariu, 5 – labai pritariu, 0 – neturiu nuomonės)	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Psichologo pagalba padeda mano vaikui įveikti emocinius sunkumus	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Visuomet, jei reikia pagalbos, galiu kreiptis į ugdymo įstaigos psichologą	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Psichologo patarimai, konsultacijos yra naudingi, padeda man geriau suprasti savo vaiką	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?

16.4. Jūsų pastebėjimai, komentarai apie psichologo pagalbą…….

17.1. Mokytojo padėjėjas teikia/teikė pagalbą mano vaikui						
o Taip o Ne o Nežinau						
17.2. Mokytojo padėjėjo pagalba buvo veiksminga (įvertinkite pažymiu nuo 1 iki 10) **1 2 3 4 5 6 7 8 9 10**						
17.3. Ar pritariate šiems teiginiams? (1 – nepritariu, 5 – labai pritariu, 0 – neturiu nuomonės)	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Mokytojo padėjėjo pagalba mano vaikui padedant bendrauti, apsitarnauti, pavalgyti, pasirūpinti asmens higiena yra ypač svarbi	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?

Mokytojo padėjėjas efektyviai padeda mano vaikui įsitraukti į būrelių, kitas veiklas	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Mokytojo padėjėjui trūksta gebėjimų padėti mano vaikui	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?

17.4. Jūsų pastebėjimai, komentarai apie mokytojo padėjėjo pagalbą

.....

18.1. Ar dėl vaikui kylančių sunkumų teko konsultuotis pedagoginėje psichologinėje tarnyboje?

- ○ Taip
- ○ Ne

18.2. Dėl vaiko ugdymosi poreikių vertinimo Pedagoginėje psichologinėje tarnyboje (toliau – PPT) teko laukti:

- ○ iki 1 mėn.;
- ○ 1-2 mėn.;
- ○ 3-4 mėn. ir daugiau;
- ○ Nežinau;
- ○ Kita (įrašykite)

18.3. Dėl psichologo konsultacijų vaikui PPT teko laukti:

- ○ 1 savaitė,
- ○ 2 savaitės,
- ○ 1-2 mėn.;
- ○ 3-4 mėn. ir daugiau;
- ○ Nežinau
- ○ Nesikreipiau

18.4. Įvertinkite PPT psichologo konsultacijų kokybę pažymiu nuo 1 iki 10

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

18.5. Ar Jūsų vaiko ugdymosi poreikių vertinimo rezultatai buvo aptarti bendrame pedagogų, PPT specialistų ir tėvų susitikime?

- ○ Taip
- ○ Ne
- ○ Ugdymosi poreikiai nebuvo vertinami

18.6. Ar rezultatų aptarime PPT dalyvavo Jūsų vaikas?

- ○ Taip
- ○ Ne
- ○ Nežinau

18.7. Ar pritariate šiems teiginiams? (1 – nepritariu, 5 – labai pritariu, 0 – neturiu nuomonės)	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
PPT specialistai tėvams suprantamai paaiškino vaikui kylančias problemas, jų priežastis ir pagalbos būdus	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
PPT konsultacijos padėjo spręsti mano vaiko ugdymosi, elgesio, asmenybės problemas	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Likau patenkintas konsultacija PPT ir gautomis rekomendacijomis	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
PPT buvo sukurta man ir mano vaikui draugiška aplinka	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?

18.8. Ar Jūsų vaikas yra/buvo ugdomas pagal pritaikytą/individualizuotą programą:

- ○ Taip, pagal pritaikytą bent vieno dalyko programą
- ○ Taip, pagal individualizuotą bent vieno dalyko programą
- ○ Nežinau

○ Nė pagal vieną iš jų						
18.9. Jeigu atsakėte „taip“, įvertinkite šiuos teiginius:	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Aš suprantu, kodėl mano vaikui pritaikoma/individualizuojama programa	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Pritaikyta/individualizuota programa padeda mano vaikui sėkmingai mokytis	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?
Mano vaikas žino, kodėl jam pritaikoma/individualizuojama programa	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	?

18.10. Kokie Jūsų įspūdžiai, pasiūlymai po apsilankymo pedagoginėje psichologinėje tarnyboje? Gal galite pasidalinti?

.....
.....

19. Ir pabaigai…
Gal kažko svarbaus apie pagalbą kiekvienam vaikui nepaklausėme? Parašykite – mes nuoširdžiai norime Jus išgirsti

.....
.....
.....
.....

Nuoširdžiai dėkojame už pasidalinimą nuomone, skirtą laiką, patarimus!

4. PRIEDAS. Pedagogų anketa

Švietimo pagalba ir jos veiksmingumas

Mielas pedagoge,

Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos užsakymu mokslininkų grupė atlieka tyrimą, kuriuo siekiama įvertinti, kaip darželiuose ir mokyklose veikia švietimo pagalbos sistema, ar veiksminga yra specialistų pagalba, ar pakankamas aprūpinimas priemonėmis, kaip aplinkos pritaikytos vaikų poreikiams ir kt. Tyrimo rezultatų pagrindu bus rengiamos rekomendacijos dėl pedagoginės ir psichologinės pagalbos modelio tobulinimo.

Mums labai svarbi Jūsų nuomonė, todėl prašome atsakyti nuoširdžiai – anketoje nėra teisingų, ar klaidingų, pageidaujamų atsakymų.

Pedagoginės psichologinės pagalbos modelio ekspertinio vertinimo rezultatų ataskaita bus skelbiama Nacionalinės švietimo agentūros puslapyje https://www.nsa.smm.lt/

Anketa yra anoniminė – vardo ir pavardės, kitų duomenų, leidžiančių atpažinti asmenį, nurodyti nereikia, bus renkami tik tie duomenys apie pildžiusiuosius, kuriuos jie patys pateiks.

Apytikrė anketos pildymo trukmė – 20 – 30 min.
Iš anksto dėkojame už skirtą laiką.
Kilus klausimams, su tyrėjais galite susisiekti el.p.: rita.meliene@vdu.lt

Prašome patvirtinkite, kad tikrai sutinkate dalyvauti tyrime:

- ○ Sutinku
- ○ Nesutinku

Šiek tiek informacijos apie Jus

1. Kur jūs dirbate? (jei dirbate keliose darbovietėse, žymėkite tą, kurią laikote pagrindine):
○ Ikimokyklinio ugdymo įstaigoje
○ Pradinėje mokykloje
○ Progimnazijoje
○ Pagrindinėje mokykloje
○ „Ilgojoje“ gimnazijoje (turi I-XII klases)
○ Gimnazijoje
○ Profesinio mokymo įstaigoje
	2. Kuo jūs dirbate? (jei dirbate keliose darbovietėse, ar užimate kelias pareigas, žymėkite tas, kurias laikote pagrindinėmis):
	○ Ikimokyklinio ugdymo pedagogu
	○ Priešmokyklinio ugdymo pedagogu
	○ Mokytoju:
	  ○ pradinių klasių
	  ○ lietuvių kalbos ir literatūros mokytoju
	  ○ užsienio kabos mokytoju
	  ○ matematikos mokytoju
	  ○ istorijos mokytoju, geografijos mokytoju
	  ○ gamtos, biologijos mokytoju
	  ○ fizikos mokytoju, chemijos mokytoju

<table>
<tr><td></td><td>○ informacinių technologijų mokytoju
○ kito dalyko mokytoju
○ specialiosios klasės, socialinių įgūdžių ugdymo klasės lavinamosios klasės
○ Specialiuoju pedagogu
○ Tiflo/surdopedagogu
○ Logopedu
○ Socialiniu pedagogu
○ Mokytojo padėjėju
○ Kita (įrašykite).....</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">3. Kur yra Jūsų ugdymo įstaiga?
○ Viename iš didžiųjų Lietuvos miestų (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys)
○ Mieste/rajono centre
○ Mažame miestelyje
○ Kaime</td><td rowspan="2">4. Kurioje apskrityje yra Jūsų ugdymo įstaiga:
○ Alytaus
○ Kauno
○ Klaipėdos
○ Marijampolės
○ Panevėžio
○ Šiaulių
○ Tauragės
○ Telšių
○ Utenos
○ Vilniaus</td><td>5. Jūsų pedagoginio darbo stažas metais:
○ 0-5
○ 6-10
○ 11-20
○ 21-30
○ 31 ir daugiau</td></tr>
<tr><td>6. Jūsų kvalifikacinė kategorija:
○ Mokytojas/ pagalbos mokiniui specialistas
○ Vyresnysis mokytojas/ pagalbos mokiniui specialistas
○ Mokytojas metodininkas/ pagalbos mokiniui specialistas metodininkas
○ Mokytojas ekspertas / pagalbos mokiniui specialisto eksperto</td></tr>
</table>

O DABAR PRAŠOME PAGALVOTI APIE UGDYMO ĮSTAIGĄ, KURIOJE DIRBATE, IR ĮVERTINTI KIEKVIENĄ TEIGINĮ (**1** reiškia nepritarimą, **5** – didžiausią pritarimą, **0** žymėkite, jei nežinote, stokojate informacijos tam tikru klausimu)

7.1. Apie vertybes ir santykius ..	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Kiekvienas vaikas yra svarbus ir sulaukia dėmesio	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Laikomasi nuomonės, kad kiekvienas gali tobulėti, mokytis ir pasiekti numatytus rezultatus	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Labiau vertinami, pagerbiami ir apdovanojami tie vaikai, kurie dalyvauja olimpiadose, konkursuose	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Siekiama pašalinti ar nukreipti kitur (į kitą klasę, mokyklą) „nepatogius“ vaikus	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Pas mus įprasta skirstyti vaikus į gabius ir turinčius didelį potencialą bei mažiau gabius	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Ugdymo įstaigos bendruomenėje daug dėmesio skiriama diskusijoms apie įtraukiojo ugdymo vertybes ir susitarimams dėl jų laikymosi kasdienėje praktikoje	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Pagrindines ugdymo įstaigos vertybes žino ir supranta ne tik pedagogai, bet ir vaikai, jų tėvai	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
„Kitokius“ vaikus bendraamžiai dažnai atstumia	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Pedagogai pagarbiai elgiasi su kiekvienu mokiniu	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Vaikai pagarbūs tarpusavyje	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Vaikai noriai padeda vieni kitiems	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Su vaikais kalbamasi, kodėl svarbu ne konkuruoti, o padėti vienas kitam	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Vaikai dažnai tyčiojasi vieni iš kitų	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Pasitaiko, kad pedagogai pasišaipo iš mokinių	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

1 reiškia nepritarimą, **5** – didžiausią pritarimą, **0** žymėkite, jei nežinote, stokojate informacijos tam tikru klausimu

7.2. Jūsų pastebėjimai, pasiūlymai apie vertybes ir santykius.....

8. 1. Apie vidinę mokyklos politiką ir lyderystę ..	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Pagalba kiekvienam vaikui – mūsų ugdymo įstaigos prioritetas	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Administracija inicijuoja diskusijas bendruomenėje (įtraukiant mokinius, tėvus, pedagogus) apie įtraukiojo ugdymo vertybes, mokyklą, atvirą visiems	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mūsų įstaigoje pedagogai sulaukia emocinės paramos ir palaikymo	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Administracija skatina pedagogų partnerystę, pagalbą vienas kitam ir dalijimąsi patirtimi	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Administracija rūpinasi, kad mokykloje dirbtų kompetentingi švietimo pagalbos specialistai	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Administracija pastebi ir įvertina pedagogų gebėjimą dirbti su įvairių poreikių turinčiais vaikais	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Pedagogai skatinami rinktis mokymus, seminarus apie mokinių poreikių įvairovę ir įtraukųjį ugdymą	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Esant sudėtingai situacijai, administracija ieško įvairių resursų ir galimybių, padedančių pozityviai ją išspręsti ir sustiprinti pagalbą vaikui	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Administracija daro viską, kad ugdymo įstaigoje gerai jaustųsi kiekvienas vaikas, nepaisant jo ypatingumų ar šeimos socialinio ekonominio statuso	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Ugdymo įstaigos administracija labiau palaiko iniciatyvas, susijusias su gabių vaikų, o ne patiriančių įvairių sunkumų, ugdymu	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

1 reiškia nepritarimą, **5** – didžiausią pritarimą, **0** žymėkite, jei nežinote, stokojate informacijos tam tikru klausimu

8.2. Jūsų pastebėjimai, komentarai apie vidinę mokyklos politiką ir lyderystę.....

9. 1. Apie bendradarbiavimą ir partnerystę ..	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Mūsų ugdymo įstaigoje įprasta, kad pedagogai, specialistai dalijasi tarpusavyje patirtimi ir padeda vienas kitam išspręsti sudėtingesnes situacijas	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Už pagalbą vaikui ir jos kokybę atsakingi jaučiasi visi, todėl pedagogai ir specialistai visada kartu numato ugdymo tikslus, planuoja ir įgyvendina ugdymosi turinį	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Pas mus už vaiko ugdymą ir pasiekimus atsakingas yra pedagogas ir dažnai vienas turi išsispręsti jam kylančius sunkumus	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Pas mus įprasta problemas spręsti bendradarbiaujant komandoje	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Komandinis darbas pas mus dažnai tik imituojamas ir „rodomas popieriuose“, o realiai kiekvienas dirba atskirai	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Aptariant vaiko ugdymosi ar asmenybės problemas kartu susitelkia bendram darbui pedagogai, mokytojo padėjėjas ir visi reikalingi specialistai (psichologas, specialusis pedagogas, logopedas ir kt.)	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Planuojant pagalbą dalyvauja ne tik pedagogai ir ugdymo įstaigos specialistai, bet ir pats vaikas, jo tėvai (globėjai)	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Pedagogai ir specialistai visada įsiklauso ir išklauso tėvus	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Tėvai nedelsiant informuojami apie vaikams kylančius sunkumus	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Specialistai padeda tėvams suprasti, dėl ko jų vaikas patiria ugdymosi sunkumų	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Pastebėjau, kad tėvams dažnai sunku suprasti, ką sako ir rekomenduoja specialistai	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Tėvai dažnai priešinasi jų vaikams siūlomai pagalbai	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Tėvai skatinami siūlyti sprendimus, kaip galima būtų geriausiai padėti jų vaikui	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Pedagogai ir specialistai tariasi su tėvais, kartu numato vaiko ugdymo tikslus ir uždavinius	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Kilus sunkumų visada paklausiama vaiko nuomonės, ką jis pats mano apie tai	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

Vaikas visada skatinamas išsakyti savo baimes ir norus	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Pedagogai ir specialistai įsiklauso ir išklauso vaiką	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Specialistai padeda vaikui suprasti, kodėl jam iškyla ugdymosi sunkumų	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Aptariant ir sprendžiant vaiko ugdymosi ar asmenybės problemas visada dalyvauja ir pats mokinys	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Sudarant individualų pagalbos planą, dalyvauja pats vaikas kartu su kitais specialistais, pedagogais ir tėvais	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Vaikas žino, kodėl jam reikia vieno ar kito specialisto pagalbos	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

1 reiškia nepritarimą, **5** – didžiausią pritarimą, **0** žymėkite, jei nežinote, stokojate informacijos tam tikru klausimu

9.2. Jūsų pastebėjimai, komentarai apie bendradarbiavimą ir partnerystę.....

10. 1. Apie Jūsų ugdymo įstaigoje veikiančią vaiko gerovės komisiją (VGK) ir jos veiklą	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
VGK visuomet išklauso pedagogą ir ieško būdų, kaip geriausiai galima būtų reaguoti į vaiko ugdymosi problemas	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
VGK suteikiama pakankamai galių priimant sprendimus dėl vaikų poreikių vertinimo, programų pritaikymo ir kt. klausimais	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mes – pedagogai/specialistai, dažnai dalyvaujame bendrose diskusijose, kaip pagerinti pagalbos sistemą mūsų ugdymo įstaigoje	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
VGK ugdymo įstaigoje kuria pozityvų mikroklimatą ir puoselėja įtraukiojo ugdymo vertybes	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mūsų įstaigoje greitai reaguojama ir laiku organizuojama reikalinga pagalba vaikui, šeimai, pedagogams	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Įstaigoje dirbantiems pedagogams rekomenduojami aktualūs kvalifikacijos tobulinimo renginiai skirti vaikų socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymui	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Rekomenduojami aktualūs kvalifikacijos tobulinimo renginiai skirti vaikų specialiųjų ugdymosi poreikių pažinimui ir kompetencijos padėti tokiems vaikams tobulinimui	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Rekomenduojami aktualūs kvalifikacijos tobulinimo renginiai, skirti įtraukiojo ugdymo kompetencijai tobulinti	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Organizuojami aktualūs švietiamojo pobūdžio renginiai ugdymo įstaigos bendruomenei (mokiniams, tėvams, pedagogams) vaiko teisių apsaugos, individualių poreikių pažinimo, tenkinimo ir kitomis aktualiomis temomis	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mūsų įstaigoje VGK efektyviai organizuoja vaikų specialiųjų ugdymosi vertinimą	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Dedama daug pastangų padedant specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams sklandžiai pereiti į kitą ugdymo įstaigą ar ugdymo pakopą	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Vaiko gerovės komisija veikia tik formaliai ir mažai prisideda prie realių problemų sprendimo	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

1 reiškia nepritarimą, **5** – didžiausią pritarimą, **0** žymėkite, jei nežinote, stokojate informacijos tam tikru klausimu

10.2. Jūsų pastebėjimai, komentarai apie VGK veiklą.....

11. 1. Apie priemones ir aplinką ..	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Ugdymo įstaigoje pakanka techninių pagalbos mokiniui priemonių, pritaikytų atsižvelgiant į specialiuosius ugdymosi poreikius (specialių kompiuterių, klaviatūrų ir pan.)	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Ugdymo įstaiga užtikrina galimybę pedagogams laisvai rinktis ir naudoti vaikų ugdymosi poreikius atitinkančias ugdymo priemones	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Virtualios, elektroninės ugdymo priemones yra parengtos taip, kad jas pedagogui patogu būtų pritaikyti pagal klasės ar vaiko poreikius	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

Trūksta SUP turintiems mokiniams tinkamai parengtų ugdymo priemonių (vadovėlių, pratybų sąsiuvinių ir pan.)	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Ugdymo įstaigoje esančios ugdymo priemonės, technologijos prireikus yra prieinamos bet kuriam pedagogui	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Įsigyjant ugdymo priemones pagalvojama, kaip užtikrinti, kad jomis lengvai galėtų dalintis visi pedagogai	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Įstaigos lauko aplinka yra visiems lengvai prieinama, taip pat ir įvairių negalių turintiems asmenims	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Ugdymo įstaigos vidaus erdvės pritaikytos visiems, taip pat ir įvairių negalių turintiems asmenims	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Planuojant ir įgyvendinant ugdymo įstaigos fizinių aplinkų atnaujinimą atsižvelgiama į prieinamumą visiems, taip pat ir įvairių negalių turintiems asmenims	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Ugdymo įstaigoje yra vaikų, kuriems reikia labiau pritaikytų aplinkų	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

1 reiškia nepritarimą, **5** – didžiausią pritarimą, **0** žymėkite, jei nežinote, stokojate informacijos tam tikru klausimu

11.2. Jūsų pastebėjimai, komentarai apie priemones ir aplinką.....

12. 1. Apie ugdymo turinio pritaikymą ..	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Mūsų ugdymo įstaigoje rengiami individualūs pagalbos vaikui planai	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Aš suprantu, kam reikalingas individualus pagalbos vaikui planas	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Man yra tekę dalyvauti rengiant individualų pagalbos vaikui planą	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Individualus pagalbos vaikui planas padeda užtikrinti efektyvesnę pagalbą vaikui	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Individualizuotos/pritaikytos programos padeda planuoti ugdymo turinį, sekti vaiko pažangą	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Pritaikytų/ individualizuotų programų rengimas yra daugiau laiko gaišimas, negu reali pagalba vaikui	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Į programų pritaikymą, individualizavimą aktyviai įsitraukia patys vaikai	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Specialistai padeda pedagogams parinkti vaikui tinkamas ugdymo priemones	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

1 reiškia nepritarimą, **5** – didžiausią pritarimą, **0** žymėkite, jei nežinote, stokojate informacijos tam tikru klausimu

12.2. Jūsų pastebėjimai, komentarai apie ugdymo turinio pritaikymą.....

Puiku! Jūs jau užpildėte daugiau kaip pusę klausimyno.

13.1. Apie emocinę gerovę ir elgesio valdymą ..	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Mūsų įstaigoje kiekvienas vaikas dalyvauja bent vienoje socialines ir emocines kompetencijas ugdančioje prevencinėje programoje	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mūsų ugdymo įstaigoje veikia aiškios ir suprantamos elgesio taisyklės	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mūsų ugdymo įstaigoje nuosekliai skatinamas pozityvus elgesys	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Ugdymo įstaigoje rūpinamasi, kad kiekvienas vaikas jaustųsi gerai	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Ugdymo įstaigoje rūpinamasi, kad kiekvienas pedagogas/darbuotojas jaustųsi gerai	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Smurtą patyrę vaikai sulaukia pagalbos	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Smurtauti linkę vaikai sulaukia reikiamo dėmesio ir pagalbos	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

Suteikiama tinkama pagalba smurtą patyrusiems pedagogams	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Žinau ką reikia daryti ištikus krizei (pvz. netekties, savižudybės, prievartos ir kt. atveju)	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Žinau ką reikia daryti patyčių, smurto atveju	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mūsų ugdymo įstaigoje vaiko emocinė sveikata yra prioritetas	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Ugdymo institucijoje vaiko elgesio emocijų sunkumų įveikimas yra vieno specialisto reikalas (pvz. socialinio pedagogo/ psichologo).	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Pedagogai priima ir įgyvendina švietimo pagalbos specialistų rekomendacijas siekiant įveikti elgesio sunkumus	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Vaikams sudaromos galimybės mokytis pozityvaus elgesio, dalyvauti socialinių įgūdžių ugdymo užsiėmimuose	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Pedagogai ir švietimo pagalbos specialistai geba pastebėti pozityvius vaiko elgesio pokyčius	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Ugdymo institucija geba įtraukti tėvus siekiant įveikti elgesio sunkumus	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Ugdymo institucijoje sudaroma galimybė tėvams dalyvauti pozityvios tėvystės programose	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorius (TBK) yra stiprus pagalbos šaltinis siekiant įveikti vaiko elgesio sunkumus	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

1 reiškia nepritarimą, **5** – didžiausią pritarimą, **0** žymėkite, jei nežinote, stokojate informacijos tam tikru klausimu

13.2. Jūsų pastebėjimai, komentarai apie emocinę gerovę ir elgesio valdymą.....

14.1. Apie nuotolinį mokymąsi ir švietimo pagalbą ..	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Nuotolinio ugdymo sistema ugdymo įstaigoje yra aiški ir patogi visiems	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Švietimo pagalbos specialistų nuotolinė pagalba yra kokybiška	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mokantis nuotoliniu būdu švietimo pagalbos poreikis vaikams padidėjo	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mokantis nuotoliniu būdu specialistų konsultacijų poreikis pedagogams padidėjo	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mokantis nuotoliniu būdu su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais dažniausiai dirba tik specialistai	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

1 reiškia nepritarimą, **5** – didžiausią pritarimą, **0** žymėkite, jei nežinote, stokojate informacijos tam tikru klausimu

14.2. Jūsų pastebėjimai, komentarai apie nuotolinį mokymąsi ir švietimo pagalbą.....

15. Apie švietimo pagalbos specialistus ir jų pagalbą ugdymo įstaigos bendruomenei

Pirmiausia - pažymėkite, **kurie specialistai dirba Jūsų ugdymo įstaigoje** (ar dirba nuolat, ar yra atvykstantys), ir **kaip vertinate jų teikiamos pagalbą ir jos veiksmingumą**. Jeigu patys užimate nurodytas pareigas – įsivertinkite savo veiklą.

15.1.	**Nuolat dirba Jūsų ugdymo įstaigoje**	**Atvyksta iš PPT**	**Nėra tokio specialisto**
Socialinis pedagogas	○	○	○

15.2. Įvertinkite logopedo pagalbos veiksmingumą (parašykite įvertinimą nuo 1 iki 10). ***Jeigu šio specialisto nėra – nevertinkite.***

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

15.3. Apie socialinio pedagogo pagalbą plačiau ..	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Socialinis pedagogas padeda užtikrinti saugią ugdymosi aplinką kiekvienam vaikui	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Socialinis pedagogas padeda vaikams geriau jaustis ugdymo įstaigoje	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

Socialinio pedagogo pagalba padeda veiksmingai išspręsti vaikams kylančias socialines, elgesio ir kt. problemas	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mūsų ugdymo įstaigoje sėkmingai sprendžiamos nelankymo problemos	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Socialinis pedagogas padeda vaikams ugdytis socialinius įgūdžius	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Socialinis pedagogas dirba kartu su pedagogu, kai reikia specifinės pagalbos	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

1 reiškia nepritarimą, **5** – didžiausią pritarimą, **0** žymėkite, jei nežinote, stokojate informacijos tam tikru klausimu

15.4. Parašykite, kokių dar turite patirčių ar pasiūlymų dėl socialinio pedagogo pagalbos?

……
……..
……

15.5.	Nuolat dirba Jūsų ugdymo įstaigoje	Atvyksta iš PPT	Nėra tokio specialisto
Psichologas	○	○	○

15.6. Įvertinkite logopedo pagalbos veiksmingumą (parašykite įvertinimą nuo 1 iki 10). ***Jeigu šio specialisto nėra – nevertinkite.***

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

15.7. Apie psichologo pagalbą plačiau ..	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Mūsų ugdymo įstaigos psichologas padeda bendruomenei suprasti aktualių problemų psichologines priežastis, dalijasi naudinga informacija, žiniomis	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Jei reikia, vaikas visuomet laiku sulaukia psichologo pagalbos	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Esant reikalui, tėvai visuomet gali dėl savo vaiko kreiptis pagalbos į ugdymo įstaigos psichologą	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Psichologas visuomet suteikia pedagogams, specialistams pagalbą, kai vaikui kyla mokymosi, emocinių ar kt. sunkumų	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

1 reiškia nepritarimą, **5** – didžiausią pritarimą, **0** žymėkite, jei nežinote, stokojate informacijos tam tikru klausimu

15.8. Parašykite, kokių dar turite patirčių ar pasiūlymų dėl psichologo pagalbos?

……..
……
……

14.9.	Nuolat dirba Jūsų ugdymo įstaigoje	Atvyksta iš PPT	Nėra tokio specialisto
Specialusis pedagogas	○	○	○

15.10. Įvertinkite specialiojo pedagogo pagalbos veiksmingumą (parašykite įvertinimą nuo 1 iki 10). ***Jeigu šio specialisto nėra – nevertinkite.***

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

15.11. Ar bent vienam Jūsų ugdytiniui (per Jūsų dėstomo dalyko pamokas) yra teikiama arba buvo teikiama specialiojo pedagogo pagalba?

- ○ Taip
- ○ Ne

15.12. Apie specialiojo pedagogo pagalbą plačiau ..	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Specialusis pedagogas padeda specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams daryti pažangą	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

Specialiojo pedagogo konsultacijos mokiniams padeda efektyviau mokytis (taikyti racionalias mokymosi strategijas ir būdus)	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Specialieji pedagogai daugiausiai laiko skiria tiesioginiam darbui su vaiku	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Specialusis pedagogas dažniausiai teikia mokiniams specialiąją pedagoginę pagalbą klasėje/grupėje (pvz. paaiškina vaikui, pritaiko užduotis, kt.)	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Yra efektyvu, kai specialusis pedagogas padeda visiems vaikams, kuriems to reikia, ateidamas į bendras ugdomąsias veiklas	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mūsų įstaigoje specialusis pedagogas dažniausiai teikia ugdytiniams pagalbą specialiojo pedagogo kabinete	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Efektyviausia specialiojo pedagogo pagalba yra tada, kai jis išsiveda vaikus į savo kabinetą ir ten dirba individualiai	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Specialiojo pedagogo konsultacijos man padeda sėkmingiau dirbti su vaikais, turinčiais specialiųjų ugdymosi poreikių	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Specialusis pedagogas padeda pedagogams rengti vaikų, kuriems paskirta specialioji pedagoginė pagalba, ugdymo programas (jas pritaikyti ir individualizuoti), pasirinkti ugdymosi metodus	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mano manymu, specialiojo pedagogo konsultacijos pedagogams ir tėvams yra labai vertingos, nes padeda suprasti, kaip geriausiai padėti specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Specialieji pedagogai turėtų daugiau laiko skirti ugdymo dalyvių konsultavimui	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

1 reiškia nepritarimą, **5** – didžiausią pritarimą, **0** žymėkite, jei nežinote, stokojate informacijos tam tikru klausimu

15.13. Parašykite, kokių dar turite patirčių ar pasiūlymų dėl specialiojo pedagogo pagalbos?

……..
……
……

15.14.	Nuolat dirba Jūsų ugdymo įstaigoje	Atvyksta iš PPT	Nėra tokio specialisto
Logopedas	○	○	○

15.15. Įvertinkite logopedo pagalbos veiksmingumą (parašykite įvertinimą nuo 1 iki 10). ***Jeigu šio specialisto nėra – nevertinkite.***

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

15.16. Ar bent vienam Jūsų ugdytiniui yra teikiama (arba buvo teikiama) logopedo pagalba?

- ○ Taip
- ○ Ne

15.17. Apie logopedo pagalbą plačiau ..	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Logopedo pagalba mokiniams padeda įveikti kalbos ir kalbėjimo sunkumus	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Logopedo pagalba padeda pedagogui efektyviau ugdyti ugdytinius, turinčius kalbos ir kalbėjimo sunkumų	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mūsų įstaigoje efektyvi ir vertinga logopedo prevencinė veikla (tėvų švietimas, konsultacijos bendruomenei vaikų kalbos ugdymo klausimais)	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Logopedas padeda pedagogams pasirinkti tinkamus metodus, pritaikyti ugdomąją medžiagą ir priemones vaikams, turintiems kalbos ir kalbėjimo sutrikimų	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

Logopedo ir specialiojo pedagogo pagalba yra koordinuota ir papildo viena kitą	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Logopedai daugiausiai laiko skiria tiesioginiam darbui su vaiku	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Logopedas turėtų daugiau laiko skirti bendravimui su pedagogais ir konsultacijoms teikiant pagalbą.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

1 reiškia nepritarimą, **5** – didžiausią pritarimą, **0** žymėkite, jei nežinote, stokojate informacijos tam tikru klausimu

15.18. Parašykite, kokių dar turite patirčių ar pasiūlymų dėl logopedo pagalbos?

……
……
……

15.19.	Nuolat dirba Jūsų ugdymo įstaigoje	Atvyksta iš PPT	Nėra tokio specialisto
Mokytojo padėjėjas	○	○	○

Įvertinkite logopedo pagalbos veiksmingumą (parašykite įvertinimą nuo 1 iki 10). ***Jeigu šio specialisto nėra – nevertinkite.***

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

15.20. Ar bent vienam Jūsų ugdytiniui yra teikiama (arba buvo teikiama) mokytojo padėjėjo pagalba?

- ○ **Taip**
- ○ **Ne**

Jei atsakėte „taip“, įvertinkite sekančios skalės teiginius. Jei atsakėte „ne“, šią skalę praleiskite.

15.21. Apie mokytojo padėjėjo pagalbą plačiau ..	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
Mokytojo padėjėjo pagalba vaikui padeda sėkmingiau įsitraukti į mokymosi veiklas klasėje	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mokytojo padėjėjui trūksta kompetencijų padėti vaikui mokytis	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mokytojo padėjėjas dažnai yra tik papildomas rūpestis mokytojui, nes padėjėją reikia nuolat instruktuoti	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mūsų įstaigoje yra teikiama mokytojo padėjėjo pagalba vaikui įsitraukiant ne tik į mokymosi, bet ir į būrelių bei kitas veiklas	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mokyklos administracija sudaro sąlygas mokytojo padėjėjams tobulinti savo profesinę kvalifikaciją ir gilinti žinias apie įvairius raidos sutrikimus, vaikų su specialiaisiais ugdymosi poreikiais ugdymą	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Mokytojo padėjėjas dalyvauja vaiko ugdyme kaip lygiavertis komandos narys	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

1 reiškia nepritarimą, **5** – didžiausią pritarimą, **0** žymėkite, jei nežinote, stokojate informacijos tam tikru klausimu

15.22. Parašykite, kokių dar turite patirčių ar pasiūlymų dėl mokytojo padėjėjo pagalbos?

……
……
……

16. Apie pedagoginę psichologinę tarnybą (PPT) ir jos teikiamą pagalbą

16.1. Ar Jums yra tekę ugdyti vaiką, kuriam buvo vertinti ir nustatyti specialieji ugdymosi poreikiai (SUP) arba teiktos psichologo, kitų specialistų konsultacijos PPT?

- ○ Taip
- ○ Ne
- ○ Nežinau

16.2. Kiek laiko dažniausiai reikia laukti vaiko ugdymosi poreikių vertinimo PPT?

- Iki 1 mėn.
- 1-2 mėn.
- 3-4 mėn. ir daugiau
- Nežinau
- Kita (įrašykite) ……

16.3. Kiek laiko dažniausiai reikia laukti psichologo konsultacijų vaikui PPT?

- 1 savaitę
- 2 savaites
- 1-2 mėn.
- 3-4 mėn. ir daugiau
- Nežinau
- Kita (įrašykite) ……

16.4. Apie PPT pagalbą plačiau ..	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**0**
PPT pateikiamos rekomendacijos po vaiko specialiųjų ugdymosi poreikių vertinimo padeda pedagogui ir ugdymo įstaigai veiksmingiau teikti pagalbą ir organizuoti ugdymą konkrečiam vaikui	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
PPT pateikiamos rekomendacijos yra išsamios, pritaikytos konkretaus vaiko situacijai	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
PPT konsultacijos ugdymo proceso dalyviams padeda spręsti aktualias psichologines problemas (asmenybės, bendravimo ir kt.)	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Pedagogams ir specialistams labai vertingos PPT konsultacijos įveikiant vaikų elgesio sunkumus.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
Esant reikalui PPT suteikia ugdymo įstaigai metodinę paramą (veda mokymus, seminarus pedagogams, specialistams ir kt.)	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
PPT specialistai teikia naudingą švietimo pagalbą bendruomenei (paskaitų skaitymas, informacijos apie vaikų problemų pažinimą ir įveikimą sklaida, rekomendacijos PPT internetiniame puslapyje ir kt.)	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ
PPT paslaugos teikiamos lanksčiai - specialistai, reikalui esant, atvyksta į ugdymo įstaigą ir pan.	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ	ϒ

1 reiškia nepritarimą, **5** – didžiausią pritarimą, **0** žymėkite, jei nežinote, stokojate informacijos tam tikru klausimu

17. Kaip manote, ką reikėtų padaryti, kad kiekvienas vaikas sulauktų efektyvios pagalbos? (pateikite bent tris pasiūlymus)

1. _____
2. _____
3. _____

18. Galbūt manote, kad mes ko nors nepaklausėme? Parašykite, kas dar būtu svarbu kalbant apie pagalbą mokiniams ir mokyklų bendruomenėms mokinių įvairovės kontekste?

……
……
……

Dėkojame už dalyvavimą apklausoje ir išsakytą nuomonę!